МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Київський національний університет культури і мистецтв
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний університет «Львівська політехніка»
Національний університет «Одеська політехніка»
Маріупольський державний університет
Національна спілка документознавців України

КУЛЬТУРА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДІАЛОГ

Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

9–10 квітня 2026 р.

Київ 2026

УДК 7.01:008
К 90

Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог : матеріали ІІ Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю / М-во культ. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. (Київ, 9–10 квітня 2026 р.). Київ : НАКККіМ, 2026. 319 с.

Збірник тез об'єднує результати досліджень учених, фахівців і практиків з різних галузей гуманітарного знання, що розкривають багатовимірні аспекти взаємодії культури, інформації та комунікації в умовах цифрової трансформації суспільства. Матеріали згруповано за тематичними секціями, що охоплюють широкий спектр проблем: розвиток бібліотечної, інформаційної та архівної справи; новітні тенденції у сфері медіа й комунікації; документознавчі студії; інновації в інформаційних технологіях; менеджмент культурних і креативних індустрій; культурологічні виклики цифрової доби; роль культури в освітньому процесі; соціокультурні трансформації в умовах глобальних і локальних викликів; сучасні підходи до артменеджменту; міждисциплінарні студії мистецтва та культурної спадщини.
Збірник стане в пригоді науковцям, викладачам, здобувачам освіти, культурним менеджерам, архівістам, бібліотекарям, а також усім, хто цікавиться проблематикою гуманітарного розвитку в сучасному світі.

Редакційна колегія

Марченко Валерій Віталійович, ректор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор, доктор філософії, кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України (голова редколегії)
Степаненко Людмила Михайлівна, перший проректор з науково-педагогічної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор педагогічних наук, доцент
Денисюк Жанна Захарівна, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор культурології, доцент
Добровольська Вікторія Василівна, в.о. завідувача кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор наук з соціальних комунікацій, професор
Ткаченко Наталія Вячеславівна, доцент кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Бугайова Оксана Іванівна, начальник відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат філологічних наук

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол від 27.04.2026 № 9)

Позиція авторів може не збігатися з позицією редакційної колегії збірника.
Автори несуть повну відповідальність за викладений матеріал.

© Автори матеріалів, 2026
© НАКККіМ, 2026

З М І С Т

БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Передерій І. Г. Цифрові сервіси бібліотек та архівів як інструмент культурної комунікації .. 10

Тюрменко І. І.. Безбар'єрний цифровий простір архівних і бібліотечних установ України ... 12

Куліш Ю. О. Інтеграція наукових даних в URIS як інструмент цифрової трансформації наукової сфери України ... 14

Клименко О. З., Сокур О. Л. Підвищення кваліфікації бібліотекарів Національної академії наук України як система ... 16

Кудлай В. О., Дорошев Є. Г. Бібліотека як життєстійкий публічний простір: правові, психосоціальні та технологічні вектори розвитку ... 19

Чередник Л. А. Культура читання як чинник розвитку критичного мислення ... 20

Журенко М. А. Бібліотеки в умовах війни: збереження спадщини та національної ідентичності ... 23

Збанацька О. М. Міжнародні ідентифікатори в бібліотечній практиці: від ISBN до ISNI ... 25

Горєва В. В. Основні результати наукових досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2020–2025 рр.) ... 27

Головач Н. М. Інклюзивна бібліотека: простір рівності та доступності ... 29

Вовк Н. С. Гейміфікація як засіб популяризації читання в бібліотеках ... 31

Дідух Л. В., Міхалко В. В. Особливості налагодження надання архівних послуг після деокупації територій ... 33

Перенесієнко І. П. Бібліотекознавча періодика Західних Балкан ... 35

Каракоз О. О. Технології віртуальної реальності у сучасному бібліотечному середовищі .. 37

Лісова І. В. Програма «Видання для Збройних Сил»: соціально-психологічна опора армії США ... 39

Злигостєв С. І. Використання штучного інтелекту для створення контенту бібліотек у соцмережах ... 41

Волошин Д. А. До питання дослідження читацьких практик військовослужбовців в умовах війни ... 43

Купчак О. С. Роль соціальних мереж (BookTok, Instagram) у популяризації читання серед дітей та молоді: теоретичні і практичні аспекти ... 45

Курасова С. І. Роль інформаційних інституцій у збереженні та популяризації нематеріальної культурної спадщини ... 47

Салтикова А. А. Використання симуляційних методів у підготовці студентів освітньо-професійної програми 1.В13.00.01 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» ... 49

Антоненко Д. С. SMART-бібліотека: використання штучного інтелекту для підвищення комфорту відвідувачів та збереження книг ... 50

Кузьменко Д. О. Бібліотека як центр соціокультурної взаємодії в цифрову добу ... 53

Курило В. Г. Методологічні засади організації процесів оцифрування та класифікації документів в архіві ... 54

Курганський І. Р. Відкритий доступ як основа діяльності бібліотеки сучасного закладу вищої освіти 57

Мороз А. С. Роль бібліотеки у впровадженні стандартів академічної доброчесності серед здобувачів освіти 59

Святогор Є. А. Інформаційний потенціал бібліотечної гейміфікації 61

Хіміч Я. О.
Хіміч О. А. Формування інформаційної та цифрової культури в умовах трансформації бібліотечно-інформаційної освіти: виклики та практики ...63

Ляховченко В. Е. Соціальні комунікації публічних бібліотек в епоху штучного інтелекту: між традицією та інновацією 65

Гаврилюк І. О. Бібліотечна реклама як складова формування іміджу 67

Медкова А. А. Електронні бібліотеки в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку .68

Орлова К. І. Бібліотеки як хаби громадської активності та культурного діалогу в умовах суспільних трансформацій 70

Пархоменко І. М. Особливості організації документообігу в організації: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв 72

Збанацька А. О. Консультація як складова довідково-бібліографічного обслуговування користувачів 73

МЕДІА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: НОВІ ПАРАДИГМИ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Тур О. М.,
Шабуніна В. В. Медіа, інформація та комунікація в умовах нових парадигм і міждисциплінарних взаємодій (порівняльний аналіз 2024 та 2025 років) ...76

Горбань Ю. І. Інформаційна культура бібліотеки закладу вищої освіти в контексті медіа- та культурних аспектів 77

Родінова Н. Л. Комунікативна культура в умовах трансформації медіапростору 80

Малюк Є. О. Особливості українського вітубінгу з погляду медіаплатформ 83

Копанєва В. О. Трансформаційні тенденції «медіаконвергенції» 85

Бурківська Л. Ю.,
Нижник Д. Д. Тижневий часопис «Країна» в контексті сучасного медіапростору: інформаційно-аналітичний огляд 88

Акімов Д. І.,
Вакуленко Ю. Є. Маркетинг образотворчого мистецтва цифровізації глобального артринку 90

Белла М. В. Еволюція поняття «аудиторія»: від масової до персоналізованої комунікації .93

Белець С. П. Наукові видання Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв в системі професійних комунікацій 95

Собкович О. С. Художня критика як форма культурної комунікації в українському медіапросторі початку XXI століття: нові парадигми та соціокультурні трансформації 96

Коваленко А. М. Прийоми монтажу та зйомки як засоби конструювання наративу в українському художньому кіно 98

Кузьменко А. П. Особливості створення подкасту в українському медіапросторі 99

Мартиченко К. А. Роль медіа в процесі дерусифікації Одеси 101

Нікачало К. А. Трансформація медіакомунікацій в умовах цифровізації: виклики та міждисциплінарні підходи 104

Щербак Ю. О. Роль медіастратегії в системі функціонування центрів культурних послуг .106

Друзь О. А. Трансформація YouTube-контенту про українську міграцію в умовах повномасштабної війни (2022–2026) 118

Євтушенко А. О. Особливості створення контенту «Театр перед мікрофоном» 110

Зленко М. С. Конфлікти в професійній комунікації: етичні дилеми та психологічні стратегії їх подолання 112

Хавладар Р. Ш. Інтерв'ю-портрет як спосіб репрезентації викладачів Університету імені Бориса Грінченка 115

Мельник О. А. Букток як явище сучасного цифрового медіапростору 117

Слободянюк А. О. Роль образу «цифрового воїна» в сучасному інфопросторі України 119

Шкляренко І. А. Жіночий тревел-контент на YouTube: від теоретичної моделі до концепції авторського випуску про Барселону 121

Столярець П. К. Контент-стратегії бібліотек у соціальних мережах як інструмент формування іміджу 123

Столярець П. К. Контент-стратегії бібліотек у соціальних мережах як інструмент формування іміджу 123

Петренко В. О. Проблеми доступу до джерельної бази в міждисциплінарних біографічних дослідженнях (на матеріалах магістерської роботи «Микола Сом: шлях у педагогіці, публіцистиці та бібліотечній справі») 125

Загрудна П. О. Цифрова трансформація медіапростору: нові парадигми комунікації та міждисциплінарний вимір 127

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Філіпова Л. Я., Захарова І. В. Технології вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення органів публічної влади 129

Анісімова О. М., Лукаш Г. П. Еволюція назви спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна діяльність» як віддзеркалення трансформації об'єкта документознавства 131

Міненко М. А., Міненко Л. М. Інформаційна діяльність і документознавство як складові, що сприяють стабілізації та організації процесу ділової гри 133

Кисляк К. В. Трансформація нормативної складової навчальної дисципліни «Виробниче документознавство» 136

Недошитко І. Р. Упровадження систем електронного документообігу в державних установах: порівняльний аналіз українського та європейського досвіду 133

Палеха Ю. І. Застосування галузевих систем електронного документообігу в транспортній сфері 141

Berest I., Kis B. Archiwalne Materiały O Ruchu Zawodowym Galicji Wschodniej Xix – Początku Xx Wieku [Архівні матеріали про торговельний рух у Східній Галичині XIX – початку XX століття] 143

Гриньків А. П. Інспектування соціальних послуг в Україні як інформаційно-аналітична система: структурні бар'єри в порівняльній перспективі 146

Кудлай В. О., Андибор А. А. Інноваційні підходи до організації діловодства закладу вищої освіти в умовах воєнного стану: досвід маріупольського державного університету ...149

Григораш С. М., Андрусів К. В. Значення інформаційно-аналітичної роботи в роботі підприємства 151

Святненко А. В. Інформаційні технології як інструмент сучасних наукових досліджень .153

Добровольська В. В. Цифрова трансформація культурної спадщини: комунікаційні стратегії в інформаційному суспільстві 155

Курасов В. Г. Документно-інформаційні комунікації в діяльності кадрових агенцій ...127

Гладченко Д. С. Електронні ресурси бібліотек: формування, організація та використання 158

Цалко А. І. Управління інформаційно-документаційним забезпеченням діяльності підприємства шляхом організації електронного документообігу на базі підприємства – Sport Life 160

Соколенко Л. П. Управління документами в умовах цифрової трансформації інформаційної діяльності 162

Рощина Т. П. Роль інформаційно-документального забезпечення у формуванні патріотичних практик закладів культури під час війни 164

Швець Н. М. Основні проблеми зберігання документів в умовах переходу до електронного документообігу 165

Белець В. П. Організація кадрового діловодства в закладі вищої освіти на прикладі Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв 167

Матіос Є. М. Електронні бібліотеки як інструмент забезпечення відкритого доступу до знань 169

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Романишин Ю. М., Юкіш В. В. Професійні цифрові сервіси в інформаційному середовищі держави 171

Стаценко Д. В., Віртуальна екскурсія як новітня форма музейної комунікації із суспільством 174

Демчина Л. І. Цифрові комунікації як інструмент інформаційних послуг 175

Ткаченко Н. В. Хмарні технології та електронний документообіг: нові можливості для управління інформацією в організаціях 177

Шелестова А. М. OSINT: сучасні методи аналізу 178

Химиця Н. О., Єндик Д. Ю. Використання штучного інтелекту в соціальних мережах: переваги, ризики та виклики 181

Бугайова О. І. Аналітико-синтетична переробка інформації в епоху штучного інтелекту 182

Боднарчук Ю. Ю. Правове регулювання відкритої науки в Європейському Союзі та перешкоди імплементації в Україні 184

Політова О. А. HR-технології як інструмент кар'єрного розвитку здобувачів спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» 186

Ільчук І. Д. Роль електронних бібліотек у формуванні інформаційного простору України 188

Годунова Т. О. Імерсивні технології та штучний інтелект як інноваційні інструменти промоції читання серед молоді 190

Матіос С. І. Популяризація читання в умовах цифрової трансформації: інструменти та практики 191

Гришин В. В. Значення заходів з кібербезпеки для систем електронного документообігу в органах державної влади 193

Куликова Л. О. Аналіз цифрових інструментів, методів та стилістичних прийомів створення персонажів у стилі Pixel Art у 2D-геймдизайні 195

Тиргоале Г О. Інтероперабельність цифрових документів у системах електронного урядування 197

Нудищук Г. М. Публічна бібліотека в сучасних соціокультурних трансформаціях 199

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Vlasova V. Internationale Kooperationen und Kreative Transformation: Fallstudie Creative Days Vienna [Міжнародна співпраця та креативна трансформація: тематичне дослідження Creative Days Vienna].....202

Вакуленко Ю. Є., Акімов Д. І. Біхевіоральні драйвери музейної аудиторії: психологічні детермінанти соціокультурного споживання 204

Тадля О. М. Менеджмент культурних і креативних індустрій як чинник розвитку міських інноваційних платформ в умовах соціокультурних трансформацій 206

Коваленко Є. Я. Управлінська культура сучасного Китаю: цивілізаційні основи та трансформаційні виклики 209

Науменко В. С. Маркетинг у системі управління розвитком театральних закладів 210

Тимохина Л. Г. Інноваційні інтерактивні форми організації циркового мистецтва в системі культурних та креативних індустрій 212

Флоренко А. Г. Візуальний сторителінг як метод популяризації локальної культури в Instagram і TikTok 214

Ясько М. М. Волонтерська та соціокультурна підтримка військових і вразливих груп населення в діяльності Вінницької ОУНБ ім. В. Отамановського в умовах воєнного стану 216

Вовк Н. О. Орієнтири розвитку музейної справи України в умовах сучасних викликів ..218

Данилюк І. К. Соціокультурна резильєнтність прифронтових громад крізь призму діяльності закладів культури клубного типу 220

Нарцева М. О. Брендинг як інструмент управління культурним проєктом: етапи формування та сучасні інструменти 222

Рябикіна Д. С. Особливості розробки маркетингових стратегії у сфері культурно-дозвіллевих послуг для дітей 224

Скрипльова Є. С. Культурно-мистецькі проєкти як інструмент збереження національної ідентичності в умовах війни 226

Філіповіч Є. А. Задоволення культурно-дозвіллєвих потреб молодого покоління в умовах воєнного стану: особливості вікової специфіки дозвіллєвої діяльності ..228

Буланова Д. В. Створення культурних маршрутів як інструмент розвитку туризму та збереження культурної спадщини 230

Васильківський А. О. Вплив концертної діяльності на розвиток культурних креативних індустрій 231

Кожура В. І. Синтез глобальних трендів та української автентичності: досвід культурних практик 233

Оздемір С. А. Трансформація українського телебачення після незалежності та його вплив на формування соціокультурного простору 234

Тищук С. В. Управління діяльністю меморіального музею: сучасні підходи (на прикладі Музею «Заповіту» Т. Г. Шевченка в Переяславі) 236

Мірошніченко О. Ю. Соціокультурна діяльність у контексті реалізації культурної політики держави 238

Akimov Д.,.
Vakulenko Yu.,
Kornienko V. Paris: the Legal Status of the “Commissaire-Priseur” in Fine Arts Marketing at Global Art Auctions[Париж: правовий статус «комісара-аукціонера» у маркетингу образотворчого мистецтва на світових аукціонах мистецтва] ..240

Черкасець М. С. Особливості організації та проведення практики для студентів освітньо-професійної програми «Ведучий телевізійних програм» 242

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Морєва Є. О.
Левицький І. Б. Унікальний етносимфонічний проєкт Джамали: на перетині історії, географії та фольклору 245

Симоненко О. В. Безпека культурної спадщини в цифрову епоху: аналіз ключових вебплатформ США 247

Філіна Т. В. Культурний ландшафт міста як простір боротьби за історичну пам’ять..249

Родінова Н. Л.,
Соловей А. М. Соціокультурна діяльність громадських організацій у формуванні сучасного культурного простору (на прикладі ГО «Центр розвитку творчості "Лілея"») 251

Щур Н. О. Віртуалізація культури і трансформація автентичності: виклики сучасної культурологічної рефлексії 252

Бондарець Н Л. Культура та мистецтво саундпродюсування 254

Матузко О. А. Сучасні театральні практики в контексті проблематики впровадження нових соціокультурних кодів та соціальних інновацій: особливості інклюзивного театру 257

Задорожна Я. Г. Мова як інструмент «м’якої сили» 259

Кот Є. В. Роль нових медіа в популяризації телевізійного Dance Show 261

Ніколаєва Д. Ю. Задоволення культурних потреб українців засобами інноваційних мистецьких проєктів 263

Прадєдович Д. В. Авангардні стратегії в рекламі: естетика експерименту та формування культурної ідентичності 265

Акімов Д. І. Артмаркетинговий аналіз флористичних мотивів у живопису епохи Відродження крізь призму психологічних стратегій XIX-XXI століть ...266

Родінова Н. Л.,
Шаповал К. О. Соціокультурна трансформація молодіжних громадських організацій в Україні в умовах суспільних та воєнних викликів 269

Лук’яненко В. В. Алгоритмічна медіація пам’яті: цифрові інфраструктури та реконфігурація колективного досвіду 271

КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: СТРАТЕГІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ, ПРАКТИКИ

Овчарук О. В. Мистецька освіта та мистецько-освітній простір України в процесах гуманітаризації культури 274

Афоніна О. С. Прем’єри музично-театральних вистав як освітній ресурс при викладанні музичних дисциплін 276

Листопад О. А.,
Листопад Н. Л. Культурний компонент освітнього середовища як чинник розвитку критичного мислення студентів 277

Садовенко С. М. Пісенний фольклор у музичному мистецтві: взаємопроникнення жанрів, поетика, стильовий діапазон 280

Матушенко В. Б. Театралізовані видовища періоду Київської Русі 282

Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Культурні проєкти як засіб неформальної освіти молоді в умовах цифровізації 285

Погребняк Г. П., Грановська В. О. Культура педагогічної діяльності театрального режисера 288

Носенко О. В. Міжнародний досвід викладання імерсивного аудіо в закладах вищої освіти 290

Воронова Г. В. Освітнє середовище як простір культурної соціалізації особистості 292

Туріна О. А. Скрипкове виконавство як форма художньої комунікації 293

Мішин М. М. Управлінські механізми забезпечення розвитку творчого потенціалу дитини в закладах позашкільної освіти 295

Швець А. Р. Організація благодійних музичних ініціатив у воєнний час: виклики та можливості 298

Safonowa I. Ukrainisches Kulturelles Trauma als Faktor der Nationalen Konversion [Українська культурна травма як фактор національного навернення] 299

АРТМЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

Воробйова Н. П. Управління змінами як першочергове завдання менеджменту організації 303

Akimov D., Vakulenko Yu., Kornienko V. Fine Art Marketing and Expertise Strategies at Global art Auctions: a Comparative Analysis of the New York, London, Paris Hubs [Стратегії маркетингу та експертизи виробництва на світових аукціонах мистецтва: порівняльний аналіз центрів Нью-Йорка, Лондона та Парижа]....304

Калантаєвська О. О., Левченко Я. В. Упровадження штучного інтелекту в менеджмент незалежного музичного артиста як засобу підвищення операційної ефективності 307

Шевченко Н. Л. Менеджмент культурних маршрутів як чинник збереження регіональної спадщини та розвитку громад 309

Сергійчик К. В. The Role of Book Festivals in the Formation of National Identity and Cultural Diplomacy [Роль книжкових фестивалів у формуванні національної ідентичності та культурній дипломатії] 311

Жила М. Л. Посилення соціокультурного потенціалу туристичних дестинацій шляхом диверсифікації рекреаційних послуг 313

Бас О. І. Сутність брендингу: бренд як його центральний елемент 316

Воронова Д. Є. Правові засади артменеджменту в системі культурної політики 317

БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Передерій Ірина Григоріївна,
докторка історичних наук, професорка,
в.о. завідувача кафедри українознавства,
культури та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ БІБЛІОТЕК ТА АРХІВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У контексті цифровізації суспільства бібліотеки та архіви зазнають суттєвих трансформацій, пов'язаних із розширенням їхніх функцій у сфері інформаційного обслуговування та культурної комунікації. Традиційна роль цих інституцій як сховищ документної спадщини доповнюється активною участю у формуванні цифрового культурного простору та організації комунікаційних процесів між інформацією, культурою та суспільством.

Цифрові сервіси бібліотек і архівів стають ключовим інструментом реалізації їхнього інформаційно-комунікаційного потенціалу. Під цифровими сервісами доцільно розуміти сукупність технологічних рішень і онлайн-інструментів, що забезпечують доступ до інформаційних ресурсів, їх опрацювання, збереження та поширення в цифровому середовищі. До таких сервісів належать електронні каталоги, цифрові бібліотеки та архіви, інституційні й тематичні репозитарії, архівні інформаційно-пошукові системи, автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи, віртуальні виставки, онлайн-довідкові служби та комунікаційні платформи.

Цифрові сервіси трансформують характер взаємодії між бібліотекою чи архівом і користувачем, переводячи її у формат інтерактивної комунікації. Як зазначає Т. Колесникова, бібліотеки закладів вищої освіти функціонують сьогодні як відкриті інформаційно-комунікаційні центри, забезпечуючи дистанційний доступ до ресурсів і підтримуючи активну онлайн-комунікацію з користувачами [3, с. 45–47]. Це сприяє формуванню нових моделей споживання інформації та підвищенню рівня інформаційної культури суспільства.

Одним із провідних напрямів розвитку цифрових сервісів є створення та підтримка електронних бібліотек і цифрових архівів. Такі ресурси забезпечують не лише доступ до документів, а й їх інтеграцію у глобальний інформаційний простір. Зокрема, К. Лінч, сучасний дослідник у сфері бібліотекознавства, інформаційних наук та наукових комунікацій, підкреслює, що цифрові бібліотеки слід розглядати не просто як сукупність електронних ресурсів, а як невід'ємну складову інфраструктури наукової комунікації в мережевому середовищі [4]. Цю позицію доповнює К. Боргман, яка розглядає цифрові інформаційні ресурси як ключовий елемент сучасної наукової екосистеми, що забезпечує циркуляцію знань у цифровому мережевому середовищі [2, p. 3–5].

Цифрові архіви відіграють не менш вагому роль, забезпечуючи збереження культурної пам'яті та розширення доступу до історичних джерел. Вони сприяють не лише консервації документної спадщини, а й її актуалізації через інтеграцію у сучасні інформаційні сервіси.

Суттєвого значення набувають сервіси, орієнтовані на користувача: віртуальні виставки, онлайн-екскурсії, вебінари, інтерактивні платформи. Вони дозволяють бібліотекам і архівам виконувати функцію культурних медіаторів, сприяючи популяризації документної спадщини та залученню нових аудиторій. Як зазначають С. Бережна та О. Коробкіна, цифрові

технології відкривають нові можливості для репрезентації бібліотечних ресурсів і їх інтеграції в освітній та науковий простір [1, с. 14–16].

Водночас роль цифрових сервісів бібліотек і архівів не обмежується лише забезпеченням освітніх і наукових потреб. У сучасному цифровому суспільстві ці інституції дедалі активніше виконують функції соціокультурних центрів, що забезпечують комунікацію в ширшому суспільному контексті. Йдеться, зокрема, про участь бібліотек і архівів у формуванні культурної пам'яті, підтримці національної ідентичності, розвитку громадянського суспільства та забезпеченні відкритого доступу до соціально значущої інформації.

Цифрові сервіси значно розширюють можливості реалізації цих функцій. Наприклад, створення тематичних цифрових колекцій, онлайн-архівів усної історії, електронних виставок і мультимедійних проєктів дозволяє не лише зберігати, а й актуалізувати культурну спадщину, роблячи її доступною для широких аудиторій незалежно від їхнього місця перебування. У цьому контексті бібліотеки та архіви виступають як активні суб'єкти культурної комунікації, що сприяють інтерпретації та популяризації історико-культурного надбання.

Важливою складовою цифрових сервісів є використання соціальних мереж і вебплатформ як каналів комунікації з користувачами. Соціальні медіа забезпечують оперативне інформування, організацію зворотного зв'язку та формування цифрових спільнот навколо бібліотек і архівів. Це відповідає сучасним тенденціям розвитку соціальних комунікацій і сприяє підвищенню видимості інформаційних установ у суспільному просторі.

Окремої уваги заслуговує роль цифрових сервісів у забезпеченні інклюзивності доступу до інформації. Завдяки цифровим платформам користувачі з різних соціальних груп, включно з особами з інвалідністю або тими, хто проживає у віддалених регіонах, отримують можливість долучатися до культурних і інформаційних ресурсів. Це сприяє подоланню інформаційної нерівності та формуванню більш відкритого й доступного інформаційного середовища.

Крім того, цифрові сервіси бібліотек і архівів відіграють важливу роль у кризових і надзвичайних ситуаціях. У контексті воєнних дій в Україні особливого значення набувають цифрові ініціативи, спрямовані на збереження документальної спадщини, фіксацію подій сучасності, протидію дезінформації та забезпечення доступу до перевірених інформаційних ресурсів. У цьому аспекті бібліотеки та архіви виступають не лише як зберігачі минулого, а й як активні учасники формування інформаційної картини сучасності.

Отже, цифрові сервіси бібліотек і архівів забезпечують багатовимірну комунікацію – освітню, наукову, культурну та соціальну. Вони сприяють інтеграції різних типів інформаційних ресурсів, розширенню доступу до знань і культурних цінностей, а також зміцненню зв'язків між суспільством, культурою та інформаційним середовищем. Подальший розвиток цифрових сервісів бібліотек і архівів пов'язаний із впровадженням інноваційних технологій, підвищенням цифрової компетентності фахівців та розширенням їх ролі як активних суб'єктів культурної і соціальної комунікації у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Бережна С. В., Коробкіна О. Г. Цифровізація наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Цифрова трансформація освіти та науки : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2023. С. 12–20. URL: https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10952

2. Borgman C. L. Big Data, Little Data, No Data: Scholarship in the Networked World. Cambridge : MIT Press, 2015. 400 pp.

3. Колесникова Т. Бібліотеки закладів вищої освіти в умовах невизначеності: особливості організації віддаленої роботи персоналу. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2020. № 6. С. 40–61. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7654.6.2020.218608

4. Lynch C. A. Where Do We Go From Here? The Next Decade for Digital Libraries. D-Lib Magazine. 2005. Vol. 11. Num. 7/8. URL: https://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html

Тюрменко Ірина Іванівна,
докторка історичних наук, професорка,
професорка кафедри української мови, історії та інформаційної діяльності
Національного університету «Київський авіаційний інститут», м. Київ

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ЦИФРОВИЙ ПРОСТІР АРХІВНИХ І БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Війна наклала відбиток на всі сфери життєдіяльності суспільства. Тому питання доступу до просторової інфраструктури, соціальних, інформаційних, цифрових, освітніх та інших послуг набуло актуальності. Збільшились категорії громадян, які так чи інакше стикаються з різними обмеженнями. І це лише військові, які найбільше страждають від наслідків воєнних дій. До вразливих категорій належать люди різної статі, віку, які мають ті чи інші види інклюзії. Зазначимо, що у 2020 році Україна приєдналася до міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» (2019 рік), метою якої стало утвердження гендерної рівності та розвиток безбар'єрного простору. Тому питання створення умов безбар'єрності для громадян з інклюзією набуло загальнонаціонального значення, що знайшло відображення у прийнятому Урядом розпорядженні «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» [2].

Метою дослідження є визначення стану доступу громадян різних груп інклюзії до цифрових інформаційних ресурсів в системі центральних державних архівних установ та бібліотечних установ з національним статусом. Вивчення стану безбар'єрного цифрового простору проводилося на основі застосування моніторингових методів для виявлення інструментів доступу до інформаційних послуг. Для аналізу були взяті вебсайти Державної архівної служби України, вебсайтів Центрального державного архіву вищих органів влади та Управління України (ЦДАВО), Центральних державних історичних архівів України в місті Києві (ЦДІАК) та Львові (ЦДІАЛ), Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки (ЦДАГО), Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтв (ЦДАМЛМ), Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву (ЦДЕА). Також до вивчання були обрані вісім вебсайтів бібліотек України зі статусом «національна». Це – портал Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, вебсайти Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Національної наукової медичної бібліотеки, Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, Одеської національної наукової бібліотеки, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки.

Питання безбар'єрності в різних аспектах знайшло відображення в науковій літературі До питання безбар'єрності зверталися науковці у сфері соціальної роботи [4], охорони здоров'я [6], міського середовища [1], дизайну внутрішнього простору [9] та ін. Водночас вивчення стану безбар'єрного доступу до цифрового середовища архівних та бібліотечних установ ще не знайшло відображення в українській науковій думці.

До створення безбар'єрного простору держава звернулася ще 2021 року. Але недостатній рівень статистичної інформації щодо створення умов безбар'єрності для різних груп громадян спонукав Уряд знову повернутися до цього питання. Даний варіант реалізації Національної стратегії триватиме до 2030 року. Вона має на меті усунути бар'єри у двох напрямах: створити умови доступу у фізичній, інформаційній та цифровій інфраструктурі, а другий – у сфері освіти та підприємництва [7]. Архівні і бібліотечні установи сформували значний комплекс цифрових інформаційних ресурсів, доступ до яких має дозволити людям з інклюзією користувалися культурною спадщиною та отримувати інформаційні послуги.

Державна архівна служба України (Укрдержархів) активно долучилася до втілення цієї програми. Так, з головної сторінки сайту є доступ до «Довідника безбар'єрності», що свідчить про підтримку на загальнонаціональної програми. На цій же сторінці сайту відображе-

ний інструмент доступу до цифрових ресурсів, який дозволяє збільшити розмір тексту, відтінити його сірим в різних модифікаціях, збільшити контрастність, зробити тон контрасту негативним або світлим, підкреслити посилання або підключити аудіовідновлення тексту. Такий інструмент доступний на всіх сторінках сайту [2]. Слід зазначити, що інструмент доступу присутній на вебсайтах ЦДАВО, ЦДАГО, ЦДАМЛМ, ЦДЕА. На сайті ЦДІАК є лише інструмент для збільшення розміру тексту з вадами зору. На сайті ЦДІАЛ взагалі відсутня навіть функція збільшення, але є посилання на Довідник безбар'єрності, що свідчить про розуміння важливості організації доступу до цифрових інформаційних ресурсів. Слід зазначити, що сайти ЦДІАК і ЦДІАЛ не мають корпоративного дизайну, оформлені в старому форматі, який, вочевидь, не передбачає додаткових інструментів для забезпечення безбар'єрного доступу.

Національні бібліотеки України також важливі з огляду на величезний масив оцифрованих інформаційних ресурсів. Водночас їх сайти переважно не мають інструментів для безбар'єрного доступу до ресурсів. Виключення становить вебсайт Національної наукової медичної бібліотеки [8]. Хоча сайт не містить можливостей доступу для громадян з інклюзією, він досить сучасний, представляє віртуальний тур по бібліотеці та інформує про наукові події, які відбуваються в бібліотечному просторі щодо інклюзії. Такою зокрема є X науково-практична конференція «Комплексна допомога дітям з обмеженням життєдіяльності: реабілітація – інклюзія – інтеграція» [8]. Історична бібліотека розмістила на своєму вебсайті «Порядок супроводу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у Бібліотеці», затверджений 09 червня 2025 року [5]. Порядок визначає дії працівників бібліотеки щодо обслуговування осіб, які мають вади зору, слуху, опорно-слухового апарату, осіб з дітьми до 7 років, вагітних жінок, людей похилого віку [5]. На жаль, цифрових інструментів доступу вебсайт бібліотеки ще немає.

Отже, моніторинг стану доступу до цифрових ресурсів архівних та бібліотечних установ України засвідчив, що вебсайти центральних державних архівів переважно надають можливості безбар'єрного доступу до цифрових ресурсів та інформаційних послуг особам з обмеженими можливостями. З категорії національних бібліотек лише Національна історична бібліотека передбачає дії персоналу щодо обслуговування таких категорій громадян. Відсутність цифрової інфраструктури безбар'єрного доступу створюють нерівність, обмежуючи доступ особам з інклюзією до інформаційних ресурсів та отримання послуг.

Список використаних джерел

1. Безбар'єрний простір великих міст / О. М. Шашенко, О. Є. Григор'єв, О. В. Скобенко, В. В. Кулівар. Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т ; редкол.: А. Г. Батракова (гол. ред.) та ін. Харків. 2024. Вип. 106. С. 97–101. URL : https://dspace.khadi.kharkov.ua/items/1b98663e-0e19-4689-82e6-1c150b44cd1a (дата звернення: 13.03.2026).

2. Державна архівна служба України. Офіційний вебсайт. URL : https://archives.gov.ua/ua/struktura/ (дата звернення: 16.03.2026).

3. Довідник безбар'єрності. URL : https://bf.in.ua/ (дата звернення: 14.03.2026).

4. Клочко О.О., Клочко О.М. Безбар'єрний простір як нова державна соціальна ініціатива. Освітньо-науковий простір. Вип. 8 (1 – 2025). Том 1. С. 18– 25. URL : https://pedagogy.com.ua/index.php/journal/article/view/22/23 (дата звернення: 14.03.2026).

5. Обслуговування осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у НІБУ. Офіціний вебсайт Національної історичної бібліотеки України. URL : https://nibu.kyiv.ua/invalidy/ (дата звернення: 15.03.2026)

6. Панченко О.А., Кабанцева А.В. Мінімізація ризиків для громадського здоров'я через освіту, медицину і безбар'єрний простір. Україна. здоров'я нації. 2022. № 4 (70). С. 25–33. DOI 10.24144/2077-6594.4.1.2022.277022 (дата звернення: 13.03.2026).

7. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 25 березня 2025 р. № 294-р. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 13.03.2026).

8. Реабілітація – інклюзія – інтеграція. Національна медична бібліотека України. Офіційний вебсайт. URL : https://library.gov.ua/ (дата звернення: 16.03.2026)

9. Фунтікова О. Безбар'єрний дизайн інклюзивного середовища: перспективні стратегії. Інклюзивна осві-

та: ідея, стратегія, результат : Матеріали ІІІ Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 23–24 квітня 2023 р.) / Упоряд. З. І. Удич, І. М. Шульга. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 307 – 310.

Куліш Юлія Олександрівна
кандидатка наук з соціальних комунікацій,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКОВИХ ДАНИХ В URIS ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

В епоху глобалізації наукового середовища та утвердження концепції «Відкритої науки» (Open Science) дедалі актуальнішою стає необхідність формування централізованих платформ для управління науковою інформацією.

Суттєвим кроком МОН України на шляху до побудови дієвої наукометричної інфраструктури стала ініціатива зі створення Національної електронної науково-інформаційної системи «URIS» (Ukrainian Research Information System). Передбачається, що ця система формуватиме єдиний цифровий ресурс із профілями українських науковців, а також міститиме інноваційний інструментарій для оцінювання наукової діяльності дослідницьких установ, закладів вищої освіти, їхніх структурних підрозділів та окремих дослідників. Відповідно до Рішення колегії МОН України від 13 лютого 2020 р. «Про створення Національної електронної науково-інформаційної системи "URIS"», запровадження цієї системи покликане спростити доступ до наукової інформації та забезпечити моніторинг ефективності наукової діяльності установ у режимі реального часу. Крім того, очікується скорочення бюрократичного навантаження й усунення дублювання у процесі підготовки та перевірки звітної документації для дослідників, адміністраторів і управлінців. Впровадження URIS також сприятиме зміцненню позицій вітчизняної науки на міжнародній арені, полегшить пошук перспективних ідей та технологій для українського бізнесу, допоможе сформувати позитивний імідж української науки у світі й стимулюватиме розвиток нових партнерств між українськими та зарубіжними дослідниками [2].

Реалізацію цього проєкту здійснює Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України), яка розбудовує його як національну хмарну платформу для зберігання наукових даних. Платформа слугуватиме єдиним центром доступу до профілів науковців і дослідницьких установ, інформації про їхню наукову активність, а також забезпечуватиме формування відповідних аналітичних звітів.

Одним із ключових завдань URIS є вирішення проблеми коректної ідентифікації науковців шляхом створення їхніх наукометричних профілів на основі унікальних ідентифікаторів ORCID з можливістю додаткового зв'язування з профілями ScopusID та/або Web of Science Researcher Profile. Така інтеграція дасть змогу МОН України отримувати актуальні відомості про фінансові й кадрові ресурси закладів вищої освіти, їхні наукові проєкти та грантову діяльність, а також сформувати інтерактивну онлайн-мапу української наукової інфраструктури.

Функціонування системи відкриє можливості для побудови наукометричних рейтингів дослідників та установ, а також для інтеграції з базами даних публікацій, наукових метрик та ідентифікаторів, інституційними репозитаріями й іншими суміжними ресурсами.

З метою практичного втілення проєкту URIS у березні 2021 р. МОН України уклало Меморандум про співпрацю з міжнародною некомерційною організацією ORCID, яка забезпечує функціонування універсального ідентифікатора науковця як ключового інструменту вимірювання дослідницької продуктивності. Восени 2022 р., під час відзначення світовою науковою спільнотою Тижня відкритого доступу, було проголошено ініціативу щодо заснування Українського консорціуму ORCID. Наразі цей проєкт реалізує Державна науково-

технічна бібліотека України за підтримки МОН України [3].

Важливим етапом у розбудові системи стало затвердження МОН України у січні 2024 р. «Порядку роботи Національної електронної науково-інформаційної системи». Цей документ визначив технологію збору, формування, опрацювання, збереження та використання даних і відомостей про наукову й науково-технічну діяльність в Україні, а також окреслив механізми реалізації функцій суб'єктів системи та засади інформаційного супроводу їхньої діяльності [1].

Відповідно до матеріалів офіційного сайту розробника URIS (nauka.gov.ua), запровадження системи уможливить досягнення таких результатів: забезпечення відкритості даних про українську науку; спрощення пошуку інформації, даних, обладнання, послуг і ресурсів для проведення наукових досліджень; полегшення підбору виконавців наукомістких проєктів; удосконалення процесу підготовки аналітичних матеріалів для прийняття управлінських рішень; скорочення бюрократичного навантаження при заповненні заявок, форм і звітів для науковців, дослідницьких установ та закладів вищої освіти; а також підвищення якості представлення результатів української науки на міжнародному рівні [1].

Наразі в Україні офіційно функціонує лише одна подібна система – Національна науково-інформаційна система (URIS), яка акумулює наукові дані на загальнодержавному рівні.

URIS – це не просто «архів файлів», а розвинена екосистема управління науковою інформацією (Research Information Management). Її ключова ідея полягає у переході від розрізнених паперових звітів до створення єдиного цифрового відображення наукової сфери країни.

Функціональна архітектура URIS побудована на принципі інтегрованої взаємодії: окремі модулі системи тісно пов’язані між собою та взаємодоповнюються, утворюючи цілісний цифровий простір для управління науковими знаннями.

Отже, впровадження Національної електронної науково-інформаційної системи URIS є ключовим кроком у цифровій трансформації української науки, що формує підґрунтя для створення цілісної, сучасної та результативної наукової екосистеми. Перехід до єдиної цифрової платформи, заснованої на міжнародних стандартах, дає змогу подолати розрізненість і застарілі підходи до обліку та управління науковою діяльністю, забезпечуючи узгодженість, актуальність і надійне збереження даних. У підсумку наукові результати, проєкти та профілі дослідників трансформуються у впорядкований і динамічний ресурс, придатний для ефективного використання в умовах цифрової економіки.

Водночас URIS значно підвищує рівень і результативність управління наукою: автоматизація звітності та впровадження аналітичних інструментів створюють основу для ухвалення виважених рішень на базі достовірної інформації. Це сприяє більш ефективному розподілу фінансування, фокусуванню підтримки на пріоритетних і продуктивних напрямах досліджень, а також розвитку конкурентоспроможних наукових колективів. Додатково, зростання прозорості процесів зменшує ризики неефективного використання ресурсів і можливих зловживань, посилює академічну доброчесність і загальний рівень довіри до наукової системи.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку роботи Національної електронної науково-інформаційної системи : наказ М-ва освіти і науки України від 8 січ. 2024 р. № 10. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-24#Text (дата звернення: 23.04.2026).

2.Про створення Національної електронної науково-інформаційної системи «URIS» : наказ М-ва освіти і науки України від 04 берез. 2020 р. № 348. *Міністерство освіти і науки України*. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorennya-nacionalnoyi-elektronnoyi-naukovo-informacijnoyi-sistemi-uris (дата звернення: 23.04.2026).

3.Що таке консорціум ORCID? *Державна науково-технічна бібліотека України.* URL: https://lnk.ua/KKB13fvFT (дата звернення: 16.03.2026).

Клименко Оксана Зіновіївна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
завідувачка відділу наукових видань
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ

Сокур Олена Леонідівна,
кандидатка наук із соціальних комунікацій, старша дослідниця,
завідувачка відділу науково-методичної роботи
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ БІБЛІОТЕКАРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ЯК СИСТЕМА

«Зосередження науково-освітньої діяльності на розвитку системи підвищення кваліфікації та інтелектуальному розвитку бібліотечних кадрів» [5, с. 6] задекларовано у Стратегії розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) як одне з провідних завдань головного інформаційно-наукового комплексу держави в умовах воєнного стану. НБУВ понад сто років успішно здійснює науково-методичний супровід бібліотек наукових установ (БНУ) Національної академії наук (НАН) України, а у рамках цього процесу відповідно до вимог часу і потреб користувачів-науковців значно еволюціонували різні форми і методи підвищення кваліфікації бібліотекарів академічної мережі.

Тобто, сьогодні цілком правомірно стверджувати про підвищення кваліфікації бібліотечних працівників у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського як системи відкритого типу. Її пріоритетом «в сучасному розумінні є підвищення рівня готовності бібліотечних працівників до виконання своїх професійних обов'язків на високому технологічному рівні, до вирішення завдань, актуальних для кожного конкретного етапу розвитку суспільства» [3, с. 38]. Багата традиціями та накопиченим досвідом історія системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників (СПКБП) базується на таких основних групах принципів: універсальні, нормативно-правові, превалювання мети, структурні, організаційні (процесуальні) та ситуативності [2, с. 137].

Динамічний розвиток цифрових технологій потребує освоєння нових цифрових компетенцій та навичок фахівцями БНУ НАН України задля ефективного створення якісних бібліотечних сервісів та актуальних бібліотечних продуктів.

З огляду на провадження наукових студій з науково-дослідної роботи Інституту бібліотекознавства НБУВ «Теоретичні аспекти та прикладні засади використання штучного інтелекту в бібліотечній діяльності», виконання якої заплановане на 2026–2028 рр., доцільним та нагальним є визначення базових понять теми.

Історія започаткування, становлення та сучасного етапу функціонування СПКБП Національної академії наук України спонукає до формулювання прийнятної дефініції, яка включає основну сутність та зміст означеного поняття.

Теоретико-методологічне обґрунтування терміна «система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників Національної академії наук України» базується на комплексному застосуванні загальнонаукових методів, серед яких базовими обрані аналізу і синтезу, етимологічний, синергетичний, системний, системно-структурний, термінологічного аналізу, функціональний, та спеціальних методів наукового дослідження, зокрема бібліотекознавчого.

Завдяки використанню етимологічного методу дослідження, котрий охоплює еволюцію першого значення поняття та інтеграцію сутності і змісту терміна в історичному розвитку,

нами встановлено, що слово «система» давньогрецького походження (σύστημα) у контексті обраної теми означає насамперед «ціле» і «з'єднання». Тобто, характерними рисами системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників НАН України є цілісність мети і завдань, що передбачає комплексність інтегрованих заходів з набуття професійних компетентностей бібліотекарів задля успішної роботи у цифровому середовищі.

Системний метод дав можливість акцентувати, що сформована система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України розвивається у взаємозв'язку з кращими надбаннями сучасного бібліотекознавства, зокрема і зарубіжного, та адаптованим досвідом бібліотечної практики. Ієрархічність СПКБП реалізовується через повноту підпорядкування у багаторівневій структурі: бібліотечний працівник БНУ НАН України – завідувач БНУ НАН України – відділ науково-методичної роботи НБУВ – Інформаційно-бібліотечна рада (ІБР) Національної академії наук України. Для прикладу, будь-які управлінські документи ІБР НАН України є рекомендаційними для впровадження у діяльність як Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, так і бібліотек наукових установ. Також завдяки використанню цього методу було всебічно проаналізовано внутрішні і зовнішні зв'язки в системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України задля ефективного керування усіма наявними складниками СПКБП та науково-обґрунтованого прогнозування її продуктивного функціонування у найближчому майбутньому.

Застосування системно-структурного методу сприяло визначенню та характеристиці властивостей базових елементів системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України, які становлять структуру СПКБП та особливості яких притаманні всій системі. Для прикладу, заходи з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників в умовах воєнного стану – це тематичні науково-методичні семінари, є ієрархічною (описано вище), цілісною (спрямована на розвиток інформаційних, знаннєвих та інших потреб учасників заходів), завершеною (кожен захід має чітко передбачену тему і мету, які досягаються в його часових рамках через доповіді, обговорення у формі питання – відповідь, спілкування у чаті тощо) системою.

Сутність функціонального методу сприяла визначенню системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України як адаптивної і стійкої в умовах кризових явищ та виявленню найуспішніших елементів СПКБП та найменш дієвих. Так, від запровадження карантинних обмежень усі заходи з підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців були перенесені в онлайн, що дозволило взяти участь представникам різних систем і відомств у ролі доповідачів та учасників від бібліотек закладів вищої освіти до національних. На нашу думку, через обмежені технічні можливості найменш дієвою є «Електронна науково-методична служба».

Завдяки використанню синергетичного методу виявлено, що система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України самоорганізується, а зміни в ній відбуваються та залежать від зовнішніх факторів. Для прикладу, російсько-українська війна змістила акценти в тематиці заходів, коли актуальними стали збереження та оцифровування історико-культурних фондів, їх інтеграція у світовий науково-інформаційний простір, популяризація досягнень української науки, наукометрія тощо.

Використання бібліотекознавчого методу дало можливість виявити, що набутий відповідний рівень професійної майстерності та опанованих фахових компетенцій бібліотечних працівників БНУ НАН України як безпосередніх спікерів та активних учасників СПКБП Національної академії наук України дає можливість осучаснити місію і роль кожної окремої академічної бібліотеки як ключовий інтегруючий елемент національного науково-

інформаційного середовища, базис сучасних фундаментальних і прикладних досліджень, що планомірно і системно забезпечує їхній інформаційний супровід, адже вимагає від бібліотечних фахівців високого рівня цифрової культури, щоб впевнено послуговуватися у щоденній практиці цифровими технологіями [4, с. 198]. Закономірності діяльності академічних бібліотек відповідають основним тенденціям та трендам розвитку бібліотечно-інформаційної сфери держави.

Визначальною рисою системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ НАН України є те, що вона є органічним складником системи вищого рівня (надсистеми) – науково-методичної діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, про що свідчать насамперед єдність та конгломерат таких їхніх базових засад, як «прозорість та загальнодоступність, єдність теорії і практики, актуальність, безперервність, наступність і перспективність, відповідність змісту визначеним завданням та очікуванням бібліотечного співтовариства, системна бібліотечна взаємодія, професійна компетентність, фахова наукова комунікація та різнорівневість» [1, с. 385].

Отже, ми пропонуємо трактувати дефініцію поняття «система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ Національної академії наук України» як впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів (бібліотечний працівник БНУ НАН України – завідувач БНУ НАН України – відділ науково-методичної роботи НБУВ – ІБР НАН України), котрі утворюють цілісну структуру. Ця система базується на чіткій організації, підпорядкованості, взаємозалежності, самоорганізації та емерджентності, що у підсумку призводить до підвищення рівня готовності бібліотекарів НАН України до виконання своїх професійних обов'язків на високому рівні.

Отже, науково-теоретичному осмисленню поняття «система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників наукових установ Національної академії наук України», визначенню його змісту і сутності сприяло обґрунтоване комплексне застосуванні загальнонаукових методів, серед яких базовими обрані аналізу і синтезу, етимологічний, синергетичний, системний, системно-структурний, термінологічного аналізу, функціональний, та спеціальних методів наукового дослідження, зокрема бібліотекознавчого.

Список використаних джерел

1. Клименко О. З., Сокур О. Л. Базові засади науково-методичної діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах воєнного стану. *У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 травня, м. Київ) / упоряд. В. П. Дячук. Київ : НАКККіМ, 2024. С. 383–386.

2. Клименко О. З., Сокур О. Л. Принципи організації системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. *Towards a Holistic Understanding: Interdisciplinary Approaches to Tackle Global Challenges and Promotion of Innovative Solutions: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference*, March 14–15, 2024. Dnipro : FOP Marenichenko V. V., 2024. С. 136–138.

3. Сокур О. Л., Клименко О. З. Підвищення кваліфікації бібліотекарів як пріоритетний напрям науково-методичної роботи у НБУВ в умовах суспільних потрясінь. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 9. С. 37–43. DOI: https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.9(326).

4. Сокур О. Л., Клименко О. З. Підвищення професійних компетентностей бібліотекарів в умовах воєнного стану. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 квітня, м. Київ) / Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2024. С. 197–200.

5. Стратегія розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2022–2025). Бібліотечний вісник. 2023. № 2. С. 3–6.

Кудлай В'ячеслав Олегович,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету, м. Київ

Дорошев Євгеній Геннадійович,
Здобувач Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ

БІБЛІОТЕКА ЯК ЖИТТЄСТІЙКИЙ ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР: ПРАВОВІ, ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Умови воєнного й повоєнного розвитку України актуалізують переосмислення бібліотеки як інституції, що виконує як інформаційну, так і соціально-консолідаційну та підтримувальну функції. У сучасному середовищі бібліотека дедалі виразніше постає як безпечний громадський простір, де поєднуються доступ до знань, цифрових сервісів, освітніх практик і можливості для ментального відновлення. Такий підхід узгоджується з візією післявоєнного розвитку українських бібліотек і з концепцією «третього місця», у межах якої бібліотека стає точкою щоденної взаємодії громади [1; 2].

Правовою основою формування життєстійкого бібліотечного простору є поєднання національних і міжнародних норм. Конституційне право людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля задає базовий стандарт організації публічного простору [3]. Практичний вимір цього стандарту конкретизують державні будівельні норми щодо інклюзивності будівель, які регламентують доступність навігації, проходів, санітарних вузлів, всіх елементів середовища [4]. Водночас Конвенція про права осіб з інвалідністю закріплює принцип універсального дизайну як вимогу до проєктування середовища без дискримінаційних бар'єрів [5]. У поєднанні з рекомендаціями ВООЗ щодо ментального здоров'я це означає, що бібліотечний простір має бути не лише фізично доступним, а й психологічно комфортним: із достатнім освітленням, можливостями для усамітнення, акустичним балансом і рекреаційними зонами [6].

Європейська практика доводить, що саме такий синтез права, естетики й функціональності робить бібліотеку справжнім громадським хабом. Dokk1 у Данії репрезентує відкриту, безбар'єрну й сервісно автоматизовану модель, а Хельсінська Oodi у Фінляндії демонструє, як біофільний дизайн і поліфункціональне зонування можуть поєднувати індивідуальну роботу, комунікацію та відпочинок в одному просторі [7; 8]. Для українського контексту це особливо важливо, оскільки бібліотека має відповідати запитам різних користувацьких груп – від дітей і студентів до ветеранів, переселенців і людей з інвалідністю. Отже, інклюзивність доцільно трактувати не як технічний мінімум, а як умову рівноправної участі у культурному й освітньому житті громади.

Не менш значущим є технологічний вимір модернізації. Досвід бібліотек КНР засвідчує, що перехід до стратегії E-Only, використання цифрових ресурсів та хмарних сервісів дозволяють оптимізувати фондові площі й переорієнтувати їх на комунікаційні та дослідницькі функції [9; 10]. У такій моделі персонал дедалі частіше працює в міждисциплінарних командах, поєднуючи бібліотечні, аналітичні, ІТ- та сервісні компетентності [11]. Для України ця тенденція важлива ще й тому, що вивільнений простір може бути використаний для бібліоковоркінгів – демократичних зон для навчання, дистанційної роботи, громадських консультацій та локальної взаємодії, особливо в умовах нестабільної інфраструктури [12].

Окремий напрям трансформації пов'язаний із безпекою. Ізраїльський досвід показує, що культурні інституції можуть поєднувати щоденну функціональність і готовність до кризових сценаріїв. Йдеться не про пасивні укриття, а про простори подвійного призначення, у яких захисні елементи інтегровані в архітектурну й сервісну логіку установи [13]. Для українських бібліотек це означає необхідність проєктувати автономне живлення, вентиляцію,

дубльовані комунікації та інші рішення цивільного захисту як частину сучасного публічного простору, а не як зовнішній додаток [14].

Отже, життєстійкий бібліотечний простір постає як комплексна модель, у якій правові стандарти, інклюзивний дизайн, цифрова модернізація та безпекові рішення працюють спільно й перетворюють бібліотеку на осередок суспільної стійкості та повсякденної підтримки громади.

Список використаних джерел

1. Бачення майбутнього українських бібліотек для післявоєнного відновлення, розвитку людського капіталу та економічно сильної і демократичної України. ВГО «Українська бібліотечна асоціація». 2024. URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5262-bachennia-maibutnoho-ukrainskykh-bibliotek-dlia-pisliavoiennoho-vidnovlennia-rozvytku-liudskoho-kapitalu-ta-ekonomichno-sylnoi-i-demokratychnoi-ukrainy (дата звернення: 30.03.2026).

2. Oldenburg R. The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community. New York : Marlowe & Company, 1999. 336 p.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 30.03.2026).

4. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2018. 64 с.

5. Конвенція про права осіб з інвалідністю : міжнародний документ від 13.12.2006 (Організація Об'єднаних Націй ; ратифікована Законом України від 16.12.2009 № 1767-VI). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 30.03.2026).

6. Comprehensive mental health action plan 2013-2030. Geneva : World Health Organization, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240031029 (дата звернення: 30.03.2026).

7. Dokk1. Schmidt Hammer Lassen Architects. URL: https://www.shl.dk/dokk1/ (дата звернення: 30.03.2026).

8. Helsinki Central Library Oodi. ALA Architects. URL: https://ala.fi/work/helsinki-central-library-oodi/ (дата звернення: 30.03.2026).

9. Chu J. The construction and service of digital resources in Tsinghua University Library. *The Electronic Library*. 2011. Vol. 29, No. 1. P. 56-66. URL: https://doi.org/10.1108/02640471111111424 (дата звернення: 30.03.2026).

10. Yi L. Research on China Academic Library & Information System. *Open Access Library Journal*. 2020. Vol. 7, No. 8. Art. e6689. URL: https://doi.org/10.4236/oalib.1106689 (дата звернення: 30.03.2026).

11. A Study of Subject Service in Chinese Academic Libraries / H. Hao, Y. Wang, N. Li [et al.]. *Proceedings of the 2016 International Conference on Economics, Social Science, Arts, Education and Management Engineering (ESSAEME 2016)*. Paris : Atlantis Press, 2016. P. 354-357.

12. Смочко Н. М. Коворкінг-центр як інновація в умовах нових викликів суспільства. *Освіта і наука*. 2022. Вип. 2 (33). С. 307-319. URL: https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/02/Міжнародний-науковий-журнал-Освіта-і-наука-223-2023-307-319.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

13. Войтовський К. Досвід Ізраїлю щодо формування стратегії національної стійкості. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. 17 черв. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dosvid-izrayilyu-shchodo-formuvannya-stratehiyi-natsionalnoyi (дата звернення: 30.03.2026).

14. ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. Київ : Мінрегіон України, 2023. 112 с.

Чередник Людмила Анатоліївна,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри українознавства,
культури та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Сучасне інформаційне суспільство характеризується стрімким зростанням обсягів інформації, доступної для сприйняття та інтерпретації. У цих умовах особливої ваги набуває проблема формування критичного мислення як ключової компетентності особистості, яке безпосередньо пов'язано з рівнем сформованості культури читання.

Варто наголосити, що культура читання у XXI столітті зазнає суттєвих трансформацій під впливом цифрових технологій, соціальних мереж та нових форматів споживання інформації. Це зумовлює необхідність переосмислення її ролі як чинника інтелектуального розвитку та формування здатності до аналітичного мислення.

Сучасні дослідження засвідчують неоднозначну динаміку читацьких практик, що безпосередньо впливає на формування критичного мислення. За даними Українського інституту книги, впродовж 2024–2025 років спостерігається зростання інтересу до читання, зокрема: близько 36% українців читають регулярно (щодня або кілька разів на тиждень); частка щоденного читання зросла до 17% (порівняно з 8% у 2020 році);водночас лише 43% населення загалом читає регулярно, тоді як 57% майже не читають книг .Такі дані свідчать про поляризацію читацьких практик: з одного боку, формується група активних читачів, з іншого – значна частина населення залишається поза систематичним читанням.

Суттєвим чинником трансформації читацьких практик є цифровізація: частка тих, хто читає лише друковані книги, значно скоротилась, натомість зростає популярність електронних форматів електронні формати, їх обирають близько 21%; водночас 74% українців все ще надають перевагу паперовим книгам. Ці дані підтверджують співіснування двох моделей читання: глибинного (традиційного) – більш характерного для книжкової культури; цифрового (фрагментарного) пов'язаного зі швидким споживанням інформації.

Важливим індикатором є державна програма підтримки читання. Зокрема, у 2025 році: українці віком 18 років придбали понад 434 тис. книг у межах програми «єКнига»; загальна сума витрат на книги становила майже 140 млн грн. Це свідчить про наявність попиту на читання серед молоді, однак цей інтерес часто має ситуативний характер і потребує подальшої підтримки через освітні та культурні інституції.

Згідно з дослідженнями: 76% прочитаних книг в Україні – українською мовою; основною мотивацією до читання є саморозвиток (43%), тоді як 45% не читають через брак часу. Ці показники свідчать про зміну культурних орієнтацій та водночас про бар'єри у формуванні сталої культури читання.

Усі ці статистичні дані 2024–2026 років демонструють суперечливу динаміку: з одного боку – зростання інтересу до читання, з іншого – зниження глибини читацьких практик, особливо серед молоді. Це підтверджує необхідність розвитку культури читання як ключового чинника формування критичного мислення в умовах цифрового суспільства.

Натепер культура читання розглядається як складне інтегративне явище, що охоплює не лише техніку читання, але й рівень розуміння, інтерпретації, критичного осмислення тексту та здатність до рефлексії. Науковці суголосні в тому, що вона містить такі важливі компоненти, як:

1) мотиваційний (інтерес до читання);
2) когнітивний (знання та навички роботи з текстом);
3) комунікативний (обговорення та інтерпретація прочитаного);
4) ціннісний (усвідомлення значущості читання).

У цьому контексті читання постає не як пасивне споживання інформації, а як активний когнітивний процес, що передбачає взаємодію читача з текстом, його осмислення та оцінювання.

Прикметно, що культура читання є основою розвитку критичного мислення, що визначається як здатність аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, формувати обґрунтовані висновки та приймати зважені рішення. Саме культура читання створює підґрунтя для розвитку таких умінь. Відомо, що читання загалом сприяє:

1) розвитку аналітичних здібностей;
2) формуванню навичок інтерпретації тексту;
3) вмінню виявляти логічні помилки та маніпуляції;
4) здатності порівнювати різні джерела інформації;
5) формуванню аргументованої позиції.

Особливо важливим є робота з різними типами текстів – науковими, публіцистичними, медійними, художніми, що забезпечує багатовимірність сприйняття інформації.

Слід зауважити, що однією з ключових тенденцій сучасності є перехід від традиційного (глибинного) читання до цифрового. Цифрове читання характеризується фрагментарністю, швидкістю, орієнтацією на сканування тексту, що часто спричиняє поверхневе розуміння змісту. Натомість глибинне читання, навпаки, передбачає: зосередженість; послідовність сприйняття; аналітичне осмислення; емоційне занурення в текст. Зміщення акценту в бік цифрового читання може негативно впливати на розвиток критичного мислення, оскільки зменшується здатність до концентрації, аналізу та рефлексії. Водночас поєднання обох типів читання за умови свідомого підходу відкриває нові можливості для навчання.

Безумовно, що соціальні мережі суттєво трансформують культуру читання, формуючи нові моделі інформаційної поведінки. З-поміж ключових змін можна виокремити такі, як: скорочення обсягу текстів та домінування коротких форматів; зростання ролі візуального контенту; кліпове мислення; споживання інформації без глибокого аналізу.

Водночас соціальні мережі створюють нові можливості для популяризації читання, а саме: книжкові блоги та рекомендаційні сервіси; онлайн-дискусії; читацькі спільноти. Тобто, соціальні мережі мають подвійний вплив: з одного боку – сприяють поверхневому сприйняттю інформації, з іншого – можуть виступати інструментом залучення до читання.

Загалом у сучасному освітньому середовищі особливого значення набуває роль бібліотек і викладачів як медіаторів читання. Вони виступають посередниками між інформацією та читачем, сприяючи формуванню культури читання та критичного мислення. Серед основних напрямків їхньої діяльності можна назвати такі:

1) формування інформаційної та читацької компетентності;
2) організація освітніх заходів (дискусії, клуби читання, тренінги);
3) навчання навичкам критичного аналізу інформації;
4) популяризація якісного читання;
5) розвиток інформаційної гігієни.

Не викликає заперечень твердження, що в умовах сьогочасся бібліотеки трансформуються у багатофункціональні інформаційно-культурні центри, що забезпечують доступ до різних джерел знань і створюють умови для інтелектуального розвитку особистості.

Проблема розвитку критичного мислення вже давно вийшла за межі певних державних кордонів і стала загальною для всього людства. Науковці усього світу розробляють методичні підходи до розвитку критичного мислення через читання. Вони суголосні в тому, що ефективний розвиток критичного мислення можливий за умови впровадження відповідних педагогічних практик, зокрема:

1) аналіз і порівняння різних джерел інформації;
2) постановка проблемних запитань до тексту;
3) дискусійні форми роботи;
4) інтерпретація та рефлексія прочитаного;
5) використання кейс-методів;
6) інтеграція медіатекстів у навчальний процес.

Такі підходи є сучасними і сприяють активізації пізнавальної діяльності та формуванню самостійного мислення.

Отже, культура читання в умовах сучасного інформаційного суспільства є важливим чинником розвитку критичного мислення. Вона забезпечує формування здатності до аналізу, оцінювання та інтерпретації інформації, що є необхідним для ефективної соціальної та професійної діяльності.

Трансформація читацьких практик під впливом цифрових технологій і соціальних мереж потребує нових підходів до організації освітнього процесу. Особливу роль у цьому відіграють бібліотеки та викладачі, які виступають медіаторами читання та сприяють формуванню культури інформаційного споживання.

Поєднання традиційного глибинного читання з можливостями цифрового середовища відкриває перспективи для розвитку критичного мислення та підготовки особистості до життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1.Дослідження Українського інституту книги. URL: https://surl.li/ehkqij(дата звернення: 30.02.2026).

2. Коваль С. В. Культура читання в умовах цифровізації суспільства. Київ: Видавництво НПУ імені М. Драгоманова, 2023. 210 с.

3.Маркова В. А. Читання як соціокультурний феномен: сучасні трансформації. Харків: ХДАК, 2022. 180 с.

4.Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації: теоретичні засади розвитку. Київ: НБУВ, 2022. 320 с.

Журенко Микита Анатолійович,
директор бібліотеки Глухівського НПУ ім. О. Довженка,
здобувач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Цифрова присутність сучасного науковця нерідко формується несистемно, що спричиняє фрагментованість і цифровий шум: дублікати профілів у різних системах, варіативність написання ПІБ і транслітерації, помилки афіліації та розриви між публікаціями й авторською ідентичністю. У таких умовах якість цифрового сліду стає не лише технічним питанням, а й проявом академічної культури, адже визначає коректність атрибуції та довіру до репрезентації результатів. У цьому контексті бібліотеки закладів вищої освіти можуть виступати інституційними сервісними центрами, що забезпечують нормування цифрової ідентичності та упорядкування представлення наукових здобутків.

Цифровізація в сучасній культурологічній перспективі постає як процес, у межах якого норми авторства, відповідальності, точності та верифікації вбудовуються в цифрові інфраструктури наукової комунікації – репозитарії, бази даних і авторські профілі. Відтак якість цифрового сліду дослідника стає показником не лише технологічної спроможності, а й академічної культури спільноти. Ігнорування цього виміру породжує ризики помилкової атрибуції та перекручує метрики, сприяє легітимації сумнівних публікаційних майданчиків і призводить до репутаційних втрат інституції. Значущість проблеми полягає в потребі інституційних механізмів, що забезпечують коректну й верифіковану репрезентацію результатів у цифровому середовищі, а одним із таких механізмів можуть бути саме бібліотеки закладів вищої освіти, як інфраструктурний партнер науковців.

Далі подамо стислий термінологічно-понятійний апарат, необхідний для тлумачення ключових категорій дослідження в контексті цифровізації наукової комунікації. *Цифровий слід науковця* – це сукупність цифрових маркерів і свідчень наукової діяльності, що існують у мережевих інфраструктурах: ідентифікатори, профілі, метадані та артефакти результатів досліджень. *Цифрова академічна репрезентація* означає коректне й верифіковане представлення результатів, авторства, афіліації та контексту їх створення, яке забезпечує однозначну атрибуцію і відтворюваність бібліографічного опису. *Persistent identifiers (PID)* (зокрема ORCID для автора, DOI для результату, ROR для організації) виконують функцію стійких вузлів зв'язування «автор–результат–установа», зменшуючи ризики дублювання та помилкової атрибуції. *Академічна культура* в цифровому контексті трактується як система норм точності, доказовості, прозорості та відповідальності, що реалізується через стандарти опису, ідентифікації й комунікації наукових результатів у цифровому середовищі.

Означені проблеми формування й упорядкування цифрового сліду науковця в умовах цифровізації наукової комунікації розглядали у своїх працях вітчизняні, а також зарубіжні дослідники: Новицька Т., Марченко О. [3], Іванова С. [1], Касьян В., Кушнарьов В. [2],

Borgman C. [4], Hicks D., Wouters P., Waltman L., de Rijcke S., Rafols I. [5], Wilkinson M. [6]. Науковці підкреслюють, що використання стійких ідентифікаторів (ORCID, DOI, ROR), забезпечення якості метаданих і відповідальні принципи інтерпретації метрик є базовими умовами коректної атрибуції авторства, зменшення фрагментації профілів та підвищення прозорості й верифікованості репрезентації наукових результатів у цифровому просторі.

Структуру цифрового сліду науковця доцільно розглядати як багаторівневу модель, у якій кожен рівень забезпечує однозначність атрибуції та зв'язність результатів у цифрових інфраструктурах. На ідентифікаційному рівні ключовими є уніфіковані варіанти ПІБ і транслітерації, а також персональні ідентифікатори (передусім ORCID і, за наявності, інші авторські ID), що зменшують ризик плутанини. Профільний рівень охоплює авторські сторінки та записи на цифрових сервісах і в базах даних, де репрезентується наукова діяльність і формується публічне обличчя дослідника. Рівень інституційної репрезентації забезпечує коректну афіліацію, актуальний профіль на сайтах закладів вищої освіти та наявність верифікованих записів у репозитаріях, які виконують функцію інституційних каналів довіри.

Типові порушення якості цифрового сліду проявляються у вигляді дублювання або «розщеплення» профілів, а також «прилипання» чужих робіт до авторських записів, що безпосередньо спотворює показники. Не менш критичною є некоректна або нестабільна афіліація, через яку частина результатів втрачається для інституції в пошукових і науко-метричних системах. Низька якість метаданих у репозитаріях та на сайтах журналів, конференцій призводить до помилок індексації та спотворення показників цитування. Окремим ризиком є «сміттєві» записи з сумнівних майданчиків та відсутність посилань на верифіковані версії результатів.

У відповідь бібліотеки закладів вищої освіти можуть реалізувати сервіс керування цифровим слідом як практику академічної культури. Базовим принципом доцільно обрати ORCID-центричний підхід, що передбачає налаштування профілю, аудит заповненості та системне зв'язування робіт і афіліації. Наступним кроком виступає аудит і корекція авторських профілів у базах даних і сервісах із використанням критеріїв доказовості (DOI, посилання, файли першоджерел). Репозитарії у цій моделі функціонують як джерело істини завдяки контролю метаданих і впровадженню мінімальних стандартів опису результатів. Паралельно бібліотеки задають рамку етичної репрезентації, орієнтуючи на коректну комунікацію здобутків без маніпуляцій метриками та без легітимації сумнівних публікаційних каналів. Для впровадження пропонується практичний інструмент – сервісний маршрут *«заявка → аудит → виправлення → контроль → навчання»*.

Цей маршрут може бути реалізований у бібліотеці закладу вищої освіти як постійно діючий сервіс інфраструктурної підтримки наукової діяльності. Його впровадження дає змогу забезпечити не епізодичний, а системний супровід науково-педагогічних працівників, дослідників, аспірантів і здобувачів освіти у питаннях нормування авторських ідентифікаторів, уніфікації афіліації, уточнення профілів авторів та підвищення якості метаданих у цифрових наукових середовищах, електронних каталогах і інституційних репозитаріях. Такий підхід сприяє впорядкуванню академічної репрезентації установи в цифровому просторі, забезпечує більшу узгодженість між різними платформами наукової комунікації та підвищує якість представлення результатів досліджень. Очікуваними ефектами для закладів вищої освіти є зростання видимості наукових результатів, зменшення помилок атрибуції, посилення репутаційної цілісності, підвищення керованості цифрової наукової інфраструктури та поступове закріплення стандартів академічної репрезентації як сталої культурної норми сучасного цифрового середовища.

Підсумовуючи зазначимо, що цифровий слід науковця в умовах цифровізації варто розглядати як складову академічної культури, оскільки він визначає точність атрибуції, прозорість і верифікованість представлення результатів. Якість цього сліду забезпечується узгодженими стандартами ідентичності, афіліації та метаданих, а також використанням PID-системи як основи зв'язування «автор– результат–установа». Бібліотеки закладів вищої осві-

ти здатні виконувати роль сервісного центру нормування цифрової академічної репрезентації через ORCID- центричні практики, аудит профілів і підтримку репозитаріїв. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вимірювання ефектів «гігієни» цифрового сліду для репутаційної стійкості закладів вищої освіти та формування відповідальних практик наукової комунікації.

Список використаних джерел

1. Іванова С. М. Наукова електронна бібліотека НАПН України як засіб інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2015. № 6. С. 38–43.
2. Касьян В., Кушнарьов В. Бібліотеки закладів вищої освіти у поширенні практик відкритої науки. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2023. Вип. 12. С. 27–38. DOI: 10.31866/2616-7654.12.2023.293568.
3. Новицька Т. Л., Марченко О. О. Інтеграція ідентифікаторів ORCID з інституційними системами підтримки науково-дослідної діяльності. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 56, № 6. С. 192–203.
4. Borgman C. L. Big Data, Little Data, No Data: Scholarship in the Networked World. Cambridge, MA : The MIT Press, 2015. 416 p.
5. Hicks D., Wouters P., Waltman L., de Rijcke S., Rafols I. The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature.* 2015. Vol. 520(7548). P. 429–431. DOI: 10.1038/520429a.
6. Wilkinson M. D. The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. *Scientific Data.* 2016. Vol. 3. Article 160018. DOI: 10.1038/sdata.2016.18.

Збанацька Оксана Миколаївна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
професорка кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

МІЖНАРОДНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ В БІБЛІОТЕЧНІЙ ПРАКТИЦІ: ВІД ISBN ДО ISNI

У сучасному інформаційному суспільстві ключовим викликом стають не лише накопичені знання та інформація, а й їх ефективна організація та доступність. Різноманітні інформаційні ресурси, що стають об'єктами бібліотечного опрацювання, потребують єдиних механізмів ідентифікації, які дозволяють уникати плутанини, забезпечувати точність посилань і підтримувати взаємодію між різними інформаційними системами. Саме цю роль виконують міжнародні ідентифікатори – стандартизовані коди та номери, що гарантують унікальність кожного ресурсу у світовому інформаційному бібліотечному просторі.

У бібліотечному середовищі зв'язки між базами даних по праву посідають одне з головних місць в організації інформації. Бібліотеки створюють бази даних з пов'язаною інформацією, і ці зв'язки допомагають знаходити потрібні інформаційні ресурси. До прикладу, пов'язують бібліографічний запис в електронному каталозі з книгою на полиці в книгосховищі, автора з книгою, або показують, які книги належать до певного жанру чи серії.

Уникнути неоднозначності та забезпечити автоматизований обмін даними допомагають міжнародні ідентифікатори. Міжнародний ідентифікатор – це унікальний код або номер, який присвоюється певному об'єкту (автору, організації, твору, виданню, цифровому ресурсу) для його однозначної ідентифікації у світовому інформаційному просторі.

Основні характеристики міжнародних ідентифікаторів:

– унікальність, – кожен код відповідає лише одному об'єкту (наприклад, ISBN для конкретного видання книги);

– стандартизованість, – розробляються міжнародними організаціями (ISO, CrossRef тощо) і мають чіткі правила формування;

– міжнародне визнання, – використовуються у бібліотеках, видавництвах, наукових базах даних, музичній та кіноіндустрії;

– інтеграція, – дозволяють пов'язувати записи між різними каталогами та базами даних.

У бібліотечній сфері для різних типів об'єктів в якості стандартів використовують такі основні міжнародні ідентифікатори:

– ISBN (International Standard Book Number);
– ISSN (International Standard Serial Number);
– ISMN (International Standard Music Number);
– DOI (Digital Object Identifier);
– ORCID (Open Researcher and Contributor ID);
– ISNI (International Standard Name Identifier);
– VIAF (Virtual International Authority File).

Зведену інформацію про стандарти, об'єкти ідентифікації та сфери застосування наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні міжнародні ідентифікатори в бібліотечній діяльності

Стандарт	Об'єкт ідентифікації	Основна сфера застосування
ISBN	Книги	Видавництва, бібліотеки
ISSN	Журнали, газети	Періодика, серії, бібліотеки
ISMN	Ноти	Музичні видання
DOI	Цифрові об'єкти	Наукові статті, дані
ORCID	Науковці, дослідники	Академічні публікації та дослідження
ISNI	Автори, організації	Універсальна ідентифікація творців і видавців
VIAF	Авторитетні файли	Бібліотечна справа

Можемо виокремити кілька груп ідентифікаторів:

1. Інформаційні ресурси (переважно друковані) ідентифікуються через ISBN (книги), ISSN (журнали), ISMN (ноти). Це рівень «продукту», який можна придбати чи каталогізувати.

2. Цифрові об'єкти отримують DOI, що забезпечує постійне посилання на електронні ресурси (статті, дані, звіти).

3. Автори та організації ідентифікуються через ORCID, ISNI, VIAF. Це дозволяє бібліотекам і науковим базам даних однозначно пов'язати особу чи установу з її творами.

Названі стандарти забезпечують точну ідентифікацію різних типів інформаційних ресурсів та їхніх творців. До прикладу, автор має ISNI та ORCID, написаний ним твір публікується або реєструється і отримує ISBN або DOI. Отже, ці дані зв'язуються між собою і утворюють цілісну систему, що забезпечує узгодженість ідентифікації в глобальному інформаційному просторі.

Для бібліотечної практики це реальні переваги: покращення точності пошуку та атрибуції; можливість автоматичного обміну даними з міжнародними системами; підвищення видимості українських авторів і установ у глобальному інформаційному просторі; відповідність сучасним стандартам бібліотечної справи. Проте в бібліотеках України використання міжнародних ідентифікаторів вкрай обмежене. Мабуть, єдиним повсюдним для всіх типів і видів бібліотек є ISBN та ISSN, а ORCID і DOI є обов'язковим для бібліотек ЗВО. ISNI та VIAF присутні в базах даних «Авторитетні файли».

Отже, від ISBN для книг і ISSN для періодичних видань до DOI для наукових статей та ORCID для авторів – усі ці інструменти формують основу сучасної системи знань. Вони не лише полегшують пошук і цитування, а й створюють умови для інтеграції бібліотек, архівів, видавництв та цифрових платформ у єдину глобальну мережу. Міжнародні ідентифікатори стають не просто технічними позначками, а засобами організації інформації, що визначають якість і надійність комунікації в сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Немчинський С. Зв'язки в базах даних: що це і як вони працюють. *FoxmindEd.* 2023. URL: https://foxminded.ua/zviazok-u-bazi-danykh/ (дата звернення: 05.03.2026).
2. Постійні ідентифікатори та їх роль у дослідницькій екосистемі. *O:NAUKA*. 2022–2024. URL: https://nauka.gov.ua/information/postiini-identyfikatory-ta-ikh-rol-u-doslidnytskii-ekosystemi/(дата звернення: 05.03.2026).
3. DOI Foundation.2026. URL: https://www.doi.org/ (дата звернення: 05.03.2026).
4. International ISBN Agency. 2014-2026. URL: https://www.isbn-international.org/ (дата звернення: 05.03.2026).
5. International ISMN Agency. 2026. URL: https://ismn-international.org/ (дата звернення: 05.03.2026).
6. International Standard Serial Number. International Centre. 2011-2025. URL: https://www.issn.org/understanding-the-issn/what-is-an-issn/ (дата звернення: 05.03.2026).
7. ISNI. URL: https://isni.org/ (дата звернення: 05.03.2026).
8. ORCID. URL: https://orcid.org/(дата звернення: 05.03.2026).
9. VIAF. OCLC. 2010-2025. URL: https://viaf.org/en (дата звернення: 05.03.2026).

Горєва Вікторія Володимирівна,
кандидатка історичних наук, учений секретар
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, м. Київ

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО (2020–2025 РР.)

Науковці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ) під керівництвом чл.-кор. НАН України Л.А. Дубровіної протягом 2020 – 2025 років продовжили впроваджувати у бібліотечну діяльність системні підходи до консолідації національних наукових електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Створено Бібліотечний портал НАН України LibNAS UA та Цифрову платформу ResearchUA, що охоплює 15 баз даних наукової інформації та містить наукові портфоліо вчених Академії, авторитетні файли у загальновизнаних світових форматах, повнотекстові публікації (понад 175 тисяч статей з 345 академічних журналів, а також понад 3 тис. українських журналів), що робить Бібліотеку ключовим ресурсним провайдером впровадження інфраструктури Відкритої науки в Україні. Створено й опубліковано на сайті НБУВ багатомовний інформаційно-аналітичний ресурс суспільно значущої тематики «Біженці та вимушено переміщені особи | Refugees and internally displaced persons», який постійно актуалізується (наразі містить 15 випусків бюлетеню «Вимушені переселенці: стан, проблеми, перспективи», 72 нормативно-правові і організаційно-методичні документи України, ЄС, ООН, Ради Європи, ЄСПЛ та Управління Верховного комісара ООН з питань біженців, що впливають на життя українських біженців, наукові публікації з проблем біженців і переселенців) [1, с. 8].

Фахівцями Інституту інформаційних технологій НБУВ протягом звітного періоду було розбудовано два бібліотечні портали знань: «Наука України: доступ до знань» [https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?C21COM=F&I21DBN=SUAK&P21DBN=SUAK] та е-бібліотека «Україніка» [https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21 DBN=UKRLIB], з розвиненим науковим довідковим апаратом, які не мають аналогів в Україні за кількісним та якісним наповненням. Складовими інтегрованого комплексу розбудованих порталів знань стали 20 баз даних наукової інформації [2, с. 67].

В Інституті рукопису НБУВ (чл.-кор. НАН України Л. А. Дубровіна) за результатами дослідження фондів ІР поглиблено теоретичні засади тенденцій і специфіки історичного розвитку рукописної культури та науково-практичні засади атрибуції наукового опису метаданих та обліку рукописних пам'яток і документів особового походження з врахуванням сучасних досягнень гуманітарних наук та новітніх інформаційних технологій. Уперше створено інноваційний інформаційний електронний ресурс на рукописні фонди наукової архівної установи, що включає систему облікових та науково-довідкових ресурсів на рукописні фонди як джерела національної історико-культурної спадщини України, які розкривають зміст та

особливості джерельної бази розвитку сучасної гуманітаристики [3, с. 9].

В Інституті біографічних досліджень (чл.-кор. НАН України В. І. Попик) досліджено проблематику колективної біографії представників різних поколінь діячів науки і культури, трансформацію біографічних досліджень та біографічної інформації під час війна. Обґрунтовано і впроваджено у вітчизняний науковий дискурс інноваційний, за характером, комплекс сучасних теоретико-методологічних і методичних засад розвитку біографічних досліджень, а також освітньої, видавничої, бібліотечної та інформаційної роботи у сфері біографіки, який відповідає актуальним потребам вітчизняної соціогуманітарної науки, інтелектуальним і духовним запитам українського суспільства, новітнім спрямуванням європейської і світової гуманітаристики [4, с. 6].

Фахівцями Інституту книгознавства (Г.І. Ковальчук) досліджено книжкові пам'ятки як історичну традицію українського книгознавства. Виявлено важливі для історії культури України книжкові пам'ятки, введено їх в обіг через створення повнотекстових копій, електронних і друкованих каталогів, у т. ч. конкретних друкарень або бібліотек; відповідні виступи на конференціях, презентаціях, лекції і екскурсії для різних категорій слухачів, проведення тематичних виставок, у т. ч. електронних, і підготовку публікації узагальнюючих відомостей у вигляді наукових чи науково-популярних статей, довідників, монографій.

Співробітники Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (В.М. Горовий) та Фонду Президентів України (В.М. Удовик) вивчали вплив електронних технологій на оптимізацію процесу забезпечення інформаційними ресурсами органів державної влади та інших учасників загальносуспільних інформаційних обмінів. Практична діяльність полягала у підготовці науково-аналітичної та аналітико-прогностичної продукції на базі фахової верифікації та використання інформації електронних і друкованих ЗМІ, всіх видів фондів НБУВ, інших відкритих джерел з метою забезпечення управлінських структур загальнодержавного та регіонального рівнів, наукових установ, громадських організацій та суспільства оперативною соціально-політичною та економічною інформацією, що у концентрованому вигляді відображає ключові аспекти проблем і характеризує поточну ситуацію. Створена постійно діюча на базі хмарних сервісів система моніторингу електронних ЗМІ: «Події. Персони: регіональний зріз», «Україна: події, факти, коментарі», «Шляхи розвитку української науки», що забезпечує багатоаспектний аналіз суспільних настроїв у масштабах країни та окремих регіонів.

Фахівці Національної юридичної бібліотеки НБУВ (Ю.М. Половинчак) зосередили основні дослідження на розробці науково-методичних засад формування, використання і популяризації правових ресурсів. Створено комплексний інформаційний цифровий ресурс – портал «Центр досліджень соціальних комунікацій», який акумулює матеріали з проблематики політико-правових процесів в Україні та провідних країнах світу як платформа вироблення основ державної політики та джерельна база наукових досліджень. На ресурсі представлена інформація про наукові, інформаційно-аналітичні напрацювання та сформовано бази систематизованого джерельного матеріалу, що розкривають політико-правові процеси останніх десятиліть в Україні та міжнародний досвід із найбільш затребуваних управлінцями та науковцями питань.

Наукові дослідження Інституту бібліотекознавства (О.М. Василенко) були спрямовані на розробку питань розвитку наукової бібліотеки як бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах зміни наукової комунікації. Розроблено теоретичні засади та науково-методичний інструментарій стратегічного розвитку та функціонування наукового бібліотечно-інформаційного комплексу України в умовах трансформації наукової комунікації та воєнного стану. Вперше реалізовано низку методичних інновацій з організації бібліотечної діяльності, створення бібліотекознавчого інформаційного ресурсу, розвитку електронних послуг і сервісів для дистанційних користувачів; підготовлено нормативну базу для здійснення міжнародних програм [4, с. 9–38].

У Центрі збереження і оцифрування фондів (Ю. С. Ковтанюк) у межах дослідження чинників довговічності особливо цінних бібліотечних фондів, що становлять культурне надбання України, створено моделі систем збереження раритетних бібліотечних документів НБУВ з метою осучаснення їх складових, проведена модернізація автоматизованої бібліотечної інформаційної системи із застосування нових серверів, реалізована оптимізація баз даних. У рамках удосконалення системи збереження фондів на сучасному етапі виконавцями здійснено розробку та впровадження практичних рекомендацій для забезпечення збереження унікальних рукописних та книжкових документів в умовах цифровізації. Здійснювалася валідація основних складових моніторингу сховищ і фактичного фізичного стану особливо цінних бібліотечних документів, що становлять національне надбання України та світову історико-культурну спадщину.

З метою розроблення теоретичних, методичних та прикладних аспектів формування національної бібліографії (С.С. Кіраль, Т.В. Добко) досліджено періодику, метабібліографію, лесезнавство, шевченкіану та біобібліографію для збереження національної пам'яті. Особливого значення ці науково-методичні розробки набувають в умовах боротьби за свободу й незалежність Батьківщини, зосереджуючи увагу на впровадженні ефективних форм роботи у справі реалізації політики пам'яті, патріотичного зґуртування суспільства, подолання в громадян травматичного синдрому, вироблення в них переможних стратегій соціальної поведінки [5, с. 9–32].

Список використаних джерел

1. Цифрові ресурси наукових бібліотек в умовах війни : науковий реферативний огляд / відп. ред. С. С. Гарагуля ; кол. авторів. Київ, 2024. 259 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004979 (дата звернення: 27.03.2026).
2. Інноваційні бібліотечні наукові ресурси, цифрові колекції та сервіси у розвитку дослідницької інфраструктури : аналітична записка / відп. ред. Л. А. Дубровіна ; кол. авторів. Київ, 2024. 75 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005011 (дата звернення: 26.03.2026).
3. Історико-культурологічні дослідження рукописної спадщини в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : монографія / відп. ред. Л. А. Дубровіна ; кол. авторів. Київ, 2024. 420 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004977 (дата звернення: 27.03.2026).
4. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2024 р. Київ, 2025. 163 с. Поточний архів ученого секретаря НБУВ.
5. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2025 р. Київ, 2026. 158 с. Поточний архів ученого секретаря НБУВ.

Головач Наталія Миколаївна,
кандидатка філософських наук,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІНКЛЮЗИВНА БІБЛІОТЕКА: ПРОСТІР РІВНОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ

В останні роки бібліотеки України активно реалізують інклюзивні ініціативи, спрямовані на формування відкритих і доступних просторів для всіх категорій населення. Як зазначає Н. Тюркеджи, такі ініціативи є прагненням до рівності та відкритості, так як забезпечують кожній людині можливість долучатися до знань і культурних цінностей. Враховуючи виклики сьогодення, бібліотеки розробляють стратегії та застосовують інструменти, які допомагають долати їх, а серед пріоритетних завдань є підготовка персоналу, співпраця з громадськими організаціями, модернізація інфраструктури та створення спеціальних програм, які роблять бібліотечні послуги більш інклюзивними і доступними [3, с. 92].

Наприклад, у вересні 2022 року, на базі колишньої дитячої бібліотеки м. Запоріжжя, було створено бібліотеку для людей з інвалідністю, зокрема відбулися важливі інфраструктурні зміни, а саме було встановлено пандуси, автоматичні двері з сенсорним управлінням,

кнопку виклику персоналу, а для незрячих користувачів облаштовано спеціальні позначки шрифтом Брайля та придбано літературу української і світової класики у відповідних форматах. Також було створено інтерактивні простори включаючи коворкінг, зону відпочинку, дитячий ігрорум та ляльковий театр. Натомість Рівненська обласна бібліотека у 2023 році облаштувала літню терасу для проведення різноманітних заходів, серед яких майстер-класи з ліплення казкових персонажів, настільні ігри, ознайомлення з інклюзивним навчальним матеріалом, заняття із навчання шрифту Брайля, читання інклюзивних книг, уроки толерантності, що допомагають краще зрозуміти життя людей, які сприймають світ «на дотик» та опанувати практичні навички, необхідні для взаємодії з навколишнім світом [3, с. 91].

Що стосується досвіду європейських країн, то інклюзивність вже давно перестала бути лише актуальною вимогою часу і перетворилася на новий стандарт функціонування інституцій сфери культури. У Польщі прикладом такого підходу став проєкт «Włącz emocje» («Включай емоції»), реалізований Міською бібліотекою в Лодзі з вересня по листопад 2025 року за підтримки Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща (Фонд промоції культури). Цей проєкт став прикладом комплексного підходу до створення інклюзивного середовища в бібліотеці, в якому є доступ не лише до знань, але і надається емоційна підтримка через арттерапевтичні заняття для різних груп користувачів. Особливий акцент було зроблено на потребах людей з інвалідністю, осіб із розладами аутистичного спектра, порушеннями зору та слуху з використанням арттерапевтичних підходів та урахуванням індивідуальних сенсорних, когнітивних і комунікаційних потреб. У межах проєкту було:

– організовано майстерню з вивчення шрифту Брайля на основі книги «Чорна книга кольорів», яка знайомить із досвідом незрячих людей;

– реалізовано фотопроєкт «Світлочутливі на емоції», що об’єднав нейротипову та нейрорізноманітну молодь;

– проведено бібліотерапевтичні воркшопи, заняття у творчих фотомайстернях та зустрічі з психологами [2].

Важливо зазначити, що участь у всіх заходах була безкоштовною, а це підкреслює відкритість і соціальну значущість ініціативи.

Варто акцентувати увагу і на ролі мобільних застосунків у створенні безбар’єрного середовища бібліотек, які забезпечують доступ до електронних ресурсів для користувачів із різними фізичними можливостями. Бібліотеки України вже впроваджують інклюзивні цифрові ініціативи, що дозволяють людям із порушеннями зору, слуху чи опорно-рухового апарату користуватися адаптивними інтерфейсами, сервісами аудіокниг українською мовою, масштабування шрифтів, голосовою навігацією, інтерактивними освітніми платформами для колективного навчання тощо [1, с. 404].

Такі інноваційні рішення створюють технологічну основу цифрової інклюзії, розширюють межі бібліотечного простору, формують новий рівень взаємодії між бібліотекою та громадою, тим самим показують, що інклюзивність не є окремим напрямом діяльності, а є базовим принципом функціонування сучасної бібліотеки та допомагає долати соціальні бар’єри. А в умовах воєнного стану мобільні сервіси бібліотек виконують не лише інформаційну, а й психологічну функцію, так як підтримують комунікацію між користувачами, забезпечують безперервний доступ до освітніх ресурсів та культурних подій незалежно від місця перебування. Для внутрішньо переміщених осіб, студентів чи мешканців віддалених територій такі застосунки перетворюються на інструмент збереження зв’язку з культурним середовищем, тим самим цифрова інклюзія через бібліотечні сервіси сприяє наданню культурних послуг різним категоріям населення[1, с. 405].

Інклюзивність у бібліотеках є важливим чинником формування доступного та рівноправного суспільства, однак процес її впровадження супроводжується низкою викликів і труднощів, серед яких:

– реалізація інклюзивних послуг та ресурсів часто потребує додаткових фінансових вкладень, а саме модернізації приміщень, підготовки персоналу, закупівлі спеціалізованого

обладнання, а тому для багатьох бібліотек, особливо невеликих, це може стати серйозним фінансовим бар'єром;

– забезпечення рівного доступу до інформації для людей з різними видами інвалідності вимагає технологічних оновлень, що особливо складно для закладів зі застарілою інфраструктурою та обладнанням;

– підготовка бібліотечних працівників у сфері інклюзивності є важливим аспектом, проте цей напрям не завжди отримує належну увагу та підтримку [3, с. 90].

Отже, сучасні інклюзивні бібліотеки України відіграють важливу роль у забезпеченні доступності та формуванні толерантного ставлення до людей з інвалідністю. Їхня діяльність передбачає врахування потреб різних груп користувачів, надання спеціалізованих інклюзивних послуг та створення умов для доступу до інформаційних і культурних ресурсів у різних форматах.

Список використаних джерел

1. Козловський С. Інклюзивний потенціал мобільних застосунків бібліотек: соціокультурний вимір. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 7 листопада 2025 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2025. С. 404-406.

2. Світ на дотик, слово в голос: інклюзивні бібліотечні ініціативи 2024–2025 років. URL : https://oth.nlu.org.ua/?p=11098 (дата звернення: 18.03.2026).

3. Тюркеджи Н. С. Інклюзивна бібліотека як агент змін у суспільстві. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. Харків : ХДАК, 2023. Вип. 64. С. 84-94. DOI: https://doi.org/10.31516/2410-5333.064.06.

Вовк Наталія Степанівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ

Сучасні бібліотеки поступово змінюють свою традиційну роль, адаптуючись до умов цифрового суспільства та нових форм взаємодії з інформацією. Важливим напрямом таких змін стає впровадження гейміфікованих підходів, що активізують інтерес відвідувачів і роблять процес взаємодії з бібліотекою більш динамічним. Це дозволяє розглядати бібліотеку як простір не лише для зберігання знань, а й для активної участі та розвитку користувачів.

У постіндустріальну епоху бібліотеки проходять шлях фундаментальної реконцептуалізації, перетворюючись із пасивних книгосховищ на динамічні соціокультурні центри. У світі жорсткої конкуренції за увагу користувача, де цифровий контент доступний миттєво, бібліотека має щодня трансформуватися, щоб залишатися релевантною [5]. Реалізація стратегії «третього місця» – нейтрального соціального простору для вільної комунікації та саморозвитку – стає ключовим фактором виживання інституції [7]. Гейміфікація у цьому контексті виступає не просто як розвага, а як стратегічний інструмент перетворення бібліотеки на інклюзивний місток у громадському просторі.

Гейміфікація – це використання ігрових механік та елементів дизайну ігор у неігрових контекстах для підвищення мотивації та залученості [2, 8].

Ефективність гейміфікації базується на поєднанні внутрішньої зацікавленості та зовнішніх стимулів. Ігрове середовище суттєво знижує «страх помилки», що дозволяє користувачеві експериментувати та підвищує концентрацію [2]. Особливу роль відіграють онбордингові місії – серії вступних завдань для нових читачів, які перетворюють бюрократичний процес реєстрації на захоплюючий сценарій знайомства з ресурсами бібліотеки. Це створює відчуття контролю над навчальним процесом та підвищує впевненість користувача.

Сучасна бібліотечна практика демонструє високу варіативність ігрових форматів – від класичних настільних ігор до складних кросмедійних проєктів. Вибір формату є стратегічним кроком, що визначає успіх популяризації читання серед конкретних демографічних груп.

Літературна конвергенція та трансмедійне оповідання: Використання всесвітів популярних франшиз, як-от «Wiedźmin» (Відьмак) чи «Harry Potter», дозволяє актуалізувати першоджерела. Феномен успіху гри «Wiedźmin» доводить, що ігрова адаптація здатна спровокувати глобальний ренесанс інтересу до оригінальних текстів [8]. Міжнародний досвід TD Summer Reading Club (Канада) підтверджує, що інтерактивні літні програми з літературними квестами є найефективнішим засобом підтримки грамотності [3].

Квести та ескейп-руми: Проєкти на кшталт «За лаштунками книгосховища» (Миколаївська ОУНБ) або квест за твором В. Рутківського «Сторожова застава» (Черкаська ОБД) перетворюють бібліотеку на простір інтелектуальних пригод. Кейс Університету штату Північна Кароліна (NCSU) з використанням iPad та Snapchat для «полювання за скарбами» демонструє, як технології допомагають користувачам швидко опанувати орієнтацію у фондах [3].

Міський простір: Проєкт «Приховані скарби» (Hidden Treasures) Публічної бібліотеки Гульдборгсунда (Данія) виводить гейміфікацію за межі будівлі, пропонуючи мешканцям інтерактивні прогулянки містом за допомогою смартфонів, що актуалізує місцеву культурну історію через загадки [3].

Гейміфікація сприяє інклюзивності та подоланню соціальної ізоляції [1]. Використання методів на кшталт «сенсорного читання» та «LEGO serious play» (досвід Шяуляйської бібліотеки, Литва) дозволяє залучати користувачів на рівні емоційного та тактильного сприйняття [3].

Таблиця 1

Диференціація гейміфікації за віковими групами

Вікова група	Переваги та особливості	Приклади	Ризики
Діти та підлітки	Формування звички читати, командна робота.	Квести, наклейки, TD Summer Reading Club.	Швидка втрата інтересу без частої зміни стимулів.
Молодь / студенти	Модернізація іміджу, цифрові навички.	AR-квести (Cal Poly Pomona), онбординг.	Вимогливість до якості графіки та динаміки сюжету.
Старше покоління	Соціалізація, зниження рівня ізоляції.	Літературні клуби з елементами квестів.	Цифровий бар'єр, неприйняття занадто конкурентних механік.

Успішна гейміфікація потребує не лише креативу, а й суворої методологічної структури. Трансформація бібліотеки неможлива без модернізації внутрішнього менеджменту. Гейміфікація може бути застосована для рутинних процесів, як-от інвентаризація чи сконтрум. Використання додатків на основі доповненої реальності, таких як ShelvAR, дозволяє автоматизувати перевірку фондів, перетворюючи роботу бібліотекаря на технологічний процес з ігровими елементами контролю [8].

До основних викликів використання ігровізації у бібліотеках є ресурсні обмеження та складність дизайну. Важливо дотримуватися принципу добровільності, адже примусова гра втрачає свій мотиваційний ефект [6].

Гейміфікація є невід'ємною складовою стратегічного розвитку сучасної бібліотеки, що забезпечує її конкурентоспроможність у цифровому середовищі. Подальший розвиток галузі пов'язаний із інтеграцією штучного інтелекту (ШІ) для персоналізації ігрового досвіду [2], де сценарії квестів адаптуватимуться під інтереси конкретного користувача в реальному часі.

Застосування ігрових технік у бібліотечній діяльності відкриває нові можливості для залучення різних соціальних і вікових груп. Такий підхід сприяє формуванню позитивного досвіду взаємодії з інформаційними ресурсами та підвищує загальну відвідуваність бібліотек. У перспективі розвиток цього напряму залежатиме від інтеграції цифрових технологій і більш гнучкого підходу до потреб користувачів.

Список використаних джерел

1.Бутко Л. В., Василенко Д. П., Саранча В. І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. № 1. С. 19–26

2.Гейміфікація в електронному навчанні та освіті: докладний посібник. *Smartico.ai.* 2025. URL: https://www.smartico.ai/uk/blog-post/gamification-e-learning-education (дата звернення: 13.04.2026).

3.Горчинська В. Гра як стратегія: Як гейміфікація змінює сучасні бібліотеки (ч. 1) // Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади. 2025. URL: https://oth.nlu.org.ua/?p=11324 (дата звернення: 13.04.2026).

4.Гранчак Т. Ю. Ігрові технології як інноваційний інструмент формування бібліотечно-інформаційного середовища управління знаннями. Наука та інновації. 2019. Т. 15, № 2. С. 91–104.

5.Інноваційні форми популяризації книги та читання в бібліотеках. Вип. 2 : метод. поради / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культ. спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; [підгот. Г. П. Діденко]. Одеса, 2023. 11 с.

6.Hamari J., Koivisto J., Sarsa H. Does gamification work? – a literature review of empirical studies on gamification. In: System Sciences (HICSS), 2014 47th Hawaii International Conference. Ed. R. H. Sprague. Piscataway : IEEE, 2014. P. 3025–3034

7..Koszowska A. «Trzecie miejsce» według Raya Oldenburga [Electronic resource]. 2009. URL: http://blog.biblioteka20.pl/?p=149 (дата звернення: 13.04.2026)

8.Wójcik M. Obszary i warianty wykorzystania gier w działalności bibliotecznej. Przegląd Biblioteczny. 2019. Z. 2. S. 154–165.

Дідух Людмила Валентинівна,
кандидатка історичних наук,
завідувачка відділу технологічного забезпечення архівної справи
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи та документознавства, м. Київ

Міхалко Володимир Володимирович,
кандидат технічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу технологічного забезпечення архівної справи
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи та документознавства, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ НАДАННЯ АРХІВНИХ ПОСЛУГ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ

Сучасний досвід України, як і досвід іноземних країн, щодо відновлення державності на деокупованих територіях у контексті новітніх воєнних конфліктів, збройної агресії, воєн, інше [1, с. 225] продемонстрував, що своєчасне налагодження надання максимально можливого спектру архівних послуг є необхідним для відновлення повноцінного функціонування архівних установ на місцях [2, с. 87] у тому числі з метою реінтеграції в національну архівну систему.

Архівні установи на деокупованих територіях щонайперше мають розширювати перелік послуг у дистанційному режимі [3]. Інформація про готовність надавати послуги, а також про конкретні способи їх отримання користувачами поширюється через медіа, вебсайт установи, вебсайт органу підпорядкування, соціальні мережі та інші доступні способи (з контактними даними архівної установи та за потреби – із покроковою інструкцією щодо надання конкретної послуги). Рекомендується на постійній основі оновлювати відомості щодо переліку архівних послуг, які станом на конкретну дату надаються архівною установою, а також розглянути можливість запровадження на своїх офіційних вебсайтах онлайн-чату з метою підтримання оперативного діалогу з користувачами.

Заходи з організації надання архівних послуг після деокупації територій (з урахуванням безпекової ситуації) можуть бути такими:

1. Відновлення опрацювання запитів та звернень фізичних і юридичних осіб, із наданням потрібної їм інформації в електронній формі, за допомогою електронної пошти та месенджерів.

2. Забезпечення віддаленого доступу користувачів архівної установи до документів і довідкового апарату. Доступ може бути реалізований шляхом створення цифрового фонду користування [4], створення в електронній формі довідкового апарату (його оцифрування) та розміщення копій на офіційному вебсайті архівної установи (віртуальному читальному залі), у тому числі із використанням інструментарію інклюзивності; на міжархівному порталі «ARCHIUM»; надсилання копій документів користувачеві за допомогою електронної пошти тощо. Можливі способи надання віддаленого доступу користувачів до копій цифрового фонду користування (наведено як приклад):

- відкритий доступ до повних цифрових копій документів на різних типах носіїв та інших об'єктів цифрового фонду користування з можливістю завантаження копій документів без попередньої реєстрації користувачів у системі;
- відкритий доступ до повних цифрових копій документів на різних типах носіїв та інших об'єктів цифрового фонду користування без можливості завантаження копій документів без попередньої реєстрації користувачів у системі;
- відкритий доступ до фрагментів цифрових копій документів (переглядовий варіант) без попередньої реєстрації користувачів у системі, а для зареєстрованих користувачів – до повних цифрових копій документів на різних типах носіїв з можливістю або без можливості завантаження копій документів;
- віддалений доступ до цифрових копій документів через замовлення в електронній (онлайн) формі на платній основі – користувач отримує гіперпосилання на цифрову копію конкретного документа або цифрова копія надсилається користувачу на електронну пошту [5, с. 41-43].

3. Поновлення особистого приймання громадян.

4. Відновлення роботи столу довідок архівної установи.

5. Після відновлення можливості безпечного та безперешкодного доступу до приміщень архівної установи організація користування документами і довідковим апаратом у читальних залах. Доцільно проводити попередній запис відвідування читального залу за телефоном або онлайн, замовлення документів – через онлайн-форму, за допомогою електронної пошти, безпосередньо у читальному залі.

6. Організація надання методичної та практичної допомоги юридичним особам з питань архівної справи та діловодства (після деокупації така робота може відбуватися, наприклад, у гуманітарних хабах (штабах) для релокованих підприємств).

7. Організація надання консультативних послуг фізичним особам (у тому числі внутрішньо переміщеним особам).

8. Організація виїзних приймань громадян (у разі необхідності).

9. Відновлення виставкової діяльності архівної установи в онлайн-форматі та в приміщеннях архіву або за його межами з урахуванням безпекової ситуації, наприклад, у стаціонарних укриттях.

Перелік архівних послуг суттєво залежить від безпекової ситуації на деокупованій території. У разі її ускладнення можливе скасування особистого приймання громадян та тимчасове обмеження або призупинення доступу користувачів до документів і довідкового апарату в читальних залах.

Ефективність процесу налагодження надання архівних послуг визначає здатність архівних установ оперативно адаптувати свою діяльність до умов післявоєнного відновлення та змінної безпекової ситуації, що безумовно забезпечує безперервність доступу до архівної інформації передусім шляхом розвитку дистанційних форм обслуговування користувачів, розширення електронних сервісів і впровадження цифрових технологій. Водночас важливим залишається поетапне відновлення традиційних форм архівної роботи.

Список використаних джерел

1. S. Sarić, Destruction of archival records in Bosnia and Herzegovina, Arh. vjesn., god. 42, 1999, str. 223-230.
2. Heritage conservation in war and post-war conditions during the 1990s: The case of Dubrovnik Research Library, Libellarium, XIV, 2, 2023, P. 81-103.
3. Впровадження електронних послуг в архівних установах України методичні рекомендації: [затв. наказом Держ. арх. служби України від 06 квітн. 2023 р. № 51] / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства уклад.: Н. В. Залєток, Є. М. Чорноморець. Київ, 2022. 76 с. URL: https://surl.li/wdlfiz (дата звернення: 17.03.2026).
4. Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього: метод. рекомендації: [затв. наказом Держ. арх. служби України від 16 квіт. 2019 р. № 36, зі змінами внес. згідно з наказом Держ. арх. служби України від 07 жовт. 2021 р. № 120] / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; уклад.: Л. В. Дідух, Н. В. Залєток, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2021. 133 с. URL: https://surli.cc/emoojk (дата звернення: 23.03.2026).
5. Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду: методичні рекомендації [затв. наказом Держ. арх. служби України від 6 квітн. 2023 р. № 51] / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства; уклад.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2022. 85 с. URL: https://surl.li/vuiztg (дата звернення: 23.03.2026).

Перенесієнко Ігор Петрович,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
провідний бібліотекар відділу лінгвістичного забезпечення
інформаційно-пошукових систем
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, *м. Київ*

БІБЛІОТЕКОЗНАВЧА ПЕРІОДИКА ЗАХІДНИХ БАЛКАН

Публікація результатів досліджень у фахових виданнях чи, навпаки, ознайомлення з такими – важливий аспект існування сучасної науки та професійних спільнот. Верифікована періодика виступає майданчиком обміну досвідом і проведення дискусій, виконує прагматичну місію апробації здобутків аспірантів чи докторантів. В тезах пропонується ознайомитися з найбільш авторитетними бібліотекознавчими періодичними виданнями Західних Балкан (Боснія і Герцеговина, Сербія, Хорватія та Чорногорія).

Держави регіону відносно недавно завершили існування в тоталітарному та посттоталітарному вимірах, пройшли через періоди війни та післявоєнного повернення до мирного життя. Відтак бібліотеки Західних Балкан свого часу вирішували долю ідеологічної літератури у фондах, розв'язували мовні питання, відбудовували зруйновані приміщення та з тим чи іншим успіхом інтегрували власні ресурси до європейського контексту. Все це напрочуд поруч з реаліями України, що на додачу з певною близькістю наших мов (схожість лексики української з сербською та хорватською становить приблизно 66–68%) робить тамтешню періодику цікавою для вітчизняного читача та автора.

Bosniaca – науково–професійний часопис, що видається в місті Сараєво з 1996 року під егідою Національної та університетської бібліотеки Боснії і Герцеговини (Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine) [2]. Виходить один раз на рік, повнотекстові версії номерів доступні онлайн. Журнал є білінгвальним – статтю до редакції необхідно подавати двома мовами: боснійською/хорватською/сербською/чорногорською та англійською. Індексується Hrčak (хорватський портал наукових журналів), Scopus (з січня 2024 року), Emerging Sources Citation Index (Web of Science), Index Copernicus та ін.

Журнал спеціалізується на бібліотечно-інформаційних науках, але має сильний акцент на культурній спадщині: опис боснійських рукописів, стародруків та документів османського періоду; питання збереження фондів, що вціліли після пожежі 1992 року та створення цифрових колекцій; дослідження історії друкарства в Боснії та Герцеговині. Поточний випуск журналу (№ 30, 2025) містить розділи «Бібліотечно-інформаційна система», «Документальна спадщина», «Інформація та сервіси в новому технологічному середовищі», «Огляди» та «In

memoriam».

Гласник Народне библиотеке Србије – науковий журнал Національної бібліотеки Сербії (Народна библиотека Србије) [1]. Статті публікуються переважно сербською мовою (кирилицею), але обов'язково містять розлогі резюме англійською мовою. Журнал має категорію М5 – у Сербії наукова періодика поділяється на категорії М20–М50, залежно від наукового рівня та міжнародної видимості. М5 – національний науковий журнал із рецензуванням, який має офіційне визнання у науковій системі країни, але не належить до найвищих міжнародних категорій. Незважаючи на цифрову епоху, паперовий наклад спеціальних випусків «Гласника» часто тримається на позначці 1 000 примірників.

Видання не обмежується лише сучасним бібліотекознавством: у ньому часто публікують дослідження присвячені унікальним документам із фондів Національної бібліотеки Сербії, які вперше вводяться в науковий обіг. У статтях можна знайти матеріали про історію сербської книжкової культури, середньовічні рукописи та бібліотечні колекції Балкан. Цифрова національна бібліотека Сербії (Дигитална НБС) налічує понад 1.1 млн. сканованих сторінок журналу. Статистика показує, що найпопулярніші статті стосуються реконструкції фондів, знищених під час бомбардування 1941 року.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske – видається Хорватською бібліотечною асоціацією (Hrvatsko knjižničarsko društvo) у співпраці з Національною та університетською бібліотекою в Загребі (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu) [4]. Виходить з 1952 року, що робить його найавторитетнішим хорватським бібліотечним журналом. Зазвичай видається 2 рази на рік (два здвоєні номери або окремі випуски). Індексується у міжнародних базах (Scopus, LISA та LISTA та ін.). Основна мова – хорватська, проте публікації супроводжуються розширеними анотаціями та метаданими англійською. Деякі випуски повністю виходять англійською для міжнародної аудиторії.

Журнал охоплює широке коло питань – від класичного книгознавства до сучасних цифрових технологій: розвиток бібліотечної професії, нові стандарти каталогізації, дослідження рідкісних видань, рукописів та історія хорватських бібліотек. Видання є основним джерелом для впровадження нових правил класифікації та бібліографічного опису в Хорватії, оскільки саме тут публікуються перші переклади та адаптації міжнародних стандартів. Останні роки часопис приділяє багато уваги цифровій трансформації та медіаграмотності. У поточному випуску журналу (Vol.68, №3, 2025) опубліковано статті присвячені використанню штучного інтелекту в бібліотечній практиці та інформаційному пошуку, етичним і практичним аспектам застосування ШІ в бібліотеках.

Bibliografski vjesnik – науково–фахове видання засноване як спільний проєкт Чорногорської бібліотечної асоціації та Національної бібліотеки Чорногорії «Джурадж Црноєвич» у м. Цетіньє. Перший номер опубліковано в 1961 році (існувало до 1964 року, потім відновлене в 1976). Статті публікуються переважно чорногорською / сербською мовами, іноді з резюме англійською. З 1980 року видання має паралельну назву французькою «Le Courrier bibliographique».

У часописі розміщується поточна щорічна бібліографія чорногорських книг та спеціальні ретроспективні покажчики. Крім цих списків публікуються наукові статті з історії друкарства (зокрема про друкарню династії Црноєвичів), архівознавства та бібліотекознавства. Часопис є одним із головних орієнтирів для застосування Універсальної десяткової класифікації в регіоні, оскільки публікує методологічні роз'яснення щодо класифікації чорногорської наукової та художньої спадщини. На сьогодні видається нерегулярно. Останній випуск – потрійний номер за 2024 рік [3].

Описаний перелік бібліотекознавчої періодики Західних Балкан вочевидь не є повним. Наразі в регіоні видається близько двох десятків таких видань, також публікуються збірники матеріалів щорічних конференцій. Всі ці майданчики цікаві як для вивчення досвіду бібліотек регіону так і, можливо, для публікації власних матеріалів балканознавчих досліджень чи з тематики бібліотечних українських реалій.

Список використаних джерел

1. Гласник Народне библиотеке Србије. *Народна библиотека Србије*: [офіц. сайт]. URL: https://nb.rs/glasnik-nbs/
2. Bosniaca. *Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine*: [офіц. сайт]. URL: https://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/index
3. Novi trobroj časopisa «Bibliografski vjesnik». *Nacionalna biblioteka Crne Gore «Đurđe Crnojević*: [офіц. сайт]. URL: https://www.nb-cg.me/me/dogadjaji/988-novi-trobroj-casopisa-bibliografski-vjesnik
4. Vjesnik bibliotekara Hrvatske. *Hrvatsko knjižničarsko društvo*: [офіц. сайт]. URL: https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh

Каракоз Олена Олександрівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ БІБЛІОТЕЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Протягом останніх років стрімкий розвиток технологій спричинив активне використання віртуальної реальності (VR) у різноманітних сферах – від освіти та розваг до медицини. Бібліотеки, що традиційно виступають осередками поширення знань і доступу до інформації, також долучаються до цього процесу. Як зазначає О. Потерейко [3], у міру того як суспільство занурюється в процес медіатизації – тобто підпорядкування соціальних процесів логіці медіа, – бібліотечні установи мають змінюватися, аби зберігати актуальність і відповідати потребам користувачів.

Поширення цифрових технологій та зростання доступу до інтернету докорінно змінили підхід людей до отримання та обміну інформацією. За спостереженням О. Онищенка [2], у добу цифровізації класичні функції бібліотек зазнають трансформації, адже користувачі прагнуть швидкого, комфортного й інтерактивного доступу до знань. Щоб задовольнити ці очікування, бібліотекам необхідно впроваджувати інноваційні рішення, зокрема технології віртуальної реальності. VR відкриває нові можливості для створення захопливого, динамічного досвіду, що значно розширює способи взаємодії відвідувачів із цифровими ресурсами.

З огляду на зростаючий вплив медіатизації, особливої уваги потребує розуміння того, як упровадження технологій віртуальної реальності (VR) змінює бібліотечне середовище та впливає на професійну діяльність бібліотекарів.

Застосування VR у бібліотечній сфері має значний потенціал для трансформації способів отримання, опрацювання та осмислення інформації. Використовуючи інструменти віртуальної реальності, бібліотеки здатні створювати інноваційні програми, що сприяють безперервному навчанню, стимулюють співпрацю та забезпечують різноманітні формати взаємодії з контентом. Упровадження таких технологій у бібліотечну практику відкриває широкі перспективи для модернізації послуг, покращення користувацького досвіду та розширення аудиторії.

Оскільки процес медіатизації продовжує охоплювати всі аспекти суспільного життя, бібліотеки мають активно реагувати на зміни, впроваджуючи нові технологічні рішення, щоб залишатися сучасними й задовольняти динамічні потреби користувачів.

Віртуальна реальність створює нові можливості у сфері освіти та розвитку навичок, особливо в межах гейміфікованого навчання. Такий підхід поєднує інтерактивність із практичним досвідом, що підвищує зацікавленість і мотивацію до засвоєння знань. Значних результатів VR досягла в галузях, пов'язаних із вивченням астрономії, історії космічних досліджень, а також у прикладних напрямках – наприклад, у програмах тренування з безпечного водіння [1].

У міру вдосконалення технологій віртуальної реальності (VR) сфера їх можливого за-

стосування постійно розширюється. Використання VR та доповненої реальності (AR) у бібліотечній діяльності не обов'язково потребує великих фінансових інвестицій, адже провідні технологічні компанії – такі як Google, Samsung і Meta – активно розвивають цей напрям, пропонуючи користувачам доступні або навіть безкоштовні рішення. Прикладом може слугувати простий у використанні пристрій Google Cardboard, який дає змогу створити ефект занурення у віртуальне середовище без необхідності застосування дорогого обладнання. Це відкриває можливість знайомства з VR для широкого кола користувачів.

Технологія доповненої реальності забезпечує новий спосіб взаємодії з історичними пам'ятками, документами та рукописами. Використовуючи AR, відвідувачі бібліотек можуть досліджувати стародавні тексти в цифровому форматі, додавати коментарі чи нотатки, не завдаючи шкоди оригінальним матеріалам. Такий підхід не лише робить процес навчання більш інтерактивним, а й сприяє збереженню культурної та історичної спадщини для прийдешніх поколінь.

Застосування доступних і технологічно простих рішень у сфері VR та AR дає бібліотекам змогу створювати динамічне середовище для освіти та саморозвитку. Завдяки цьому користувачі отримують змогу поглиблювати знання в різних галузях – від гуманітарних до природничих наук – через інтерактивні та захопливі враження.

Одним із перших яскравих прикладів використання доповненої реальності у бібліотечній сфері став проєкт «La bibliothèque, la nuit» («Нічна бібліотека»), розроблений письменником Альберто Мангелем спільно з режисером Робертом Лепажем. Ініціатива, реалізована в Національній бібліотеці та архіві Квебека (Монреаль, Канада), демонструє, як AR може перетворити сприйняття бібліотечного простору. Віртуальна виставка пропонує відвідувачам подорож у часі та просторі, знайомлячи їх із відомими бібліотеками світу – від легендарної Александрійської бібліотеки до сучасних культурних центрів Північної Америки. Отже, проєкт ілюструє роль бібліотек у збереженні й розвитку інтелектуальної спадщини людства.

У Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка реалізовано ініціативу під назвою «Віртуальна екскурсія Україною», яка надає відвідувачам можливість здійснити подорож країною в цифровому форматі. Користувачі можуть ознайомитися з архітектурними пам'ятками, музеями, монументами та іншими об'єктами культурної спадщини, не залишаючи меж бібліотеки.

Іншим прикладом упровадження інновацій є проєкт «Віртуальна книга», створений Національною бібліотекою України для дітей (м. Київ). Цей мобільний застосунок, що базується на технології доповненої реальності (AR), дозволяє оживлювати ілюстрації з книжок. За допомогою смартфона чи планшета користувач може переглядати анімаційні сцени, пов'язані з літературними творами, що робить читання більш захопливим та інтерактивним.

Разом із тим, розвиток і впровадження VR-технологій у бібліотечній галузі України стикається з низкою викликів. Основною проблемою є нестача фінансових ресурсів**,** адже закупівля спеціалізованого обладнання та створення програмного забезпечення потребують значних витрат. Другою суттєвою перепоною є обмежена кількість фахівців**,** здатних розробляти, налаштовувати й обслуговувати VR-системи, а також навчати персонал бібліотек.

Крім того, більшість бібліотек потребують модернізації технічної інфраструктури, щоб забезпечити стабільну роботу віртуальних технологій. Не менш важливим залишається питання створення якісного контенту – розробка освітніх або пізнавальних VR-матеріалів вимагає часу, ресурсів та партнерської підтримки.

Попри наявні труднощі, упровадження технологій віртуальної реальності відкриває нові перспективи для українських бібліотек. Пошук шляхів подолання існуючих бар'єрів і подальше дослідження цієї теми можуть сприяти успішній інтеграції VR-рішень у бібліотечну практику майбутнього.

Практика впровадження технологій віртуальної реальності в бібліотеках доводить, що такі інновації сприяють підвищенню ефективності навчального процесу, покращують залученість користувачів і допомагають охопити нові цільові аудиторії. Це лише окремі прикла-

ди того, як бібліотеки різних країн успішно інтегрують VR у свою діяльність, розширюючи спектр послуг і створюючи для відвідувачів нові можливості взаємодії з інформацією.

Водночас не слід ігнорувати певні труднощі, які супроводжують використання таких технологій. До них належать висока вартість спеціалізованого обладнання, потреба у кваліфікованому технічному супроводі та можливі проблеми, пов'язані з фізичним комфортом або психологічною адаптацією користувачів до нових цифрових форматів.

Інтеграція віртуальної реальності у діяльність сучасних бібліотек має значний потенціал для вдосконалення користувацького досвіду та створення інноваційних форм комунікації з аудиторією. У контексті зростаючої медіатизації суспільства VR-технології дозволяють бібліотекам не лише відповідати змінним очікуванням своїх відвідувачів, а й сприяти розвитку освітніх практик, забезпечуючи зручний доступ до унікальних і рідкісних ресурсів у цифровому форматі.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В., Гранчак Т. Бібліотечні проєкти доповненої реальності (AR): зарубіжний досвід. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип. 7. С. 100–114. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233305
2. Онищенко О. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9.
3. Потерейко О. О. Віртуалізація держави: теоретико-методологічний аналіз : автореф. дис. … канд. політ. наук : спец. 23.00.01 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2019. 19 с.

Лісова Ірина Володимирівна,
головна бібліотекарка науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, м. Київ

ПРОГРАМА «ВИДАННЯ ДЛЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ»: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ОПОРА АРМІЇ США

У сучасній бібліотекознавчій літературі існує багато прикладів вивчення досвіду читацьких практик під час Першої та Другої світової війни. Детально проаналізовано досвід діяльності Американської бібліотечної асоціації *(American Library Association, ALA)* у наданні допомоги воюючим країнам з організації таборових бібліотек, бібліотек для військових, бібліотек у госпіталях тощо [7].

Під час Першої та Другої світових воєн таборові бібліотеки працювали у всіх місцях, де розміщувалися військові бази США, зокрема, у Європі. Спочатку цими бібліотеками опікувалася ALA, яка наприкінці Першої світової війни передала контроль над ними військовому відомству, яке підтримує їх і до цього часу. ALA тісно співпрацювала з Асоціацією молодих християн, Лицарями Колумба та Американським Червоним Хрестом, надаючи бібліотечні послуги іншим організаціям, таким, як лікарні та реабілітаційні центри [7].

В армії США як під час Першої, так і під час Другої світової війни бібліотеки були потрібні та цінувалися солдатами як важливі життєві пріоритети. У розпал битв та кровопролиття бібліотеки продовжували служити американським солдатам та громадянам у різних сферах їхнього життя.

Для багатьох солдатів бібліотеки були місцем, де можна розслабитися, почитати, підняти бойовий дух та здобути освіту. За спогадами учасників війни, багато хто ще під час війни думав про те, яку роботу хотів би отримати, коли повернеться додому. Тому серед солдатів була популярна різна професійна література. Втім для декого це взагалі було перше знайомство із будь-якими книгами, і багато неписьменних чоловіків отримали можливість навчитися читати [4].

Задоволення попиту на розважальне читання для солдатів під час Другої світової війни у арміях було організовано по-різному. У мирний час регулярні бібліотеки часто знаходилися в гарнізонах або навчальних центрах, але війна настільки збільшила попит на розважальні

книги, що виникла потреба у інших рішеннях. Одним із прикладів стало поширення в окопах книжкових боксів. Інший варіант – спеціальні видання для солдатів армії США. Американські видавці друкували книги такого формату, що легко вміщалися в кишені. Задля «легкого читання» текст друкували на сторінці у дві колонки. Такі книжки безкоштовно доставлялися в американські війська протягом всієї війни за програмою Видання для збройних сил *(Armed Services Editions, ASE)*, ініційованою Радою з книг у воєнний час (*Council on Books in Wartime*), створеною у березні 1942 р [2. с. 96].

Спеціальні комітети обирали книги, які могли б відволікти солдатів від жахів війни. До списку входила як класика, так і сучасні на той момент бестселери, вестерни, детективи та гумористична література. Для друку використовувалися ротаційні преси, зазвичай призначені для журналів. Це дозволяло друкувати величезні тиражі із мінімальними витратами. Книги вирушали на фронт ящиками. Їх читали в окопах, у шпиталях та на кораблях у Тихому океані. Книги були так само важливі для солдата, як пайки та боєприпаси.

У своїй книзі «Коли книги вирушили на війну: Історії, які допомогли нам виграти Другу світову війну», заснованій на архівах Ради з книг у військовий час та листах солдатів, Моллі Гуптіл Меннінг відзначає, що посилки з книгами за програмою ASE, завдяки зусиллям Червоного Хреста, доставлялися американським військовополоненим до таборів у Німеччині та Японії [5]. В архівах збереглися звіти про те, що німецькі охоронці в таборах часто конфісковували ці книги не для цензури, а для власного читання. Багато хто з них знали англійську і були вражені якістю та різноманітністю американської літератури, яка в самій нацистській Німеччині була або заборонена, або спалена.

В той же час, у США знаходилося близько 425 тис. німецьких та японських військовополонених. Американський уряд дозволяв їм доступ до бібліотек. Німецькі солдати виявляли величезний інтерес до видань ASE. Спогади офіцерів розвідки США засвідчують, що німецькі полонені часто запитували саме ті книги, які нацисти спалювали у 1933 р. (наприклад, твори Стефана Цвейга та Ернеста Гемінґвея), які виходили в серії ASE [5].

Для японських полонених ситуація була складнішою через мовний бар'єр. Але ті, хто володів англійською мовою на початковому рівні, використовували книги як навчальні посібники для вивчення мови та культури ворога, що пізніше допомогло багатьом з них у період окупації Японії.

З вересня 1943 р. щомісяця друкувалося по 30 назв видань ASE накладом по 50 тис. примірників. За роки війни попит на такі видання зростав, то ж збільшувалися і тиражі та асортимент книг. В липні 1945 р. серед військовослужбовців було поширено 155 тис. примірників кожної із 40 назв видань [6].

Окрім цього, друкувалися книги ASE, перекладені італійською, французькою та іншими мовами (US Overseas Editions) для поширення у звільнених країнах. Загалом в Європу було відправлено 3,2 млн примірників (72 назви) видань [6].

За період з 1943 по 1947 рр. майже 123 млн примірників таких книг були безкоштовно поширені армійськими та воєнно-морськими бібліотеками серед військовослужбовців США в усьому світі. Видання ASE були розраховані на будь-який читацький смак. Переважно це були ковбойські та детективні романи, історичні, біографічні видання, поезія, класика, гумор тощо. Всього в серії було опубліковано 1324 назви книг. У фонді Бібліотеки Конгресу США нині є один із небагатьох повних комплектів, що збереглися до цього часу [3].

Програма «Видання для збройних сил» – це один із прикладів того, як література може впливати на моральний дух та культуру військовослужбовців. У розпал Другої світової війни американський уряд та видавці об'єдналися, щоб сформувати найбільш читаючу армію в історії.

Програма ASE показала, що навіть у найтемніші часи доступ до інформації, книг та читання є базовою потребою людства. ALA й сьогодні продовжує підтримувати програми читання для військових, але саме досвід Другої світової війни залишається взірцем цивільно-військової співпраці у сфері культури та просвітництва.

Список використаних джерел

1. Адаменко М. Читання під час війни: деякі аспекти організації читання за кордоном під час Першої та Другої світових воєн. *Бібліотечна планета*. 2022. №4. С. 30–34.
2. Прокопенко Л. С., Лісова І. В. Бібліотеки в повоєнному суспільстві: зарубіжний досвід відновлення / за заг. ред. О. Сербіна ; наук. ред. Н. Розколупа. Київ : Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого, 2025. 127 с. URL: https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=14825 (дата звернення: 17.03.2026).
3. Allen E. Books in Action: The Armed Services Editions. *Library of Congress: Blogs*. Date publ.: 30.09.2015. URL: https://blogs.loc.gov/loc/2015/09/books-in-action-the-armed-services-editions/ (viewed on: 17.03.2026).
4. Davison J. A. Literature and Literacy in Ancient Greece. *Phoenix*. 1962. Vol. 16, no. 3. P. 141–156. URL: https://www.jstor.org/stable/1086811?origin=crossref (viewed on: 17.03.2026).
5. Manning M. G. When Books Went to War: The Stories that Helped Us Win World War II. Boston ; New York : Houghton Mifflin Harcourt, 2014. 267 p.
6. Sundin S. Books in World War II. *Drama. Daring. Romance*. Date publ.: 12.01.2022. URL: https://www.sarahsundin.com/books-in-world-war-ii/?fbclid=IwAR1GWwjb1NliAZInHCoBQWjgtw-Naoi9W1feNlRV2cvPbQZwaLK8ys5zBb8#:~:text=Books%20and%20reading%20played%20a,values%20at%20home%20and%20abroad (viewed on: 17.03.2026).
7. Weeks L. When America;s Librarians Went To War. *NPR History Dept*. Date publ.: 04.07.2015. URL: https://www.npr.org/sections/npr-history-dept/2015/07/04/418840245/when-americas-librarians-went-to-war#:~:text=Librarians%20were%20especially%20active%20during,librarians%20in%20World%20War%20I (viewed on: 17.03.2026).

Злигостєв Сергій Ігорович,
доктор філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи,
науковий співробітник аналітично-прогностичного відділу
Національної юридичної бібліотеки
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, *м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КОНТЕНТУ БІБЛІОТЕК У СОЦМЕРЕЖАХ

В епоху цифрових технологій бібліотеки активно інтегруються у цифровий простір. Все частіше соціальні мережі стають ключовим каналом комунікації з користувачами та висвітлення власної діяльності. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) відкриває нові можливості створення та адаптації контенту, що дає змогу задовольнити потреби різних категорій користувачів. Автоматизовані системи аналізу та чат-боти дозволяють оптимізувати процеси взаємодії з користувачами та формувати різноманітні підходи до інформування та популяризації культурної спадщини та освітніх ресурсів.

Впровадження штучного інтелекту у роботу бібліотек активно досліджується науковцями у різних аспектах. Водночас застосування ШІ як допоміжного інструменту у створення контенту для соціальних мереж лишається малодослідженим. У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз практичних можливостей та викликів, які можуть супроводжувати інтеграцію ШІ, адже сторінки у соціальних мережах впливають на формування іміджу бібліотек. Також варто зазначити, що бібліотеки лишаються тими інституціями, які викликають довіру у користувачів під час пошуку інформації. Саме вони відіграють ключову роль у формуванні критичного мислення та медіаграмотності. Цей аспект є важливим в епоху поширення дезінформації та маніпуляційних практик.

Окреслення загальних тенденцій створює підґрунтя для аналізу праць вітчизняних науковців. Ю. Ковтанюк та О. Кузнєцов зазначають, що узагальнений перелік напрямів використання ШІ може складатися на основі доступних технологічних рішень. Науковці наголошують, що впровадження ШІ має бути регламентоване, адже його використання багатогранне і охоплює різні напрями бібліотечної діяльності.

Я. Хіміч, досліджуючи світові та українські тренди інноваційної діяльності бібліотек, вказує, що бібліотеки мають потенціал для впровадження інновацій відповідно світових тен-

денцій. Науковиця також звертає увагу, що трансформація бібліотек є безперервним процесом, що зумовлює потребу у постійному дослідженні нових тенденцій. Подібної думки дотримується М. Маранчак. На його переконання, застосування ШІ в обслуговуванні користувачів сприятиме оптимізації певних операцій та підвищенню якості обслуговування. Автор виокремлює ефективність використання ШІ для оптимізації пошуку інформації, персоналізації рекомендацій та розширення комунікаційних можливостей бібліотек.

О. Берестов, досліджуючи еволюцію впровадження штучного інтелекту та чат-ботів у діяльність публічних бібліотек, також зосереджує увагу на використанні ШІ для оптимізації ключових напрямів роботи бібліотек. Автор зазначає, що його впровадження підвищило ефективність обслуговування та є допоміжним у залученні користувачів.

Багатофункціональність використання ШІ у роботі бібліотек описують А. Зворський та М. Сокіл. Науковці представили умовний умовний розподіл застосування ШІ. Модель містить чотири напрями його використання, серед яких: для користувачів, для фондів, для документів та для працівників. Такий формат представлення дає можливість візуально оцінити можливості використання новітніх технологій у роботі бібліотек. Проте активне впровадження ШІ, на думку науковців, не передбачає повну заміну людському ресурсу, адже система потребує контролю та уточнень.

Спільним у дослідженнях впровадження ШІ лишається питання оцінки ризиків, що можуть виникати. Серед них можна виокремити неточності генерації, етичні дилеми щодо захисту авторських прав, достовірність інформації та конфіденційність. У створенні контенту для соціальних мереж це відіграє важливу роль, адже бібліотеки виступають надійними посередниками між інформаційними ресурсами та суспільством.

Проаналізовані вище дослідження доводять важливість подальшого вивчення використання ШІ у роботі бібліотек. Використання ШІ для створення контенту бібліотек у соцмережах надає можливість випрацювати єдиний стиль публікацій, створювати унікальний візуальний та музичний контент. Проте, постає питання щодо створення конкретних алгоритмів, які зможуть уніфікувати процес створення контенту, виявити недоліки у підготовці та покращити подальші публікації. Також варто враховувати ризики, адже користувач прагне споживати якісний контент та отримувати достовірну інформацію. У цьому контексті постає питання підготовки рекомендацій для відпрацювання алгоритмів використання ШІ у створенні контенту для соціальних мереж, а також підвищення кваліфікації співробітників для оптимізації цих процесів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для створення та адаптації контенту для соціальних мереж, аналізі ефективності алгоритмів генерації.

Список використаних джерел

1.Берестов О. Використання штучного інтелекту та чат-ботів у публічних бібліотеках. *Library Science. Record Studies. Informology.* 2025. №1. С.8-16 DOI: DOI: https://doi.org/10.63009/lsrsi/1.2025.08 URL: https://journals.uran.ua/bdi/article/view/350660

2. Ковтаюк Ю., Кузнєцов О. Використання штучного інтелекту і діяльності архівів, бібліотек і музеїв. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 08 жовт. 2024. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/2269

3.Маранчак М. Застосування ШІ в обслуговуванні користувачів бібліотек закладів вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук.* 2025. № 16. С. 72–86. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348064 URL: https://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/348064

4.Сокіл М., Зворський А. Перспективи застосування штучного інтелекту для оптимізації роботи академічної бібліотеки. *Herald of Khmelnytskyi National University. Technical Sciences.* 2024. \ № 2. С. 55–60. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5732-2024-333-2-9 URL:

5. Хіміч Я. Інноваційна діяльність бібліотек: світові та українські тренди. *Вісник Книжкової палати.* 2025. № 3. С. 9–15. DOI: 10.36273/2076-9555.2025.3(344).9-15. URL: http://visnyk.ukrbok.net/issue/view/19092.

Волошин Дмитро Андрійович,
молодший науковий співробітник аналітично-прогностичного відділу
Національної юридичної бібліотеки
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИТАЦЬКИХ ПРАКТИК ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дослідження адаптивних культурних практик, зокрема читацьких, у кризових ситуаціях (у фокусі нашої розвідки – воєнні реалії) є важливим для розуміння ролі літератури та бібліотечних ресурсів як інструментів психологічної підтримки та збереження культурної ідентичності. На окрему увагу заслуговує читання та альтернативні практики як в умовах військового полону, так і під час проходження військової служби, оскільки доступ до інформації в обох випадках обмежений, а фізичні та психологічні умови є складними та непередбачуваними. У таких обставинах роль книг набуває особливого та принципового значення.

З метою вивчення цього питання зупинимось на принципових підходах до розробки двох взаємодоповнюваних інструментів емпіричного дослідження, а саме анкет для опитування діючих українських військовослужбовців та військових, звільнених з російського полону. Перша анкета спрямована на вивчення особливостей читацьких практик під час проходження військової служби, а друга має на меті збір інформації про досвід читання в умовах полону, доступу до літератури та психологічний вплив книг у важких умовах інформаційної ізоляції.

Питання, які стосуються доступу до літератури, варіативності джерел інформації та підтримки ментального здоров'я в обох анкетах мають на меті виявити шляхи адаптації до складних умов та підтримку психічної стійкості. Водночас дослідження дозволяє простежити, як обмеження доступу до інформації у різних середовищах перебування впливають на характер читацьких практик і вибір літератури.

Вивчення умов зберігання книг і можливостей для читання (вільний доступ, доступ із обмеженнями або суворі заборони – у випадку полону) дозволяє оцінити реальні можливості військовослужбовців задовольняти читацькі потреби та зберігати зв'язок із рідним мовним і культурним середовищами. У випадку діючих військових додатково аналізується особливості організації та зберігання книг (стихійно, частково чи організовані мобільні бібліотеки), а також шляхи забезпечення (благодійні фонди, державні програми, ініціативи бізнесу). Також окрему увагу приділено альтернативним джерелам інформації, таким як електронним носіям, які надають гнучкість у доступі до інформації у складних умовах перебування.

Відомо, що у випадках відсутності можливості читати книги, як у військовому полоні, так і в умовах проходження служби, військові застосовують альтернативні способи психоемоційної підтримки. Значну роль у цьому процесі відіграє творча активність, яка стає важливим компенсаторним ресурсом виживання. Як свідчать дослідження, у подібних ситуаціях поширеними практиками є переписування, переказування, вивчення напам'ять або створення власних текстів, обговорення планів на майбутнє та уявне відтворення звичних побутових ситуацій. Така діяльність дозволяє підтримувати та зберігати емоційну рівновагу, знижати високий рівень стресу та сприяє соціалізації серед побратимів[3].

Серед важливих форм психоемоційної підтримки слід також відзначити практики організації імпровізованих концертів, читання віршів, гумористичних виступів та сатиричних коментарів, що тимчасово знижують напруження та дозволяють звільнитися від тягаря важкої буденності[2]. Тому до анкет було включено питання щодо альтернативних способів підтримки ментального здоров'я у випадку відсутності доступу до книг, зокрема усними розповідями, спогадами, віршами, піснями та молитвами. Ці питання дають змогу глибше зрозуміти, як військовослужбовці адаптуються в умовах обмеженого доступу до друкованих матеріалів.

Важливим напрямом дослідження є вивчення тематичних та жанрових уподобань. У цьому контексті аналіз питання вибору літератури є особливо важливим та дозоляє з'ясувати найбільш затребувані жанри серед військових для підтримки морального духу. Зокрема дослідження жанрових уподобань (документалістика, класична та духовна література, психологія), допомагає визначити, які смислові змісти виявилися найбільш актуальними для читання у стресових умовах. Питання щодо змін у читацьких вподобань під час полону дозволяють оцінити трансформацію ставлення до читання в умовах воєнного досвіду та набуття нових функцій.

Окремий блок дослідження стосується впливу читання на подолання психологічного тиску та збереження внутрішньої стійкості. Аналіз того, чи допомагали книги полоненим відволікатися від реальності, підтримували дух, викликали спогади про дім та близьких, дозволяє глибше зрозуміти механізми психологічного опору як в умовах полону, так і під час служби.

Не менш важливим є дослідження ролі книг у збереженні культурної ідентичності. У випадку військового полону, досвід якого пов'язано із забороною на українську літературу або нав'язування російської пропаганди, що виступає інструментом інформаційного впливу, дозволяє виявити спроби змінити культурну ідентичність полонених через призму контролю над літературними ресурсами. Водночас для діючих військових актуальним є питання підтримки зв'язку із рідною культурою та домом в умовах проходження служби. Вивчення того, чи допомагали книги підтримувати зв'язок із рідною культурою, дозволяє зрозуміти, яку роль книга відіграє в збереженні національної самосвідомості в умовах війни. Запитання про книги, що стали символами незламності та боротьби, а також про вплив читання на мотивацію до опору або віру в звільнення, підкреслюють важливість літератури як елемента психологічного опору.

Ностальгія за домом виступає одним із провідних психологічних механізмів, що допомагають зберігати внутрішню рівновагу та віру у майбутнє. У цьому контексті велике значення мають практики відновлення зв'язку з рідним мовним середовищем, зокрема виписування текстів українською мовою, вивчення іноземних мов, обговорення новин і спільні роздуми про майбутнє [4]. Тому окремий інтерес у нашому дослідженні становить колективний досвід читання. Запитання анкетувань стосуються практик спільного читання, а саме ініціатив зі створення «підпільних» бібліотек та обговорення книг, що виконують функцію моральної підтримки та сприяють збереженню соціальних зв'язків. Також актуальним постає питання книгообміну, який виступає формою солідарності та взаємопідтримки, а також способом збереження морального духу та високого рівня ідентифікації в групі серед військовослужбовців [1, с. 41].

Підсумковий блок дослідження присвячений питанням взаємодії військовослужбовців із книгозбірнями та їхніми ініціативами. Зокрема результати відповідей серед звільнених з полону дозволять зрозуміти як отриманий досвід інтегрується у їхнє подальше життя. Тоді як для діючих військових це дозволить виявити актуальні потреби та проблеми із доступом до бібліотечних послуг. Аналіз бібліотечних ініціатив у підтримці військових та ветеранів, таких як курси саморозвитку, психологічні тренінги, історичні проєкти або літературні клуби, дає змогу виявити подальші перспективи розвитку адаптивних бібліотечних механізмів у психологічній підтримці та реабілітації спрямованих на підтримку військовослужбовців.

Отже, напрацьовані підходи дозволяють створити комплексне уявлення про роль книг і бібліотек в умовах військового полону, подальшої реабілітації та в умовах проходження військової служби. Адаптивні бібліотечні механізми можуть відігравати важливу роль як засіб підтримки психічного здоров'я, збереження культурної ідентичності та формування психологічної стійкості в умовах екстремальних суспільних викликів.

Список використаних джерел

1. Артеменко, А., Батаєва, К. Мілітарна ідентичність та соціальна адаптація ветеранів АТО/ООС: монографія. Харків: Вид-. во ХГУ «НУА», 2022. 192 с. С. 41

2. Апальков В. В. Психологія поведінки військовослужбовця в умовах полону. *Вісник Національного університету оборони України.* 2020. Вип. 2. С. 14-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2020_2_4.

3. Широбоков Ю. М. Психологічні аспекти творчої діяльності військовополонених в умовах гібридної війни. *Актуальні проблеми психології.* 2020. С. 268-278.

4. Широбоков Ю. М. Психологія військового полону автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.09; Держ. служба України з надзвичайн. ситуацій, Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків, 2020. 40 с.

Купчак Ольга Сергіївна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з бібліотечної, інформаційної та архівної справи,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій, м. Київ

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ (BOOKTOK, INSTAGRAM) У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

В епоху тотальної цифровізації традиційні інституції культури, зокрема бібліотеки та видавництва, опиняються перед фундаментальним викликом: як адаптувати класичні формати до динамічних запитів сучасної аудиторії. Соціальні мережі для сучасного покоління перестали бути просто інструментом зв'язку чи джерелом новин, вони перетворилися на повноцінний простір для соціалізації, формування ідентичності та пошуку однодумців.

У цьому контексті виникає цікавий культурний парадокс. Десятиліттями футурологи та соціологи прогнозували неминучий «занепад епохи Гутенберга», стверджуючи, що екран остаточно витіснить паперову сторінку. Проте сьогодні ми спостерігаємо зворотний процес: потужний сплеск інтересу до друкованої книги, який був спровокований не заборонами гаджетів, а саме цифровими платформами – TikTok (сегмент BookTok) та Instagram.

Цей ренесанс став можливим завдяки зміні сприйняття книги. У середовищі BookTok література перестала бути лише об'єктом академічного вивчення. Вона стала джерелом сильних емоцій, якими підлітки діляться через короткі, динамічні відео. Феномен «естетики читання» (reading aesthetic) в Instagram перетворив фізичну книгу на важливий візуальний маркер. Гарна обкладинка, затишне оформлення робочого місця, колекційні видання на полицях - усе це стає частиною особистого бренду молодої людини, сигналізуючи про її інтелектуальні інтереси та приналежність до певної субкультури.

Соціальні мережі фактично повернули читанню його соціальну функцію. Якщо раніше читання вважалося інтимним, самітним процесом, то тепер це колективний досвід. Хештеги, челенджі «100 книг за рік» та спільні онлайн-читання створюють ефект причетності. Молодий читач більше не відчуває себе ізольованим; він є частиною глобального інтелектуального клубу, де думка кожного має значення.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства диктує нові правила сприйняття контенту, де візуальна та емоційна складові стають домінантними. Феномен BookTok наочно продемонстрував, що для залучення молодого покоління недостатньо сухого переліку анотацій. Критично важливою стає трансляція особистого досвіду: короткі відео у форматах TikTok чи Instagram Reels, що фіксують щирі реакції на сюжетні розв'язки або демонструють естетику процесу розпакування, створюють потужний ефект співпричетності. Читач-початківець перестає бути самотнім споживачем тексту, він стає частиною глобальної інтелектуальної спільноти, де книга є спільним кодом.

Паралельно з цим, Instagram формує унікальну «культуру естетичного читання». У цій системі координат книга виступає не лише джерелом знань, а й стилістичним маркером, ознакою інтелектуального престижу та високого соціального статусу. Це докорінно змінює саму парадигму бібліотечної діяльності. Сьогодні популяризація читання виходить за межі класичного книговидачі. Вона трансформується у складний процес проєктування медіапро-

дукту навколо книги, де бібліотека стає не просто книгосховищем, а креативною агенцією, що продюсує культурний контент.

Реалізація стратегії просування читання через цифрові екосистеми базується на трьох фундаментальних інструментах:

1. Трансформація в інтерактивні спільноти. Традиційний формат бібліотечного гуртка еволюціонує у динамічні читацькі об'єднання нового зразка. Головна відмінність полягає у безперервності комунікації. Бібліотека виходить за межі фізичного простору: залучення аудиторії починається з «інтригуючих сторіз» та інтерактивних опитувань, а рефлексія після читання переноситься у закриті чати або публічний простір через систему авторських хештегів. Це створює ефект «живого обговорення», яке триває 24/7.
2. Гейміфікація та візуальна ідентифікація простору. Впровадження ігрових механік - таких як «Літературне бінго», тематичні челенджі або детективні квести за мотивами бестселерів - дозволяє юному користувачу з пасивного слухача перетворитися на активного учасника, «героя» літературного процесу. Водночас бібліотека модернізує свій простір, створюючи спеціальні локації для генерування контенту користувачами. Тематичні фотозони та естетичні куточки стимулюють дітей робити публікації у своїх профілях, що працює як органічна реклама закладу.
3. Бібліотекар у ролі медіаінфлюенсера. Ефективність сучасної бібліотечної комунікації напряму залежить від «цифрового авторитету» фахівця. Бібліотекар має не лише володіти професійними знаннями, а й вільно володіти інструментарієм платформ: орієнтуватися у трендових звуках, розуміти логіку алгоритмів соцмереж та вміти адаптувати складний контент до швидкого формату відео.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що інтеграція соціальних мереж у діяльність сучасних бібліотек та інституцій культури є не просто відповіддю на виклики часу, а стратегічною необхідністю для виживання книжкової культури в цифровому середовищі. Феномени BookTok та Instagram довели, що паперова книга не втратила своєї актуальності, проте вона змінила форму свого існування у свідомості молоді: від суто інформаційного носія до об'єкта емоційного переживання та інструменту соціальної самопрезентації.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у детальнішому вивченні впливу конкретних інтерактивних методик (челенджів, марафонів, колаборацій з блогерами) на динаміку читацької активності в межах місцевих громад. Остаточне перетворення бібліотеки з «книгосховища» на «креативний хаб» є ключовим чинником формування стійкої культури читання в умовах безперервної цифрової трансформації суспільства.

Водночас успішна цифрова трансформація бібліотечного простору вимагає не лише технічного оновлення, а й перегляду комунікаційної філософії. Важливо розуміти, що соціальні мережі - це не просто канали для анонсування заходів, а повноцінні майданчики для створення спільнот, де бібліотекар виступає в ролі куратора контенту та модератора дискусій. Впровадження елементів гейміфікації та використання алгоритмів рекомендаційних систем дозволяють персоналізувати читацький досвід, роблячи процес вибору книги інтерактивним та захопливим. Отже, інституції культури отримують можливість вийти за межі фізичних стін, формуючи глобальний інтелектуальний простір, доступний для кожного користувача смартфона.

Насамкінець, майбутнє книжкової екосистеми залежить від здатності бібліотек балансувати між збереженням класичних традицій і впровадженням інноваційних форматів роботи. Перетворення на «креативні хаби» передбачає створення умов для соціокультурного проєктування, де читання стає фундаментом для розвитку критичного мислення та творчої самореалізації особистості. Тільки через синергію живого спілкування та цифрових інструментів можливо забезпечити сталий розвиток інституцій культури, перетворивши їх на життєво необхідні центри тяжіння для цифрового покоління, що прагне сенсів у світі надлишкової інформації.

Список використаних джерел

1.Baron, N. S. (2021). *How We Read Now: Strategic Choices for Print, Screen, and Audio*. Oxford University Press. (Дослідження того, як цифрові формати змінюють когнітивні навички читання).

2.Merga, M. K. (2021). *How Can BookTok on TikTok Inform Readers; Advisory or Young People?* Journal of Adult & Adolescent Literacy. (Ключове дослідження впливу алгоритмів TikTok на вибір книг молоддю).

3.The New York Times (2021). *TikTok Is Helping Libraries and Bookstores Find a New Generation of Readers*.

4.Лобузіна, К. В. (2022). *Бібліотечні цифрові технології в умовах сучасних інформаційних викликів*. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

5.Palfrey, J. (2015). *BiblioTech: Why Libraries Matter More Than Ever in the Age of Google*. Basic Books. (Класична праця про стратегічну необхідність еволюції бібліотек).

6.Український інститут книги (2023). *Звіт про стан читання в Україні: тенденції та виклики*. [Офіційне видання].

7.Statista (2024). *Social Media Impact on the Publishing Industry and Reading Habits Worldwide*.

Курасова Сніжана Ігорівна,
аспірантка Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, м. Київ
Науковий керівник – Дубровіна Любов Андріївна,
докторка історичних наук, професорка,
генеральна директорка Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, м. Київ

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Нематеріальна культурна спадщина (НКС) є важливим складником культурної ідентичності українського народу, що охоплює усні традиції, виконавські мистецтва, звичаї, обряди, традиційні знання та ремесла. В умовах сучасних трансформаційних процесів, зокрема цифровізації та повномасштабної війни, проблема її збереження та популяризації набуває особливої актуальності.

В Україні реалізується активна державна політика у сфері охорони НКС, свідченням чого є постійне розширення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, який станом на 2025 рік налічує понад 90 елементів і продовжує поповнюватися. Окремі з них включені до списків ЮНЕСКО, що підтверджує їх значущість у глобальному культурному контексті [6].

Разом із тим, повномасштабна війна створює серйозні загрози для існування НКС, зокрема через втрату носіїв традицій, руйнування культурного середовища та порушення механізмів міжпоколінної передачі знань. У цих умовах зростає роль інформаційних інституцій – бібліотек, архівів, музеїв, які забезпечують документування, цифрове збереження та популяризацію культурної спадщини, сприяючи її інтеграції у сучасний інформаційний простір.

В умовах повномасштабної війни значна частина культурної спадщини опинилася під загрозою знищення або втрати. За офіційними даними, пошкоджено або зруйновано понад 1700 об’єктів культурної інфраструктури, що впливає і на середовище існування НКС.

У цих умовах інформаційні інституції (бібліотеки, архіви, музеї) активізують діяльність щодо документування та цифрового збереження культурних практик. Як зазначає Ж. Денисюк, формуються цифрові архіви усної історії, бази даних традицій та електронні колекції, що забезпечують фіксацію культурних проявів навіть у кризових умовах [1].

Яскравим прикладом сучасних цифрових ініціатив є проєкт Поліфонія – міжнародний науково-дослідний проєкт, спрямований на фіксацію та збереження української традиційної пісенної культури. У межах проєкту здійснено польові дослідження у понад 100 селах України та записано більше 2000 народних пісень. Зібрані матеріали представлені у форматі відк-

ритого цифрового архіву, що містить аудіо- та відеозаписи, текстові розшифрування та аналітичні матеріали [7]. Цей проєкт демонструє ефективність використання цифрових технологій у діяльності інформаційних інституцій, оскільки забезпечує не лише збереження автентичних зразків нематеріальної культурної спадщини, а й їх популяризацію серед широкої аудиторії та інтеграцію у міжнародний науковий простір.

Іншим важливим напрямом є розвиток електронних бібліотек та цифрових платформ. Зокрема, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського реалізує проєкти зі створення електронних колекцій, які включають матеріали з етнографії, фольклору та культурної спадщини. Такі ресурси забезпечують довготривале збереження інформації та відкритий доступ до неї, що особливо актуально в умовах воєнного стану [2].

Важливу роль відіграють і спеціалізовані цифрові ініціативи, такі як проєкт Електронна бібліотека «Культура України», що акумулює цифрові копії документів, публікацій і матеріалів, пов'язаних із культурною спадщиною. Подібні ресурси сприяють інтеграції НКС у сучасний інформаційний простір. Водночас, як зазначає Є. Рачков, війна призводить до втрати носіїв традицій, руйнування культурного середовища та ускладнення передачі знань між поколіннями [3]. У цьому контексті інформаційні інституції виконують функцію не лише збереження, а й активного відтворення культурної пам'яті.

Окремого значення набуває використання соціальних мереж як інструменту популяризації НКС. Наприклад, регіональні центри народної творчості активно використовують платформи Instagram, Facebook та YouTube для проведення онлайн-фестивалів, публікації майстер-класів та популяризації локальних традицій [4]. Це сприяє залученню молоді та формуванню інтересу до культурної спадщини. Крім того, в Україні реалізуються міжнародні ініціативи цифрового збереження спадщини, зокрема проєкти співпраці з ЮНЕСКО та іншими організаціями, спрямовані на документування та захист культурних цінностей [5].

Отже, інформаційні інституції відіграють ключову роль у збереженні та популяризації нематеріальної культурної спадщини, використовуючи сучасні цифрові технології та комунікаційні інструменти. Реалізація таких проєктів, як «Поліфонія» чи електронні бібліотеки, демонструє ефективність інтеграції традиційної культури у цифровий простір та забезпечує її збереження для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1.Денисюк Ж. Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 4. С. 58–64. DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351583.

2.Добровольська В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 2. С. 22–29. DOI 10.32461/2409-9805.2.2025.350074.

3.Рачков Є. Нематеріальна культурна спадщина України під час війни: проблеми збереження, управління та популяризації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія».* 2024. Вип. 65. С. 228–256.

4.Садовенко С. М. Соціальні мережі як інструмент популяризації нематеріальної культурної спадщини регіонів України (на матеріалах інформаційно-комунікативного контенту Вінницького обласного центру народної творчості). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2024. № 3. С. 21–31.

5.Трач Ю. Культурна спадщина в Україні: ініціативи щодо збереження та оптимізації захисту. *Питання культурології.* 2025. Вип. 45. С. 194–209.

6.Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України / Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: https://mincult.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/ (дата звернення: 02.04.2026).

7.Поліфонія – цифровий архів українського традиційного співу / Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». URL: https://honchar.org.ua/en/projects/polyphony-project-i68 (дата звернення: 02.04.2026).

Салтикова Анастасія Андріївна,
старша викладачка кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ 1.В13.00.01 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Стрімка цифровізація інформаційної галузі та соціально-економічні чинники поставили перед закладами вищої освіти нові вимоги до якості підготовки фахівців. В умовах переважно дистанційної та самопідготовки студентів освітньо-професійної програми 1.В13.00.01 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» перед викладачем стоїть завдання не лише подати теоретичний матеріал, а й допомогти здобути практичні компетентності для роботи з реальними системами та інструментами ще до виходу на ринок праці. Як зазначає Я. В. Галета, цифровізація галузі вимагає переосмислення підходів до формування цифрової компетентності, де пріоритет надається діяльнісному, а не репродуктивному навчанню [1]. Відповіддю на цей виклик може стати широке застосування симуляційних методів навчання.

Симуляційне навчання – це відтворення реальних або реалістичних робочих ситуацій у контрольованому освітньому середовищі. Ключова перевага такого навчання у тому, що студент набуває фахових та соціальних компетентностей (hard skills та soft skills) без ризику завдати шкоди реальним базам даних, репутації установи чи правам користувачів. Водночас таке середовище є безпечним для помилок та дозволяє розвинути критичне мислення: студенти можуть експериментувати з налаштуваннями систем, аналізують наслідки власних рішень і виробляють стратегії корекції. Саме впровадження симуляційних методів допомагає суттєво скоротити адаптаційний період на першому робочому місці, адже майбутній фахівець на базовому рівні ознайомлений з виробничими процесами.

Спираючись на досвід В. Добровольської та Л. Чередник, можна зауважити, що здатність сучасних бібліотек до безперервного розвитку та впровадження інноваційних форм роботи (за прикладом «народних шкіл» Скандинавії чи «народних університетів» Великої Британії) [3] важливо закладати ще на етапі університетської підготовки. У цьому контексті саме заклади вищої освіти стають драйверами змін, де симуляційне навчання виступає не лише як методичний інструмент, а й як засіб формування готовності майбутніх фахівців до проактивної діяльності. Практико-орієнтований та ігровий характер симуляцій підвищує залученість студентів, дозволяючи їм через власну дію проєктувати майбутні трансформації інформаційних установ.

Розглянемо застосування симуляційних методів у межах дисциплін «Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів та архівних технологій» (6 та 7 семестри) та «Сучасні інформаційні системи і технології в бібліотечно-інформаційній діяльності та в архівах» (2 та 3 семестри). Інтеграція симуляційного підходу в ці дисципліни дозволяє забезпечити наскрізну практичну підготовку протягом тривалого циклу фахового навчання.

Симуляція віртуального обслуговування користувачів спрямована на опанування комунікативних практик цифрового середовища. Моделювання процесу приймання та виконання запитів через АБІС, чат-боти, месенджери та форми зворотного зв'язку формує навички верифікації джерел і дотримання етики цифрового спілкування. Студенти також формують здатність оцінювати інформаційний продукт з позиції кінцевого користувача, для чого проводять симульоване UX/UI-тестування: відпрацьовують навігацію, виявляють «слабкі місця» інтерфейсу та перевіряють доступність контенту для осіб з порушеннями зору та слуху, опановують інклюзивний підхід до створення інформаційного контенту. Окремим блоком відпрацьовується повний цикл обслуговування: від замовлення й бронювання – до видачі та повернення у віртуальному кабінеті користувача в системі Koha.

Рольові ігри та сценарії кризових ситуацій забезпечують психологічну та технічну готовність до непередбачуваних обставин. Сценарії кібербезпеки та цифрової гігієни перед-

бачають відпрацювання дій при виявленні спроб несанкціонованого доступу, фішингових розсилок або технічних збоїв сервера. Рольові моделі комунікації з «важким» відвідувачем в онлайн-чаті або вирішення етичних дилем, пов'язаних з авторським правом та академічною доброчесністю, формують стресостійкість і рефлексивну культуру. Окремим сценарієм виступає імітація інформаційної кризи: швидкий пошук та спростування фейків у потоці новин (fact-checking) для консультування користувачів. Подібні методики корелюють із науковими розвідками О. Григоревської, яка наголошує на необхідності гнучкого реагування освітніх програм на стрімкий розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту [2].

Симуляція внутрішньобібліотечних технологічних процесів охоплює інструментарій сучасного інформаційного фахівця: студенти працюють з демоверсіями реальних програм, створюють бібліографічні записи, працюють з авторитетними файлами та індексують документи, моделюючи процес каталогізації в АБІС (зокрема, в системі Koha); вчаться використовувати хмарні технології та AI-інструменти так, щоб цей досвід був максимально корисним в майбутній професійній діяльності; знайомляться з роботою вебсайтів не тільки аналізуючи наявні вебресурси та переглядаючи готові сторінки, а й самостійно створюють сайти на базі зручного інструментарію Google Sites. Отже, імітуючи реальні або подібні до реальних робочі процеси, можна підвищити шанси зацікавити майбутніх фахівців тими технологічними процесами, які від початку сприймаються як складні й малопривабливі.

Отже, симуляційні методи є ефективним інструментом модернізації освітнього процесу під час підготовки здобувачів ОПП 1.В13.00.01 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Вони усувають розрив між теоретичними знаннями та практичними вміннями, сприяють розвитку цифрової компетентності й критичного мислення, а також готують майбутніх фахівців до роботи в динамічному інформаційному середовищі. Попередній зворотний зв'язок від студентів і випускників програми свідчить про те, що симуляційні завдання сприймаються як практично значущі та сприяють більш упевненому входженню в професійне середовище. Це дає підстави для подальшого дослідження ефективності описаних методів – зокрема, через систематичне опитування випускників і моніторинг їхньої професійної адаптації.

Список використаних джерел

1. Галета Я. В. Теоретичні засади формування цифрової компетентності в контексті інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. № 215. С. 12-15. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-12-15 (дата звернення 29.04.2026).

2. Григоревська О. В. Розвиток цифрової компетентності майбутніх інформаційних фахівців. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. № 16. С. 176–190. ISSN 2616-7654 (дата звернення 30.04.2026).

3. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 1. С. 5-11 (дата звернення 29.04.2026).

Антоненко Дмитро Сергійович,
аспірнат Київського національного університету
культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Каракоз Олена Олександрівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

SMART-БІБЛІОТЕКА: ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОМФОРТУ ВІДВІДУВАЧІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КНИГ

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки переживають суттєву трансформацію. Від традиційних книгосховищ вони поступово перетворюються на інноваційні цифрові центри знань. Одним із ключових чинників цієї трансформації є впровадження штучного інтелекту (ШІ), який забезпечує автоматизацію процесів, підвищує якість обслуговування користувачів і сприяє ефективному збереженню бібліотечних фондів [2].

Бібліотеки – це не лише фізичні приміщення, а ключові інституції, що забезпечують збереження інтелектуальної та культурної спадщини суспільства. Вони виконують важливу роль як центри знань, підтримуючи освіту, наукову діяльність і безперервне навчання. У цьому контексті охорона бібліотечних фондів, особливо паперових матеріалів, виходить за межі суто технічного завдання й набуває культурного та історичного значення. Книги, рукописи та інші друковані видання є чутливими до впливу зовнішніх факторів, зокрема температури та вологості, які за відсутності належного контролю можуть прискорювати їхнє старіння та руйнування. Зокрема, під дією цих умов змінюється структура й щільність паперу, що з часом призводить до поступової деградації матеріалів.

Саме тому контроль цих параметрів є надзвичайно важливим як для довготривалого збереження фондів, так і для створення комфортних умов для відвідувачів.

Екологічні фактори, зокрема температура й рівень вологості, мають вирішальне значення для тривалого збереження бібліотечних фондів. Папір – основний матеріал, на якому зафіксовано книжкову інформацію – є вразливим до змін цих параметрів, що з часом може пришвидшувати його зношення та руйнування. Забезпечення та стабільне підтримання оптимального мікроклімату в бібліотеках є непростим завданням, особливо у великих приміщеннях, де на внутрішні умови впливають конструктивні особливості будівель, сезонні кліматичні коливання та інтенсивність потоку відвідувачів [6].

У цьому контексті бібліотеки змушені знаходити рівновагу між вимогами збереження фондів і забезпеченням комфорту для користувачів, і саме тут важливу роль починає відігравати штучний інтелект (ШІ).

Сучасні досягнення у сфері ШІ відкривають нові можливості для вдосконалення систем управління мікрокліматом у бібліотеках. Зокрема, інтелектуальні рішення, такі як «розумні» термостати, можуть автоматично регулювати температуру та вологість, підтримуючи їх на рівні, оптимальному як для збереження бібліотечних матеріалів, так і для комфортного перебування відвідувачів. Такі системи здатні навчатися й адаптуватися до змін довкілля, аналізуючи історичні дані та інформацію в реальному часі, що надходить від сенсорів Інтернету речей (IoT), встановлених у приміщеннях бібліотеки [6].

Наприклад, інтелектуальні термостати можуть відстежувати зміну кількості відвідувачів і відповідно коригувати параметри середовища, забезпечуючи стабільний мікроклімат. Завдяки цьому зменшується потреба в ручному налаштуванні, яке часто пов’язане з ризиком помилок, і досягається значно вищий рівень точності та ефективності [6].

Присутність людей, особливо у приміщеннях з інтенсивним потоком відвідувачів, помітно впливає на мікрокліматичні умови бібліотек. Тепловиділення людського організму разом із природним рухом повітря крізь відчинені двері та вікна зумовлюють нестабільність температурного режиму. Незважаючи на те що подібні коливання можуть видаватися несуттєвими, у тривалій перспективі вони здатні поступово деградувати фізичні характеристики паперових носіїв. Дослідження закономірностей цього температурного впливу на щільність паперу є необхідною передумовою для формування дієвих підходів до збереження бібліотечних фондів [1].

Паралельно з тим, що сучасні бібліотеки дедалі частіше функціонують як багатофункціональні громадські майданчики – від індивідуальної роботи до масових публічних заходів – запит на безперервний контроль мікроклімату набуває особливої гостроти. Система кліматичного контролю, розроблена для бібліотек та архівів, є значно складнішою за стандартні рішення, орієнтовані виключно на комфорт людини: вона має забезпечувати збереження фондів і потребує цілодобової безперебійної роботи. Водночас традиційні підходи до регулювання температури погано адаптовані до мінливих показників відвідуваності. Присутність відвідувачів спричиняє обмежені, але реальні порушення мікроклімату в сховищах, тоді як дослідження динамічного управління параметрами зберігання залишається малодослідженою галуззю. Унаслідок цього виникає стійкий дисбаланс: або знижується комфорт користувачів, або під загрозу потрапляє фізична цілісність колекцій. Моніторинг і аналіз даних про стан

навколишнього середовища дозволяють оперативно виявляти відхилення у роботі обладнання та своєчасно вживати коригувальних заходів для захисту фондів [4].

Одним із перспективних шляхів вирішення цієї проблеми є застосування штучного інтелекту. Системи клімат-контролю на основі ШІ здатні в режимі реального часу оптимізувати температуру, вентиляцію та рівень вологості, використовуючи можливості машинного навчання та передові алгоритми. Аналізуючи дані IoT-датчиків і поведінкові патерни користувачів, такі системи формують персоналізовані кліматичні зони та адаптуються до змінних умов без ручного втручання операторів. Завдяки цьому стає можливим перехід від реактивного реагування на відхилення до превентивного управління мікрокліматом – що є принципово важливим для забезпечення одночасно комфорту відвідувачів у години пікового навантаження та стабільних умов зберігання фондів [5].

Окрім того, інтеграція ШІ з технологіями «розумних будівель» відкриває значний потенціал у сфері сталого розвитку. Поєднання IoT та ШІ дає змогу скоротити викиди вуглецю, знизити операційні витрати та покращити добробут мешканців і користувачів завдяки інтелектуальному управлінню кліматом, автоматизації якості повітря та аналітиці на основі поведінкових даних. Розумні будівлі, оснащені ШІ, здатні аналізувати дані сенсорів, метеопрогнози та показники заповненості, щоб завчасно прогнозувати енергоспоживання й відповідно коригувати роботу систем [3]. У цьому контексті впровадження ШІ перетворює бібліотеку не лише на функціональніший і комфортніший простір, а й на приклад відповідального екологічного управління.

Дослідження підтверджує, що мікрокліматичні умови бібліотечних приміщень є визначальним чинником збереження паперових фондів. Людська присутність, нерівномірність відвідуваності та обмеженість традиційних систем регулювання температури у сукупності формують середовище, в якому коливання мікроклімату поступово й незворотно погіршують фізичні характеристики документів. Трансформація сучасних бібліотек на багатофункціональні громадські простори лише загострює цю проблему, оскільки стандартні підходи до клімат-контролю не здатні адекватно реагувати на динамічні зміни потоків відвідувачів.

Застосування систем штучного інтелекту в інтеграції з технологіями IoT та «розумних будівель» являє собою науково обґрунтовану відповідь на зазначені виклики. На відміну від реактивних методів, ШІ-орієнтовані рішення забезпечують превентивне управління мікрокліматом завдяки аналізу поведінкових патернів відвідувачів, даних сенсорів у реальному часі та прогностичного моделювання температурних змін. Це дає змогу одночасно вирішувати три взаємопов'язані завдання: забезпечення комфортних умов для користувачів, підтримання стабільного мікроклімату для збереження колекцій та оптимізація енергоспоживання відповідно до сучасних вимог сталого розвитку.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі пов'язані з розробленням спеціалізованих ШІ-моделей, адаптованих до специфіки бібліотечного середовища, а також із вивченням довгострокового впливу інтелектуального клімат-контролю на стан паперових документів. Упровадження таких систем слід розглядати не лише як технологічну модернізацію, а й як стратегічний інструмент збереження культурної спадщини в умовах цифрової трансформації суспільства.

Список використаних джерел

1.Льода Л., Пігель І., Дзендзелюк Л. Моніторинг умов зберігання приватних зібрань Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника як вагомий аспект їх збереження. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2018. Вип. 10. С. 283–300. URL: https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2018/JRN/PDF/17.pdf (дата звернення: 12.04.2026).

2.Ashikuzzaman Md. What is a Smart Library? Key Features and Benefits Explained. *Library & Information Science Academic Blog*. 2024. URL: https://www.lisedunetwork.com/smart-library-exploring-the-benefits-of-smart-libraries/?utm_source=chatgpt.com#google_vignette (date of access: 01.04.2026).

3.Das D. K. Integrating IoT and AI for Sustainable Energy-Efficient Smart Building: Potential, Barriers and Strategic Pathways. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, No. 22. 10313. DOI: https://doi.org/10.3390/su172210313

4.Environmental Monitoring: Climate Notebook and Web-based Climate Control System. *Library of Congress*. URL: https://www.loc.gov/preservation/scientists/projects/environ_monitor.html (date of access: 01.04.2026).

5.Jenkins D. Artificial Intelligence in HVAC: How Smart Algorithms Will Revolutionize Climate Control.

Comfort Control Specialists. 2023. May 15. URL: https://comfortcontrolspecialists.com/artificial-intelligence-in-hvac-how-smart-algorithms-will-revolutionize-climate-control/ (date of access: 01.04.2026).

6.Yunus N., Ismail M. N. Developing Smart Sustainable Library in Higher Education: A preliminary study. Journal of Islamic, Social, Economics and Development. 2025. Vol. 10 Iss. 71. P. 762–769. URL: https://www.researchgate.net/publication/391512576_DEVELOPING_SMART_SUSTAINABLE_LIBRARIES_IN_HIGHER_EDUCATION_A_PRELIMINARY_STUDY (date of access: 01.04.2026).

Кузьменко Даниіл Олегович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Хіміч Ярослава Олегівна,
кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ЦИФРОВУ ДОБУ

Бібліотека традиційно відігравала важливу роль у культурному та освітньому житті суспільства, забезпечуючи доступ до знань, інформації та духовних надбань людства. Упродовж тривалого часу вона сприймалася передусім як інституція збереження та поширення документальної спадщини. Однак стрімкий розвиток інформаційних технологій, процеси цифровізації та трансформації соціальних комунікацій суттєво змінюють функції та роль бібліотек у сучасному суспільстві. У цифрову добу бібліотека поступово перетворюється на відкритий соціокультурний простір, який забезпечує не лише доступ до інформації, а й створює умови для комунікації, культурної взаємодії та розвитку громадянської активності.

Аналіз діяльності сучасних бібліотек та узагальнення основних тенденцій їх функціонування в умовах цифрової трансформації [1] дозволяє визначити ключові напрями подальшого розвитку бібліотек як центрів соціокультурної взаємодії.

Одним із пріоритетів розвитку сучасних бібліотек є *цифрова трансформація бібліотечної діяльності*, що виявляється у впровадженні електронних ресурсів, створенні цифрових колекцій, розвитку інституційних репозитаріїв та наданні онлайн-сервісів, які забезпечують розширений і дистанційний доступ до інформації.

Важливим напрямом є розвиток бібліотеки як *комунікаційного простору громади*, що реалізується через формування відкритих публічних майданчиків для соціального діалогу, культурного обміну, міжкультурної взаємодії та підтримки локальних спільнот.

Суттєвого значення набуває *підтримка освіти впродовж життя та розвиток ключових компетентностей користувачів*, що проявляється в організації освітніх програм із цифрової, інформаційної та медіаграмотності, а також у сприянні розвитку критичного мислення та навичок ефективної роботи з інформацією. Окремим пріоритетом є *інтеграція культурної спадщини у цифровий простір*, що передбачає оцифрування бібліотечних фондів, створення електронних архівів і колекцій та використання цифрових інструментів для популяризації культурної пам’яті.

Актуальним напрямом виступає *зміцнення ролі бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та соціальної стійкості*, що виявляється у поширенні достовірної інформації, протидії дезінформації та підтримці користувачів в умовах інформаційних ризиків і кризових ситуацій.

Не менш важливим є *розвиток партнерств і мережевої взаємодії*, що реалізується через співпрацю бібліотек з освітніми, культурними, громадськими та міжнародними інституціями задля впровадження спільних соціокультурних ініціатив і проєктів.

Ефективна реалізація окреслених напрямів розвитку бібліотек як центрів соціокультур-

ної взаємодії потребує комплексного підходу, що поєднує організаційні, технологічні та кадрові ресурси. Передусім, необхідним є забезпечення належної матеріально-технічної бази та розвиток цифрової інфраструктури бібліотек, що створює умови для впровадження інноваційних сервісів і розширення доступу до інформаційних ресурсів [2].

Важливим чинником виступає підвищення рівня професійної компетентності бібліотечних фахівців, зокрема у сфері цифрових технологій, медіаграмотності, комунікації та проєктної діяльності, що дозволяє ефективно реагувати на сучасні виклики та запити користувачів.

Не менш значущою є інституційна підтримка з боку держави та місцевих громад, яка передбачає формування сприятливої нормативно-правової бази, стабільне фінансування та інтеграцію бібліотек у стратегії культурного й освітнього розвитку [3].

Ключову роль відіграє також розвиток партнерської взаємодії з освітніми, культурними, громадськими організаціями та міжнародними інституціями, що сприяє обміну досвідом, залученню ресурсів і реалізації спільних соціокультурних ініціатив.

Крім того, важливою умовою є орієнтація діяльності бібліотек на потреби громади, впровадження користувацько-центричних підходів, що забезпечують залучення різних соціальних груп та формування інклюзивного культурного середовища.

Отже, ефективність реалізації визначених напрямів безпосередньо залежить від здатності бібліотек до інноваційного розвитку, гнучкого управління, міжсекторної співпраці та активної інтеграції у сучасний цифровий і соціокультурний простір.

Список використаних джерел

1. Загуменна В., Хіміч Я., Кузьменко Д. Соціокультурні практики бібліотек України в умовах цифрової трансформації та суспільних викликів Вісник Книжкової палати 2025. №9. – С. 20-28 URL: http://visnyk.ukrbook.net/article/view/343017, DOI: https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.9(350).20-28

2. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-р Офіційний портал *Верховна Рада України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text

3. Заява ГО «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація» щодо критичного стану кадрового потенціалу бібліотек України як стратегічного складника національної безпеки, демократії та розвитку людського капіталу 16.02.2026. О*фіційний сайт ГО «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація»* URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5449-zaiava-ho-vseukrainska-hromadska-orhanizatsiia-ukrainska-bibliotechna-asotsiatsiia-shchodo-krytychnoho-stanu-kadrovoho-potentsialu-bibliotek-ukrainy-iak-stratehichnoho-skladnyka-natsionalnoi-bezpeky-demokratii-ta-rozvytku-liudskoho-kapitalu

Курило Василь Григорійович,
аспірант Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів
Науковий керівник – Комова Марія Василівна,
докторка наук із соціальних комунікацій,
професорка кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ОЦИФРУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ В АРХІВІ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства архівна справа зазнає суттєвих змін, пов’язаних із переходом від традиційних форм зберігання документів до цифрових технологій управління інформацією. Одним із ключових напрямів цього процесу є оцифрування документів та впровадження ефективних систем їх класифікації, що забезпечують оперативний доступ до інформаційних ресурсів, їх збереженість та можливість подальшого використання.

Особливе місце у структурі архівних фондів займають розпорядчі документи, які відображають управлінську діяльність установ і мають значну юридичну та інформаційну цінність. З огляду на їхню специфіку, виникає необхідність у створенні чітко організованих процесів їх збору, підготовки до оцифрування, цифрового представлення та подальшої класифікації в умовах функціонування електронних архівних систем.

Сучасні дослідження демонструють стрімке зростання обсягів цифрових архівів та підвищення ролі електронного доступу до документів. Так, аналіз функціонування цифрових архівів в Україні показує значне збільшення обсягів оцифрованих документів і запитів користувачів, що підтверджує необхідність удосконалення підходів до їх організації та класифікації [1].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із розвитком концепцій цифрового збереження, зокрема в межах моделі OAIS, яка широко використовується як базова концептуальна основа для організації архівних інформаційних систем. Актуальні дослідження підтверджують, що OAIS залишається ключовою моделлю для забезпечення довготривалого зберігання цифрових об'єктів та управління їх життєвим циклом [2].

У сучасних наукових працях також приділяється увага питанням семантичної обробки та класифікації архівних документів. Зокрема, використання методів семантичної анотації дозволяє підвищити ефективність пошуку та використання великих масивів оцифрованих документів, що є особливо актуальним в умовах зростання обсягів цифрових архівів [3].

Крім того, дослідження у сфері цифровізації архівної справи підтверджують необхідність адаптації традиційних підходів опису документів до вимог електронного середовища, що включає уніфікацію метаданих, структуризацію інформації та інтеграцію архівних ресурсів у цифрові інформаційні системи.

Водночас, попри активний розвиток досліджень, питання комплексної організації процесів оцифрування та класифікації документів як єдиної інтегрованої системи залишаються недостатньо розробленими. Особливо це стосується узгодження етапів збору, накопичення, обробки та класифікації документів у межах єдиного цифрового середовища.

Організація процесів оцифрування та класифікації документів в архіві потребує чітко структурованого підходу, що охоплює всі етапи роботи з документами – від їх надходження до формування цифрових інформаційних масивів. Ключовим елементом такого підходу є методологія збору, накопичення та первинного опрацювання документів, яка визначає ефективність подальших процесів їх оцифрування та класифікації.

На першому етапі здійснюється відбір та приймання документів до архіву, що передбачає їх ідентифікацію, перевірку відповідності встановленим вимогам та визначення їхньої належності до відповідних архівних фондів.

Наступним етапом є систематизація та накопичення документів, що передбачає їх упорядкування відповідно до функціонального, тематичного або хронологічного принципу. На цьому етапі формується первинна структура документного масиву, яка надалі використовується як основа для цифрового представлення інформації.

Важливою складовою методології є первинне опрацювання документів, яке включає перевірку їх фізичного стану, усунення пошкоджень, підготовку до сканування, а також визначення технічних параметрів оцифрування. На цьому етапі формується основа для забезпечення якості цифрових копій, що безпосередньо впливає на можливість подальшої автоматизованої обробки та класифікації документів. Окрему роль відіграє формування описових характеристик документів (метаданих), що забезпечують їх ідентифікацію, пошук та інтеграцію в інформаційні системи.

Важливим аспектом є також забезпечення цілісності та уніфікації даних, що передбачає використання єдиних підходів до опису документів, стандартизацію форматів збереження та дотримання вимог до структури інформації. Це створює передумови для подальшої інтеграції документів у цифрові архівні системи та забезпечує їхню сумісність із сучасними інфор-

маційними технологіями.

Після завершення етапу опрацювання документів наступним ключовим етапом є їх оцифрування, яке передбачає перетворення паперових носіїв інформації у цифрову форму з метою забезпечення їх збереженості, доступності та подальшої обробки. Процес оцифрування включає сканування документів із дотриманням визначених технічних параметрів, вибір форматів збереження файлів, а також проведення контролю якості отриманих цифрових копій.

Особливого значення набуває вибір форматів цифрового представлення документів, що має забезпечувати довготривале зберігання інформації без втрати якості та можливість її подальшого використання. Застосовуються як растрові формати (TIFF, JPEG), так і формати для роботи з текстовою інформацією (PDF, PDF/A), що дозволяють поєднувати візуальне відтворення документа з можливістю пошуку за його змістом.

Наступним етапом є формування цифрових масивів документів, що передбачає структуризацію оцифрованих матеріалів у межах єдиної інформаційної системи. На цьому етапі здійснюється об'єднання цифрових копій із відповідними метаданими, що забезпечує їх логічну організацію та інтеграцію у цифровий архів.

Ключовим елементом організації цифрових архівів є класифікація документів, яка забезпечує їх систематизацію та ефективний пошук. У цифровому середовищі класифікація може здійснюватися за різними ознаками: функціональною (відповідно до управлінських процесів), тематичною, структурною або за типом документів. Водночас сучасні підходи передбачають можливість використання комбінованих моделей класифікації, що враховують як традиційні архівні принципи, так і можливості інформаційних технологій.

У контексті цифровізації особливого значення набуває можливість автоматизації процесів класифікації, зокрема із застосуванням алгоритмів обробки текстової інформації та елементів штучного інтелекту. Це дозволяє підвищити ефективність обробки великих масивів документів, зменшити вплив людського фактора та забезпечити більш високий рівень точності класифікації.

Завершальним етапом є інтеграція документів у цифрову архівну систему, що передбачає їх включення до відповідних інформаційних ресурсів із забезпеченням можливості доступу, пошуку та подальшого використання. На цьому етапі особливу увагу приділяють забезпеченню цілісності даних, контролю версій, захисту інформації та відповідності встановленим стандартам зберігання цифрових документів.

Організація процесів оцифрування та класифікації документів є визначальним чинником ефективного функціонування цифрових архівів і забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. Узгодженість етапів обробки документів і стандартизація їх опису формують основу для створення цілісних та придатних до використання цифрових масивів даних. Значущість цих процесів зростає в умовах цифровізації, де якість організації інформації безпосередньо впливає на ефективність її використання.

Список використаних джерел

1.Tsaurkubule Z., Zlenko Y. Digital archives as a tool for preserving and researching media materials. *Society. Document. Communication*. 2024. № *3*(9), 8-19. URL: https://doi.org/10.69587/sdc/3.2024.08 (дата звернення: 20.03.2026).

2. Balogun T. Preserving digital heritage: assessing the compliance of digital repositories in South Africa with OAIS and TDR standards. *Records Management Journal*. 2025. URL: https://doi.org/10.1108/rmj-11-2024-0047 (дата звернення: 18.03.2026).

3.Gutehrlé N., Atanassova I. Understanding archives: towards new research interfaces relying on the semantic annotation of documents. *arXiv*. 2024. arXiv:2403.19201. URL: https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.19201 (дата звернення: 17.03.2026).

Курганський Іван Романович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Горбань Юрій Іванович
кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

ВІДКРИТИЙ ДОСТУП ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відкрита наука (Open Science) – це підхід до провадження наукової та науково-технічної діяльності, що передбачає вільний доступ до елементів дослідницької інфраструктури, результатів досліджень і науково-технічної інформації. Такий підхід забезпечує можливість їх повторного використання, обміну та поширення за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, сприяючи пришвидшенню науково-технічного прогресу, розвитку суспільства та розширенню співпраці між дослідниками.

Концепція відкритої науки ґрунтується на принципах прозорості, взаємодії та ефективної комунікації. Вона передбачає колективну роботу й відкриває нові можливості для поширення та обміну знаннями завдяки активному використанню сучасних цифрових інструментів і технологій [3].

У 2022 році в Україні було схвалено Національний план розвитку відкритої науки [4], який окреслює ключові напрями та конкретні кроки для його впровадження. Зокрема, документ передбачає:

– надання вільного доступу до результатів наукових досліджень і науково-технічної інформації;

– відкритість дослідницької інфраструктури для ширшого кола користувачів;

– формування сприятливих умов для ефективного використання відкритих науково-технічних ресурсів та інфраструктури;

– популяризацію науки, поширення наукових знань і активніше залучення громадськості до наукової та науково-технічної діяльності;

– вдосконалення підходів до оцінювання якості наукових досліджень;

– підвищення обізнаності та розвиток компетентностей у сфері відкритої науки.

Важливим кроком у розвитку відкритої науки в Україні стало ухвалення розпорядження Кабінету Міністрів про створення Національного репозитарію академічних текстів [5]. Йдеться про загальнодержавну розподілену електронну базу, призначену для накопичення, збереження та систематизації академічних матеріалів – авторських наукових, науково-технічних і навчальних праць.

В освітній сфері поступово утверджується нова – дослідницька – парадигма, яка зосереджується на поєднанні навчального процесу з науковою діяльністю. Такий підхід дає змогу системно залучати здобувачів освіти до дослідницької роботи як у межах окремих дисциплін, так і в міждисциплінарних проєктах [2].

Ще на початку 2000-х років дослідники підкреслювали, що численні державні та міжнародні програми розвитку орієнтовані на те, що наука XXI століття функціонуватиме переважно в цифровому середовищі. У цьому контексті роль академічних бібліотек як інтегрованих науково-інформаційних платформ не лише не зменшується, а навпаки – суттєво зростає, зокрема через їхню участь у формуванні сучасної наукової інфраструктури [6].

Сьогодні університети активно впроваджують принципи та практики відкритої науки, у межах яких бібліотеки закладів вищої освіти відіграють ключову роль у забезпеченні відкритого доступу до наукових і освітніх ресурсів.

Виконання завдань відкритого доступу в контексті реалізації ідей Відкритої освіти та

Відкритої науки у ЗВО значною мірою покладається саме на наукові бібліотеки.

Наукова бібліотека закладу вищої освіти постає як сучасний інформаційно-освітній центр, що акумулює, зберігає та організовує результати науково-дослідної діяльності. Вона забезпечує інформаційну підтримку освітнього процесу, надаючи різним категоріям користувачів широкий спектр бібліотечно-інформаційних послуг.

Будучи невід'ємною складовою університету, бібліотека трансформує свою діяльність відповідно до суспільних викликів, актуальних потреб і стратегічних завдань ЗВО, переосмислюючи власну місію, функції та соціальну роль.

У сучасних умовах бібліотека ЗВО виходить за межі традиційної інформаційно-документної підтримки й стає повноцінним партнером університету у досягненні освітніх і наукових цілей.

Оновлена концепція бібліотеки ЗВО в контексті впровадження Відкритої науки та Відкритого доступу передбачає цілісну систему взаємопов'язаних складових: належне технологічне забезпечення, використання сучасних науково-методичних підходів до консультування й навчання користувачів, а також розвиток нових компетентностей як бібліотечних фахівців, так і представників академічної спільноти у сфері відкритої науки та відкритого доступу.

Інноваційний розвиток бібліотек закладів вищої освіти є предметом активного наукового інтересу в умовах становлення та поширення у світі концепцій Відкритої науки (Open Science) і Відкритої освіти (Open Education). У цьому контексті університетські бібліотеки дедалі більше позиціонуються як відкриті, гнучкі інтелектуальні простори, що поєднують функції науково-інформаційних і соціально-комунікаційних центрів [1].

Аналіз вебресурсів зарубіжних бібліотек демонструє високий рівень розвитку послуг у сфері відкритого доступу, підтримки наукових досліджень і освітнього процесу. Зокрема, йдеться про надання роз'яснень щодо принципів відкритого доступу, супровід управління дослідницькими даними, організацію тематичних семінарів, допомогу в підвищенні видимості наукового профілю дослідників, а також ефективний пошук наукової літератури.

У межах реалізації концепцій Відкритої науки та відкритого доступу особливого значення набуває створення і розвиток цифрових репозитаріїв у бібліотеках ЗВО. У цьому процесі бібліотека виконує функції організатора й адміністратора: забезпечує наповнення, структурування та редагування контенту, а також надає користувачам широкий спектр інноваційних сервісів [8].

Зарубіжні науковці розглядають поширення результатів досліджень як одну з ключових місій університетів, підкреслюючи, що бібліотеки мають активно долучатися до її реалізації, зокрема через розвиток і підтримку інституційних репозитаріїв. У цьому контексті бібліотеки здатні виходити за межі традиційних функцій, впроваджуючи нові сервіси та забезпечуючи вагому підтримку в поширенні наукових напрацювань університетської спільноти [7].

У сучасних умовах діяльність бібліотек ЗВО ускладнюється та водночас розширюється, охоплюючи низку стратегічно важливих завдань:

1) розвиток і впровадження інноваційних підходів до формування системи інформаційних ресурсів відповідно до потреб академічної спільноти;

2) забезпечення відкритого та дистанційного доступу до інформаційних ресурсів;

3) створення повноцінного інформаційно-освітнього середовища та надання консультативної підтримки користувачам;

4) формування ефективного інформаційного простору для науково-дослідної діяльності;

5) розвиток дослідницьких компетентностей викладачів і студентів для успішної наукової та самоосвітньої роботи;

6) участь в інформаційному супроводі науки, зокрема координація взаємодії між бібліотекою та університетом, стимулювання публікаційної активності науковців і вплив на показники науково-інформаційної діяльності ЗВО.

Розвиток освіти й наукових досліджень, активне впровадження їхніх інноваційних форм у контексті цифровізації суспільства, а також утвердження дослідницької парадигми,

що забезпечує інтеграцію навчання і науки, суттєво підсилюють роль бібліотек закладів вищої освіти. Вони дедалі більше виступають не лише як елементи системи освітньої та наукової комунікації університету, а й як драйвери трансформацій, орієнтованих на міжнародні стандарти наукової взаємодії, зокрема принципи відкритої науки, відкритого доступу та обміну інноваційними практиками модернізації університетів.

Список використаних джерел

1. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / наук. ред. Л. О. Пономаренко. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. 181 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44350/1/O_Hryhorevska_PP_2022_FUFKM.pd (дата звернення: 23.04.2026).

2. Карпова Л. Дослідницька компетентність вчителя Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2019. № 1. С. 85–89. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158531

3. Носенко Ю. Г. Відкрита наука в Україні: поступ і шляхи розвитку. *Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці* : зб. матеріалів III Всеукр. конф., м. Київ, 28 квіт. 2021 р. Київ, 2021. С. 131–134. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726808/1/ Nosenko%20Yu..pdf (дата звернення: 23.04.2026).

4.Про затвердження національного плану щодо відкритої науки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 жовт. 2022 р. № 892-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-natsionalnoho-planu-shchodo-vidkrytoi-nauky-892-081022 (дата звернення: 23.04.2026).

Мороз Андрій Сергійович,
здобувач Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ВПРОВАДЖЕННІ СТАНДАРТІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В умовах тотальної цифровізації та безперешкодного доступу до глобальних інформаційних ресурсів процеси оперування об'єктами інтелектуальної власності значно спростилися, проте водночас це породило гостру кризу академічної етики. Стрімкий технологічний прогрес виявив глибокі проблеми з ціннісними орієнтирами та культурою наукового мислення, що сьогодні спостерігаються на всіх рівнях суспільного буття. Така ситуація диктує нагальну потребу в переході від формальних декларацій до реальних практичних кроків, спрямованих на утвердження принципів чесності в українському освітньому просторі.

Важливість впровадження стандартів академічної доброчесності в закладах вищої освіти зумовлена передусім стратегічними завданнями щодо підвищення якості навчання та зміцнення інституційної репутації самих університетів. Від того, наскільки прозорим і етичним є освітній процес, залежить позиція закладу в міжнародних рейтингах, світове визнання дипломів та загальна конкурентоспроможність випускників на сучасному ринку праці. Проте категорія доброчесності виходить далеко за межі суто академічних результатів, оскільки вона безпосередньо формує особистісний профіль майбутнього громадянина. У стінах вищої школи закладається фундамент суспільних цінностей та визначається той етичний «алгоритм успіху», яким молода людина керуватиметься у професійному та особистому житті.

Згідно з поглядами Яреми Бачинського, директора Американської Ради з міжнародної освіти в Україні, категорія академічної доброчесності є багатогранним феноменом, що не обмежується лише періодом навчання. Вона базується на внутрішніх етичних установках, які абітурієнт приносить із собою до закладу вищої освіти, трансформує та зміцнює протягом перебування в університетському середовищі. Цей ціннісний фундамент залишається з людиною і після отримання диплома, супроводжуючи її в професійному житті.

До ключових елементів, що формують зміст академічної доброчесності, дослідник відносить здатність до чесної та відповідальної праці, культуру критичного сприйняття інформації, повагу до думок інших та неухильне дотримання моральних норм. Такий набір характеристик є визначаль-

ним не лише для становлення висококваліфікованого фахівця, а й для формування свідомого та активного громадянина сучасної держави [1, с. 220].

Отже, доброчесність у стінах Alma Mater виступає як етичний орієнтир, що готує випускника до викликів реального світу, де інтелектуальна чесність є ознакою професійної зрілості.

Розвиток і вкорінення культури академічної чесності вимагають не лише віри в моральні ідеали, а й чіткої інтеграції цих принципів у державну освітню політику, що особливо актуально в контексті європейського вектору розвитку України. Сьогодні нормативне регулювання цього питання забезпечується Законом України «Про освіту» [2].

Нормативно-правовий базис функціонування освітньої системи України, зокрема стаття 42 Закону «Про освіту», чітко регламентує етичні вимоги до навчального процесу. Для здобувачів освіти виконання цих норм передусім означає персональну відповідальність за результати власної праці, що передбачає самостійне розв'язання навчальних задач і проходження контрольних заходів. При цьому закон враховує інклюзивний аспект, адаптуючи ці вимоги до індивідуальних можливостей осіб з особливими освітніми потребами. Важливою складовою є також культура роботи з інтелектуальною власністю: обов'язкове зазначення авторства при запозиченні ідей чи відомостей, суворе дотримання законодавства про авторське право та забезпечення повної достовірності даних про методи і джерела власного дослідження.

Поряд із позитивними зобов'язаннями, вітчизняне законодавство чітко класифікує дії, що нівелюють принципи академічної етики. До переліку деструктивних практик віднесено не лише класичний академічний плагіат чи самоплагіат, а й маніпуляції з даними, такі як фабрикація та фальсифікація результатів. Крім того, недопустимими визнаються списування, будь-які форми обману, корупційні прояви у вигляді хабарництва, а також прояви суб'єктивізму під час оцінювання знань. Такий комплексний підхід у законі дозволяє сформувати чітке уявлення про межі правомірної та етичної поведінки в академічному середовищі.

Згідно з висновками багатьох дослідників, найпоширенішим виявом порушення етичних норм у науковому та навчальному середовищі залишається плагіат. Попри наявність різноманітних дефініцій цього поняття, ключовим спільним елементом є привласнення інтелектуальних здобутків, отриманих іншими особами, та видавання їх за власні.

Зокрема, важливим інструментом для розуміння природи цього явища є концепція Терези Фішман, яка виокремлює п'ять визначальних ознак академічного плагіату. Він фіксується тоді, коли особа використовує текстові матеріали, ідеї чи наукові результати, що належать конкретному джерелу або автору, без відповідного посилання. Така діяльність розгортається в умовах, де суспільство очікує підтвердження авторства, а метою маніпуляції є отримання певних преференцій чи вигоди, які не обов'язково мають матеріальний характер.

Як зазначає Є. Ніколаєв у фахових роз'ясненнях щодо розбудови системи академічної доброчесності, бібліотечні та інформаційні служби відіграють ключову роль у просвітницькій діяльності, допомагаючи здобувачам освіти опанувати культуру коректного цитування та уникнути ненавмисних порушень [3, с.3].

Отже, під академічним плагіатом слід розуміти свідоме копіювання або репродукування (як у друкованому, так і в цифровому форматі) результатів інтелектуальної праці іншої особи представниками науково-педагогічної спільноти чи здобувачами освіти. Це правопорушення полягає в оприлюдненні запозиченого твору або його фрагментів під власним іменем, без належного зазначення авторства чи посилання на першоджерело, що було офіційно видане на паперових носіях або розміщене в мережі Інтернет.

Сьогодні у більшості закладів вищої освіти функціонують спеціальні локальні акти, які не лише регламентують етичні стандарти для всієї академічної спільноти, а й чітко визначають систему відповідальності та санкцій за їх недотримання. Ці норми мають універсальний характер і поширюються на всіх учасників освітнього процесу – від здобувачів до науково-педагогічного складу. Важливою умовою життєздатності таких кодексів є партисипативний підхід: викладачі та студенти спільно долучаються до розробки правил і беруть на себе обов'язок здійснювати взаєм-

ний контроль за їхньою реалізацією.

Узагальнюючи викладене, варто наголосити, що академічна доброчесність – це передусім фундаментальна вимога до якості навчання та дослідницької діяльності, де чесність і відповідальність є ключовими пріоритетами. Вона виступає як етична платформа академічного середовища, що базується на безумовному дотриманні стандартів, відмові від плагіату чи будь-яких форм маніпуляцій з результатами праці.

Однак перехід до доброчесного середовища неможливий лише шляхом дискусій чи формальних декларацій. Саме тому бібліотечні фахівці усвідомлюють необхідність активних дій: трансформації теоретичних принципів у конкретні методики. Бібліотека стає практичним центром, де студенти отримують реальні інструменти та навички для етичного поводження з інформацією, що є запорукою їхнього професійного зростання

Список використаних джерел

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг.ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – Київ: Таксон, 2016. – 234 с.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (Дата звернення 30.03.2026)

3. Ніколаєв Є. Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень. 2019. Вип. 3. URL: https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Integrity-bulletin-03.pdf

Святогор Євген Анатолійович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БІБЛІОТЕЧНОЇ ГЕЙМІФІКАЦІЇ

Бібліотека вже давно перестала бути лише місцем зберігання книг - вона стала простором для гейміфікації, яку можна розглядати як інформаційний, інтерактивний інструмент навчання та комунікації.

Інформаційний потенціал гейміфікації в бібліотеках полягає в здатності за рахунок ігрових інструментів підвищувати ефективність передачі, засвоєння та створення інформації в різних сферах: освіті, бізнесі, державному управлінні, медіа та громадській діяльності. Гейміфікація стимулює активне пізнання та дослідження, формує навички пошуку та аналізу інформації, залучає до взаємодії з різними інформаційними ресурсами.

Гейміфікація як форма залучення користувачів бібліотеки є доволі перфективною і дієвою послугою. Так, Скаченко О. досліджуючи основні моделі ігрофікації в публічних бібліотеках США наголошує на важливості їх навчального, освітнього ефектів та підвищення грамотності [3].

На інтелектуальному феномені бібліотечної гейміфікації наголошує Лісіченко О., яка наголошує, що «основний упор проведення заходу в бібліотеці повинен бути на книгу, читання і першоджерело, а також на можливість видобутку і використання знайденої інформації» [2, с. 9].

Гранчак Т. досліджуючи винятковість ігрових технологій як інноваційного інструменту в системі формування бібліотечно-інформаційного середовища в оптиці управління знаннями, дійшла висновку про актуальність використання ігрових технологій в бібліотеках, формування бібліотечних ігрових колекцій та перспективність введення посад ігрового менеджера й куратора ігор [1, с. 98–99].

Сьогодення в розвитку бібліотечної справи актуалізує перспективність використання практик гейміфікації задля посилення інформаційного ефекту послуг. Гра в бібліотеці перетворилася на потужний інструмент передачі інформації, перетворюючи пасивне читання на активне засвоєння знань.

Такі практики гейміфікації, як ігрові квести, вікторини та тренінги в оптиці їх інформаційного потенціалу допомагають користувачам освоювати нові знання та сприяють розвитку інформаційної грамотності. Такі практики формують колективну взаємодію, розвивають комунікативні навички, навчають користувачів шукати, аналізувати та критично оцінювати інформацію, ділитися нею та робити певні висновки.

Логічно вибудована та результативно виправдана ігрова практика має потужний мотиваційний ефект, від впливу ігрових механік на підвищення внутрішньої та зовнішньої мотивації людини до навчання, роботи або іншої діяльності. Практики гейміфікації мотивують на відчуття досягнення, психологічне задоволення від комунікації, нагород, визнання тощо. Гейміфікація підтримує: цікавість, автономію, відчуття компетентності, що є основою формування стійкої мотивації.

Наприклад, гейміфікація читання: читацькі маршрути-квести (за історичними подіями, національною тематикою); паспорт читача з відмітками про «відвідані літературні світи»; інтелектуальні турніри за мотивами книг; QR-коди у фондах, через «таємні місії» та інтерактивні завдання; сюжетні рольові формати та інше. Мотиваційним ефектом є збори балів за прочитані книги, нагороди за участь у заходах.

Гейміфікація читання: формує інформаційну культуру; розвиває критичне мислення; підтримує національну ідентичність через тематичні читацькі програми; перетворює читання з індивідуальної практики на колективний культурний досвід.

Доволі популярними є групові читання, які як форма публічної бібліотечної діяльності, що поєднує читання тексту з обговоренням, інтерпретацією та колективною гейміфікацією. Це не просто знайомство з книгою, а створення спільного інтелектуального простору з елементами розваги і дозвілля. Яскравим прикладом є практика казкотерапії. Використання такого методу групового читання дозволяє здійснити не тільки читання казки, а й за рахунок ігрових методик здійснити психологічну та соціокультурну підтримку через роботу з казковим сюжетом, образами та символами. У бібліотечному середовищі вона поєднує читання, рефлексію, творчу, ігрову та розважальну діяльність.

Отже, практики гейміфікації в бібліотеці це не просто розвага. Вони є інформаційним, освітнім, комунікаційним ресурсом, який допомагає навчатись та розважатись через взаємодію. Сучасні практики гейміфікації в бібліотеках використовуються для соціалізації, розвитку навичок спілкування та інтелектуального розвитку представників різних соціально-вікових категорій відвідувачів. Використання інтерактивних ігрових платформ дозволяють підвищити рівень залученості, вивчати мови, історію чи оволодіти основам медіаграмотності. Гейміфікація бібліотечного простору якісно трансформує бібліотечну послугу, підвищує ефективність та доступність, перетворюючи інформаційну діяльність на освітню через розвагу.

Список використаних джерел

1.Гранчак Т. Ю. Ігрові технології як інноваційний інструмент формування бібліотечно-інформаційного середовища управління знаннями. *Наука та інновації.* 2019. Т. 15, № 2. С. 91–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scinn_2019_15_2_10 (дата звернення: 20.01.2026).

2.Інтелектуальні ігри як спосіб активації до читання та пізнавальних здібностей користувача. Використання сучасних ігрових форм у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні читачів: метод. рекомендації / уклад. О. Лісіченко. Краматорськ, 2018.21 с.

3.Скаченко О. Ігрофікація: гра як форма залучення користувачів до бібліотеки. *Бібліотечна планета.* 2019. № 3(липень-вересень). С. 11–14.

***Хіміч Ярослава Олегівна**,*
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Хіміч Ольга Андріївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокою цифровою трансформацією, що охоплює всі сфери професійної діяльності, зокрема бібліотечно-інформаційну. У цих умовах особливого значення набуває формування інформаційної та цифрової культури як ключових складових професійної компетентності фахівців інформаційної сфери. Водночас стрімкий розвиток інформаційних технологій, активне впровадження інструментів штучного інтелекту, зростання обсягів інформації та посилення ризиків дезінформації актуалізують потребу переосмислення змісту та методів бібліотечно-інформаційної освіти, зокрема, в контексті розвитку медіаграмотності та критичного мислення.

Трансформація бібліотечно-інформаційної освіти зумовлена комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких визначальними є цифровізація освітнього процесу, що передбачає широке використання онлайн-платформ, електронних ресурсів та інтерактивних технологій навчання; розвиток штучного інтелекту, який суттєво змінює підходи до пошуку, обробки, аналізу та представлення інформації; еволюція бібліотек від традиційних інституцій збереження документів до багатофункціональних соціокультурних та освітніх центрів; а також зростання ролі медіаграмотності як інструменту протидії дезінформації та маніпулятивним впливам. У таких умовах освітній процес має бути спрямований не лише на передачу знань, але й на розвиток здатності до їх критичного осмислення, адаптації та ефективного практичного застосування.

У цьому контексті формування інформаційної та цифрової культури постає як один із пріоритетних напрямів модернізації бібліотечно-інформаційної освіти. А інформаційна культура розглядається як інтегративна характеристика особистості, що відображає її здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати ефективний пошук, відбір, аналіз, інтерпретацію та критичне оцінювання інформації, а також використовувати її з дотриманням етичних норм і принципів академічної доброчесності.

Водночас цифрова культура охоплює не лише технічні навички користування цифровими ресурсами та сервісами, а й більш широке розуміння цифрового середовища як простору комунікації, взаємодії, творчості та професійної самореалізації, що передбачає усвідомлення ризиків, пов'язаних із інформаційною безпекою, захистом персональних даних та впливом маніпулятивних технологій.

Особливої уваги потребує осмислення викликів, що постають перед системою підготовки майбутніх фахівців бібліотечно-інформаційної сфери. Одним із ключових є необхідність постійного оновлення змісту освітніх програм відповідно до динаміки розвитку цифрових технологій та інформаційного середовища. Це передбачає інтеграцію дисциплін, спрямованих на формування цифрових компетентностей, медіаграмотності, навичок роботи з даними та аналітичними інструментами. Водночас важливим викликом є також формування критичного мислення як здатності оцінювати достовірність інформації, виявляти маніпуляції, розрізняти факти і судження, що є особливо актуальним в умовах інформаційних перевантажень та поширення фейкових новин.

Не менш значущим є забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності,

що в цифровому середовищі набуває нових вимірів, пов'язаних із використанням автоматизованих систем генерації контенту, доступністю інформаційних ресурсів та спокусою недоброчесного запозичення.

Важливим аспектом є також підготовка здобувачів освіти до роботи з сучасними інформаційними сервісами, цифровими платформами та аналітичними інструментами, що потребує розвитку практичних навичок і здатності до безперервного навчання. У цьому контексті особливої ваги набуває формування компетентностей у сфері інформаційного сервісу, орієнтованого на потреби користувача, а також розвиток комунікаційних навичок у цифровому середовищі, що включає взаємодію через соціальні мережі, онлайн-платформи та інші канали цифрової комунікації. Необхідним є також усвідомлення ролі маркетингу інформаційних продуктів і послуг як інструменту підвищення видимості бібліотек і залучення користувачів, що вимагає відповідних знань і навичок.

Крім того, варто підкреслити, що, у відповідь на зазначені виклики формуються й нові освітні практики, спрямовані на підвищення ефективності формування інформаційної та цифрової культури. Однією з таких практик є міждисциплінарна інтеграція навчальних курсів, що дозволяє поєднувати різні аспекти професійної підготовки в єдину систему знань і компетентностей. Важливу роль відіграє застосування проєктно-орієнтованого навчання, яке сприяє розвитку практичних навичок, самостійності та відповідальності здобувачів освіти, а також кейс-методів, що дозволяють моделювати реальні професійні ситуації та формувати здатність до прийняття рішень.

Активне використання цифрових платформ і аналітичних інструментів у навчальному процесі сприяє розвитку навичок роботи з даними, їх візуалізації та інтерпретації, що є важливими складовими сучасної інформаційної культури.

Особливе значення має формування культури академічної доброчесності через практичні завдання, аналіз етичних кейсів та розвиток відповідального ставлення до використання інформації. У цьому контексті важливо не лише ознайомити здобувачів освіти з нормативними вимогами, але й сформувати внутрішні ціннісні орієнтири, що визначають етичну поведінку в інформаційному середовищі. Орієнтація на користувача як ключовий принцип інформаційного сервісу передбачає розвиток здатності аналізувати інформаційні потреби різних категорій користувачів, адаптувати сервіси до їхніх запитів та забезпечувати якісну комунікацію.

Аналіз освітньо-професійної програми зі спеціальності В 13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа «Інформаційна діяльність та медіакомунікації» (2025), за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ), а також вивчення змісту робочих програм освітніх компонентів даної ОПП, показав, що в ній враховані усі, вище перелічені виклики. Так, зокрема, в описі вказано, що «Програма передбачає формування висококваліфікованого фахівця у сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи, зорієнтованого на сучасні виклики цифрового суспільства», програма застосовує міждисциплінарний підхід, що «поєднує глибокі знання в галузі інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи з сучасними медіакомунікаційними технологіями та практиками, а також спирається на знання з теорії соціокультурної діяльності, теорії і практики креативності, креативного та проєктного менеджменту» [1]. Навчаючись за цією програмою, студенти не лише опановують традиційні методи організації, зберігання та надання інформації, але й набувають компетентностей у сфері цифрових комунікацій, медіаконтенту, навички ефективної командної роботи, критичного мислення, проєктної діяльності та інші важливі soft skills, які роблять їх конкурентоспроможними на ринку праці. Зазначена Освітня програма підготовки фахівців спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа передбачає практико-зорієнтоване спеціалізоване навчання, що забезпечує якісну фахову підготовку здобувача.. серед освітніх компонентів

А серед обов'язкових компонентів ОПП, що спрямовані на формування спеціальних

(фахових, предметних) компетентностей, зокрема: Інформаційна культура та академічна доброчесність, Інформаційні системи і технології, Цифрова культура та Цифрова культурна спадщина, Мультимедійні технології, Інформаційний сервіс, Маркетинг інформаційних продуктів і послуг, Медіакультура та медіакомунікації, Медіакомпетентність та медіаграмотність, Проєктний менеджмент тощо. Така структурна побудова забезпечує практико-орієнтований характер підготовки та сприяє формуванню комплексних професійних компетентностей.

Отже, формування інформаційної та цифрової культури в умовах трансформації бібліотечно-інформаційної освіти є складним і багатовимірним процесом, що потребує системного підходу, оновлення змісту освіти, впровадження інноваційних педагогічних технологій та посилення практичної складової навчання. Поєднання інформаційної, цифрової, медійної та етичної компонент забезпечує підготовку фахівця нового типу, здатного не лише ефективно працювати з інформацією, але й критично осмислювати її, відповідально використовувати та адаптуватися до постійних змін у професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації», перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки, Спеціальність В 13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа. НАКККіМ, 2025 офіційний сайт НАКККіМ, сторінка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій. Бакалавр. URL: https://nakkkim.edu.ua/instituti/navchalno-naukovyi-instytut-praktychnoi-kulturolohii-ta-artmenedzhmentu/kafedra-artmenedzhmentu-ta-informatsiinykh-tekhnolohii (дата звернення 20.03.2026)

Ляховченко Віталій Едуардович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувача кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА ІННОВАЦІЄЮ

Сучасний розвиток інформаційного суспільства характеризується стрімкою цифровою трансформацією соціальних інституцій та активним впровадженням технологій штучного інтелекту (ШІ). Публічні бібліотеки в цих умовах зазнають суттєвих змін, трансформуючись із традиційних інформаційних центрів у багатофункціональні комунікаційні платформи.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення ролі соціальних комунікацій бібліотек у контексті цифровізації, інноваційного розвитку та етичних викликів, пов'язаних із використанням ШІ. Важливою залишається проблема поєднання традиційних бібліотечних функцій із новими технологічними можливостями.

Соціальні комунікації публічних бібліотек у цифрову епоху набувають багатовимірного характеру, поєднуючи класичні форми взаємодії з користувачами та сучасні цифрові інструменти. Як зазначають Н. Бачинська та В. Касьян, цифрова трансформація бібліотек сприяє активному розвитку маркетингових комунікацій, що дозволяє розширювати аудиторію та підвищувати рівень залучення користувачів у цифровому середовищі [1].

Інтеграція технологій штучного інтелекту стає одним із ключових напрямів модернізації бібліотечної діяльності. Вона охоплює використання чат-ботів, автоматизованих рекомендаційних систем, інструментів аналізу даних та персоналізованого обслуговування користу-

вачів. За результатами досліджень В. Добровольської та В. Ляховченко, впровадження ШІ в бібліотеках супроводжується низкою етичних викликів, зокрема питаннями прозорості алгоритмів, захисту персональних даних та збереження професійної ролі бібліотекаря [2].

Водночас ШІ розглядається як потужний інструмент модернізації бібліотек. Він сприяє автоматизації інформаційних процесів, підвищенню ефективності пошуку інформації та покращенню якості сервісів. Як зазначають дослідники, технології штучного інтелекту дозволяють бібліотекам переходити до моделі проактивного інформаційного обслуговування користувачів [3].

Загальний розвиток інноваційної діяльності бібліотек підтверджується дослідженнями, де наголошується, що сучасні бібліотеки активно впроваджують цифрові сервіси, електронні ресурси та інтерактивні платформи. За даними В. Добровольської та Л. Чередник, інноваційність бібліотек є ключовим чинником їх адаптації до умов цифрового суспільства [4].

Особливе значення мають глобальні та національні інноваційні тренди, які включають використання штучного інтелекту, великих даних та автоматизованих систем управління інформацією. Я. Хіміч підкреслює, що бібліотеки дедалі більше переходять до гібридної моделі діяльності, яка поєднує традиційні та цифрові форми роботи [5].

Важливим інструментом соціальних комунікацій залишається мультимедійний контент. О. Янчуков зазначає, що відеоконтент у бібліотеках активно використовується для популяризації послуг та взаємодії з аудиторією через платформи YouTube та Instagram, що особливо ефективно у роботі з молоддю [6].

Отже, соціальні комунікації публічних бібліотек формуються під впливом двох взаємопов'язаних процесів – збереження традиційних функцій та впровадження інноваційних технологій. Штучний інтелект виступає як інструмент трансформації бібліотечної діяльності, однак його використання потребує врахування етичних, професійних та соціальних аспектів. Публічні бібліотеки в епоху штучного інтелекту перетворюються на гібридні соціально-комунікаційні центри, що поєднують традиційні культурно-освітні функції з інноваційними цифровими сервісами. Баланс між технологічним розвитком і збереженням гуманістичної місії бібліотек є ключовою умовою їх сталого розвитку.

Список використаних джерел

1.Бачинська Н., Касьян В. Маркетингові комунікації в умовах цифрової трансформації публічних бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. Вип. 14. С. 10–19.

2.Добровольська В., Ляховченко В. Штучний інтелект у бібліотеках: етичні виклики в контексті історії його впровадження. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2025. Вип. 75. С. 179-202. URL: http://np.nbuv.gov.ua/doc/npnbuimviv_2025_75_12 (дата звернення: 17.03.2026).

3.Добровольська В. В., Ляховченко В. Е. Штучний інтелект як інструмент модернізації публічних бібліотек. Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог : матеріали Всеукр. наук. конф. з міжн. участю / М-во освіти і науки України, М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. та ін. (Київ, 10 квітня 2025 р.). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 128-129. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/nauka/vydannia/Zb_mater_konferencii_10_04_2025.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

4.Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11. DOI 10.32461/2409-9805.1.2023.276758 URL: https://journals.uran.ua/bdi/issue/view/16557

5.Хіміч Я. Інноваційна діяльність бібліотек: світові та українські тренди. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 3. С. 9–15.

6.Янчуков О. М. Актуалізація відеоконтенту публічних бібліотек України в цифрову епоху. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. Вип. 68. С. 114–123.

Гаврилюк Ірина Олексіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БІБЛІОТЕЧНА РЕКЛАМА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ

Сучасна бібліотека перетворюється з класичного книгосховища на відкритий культурно-освітній і інформаційний центр громади, що потребує розробки стратегій ефективного іміджу. На мою думку, це допоможе підвищити авторитет бібліотеки в суспільстві, розширити коло її користувачів та сприятиме популяризації читання і активнішому використанню бібліотечних послуг серед людей різного віку.

Сучасна бібліотека - це комфортний, привітний, й обладнаний технічно інформаційний центр, що має безліч ресурсів для робочих та повсякденних справ і дозвілля всієї родини. Це місце де можна поспілкуватися з друзями, провести ділову зустріч, взяти участь у культурних заходах і забавах для дітей і дорослих.

В умовах активного розвитку цифровізації соціально-економічних процесів у суспільстві визначення та популяризація соціальної ефективності й привабливості бібліотек є важливим і актуальним [1, с. 51].

Варто зазначити, цифрові технології не лише модернізують діяльність бібліотеки, а й впливають на формування її іміджу, забезпечуючи відкритість, доступність та конкурентоспроможність у сучасному інформаційному середовищі.

Ефективність інформаційної діяльності як однієї з форм взаємодії організації з суспільством є важливим елементом досягнення цілей установи. Саме тому, одним із ключових чинників успішної інформаційної діяльності сьогодні є оперативне використання новітніх середовищ передавання та накопичення інформації, передусім – мережі Інтернет [2, с.11].

Важливим кроком на шляху до реформування є формування бібліотекою позитивного образу, прихилення на свій бік громадської думки, демонстрація прозорості своєї діяльності та своїх переваг.

Для цього бібліотека та її співробітники повинні:

- сповіщати громаду про цілі й завдання бібліотеки;
- відкрито інформувати населення про режим роботи бібліотеки, її послуги;
- рекламувати цінність своїх ресурсів, послуг і можливостей;
- своєчасно сповіщати про всі істотні зміни у своїй роботі;
- повідомляти про кризові ситуації, їх причини та про дії щодо їх усунення;
- брати участь у соціальних, культурних, освітніх проєктах, які сприяють залученню різних груп населення до загальнолюдських цінностей і до активної діяльності;
- засновувати премії (призи), почесні звання для організацій і громадян, що підтримують бібліотеку [3, с. 17].

Імідж бібліотеки – це цілісний образ установи в свідомості користувачів та громади. Формується через якість послуг, професіоналізм персоналу, візуальний стиль і комунікацію.

Імідж може бути позитивним або негативним.

Позитивний імідж підвищує довіру, авторитет і конкурентоспроможність бібліотеки.

Негативний імідж бібліотеки виникає, коли маленький асортимент книг, незручне приміщення або неохайне, недоброзичливі працівники, а бібліотека майже не проводить заходів.

Формування ефективного іміджу – це результат продуманої політики бібліотеки, що включає уміле використання потенціалу колективу, залучення PR-інструментів, створення позитивного бібліотечного контенту, постійну комунікацію із користувачами тощо. Усе це допомагає книгозбірні у досягненні поставлених цілей [4, с. 91].

У процесі формування позитивного іміджу бібліотеки рекламна діяльність стикається з низкою проблем, що потребують системного вирішення. Водночас сучасні тенденції відкривають нові перспективи для її вдосконалення.

Бібліотечна реклама має значні можливості для розвитку. За умови стратегічного підходу, використання цифрових технологій та професійного маркетингового інструментарію вона здатна суттєво посилити імідж і соціальну роль бібліотеки в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1.Коваль Т. В. Бібліотечна реклама як засіб популяризації читання. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 56. С. 145–152.

2.Кулешова О. М. Імідж бібліотеки в умовах цифрового суспільства. *Соціальні комунікації.* 2021. № 3. С. 67–72.

3.Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури та інформ. політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2021. № 1. 86 с. Цитування: Бурміс І. В. Формування моделі публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад півдня України. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 1. С. 12–20.

4.Янчуков О. Формування позитивного іміджу сучасної бібліотеки в Україні: чинники, функції, медіаконтент. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. №16. С. 87–96. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348068.

Медкова Анна Андріївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Упродовж останніх десятиліть цифрові технології істотно змінили способи створення, збереження та поширення інформації. За цих умов бібліотека перестає сприйматися лише як традиційне книгосховище й дедалі виразніше постає як багатофункціональний інформаційний центр, що забезпечує доступ до знань у різних форматах, підтримує наукову комунікацію та сприяє збереженню культурної пам'яті. Саме тому розвиток електронних бібліотек набуває особливої актуальності, адже сьогодні вони є одним із важливих елементів сучасної інформаційної інфраструктури.

У науковому дискурсі електронна бібліотека трактується як організована система цифрових ресурсів, що об'єднує електронні документи, метадані, пошукові механізми та сервіси доступу. Її значення полягає не лише в акумулюванні оцифрованих матеріалів, а у створенні цілісного середовища для збереження, пошуку й використання інформації відповідно до освітніх, наукових і культурних потреб. У цьому контексті електронні бібліотеки виконують інформаційну, освітню, комунікаційну та репрезентаційну функції, змінюючи саму логіку взаємодії людини з інформацією та роблячи її більш відкритою і мобільною.

Для України розвиток електронних бібліотек має не лише технологічне, а й культурне та національно-інтеграційне значення. Йдеться про забезпечення доступу до наукової та культурної спадщини, збереження документальних пам'яток і розширення присутності українських ресурсів у цифровому просторі. Водночас цей процес відбувається в умовах нерівномірного технічного забезпечення, обмеженого фінансування та потреби в удосконаленні нормативно-правової бази.

Сучасний стан розвитку електронних бібліотек в Україні свідчить про наявність вагомих напрацювань, хоча цей напрям і далі супроводжується системними труднощами. Серед

важливих цифрових проєктів особливе місце посідає електронна бібліотека «Україніка», що орієнтована на збереження й представлення цифрової документальної спадщини України. Її значення полягає в інтегрованому характері ресурсу, де поєднано документи різних типів, бібліографічний опис і навігаційні механізми, що поглиблюють включення користувача в національний інформаційний контекст [1, с. 80].

Разом із тим розвиток електронних бібліотек в Україні ще не досяг належного рівня системності. Однією з основних проблем залишається фрагментарність електронних колекцій, коли окремі бібліотеки створюють власні ресурси, але вони не завжди узгоджені за стандартами опису, технічними підходами й принципами доступу. Це ускладнює формування цілісного національного цифрового ресурсу.

Серйозним викликом є і технологічний супровід електронних бібліотек. Цифровий ресурс потребує не одноразового створення, а постійного оновлення програмного забезпечення, технічного адміністрування, підтримки інфраструктури та забезпечення довготривалого збереження файлів. Тому ефективність електронної бібліотеки залежить від професійної організації всіх етапів життєвого циклу цифрової колекції – від оцифрування до архівування й повторного використання ресурсів [2, с. 214].

Важливою проблемою залишається також правове регулювання, оскільки відкритий доступ до цифрових копій безпосередньо пов’язаний із питаннями авторського права. Подальший розвиток електронних бібліотек в Україні неможливий без чіткого нормативного забезпечення, яке враховувало б специфіку цифрового поширення та використання документів [3, с. 172]. Не менш значущою є й державна політика у сфері бібліотечної справи. Важливим орієнтиром у цьому контексті стала Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року, яка визначила потребу якісного оновлення бібліотек, розширення цифрових сервісів і посилення їхньої ролі як сучасних комунікаційних центрів [4].

Перспективи розвитку електронних бібліотек в Україні пов’язані з переходом від локальних ініціатив до системного формування інтегрованого цифрового бібліотечного простору. Це передбачає уніфікацію стандартів, розвиток міжбібліотечної взаємодії, розширення корпоративних проєктів і використання сучасних технологій пошуку та семантичної навігації. Водночас важливою залишається міжнародна інтеграція українських електронних бібліотек, адже вона сприяє не лише технічній сумісності ресурсів, а й утвердженню України в глобальному культурному та інформаційному середовищі.

Отже, електронні бібліотеки в Україні є важливим складником сучасної інформаційної інфраструктури та перспективним напрямом розвитку бібліотечної справи. Попри наявність вагомих здобутків у сфері цифрових колекцій і інтегрованих ресурсів, цей процес і далі потребує технологічного вдосконалення, правового врегулювання та системної координації. За умови поєднання державної підтримки, професійної ініціативи та цифрової модернізації електронні бібліотеки зможуть повніше реалізувати свій потенціал як інструмент збереження національної пам’яті та поширення знань.

Список використаних джерел

1. Добровольська В. Електронна бібліотека «Україніка» - унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. Бібліотекознавство, Документознавство. Інформологія. 2020. № 1. С. 79–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2020_1_14
2. Лобузін І. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колеції. Київ, 2016. 214 с.
3. Тарасенко Л. Новий закон про авторське право: виклики та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. С. 171–174. URL: http://lsej.org.ua/12_2022/36.pdf
4. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України». 2016.

***Орлова Катерина Ігорівна**,*
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв ,м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БІБЛІОТЕКИ ЯК ХАБИ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сьогодні термін «хаб» (від англ. hub – центр активності) найкраще описує нову модель бібліотеки. Це інклюзивний простір, який у реаліях війни та цифрової епохи став стратегічним вузлом життєстійкості громад. Сучасна бібліотека - це вже не консервативне сховище, а динамічний двигун суспільного розвитку, де навчають медіаграмотності, надають державні послуги та консолідують волонтерський рух.

Модель бібліотечного хабу сьогодні розглядається як мультидисциплінарна платформа. В Україні вона об'єднує три критично важливі вектори:

– Освітній: створення середовища для вивчення української мови (зокрема, через мережу з понад 800 клубів «Єдині»), що є ключовим для інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

– Психосоціальний: трансформація закладу в простір ментальної підтримки. З 2022 року обсяг психологічних та арттерапевтичних заходів у бібліотеках зріс на 400–700%, а 80% працюючих книгозбірень інтегрували ці послуги у свою повсякденну практику.

– Громадський: залучення ветеранів та волонтерських спільнот до спільних проєктів, що сприяє формуванню цілісності громади.

В умовах інформаційного суспільства бібліотеки змушені шукати нові шляхи взаємодії з громадою.

Аналіз діяльності галузі за 2023–2025 роки (згідно з даними МКУ) демонструє такі основні вектори змін:

– цифровий: понад 3 000 бібліотек (60% мережі) стали базами для проєкту «Дія.Освіта»;

– безпековий: більше ніж 1 000 закладів адаптовано під «Пункти Незламності», забезпечуючи зв'язок та тепло під час блекаутів;

– ідеологічний: процес дерусифікації призвів до вилучення близько 25 млн. примірників пропагандистської літератури, що замінюються сучасною українською книгою (лише у Києві за 2025 рік фонд поповнився на понад 55 тис. примірників).

Бібліотеки перетворилися на «простори довіри», де ВПО та ветерани отримують психологічну підтримку та проходять соціальну адаптацію через спільну діяльність. Для 60% малих громад бібліотека є єдиним мультифункціональним центром, що поєднує функції коворкінгу, ЦНАПу та культурного осередку. Бібліотека стає гарантом рівного доступу до цифрових компетенцій для громадян, які не мають технічних можливостей вдома.

Теоретичним фундаментом роботи слугує концепція «третього місця» Рея Ольденбурга, яка визначає бібліотеку як нейтральний соціальний простір, необхідний для розвитку громадянського суспільства поза межами дому чи роботи. Питання модернізації галузі та впровадження інновацій в українському контексті досліджували Т.Вилегжаніна, О.Воскобойнікова-Гузєва, В.Загуменна. Комунікаційний потенціал бібліотек та їх вплив на суспільну думку проаналізовано у працях Г. Почепцова та В.Різуна. Попри ґрунтовність наявних напрацювань, трансформаційний досвід українських бібліотек як «хабів життєстійкості» у період 2022–2025 років потребує додаткового комплексного дослідження.

У сучасному науковому полі – як вітчизняному, так і закордонному – бібліотечна установа позиціонується не як консервативний архів, а як мобільна комунікаційна платформа, де приймаються цифрові рішення, інклюзивні практики та освітні інновації.

Вивчення здобутків провідних науковців дозволяє констатувати, що фундаментом успішної трансформації хабу є його функціональна гнучкість. У контексті українських суспільних трансформацій останнього п'ятиріччя теоретична модель бібліотечного хабу асимілювала в собі властивості безпекової та соціальної інфраструктури, що перетворило заклади культури на стратегічний актив національної витривалості. Це підтверджує, що сучасна місія хабу виходить далеко за межі культурного дозвілля; сьогодні вона охоплює подолання цифрового розриву, надання психоемоційної підтримки та захист інформаційного суверенітету громади.

Оновлення професійних стандартів свідчить, що хаб є не просто новим форматом закладу, а системною відповіддю на запити постіндустріальної епохи та воєнного часу. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаються у віднайденні балансу між технологізацією бібліотечних послуг та збереженням гуманістичного фундаменту бібліотеки як безкоштовної та інклюзивної локації, доступної для кожного громадянина.

Аналіз міжнародних документів та оновленого законодавства України свідчить про докорінну зміну бібліотечної справи. Сучасна нормативна база перетворює бібліотеку з консервативного «сховища книг» на динамічну екосистему знань та послуг.

Можна виділити три ключові вектори, що визначають майбутнє системи:

– Глобальна інтеграція: Завдяки Маніфесту ІФЛА/ЮНЕСКО 2022 та Порядку денному ООН 2030, бібліотеки офіційно визнані фундаментом демократії та ключовим інструментом боротьби з цифровою нерівністю. Україна не просто формально підтримує ці принципи, а імплементує їх у національні закони.

– Юридична стійкість та деколонізація: Нова редакція Закону «Про бібліотеки...» (2022) та Наказ № 188 дали бібліотекарям чіткий правовий механізм для оновлення фондів. Це дозволяє позбутися ідеологічного спадку минулого, звільняючи простір для українського культурного продукту.

– Багатофункціональність (Модель ЦКП): Закон № 1432-IX та меморандуми з Мінцифри легалізували нову роль бібліотеки як Хабу цифрової освіти. Бібліотека перестала бути ізольованим закладом – вона інтегрується в Центри культурних послуг, де книга, цифрові сервіси та соціальна взаємодія створюють єдиний простір для розвитку громади.

Сучасне законодавство України (2021–2025 рр.) спрямоване на те, щоб зробити бібліотеку необхідною. Якщо раніше бібліотека була правом громадянина, то сьогодні вона стає його ресурсом: для навчання, безпеки (як Пункт Незламності), захисту прав та отримання державних послуг.

Соціально-економічне значення трансформації бібліотек полягає у переході від моделі «установи, що утримується» до моделі «активу громади». Бібліотечні хаби генерують непрямий економічний ефект через підвищення кваліфікації громадян, підтримку самозайнятості та зниження витрат на соціальну адаптацію вразливих груп. Отже, перетворення бібліотек на хаби є економічно виправданою стратегією розвитку людського ресурсу України.

Проаналізувавши досвід трансформації Публічної бібліотеки імені Лесі Українки м. Київ, можемо дійти висновку, що в умовах сучасних викликів установа трансформувалася у багатофункціональну платформу, де культурно-просвітницька діяльність стала фундаментом гуманітарної безпеки громади. Ці проєкти дозволяють виокремити три стратегічні вектори, що визначають життєздатність сучасної моделі бібліотеки-хабу:

1. Деколонізація свідомості та національна пам'ять. Через проєкти «Справжня історія України» та «Києзнавчі читання» бібліотека здійснює інтелектуальну деокупацію громадського простору. Популяризація спадщини Лесі Українки в сучасному, форматі перетворює бібліотеку на ідеологічний центр, що формує нову українську ідентичність, засновану на принципах модернізму та європейськості.

2. Соціальна солідарність та інклюзія. Мовний клуб «НУМО», проєкт «Книжки вслід» та програми реабілітації для осіб на пробації («Видима бібліотека») доводять, що бібліотека-хаб є дієвим інструментом «соціального клею». Вона забезпечує м'яку адаптацію ВПО, підт-

римку ветеранів та ресоціалізацію вразливих груп, перетворюючи культурний діалог на форму соціальної терапії.

3. Кроссекторальність та інноваційність сервісів. Проєкт «Бібліотека + Театр» та інтеграція мистецьких практик у щоденну роботу закладу демонструють відхід від застарілих форм обслуговування. Бібліотека стає імерсивним простором, де книга, сцена, цифрова освіта та громадська активність синтезуються у єдиний сервісний продукт.

Отже, реалізація зазначених проєктів підтверджує, що сучасна бібліотека є не просто постачальником інформації, а стратегічним ресурсом розвитку людського капіталу. Вона створює умови для культурного спротиву та соціальної стійкості, що є критично важливим для стабільного розвитку українського суспільства в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Публічної Бібліотеки імені Лесі Українки м. Київ https://lukl.kyiv.ua/
2. Звіт про роботу Публічної бібліотеки імені Лесі Українки за 2025 рік.
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text
4. Штучний інтелект Chat GPT.

Пархоменко Ірина Михайлівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) є державним закладом вищої освіти IV рівня акредитації і готує бакалаврів та магістрів у сферах культури, мистецтва, менеджменту та інформаційної діяльності вже понад 50 років – з 1970 року [1]. Академія входить до сфери Міністерства культури України і має великий досвід організації навчального процесу та управлінської роботи. Навчально–науковий інститут практичної культурології та артменеджменту спеціалізується на підготовці фахівців, у тому числі за напрямом інформаційної діяльності та документаційного забезпечення управління, де організація документообігу займає важливе місце [2]. В умовах сучасного закладу освіти правильна організація документообігу важлива для ефективного управління, швидкого обміну інформацією та дотримання юридичних вимог.

Документообіг – це процес створення, обліку, реєстрації, передачі та зберігання документів від моменту їх підготовки до архівування. Він допомагає організації: своєчасно обробляти інформацію, зберігати її юридичну силу, забезпечувати доступність даних і дотримуватись стандартів [3]. У закладах вищої освіти документообіг охоплює різні види документів: навчальні плани, програми дисциплін, звіти наукових досліджень, кадрові документи, фінансові документи, внутрішню кореспонденцію та договори.

В Академії документообіг пов’язаний із ключовими підрозділами – ректоратом, навчально–науковими інститутами та кафедрами, зокрема кафедрою артменеджменту та інформаційних технологій [1]. Кожна ланка обробляє власні документи відповідно до правил Академії та вимог Міністерства культури. Адміністративний документообіг включає вхідні документи, такі як листи, запити та звернення, вихідні документи – накази, листи, офіційні відповіді, а також внутрішні документи – протоколи нарад, службові записки. Життєвий цикл документа складається з приймання та реєстрації, аналізу та розподілу по відповідальних підрозділах, обробки та погодження, підготовки відповіді або рішення, архівування та

контролю виконання [4].

На кафедрі артменеджменту та інформаційних технологій документообіг має свої особливості. Тут ведеться облік навчально–методичних матеріалів –робочих програм дисциплін і навчальних планів, а також наукових документів –тез, звітів конференцій, публікацій. Окрім цього, ведеться документація щодо практичної підготовки студентів і кореспонденція з іншими кафедрами та партнерами. Велика увага приділяється реєстрації наукових робіт та публікацій кафедри у фахових виданнях [3].

Сучасні інформаційні технології значно спрощують документообіг. В Академії використовуються електронні реєстрації документів, системи зберігання електронних копій, автоматизований обмін документами між підрозділами, інструменти пошуку і контролю доступу [2]. Студенти кафедри артменеджменту та ІТ проходять практику, де знайомляться з такими системами, що готує їх до сучасного ринку праці.

Незважаючи на стандартизовані процедури, існують певні проблеми. Це потреба вдосконалення електронних систем, адаптація до відкритого доступу та репозитарних систем Академії, забезпечення відповідності законодавству про інформацію та захист персональних даних [4]. Перспективи розвитку документообігу включають впровадження автоматизованих систем управління документами, розвиток електронних архівів та підвищення цифрових навичок студентів [5].

Отже, документообіг у НАКККіМ – це не тільки адміністративна робота, а й важлива освітня складова. Він впливає на якість управління, наукову діяльність та конкурентоспроможність випускників. Ефективна організація документообігу гарантує своєчасну обробку інформації, юридичну силу документів та високу якість освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Реєстр закладів освіти: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (ЄДЕБО). URL. https://registry.edbo.gov.ua/university/332/ (дата звернення: 15.03.2026).
2. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.: https://nakkkim.edu.ua/
3. Інформація про освітню програму «Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління» . – URL: https://vstup.osvita.ua/y2025/r27/332/1509042/ (дата звернення: 15.03.2026).
4. Журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». URL: https://journals.uran.ua/publisher/view/nakkkm (дата звернення: 15.03.2026).
5. Типові функції служб документального обліку. URL: https://nazk.gov.ua/en/directorate-for-document-management-and-control/ (дата звернення: 15.03.2026).

Збанацька Альона Олександрівна
аспірантка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ
Науковий керівник – Дубровіна Любов Андріївна,
докторка історичних наук, професорка,
генеральна директорка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ

КОНСУЛЬТАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Важливою інформаційно-комунікаційною функцією бібліотеки є довідково-бібліографічна діяльність, головний напрям якої, – довідково-бібліографічне обслуговування (далі – ДБО). ДБО належить до індивідуальних форм роботи з користувачами. У ДСТУ 7448:2013 «Бібліотечно-інформаційна діяльність» зазначено, що довідково-бібліографічне обслуговування, – це «обслуговування відповідно до інформаційних запитів користувачів, пов’язане з наданням довідок, а також інших бібліографічних послуг» [1, с. 27]. ДБО є сукупністю процесів прийняття запитів користувачів, здійснення інформаційного пошуку і видачі релевантних результатів у вигляді бібліографічних, фактографічних, бібліометричних, бібліотечно-інформаційних довідок чи консультацій. Його метою є максимальне задоволення інфо-

рмаційних потреб користувачів бібліотеки.

Ресурсною базою ДБО є фонди бібліотеки, Інтернет-ресурси, бібліотечні фахівці, довідково-бібліографічний апарат (далі – ДБА), який складається з фонду довідкових і бібліографічних видань та системи каталогів і картотек.

Т. Добко, М. Чиж та В. Василенко зазначають, що «ДБО в науковій бібліотеці здійснюють практично усі відділи, як спеціалізованого, галузевого обслуговування користувачів, так і насамперед довідково-бібліографічного (довідково-інформаційного) сервісу» [3, с. 5]. Так, бібліографи надають консультації та кваліфікаційну допомогу щодо самостійного пошуку документів; методичний відділ надає консультації на базі спеціалізованого фонду документів з теорії та методики бібліотечної справи, історії бібліотек; відділ обслуговування надає консультації на базі фонду документів відділу; відділ довідково-бібліографічного обслуговування надає бібліографічні консультації в усній, письмовій та електронній формах читачам у читальному залі відділу та віддаленим користувачам (телефоном, звичайною та електронною поштою тощо) за документами, виданими українською, основними іноземними європейськими мовами з усіх галузей знання тощо.

Частина бібліографічних запитів «не потребує бібліографічного обслуговування як неодмінного доведення бібліографічної інформації до користувача» [3, с. 7]. Тоді застосовують індивідуальне бібліографічне консультування. Саме довідково-бібліографічні служби надають консультації. Найчастіше консультації мають методичний характер, коли «користувача знайомлять з методикою пошуку інформації за бібліографічним покажчиками, реферативними журналами, літописами друку тощо [3, с. 7]. Т. Добко називає її первинною допомогою користувачам, і зазначає, що «переважно консультаційна діяльність: орієнтування в інформаційних ресурсах, навчання здійснювати самостійний пошук, спрямовувати користувачів опановувати джерелознавчими знаннями щодо основних ретроспективних та поточних реферативно-бібліографічних ресурсів з теми свого наукового дослідження чи профілю діяльності» [2, с. 284].

Існують консультації бібліографічні та небібліографічні. «Бібліографічна консультація може бути індивідуальною чи груповою, надаватися в усній чи письмовій формах» [3, с. 7]. Бібліографічними консультаціями в процесі ДБО доповнюються або замінюються бібліографічні довідки. Бібліографічна консультація – відповідь на запит, який містить поради, рекомендації з методики бібліографічного пошуку (самостійного використання шляхів і засобів бібліографічного пошуку; використанню ДБА; методиці бібліографування (правилам оформлення бібліографічного списку, складення бібліографічного опису, систематизування документів, їх анотування та реферування. «Бібліографічна консультація вказує, як одержати потрібну бібліографічну інформацію (у певному бібліографічному покажчику, каталозі бібліотеки тощо)» [4].

Іноді окремо розглядається тематична консультація (тема-консультація) – різновид бібліографічної консультації, що містить перелік бібліографічних джерел, необхідних для виявлення літератури, релевантної тематичному запиту. Тематична консультація надається за тематичним або фактографічним запитом, якщо виконання довідки не забезпечено ДБА і є потреба у вивченні документів за відповідною запиту темі. Вона виконується і тоді, коли уточнюючий пошук не дає позитивного результату.

На сайтах бібліотек у рубриках віртуальної довідки представлено також фактографічні консультації, які містять «поради щодо пошуку інформації про факти, події, дані з різних галузей знань» [4].

До небібліографічних консультацій належать відповіді на питання користувачів, пов’язані з режимом роботи бібліотеки і її підрозділів, розташуванням читальних залів, окремих частин ДБА, умовами надання сервісних послуг та ін.

Отже, однією з форм довідково-бібліографічного обслуговування користувачів є консультація, яка передбачає роз’яснення, поради та надання рекомендацій. Ця методична підтримка збуджує бібліографічну активність користувачів, і допомагає їм ставати більш самостійними і компетентними у пошуку та використанні інформації.

Список використаних джерел

1. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : ДСТУ 7448:2013. [Чинний від 2014.07.01]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. III, 44 с. (Національний стандарт України) (Інформація та документація). Зі скасуванням в Україні ГОСТ 7.26–80 Текст укр., рос., англ., фр.

2. Добко Т. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст. / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 376 с.

3. Добко Т. В., Чиж М. А., Василенко О. М. Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування : практ. посіб. / НАН України. Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2004. 91 с.

Довідково-бібліографічне обслуговування в бібліотеці. Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеся Гончара. 2026. URL: https://biblio.lib.kherson.ua/dovidkovo-bibliografichne.htm (дата звернення: 11.04.2026).

МЕДІА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: НОВІ ПАРАДИГМИ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Тур Оксана Миколаївна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
професорка кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук

Шабуніна Вікторія Валентинівна,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук

МЕДІА, ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ НОВИХ ПАРАДИГМ І МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ВЗАЄМОДІЙ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ 2024 ТА 2025 РОКІВ)

У сучасному інформаційному суспільстві медіа, інформація та комунікація зазнають глибоких трансформацій під впливом цифровізації, штучного інтелекту та змін у медіаспоживанні, а медіасередовище дедалі більше інтегрується з технологічними, соціологічними та психологічними процесами, що вимагає міждисциплінарного підходу до його аналізу. Порівняння результатів досліджень індексу медіаграмотності українців за 2024 та 2025 роки [1; 2], а також окремі наукові розвідки [3; 4] дозволяють виявити ключові тенденції формування нових парадигм.

Передусім змінюється роль медіа як соціального інституту. Якщо раніше вони виконували функцію транслятора інформації, то сьогодні стають активним середовищем формування реальності. У 2024 році зафіксовано зростання розуміння аудиторією впливу медіа: частка респондентів із високим рівнем цього субіндексу сягнула 81% [1]. У 2025 році ця тенденція поглиблюється: медіа дедалі більше сприймаються не як нейтральний канал передачі інформації, а як інструмент формування «фреймів сприйняття» та поведінкових моделей [2]. Наприклад, новинні стрічки соціальних мереж формують персоналізовану картину світу, що впливає на політичні уподобання користувачів.

Важливою тенденцією є також трансформація медіаспоживання. У 2024 році спостерігалося певне зниження кількості джерел інформації та активності перевірки контенту, що пов'язано з інформаційною втомою та адаптацією до умов війни [1]. Водночас у 2025 році фіксується часткове відновлення багатоканального споживання. Аудиторія з вищим рівнем медіаграмотності знову активно використовує кілька джерел інформації – три й більше [2], поєднуючи, наприклад, телеграм-канали, офіційні новинні сайти та соціальні мережі для перевірки новин.

Сьогодні зростає роль цифрової компетентності як складової медіаграмотності. Сучасний користувач повинен не лише споживати інформацію, а й розуміти принципи функціонування цифрових технологій. Наприклад, усвідомлення роботи алгоритмів або проходження двофакторної автентифікації стає елементом комунікаційної культури особистості, демонструючи тісний зв'язок медіа з ІТ-сферою та кібербезпекою.

Не можна оминути вплив штучного інтелекту на медіакомунікацію. Дослідження фіксує зростання частки користувачів, які застосовують ШІ (з 24% до 38% за рік). Це продукує нові виклики, як-от: способи розпізнавання AI-згенерованого контенту або необхідність маркування таких матеріалів. Отже, медіа перетинаються з галузями інформатики, етики та пра-

ва. У 2025 році спостерігається адаптація аудиторії до нових технологій, зокрема зростає частка користувачів, які використовують ШІ у повсякденних практиках (наприклад, для створення текстів, зображень або аналізу інформації) [2].

У цифровому середовищі актуалізується і проблема достовірності інформації. У 2024 році 68% українців мали високий або вищий за середній рівень чутливості до дезінформації, однак значна частина аудиторії продовжує споживати неперевірені дані [1]. У 2025 році ця суперечність зберігається: з одного боку, користувачі усвідомлюють ризики фейків, а з іншого – не завжди застосовують практики перевірки [2]. Наприклад, поширення фейкових новин у месенджерах набуває широкого розмаху.

Для розуміння складних цифрових процесів, де медіа є водночас інструментом комунікації, соціального впливу та технологічного моделювання, потрібен міждисциплінарний підхід. Новітні медіа перетинаються з психологією (механізми впливу, емоційне зараження), соціологією (дослідження аудиторії та поведінки), інформатикою (алгоритми, штучний інтелект), економікою (донати, підписки, монетизація контенту). Варто зазначити, що у 2024 році зафіксовано поширення практики фінансової підтримки медіа (донатів), що демонструє зміну економічної моделі їх функціонування [1].

Соціально-демографічні фактори суттєво впливають на рівень медіаграмотності, оскільки визначають доступ людини до інформації, її здатність критично її оцінювати та використовувати. У 2024 році аудиторія з високим рівнем медіаграмотності переважно складалася з молоді та осіб із вищою освітою. У 2025 році ситуація залишається незмінною, що підкреслює необхідність розроблення ефективних програм медіаосвіти для старших вікових груп [1; 2].

Отже, порівняння даних 2024 і 2025 років дозволяє виокремити ключові нові парадигми, як-от: посилення впливу медіа на формування реальності, перехід до багатоканального та активного медіаспоживання, інтеграція штучного інтелекту в комунікаційні практики, зростання ваги критичного мислення, а також міждисциплінарний характер медіасфери. Сучасні медіа постають як складна екосистема, що поєднує технологічні, соціальні та гуманітарні виміри, а отже, вимагає нових підходів до їх дослідження, зокрема через синтез знань із різних наукових галузей.

Список використаних джерел

1. Індекс медіаграмотності українців: 2020–2024 п'ята хвиля. Аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження. URL: https://detector.media/doc/images/news/archive/2021/240621/2024-mli-ukr-full.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
2. Індекс медіаграмотності українців: 2020–2025 шоста хвиля. Аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження. URL: https://detector.media/doc/images/news/archive/2021/248278/zvit-ml-2025-6-khvylya_final.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
3. Тур О. М., Шабуніна В. В., Орел О. О. Роль медіаграмотності як контртехнології: український лосвід протидії дезінформації. *Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences*: Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ» with Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference, Cambridge, November 28, 2025. Cambridge-Vinnytsia: P.C. Publishing House & UKRLOGOS Group LLC, 2025. С. 201-204.
4. Тур О. М., Шабуніна В. В. Як змінювався «Індекс медіаграмотності українців» протягом 2020-2023 років. У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур: матеріали ІІ Міжнародної наукової конференції. Київ, 2024. С. 41-44.

Горбань Юрій Іванович,
кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ МЕДІА- ТА КУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ

Інформаційне суспільство XXI століття визначає принципово нові вимоги до всіх соціальних інститутів, що задіяні у виробництві, збереженні та поширенні знань. Бібліотека закладу вищої освіти у цьому контексті посідає особливе місце: вона є не лише сховищем до-

кументального фонду, а й динамічним культурно-комунікаційним простором, здатним формувати ціннісні орієнтири академічної спільноти, виховувати критичного споживача інформації та протистояти деструктивним інформаційним впливам.

Інформаційна культура є багатозначним поняттям, тлумачення якого залежить від дисциплінарного підходу – бібліотекознавчого, культурологічного, педагогічного чи соціально-комунікаційного. У найбільш поширеному розумінні інформаційна культура особистості трактується як сукупність інформаційного світогляду, системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб.

Інформаційна культура бібліотеки ЗВО є поняттям ширшим: вона охоплює як культуру самої установи (сукупність цінностей, стандартів і практик бібліотечної діяльності), так і культуроформуючу функцію бібліотеки щодо академічної спільноти. У структурному відношенні сучасні дослідники виокремлюють три взаємопов'язані виміри інформаційної культури бібліотеки ЗВО:

– цифровий вимір: технологічна інфраструктура, цифровий контент, електронні ресурси та сервіси, хмарні технології, системи управління даними;

– медіавимір: медіаграмотність, медіаосвіта, критичне мислення, протидія дезінформації, формування компетентного споживача медійного контенту;

– культурний вимір: збереження та популяризація культурної спадщини, підтримка україномовного простору, формування національної ідентичності, соціокультурна функція бібліотеки як третього місця [1].

Ключовою характеристикою сучасної інформаційної культури бібліотеки ЗВО є її інтегрованість: усі три виміри перебувають у нерозривному взаємозв'язку. Цифрові технології слугують платформою для реалізації медіаосвітніх ініціатив; медіаграмотність є умовою ефективного орієнтування в потоках цифрового контенту; культурна функція надає бібліотечній діяльності ціннісного виміру, що виходить за межі суто технологічного чи освітнього підходу.

Концепція медійно-інформаційної грамотності (МІГ), розроблена ЮНЕСКО, становить теоретико-методологічну основу медіаосвітньої діяльності бібліотек ЗВО. Медійно-інформаційна грамотність розглядає всі види традиційних засобів масової інформації та інших постачальників інформації – бібліотеки, архіви, музеї та Інтернет – незалежно від технологій, що використовуються. Таке широке тлумачення органічно вписує бібліотеку до системи інфраструктури МІГ [4].

Тема тижня медіаінформаційної грамотності ЮНЕСКО-2023 – «Медіа- та інформаційна грамотність у цифровому просторі: колективний глобальний порядок денний» – підкреслила стратегічне значення цих компетенцій для сучасного суспільства. Генеральний директор ЮНЕСКО Одрі Азуле наголосила на тому, що в потоці інформації суспільство потребує орієнтирів і раціонального мислення – саме ту роль, яку університетська бібліотека здатна відігравати в академічному середовищі [4].

Розрізняють кілька рівнів медіаінформаційної грамотності, формування яких є завданням бібліотеки ЗВО: базовий (розуміння того, що таке медіа і як вони функціонують), проміжний (здатність критично аналізувати медіаповідомлення та виявляти маніпулятивні техніки), професійний (уміння самостійно створювати медіаконтент і поширювати достовірну інформацію) та експертний (здатність розробляти освітні матеріали та навчати медіаграмотності інших).

Практична реалізація МІГ у бібліотеках ЗВО здійснюється через низку форм і методів роботи: проведення бібліотечних медіауроків та медіаклубів; розробку онлайн-курсів і вебінарів з критичного мислення та верифікації інформації; організацію медіапросторів і тематичних виставок; партнерство з медіаосвітніми організаціями (Академія української преси, IREX, проєкт «Вивчай та розрізняй»). Проєкт IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність», реалізований за підтримки Посольства США в Україні та уряду Великої Британії, охопив 20 ЗВО,

надавши навички критичного сприйняття інформації понад 2000 студентам-педагогам [2].

Особливої актуальності медіаосвітня функція бібліотеки набула в умовах інформаційної агресії Росії проти України. Бібліотека як довірений інформаційний посередник покликана підтримувати поширення об'єктивної інформації через перевірені, авторитетні джерела; допомагати студентам і викладачам розпізнавати фейки, пропаганду та маніпулятивний контент; формувати стійкість академічної спільноти до деструктивних інформаційних впливів.

Культурна функція університетської бібліотеки є однією з її фундаментальних характеристик, яка, попри цифровізацію та технологічну трансформацію, не лише не втрачає свого значення, а й набуває нових форм. Бібліотека ЗВО виступає водночас хранителем культурної спадщини (зберігання рідкісних і цінних видань, рукописів, архівних матеріалів), транслятором культурних цінностей (популяризація класичної та сучасної літератури, організація культурних подій) і творцем нового культурного середовища (формування інклюзивного академічного простору, «третього місця»).

Особливо значущим є внесок бібліотеки ЗВО у збереження та розвиток україномовного простору. В умовах продовження процесів дерусифікації та формування національної ідентичності бібліотека є одним із інституційних центрів цієї роботи: через комплектування фонду україномовними виданнями, організацію заходів із популяризації української мови та літератури, підтримку україномовного контенту в цифровому середовищі.

Соціокультурна діяльність бібліотеки ЗВО охоплює цілеспрямовану систему дій і заходів, спрямованих на сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства. Це виставки, творчі зустрічі, літературні вечори, лекції, публічні читання – заходи, що перетворюють бібліотечний простір на живий культурний хаб університету. Організація таких подій сприяє формуванню академічної ідентичності, почуття спільноти та культурної залученості студентства.

Важливим аспектом культурної місії є збереження та оцифровування документальної спадщини. Університетські бібліотеки разом з іншими інституціями – музеями, архівами – виступають гарантами доступу до культурної пам'яті нації. Вебархівування, формування репозиторіїв, участь у проєктах цифрової гуманітаристики – усе це нові прояви традиційної культурозберігальної функції бібліотеки в цифрову епоху.

Водночас моніторинг стану вебконтенту бібліотек ЗВО виявив суттєві проблеми. Значна частина університетських бібліотек не має власних навчальних матеріалів із медіаграмотності та критичного мислення; переважна частина інтернет-контенту, що генерується бібліотеками педагогічних ЗВО, представлена у форматі віртуальних виставок (66%), тоді як повнотекстові ресурси становлять лише 6% від загального обсягу. Більшість бібліотек не має системної роботи щодо формування навичок верифікації інформації, роботи з наукометричними базами даних та управління бібліографічними даними.

До позитивних прикладів належать: проєкт «Webinclusion» бібліотеки Вінницького педагогічного університету, що містить аудіоверсії сторінок сайту для осіб з вадами зору; база даних «Профілі викладачів університету в наукометричних базах» у Тернопільському національному педагогічному університеті; активна медіаосвітня робота Наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв, де систематично проводяться публічні лекції та дискусії з питань медіаграмотності [3].

Характерною тенденцією є посилення цифрової присутності бібліотек ЗВО: активне ведення сторінок у соціальних мережах, використання месенджерів для сповіщення про нові надходження та події, запровадження чат-ботів для довідкового обслуговування. Соціальні мережі поступово перетворилися на один із ключових каналів поширення медіаосвітнього контенту: короткі відео, інфографіка, тематичні підбірки публікацій – усе це інструменти формування медіаграмотності у форматах, звичних для студентської аудиторії.

Інформаційна культура бібліотеки ЗВО є інтегрованим феноменом, що поєднує цифровий, медійний та культурний виміри. Ці виміри не існують окремо: цифрові технології є платформою для медіаосвіти; медіаграмотність є умовою ефективної навігації в цифровому кон-

тенті; культурна функція надає бібліотечній діяльності ціннісного та смислового виміру. Розробка стратегічних документів бібліотеки ЗВО має враховувати цю інтегрованість і передбачати взаємоузгоджений розвиток усіх трьох вимірів.

Медіаінформаційна грамотність є стрижневим компонентом інформаційної культури бібліотеки ЗВО в сучасних умовах. Бібліотека університету здатна й зобов'язана відігравати ключову роль у формуванні МІГ-компетентностей академічної спільноти – через розробку навчальних матеріалів, проведення освітніх заходів, партнерство з медіаосвітніми організаціями та активну цифрову присутність. Особливої ваги ця функція набуває в умовах масштабної дезінформації та інформаційної агресії.

Культурна місія бібліотеки ЗВО не є архаїчним залишком доцифрової епохи, а, навпаки, набуває нових форм і значення. Збереження культурної спадщини, підтримка україномовного простору, формування національної ідентичності та організація живого культурного середовища університету – усі ці функції є актуальними стратегічними напрямами бібліотечної діяльності, що органічно доповнюють медіаосвітні та цифрові пріоритети.

Перспективний вектор розвитку інформаційної культури бібліотеки ЗВО пов'язаний з євроінтеграційними процесами та впровадженням принципів відкритої науки. Участь у міжнародних проєктах з медіаосвіти, адаптація кращих практик провідних університетських бібліотек Європи, розвиток компетентностей у сфері управління дослідницькими даними та наукометрії – усі ці напрями формують образ університетської бібліотеки як активного гравця глобального науково-культурного простору, а не пасивного зберігача фондів.

Список використаних джерел

1. Практична медіаграмотність для бібліотек / за ред.: О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ, 2019. 61 с.
2. Фруктова Я. Медіаінформаційна грамотність громадян як вимога сьогодення. Роль ЗМІ в інформаційній просвіті. *Україна Молода*. 2023. 8 листоп. URL: https://umoloda.kyiv.ua/number/3880/188/179363/ (дата звернення: 28.04.2026).
3. Horban Yu., Rybka L., Lukianenko V., Kulish Yu., Rybka A. Strategic Content of the Library of a Higher Educational Institution in the Information and Cultural Space. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, No. 1. P. 709–717. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.93.
4. Media and information literacy: policy and strategy guidelines / eds.: A. Grizzle, M. Carme, T. Calvo. Paris : UNESCO, 2013. 195 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000225606 (дата звернення: 11.04.2026).

Родінова Наталія Леонідівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕДІАПРОСТОРУ

Актуальність дослідження комунікативної культури в умовах швидких трансформацій медіапростору зумовлена значними змінами, які відбуваються у сфері соціальних комунікацій під впливом цифрових технологій та нових медіа. Упродовж останніх десятиліть медіасередовище зазнало істотної трансформації, що спричинило зміну каналів поширення інформації, а також характеру соціальної взаємодії між людьми. Як зазначають дослідники медіатизації, сучасне суспільство переживає процес, у межах якого медіа дедалі активніше інтегруються в усі сфери соціального життя та стають невід'ємною частиною культурних і комунікаційних практик [1].

В умовах цифрової революції відбулася принципова зміна характеру медійної комунікації. Традиційні односторонні моделі масової комунікації поступово поступилися інтерактивним формам взаємодії, у яких користувачі стають активними учасниками створення та поширення інформаційного контенту. Як підкреслює Р. Пікард, масмедіа історично форму-

вали комунікаційні моделі, в яких «взаємодія між тими, хто висловлює, та тими, хто приділяє увагу цьому висловлюванню» була значно обмеженою, що призводило до дистанціювання між комунікаторами та аудиторією [2]. Натомість сучасні соціальні медіа суттєво змінюють цю модель, відкриваючи нові можливості для горизонтальної комунікації та колективного виробництва змісту.

Суттєвий вплив на трансформацію комунікативних практик справляє і загальний процес формування так званого мережевого суспільства. Згідно з концепцією М. Кастельса та Я. ван Дейка, мережеве суспільство характеризується тим, що соціальні, економічні та культурні процеси частіше організовуються через цифрові комунікаційні мережі, які поєднують міжособистісну, організаційну та масову комунікацію в єдиному інформаційному просторі [3].

Крім того, трансформація медіапростору пов'язана з процесом медіаконвергенції та появою нових моделей взаємодії між аудиторією і медіа. Як наголошує Г. Дженкінс, у сучасній культурі конвергенції змінюється сама логіка медійної взаємодії, коли контент циркулює між різними платформами, а користувачі стають активними учасниками комунікаційного процесу та співтворцями інформаційних потоків [4]. У результаті медіапростір перетворюється на складну систему взаємодії технологічних платформ, культурних практик і соціальних комунікацій.

Водночас дослідники наголошують, що трансформація медіа супроводжується змінами у повсякденному житті, культурі та соціальних інститутах. У наукових дослідженнях підкреслюється, що зміни медіасистеми неможливо розглядати ізольовано, оскільки вони безпосередньо впливають на структуру соціальних відносин і культурних практик, формування нового комунікаційного середовища сучасної людини [5].

Підсилення додає й глобалізація комунікацій. Ще М. Маклюен, описуючи феномен «глобального села», звертав увагу на те, що розвиток електронних комунікацій призводить до розширення масштабів взаємодії та формування нового типу соціальної взаємопов'язаності між людьми різних культур. У сучасному цифровому середовищі ці процеси посилюються, оскільки інтернет і соціальні платформи створюють глобальний комунікаційний простір, в якому відбувається постійний обмін інформацією, смислами та культурними моделями.

У таких умовах особливо актуалізується питання формування комунікативної культури, що визначає норми, цінності та етичні засади взаємодії у медіасередовищі. Комунікативна культура стає важливим чинником ефективної соціальної комунікації, оскільки саме вона забезпечує можливість конструктивного діалогу, відповідального використання інформації та розвитку критичного мислення в умовах інформаційного надлишку. Тому важливим є осмислення нових форм соціальної взаємодії та окреслення перспектив розвитку комунікацій у сучасному інформаційному суспільстві.

Теоретичне осмислення комунікативної культури в сучасних гуманітарних дослідженнях формується на перетині культурології, соціології, лінгвістики та медіадосліджень. У науковій літературі це поняття розглядається як комплекс соціальних норм, цінностей, знань і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію між людьми в різних комунікаційних середовищах. Так, американський дослідник Дж. Кері наголошував, що комунікацію слід розуміти не лише як передачу інформації, а як культурний процес, в межах якого суспільство відтворює власні символи, смисли та соціальні зв'язки [6]. У цьому контексті комунікативна культура виступає важливою складовою ширших культурних практик, оскільки вона визначає правила соціальної взаємодії та способи інтерпретації інформації.

В сучасних дослідженнях також наголошується на взаємозв'язку комунікативної культури з медіакультурою. Наприклад, у звіті ЮНЕСКО зазначається, що розвиток медіа та інформаційної грамотності є ключовим чинником формування відповідальної комунікації у цифровому середовищі, а комунікативна культура розглядається як здатність людини не лише передавати інформацію, але й критично її оцінювати, інтерпретувати та відповідально використовувати у соціальній взаємодії [7]. Окрім того, сучасні медіадослідження підкреслюють, що комунікативна культура отримує сильний вплив цифрових медіа. Як зауважує Н.

Кулдрі, сучасна медіасистема змінює способи соціальної взаємодії, оскільки цифрові платформи створюють нові форми комунікації, в яких поєднуються особисті, публічні та масові комунікаційні практики [8].

Трансформація медіапростору у цифрову епоху є одним із ключових чинників зміни сучасних комунікаційних практик. Розвиток інформаційних технологій, поширення інтернету та соціальних платформ спричинили появу нових форм взаємодії, які суттєво відрізняються від традиційних моделей масової комунікації. Як підкреслює М. Кастельс, у мережевому суспільстві процеси комунікації дедалі частіше відбуваються через інтерактивні цифрові мережі, що створює нову архітектуру соціальної взаємодії та інформаційних потоків [9]. Цифрові медіа істотно розширили можливості комунікації, оскільки поєднали різні типи інформаційних середовищ. На думку Л. Мановича, сучасні цифрові медіа характеризуються модульністю, інтерактивністю та можливістю постійного редагування інформаційного контенту, що докорінно змінює саму логіку виробництва і споживання інформації [10].

Водночас важливою ознакою сучасного медіапростору є його платформізація. Соціальні мережі та цифрові сервіси створюють середовище, в якому комунікаційні процеси відбуваються через налаштовані алгоритмами інформаційні потоки. Як зазначають дослідники цифрової культури, платформи забезпечують технічну інфраструктуру комунікації, а також формують правила взаємодії, впливають на способи поширення інформації та структуру публічного дискурсу [11].

В таких умовах змінюються і характеристики комунікативної культури. Якщо раніше комунікація здебільшого відбувалася в межах відносно стабільних соціальних інститутів (традиційні медіа, освітні структури, культурні організації), тоді як сьогодні вона перемістилася у цифрове середовище, де правила взаємодії є більш гнучкими та динамічними. Це призводить до формування нових норм комунікативної поведінки, пов'язаних зі швидкістю обміну інформацією, публічністю висловлювань та можливістю миттєвого зворотного зв'язку. Разом з тим дослідники наголошують, що розвиток цифрових медіа породжує і низку комунікаційних викликів. Зокрема, інформаційна перенасиченість, поширення дезінформації та маніпулятивного контенту створюють складне інформаційне середовище, в якому користувачам необхідно розвивати критичні навички роботи з інформацією [12].

Тож трансформація медіапростору безпосередньо впливає на розвиток комунікативної культури, визначаючи нові форми взаємодії, етичні норми та принципи відповідальної комунікації у цифровому суспільстві. В сучасному інформаційному середовищі комунікативна культура дедалі більше пов'язується не лише з умінням передавати інформацію, але й із здатністю критично її осмислювати, інтерпретувати та використовувати у конструктивному соціальному діалозі.

Стрімкі зміни медіасередовища питання перспектив розвитку комунікативної культури в умовах медіатизації суспільства виводять на особливий рівень. Дослідники підкреслюють, що цифрові комунікації формують новий тип соціальної взаємодії, що поєднує технологічні можливості медіаплатформ і культурні практики користувачів. Як зазначає А. Гепп, медіатизацію слід розуміти як тривалий процес, у межах якого медіа поступово інтегруються в усі сфери суспільного життя, змінюючи соціальні інститути та комунікаційні моделі [13].

Одним із важливих напрямів розвитку комунікативної культури є поширення практик медіаграмотності та критичного мислення. Дослідники підкреслюють, що у цифровому середовищі ми повинні не лише споживати інформацію, а й усвідомлювати механізми її створення, поширення та інтерпретації. У звіті Європейської комісії наголошується, що медіаграмотність сприяє формуванню активної громадянської позиції та відповідального ставлення до інформації у цифровому просторі [14]. Відповідно, розвиток комунікативної культури передбачає поєднання комунікаційних навичок із здатністю критично оцінювати інформаційні потоки. Важливу роль у формуванні нових комунікаційних практик відіграють освітні та культурні інституції.

Отже, трансформація медіапростору створює нові умови для розвитку комунікативної культури та одночасно відкриваються нові можливості для соціальної взаємодії, створюється

низка комунікаційних викликів. Сучасна комунікативна культура формується на перетині технологічних змін, культурних практик і соціальних цінностей, що визначають характер комунікації у цифровому суспільстві. Трансформація медіасередовища, пов'язана з цифровізацією, платформізацією та глобалізацією інформаційних потоків, сприяє формуванню нових моделей комунікації, що поєднують індивідуальні, соціальні та культурні аспекти інформаційної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Mediatization. Diggit Magazine [Homepage]. URL: https://www.diggitmagazine.com/wiki/mediatization (дата звернення: 18.03.2026).
2. Picard R. The humanisation of media? Social media and the reformation of communication. *Communication Research and Practice*. 2015. Vol. 1(1). DOI: https://doi.org/10.1080/22041451.2015.1042421.
3. Network society. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Network_society (дата звернення: 18.03.2026).
4. Convergence culture. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Convergence_culture (дата звернення: 18.03.2026).
5. Krotz F. Explaining the Mediatisation Approach. *Journal of the European Institute for Communication and Culture*. 2017. Vol. 27(2). DOI: https://doi.org/10.1080/13183222.2017.1298556.
6. Carey J. Communication as Culture: Essays on Media and Society. 2009. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781135857035_A25022167/preview-9781135857035_A25022167.pdf (дата звернення: 18.03.2026).
7. Media and Information Literacy Curriculum for Educators. UNESCO: UNESDOC цифрова бібліотека. 2011. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971 (дата звернення: 18.03.2026).
8. Couldry N. Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice. London, 2015. 340 p. URL: https://archive.org/details/mediasocietyworl0000coul (дата звернення: 18.03.2026).
9. Castells M. Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *USC Annenberg. International journal of communication*. 2007. Vol. 1. URL: https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/46 (дата звернення: 18.03.2026).
10. Manovich L. The Language of New Media. 2002. 308 p. URL: https://www.alice.id.tue.nl/references/manovich-2001.pdf (дата звернення: 18.03.2026).
11. Van Dijck J., Poell T., de Waal M. The Platform Society. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/331943539_Van_Dijk_Poell_and_de_Wall_The_Platform_Society_Public_Values_in_a_Connective_World_2018 (дата звернення: 18.03.2026).
12. Media and Information Literacy Policy and Strategy Guidelines. UNESCO: UNESDOC цифрова бібліотека. 2013. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000225606] (дата звернення: 18.03.2026).
13. Hepp A. Cultures of Mediatization. 2013. URL: https://www.scribd.com/document/992736842/Andreas-Hepp-Cultures-of-Mediatization-2013 (дата звернення: 18.03.2026).
14. Media Literacy. European Commission. Shaping Europe's digital future. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-literacy (дата звернення: 18.03.2026).

Малюк Євген Олександрович,
кандидат культурології, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ВІТУБІНГУ З ПОГЛЯДУ МЕДІАПЛАТФОРМ

Сфера медіавиробництва стрімко розвивається, і однією з нових сфер є стримінг. Швидкісний інтернет вже давно дозволяє взаємодіяти користувачам з глядачами у реальному часі. Одним з різновидів стримінгу сьогодні є вітубінг – використання віртуальних аватарів для взаємодії з авдиторією. Варто сказати, що вітубінг – це не тільки стримінг, а в принципі робота з віртуальним аватаром, але в більшості випадків взаємодія з цим аватаром відбувається саме в реальному часі за допомогою стримів. У випадку з українським вітубінгом це майже завжди так. Хоча в поодиноких випадках існують окремі ролики, що записані заздалегідь, більшість взаємодії відбувається саме в прямому ефірі.

Пошук активних українських вітуберів виявився достатньо складною задачею. Популярні сервіси для аналітики платформи Twitch, яка є разом з YouTube найпопулярнішою платформою для стримів, дозволяють аналізувати різні параметри на кшталт кількість переглядів, підписників, мова стриму, гра для стриму, але вітуберів як окремої категорії немає, що

ускладнює дослідження. Під час дослідження виявилося, що найбільш популярною платформою для українських вітуберів є Twitch. Youtube як основна платформа для стримінгу була представлена лише у двох знайдених вітуберів – Kara Linn та Koneko Gin. Вірогідно, це пов'язано з тим, що знайдені нами спільноти вважають більш зручним майданчиком Twitch, плюс щодо аналітики, то вона в YouTube щодо стримерів має ще більш закритий характер, аніж у Twitch, що ускладнює пошук для дослідника.

Метод пошуку, який використовувався для знаходження вітуберів, складався з кількох підходів. Перший – це топ-300 стримерів, що використовують українську мову на Twitch [4], серед яких вручну шукалися вітубери. Другий підхід – це пошук стримерів на сайті vtubie.com, який являє собою базу даних вітуберів, в категорії, що стосується української мови. Третім підходом був аналіз вітуберів телеграм-каналу UA VTubers, який дозволяє українським віту берам взаємодіяти між собою. Далі список було обмежено тими, хто має хоча б 500 шанувальників на Twitch, щоб не звертати увагу на зовсім маловідомих вітуберів. Варто зазначити, що 2 та 3 підхід не обов'язково передбачають посилання саме на Twitch, проте переважна більшість українських вітуберів, що було знайдено нами, все одно використовує саме цей сервіс. Це дає підставу казати, що українських YouTube-стримерів все ж набагато менше, ніж на Twitch. Зазначені у даній розвідці дані актуальні станом на кінець січня – початок лютого 2026 року. Проаналізований список не є вичерпним, оскільки в процесі дослідження знаходилися нові вітубери, які відповідали критеріям, але на момент перегляду не були в топ-300 Twitch за переглядами. Втім, переважна більшість україномовних вітуберів з відносно великою кількістю підписників присутня. Зрештою, враховуючи вищезазначені критерії, було відібрано 31 вітубера: Аматто, Бароста, Райзумі, Admeka, Aki Lil Potato, Aldo_VT (Альдо), Amana, Annie Twi, Archi Bones, Asya UA, ferx the bard, Horbel, Jihikara, Karmaliya, kokosovakoza, Lady_Skeify, LonelyASMR, Luma Rum, Lunaria Tenebris, Madyfroggy, Mamura Senpai, margsaur, Nata Riya, nimuuue_, Rion_Anya, Sweet Oladka, TokenTako, Umi_chi_umi, Vichies UA, yanakama07, YellowHearth1.

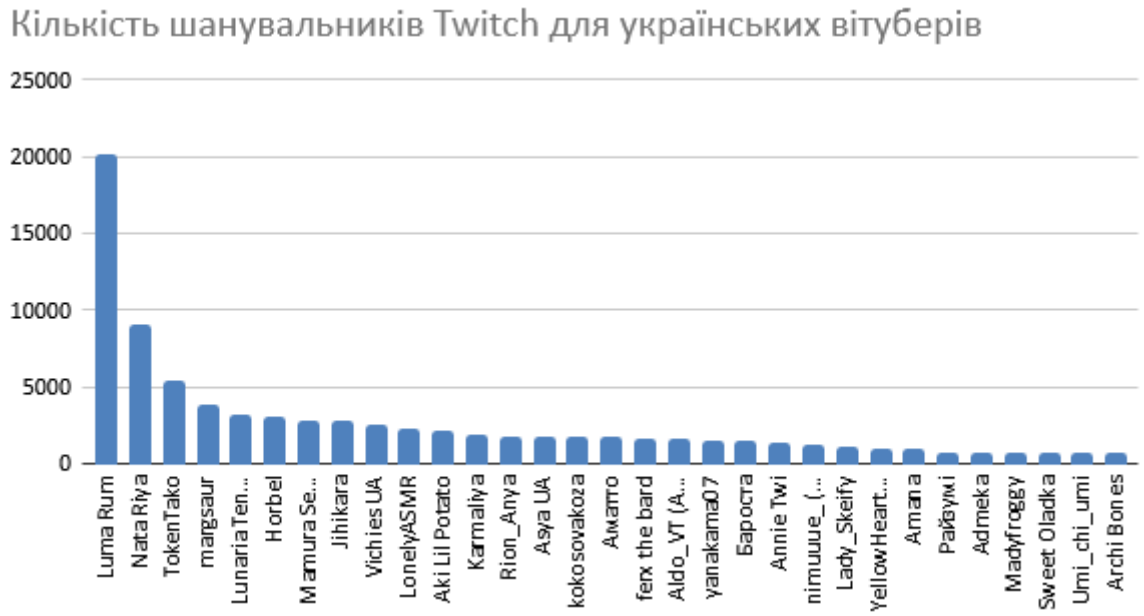

Як бачимо, максимальна кількість шанувальників – 20 тис. у вітуберки Луми Рум, яка двічі поспіль вигравала український Stream Awards Ukrainian Edition як вітубер року [3]. Серед знайдених найбільш популярних вітуберів медіана шанувальників 1.7 тис., що демонструє нішовість вітубінгу навіть на найпопулярнішій платформі для стримінгу.

Популярні українські вітубери користуються YouTube, проте переважно не для стримінгу, а для збереження власних кліпів, тобто нарізок з цікавими на погляд авторів відео. З проаналізованих контентмейкерів 22 мали свої YouTube-канали.

19 з досліджених вітуберів мають свої Telegram-канали. Незважаючи на те, що в суспільстві та в уряді обговорюється заборона даного месенджера, він залишається дуже популярним серед населення. Проте кількість підписників невелика – найбільша їхня кількість у вже згаданої Луми Рум (2097 на момент збору інформації).

15 з вітуберів мають акаунт на X. Короткі текстові повідомлення або зображення є популярним контентом, особливо активні вітубери, які самі малюють персонажів та роблять анімації для інших вітуберів. Для них ці канали – це не тільки можливість просувати свою діяльність як вітуберів, але й як художників. Медіанне значення підписників – 462. Найбільша кількість підписників зі знайдених вітуберів у AmattoArt [1] – 14 тис. Але, судячи з контенту, дана віту берка передусім цікава аудиторії не як вітубер, а як художниця. Інстаграм має лише 9 з зазначених вітуберів, контент схожий на те, що представлено на X, але з більшою кількістю ілюстративного матеріалу.

Мережа TikTok, популярна серед молоді, має 15 представників серед проаналізованих вітуберів. Найбільш популярним каналом є канал Луми Рум – 28.8 тис. підписників на момент збору інформації. Контент цього каналу – короткі нарізки зі стримів. Найбільш популярне відео має 365 тис. переглядів. Проте загальна медіана підписників українських вітуберів у даній мережі відносно невелике – 1459.

На момент написання цього тексту видно, що в багатьох з досліджених вітуберів зросла кількість підписників. Наприклад, у Луми Рум на кінець березня 21.8 тис. шанувальників на Twitch [2]. Тобто ми бачимо зростання на майже на 2 тис. або на 9% за період приблизно 2 місяці. Це дає нам підстави прогнозувати подальше зростання інтересу до вітуберів в Україні.

Зрештою, можна сказати, що вітубери набирають обертів як учасники сучасного українського медіапростору. Вони намагаються використовувати багато різних майданчиків для комунікації для більшого охоплення аудиторії. У використанні майданчиків вітуберами є сенс, який виходить за межі стримінгу – ділитися новинами та посиланнями на стрими в телеграмі, демонструвати арти в інстаграм та X, ділитися довгими кліпами на YouTube та короткими – у TikTok. Найбільш популярним майданчиком для безпосередньої вітуберської діяльності для українських вітуберів є Twitch.

Список використаних джерел

1.AmattoART. *X (formerly Twitter)*. URL: https://x.com/AmattoART (дата звернення: 29.03.2026).

2.luma_rum - Twitch. *Twitch*. URL: https://www.twitch.tv/luma_rum (дата звернення: 29.03.2026).

3.Stream Awards 2025: Ukrainian edition | Головна Українська Премія Лайвстримінгу. *Stream Awards 2025: Ukrainian edition | Головна Українська Премія Лайвстримінгу*. URL: https://streamawards.com.ua/. (дата звернення: 29.03.2026).

4.Ukrainian Language Twitch Statistics. *TwitchTracker*. URL: https://twitchtracker.com/languages/Ukrainian (дата звернення: 29.03.2026).

Копанєва Вікторія Олександрівна,
кандидат історичних наук,
доцентка кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ «МЕДІАКОНВЕРГЕНЦІЇ»

Початок XXI ст. ознаменувався активним розвитком інновацій, що вплинуло на появу і розвиток нових трендів. Одним із явищ, що змінює спосіб виробництва, розповсюдження та споживання інформації, вважається «*медіаконвергенція*».

Термін «*конвергенція*» (від латинського «*convergo*») – процес зближення, злиття [1]. У комунікативістиці (*communication science*) цей термін позначає взаємодію й об'єднання каналів і засобів зв'язку в умовах розвитку мультимедійних процесів та інформаційних супермагістралей, що відбуваються завдяки масштабному втіленню нових технологій, які забезпечу-

ють застосування цифрової трансмісії інформації. У соціальних науках концепція «*конвергенції*» використовується для опису різних явищ. У технологічних дослідженнях – наближення, злиття *нано-*, *біо-* та *інфотехнології* з *когнітивними науками* отримало назву «*NBIC-конвергенція*» (або конвергентні технології) [2–5] тощо. Результатом таких дій є збільшення інформаційних потоків та трансформація вже наявних медіаформатів. «*Конвергенції*» – це процес інтеграції інформаційних і комунікаційних платформ, а також інформаційних продуктів [1].

Питання конвергенції широко досліджується науковцями. Конвергенція розглядається як «*злиття друкованих видань, телебачення, радіо та інтернету – разом із портативними та інтерактивними технологіями через різні цифрові медіаплатформи*» [6]; а також, як «*явище, що передбачає взаємозв'язок інформаційних і комунікаційних технологій, комп'ютерних мереж і медіаконтенту*» [7] тощо.

Термін «*медіаконвергенція*» («*media convergence»*) відповідний процес в сучасній медіаіндустрії (розпочався з другої половини 1990-х років) [5, 6]. «*Медіаконвергенцію*» також вважають одним з головних процесів трансформації сучасної медіаіндустрії. «*Медіаконвергенція*» застосовується для частин креативних індустрій (зокрема музеїв, бібліотек, дизайну та інше).

У 60–70 роках XX ст. з інтенсивним впровадженням комп'ютерної технології у конвергенції з'явилося «*нове бачення*» – досягнення в галузі передачі даних, відтворення інформації в *е*-вигляді тощо. Першим, хто передбачив еволюцію медіа з появою нових технологій, був М. Маклуен [2, 8].

Книга Д. Белла «Кінець ідеології» надала поштовх розвитку теорії суспільно-політичної конвергенції (*інформаційне суспільство*) [2]. Починаючи з 1970-х років, цей термін застосовують з метою інтеграції ІКТ. Активний розвиток конвергенції розпочинається з 1990-х років (з розвитком інтернет-технологій).

Л. Федорчук розглядає «*конвергенцію*» як процес об'єднання різних медіаплатформ для найбільшого залучення користувачів до свого вмісту [9]. За визначенням Г. Дженкінса, конвергенція є «*стратегією еволюційних змін*» [10].

У контексті дослідження термінопарадигми конвергенції та крос-медійності зазначається: в основу визначення «*конвергенції*» покладено процес інтеграції ІКТ-платформ, а також інформаційних продуктів, які вони передають; також це «*еволюційний процес, зумовлений розвитком ІКТ*» [11].

У *Encyclopedia Britanniса* наявне наступне визначення терміну «*медіаконвергенція*» («*media convergence»*): «*медіаконвергенція, явище, пов'язане взаємозв'язком з ІКТ, комп'ютерними мережами та медіавмістом*». Це поєднання «*three C's – computing, communication, and content*» (трьох компонентів – *обчислення, комунікації та вмісту*) – є прямим наслідком оцифрування медіавмісту та інтернету [7]. Спільною рисою «*конвергенції*» та «*медіаконвергенції*» є *міждисциплінарність*.

З поширенням інтернету феномен «*конвергенції*» привертає до себе ще більше уваги на початку XXI ст. [2]. Провідну роль відіграє «*технологічна конвергенція*» – універсальний цифровий код через телекомунікації та *е*–ЗМІ, для загальних протоколів IP, які використовуються для різних технологічних (гібридних) платформ / мереж. Відповідні зміни отримали назву «*мережева конвергенція*» [3, 10].

Цифровізація / дигіталізація є важливою частиною явища «*конвергенції*». Відповідно «*конвергенція*» створює умови для безлічі інтегрованих мереж, послуг тощо.

Соціокультурна конвергенція розглядається як «*конвергенція культури*». Під терміном «*конвергенція культури*» [10], науковці обговорюють вплив конвергенції на масову культуру, перетворення аудиторії на «*просьюмерів*», спільне виробництво медіатекстів, інтеграція медіавмісту та колективного інтелекту.

Конвергентність, як стверджує певна частина науковців, передбачає об'єднання різних форм медіавмісту в єдину інформаційно-комунікаційну систему з використанням сучасних цифрових технологій. Однак у сучасному інформаційному середовищі конвергенція розгля-

дається не лише як результат технічного розвитку, а як складний культурний процес, що трансформує способи виробництва, поширення та споживання медіавмісту.

На масштабності явища конвергенції наголошує Ю. Половинчак, адже «*ідеться не лише про зміни у медіаспоживанні, а і про трансформацію інформаційного простору як площини найрізноманітніших соціокультурних практик*» [12], що охоплюють зокрема інформаційні війни. Відповідно, конвергенція обумовлена різними видами трансформації.

Отже, медіаконвергентність являє собою один із головних процесів трансформації сучасності. Медіаконвергентність – це інтеграція різних видів інформаційного вмісту з мультимедійними технологіями на базі єдиної цифрової платформи для створення цифрового медіапродукту, у якому органічно поєднуються текст, фото, аудіо, відео, гіпертекст тощо.

Відповідно, конвергенція розглядається:

- як результат процесу цифрової трансформації, що змінює не лише формат подачі інформації, а й саму логіку її створення;
- як концепція культурної медіаконвергенції.

Такий підхід є актуальним у період збройного конфлікту, коли оперативність, насиченість та доказовість медіаповідомлень відіграють вирішальну роль. Діджиталізація / цифровізація, як незворотний процес, вимагає від держави, медіа та громадянського суспільства нових механізмів взаємодії, спрямованих на захист інформаційного простору й формування стійкого суспільства перед обличчям агресії.

У сучасних умовах нові технології формують нову медіареальність, у якій реальне / цифрове / віртуальне тісно переплетені. Відповідна конвергентна взаємодія створює глобальну картину сьогодення. Перспективами подальших досліджень є оцінка ефективності візуальної комунікації та мультимедійного сторітелінгу (*storytelling*).

Список використаної літератури:

1.Kopanieva V. Convergent vector of library development *In*: Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, 24.10.2024, Україна, м. Київ.

2.Копанєва В. О. Бібліотека в середовищі цифрової науки: системно-інтеграційна взаємодія : монографія ; наук. ред. О. С. Онищенко. К. : Ліра-К, 2020. 322 с.

3.Roco, M., Bainbridge, W. (eds). Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science. Arlington. 2002. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/bioecon-%28%23%20023SUPP%29%20NSF-NBIC.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

4.Earnshaw, R., Vince, J. (eds). Digital convergence – libraries of the future / London: Springer Science & Business Media. 2008. https://doi.org/10.1007/978-1-84628-903-3.

5.Kukier J. Communication: media convergence from the age of signs and signals to the digital world. Culturological almanac. No.1 (2022). https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.1.1.

6.Li Z. Intelligent Media Computing Technology and Application for Media Convergence. CAAI Transactions on Intelligence Technology. 2022. 7(3). https://ietresearch.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1049/cit2.12132.

7.Media convergence. Encyclopedia Britannica. https://www.britannica.com/topic/media-convergence (дата звернення: 15.04.2026).

8.Мак-Люен М. Галактика Гутенберга : становлення людини друкованої книги / пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. К. : Ніка-Центр, 2001. 464 с.

9.Федорчук Л. Журналіст конвергентної редакції : нові виклики професії. Вісник Житомирського державного університету. 2010. Вип. 54. С. 209–212.

10. Jenkins H. Convergence Culture : Where Old and New Media Collide. New York ; London. 2006. 308 p.

11. Василик Л. Конвергенція та крос-медійність : дискурс термінологічної парадигми. Теорія і практика журналістики. 2017. https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16101/vasylyk.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

12. Половинчак Ю. Конвергентні процеси в сучасному інфопросторі : трансформації текстів, практик, ієрархій. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2017. Вип. 46. С. 31–44. http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000736321 (дата звернення: 15.04.2026).

Бурківська Лілія Юліанівна,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ

Нижник Дарія Дмитрівна,
здобувачка Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ

ТИЖНЕВИЙ ЧАСОПИС «КРАЇНА» В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Інтенсивний розвиток цифрових технологій значною мірою вплинув на способи споживання інформації, що спричинило зниження популярності друкованих видань та зміну їхнього змісту і формату.

Особливого значення набувають дослідження, які висвітлюють сприйняття традиційної преси різними віковими категоріями на прикладі конкретних сучасних українських часописів. Це дає можливість глибше зрозуміти зміни в читацьких уподобаннях та виокремити чинники, які формують інтерес і довіру до друкованої преси.

Друковані медіа традиційно посідають важливе місце в інформаційному просторі, оскільки виступають джерелом перевірених, достовірних, структурованих та професійно опрацьованих даних.

У чинному Законі України «Про медіа» зазначено: «Друковане медіа − медіа, що здійснює поширення інформації у текстовій чи візуальній формі на друкованих носіях, однотипно оформлене, виходить у світ через певні проміжки часу упродовж року − у міру настання відповідного періоду або накопичення матеріалу»[6]. Від початку свого існування вони виконували функцію формування суспільної думки, поширення знань і проведення публічних дискусій.

Типологія сучасних друкованих видань є багатоаспектною та містить певні критерії. На основі класифікацій науковців у галузі журналістики та документознавства сформовано розширений перелік класифікаційних ознак для традиційних медіа, який відображено на рис. 1.

Рис. 1. ***Класифікаційні характеристики друкованих медіа (на основі аналізу джерел*** *[3; 4; 7].*

Одним із ключових інструментів підтримки конкурентоспроможності друкованих видань є аналітика. Аналітичні жанри (кореспонденція, репортаж, звіт, інтерв'ю, стаття, розслідування, огляд, рейтинг та рецензія [1]) сприяють формуванню довіри серед читачів, допомагають систематизувати інформацію й розбиратися у складних суспільних процесах.

Науковці В. Загуменна, О. Кузьменко подають тлумачення поняття «інформаційно-аналітична діяльність» так: «... це специфічний багаторівневий вид інформаційної діяльності, спрямований на аналіз, узагальнення інформації, що циркулює в суспільстві (аналітична складова) для вироблення інформаційно-аналітичних продуктів (інтелектуальна складова) як для забезпечення інформаційних потреб користувачів у різних галузях, так і для прийняття управлінських рішень» [2].

Інформаційно-аналітична діяльність посідає центральне місце в забезпеченні функціонування сучасних друкованих медіа, виступаючи важливим чинником їхньої стійкості та розвитку. В умовах швидкого переходу до цифрового середовища та посилення впливу інтернет-джерел аналітичні матеріали залишаються ключовою перевагою преси. До пріоритетних завдань аналітичної роботи редакції належить систематичний збір та критичний аналіз інформації, її ретельна перевірка, зіставлення фактів, а також інтерпретація подій і явищ для створення нових знань, які сприяють кращому розумінню складної реальності.

Для прикладу проаналізуємо один із номерів суспільно-політичного журналу «Країна» (4 (731) від 27.02.2025р.) за такими критеріями: 1) інформаційно-видова структура, 2) внутрішня структура, 3) вікова читацька аудиторія.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» [5] здійснено кількісний аналіз статей за видами інформації: соціологічна – 11, про фізичну особу (персональні дані) – 7, довідково-енциклопедичного характеру – 5, інформація про товар (роботу, послугу) – 5, податкова – 3, правова – 2, статистична – 2. Можна висловити припущення, що інформаційно-аналітичні видання використовують більшість видів інформації та гармонійно поєднують їх.

Кількісну характеристику внутрішніх елементів часопису подаємо в таблиці 1.

Таблиця 1

Внутрішня структура журналу

Внутрішній елемент	Кількість
Сторінки	52
Рубрики	15 (із 31 можливої)
Текстова інформація:	23 тексти
• замітки	6
• репортажі	1
• інтерв'ю	5
• коментарі	2
• статті	5
• кореспонденція	1
• нариси	2
• есе	1
Нетекстова інформація:	37 зображень
• фото	23
• карикатури	1
• рисунки	13
Рекламні матеріали	5 публікацій

Інформація в таблиці засвідчує, що для простішого сприйняття читачем складної інформації видання використовує різні формати подання матеріалу.

Для вивчення вікової читацької аудиторії часопису «Країна» проведено соціологічне опитування у форматі анкетування (Google Forms), в якому взяли участь представники таких вікових груп: до 18 років, 18-30 років, 31-45 років та 46-60 років.

Результати опитування засвідчили суттєві відмінності, що цілком залежать від віку.

Молодь, як правило, знайома з журналом, однак рідко звертається до друкованої версії; вона проявляє найбільший інтерес до людських історій та інтерв'ю, водночас зазначає, що тематика не завжди відповідає актуальним запитам.

Найвищий рівень обізнаності та довіри продемонстрували респонденти віком 31-45 років, які позитивно оцінили зміст, дизайн і якість публікацій, вважаючи журнал об'єктивним і змістовним джерелом інформації. Саме ця вікова група вважає себе основною цільовою аудиторію видання.

Покоління 46-60 років також дало схвальні відгуки, особливо щодо аналітики та глибини матеріалів, хоча частина респондентів читає журнал нерегулярно.

«Країна» є показовим прикладом видання з гармонійним поєднанням інформаційної аналітики та емоційної публіцистики, зорієнтоване переважно на зрілу, грамотну та вдумливу аудиторію.

Отже, друковані медіа попри активну цифровізацію все ж зберігають свою значущість − завдяки аналітичності, достовірності та системності подання матеріалу.

Результати дослідження засвідчують вікову різницю у медіаспоживанні: молодь тяжіє до цифрових форматів, тоді як аудиторія середнього та старшого віку стабільно довіряє силі друкованого слова та цінує глибину аналітики.

Для ефективного залучення молодіжної аудиторії слід використовувати сучасні формати подання матеріалу, а саме: короткі аналітичні матеріали, інфографіку та мультимедійний контент. Перспективою для розвитку видань такого типу є інтеграція традиційної журналістики із сучасними цифровими інструментами задля розширення аудиторії без втрати якості контенту.

Список використаних джерел

1. Аналітичні жанри журналістики. URL: https://vue.gov.ua (дата звернення: 27.03.2026).
2. Загуменна В. В., Кузьменко О. І. Інформаційно-аналітична діяльність як наукова та навчальна дисципліна: еволюція, тенденції розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2022. № 4. С. 102–107.
3. Каплій О. В. Класифікація засобів масової інформації: конституційно-правові питання. *Актуальні проблеми політики.* Вип. 50. 2013. С. 35−46.
4. Котляр Д. О. Типологічні особливості сучасної преси та проблеми розвитку регіональних ЗМІ. *Гуманітарний вісник. Історичні науки.* 2020. Вип. 16. С. 105–112.
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. №2658-XII. Дата оновлення: 10.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 27.03.2026).
6. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text (дата звернення: 27.03.2026).
7. Шевченко В. Е. Типологія сучасних журналів – засіб вивчення світогляду суспільства. URL: http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1990 (дата звернення: 27.03.2026).

Акімов Дмитро Ігорович,
доктор соціологічних наук, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Вакуленко Юрій Євгенович,
академік Національної академії мистецтв України, м. Київ

МАРКЕТИНГ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО АРТРИНКУ

У дослідженні проаналізовано специфіку маркетингових стратегій у сфері образотворчого мистецтва. Визначено роль інституційної репутації та цифрових інструментів у просуванні художнього продукту. У дослідженні проаналізовано трансформаційні процеси, що відбуваються в маркетингових стратегіях суб'єктів артринку під впливом цифрових технологій. Розглянуто специфіку художнього продукту як об'єкта маркетингу, визначено роль соці-

альних медіа, онлайн-аукціонів та технології блокчейн у формуванні доданої вартості творів мистецтва.

Трансформація артринку вимагає нових підходів до комерціалізації та популяризації мистецтва. Традиційні методи експонування поступаються інтегрованим маркетинговим комунікаціям, що робить вивчення маркетингу образотворчого мистецтва критично важливим для виживання культурних інституцій. Сучасний етап розвитку глобального культурного простору характеризується тотальною зміною парадигми споживання мистецтва. Традиційні інституційні механізми (галереї, музеї, аукціонні будинки) змушені адаптувати свій інструментарій до вимог «цифрової економіки». Маркетинг образотворчого мистецтва перестає бути допоміжною функцією і стає базовою стратегією виживання та розвитку митця. Актуальність зумовлена необхідністю теоретичного осмислення нових медіаканалів та інструментів Big Data у прогнозуванні попиту на предмети розкоші та інтелектуальної власності.

Маркетинг образотворчого мистецтва не є класичним товарним маркетингом, оскільки художній об'єкт володіє унікальною ціннісною структурою – поєднанням естетичної вартості та інвестиційного потенціалу. Ключовим елементом виступає «брендинг митця», де автентичність та наратив навколо особистості стають головними драйверами продажів. У сучасних умовах маркетинг зміщується у бік NFT-технологій та соціальних медіа, що демократизує доступ до мистецтва, але водночас висуває жорсткі вимоги до верифікації та арткритики.

1. Специфіка артмаркетингу як синтетичної дисципліни:

Мистецький продукт володіє дуалістичною природою: він є одночасно духовною цінністю та товаром. Маркетинг у цій сфері оперує поняттям «символічної вартості» (за П. Бурдьє). У цифровому середовищі ця вартість формується не лише через експертну оцінку мистецтвознавців, а й через «цифровий слід» митця – його медіаактивність, кількість згадувань у професійних ресурсах та соціальних мережах.

2. Трансформація каналів дистрибуції: від галерей до Online Viewing Rooms (OVR)

Цифровізація призвела до децентралізації ринку. Поява віртуальних виставкових залів дозволила подолати географічні бар'єри. Маркетинг образотворчого мистецтва сьогодні використовує технології VR (віртуальна реальність) та AR (доповнена реальність), що дозволяє потенційному покупцеві «інтегрувати» твір у свій інтер'єр дистанційно. Це докорінно змінює воронку продажів: етап візуального ознайомлення стає максимально імерсивним.

3. Соціальні медіа як інструмент персонального брендингу митця.

Instagram та TikTok стали потужними майданчиками для селф-маркетингу. Митець сьогодні – це медіаперсона. Стратегія просування базується на концепції «Storytelling»: глядач купує не просто полотно, а історію його створення, філософію автора та його повсякденне життя. Це формує емоційну лояльність, яка є сильнішою за раціональні інвестиційні розрахунки.

4. Феномен NFT та блокчейну в контексті прозорості ринку.

Технологія блокчейн вирішує одну з найдавніших проблем маркетингу мистецтва – проблему провенієнсу (походження) та автентичності. Створення цифрових паспортів творів мистецтва та розвиток ринку крипто-арту (NFT) дозволили залучити нову групу споживачів – молодих інвесторів (крипто-холдерів), які раніше не цікавилися класичним мистецтвом. Це значно розширило межі глобального артринку.

5. Дата-центричний маркетинг та прогнозування трендів.

Використання алгоритмів штучного інтелекту для аналізу результатів аукціонних торгів дозволяє маркетологам прогнозувати попит на певні стилі чи техніки. Проте, виникає ризик «стандартизації» мистецтва під смаки алгоритмів, що є викликом для мистецтвознавчої спільноти.

Кейс-стаді та вітчизняний досвід:

1. Міжнародний досвід: Галерея Gagosian та цифрові стратегії Christie's/

У контексті маркетингу образотворчого мистецтва показовим є кейс Gagosian Gallery, яка однією з перших впровадила формат Online Viewing Rooms (OVR). Під час глобальних локдаунів галерея не просто перенесла зображення картин у мережу, а створила дефіцитний

маркетинговий продукт: доступ до онлайн-залу відкривався лише на 48 годин, що стимулювало психологічний драйвер «fomo» (страх втраченої вигоди) серед колекціонерів. Це дозволило продавати твори вартістю понад 1 млн. доларів без фізичного огляду.

Іншим фундаментальним іноземним кейсом є аукціонний дім Christie's та продаж роботи Майка Вінкельманна (Beeple) за 69 млн. доларів. Це стало тріумфом маркетингу «цифрового володіння». Маркетингова стратегія базувалася на залученні аудиторії криптоінвесторів, які раніше ігнорували традиційний артринок, що фактично розширило межі глобального ринку мистецтва за рахунок технологічного сегмента.

2. Національний досвід: Національний музей "Київська картинна галерея".

В українському сегменті взірцевим прикладом адаптації маркетингу образотворчого мистецтва до сучасних умов є Національний музей «Київська картинна галерея». Інституція демонструє успішний перехід від консервативного зберігання до активного комунікаційного маркетингу:

Цифровізація та відкритість: Проєкт «Музей у смартфоні» та створення детальних цифрових архівів дозволили музею вийти за межі фізичних стін. Маркетинговий ефект досягається через популяризацію колекції (Терещенківська спадщина) серед молодіжної аудиторії.

Виставкові колаборації: Маркетинг галереї базується на синтезі класики та сучасності. Виставки сучасних українських митців у стінах класичного музею створюють «діалог епох», що є потужним маркетинговим інструментом для залучення нових сегментів відвідувачів.

Адаптивність у кризових умовах: Кейс проведення виставок із використанням QR-кодів та віртуальних турів у період воєнного стану підтверджує, що маркетинг мистецтва в Україні став інструментом «культурної дипломатії» та збереження національної ідентичності в глобальному цифровому просторі.

3. Порівняльний аналіз драйверів.

Порівнюючи кейс Christie's та KNAG, ми бачимо два вектори маркетингу:

1.Західний вектор: спрямований на максимальну монетизацію через технологічну унікальність (NFT, блокчейн).

2.Вітчизняний вектор (на прикладі Національного музею «Київська картинна галерея»): спрямований на репутаційний маркетинг та актуалізацію класичної спадщини через цифрові інструменти залучення (Engagement).

Висновки:

1.Маркетинг образотворчого мистецтва в умовах цифровізації перетворюється на складну систему управління візуальними та смисловими кодами в глобальній мережі. 2.Ключовим фактором успіху стає інтегрованість інституції у цифровий простір, де репутаційний капітал формується через прозорість даних та високу якість візуального контенту.

3. Диджиталізація не скасовує фізичне мистецтво, але створює для нього «паралельне життя» у формі цифрових активів, що потребує нових юридичних та маркетингових протоколів. 4. Майбутнє галузі полягає в синергії класичної експертизи та технологічного інструментарію, де маркетинг виступає медіатором між високим мистецтвом та масовим цифровим споживачем.

Аналіз іноземних та вітчизняних кейсів дозволяє стверджувати, що маркетинг образотворчого мистецтва сьогодні базується на гібридній моделі. Успіх Київської картинної галереї в цифровому просторі доводить, що навіть традиційні інституції можуть ефективно конкурувати за увагу глобальної аудиторії, якщо використовують біхевіоральні драйвери (потребу в самоідентифікації та естетичному досвіді) у поєднанні з сучасними SMM-стратегіями.

Список використаних джерел

1. Akimov D. & Vakulenko Yu. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2023. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 345-346.

2. Акімо, Д.І. Соціокультурне проєктування та складові методології соціальної інженерії в маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 1. С. 172–178.

3. Акімов Д. І. Методологія науково-дослідної роботи у сфері дослідження маркетингу образотворчого

мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 4. С. 149–155.

4. Akimov D. & Vakulenko Yu. International socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum from 2022 to 2025. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 319–320.

5. Bourdieu P. (1985). The market of symbolic goods. *Poetics.* 14 (1-2). P. 13-44. DOI: https://doi.org/10.1016/0304-422X(85)90003-8.

6. Вакуленко Ю.Є., Корнієнко В.В., Акімов Д.І. Маркетинг образотворчого мистецтва та маркетинг цифрового мистецтва: алгоритми спільних проєктів. Матеріали VII Міжнародної наукової конференції *«Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології»* (19-20 листопада 2025 року). Київ : ІПСМ НАМ України. 2025. С. 84–87.

7. Vakulenko Yu & Akimov D. Algorithms of fine arts marketing in the current activities of the national museum "Kyiv Art Gallery". Матеріали VI Міжнародної наукової конференції *«Синтез мистецтв у сучасних соціокультурних процесах»* (30-31 жовтня 2025 року). Київ : НАМ України. 2025. С. 32–34.

8. Vakulenko Yu. & Akimov D. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2024. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 350–352.

9. Vakulenko Yu. & Akimov D. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2022-2025. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 338–339.

10. McAndrew C. The art market 2023. Art Basel & UBS. 2023. URL: https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2023.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.03.2026).

Белла Марина Віталіївна,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
доцентка кафедри інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету, м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «АУДИТОРІЯ»: ВІД МАСОВОЇ ДО ПЕРСОНАЛІЗОВАНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стрімка цифровізація медіапростору зумовила докорінні зміни у структурі комунікаційних процесів та трансформацію базових категорій медіатеорії. Однією з таких категорій є поняття «аудиторія», яке впродовж XX-XXI століття зазнало суттєвої еволюції. Якщо в добу традиційних мас-медіа аудиторія розглядалася як масова, відносно однорідна сукупність реципієнтів інформації, то в умовах цифровізації та платформізації комунікації вона набуває ознак сегментованої, інтерактивної та алгоритмічно сконструйованої спільноти, множинності користувачів.

У сучасному інформаційному середовищі аудиторія більше не є лише об'єктом впливу медіа. Вона перетворюється на активного учасника комунікації, співтворця контенту та джерело даних, що використовуються для персоналізації інформаційних потоків. Сучасні медіаплатформи використовують інструменти таргетингу, персоналізовані алгоритми рекомендацій та технології аналізу великих даних, що докорінно змінює механізми взаємодії між виробником контенту та його споживачем. У цьому контексті постає проблема переосмислення поняття «аудиторія» як категорії медіатеорії, з урахуванням міждисциплінарних аспектів – соціологічних, комунікативних, технологічних та правових (зокрема у сфері захисту приватності).

Класичні уявлення про аудиторію сформувалися в межах теорії масової комунікації. Д. МакКвейл розглядав аудиторію як соціальну категорію, що має кількісні та якісні характеристики й підлягає емпіричному вимірюванню [4]. У межах лінійної моделі комунікації аудиторія постає як відносно пасивний отримувач повідомлень.

Поступове ускладнення медіасистеми зумовило появу підходів, які підкреслювали активність реципієнтів. Теорія «використання та задоволення»/«uses and gratifications» (Е. Кац, Дж. Блюмлер, М. Гуревич) акцентувала увагу на мотиваціях споживання медіа та індивідуа-

льних потребах аудиторії [3]. Подальший розвиток цієї логіки пов'язаний із концепцією культури конвергенції Г. Дженкінса, який довів, що аудиторія стає співучасником виробництва контенту [2].

У цифрову добу дослідники зосередили увагу на алгоритмічному характері комунікації. Т. Гіллеспі аналізує роль алгоритмів як нових регуляторів видимості інформації [1], а Е. Парізер вводить поняття «фільтрувальної бульбашки» як наслідку персоналізованої селекції контенту [5]. Ш. Зубофф розглядає сучасну цифрову економіку як систему «наглядового капіталізму», де поведінкові дані користувачів стають економічним ресурсом [6].

В українському науковому дискурсі проблематика аудиторії та цифрових трансформацій розглядається у працях В. Іванова, який аналізує еволюцію медіасистем і специфіку функціонування аудиторії в умовах інформаційного суспільства [9]. Питання цифрової нерівності та трансформації комунікаційної структури суспільства порушуються в роботах українських дослідників соціальних комунікацій, що наголошують на зростанні ролі даних і алгоритмів у структурі медіавзаємодії [8].

Отже, сучасна наукова думка фіксує перехід від масового до персоналізованого розуміння аудиторії, проте попри наявність значної кількості досліджень, проблема концептуалізації аудиторії в умовах алгоритмізованої персоналізації залишається відкритою та потребує комплексного теоретичного узагальнення.

У межах традиційної моделі масової комунікації аудиторія визначалася як широка, розпорошена та анонімна спільнота, що споживає стандартизований інформаційний продукт. Комунікаційний процес мав лінійний характер: відправник – повідомлення – отримувач. У цьому контексті домінувала модель «один до багатьох». Масова аудиторія визначалася соціально-демографічними параметрами (вік, стать, рівень освіти) та вимірювалася за допомогою рейтингів, тиражів, кількісних показників. Такий підхід відповідав логіці індустріального суспільства та централізованої медіасистеми. Однак ця модель не враховувала індивідуальних відмінностей сприйняття інформації.

Поява і розвиток кабельного телебачення, а згодом Інтернету та мережевих технологій сприяла фрагментації аудиторії. Вона почала поділятися на сегменти за інтересами, стилем життя, соціально-демографічними характеристиками. Змінилася і роль реципієнта: він набув можливості обирати джерела інформації, вступати у зворотний зв'язок із медіа та впливати на порядок денний. Тобто аудиторія перестає бути пасивним реципієнтом. Інтерактивність стала визначальною характеристикою нової моделі комунікації.

Теорія «використання та задоволення» підкреслює, що люди свідомо обирають медіаконтент для задоволення власних потреб [2]. Більш того, у цифровому середовищі аудиторія стає співтворцем контенту (prosumer). Соціальні мережі, блоги та відеоплатформи дозволяють не лише споживати, а й продукувати інформацію [2]. У цьому контексті особливого значення набувають практики співтворення контенту, характерні для цифрової культури. Користувачі інтернету дедалі частіше виступають не лише споживачами, але й виробниками інформаційних продуктів. Яскравим прикладом такого явища є створення інтернет-мемів, реміксів або мешапів, у процесі яких користувачі комбінують різні культурні тексти та надають їм нових значень. Подібні практики свідчать про поступове стирання межі між автором і аудиторією та формування культури спільного продукування медіаконтенту [7, с. 111].

Цифрова трансформація медіа спричинила ще глибші зміни. У платформізованому середовищі аудиторія більше не є простою соціальною категорією – вона стає результатом алгоритмічного аналізу даних. Соціальні мережі, пошукові системи та стримінгові платформи формують персоналізовані інформаційні потоки на основі поведінкових профілів користувачів: формують індивідуалізовану стрічку новин. Таргетинг ґрунтується на зборі цифрових слідів – історії переглядів, геолокації, соціальних зв'язків, реакцій на контент. Отже, аудиторія конструюється не лише соціально, а й алгоритмічно.

У такій моделі комунікації поняття аудиторії поступово зміщується від категорії «масовості» до категорії «даних». Користувач постає не лише споживачем інформації, а й носієм

комерційно цінної інформації про власну поведінку. Алгоритми визначають, який контент стане видимим, а який залишиться поза увагою, що фактично означає перерозподіл символічної влади у медіапросторі. Е. Парізер описує явище «фільтрувальної бульбашки», коли користувач отримує лише той контент, який відповідає його попереднім інтересам [5]. Т. Гіллеспі наголошує, що алгоритми виконують роль нових «редакторів» інформаційного простору [1].

Персоналізація має амбівалентний характер. З одного боку, вона підвищує релевантність інформації, оптимізує рекламні стратегії та забезпечує зручність користування сервісами. З іншого – створює ризики інформаційної ізоляції, посилює когнітивні упередження та загрожує приватності. Умови постійного збору даних формують нову модель економіки уваги, в якій аудиторія стає об'єктом моніторингу та прогнозування.

Отже, еволюція поняття «аудиторія» відображає перехід від індустріальної до інформаційної та платформізованої моделі суспільства. Якщо раніше аудиторія була кінцевою ланкою комунікаційного ланцюга, то сьогодні вона є активним, алгоритмічно профільованим і економічно значущим елементом цифрової екосистеми.

Еволюція поняття «аудиторія» демонструє зміну парадигми медіакомунікації – від масового впливу до персоналізованої взаємодії. У цифрову епоху аудиторія постає як сегментована, інтерактивна та алгоритмічно структурована множинність користувачів, чия поведінка стає ресурсом для медіаіндустрії. Таргетинг і персоналізовані алгоритми змінюють механізми формування інформаційного порядку денного, водночас актуалізуючи проблеми приватності, етичної відповідальності платформ та захисту персональних даних. Подальші дослідження потребують інтеграції теорії медіа, соціології, інформаційних технологій та правових студій для комплексного осмислення нової природи аудиторії в цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Gillespie T. The Relevance of Algorithms. In: Gillespie T., Boczkowski P.J., Foot K.A. (eds.). *Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. Cambridge : MIT Press, 2014. P. 167–194. DOI: https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262525374.003.0009 .
2. Jenkins H. *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York : NYU Press, 2006. 308 p.
3. Katz E., Blumler J. G., Gurevitch M. Uses and gratifications research. *Public Opinion Quarterly*. 1973. Vol. 37, No. 4. P. 509–523. DOI: https://doi.org/10.1086/268109 .
4. McQuail D. *McQuail's Mass Communication Theory*. 6th ed. London : Sage Publications, 2010. 632 p.
5. Pariser E. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York : Penguin Press, 2011. 294 p.
6. Zuboff S. *The Age of Surveillance Capitalism*. New York : PublicAffairs, 2019. 704 p.
7. Белла М.В. Соціально-комунікаційні особливості гіпертексту : дис. … канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.01 / Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2018. 211 с. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/K08.051.19/dissertation_5bccc260069f3.pdf (дата звернення: 09.03.2026).
8. Данько Ю. А. Алгоритмізація медіапростору як чинник трансформації аудиторії. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2021. № 4. С. 45-50. DOI: 10.32840/cpu2219-8741/2021.4(44).7
9. Іванов В. Ф. Масова комунікація : монографія. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2013. 902 с.

Белець Світлана Петрівна,
методист вищої категорії кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

НАУКОВІ ВИДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Сьогодні наукові видання – це не просто можливість опублікувати власні результати досліджень, це майданчик для спілкування вчених та пошуку однодумців та колег у професійній сфері, який формує відкриту науку. У світі, де інформація оновлюється миттєво, наукові видання допомагають класифікувати інформацію за галузями, новизни дослідження та представити результати дослідження, що створює комунікацію.

Тобто, наукова комунікація – це процес обміну, розповсюдження та публікації результатів досліджень науковців та дослідників, який існує для того, щоб отримані академічні результати були широко доступними світовим академічним спільнотам [1]. Вона може бути формальною та неформальною. Формальне – це наукові публікації, конференції та семінари, інституційні структури та патенти. А неформальні – це професійна комунікація дослідників.

Наукова публікація дозволяє поширювати результати досліджень серед академічної спільноти та громадськості, насамперед за допомогою журнальних статей та монографій, а також матеріалів конференцій, робочих документів та наборів даних [1]. Переважно їх поширюють видавництва наукових інституцій, або закладів вищої освіти.

Видання Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі Академія) є одним з таких професійних майданчиків для комунікації. Загалом в Академії є 4 наукових видання, які мають спільну мету у галузі культури: Науковий журнал «Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв»; Альманах «Культура і сучасність», Збірник наукових праць «Мистецтвознавчі записки» та Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» [2]. Вони є фаховими виданнями категорії «Б» із відкритим доступом, які публікують оригінальні дослідження, оглядові та теоретичні статті авторів з різних країн із широкого кола наук, а також міждисциплінарних досліджень. Оскільки журнали належать Академії, то мають спільну мету - висвітлення результатів наукових досліджень, різних точок зору з глобальних і поточних наукових проблем, аналіз перспектив на майбутнє. 3 журнали мають спільний напрям дослідження у галузях культурології, музичного, образотворчого та перформативного мистецтва [3–5]. Журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» - досліджує у галузі бібліотекознавства, документознавства, соціальних комунікацій [6].

Попри розгалуженість у напрямках дослідження, можна констатувати, що видання Академії охоплюють спектр соціокультурної та мистецької проблематики відповідають міжнародним стандартам цифровізації та сприяють репрезентації української науки на міжнародному рівні. Забезпечують міждисциплінарний науковий дискурс і інтеграцію українських досліджень у міжнародний інформаційний простір.

Список використаних джерел

1.Наукова комунікація та наукове видавництво / Наукова бібліотека НаУКМА. URL: https://library.ukma.edu.ua/korystuvachu/doslidnyku/21-korystuvachu/doslidnyku/360-naukova-komunikatsiia-ta-naukove-vydavnytstvo (дата звернення: 28.03.2026).

2.Наукові видання академії / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. URL: https://nakkkim.edu.ua/nauka/vydannia-akademii (дата звернення: 28.03.2026).

3.Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : науковий журнал URL: https://journals.uran.ua/visnyknakkkim (дата звернення: 29.03.2026).

4. Сучасна культура : URL: https://contculture.com.ua/uk (дата звернення: 28.04.2026).

5.Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. URL: https://artnotes.com.ua/uk (дата звернення: 29.03.2026).

6.Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатологія : наук. журн. URL: https://bdi.com.ua/uk (дата звернення: 28.03.2026).

Собкович Олеся Сергіївна,
магістерка мистецтвознавства, незалежна дослідниця, м. Берлін, Німеччина

ХУДОЖНЯ КРИТИКА ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ: НОВІ ПАРАДИГМИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Поступовий розвиток цифрових технологій, поява інтернет-майданчиків та трансформація самої природи публічного дискурсу, характерні для українського культурного середовища 2000-х–2010-х років, зумовлюють потребу осмислення функціонування художньої критики не лише як частини мистецтвознавства, але й як специфічної форми культурної комунікації, що функціонує в медіапросторі та впливає на процеси культурної медіації.

У цей період художня критика виходить за межі вузькопрофесійного дискурсу, набуваючи ознак відкритої публічної комунікації. Вона функціонує як у спеціалізованих друко-

ваних виданнях (зокрема «Art Ukraine», «Образотворче мистецтво», «Артанія», «Українська культура», «Галерея», «Шо», «Aura», «Fine Art»), так і в нових медіаформатах – на онлайн-платформах, часописах і культурних порталах (зокрема «Культурний тренажер», «AZH» [АЖ], «Korydor», «Спільне», «LB.ua» тощо). Така медіадифузія художньої критики (розширення присутності в різних медіа) сприяє зміні способів інтерпретації мистецьких явищ, зокрема актуалізації їх соціокультурного контексту та комунікативного потенціалу, що зумовлює розширення функцій критики в системі культурної комунікації.

Помітною рисою матеріалів онлайн-ресурсів є розгляд явищ художнього процесу в єдності мистецького та соціокультурного контекстів із акцентом на культурологічному підході та історичному аспекті їх інтерпретації. Це робить художню критику більш доступною для широкого кола реципієнтів і водночас сприяє інтеграції мистецького дискурсу в ширший медіапростір, де він взаємодіє з політичними, соціальними та культурними наративами.

Мистецькі жести і проєкти, що порушують актуальні соціальні питання, висвітлюються на більшості онлайн-платформ – як спеціалізованих, так і суспільно-політичних. У загальноінформаційних медіа такі матеріали, як правило, представлені в межах рубрики «Культура» або «Мистецтво», тоді як спеціалізовані ресурси пропонують диференційовану систему тематичних розділів (зокрема «Арт», «Книжки», «Кіно та театр», «Музика» тощо).

Показовим у цьому контексті є матеріал журналу соціальної критики «Спільне», присвячений виставковому проєкту «Погляди». Аналіз авторки зазначеного коментаря – Тамари Злобіної – демонструє, що інтерпретація мистецької події виходить за межі суто естетичного розгляду й охоплює ширше дискусійне поле, включаючи політичні, ідеологічні та соціальні аспекти. Публікація звертається до проблем соціальної нерівності, ідентичності, націоналізму, гендеру, а також до теоретичних підходів, що пояснюють функціонування цих явищ у сучасному суспільстві. У такий спосіб мистецький проєкт розглядається не як автономний художній об'єкт, а як елемент соціокультурного процесу та інструмент осмислення дійсності. Водночас у тексті присутній і власне мистецький аналіз, що стосується експозиційних рішень, взаємодії форми і змісту, а також ефективності художніх засобів, однак він не є домінуючим і підпорядковується оцінці соціальної функції мистецтва. Такий підхід свідчить про зміщення акцентів у художній критиці – від естетичної автономії твору до його комунікативного та соціокультурного потенціалу.

Це дозволяє говорити про те, що художня критика, залишаючись інструментом виявлення й аналізу тенденцій візуального мистецтва, інтегрує знання з інших наук, виконуючи соціокультурну функцію та сприяючи багатовекторному осмисленню мистецьких практик, формуючи дискусії про значення, ідентичність та цінності.

У цих умовах комунікативна функція художньої критики набуває особливої ваги, що зумовлює її міждисциплінарний характер. Перетин із такими сферами знань, як медіадослідження, культурологія, соціологія та журналістика, розширює її методологічний інструментарій і поглиблює аналіз взаємозв'язків між мистецтвом і суспільством. Водночас така інтеграція актуалізує питання збереження ідентичності художньої критики як специфічної форми знання та її здатності поєднувати міждисциплінарність із збереженням аналітичної глибини та критичним переосмисленням власних функцій у системі культурної комунікації.

Отже, розвиток художньої критики в українському медіапросторі початку XXI століття визначається як внутрішніми трансформаціями мистецького поля, так і зовнішніми чинниками, пов'язаними з медіатизацією культури. У цьому контексті особливої значущості набуває проблема збереження балансу між її комунікативними та аналітичними функціями, що забезпечує її функціонування не лише як інструменту комунікації, але й як повноцінної форми осмислення мистецтва.

Список використаних джерел

1. Злобіна Т. Бачили очі, що купували. *Спільне*. 21.07.2009. URL: https://commons.com.ua/uk/bachili-ochi-shho-kupuvali/ (дата звернення: 26.03.2026).

Коваленко Аліна Михайлівна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
Науковий керівник – Вітковський Денис Ігорович,
старший викладач кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ПРИЙОМИ МОНТАЖУ ТА ЗЙОМКИ ЯК ЗАСОБИ КОНСТРУЮВАННЯ НАРАТИВУ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ КІНО

У сучасному українському художньому кіно прийоми монтажу та зйомки функціонують як ключові інструменти конструювання дієгетичного простору та наративної структури. Вони не лише забезпечують технічну організацію кіноматеріалу, але й виступають засобами смислотворення, формуючи візуальну семіотику твору та моделюючи сприйняття реальності глядачем.

Монтаж у цьому контексті доцільно розглядати як семіотичний механізм, що реалізує принципи наративної організації через взаємодію кадрів. Застосування асоціативного та паралельного монтажу створює ефект смислової надбудови, де значення виникає не в окремому кадрі, а в їх синтагматичному поєднанні. Зокрема, у фільмі «Плем'я» (реж. М. Слабошпицький) відсутність вербальної мови компенсується монтажною ритмікою та візуальною структурою сцен, що формують цілісну дієгетичну систему без традиційного діалогу. Камера тут функціонує як єдиний носій наративу, а довгі плани мінімізують монтажну фрагментацію, підсилюючи ефект занурення.

У фільмі «Атлантида» (реж. В. Васянович) монтажна стратегія навпаки тяжіє до статичності та уповільненого темпоритму. Використання довгих статичних кадрів та мінімального монтажного втручання формує відчужений, постапокаліптичний дієгетичний простір. Такий підхід змінює традиційну динаміку наративу, переводячи акцент з подієвості на споглядальність та екзистенційне переживання.

Прийоми зйомки в українському кіно також виконують функцію смислового кодування. Ракурс, рух камери та композиція кадру формують не лише візуальну організацію простору, але й ієрархію значень. У стрічці «Земля блакитна, ніби апельсин» (реж. І. Цілик) поєднання документальної естетики з художніми прийомами зйомки створює гібридну форму, де межа між дієгетичним і позадієгетичним простором розмивається.

У фільмі «Тіні забутих предків» (реж. С. Параджанов) візуальна мова будується через експресивні рухи камери, нестандартні ракурси та колористичні рішення, що формують символічний рівень наративу. Тут камера виступає не як нейтральний спостерігач, а як активний учасник події, що транслює культурні коди та міфологічні структури.

Сучасний український кінематограф також демонструє вплив цифрових медіа на монтажну та знімальну практику. Зростання ролі кліпового мислення, характерного для соціальних мереж, трансформує темпоритм монтажу, сприяючи фрагментації наративу та посиленню візуальної динаміки.

Отже, прийоми монтажу та зйомки в українському художньому кіно виступають як інтегровані елементи візуальної семіотики, що забезпечують формування дієгетичного простору, структурування наративу та інтерпретацію культурної реальності. Їх аналіз дозволяє глибше зрозуміти специфіку сучасного українського кінематографа як складної системи медіакомунікації.

Список використаних джерел

1. Sanz-Aznar J. The editing cut as an articulator in film narrative. *Frontiers in Psychology*. 2025. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12267235/ (дата звернення: 24.03.2026).

2.Suppia A. Beyond the divide in the history of film theory. *Interfaces*. 2022. URL: https://journals.openedition.org/interfaces/6053 (дата звернення: 24.03.2026).

3. Конівіцька Т. Історія кіно : навч. посіб. Львів, 2024. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15123/1/Посібник_Конівіцька_Історія%20кіно_друк.pdf (дата звернення: 24.03.2026).

4. Кунденко Я. Діалектика кінообразу: філософське осмислення кінематографа. *Грані*. 2025. URL: https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2173 (дата звернення: 24.03.2026).

5. Процик В. В. Особливості монтажу в сучасному відеоконтенті : дипломна робота. 2023. URL: https://ela.kpi.ua/bitstreams/6b3ec1e4-8615-4834-8893-7a25c3220ff0/download (дата звернення: 24.03.2026).

Кузьменко Анна Петрівна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, *м. Київ*
Науковий керівник – Новикова Руслана Артемівна,
заслужена артистка України, *доцентка кафедри*
факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПОДКАСТУ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Сучасний український медіапростір перебуває у стані безперервної трансформації, що зумовлено як глобальною цифровізацією, так і внутрішніми соціальними процесами, спричиненими війною. "Подкасти – один із найдинамічніших аудіовізуальних форматів останніх років, стали важливою складовою цього процесу. Вони поєднують риси традиційної радіожурналістики з новими формами мультимедійної взаємодії, зберігаючи особистісність і довірливість комунікації. Їхня популярність зростає на тлі зниження інтересу до телевізійних форматів і появи потреби в мобільному, гнучкому контенті, який можна слухати або дивитися в будь-який час." [7, 180].

Перші спроби подкастингу в Україні з'явилися ще у 2010-х роках, однак саме повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році стало каталізатором їхнього стрімкого розвитку. Війна створила нову інформаційну реальність, де аудиторія прагнула не лише отримувати новини, а й чути голоси людей, які переживають ті самі події, шукати підтримку та осмислення. У цей час подкасти почали виконувати роль платформи для документування досвіду, формування емоційної спільноти, а також боротьби з дезінформацією. Як зазначають сучасні дослідники медіа, що війна завжди трансформує комунікативний дискурс, і в українському випадку подкасти стали його новою формою – простором вільного слова, який не обмежується традиційними рамками мовлення.

У межах цього дискурсу особливе місце посідають відеоподкасти, що активно розвиваються на платформі YouTube. Вони поєднують елементи розмовного жанру, документалістики та шоу, а головне, забезпечують візуальну присутність, що підсилює довіру аудиторії. Олександр Дмитровський в своїй роботі "Особливості подкастингу як складової інтернет-радіо" відзначає, що саме відеоформат дозволяє глибше розкрити особистість спікера, адже зоровий контакт, жести й міміка створюють ефект співприсутності. Це, у свою чергу, змінює жанрові межі подкасту, формуючи його як аудіовізуальний наратив, у якому зміст і форма тісно взаємопов'язані.

В українському медіапросторі сьогодні активно функціонують подкасти «Кляті питання» (Українська правда), «Військовий подкаст» (Телебачення Торонто), авторські формати Василя Тимошенка, Сергія Лиховоди та інших. Їхня тематика охоплює соціальні, військові, культурні та особистісні аспекти життя під час війни. У більшості випадків ці відеоподкасти будуються на принципі діалогу як терапії, вони не лише інформують, а й допомагають проговорювати травматичні досвіди, сприяють формуванню наративів стійкості, солідарності та національної ідентичності. Подкастинг став для українців способом самоорганізації у медіапросторі – від аматорських студій до професійних редакцій, що корелюється з тенденціями світового подкастингу, де перевага надається щирості, автентичності та живому спілкуванню.

"Відеоподкасти демонструють перехід від вертикальної медіа моделі до горизонтальної комунікації, коли аудиторія стає співучасником процесу. Глядачі активно коментують, пропонують теми, підтримують авторів фінансово – усе це змінює дискурс взаємодії між медіа та суспільством." [4, 75]. Отже, подкасти в умовах війни можна розглядати не лише як формат, а як соціокультурне явище, що об'єднує спільноти навколо важливих тем – від оборони та волонтерства до особистих історій.

В статті Statista "Podcasting worldwide – statistics and facts" наголошують на тому, що стрімке зростання популярності відеоподкастів пов'язане з переходом глядача до цифрових платформ, у яких YouTube виступає головним каналом дистрибуції.

Подкасти стають середовищем, де аудиторія шукає пояснення складних процесів та водночас емоційної підтримки. Для українського суспільства часів війни важливо чути «свої голоси» та бачити обличчя людей, які продовжують жити, працювати, воювати або документувати події.

З метою глибшого розуміння аудиторних уподобань ми провели бліц-опитування серед представників різних вікових груп. Респондентам було поставлено низку запитань: якими платформами для перегляду чи прослуховування подкастів вони користуються найчастіше; які теми їх цікавлять; чому вони обирають саме подкасти; яким форматам надають перевагу аудіо чи відео. Такий підхід допоміг простежити, як споживацькі звички впливають на структуру українського подкастингу та його розвиток у час війни.

Проведене бліц-опитування п'яти респондентів різного віку показало спільні тенденції у ставленні аудиторії до відеоподкастів та їхньої ролі в українському медіапросторі періоду війни. Насамперед можна зазначити, що усі опитані так чи інакше споживають подкасти, хоча частота перегляду суттєво відрізняється. Молодші респонденти (19–25 років) звертаються до відеоподкастів майже щодня, що корелюється з глобальними дослідженнями медіаспоживання покоління Z, яке обирає гнучкі формати й короткі інтервальні практики перегляду. Старші учасники опитування (старше 30 років) переважно слухають подкасти епізодично, однак підкреслюють, що роблять це тоді, коли тема дійсно викликає інтерес.

YouTube виявився домінантною платформою серед усіх респондентів. Навіть ті, хто полюбляє аудіоформат, визнають, що саме YouTube є найбільш доступним і зрозумілим сервісом. Це підтверджує загальний дискурс про перехід подкастів у відеоформат та зростання ролі YouTube як ключового майданчика українського подкастингу. Частина аудиторії користується Spotify або Apple Podcasts, однак ці платформи лишаються додатковими, а не основними.

У відповідях респондентів чітко простежуються жанрові інтереси, що утворюють кілька стабільних наративів: психологія, культура, суспільні теми та військова тематика. Переважно молодші учасники зазначають, що до початку повномасштабного вторгнення їхні вподобання були більш «лайфстайл» чи розважальними, але з 2022 року значно зросла увага до подкастів про війну, досвід військових, волонтерство та соціальні зміни. Це узгоджується із загальними тенденціями розвитку українського медіаринку, де подкасти виконують роль інструмента документування реальності та емоційної підтримки аудиторії.

Важливою є й перевага відеоподкастів над аудіо, яка звучала у відповідях майже всіх учасників, крім однієї респондентки. Люди пояснюють це бажанням «бачити емоції», «зчитувати міміку», «бути присутнім у розмові». Це ще раз підтверджує, що відеоподкасти в Україні мають не лише інформаційне, а й виразне комунікаційне навантаження: глядач хоче відчувати близькість до ведучого та гостя, що зміцнює довіру до контенту.

Усі учасники опитування наголошують, що подкасти стали важливими під час війни. Причини варіюються, але формують спільне смислове поле: подкасти допомагають залишатися в інформованому полі без перевантаження новинами, створюють відчуття присутності й підтримки, формують спільноту, дають можливість чути «свої голоси». Для частини респондентів подкасти стали способом краще розуміти військовий досвід і соціальні процеси, а для інших – способом зменшити тривогу або відволіктися.

Результати опитування підтверджують основні тенденції, описані у наукових дослідженнях українських авторів, що відеоподкасти стають складовою сучасного медіадискурсу, виконуючи інформативну, соціальну та емоційну функції. Їхня популярність зростає саме завдяки поєднанню візуальної присутності, довіри до ведучих і здатності працювати з темами війни без надмірної тривожності. Отримані відповіді демонструють, що подкасти для української аудиторії – це не просто формат, а форма комунікації та переживання реальності.

Отже, війна стала поштовхом для розквіту подкастингу в Україні, перетворивши його з нішевого жанру на один із провідних форматів нової медіареальності. Відеоподкасти не просто інформують – вони створюють простір для розмови, підтримки, осмислення. Через особистість ведучого та гостя формується унікальний тип комунікації, у якому правда, емоційність і довіра стають основними цінностями. Цей формат продовжує розвиватися, імовірно, стане одним із ключових напрямів українського аудіовізуального виробництва в найближчі роки, адже він зберігає головне – людський голос у час, коли слово має особливу вагу.

Список використаних джерел

1. Berry R. A golden age of podcasting? Radio Journal. 2015. P. 95–109.
2. Дмитровський О. Особливості подкастингу як складової інтернет-радіо. Теле- та радіожурналістика. 2017. С. 97–101.
3. Дмитровський О. Типологія українських подкастів – найважливішого сегмента інтернет-радіо. Теле- та радіожурналістика. 2015. Вип. 14. С. 149–154.
4. Гаврилюк І. Подкасти в системі українських інтернет-медіа. Образ. 2022. С. 72–79.
5. Гол Д. Онлайнова журналістика. Київ, 2005. 344 с.
6. Гроші, студії, події. Як минув рік для українського подкастингу. URL: bit.ly/3PhHT6Y
7. Коваль С. Аудіальний контент користувачів. Теле- та радіожурналістика. 2017. С. 178–183.
8. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики. Київ, 2006. 628 с.
9. Statista. Podcast audience growth worldwide. URL:https://www.statista.com/topics/7662/podcasting-worldwide/?srsltid=AfmBOor1jEMMg1YeabKP_gh5oeuC-6jkb7RXoiDOF5XRZaNmn283YJzW#topicOverview

Мартиченко Каріна Андріївна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
Науковий керівник – Вітковський Денис Ігорович,
старший викладач кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

РОЛЬ МЕДІА В ПРОЦЕСІ ДЕРУСИФІКАЦІЇ ОДЕСИ

Поняття дерусифікації у сучасному українському науковому та публічному дискурсі використовується для позначення комплексу заходів і суспільних трансформацій, спрямованих на подолання наслідків тривалої русифікації українського культурного, мовного та символічного простору. Під русифікацією розуміють політику й практики насадження російської мови та культурних моделей, які історично реалізовувалися в межах імперських і радянських структур влади та мали на меті асиміляцію або маргіналізацію української ідентичності. Відповідно, дерусифікація виступає як процес відновлення ролі української мови, культури та національної пам'яті у публічному житті.

Термін «дерусифікація» охоплює кілька взаємопов'язаних вимірів. По-перше, мовний – що передбачає розширення функціонування української мови в освіті, медіа, сфері обслуговування та державному управлінні. По-друге, символічний – пов'язаний із демонтажем або переосмисленням назв, пам'ятників і культурних маркерів, які репрезентують російську імперську чи радянську спадщину. По-третє, медійний – що стосується зміни наративів, інформаційної політики та структури медіаконтенту. У ширшому контексті дерусифікація перетинається з такими процесами, як декомунізація та деколонізація, проте не є тотожною їм, оскільки має власний об'єкт – подолання саме російської мовної та культурної домінації.

Передумови дерусифікації формувалися задовго до повномасштабної війни. Поворотним моментом став 2014 рік, коли після початку збройної агресії проти України мовне питання набуло виразного політичного та безпекового виміру. Саме в цей період активізувалися громадські ініціативи щодо переходу на українську мову, перегляду топоніміки та зміни символічного простору. Водночас процес набув інституційного оформлення через ухвалення низки нормативних актів, зокрема законів про декомунізацію (2015 рік) та Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 рік), які створили правове підґрунтя для системних мовних і символічних трансформацій.

Повномасштабна війна 2022 року значно прискорила та радикалізувала дерусифікаційні процеси, однак вона не стала їх початком. Війна виступила каталізатором уже наявних тенденцій, які раніше розгорталися поступово та часто мали характер суспільної ініціативи. Отже, дерусифікація не є спонтанним явищем, що виникло виключно внаслідок воєнних подій, а постає як еволюційний процес, історично зумовлений колоніальною спадщиною, мовною асиметрією та трансформацією української ідентичності в умовах безпекових викликів.

Дерусифікація в сучасній Україні постає як складний соціокультурний і мовний процес, зумовлений тривалим історичним домінуванням російської мови, символів та наративів у публічному просторі, а також актуалізований умовами російсько-української війни. На відміну від формальних політик мовного регулювання, дерусифікація охоплює не лише зміну мовних практик, а й трансформацію колективної пам'яті, символічних кодів та ідентифікаційних моделей суспільства. У цьому контексті вона розглядається як реакція на системну русифікацію, що тривалий час виконувала функцію інструменту імперського впливу на український соціокультурний простір.

У науковому дискурсі дерусифікація найчастіше визначається як процес подолання наслідків русифікації, що виявляється у зменшенні ролі російської мови в публічному спілкуванні, освіті, культурі та медіа, а також у витісненні російських ідеологічних і символічних маркерів. Вона не зводиться до механічної заміни однієї мови іншою, а передбачає переосмислення мовної ідентичності як чинника національної безпеки та суспільної згуртованості. Саме мовний вимір дерусифікації стає ключовим у ситуації війни, коли мова набуває значення маркера політичної лояльності та культурної належності [4].

Важливо підкреслити, що дерусифікація є не лише мовним, а й соціокультурним явищем, оскільки вона зачіпає сферу цінностей, символів і публічних смислів. У регіонах Півдня України, зокрема в Одесі, російська мова набула статусу домінантної у міському просторі впродовж XIX століття після входження території до складу Російської імперії та заснування міста як портового центру у 1794 році. Попри те, що територія сучасної Одеси має значно давнішу історію – від античного поселення Істріан до середньовічного Коцюбіїва (Хаджибея) – саме імперський період заклав підвалини для поступової русифікації адміністративного управління, освіти та публічної комунікації. У результаті російська мова почала виконувати функцію «нормативної» у міському середовищі, що сприяло формуванню специфічної моделі багатомовності з домінуванням російського культурного коду.

Подолання цієї історично сформованої моделі супроводжується суспільними дискусіями, спротивом частини населення та активною участю медіа у формуванні нових інтерпретацій міської ідентичності [6].

Соціокультурний аспект дерусифікації також пов'язаний із переосмисленням символічного простору – назв вулиць, пам'ятників, публічних текстів і медійних образів. Усунення або переінтерпретація символів російської та імперської політики розглядається не як акт заперечення історії, а як спроба звільнення публічного простору від наративів, що легітимізують колоніальне минуле. У цьому сенсі дерусифікація функціонує як форма культурної самооборони та інструмент відновлення суб'єктності українського суспільства [1].

На законодавчому рівні процеси дерусифікації реалізуються через ухвалення нормативно-правових актів, які регламентують функціонування української мови та обмежують репрезентацію імперської й радянської символіки у публічному просторі. Важливим кроком

стало ухвалення у 2015 році пакета законів про декомунізацію, що передбачали перейменування топонімів та демонтаж пам'ятників, пов'язаних із радянським режимом. Подальше нормативне закріплення мовної політики відбулося із прийняттям Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р.), який визначив обов'язковість використання української мови в органах влади, освіті, сфері послуг та медіа.

Хоча термін «дерусифікація» прямо не фігурує в текстах законів, саме ці правові механізми створили інституційні умови для витіснення російської мови з домінантних позицій у публічній комунікації та для перегляду символічного простору міст. Тож дерусифікація набуває не лише суспільного, а й нормативно оформленого характеру, поєднуючи правове регулювання з культурними та медійними трансформаціями [7].

Подальша інтенсифікація процесів дерусифікації в Україні безпосередньо пов'язана з повномасштабною російсько-українською війною, яка радикально змінила суспільне сприйняття російської мови та культурних кодів. Те, що раніше часто розглядалося як «побутова двомовність» або «регіональна специфіка», у воєнних умовах набуло чіткого політичного та безпекового виміру. Російська мова все частіше асоціюється не з нейтральним засобом комунікації, а з інструментом символічного контролю та ідеологічного впливу, що актуалізує потребу її витіснення з ключових сфер публічного життя.

У цьому контексті дерусифікація постає як відповідь суспільства на спроби Російської Федерації використовувати мовний та культурний фактор для легітимації агресії. Інформаційні кампанії, спрямовані на утвердження образу окремих українських міст як «російських», супроводжуються активним використанням мовних і символічних маркерів. Саме тому подолання таких наративів передбачає не лише фізичне усунення символів, а й системну зміну мовних практик, що закріплюють ці уявлення у масовій свідомості.

Важливу роль у дерусифікаційних процесах відіграє трансформація мовної ідентичності, яка в умовах війни набуває рис усвідомленого вибору. Перехід на українську мову дедалі частіше розглядається як форма громадянської позиції та символ солідарності з державою. У цьому сенсі дерусифікація виходить за межі адміністративних рішень і стає елементом повсякденних практик, що формують нову модель соціальної взаємодії та культурної належності [5].

Суттєвим аспектом дерусифікації є також її зв'язок із проблемою інформаційної безпеки. Домінування російськомовного контенту в медіапросторі тривалий час створювало сприятливе середовище для поширення дезінформації та маніпулятивних наративів. Умови гібридної війни продемонстрували, що мовна залежність може трансформуватися в канал інформаційного впливу, а отже, зменшення присутності російської мови в публічній комунікації розглядається як елемент протидії загрозам національній безпеці [3].

З огляду на це, дерусифікація в сучасній Україні формується як багатовимірний процес, у якому поєднуються мовні, культурні, безпекові та ідентифікаційні чинники. Вона не має одномоментного характеру і реалізується поступово через зміну суспільних норм, переоцінку історичного досвіду та формування нових комунікативних стандартів. Саме ця поступовість і комплексність дозволяє розглядати дерусифікацію не як радикальний розрив із минулим, а як еволюційний процес переосмислення місця мови й культури в сучасній українській державі [4].

Дерусифікація як соціокультурний і мовний процес у сучасній Україні формується під впливом війни, історичної пам'яті та актуальних безпекових загроз. Її багатовимірний характер зумовлює необхідність аналізу не лише нормативних і символічних змін, а й механізмів поширення нових смислів у суспільстві. Саме медіа, як ключовий канал масової комунікації, стають основним середовищем, у якому дерусифікаційні процеси отримують публічну форму та суспільну легітимацію, що логічно зумовлює подальший аналіз їхньої ролі у формуванні мовної свідомості [2].

Список використаної літератури

1. В Одесі демонтують пам'ятники російської та імперської політики. Укрінформ. 2024. URL: https://hmarochos.kiev.ua/2024/09/20/odesyty-dochekalysya-znesennya-pamyatnyka-pushkinu/ (дата звернення: 22.01.2026).

2. Довженко О., Єгорова А., Іванова Т., Міський В., Потапова В., Юричко А. *Медіаграмотність під час війни: теорія, методика та інтерактив: навч. посібн.* / за загал. ред. О. Волошенюк, В. Іванова. – Київ: Академія української преси; Центр вільної преси, 2023. – 68 с. – ISBN 978-617-7370-54-2.

3. Запорожець С. А. Інформаційна безпека України в умовах гібридної війни // *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 17(5). С. –. DOI: https://doi.org/10.46972/2076-1546.2019.17.05

4. Ковальчук Т. Дерусифікація публічного простору України в умовах повномасштабної російсько-української війни // *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2023. Вип. 14. С. 144–___ . DOI: https://doi.org/10.35433/history.112074

5. Михальчук О. Мовна ідентичність етнічних спільнот у контексті української мовної ситуації // *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2021. Vol. IX, № 2. С. 37–49. DOI: 10.14746/sup.2021.9.2.03

6. Одеса – «русский город»? Як Росія захоплює символічний простір міста. Детектор медіа. 2023. URL: https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/34826/2024-05-02-odesa-russkyy-gorod-yak-rosiya-zakhoplyuie-symvolichnyy-prostir-ukrainskykh-mist/ (дата звернення: 22.01.2026).

7. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text (дата звернення: 22.01.2026).

***Нікачало Крістіна Анатоліївна**,*
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Погребняк Галина Петрівна,
докторка мистецтвознавства, професорка,
професорка кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ

Цифровий простір радикально трансформував систему медіа та інформаційних процесів. Те, що ще десятиліття тому було стабільною системою з чіткими ролями (журналіст, джерело, аудиторія), швидко змінилося, набувши гнучких, багатошарових характеристик. Цифровізація не лише прискорила передачу даних, але й змінила природу комунікації: вона стала персоналізованою, алгоритмічно опосередкованою та більш вразливою до маніпуляцій.

Дослідження сучасних комунікацій є своєчасним, оскільки традиційні моделі (лінійна модель Лассвелла, теорія «спіралі мовчання») вже не пояснюють сьогоднішніх процесів. Водночас актуалізується потреба в обміні знаннями між дисциплінами: соціологією, психологією, культурологією, інформаційними технологіями, правом, комунікацією.

Метою статті є комплексний аналіз трансформацій медіакомунікацій у цифрову епоху та обґрунтування необхідності міждисциплінарного підходу до їх дослідження.

1. Цифрова трансформація як зміна комунікаційної парадигми. Цифрова трансформація виходить за межі технологій, охоплюючи соціальні, економічні та політичні виміри.

По-перше, змінюється структура виробництва й споживання медіа: індустріальна модель «один – багатьом» поступається мережевій комунікації «багато – багатьом». Соціальні медіа, месенджери, блоги, користувацький контент (UGC) створюють феномен «просьюмеризму» [1, с. 112].

По-друге, ключову роль відіграють алгоритми. Рекомендаційні системи YouTube, TikTok, Instagram, новинні стрічки Facebook, алгоритми пошуку Google формують персоналізовані інформаційні середовища. Як зазначає Т. Гіллеспі, алгоритми стали «невидимими кураторами» публічного простору [2, с. 168]. Це породжує «фільтр-бульбашки» та «ехокамери» [3, с. 9–12].

По-третє, змінюється статус факту й довіри. Поширення ШІ, дипфейків, ботів і маніпулятивних кампаній призвело до падіння довіри до новин, особливо серед молоді [4]. Інформаційна екосистема стає «постправдою», де емоції часто переважають раціональні аргументи.

2. Міждисциплінарність як відповідь на складність. Описані зміни неможливо дослідити в межах однієї дисципліни. Сучасні медіакомунікації потребують синтезу:

— Соціологічного аналізу (М. Кастельс про мережеве суспільство [1], соціальна динаміка онлайн-спільнот);

— Психологічного підходу (мотивації, когнітивні упередження, вплив алгоритмів на сприйняття та ідентичність);

— Культурологічного виміру (формування цінностей, наративів, ідентичностей у цифровому просторі);

— Технологічних дисциплін (логіка алгоритмів, ШІ, кібербезпека, захист даних);

— Управлінських і правових наук (регулювання цифрового простору, захист прав користувачів, інформаційна безпека).

На перетині цих галузей виникають нові напрями: критичні алгоритмічні студії, цифрова соціологія, комунікаційний менеджмент у кризових умовах. Конференція «Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог» є важливою платформою для такого синтезу.

3. Інформаційна культура в цифрову епоху: нові виклики. Традиційне розуміння інформаційної культури потребує розширення. Додаються щонайменше три нові виміри:

1. "Алгоритмічна грамотність" – усвідомлення того, що контент формується алгоритмами, здатність розпізнавати фільтр-бульбашки, критично ставитися до рекомендацій [5, с. 55].

2. "Візуальна та аудіальна критичність" – вміння виявляти дипфейки, аналізувати метадані, перевіряти контекст.

3. "Етичний вимір" – розуміння наслідків онлайн-активності, правил цифрового етикету, захисту даних.

Формування такої культури потребує координації освіти, медіа, платформ, громадськості та держави (приклади Фінляндії, Естонії) [6].

4. Комунікаційні стратегії в кризових умовах: досвід України. Досвід України під час повномасштабної війни демонструє, як цифрові комунікації стають інструментом захисту. Ключові тенденції:

– швидка адаптація державних комунікацій до соціальних медіа (телемарафон, Telegram-канали, відеозвернення);

– високий рівень волонтерської та громадянської комунікації, що заповнює прогалини;

– активне використання цифрової дипломатії для протидії дезінформації на міжнародному рівні.

Війна виявила вразливість інформаційної інфраструктури та необхідність координації між державою, медіа, платформами та суспільством. Міждисциплінарний підхід дає змогу поєднати технічний захист, соціально-психологічні інструменти, управлінські рішення та правові рамки. Цей досвід демонструє унікальну модель гібридної комунікації, де поєднуються державні, громадянські та цифрові ініціативи.

5. Перспективи досліджень і практичні рекомендації. Подальший розвиток медіакомунікацій потребує:

– створення інтегративних моделей, зокрема на основі акторно-мережевої теорії (ANT), яка долає дихотомію «технології vs. суспільство»;

– розвитку міждисциплінарних освітніх програм у вищій школі;

– постійного діалогу між академічною спільнотою, державою, бізнесом та громадянським суспільством (конференції, робочі групи);

– впровадження стандартів інформаційної гігієни та медіаграмотності на всіх рівнях;

– посилення міжнародної співпраці для гармонізації регулювання цифрових платформ і протидії дезінформації.

Висновки. Цифровізація революціонізує медіакомунікації, змінюючи їхню структуру, учасників, механізми функціонування. Традиційні теорії потребують перегляду з урахуванням алгоритмічного опосередкування, мережевої організації, персоналізації контенту та роз-

миття меж між виробництвом і споживанням. Адекватна відповідь на ці виклики неможлива без міждисциплінарного підходу. Для України, що перебуває в умовах гібридної війни, це особливо актуально. Подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблення міждисциплінарної взаємодії, розробку інтегративних моделей комунікації та формування інформаційної стійкості суспільства. Отже, сучасні медіакомунікації потребують не лише теоретичного переосмислення, але й практичних стратегій адаптації до умов цифрової нестабільності.

Список використаних джерел

1. Кастельс М. Мережі обурення і надії: соціальні рухи в епоху Інтернету / пер. з англ. В. Купрій. Київ : Видавництво «Кліо», 2020. 288 с.
2. Gillespie T. The Relevance of Algorithms. Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society. Cambridge, MA : MIT Press, 2014. P. 167–194.
3. Pariser E. The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think. New York : Penguin Press, 2011. 304 p.
4. Newman N., Fletcher R., Robertson C. T., Arguedas A. R., Nielsen R. K. Reuters Institute Digital News Report 2025. Oxford : Reuters Institute for the Study of Journalism, 2025. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2025 (дата звернення: 20.03.2026).
5. Євтушенко О. М. Інформаційна культура особистості в умовах цифровізації: нові виклики. Вісник Книжкової палати. 2025. № 3. С. 24–29.
6. Media Literacy in Finland: National Media Literacy Policy. Helsinki : Ministry of Education and Culture, 2024. URL: https://okm.fi/en/media-literacy (дата звернення: 20.03.2026).
7. Ткаченко Н. В. Комунікаційна політика України в умовах війни: стратегії та інструменти. Стратегічні пріоритети. 2024. № 2. С. 202–215.
8. Latour B. Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory. Oxford : Oxford University Press, 2005. 320 p.

Щербак Юрій Олександрович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

РОЛЬ МЕДІАСТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРІВ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

У сучасних умовах цифровізації, інформаційної турбулентності та війни медіастратегія стає ключовим управлінським механізмом розвитку центрів культурних послуг (далі ЦКП). Вона визначає не лише спосіб комунікації, а й культурну місію культурної інституції в громаді в умовах нестабільності та хаотичних інформаційних потоків.

В такому змістовому контексті, місія медіастратегії полягає у стратегічно визначеному призначенні комунікаційної діяльності ЦКП, яка спрямована на формування смислів, цінностей і довіри через системну, цілеспрямовану та відповідальну взаємодію з аудиторією центру.

Світом активно шириться антиінтелетуалізм, що стає явищем масової культури. Антиінтелетуалізм проявляється у недовірі, знеціненні або ворожості до знань, науки, освіти та інтелектуальної діяльності. Українська вчена Ніна Зражевська, дослідивши антиінтелектуалізм як ключову медіастратегію популістського дискурсу в умовах повномасштабної війни, дійшла висновку, що для протидії потрібно «відкривати можливості для формування ефективної державної та громадянської відповіді на дезінформацію – через розвиток критичного мислення, підтримку якісної журналістики, зміцнення наукової комунікації та підвищення довіри до експертного знання» [2, с. 24].

Центри культурних послуг як заклади в яких акумульовано різні види пізнавальної та інформаційної діяльності, а також сформована аудиторія, яка прагне знань є тими інституціями, які здатні виконати визначену місію.

На пріоритетності успішної медіастратегії наголошує Римма Данканіч. Вчена зазначає, що «успішна медіастратегія повинна включати: створення власних наративів углобальному медіапросторі, просування української культури, мови, традицій через сучасні комунікаційні платформи, розвиток інформаційної стійкості суспільства до зовнішніх маніпуляцій, зміцнення державних та недержавних інституційкомунікації» [1, с. 20].

Забезпечуючи системну взаємодію з громадою, ресурсно забезпечена і реалізована медіастратегія на тільки структурує інформаційні потоки ЦКП, а й формує його популярність серед громади. Перевівши комунікацію з формальної у колективну, діалогову ЦКП перестає бути «будинком заходів» і стає публічним соціокультурним простором для набуття знань та раціональної комунікації, позиціонуючи центр як сучасну інституцію, яка функціонально здатна забезпечити доступ громадян до правдивої інформації.

Медіастратегія ЦКП сьогодні - це не просто набір заходів інформаційного характеру, це центр в якому транслюються цінності громади, формується культурна пам'ять, підтримується локальна ідентичність та створюється відчуття спільності. Центри культурних послуг сьогодні є інституціями де формується спротив та всебічно підтримується моральна стійкість громади.

Розширюючи свої освітні та інформаційні можливості, ЦКП формують свій авторський медіаконтент, якій дозволяє поширювати знання про засоби протидії гібридним викликам війни через розвиток медіаграмотності та критичного мислення. Адже, в умовах інформаційної війни саме вдало реалізована медіастратегія дозволяє протидіяти дезінформації, зміцнює культурну стійкість громади, підтримує національні наративи та формує довіру до офіційних джерел інформації.

Отже, медіастратегія ЦКП Центрах є інструментом культурної безпеки з формування та підтримки соціальної згуртованості, як інституція з протидії інформаційним маніпуляціям.

Актуальним для функціонування ЦКП є формування власної контент-стратегії, яка є ключовим компонентом загальної медіастратегії. Саме цілеспрямоване і системне планування та управління інформаційним медіаконтентом з метою формування довіри, залучення аудиторії до центрів є завданням, яке беззаперечно є актуальним для функціонального сьогодення українських Центрі культурних послуг. Вдало розроблена медіастратегія ЦКП дозволить адаптуватися до кризових умов і вистояти у викликах української реальності.

Медіастратегія центру культурних послуг - це комплексна система планування, реалізації та оцінювання комунікаційної діяльності закладу, яка має бути спрямована на формування зміцнення ідентичності громади, забезпечення її поінформованості та можливостей набуття необхідних знань для формування спротиву в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Данканіч Р.І. Медіаменеджмент та PR в контексті проблеми збереження культурної ідентичності у цифровому суспільстві. *Вісник Маріупольського державного університету.* Серія: філософія, культурологія, соціологія. 2025. № 29. С. 15–22. URL: https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/culturology/article/view/413/407 (дата звернення: 01.03.2026).

2. Зражевська Н. Антиінтелектуалізм як популістська медіастратегія в умовах війни росії проти України. *Інтегровані комунікації*. 2015. № 1 (19). С. 17–26. URL: https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/376 (дата звернення: 02.03.2026).

Друзь Ольга Анатоліївна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
Науковий керівник – Малюк Євген Олександрович,
кандидат культурології, доцент кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ YOUTUBE-КОНТЕНТУ ПРО УКРАЇНСЬКУ МІГРАЦІЮ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (2022–2026)

Повномасштабне російське вторгнення на території України 24 лютого 2022 року стало причиною різкого збільшення кількості мігрантів. Дана криза вимушеного переміщення населення стала однією з найбільших з часів Другої світлової війни. Станом на кінець 2025 року у світі зареєстровано 5,86 млн біженців з України, з яких понад 5,3 млн перебувають у країнах Європи [4]. Війна посилила вже наявну тенденцію до зростання ролі соціальних мереж та відеоплатформ, зокрема YouTube, у медіаспоживанні українців як основних джерел інформації.

Дослідження European Centre for Press and Media Freedom показало, що українські біженці найчастіше отримують інформацію саме через соціальні медіа та месенджери, зокрема Telegram (78 %), WhatsApp (68 %) та YouTube (63 %), тоді як традиційні медіа використовуються значно рідше [2]. Однією з причин такого переходу є запит на так звану «горизонтальну комунікацію», характерну для цифрових платформ. Традиційні медіа подають узагальнену та інституційно сформовану інформацію, тоді як YouTube-блогери пропонують особистий досвід від першої особи, який алгоритми платформи додатково персоналізують для кожного глядача через рекомендації. Для мігрантів у кризових умовах подібний формат комунікації виглядає більш релевантним, адже він базується на практичному досвіді людей, які вже пройшли шлях адаптації та легалізації. Дослідження медіакомунікації мігрантів показують, що соціальні медіа сприяють формуванню горизонтальних мереж обміну інформацією та досвідом, які допомагають користувачам швидше отримувати необхідні знання для інтеграції в нове суспільство [3].

Завдяки високому рівню адаптивності та відсутності редакційної політики, YouTube-сегмент зміг стати дзеркалом реальних проблем українських біженців, трансформуючи свій контент відповідно до етапів їхньої інтеграції в нове суспільство. Один із найяскравіших прикладів постає популярний YouTube-канал «Українці в Німеччині» [1] (понад 50 тисяч підписників), авторкою є Міла Артюшенко, контент якого протягом останніх чотирьох років став дзеркалом змін у потребах української спільноти. На початковому етапі відео на каналі мали суто інструктивний характер. Основна увага приділялася питанням «параграфа 24» (тимчасовий захист), алгоритмам первинної реєстрації, пошуку тимчасового житла та оформленню соціальних виплат. Відео мали назви: "Документи для перетину кордону з дитиною з інвалідністю або з батьками-інвалідами", "Як оформитись в Німеччині, параграф 24", "Мовні курси в Deutschland", "Як знайти житло в Німеччині". Контент виступав як «цифровий навігатор» для мільйонів людей, які перебували у стані шоку. Згодом у 2023 році фокус змістився на побутову адаптацію. Авторка почала висвітлювати нюанси німецької системи охорони здоров'я, особливості шкільного навчання для дітей, тонкощі оренди житла та подолання мовного бар'єру. Відео стали більш дискусійними та спрямованими на створення спільноти, де обговорювалися проблеми ментальних відмінностей, разом з цим відео вже мали такі назви: "Страховка, реєстрація укр. автомобіля в Німеччині", "Перший день у німецькій школі. Уроки, розклад, завдання", "Медичне страхування в Німеччині. Страховка АОК". Через зміни у міграційній політиці та скорочення соціальних допомог у 2024 році, канал актуалізував

питання економічної самостійності. Контент заповнився порадами щодо визнання дипломів (нострифікації), особливостей німецького ринку праці та реєстрації приватних підприємців. Все більше назв стосувалися роботи: "Як правильно написати резюме в Німеччині?", "Робота для біженців, вакансії без знання німецької мови", "Що таке Bewerbung? З чого складається заявка на роботу?". Це був перехід від виживання до активної інтеграції в німецьку економіку. На сучасному етапі контент набуває глибшої соціальної рефлексії. Авторка аналізує досвід тих, хто інтегрувався в німецькі громади на рівні місцевого самоврядування, і водночас висвітлює історії тих, хто вирішив репатріюватися. Назви відео також змінилися до тематики: "Умови повернення українців додому", "Біженці з України для ЄС тягар чи здобуток?", "Що чекає українців весною 2026?". Така хронологічна послідовність доводить, що канал трансформувався із короткострокового «довідника для біженця» у довготривалий медіаресурс, який допомагає українцям свідомо формувати свою ідентичність у новому правовому та соціальному просторі.

Логічним продовженням цієї тенденції є те, що подібні YouTube-канали поступово перетворюються не лише на джерела практичної інформації, а й на важливі майданчики формування колективного досвіду української міграції. Вони виконують функцію своєрідних цифрових спільнот, у межах яких відбувається обмін знаннями, підтримкою та особистими історіями адаптації. Завдяки цьому контент виходить за межі індивідуального блогінгу і набуває рис соціально значущого медіаресурсу, що відображає трансформацію життєвих стратегій українців за кордоном.

Простежуючи хронологію розвитку каналів про міграцію, можна виділити чітку закономірність - тематика відео змінювалася синхронно із новими потребами українців:

– 2022 рік – «інформаційний порятунок»: канали наповнені контентом з фокусом на безпеку та первинній легалізації. Це була швидка допомога для виживання.

– 2023 рік – «соціальне приживлення»: запит змістився на побут, мовний бар'єр та психологію.

– 2024 рік – «професійна суб'єктність»: через скорочення виплат у низці країн ключовою темою стало працевлаштування та визнання дипломів.

– 2025–2026 роки – «період вибору»: сучасна тематика відображає дилему між поверненням та остаточним облаштуванням за кордоном.

Аналіз еволюції тематичного наповнення YouTube-каналів, присвячених міграції, дозволяє простежити не лише зміну інформаційних потреб аудиторії, але й ширші соціальні процеси інтеграції українських біженців у європейський простір. У цьому контексті YouTube виступає своєрідним індикатором етапів адаптації мігрантів, фіксуючи перехід від стану кризового виживання до формування нових моделей соціальної та професійної самореалізації.

Список використаних джерел

1. Артюшенко М. Українці в Німеччині. URL: https://www.youtube.com/@Mila_Artiushenko (дата звернення: 15.03.2026).

2. Споживання медіаконтенту українською аудиторією в Німеччині : дослідження/forsa Gesellschaft für Sozialforschung und statistische Analysen mbH ; European Centre for Press and Media Freedom (ECPMF). Берлін, 2023. 27 с. URL: https://www.ecpmf.eu/social-media-is-the-main-source-of-information-for-ukrainian-refugees-in-germany/ (дата звернення: 15.03.2026).

3. Alencar A. Refugee integration and social media: a local and experiential perspective. *Information, Communication & Society*. 2017. Vol. 21, no. 11. P. 1588–1603. URL: https://doi.org/10.1080/1369118x.2017.1340500 (дата звернення: 15.03.2026).

4. Ukraine Situation: UNHCR's 2026 plans and financial requirements : Regional Refugee Response Plan / United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Geneva : UNHCR Regional Bureau for Europe, 2026. 18 p. URL: https://www.unhcr.org/europe (дата звернення: 10.03.2026).

Євтушенко Анастасія Олександрівна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
Науковий керівник – Новикова Руслана Артемівна,
заслужена артистка України, доцентка кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОНТЕНТУ «ТЕАТР ПЕРЕД МІКРОФОНОМ»

Феномен театр перед мікрофоном виник ще у 1920-1930 роках, але саме в Україні почав набирати обертів лише у 21 столітті у 1960-х роках. Провівши дослідження, було виявлено, що театр перед мікрофоном не лише розважає, а й виконує важливу соціокультурну функцію: «Мова є характерним кодом нації, духовною сутністю, колективною пам'яттю народу. Мова виконує не лише комунікативну функцію, а є національним символом формування культурної спадщини» [4].

Дослідження показали, що у сьогоденні неабияк важливо й досі берегти нашу нематеріальну спадщину, а саме: оповіді, думи, пісні, прислів'я, казки тощо і перед усім - мову, яка є характерним кодом нації її духовною сутністю та колективною пам'яттю народу. Втрата рідної мови та фольклорних традицій призводить до ослаблення духовної самобутності нації, тоді як збирання, вивчення та популяризація усної народної творчості сприяє відродженню культурної самоідентифікації та збереженню історичної пам'яті. «Нематеріальна культурна спадщина України є невід'ємною складовою національної ідентичності та духовного багатства країни. Вона охоплює різноманітні традиції, обряди, знання та вміння, що передаються з покоління в покоління. В умовах сучасних викликів, зокрема російської агресії, охорона та популяризація нематеріальної спадщини набуває особливого значення. Від народної музики та танців до ремесел і гастрономічних традицій, нематеріальна культурна спадщина України відображає багатовікову історію та культурне різноманіття українського народу, слугуючи джерелом натхнення та гордості.» [3]

Дослідивши особливості сучасних медіа форматів: соціальні мережі, подкасти, відеоблоги, різноманітні інтернет-видання виявилось, що театр перед мікрофоном є одним з найефективніших інструментів для популяризації усної народної творчості, яка є також нематеріальною спадщиною. Саме через нього можна поширювати: казки, вірші, легенди, поеми і навіть пісні, що надзвичайно цікаво для різноманітної аудиторії має культурну цінність і позитивно сприяє розвитку емоційного інтелекту у слухачів. «Соціокультурний підхід, в контексті емоційного інтелекту, констатує, що людина в ході засвоєння матеріальних і духовних цінностей, створених іншими людьми, формується як культурно-історична істота.» [2, 57–61].

«Досвід медіапроєктів підтверджує,що аудіоказки здатні створювати емоційну підтримку для дітей і сімей у стресових ситуаціях: психологи та творці проєктів зазначають, що під час прослуховування аудіоказок у дітей знижується тривожність, оскільки такі історії допомагають знайти опору та осмислити переживання через архетипічні образи і звукові наративи» [6].

«Крім того, прослуховування казок та історій є корисним для розвитку мовленнєвих навичок і слухового читання. У методичному матеріалі про використання аудіоказок у початковій школі зазначається, що аудіоказки та подкасти сприяють формуванню читацької компетентності та розвитку слухового сприйняття тексту, підвищують мотивацію до читання та створюють умови для комплексного освоєння літературного матеріалу» [1].

Основна перевага аудіо творів театру перед мікрофоном - це доступність і можливість слухати їх коли і де завгодно. І звісно дуже важливий фактор - це збереження нашої культурної спадщини, мови і в той же час створення емоційного комфорту та сприяння розвитку дітей - майбутніх поколінь нашої держави.

У популяризації театру перед мікрофоном сучасні онлайн-платформи: Spotify.

YouTube. Telegram, SoundCloud, Instragram, Facebook, TikTok… Ці платформи не лише поширюють контент, а й завдяки їм формується новий тип медіакультури, що означає не лише використання медіаконтенту, а ще здатність орієнтуватися в отриманій медіаінформації, критично оцінювати та розвивати здатність створювати власний контент. Вони урізноманітнюють навчальний процес як і в школах, так і дошкільних закладах. Практика показує, що використання театру перед мікрофоном у дитячих садочках допомагає навіть дітям у лінгвістичних групах із підвищеною активністю сконцентруватися на сюжеті казки та заспокоїтися.

Під час занять діти уважно слухають аудіоматеріал, а потім разом із вихователями обговорюють почуте, формулюючи власне розуміння та висновки. Результати дослідження демонструють високу ефективність такого підходу: усі діти брали участь в обговоренні, і хоча деякі інтерпретували події по-різному, ключові фрагменти казки були правильно визначені всіма слухачами.

У школах дослідження показали, що для учнів особливо важливо підібрати казку відповідно до вікової категорії, оскільки вибір матеріалу для старших дітей є більш складним і вимагає врахування рівня їхнього розвитку, інтересів та психологічних особливостей. Незважаючи на ці труднощі, використання театру перед мікрофоном показало помітний позитивний вплив на навчальний процес: відзначилось підвищення концентрації, розвиток уваги та активізації уяви учнів. Діти краще почали запам'ятовувати події з прослуханого, звертати увагу на деталі, покращились результати аналізу і підвищилась якість висновків. Крім того, не можна не відмітити бажання до участі в обговореннях, що позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок та критичного мислення. Такий підхід дозволяє внести театр перед мікрофоном у навчальний процес як ефективний інструмент розвитку когнітивних, соціальних і творчих здібностей школярів, водночас роблячи навчання більш цікавим, емоційно насиченим та доступним для різних вікових груп.

«Медіакультурне значення театру перед мікрофоном також полягає в тому, що такі формати інтегруються у повсякденний медіапростір, розширюючи спосіб сприйняття культури і мистецтва через сучасні канали комунікації. Наприклад, аудіоконтент Радіо Культура, доступний на платформі MEGOGO, поєднує літературні аудіоверсії й культурно-освітні програми зі зручним цифровим доступом, що робить культурний продукт більш доступним та популярним для широкої аудиторії» [5].

Отже, використання аудіо творів театру перед мікрофоном поєднує освітню функцію з розвитком медіакультури, забезпечуючи слухачам одночасно емоційне, пізнавальне та культурне збагачення.

Дослідження показали, що театр перед мікрофоном ефективно впливає на розвиток слухацької аудиторії, стимулюючи уяву, концентрацію та критичне мислення. Аудіоформат дозволяє слухачам сприймати культурний та освітній контент через голос, інтонацію та звукові ефекти, що створює ефект присутності та глибокого занурення.

Ознайомлення з українськими радіопроєктами, а також сучасними подкастами і аудіоказками, підтвердило, що правильне поєднання акторської гри, музики, шумових ефектів та ритму мови підвищує емоційний вплив на слухачів. Дослідження на прикладі проєкту «Нася-Тася» показали, що діти та батьки активно реагують на аудіоказки: діти вчаться уявляти події та персонажів, а батьки та викладачі відзначають психологічний ефект - концентрацію, швидке заспокоєння у критичні моменти, зацікавленість та розвиток уяви і навіть мовлення.

Загалом, результати практичних і теоретичних досліджень свідчать, що театр перед мікрофоном є потужним інструментом освітнього та медіакультурного впливу, здатним формувати у дітей і дорослих навички критичного сприйняття медіаконтенту, розвиток уяви, емоційної чутливості та культурної свідомості. Проєкт «Нася-Тася» демонструє, що сучасні українські аудіоформати можуть успішно реалізовувати ці завдання та мати високий потенціал для розвитку в цифровому медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Аудіоказки та подкасти: розвиток слухового читання у молодших школярів. *Всеосвіта.* URL: https://vseosvita.ua/library/audiokazky-ta-podkasty-rozvytok-slukhovoho-chytannia-u-molodshykh-shkoliariv-1041531.html (дата звернення: 05.03.2026).
2. Аудіоконтент радіо «Культура» став доступний на *Megogo. Суспільне мовлення*. URL: https://corp.suspilne.media/newsdetails/9225/ (дата звернення: 07.03.2026).
3. Досвід Суспільне «Казки»: яким має бути контент для *дітей. Суспільне мовлення*. URL: https://corp.suspilne.media/newsdetails/dosvid-suspilne-kazky-yakym-maie-buty-kontent-dlia-ditei/ (дата звернення: 07.03.2026).
4. Журавльова Л. П. Емоційний інтелект як проблема психологічних досліджень. *Наука і освіта.* 2009. № 1–2. С. 57–61. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13973 (дата звернення: 09.03.2026).
5. Нематеріальна культурна спадщина України в міжнародних список ЮНЕСКО. *Міністерство культури України*. URL: https://mincult.gov.ua/news/nematerialna-kulturna-spadshhyna-ukrayiny-v-mizhnarodnyh-spyskah-yunesko/ (дата звернення: 06.03.2026).
6. Телеграм-канал «Нася-Тася». URL: https://t.me/ukrainestales (дата звернення: 05.03.2026).
7. У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур. *Міністерство освіти і науки України; Міністерство культури та інформаційної політики України.* URL: https://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/Konferencii/Zbirnyk_tez_Diachuk_vypravl.pdf (дата звернення: 06.03.2026).

Зленко Марія Сергіївна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
Науковий керівник – Григоревська Олена Вікторівна,
докторка наук із соціальних комунікацій,
старша наукова співробітниця, професорка кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

КОНФЛІКТИ В ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ: ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Етика та психологія професійної комунікації є фундаментальними складовими функціонування інформаційних установ, зокрема бібліотек, архівів, центрів надання адміністративних послуг, інформаційно-аналітичних підрозділів органів влади, медіаорганізацій та ІТ-компаній, що працюють із даними. У сучасному суспільстві інформація перетворилася на стратегічний ресурс, від якості управління яким залежить рівень довіри до державних інституцій, ефективність управлінських рішень і стабільність соціальних процесів. В умовах цифровізації, відкритості даних, зростання інформаційних потоків, а також в Україні в період воєнного стану, коли питання достовірності, безпеки та доступності інформації набувають критичного значення, конфлікти у професійній комунікації стають невід'ємною частиною діяльності фахівців інформаційної сфери. Вони виникають не лише через особистісні суперечності, а й через етичні дилеми, правові обмеження, різницю в очікуваннях і високий рівень суспільної відповідальності.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз природи конфліктів у професійній комунікації в інформаційній сфері, визначення ключових етичних дилем, що постають перед фахівцями, а також обґрунтування психологічних стратегій їх конструктивного розв'язання з урахуванням практики українських установ. Дослідження охоплює нормативно-правові засади інформаційної діяльності, психологічні механізми поведінки учасників комунікації, типові конфліктні ситуації у роботі з інформацією та вплив цифрового середовища на характер професійної взаємодії.

Етичні засади інформаційної діяльності в Україні визначаються положеннями Законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» та «Про захист персональних даних». Ці нормативні акти встановлюють принципи відкритості, достовірності, повноти, об'єктивності інформації, а також відповідальність за її перекручення, приховування або неправомірне поширення. Проте у практичній діяльності дотримання цих принципів час-

то пов'язане з необхідністю здійснення складного етичного вибору.

Одним із показових прикладів є ситуація у публічній бібліотеці, коли користувач вимагає надати доступ до видання, вилученого з відкритого фонду через наявність пропагандистського контенту країни-агресора. Після 2022 року багато українських бібліотек за координації Українського інституту книги проводили перегляд фондів з метою усунення літератури, що містить антиукраїнські наративи [6]. Користувач може сприймати відмову як цензуру або порушення права на доступ до інформації. У цій ситуації виникає етична дилема між принципом свободи інформації та принципом національної безпеки й інформаційної гігієни. Психологічно грамотна стратегія передбачає спокійне, аргументоване пояснення підстав вилучення, посилання на відповідні рішення та пропозицію альтернативних джерел. Такий підхід переводить конфлікт із емоційної площини в раціональну, знижує рівень напруги й зберігає довіру до установи.

Подібна дилема виникає і в діяльності архівних установ. Дослідник може звернутися до державного архіву з проханням надати доступ до справи, що містить персональні дані третіх осіб. Відповідно до законодавства про захист персональних даних архівіст зобов'язаний обмежити доступ або надати матеріали в знеособленому вигляді [1]. Дослідник, який не враховує правових обмежень, може звинуватити працівника у формалізмі або перешкоджанні науковій діяльності. Конфлікт виникає через різне бачення пріоритетів: відкритість проти приватності. Ефективною стратегією є детальне пояснення норм закону, демонстрація витягів без конфіденційної інформації та рекомендація щодо офіційної процедури отримання дозволу. Такий підхід зменшує персоналізацію конфлікту й акцентує увагу на правових підставах рішення.

Конфліктні ситуації регулярно виникають і в мережі центрів надання адміністративних послуг. Наприклад, громадянин подає неповний пакет документів для оформлення довідки, однак наполягає на негайному обслуговуванні, мотивуючи це терміновістю. Працівник зобов'язаний діяти відповідно до регламенту [2]. Етична дилема полягає у співвідношенні людяності та рівності всіх перед процедурою. Якщо зробити виняток для одного, буде порушено принцип справедливості щодо інших. У такій ситуації психологічна стратегія полягає в емпатійному формулюванні відмови: визнанні складності обставин клієнта, чіткому поясненні вимог і наданні допомоги в оперативному зборі відсутніх документів. Коли людина відчуває готовність працівника допомогти, навіть у межах правил, рівень агресії суттєво знижується.

У сфері медіа та інформаційної аналітики конфлікти часто пов'язані з редакційною політикою та впливом власників на зміст матеріалів. Журналіст або аналітик може отримати вказівку змінити акценти публікації з метою узгодження її з позицією керівництва. У професійному середовищі, зокрема в дискусіях Національної спілки журналістів України, неодноразово піднімалося питання балансу між професійною незалежністю та корпоративною лояльністю [9]. У таких умовах фахівець стикається з внутрішнім конфліктом між збереженням роботи та дотриманням стандартів об'єктивності. Конструктивною моделлю поведінки є асертивність: аргументоване відстоювання професійних принципів із посиланням на редакційний статут або кодекс етики, без переходу до конфронтації.

В ІТ-компаніях, що працюють із великими масивами даних, конфлікти часто пов'язані з питаннями конфіденційності та мінімізації даних. Наприклад, розробник може отримати завдання розширити обсяг збирання персональної інформації користувачів без достатнього інформування про це. Після впровадження цифрових державних сервісів, зокрема платформи «Дія», суспільна увага до захисту персональних даних значно зросла. Працівник може опинитися перед вибором: беззастережно виконати завдання чи звернути увагу керівництва на ризики порушення законодавства та репутаційні наслідки. Ефективною стратегією є внутрішня професійна комунікація з підготовкою обґрунтованого аналізу ризиків і пропозицією альтернативного технічного рішення, що дозволяє поєднати бізнес-інтереси з етичними стандартами.

Окрему категорію становлять конфлікти, пов'язані з поширенням дезінформації. Після початку повномасштабної агресії росії у 2022 році працівники інформаційних центрів, біблі-

отек та органів влади регулярно стикалися з відвідувачами, які довіряли фейковим повідомленням про нібито «закриття банків» чи «скасування соціальних виплат». Пряме заперечення такої інформації часто сприймається як особиста образа. Психологічно ефективним є метод м'якої корекції: замість категоричного заперечення пропонується перевірити інформацію на офіційному сайті відповідного міністерства або продемонструвати достовірне джерело. Такий підхід формує інформаційну культуру та знижує конфронтаційність.

Внутрішньоорганізаційні конфлікти також мають вагоме значення. Запровадження нових автоматизованих систем обліку, електронного документообігу чи елементів штучного інтелекту часто викликає опір працівників старшого покоління, які побоюються втрати професійної ролі або не впевнені у власних цифрових навичках. Молодші спеціалісти, навпаки, можуть наполягати на швидких змінах. У цьому випадку конфлікт має не лише функціональний, а й глибокий психологічний характер. Стратегія фасилітації, що включає проведення тренінгів, наставництво та поступове впровадження змін, дозволяє знизити напругу та сформувати атмосферу співпраці замість протистояння [4].

У цифровому середовищі конфлікти набувають нових форм через відсутність невербальних сигналів. Різкий тон електронного листа або коментар у соціальних мережах може спровокувати непорозуміння, яке в особистому спілкуванні не виникло б. Тому принципи цифрової етики – коректність формулювань, відповідальність за публічні висловлювання, оперативне реагування на скарги – стають невід'ємною частиною професійної компетентності. Розвинений емоційний інтелект, здатність контролювати власні реакції та зберігати професійну позицію навіть у ситуації публічної критики є ключовими чинниками ефективного врегулювання конфліктів.

Конфлікти у професійній комунікації в інформаційній сфері є складним багатовимірним явищем, що поєднує правові, етичні та психологічні аспекти. Їх виникнення зумовлене різницею інтересів, очікувань і цінностей учасників комунікації, а також впливом цифрових трансформацій і суспільних викликів воєнного часу. Ефективне подолання конфліктів можливе за умови поєднання правової обізнаності, етичної стійкості, розвитку емоційного інтелекту та застосування стратегій конструктивного діалогу. Комплексний підхід до управління конфліктами дозволяє не лише мінімізувати негативні наслідки, а й перетворити їх на ресурс розвитку установи, підвищення якості інформаційних послуг і зміцнення довіри суспільства до інформаційних інституцій України.

Список використаних джерел

1. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297–VI. *База даних "Законодавство України"* / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2297–17 (дата звернення: 18.03.2026).
2. Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2013-%D0%BF#Text (дата звернення: 18.03.2026).
3. Джелалі В. О. Психологія вирішення конфліктів. Харків-Київ, 2006. 320 с.
4. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2005. 456 с.
5. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія : навч. посібник / Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Київ : КНЕУ, 2005. 315 с.
6. Кравчук Є. В. Україна у цивілізований спосіб оновлює бібліотечні фонди й позбувається пропагандистської літератури та книг, що прославляють тоталітарний режим : новина / Пресслужба Апарату Верховної Ради України. 10 лют. 2023. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233024.html (дата звернення: 18.03.2026).
7. Куренчук Л. С. Психологічні особливості професійної комунікації державних службовців. *Наукові записки. Культура і соціальні комунікації.* 2009. Вип. 1. С. 94–100.
8. Лесько О. Й. Етика та психологія ділових відносин : навч. матеріали / О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова. Вінниця : ВНТУ, 2011. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/12lesko_etika_ta_psihologiya_dilovih_vidnosin/p7.html (дата звернення: 18.03.2026).
9. Не оперативність, а своєчасність: як змінюються журналістські стандарти під час війни і чому на перший план виходить етика / Національна спілка журналістів України. Новини, 12 листоп. 2025. URL: https://nsju.org/novini/ne-operatyvnist-a-svoyechasnist-yak-zminyuyutsya-zhurnalistski-standarty-pid-chas-vijny-i-chomu-na-pershyj-plan-vyhodyt-etyka/ (дата звернення: 18.03.2026).
10. Паук О. Є. Етичні норми в управлінні конфліктами з допомогою комунікацій у сфері гостинності. *Інтернаука*. 2025. № 5. С. 100–104.

Хавладар Радислава Шапонівна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ
***Науковий керівник – Новикова Руслана Артемівна*,**
заслужена артистка України, доцентка кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ІНТЕРВ'Ю-ПОРТРЕТ ЯК СПОСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

У контексті сучасного розвитку вищої освіти зростає важливість особистісного спілкування між викладачами та студентами, а також між навчальним закладом та зовнішньою аудиторією. На додаток до традиційних форм представлення, таких як біографічні довідки або професійні резюме, все більшого значення набувають формати, що висвітлюють людський та комунікативний аспекти особистості педагога.

Одним із таких форматів є інтерв'ю-портрет – жанр, що поєднує елементи журналістського інтерв'ю, нарису та особистісної презентації.

Вибір цієї теми зумовлений необхідністю розробки дієвих способів презентації академічного персоналу в Університеті імені Бориса Грінченка з метою покращення взаємодії зі студентами, колегами та зовнішніми зацікавленими сторонами.

Згідно з отриманими даними, детальні інтерв'ю з викладачами вишів виступають дуже ефективним методом для розкриття їхньої особистості та професійних компетенцій. Студенти та колеги, які ознайомлюються з викладачем через такі бесіди, глибше розуміють його внутрішні спонуки, підходи до викладання та загалом формують більш об'єктивне уявлення про нього. Цей формат дає можливість гармонійно інтегрувати професійні досягнення з особистими цінностями, захопленнями та життєвим досвідом, що створює яскравіший і правдивіший образ викладача. Подібні інтерв'ю-портрети сприяють формуванню відкритої та доброзичливої атмосфери в університеті, підвищують рівень довіри та інтересу студентів до навчального процесу, а також позитивно впливають на репутацію закладу серед зовнішньої громадськості. Загалом, використання глибинних інтерв'ю є ключовим інструментом для розвитку спілкування, взаємопорозуміння та стимулювання в межах університетської спільноти [4].

Дослідження показало, що глибинні інтерв'ю з викладачами університету є ефективним засобом розкриття їхньої особистості та професійних характеристик. Ознайомившись із матеріалами таких бесід, студенти усвідомлювали, що викладачі – це не лише особи, які оцінюють знання чи читають лекції, а різнобічні індивідуальності зі своєю біографією, професійним досвідом, інтересами та захопленнями. Наприклад, одна викладачка поділилася, що у вільний від роботи час пише поезію та активно займається волонтерською діяльністю у дитячому центрі. Для студентів така інформація сприяє формуванню відчуття єднання, гуманності та емоційного взаєморозуміння, допомагає сприймати викладача як більш доступну та зрозумілу людину. Багато студентів зазначали, що після ознайомлення з інтерв'ю їм було простіше звертатися до викладачів із запитаннями, а навчальний процес ставав прозорішим та комфортнішим [1].

Крім того, інтерв'ю допомагають студентам краще зрозуміти особисту і професійну мотивацію викладачів, їхні підходи до викладання та взаємодії в освітньому процесі. Це дозволяє створювати тісніший зв'язок між студентами та викладачами, робить комунікацію відкритою і жвавою, а навчальний процес – більш зрозумілим і зацікавлюючим. Загалом, інтерв'ю-портрети виконують одночасно інформаційну, мотиваційну та іміджеву функції, що робить їх цінним інструментом як для розвитку академічної спільноти, так і для покращення репутації університету серед зовнішніх зацікавлених сторін [3].

Інтерв'ю дають змогу виявити різнобічність особистостей викладачів, показуючи студентам не тільки їхні професійні успіхи, але й особистісні принципи, хобі та інтереси. Це сприяє формуванню атмосфери взаємної поваги та взаєморозуміння. Наприклад, один викладач успіш-

но поєднує викладання з творчістю, демонструючи, що знання та креативність можуть виходити за рамки стандартних навчальних програм. Інша викладачка розповіла про свій досвід поєднання наукової діяльності з сімейним життям, підкреслюючи важливість рівноваги між роботою та особистим життям. Такі історії дозволяють студентам сприймати викладача як особистість з життєвим досвідом, її сильними сторонами, слабкостями та прагненнями, що робить спілкування більш відкритим, чесним і справжнім.

Розміщення інтерв'ю на університетському сайті та в соціальних мережах дозволяє продемонструвати студентам і широкій аудиторії активну, відкриту та сучасну академічну спільноту, яка виходить за межі звичайного освітнього процесу. Завдяки цим матеріалам університет постає не просто як установа, що надає освітні послуги, а як середовище, де цінуються особистість, спілкування та взаєморозуміння [2].

Для успішного створення інтерв'ю-профілю рекомендується використовувати короткі та відверті історії замість сухих біографічних відомостей, додавати фотографії або короткі відео для надання портрету динамічності та правдивості, застосовувати просту мову для легшого розуміння тексту, а також розміщувати інтерв'ю на офіційному вебсайті університету та в соціальних мережах для максимально широкого охоплення аудиторії. Такий підхід робить інтерв'ю-портрети не тільки інформативними, але й заохочувальними, надає студентам ширший контекст для навчання та покращує взаєморозуміння між усіма учасниками освітнього процесу [3].

За результатами дослідження, детальні інтерв'ю з викладачами університету є дуже ефективним способом представити їхню особистість та професійні якості. Студенти та колеги, які знайомляться з викладачем через такі бесіди, краще розуміють його мотивацію, підходи до викладання та загалом отримують більш реалістичне уявлення про нього. Цей формат дозволяє поєднати професійні успіхи з особистими цінностями, інтересами та життєвими історіями, створюючи більш живий і відкритий образ викладача. В цілому, профілі-інтерв'ю сприяють створенню сприятливої та зрозумілої атмосфери в університеті, зменшуючи дистанцію між викладачами та студентами, а також заохочуючи активний та щирий діалог. Такий підхід успішно поєднує інформативну, заохочувальну та репутаційну функції, що робить його цінним як для внутрішнього розвитку університетської спільноти, так і для представлення навчального закладу зовнішнім зацікавленим особам [4].

Профільне інтерв'ю є ефективним і доступним способом ознайомлення з викладачами університету. Воно дозволяє поєднати їхні професійні здобутки з особистісними якостями, цінностями, захопленнями та життєвим досвідом. Завдяки цьому формату студенти та колеги можуть бачити викладача не лише як фахівця, який оцінює знання чи проводить лекції, а як цілісну, різнобічну особистість.

Інтерв'ю-портрети також відіграють важливу роль у формуванні відкритої та доброзичливої атмосфери в університеті. Вони скорочують відстань між студентами та викладачами, роблять спілкування більш щирим і невимушеним, а навчальний процес – зрозумілішим та привабливішим. Публікація таких матеріалів на офіційному вебсайті університету та в соціальних мережах підвищує престиж навчального закладу, демонструючи зовнішній аудиторії динамічну академічну спільноту, де викладачі відкриті до комунікації та сприяють розвитку студентів як в освітньому, так і в життєвому плані.

Отже, тематичні інтерв'ю об'єднують інформаційну, заохочувальну та комунікативну ролі, формуючи достовірний, всебічний та водночас відкритий портрет викладача. Вони дозволяють не лише донести об'єктивні відомості про професійну діяльність, а й висвітлити внутрішній світ особистості, її принципи, погляди та життєвий досвід. Завдяки цьому студенти отримують можливість глибше осмислити принципи освітнього процесу, усвідомити значення викладача не тільки як джерела знань, а як наставника і партнера у навчанні.

Список використаних джерел

1. Деркач І. Жанри публіцистики та інтерв'ю // Журналістика: теорія і практика. 2017. Вип. 4. С. 45–59.
2. Савченко Т. Педагогічна комунікація в університеті: теорія і практика. Київ: Освіта, 2020. 256 с.
3. Ковальчук О. Інтерв'ю як жанр сучасної журналістики // Наукові праці. Серія: Літературознавство. 2018. № 22. С. 78–85.
4. Університет імені Бориса Грінченка. Офіційний сайт. URL: https://kubg.edu.ua (дата звернення: 22.03.2026).

***Мельник Олександра Андріївна**,*
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
Науковий керівник – Малюк Євген Олександрович,
кандидат культурології, доцент кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

БУКТОК ЯК ЯВИЩЕ СУЧАСНОГО ЦИФРОВОГО МЕДІАПРОСТОРУ

У сучасному цифровому медіапросторі букток слід розглядати як окремий сегмент медіакомунікації, у якому інформація про книгу поширюється через короткі відео, рекомендації, візуальний контент і швидку реакцію аудиторії. ТікТок, який є платформою для буктоку, вже не сприймається лише як розважальна платформа, а функціонує як середовище поширення інформації, де її можна подати «як жартівливим, так і серйозним [чином], <…> легко, лаконічно і доступно» [2, с. 71]. Водночас для видавництв соціальні мережі залишаються важливим каналом комунікаційної активності в умовах цифрових трансформацій. У такому контексті букток доцільно розглядати як складову сучасного цифрового медіапростору, що забезпечує взаємодію видавництв, книжкових блогерів і читацьких спільнот.

Значення буктоку пов'язане з особливостями самої платформи TikTok, де книжковий контент потребує окремого формату й способу подачі. Як стверджує І. Мудра, «кожна соцмережа має свій формат створення і подачі контенту, тому для кожної платформи для спілкування повинен бути зроблений індивідуальний контент» [2, с. 67]. Саме тому ефективність книжкової комунікації в TikTok залежить від створення окремого продукту, пристосованого до логіки короткого відео та до способу сприйняття інформації аудиторією.

У видавничому середовищі букток уже став помітним медіаформатом комунікації. За даними С. Водолазької, ТікТок використовують 11 із 20 досліджених українських видавництв [1, с. 241]. Це свідчить про те, що платформа вже ввійшла до системи сучасної книжкової промоції. При цьому, як підкреслює дослідниця, «результативність комунікаційних стратегій визначається рівнем інтерактивності, використанням вірусного контенту, співпрацею з книжковими блогерами» [1, с. 238]. Отже, букток виконує не допоміжну, а базову комунікаційну функцію, оскільки книжка поширюється тут не лише через традиційну рекламу, а й через відео, рекомендації, враження та швидке залучення аудиторії. Водночас цей сегмент ще перебуває на початковій стадії розвитку. Н. Подоляка зазначає, що використання соціальної мережі TikTok у книжковій промоції «перебуває на початковій стадії свого розвитку» [3, с. 91]. Дослідниця також наголошує, що платформа вже «дає можливість розширити коло любителів книг і читання» [3, с. 85], тобто сприяє популяризації книжки серед нової аудиторії. Разом із цим зберігається ризик зміщення уваги зі змісту книжки на зовнішній ефект її подачі.

Окремої уваги потребує роль книжкових блогерів у цифровій книжковій комунікації TikTok. А. Сімашова зазначає, що основною характеристикою публічної ідентичності книжкових впливовців є читання як стиль життя [4, с. 101]. Водночас книжкові блогери, за спостереженням дослідниці, «не діють на підставах анонімності, а зацікавлені в розвитку власного бренда» [4, с. 101]. Це дає підстави розглядати їх як активних учасників книжкової комунікації, які формують довіру до рекомендацій, впливають на читацькі орієнтири та підтримують публічну присутність книги в цифровому середовищі.

У практичному вимірі український букток уже репрезентований конкретними акаунтами. Н. Подоляка серед видавничих сторінок у TikTok називає Vivat, «Наш формат», «Видавництво Старого Лева», «КСД», «Лабораторію», «Небо» та ін. [3, с. 87]. За матеріалами власного спостереження до найпомітніших авторських акаунтів українського буктоку належать @anastasia_ornot, @booknyta, @dimasuperpersik, @eslavasabio, @katyybebe, @liza.susik, @loginirara, @mari.inich, @marynanitsel, @prolit_, @rudnitskyi_ua, @sens_kyiv, @victorybooks та ін., контент яких будується на коротких рекомендаціях, тематичних добірках, розпаковках,

враженнях від прочитаного та відео з простору книгарень. Такі приклади конкретизують український букток як середовище, де поєднуються видавничий, блогерський і читацький сегменти.

Взаємодія цих сегментів визначає функціонування буктоку в сучасному цифровому медіапросторі (рис. 1).

Рис. 1. ***Функціонування буктоку в сучасному цифровому медіапросторі (згенеровано ШІ на основі досліджених матеріалів)***

Показовим прикладом є поєднання офіційної присутності видавництв у TikTok із діяльністю книжкових блогерів, які адаптують книжковий контент до логіки короткого відео. Популярність відео з розпаковкою книжкових боксів і мерчу засвідчує, що книга в буктоку часто подається як комплексний культурний продукт [3, с. 87]. Це узгоджується зі спостереженням С. Водолазької про оприявнення видавничого продукту та підтримання уваги аудиторії [1, с. 240]. Разом із тим акцент на пакуванні й візуальному ефекті може зменшувати увагу до змісту книжки [3, с. 85].

Отже, букток доцільно розглядати як окремий сегмент сучасного цифрового медіапростору, у якому книжка поширюється через коротке відео, рекомендаційний контент та взаємодію видавництв, книжкових блогерів і читацької аудиторії. Його практична значущість полягає в розширенні читацької аудиторії та в наданні видавництвам, бібліотекам і культурним інституціям додаткового інструменту промоції. Теоретична значущість такого підходу пов'язана з уточненням місця буктоку в системі сучасних цифрових медіа. Подальший розвиток цього сегмента залежить від змістового балансу між візуальною привабливістю контенту та увагою до самої книжки.

Список використаних джерел

1. Водолазька С. Соціальні мережі як платформи для комунікаційної активності видавництв. *Інтегровані комунікації.* 2025. № 1 (19). С. 238–250. DOI: https://doi.org/10.28925/2524-2652.2025.130.

2. Мудра І. TikTok як перспективний канал популяризації ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістика.* 2022. № 1 (3). С. 67–73. DOI: https://doi.org/10.23939/sjs2022.01.067.

3. Подоляка Н. Книжковий мерч у соціальній мережі «ТікТок». *Образ.* 2023. № 3 (43). С. 85–92. DOI: https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.3(43)-85-92.

4. Сімашова А. Українські книжкові телеграм-канали з погляду інфлуенсер-маркетингу. *Communications and Communicative Technologies.* 2024. № 24. С. 101–111. DOI: https://doi.org/10.15421/292411.

Слободянюк Ангеліна Олександрівна,
здобувачка Донецького національного університету
імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна
Науковий керівник – Лукаш Галина Павлівна,
докторка філологічних наук, професорка,
професорка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця

РОЛЬ ОБРАЗУ «ЦИФРОВОГО ВОЇНА» В СУЧАСНОМУ ІНФОПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Домінування візуального контенту у сучасному світі докорінно змінює його сприйняття суспільством. Світлини та відео перестають бути лише свідченнями подій, перетворюючись на інструменти впливу та інтерпретації сенсів. У часи, коли збройні конфлікти виходять за межі фізичної площини, боротьба переноситься у медіапростір, де народжується тип «цифрового воїна».

Актуальність дослідження зумовлена перетворенням інформаційної сфери на повноцінне поле бою, де візуальні символи стають стратегічною зброєю, а згаданий суб'єкт – ключовою постаттю у захисті національних смислів та впливі на світову свідомість. Наукова новизна полягає у введенні терміна до вітчизняного наукового дискурсу, а також у визначенні особливостей його репрезентації. Метою роботи є розкриття сутності цього образу та з'ясування його ролі в сучасному українському контексті.

Прагнення людини до саморепрезентації має історичну тяглість і простежується від наскельних зображень до сучасних медіаобразів в мережі «Інтернет». Метою самопрезентації є забезпечення фіксації уявлень про себе, своєї ролі у суспільстві, власної ідентичності [1, с. 236]. На формування індивідуальної чинить вплив інституційна репрезентація, в якій образи створюються та поширюються державними й культурними структурами для формування колективної свідомості. У межах дослідження поняття «цифрового воїна» трактуватиметься в контексті індивідуальної та інституційної репрезентації. За С. Голлом, репрезентація є процесом виробництва значення через знакову систему [2, с. 61]. Представлення образу відбувається через використання мовних і позамовних (візуальних) знаків, що взаємодіють у єдиному смисловому полі.

У зарубіжному науковому та публіцистичному дискурсі відсутнє усталене визначення поняття «digital warrior» («цифровий воїн»). Проте є суміжні терміни, що відображають окремі аспекти цього явища. Поняття «cyber warrior» («кібервоїн») позначає фахівців, які здійснюють захист (або навпаки взлам) інформаційних систем, зокрема й військових цілей [3]. У цьому випадку акцент робиться на технічному та професійному аспекті діяльності. Близьким за змістом є поняття «digital soldier» («цифровий солдат»), що пов'язане з використанням цифрових технологій у військовій сфері [4]. Більш узагальненим є поняття «information warrior» («інформаційний воїн»). Термін позначає суб'єктів інформаційного протистояння, що здійснюють вплив на аудиторію через поширення контенту, пропаганди або контрнаративів [5]. Зазначені поняття відображають окремі технічні, комунікативні або поведінкові аспекти діяльності, однак не охоплюють явище як комплексний мовно-візуальний феномен.

Рис. 1. ***Шеврон «Цифровий воїн»*** *[6]*

Український контекст зумовлює появу нових смислових відтінків цього явища. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році зумовило зростання ролі цифрових платформ як простору ведення інформаційної боротьби та мобілізації суспільства. У цих умовах сформувався образ «цифрового воїна» як відповідь на потребу протидії пропаганді та кібератакам ворога.

Розглянемо образ «цифрового воїна» на різних рівнях репрезентації:

На індивідуальному рівні образ «цифрового воїна» форму-

ється через саморепрезентацію особистості у цифровому середовищі, в якому користувач одночасно поєднує ролі автора контенту та інтерпретатора наявної інформації. Зокрема, до цього належать: висвітлення фейків із спростуванням (за власним дослідженням), контент на підтримку України, засудження агресії ворога, створення мемів з патріотичною позицією. Образ вибудовується через синтез вербальних компонентів (підписи, хештеги, коментарі, слогани) і візуальних елементів (фото, символіка, кольори, шрифти, емблеми). На рисунку 1 зображено шеврон «цифровий воїн» як матеріалізований елемент індивідуальної репрезентації образу [6].

Візуальний компонент через поєднання шолома й монітора маркує інфопростір як поле бою, мовний складник (підпис «Цифровий воїн») надає статусу захисників. На сторінці магазину «Контрол-Зет» виріб має такий опис: «Ідеальний вибір для військовослужбовців, працівників служб безпеки або шанувальників патріотичної атрибутики. Шеврон PATCH ПАТРИОТ «Цифровий воїн» *допоможе виділитися з натовпу* та підкреслити вашу *любов до країни* у будь-який момент» [6]. Так використання шеврону має на меті виявлення патріотичної позиції, наочну демонстрацію ідентичності.

Інституційний рівень передбачає створення та трансляцію образів через діяльність державних органів, інституцій, культурних організацій і комунікаційних центрів. У цьому контексті образ «цифрового воїна» набуває рис соціального конструкту, спрямованого на формування громадської свідомості. Метою є конструювання образу національного інформаційного спротиву, в якому участь у цифровій комунікації осмислюється як форма громадянського та патріотичного обов'язку. Серед завдань створення цього образу можна виокремити консолідацію суспільства навколо спільних символів і смислів, протидію дезінформації та ворожим наративам, підвищення рівня цифрової грамотності. Образ «цифрового воїна» на інституційному рівні поширюється через такі канали: офіційні сайти, сторінки у соцмережах державних установ, цифрові державні сервіси та застосунки, масмедіа та онлайн-видання, освітні платформи. У 2024 році було реалізовано проєкт «Медіа- та інформаційна грамотність у воєнний час: будуємо інформаційну стійкість», який тривав 7 місяців [7]. До його створення було залучено низку інституцій, серед них: Центр демократії та верховенства права, Національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр», Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Інформаційна кампанія охопила понад 950 тисяч користувачів, дозволила вибудувати довготривалі комунікаційні стратегії серед різної аудиторії (молодь, держслужбовців, медіа). У проєкті було використано такі види мовно-візуального контенту, як: експертні дописи, відеорилзи і соціальні відеоролики. Інституційні кампанії фактично задають рамку того, яким має бути «цифровий воїн», а саме: обізнаний, із критичним мисленням, відповідальний у поширенні інформації.

Цифрові технології в сучасній війні стають стратегічним ресурсом для підвищення ефективності військових операцій проти ворога. Впровадження IT-вертикалі у ДССТ Міноборони України демонструє, що образ «цифрового воїна» в українському війську набуває технічно орієнтованого виміру. Фахівці з цифрової трансформації стають безпосередніми координаторами, архітекторами та замовниками цифрових рішень [8].

Отже, поняття образу «цифрового воїна» можна визначити як комплексний мовно-візуальний феномен, що поєднує індивідуальні та інституційні практики репрезентації у цифровому просторі. Має позитивну конотацію та містить риси патріотизму, інформаційної обізнаності, технічної компетентності та відповідальності у поширенні контенту. Реалізується через поєднання вербальних і візуальних знаків (зокрема, символіки України, військової символіки, слоганів, підписів тощо). Провідна роль образу полягає у формуванні колективних уявлень та громадянської свідомості, мобілізації суспільства до інформаційного спротиву, що підкреслює стратегічну значущість цифрових технологій у сучасних воєнних операціях.

Список використаних джерел

1. Жовтянська В. В. Психологія репрезентацій дійсності : монографія. Київ, 2020. 376 с.
2. Hall S. Representation: Cultural Representations and Signifying Practices. London : SAGE Publications Ltd, 1997. 390 с.
3. Cyberwarrior. *Collins*. URL: https://www.collinsdictionary.com/submission/426722/cyberwarrior (дата звернення: 29.03.2026).
4. A glossary of military digital technology terms. *2iC*. URL: https://www.2icworld.com/glossary/ (дата звернення: 30.03.2026).
5. Information Warfare. *ScienceDirect*. URL: https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/information-warfare?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 31.03.2026).
6. Шеврон PATCH ПАТРИОТ Цифровий воїн велкро. *«Контрол-Зет»*. URL: https://www.evroz.com.ua/ua/shevron-patch-patriot-cyfrovyj-voyin-velkro.html (дата звернення: 31.03.2026).
7. Кампанія про інформаційну стійкість під час війни охопила майже 1 млн українців. *Центр демократії та верховенства права,*. URL: https://cedem.org.ua/success_story/kampaniya-pro-informatsijnu-stijkist-pid-chas-vijny-ohopyla-majzhe-1-mln-ukrayintsiv/ (дата звернення: 31.03.2026).
8. ДССТ стала першим підрозділом Міноборони, що впроваджує посади фахівців із цифрової трансформації. *Міністерство оборони України*. 09.01.2026. URL: https://mod.gov.ua/news/dsst-stala-pershim-pidrozdilom-minoboroni-shho-vprovadzhuye-posadi-fahivcziv-iz-czifrovoyi-transformacziyi (дата звернення: 31.03.2026).

Шкляренко Інна Андріївна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
Науковий керівник – Гринишин Мирослав Васильович,
заслужений діяч мистецтв України, доцент кафедри
факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЖІНОЧИЙ ТРЕВЕЛ-КОНТЕНТ НА YOUTUBE: ВІД ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДО КОНЦЕПЦІЇ АВТОРСЬКОГО ВИПУСКУ ПРО БАРСЕЛОНУ

Цифровізація медіапростору кардинально змінила умови виробництва тревел-контенту. Якщо ще десять років тому якісне відео про подорожі могли створювати лише великі телеканали, то сьогодні YouTube відкрив цю можливість для кожного автора. Для України цей процес має особливий вимір: в умовах зростаючого запиту на україномовний контент – підсиленого подіями 2022 року та масовим переміщенням громадян за кордон – жіночий тревел-блогінг перетворився на самостійне культурне явище, що поєднує розважальну, інформаційну та ідентифікаційну функції.

На попередньому етапі дослідження (листопад 2025 р.) було виявлено ключову проблему: сегмент незалежного жіночого тревел-контенту українською мовою залишається практично незайнятою нішею на YouTube. Відомі жіночі тревел-проєкти – «Le Маршрутка» Лесі Нікітюк, «Україна Вражає» Валерії Микульської – існують у межах великих медійних структур. Єдиним помітним винятком є канал Маші Себової, що демонструє потенціал авторського підходу. Цей висновок став відправною точкою для подальшого теоретичного та практичного дослідження.

На поточному етапі роботи було систематизовано теоретичні засади жіночого тревел-блогінгу. Проаналізовано еволюцію форматів – від документальних серій BBC 1950-х років до мультиплатформних стратегій сучасності. Досліджено гендерну специфіку жіночого тревел-сегменту: встановлено, що жінки-ведучі формують принципово іншу оптику подорожі – більш особистісну, орієнтовану на деталь, емпатійну – на відміну від домінуючої «пригодницької» чоловічої моделі. Класифіковано наративні підходи (путівниковий, щоденниковий, драматизований) і доведено, що гібридний формат, який поєднує усі три, є найефективнішим з погляду утримання аудиторії. Окремо систематизовано візуальну мову тревел-контенту: роль стендапів, ракурсів, системи планів, «золотої години» і кольорового грейдингу як смислових, а не лише технічних інструментів.

На основі теоретичних висновків розроблено детальну концепцію авторського тревел-випуску про Барселону. Вибір міста зумовлений його унікальною здатністю поєднувати в одному просторі кілька контрастних шарів: архітектурний геній Гауді і стихійна вулична культура, туристичні маршрути і автентичні квартали, висока кухня і народний ринковий смак. Усе це забезпечує різноманіття матеріалу, необхідне для повноцінного тревел-наративу.

Формат випуску – одна ведуча в кадрі. Образ побудований на перетині трьох референсних стилів: кінематографічна рефлексія та глибина Маші Себової, жвава енергія і безпосереднє звернення до глядача у стилі Лесі Нікітюк, і динамічна подача з акцентом на яскраві моменти, як у Лео Баланєва. Поєднання цих підходів дозволяє одночасно тримати увагу широкої аудиторії й формувати авторський голос із виразним особистісним характером.

Драматургічна структура випуску передбачає чотири смислові блоки. Перший – міський простір і архітектура: ведуча розповідає несподівані факти про Барселону, які не потрапляють у стандартні путівники. Акцент – на деталях, що проходять повз туриста: символіка орнаментів Гауді, конфлікт каталонської і іспанської ідентичності в міській архітектурі, «приховані» двори Готичного кварталу. Другий блок – розмови з місцевими: заплановано два діалоги з жителями міста, що відкривають погляд на Барселону зсередини – не як туристичний об'єкт, а як живе місто з власними протиріччями та характером. Третій блок – гастрономічний: дегустація трьох страв каталонської кухні. Серед них – класичний хамон та кальмари на грилі, добре знайомі глядачу, і панс амб томакет (хліб із томатами та оливковою олією) – проста страва, що є для каталонців чимось на кшталт культурного коду, але майже невідома за межами регіону. Четвертий блок – екстремальний фінал: ведуча підіймається на одне з нетуристичних місць із видом на місто – наприклад, на дах старого будинку або скелясту точку над Тибідабо – що створює емоційний пік і візуально ефектне завершення випуску.

З погляду візуальної стратегії концепція передбачає: зйомку в «золоту годину» для кінематографічної якості зображення; гімбал для рухомих стендапів; чергування загальних планів (просторовий контекст) і крупних планів деталей (передача атмосфери); прийом «камера-супутник» у сценах з їжею та вуличними діалогами. Кольорова гама – тепла, з акцентом на охристих і теракотових відтінках, що відповідає архітектурному характеру міста. Монтажний ритм – чергування динамічних і «повільних» блоків кожні 2–3 хвилини відповідно до виявленої в ході дослідження оптимальної структури утримання уваги.

Отже, концепція авторського випуску є прямим практичним втіленням теоретичних висновків дослідження. Вона демонструє, як систематизовані моделі жіночого тревел-блогінгу – гібридний наратив, автентичний образ ведучої, продумана візуальна мова – можуть бути реалізовані у межах незалежного авторського проєкту. Після виробництва випуск стане апробацією запропонованої теоретичної моделі в реальному медіасередовищі та внеском у розвиток україномовного жіночого тревел-контенту.

Список використаних джерел

1. Шевченко О. В. Особливості функціонування україномовних тревел-блогів в умовах цифровізації та медіаконвергенції. Наукові записки Інституту журналістики. 2020. Том 1(80). С. 145–151.

2. Багірова А. Н. Телевізійний vs. YouTube-контент: візуальні та наративні відмінності. *Медіакритика*. 2021. Том 7. С. 88–95.

3. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.

4. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York : NYU Press, 2006. 308 p.

5. Shirky C. Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations. New York : Penguin Press, 2008. 327 p.

6. Baym N. Personal Connections in the Digital Age. Cambridge : Polity Press, 2010. 180 p.

7. YouTube-канал «Маша Себова». URL: https://www.youtube.com/@MashaSebova (дата звернення: 15.03.2026).

8. YouTube-канал «Леся Нікітюк – Le Маршрутка». URL: https://www.youtube.com/@LesyaNikityuk (дата звернення: 15.03.2026).

9. Гендерна рівність у медіа: як її впроваджують на рівні ЄС. Детектор Медіа. 2024. URL: https://detector.media/production/article/222251 (дата звернення: 15.03.2026).

***Столярець Поліна Костянтинівна**,*
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

КОНТЕНТ-СТРАТЕГІЇ БІБЛІОТЕК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ

Трансформація бібліотеки з інституції, що тривалий час асоціювалася переважно з акумулюванням і видачею документів, у відкритий комунікаційний центр супроводжується переглядом способів взаємодії з аудиторією. Ця зміна має не лише технологічний, а й інституційний характер, оскільки присутність бібліотеки в соціальних мережах пов'язана з переосмисленням її публічної ролі, механізмів репрезентації та способів підтримання довіри. Якщо раніше імідж бібліотеки формувався насамперед через якість фондів, професійність обслуговування й авторитет установи в локальному середовищі, то нині на нього дедалі відчутніше впливають динаміка цифрової комунікації, спосіб подання змісту, візуальна послідовність та характер зворотного зв'язку з користувачами [2].

Соціальні мережі не можуть розглядатися як допоміжний канал інформування, оскільки в структурі бібліотечної комунікації вони виконують функцію окремого середовища позиціонування. У межах цього середовища бібліотека постає не лише як носій інформаційних ресурсів, а і як суб'єкт смислового виробництва, який конструює власний публічний образ через добір тем, стилістику повідомлень, формат візуалізації та логіку комунікативної взаємодії. Саме тому контент-стратегія набуває значення не технічного плану публікацій, а системного інструменту, через який узгоджуються цілі установи, потреби аудиторії та способи репрезентації бібліотеки в цифровому просторі [5 с. 72].

Проблема формування контент-стратегії бібліотеки пов'язана з кількома управлінськими викликами. По-перше, бібліотека змушена конкурувати за увагу користувача в середовищі, де алгоритми соціальних платформ віддають перевагу швидкому, візуально насиченому й емоційно виразному контенту. По-друге, комунікація бібліотеки не може повністю підпорядковуватися логіці розважального медіапростору, оскільки інституційна природа бібліотеки передбачає відповідальність за якість інформації, культурну репрезентацію та етичну виваженість, що визначається її соціокультурними та інформаційними функціями [4]. По-третє, хаотична публікаційна активність, позбавлена цільової моделі, знижує впізнаваність установи та розмиває її імідж, оскільки аудиторія не отримує цілісного уявлення про функції, цінності та комунікаційний стиль бібліотеки [6].

У цьому контексті контент-стратегія має будуватися як модель системного управління цифровою присутністю бібліотеки. Її зміст охоплює визначення цільових аудиторій, добір релевантних платформ, формування тематичних рубрик, календарне планування, вибір форматів подання матеріалу й аналіз показників залучення. Без такої структури бібліотечна сторінка в соціальних мережах перетворюється на випадковий набір повідомлень, що не забезпечує ані стабільності комунікації, ані накопичення символічного капіталу інституції. Послідовна стратегія, навпаки, дає змогу пов'язати окремі публікації в єдину систему смислів, у межах якої бібліотека репрезентує себе як компетентний, відкритий і соціально включений комунікаційний центр [3 с. 37].

Змістовий вимір контент-стратегії бібліотеки визначається не кількістю публікацій, а логікою їхньої функціональної організації. Доцільно виокремлювати щонайменше кілька напрямів контенту, кожен із яких виконує окрему іміджеву функцію. Інформаційний контент забезпечує повідомлення про події, нові надходження, послуги та сервіси. Просвітницький

контент поглиблює зв'язок між бібліотекою та аудиторією через рекомендації, добірки, тематичні огляди, історико-культурні матеріали. Репутаційний контент репрезентує професійну діяльність установи, її партнерства, проєкти, експертний потенціал. Інтерактивний контент, який реалізується через опитування, коментарі, обговорення, прямі ефіри та інші формати участі, формує ефект залученості, за якої користувач перестає бути пасивним спостерігачем і входить у структуру комунікативної взаємодії [1].

Окремого значення набуває візуальна політика бібліотеки в соціальних мережах, оскільки саме вона забезпечує впізнаваність і композиційну цілісність цифрової присутності. Нерідко бібліотечні сторінки втрачають комунікаційну ефективність не через брак змісту, а через відсутність єдиної візуальної логіки, коли повідомлення створюються без стилістичної узгодженості, а тому не формують цілісного образу установи. Послідовне використання кольорової гами, типографіки, шаблонів, фотоформатів і візуальних маркерів не є декоративним елементом, оскільки воно безпосередньо впливає на якість сприйняття бібліотеки як організованої й професійної інституції.

Формування іміджу бібліотеки через контент-стратегію неможливе без урахування специфіки цільових аудиторій. Різні групи користувачів мають відмінні інформаційні потреби, різний темп споживання контенту та нерівномірну мотивацію до взаємодії з бібліотекою. Якщо для студентської молоді релевантними є короткі візуалізовані формати, інтерактивність і швидка навігація до сервісів, то для науковців, освітян або професійних спільнот більш продуктивними виявляються структуровані повідомлення з аналітичним або довідковим компонентом. Через це ефективна бібліотечна комунікація в соціальних мережах повинна поєднувати сегментацію аудиторії з адаптацією контенту, інакше бібліотека або втрачає частину користувачів, або зводить власну присутність до формального інформування.

Ефективність контент-стратегії доцільно оцінювати не лише за кількістю підписників, оскільки цей показник не відображає глибини взаємодії. Більш показовими є охоплення, збереження, коментарі, поширення, переходи за посиланнями, участь у подіях, а також характер реакцій аудиторії. Якщо контент генерує повторювану взаємодію, стимулює запити на бібліотечні послуги, підтримує впізнаваність подій і посилює довіру до установи, можна говорити про його стратегічну результативність. Якщо ж сторінка залишається майданчиком одностороннього повідомлення без сталого відгуку, це свідчить про наявність розриву між комунікаційною активністю та реальним іміджевим ефектом.

Водночас бібліотечна контент-стратегія стикається з низкою обмежень, серед яких варто назвати кадровий дефіцит, недостатній рівень цифрових компетентностей, нестачу часу на аналітику й планування, а також відсутність внутрішніх комунікаційних регламентів. За таких умов сторінки бібліотек часто ведуться ситуативно, що унеможливлює довгострокове позиціонування. Через це перспективним напрямом є інституціоналізація цифрової комунікації в бібліотеках, яка передбачає розроблення базових медіаполітик, календарів контенту, візуальних стандартів і критеріїв оцінювання ефективності.

Контент-стратегії бібліотек у соціальних мережах слід розглядати як інструмент управління іміджем, а не лише як спосіб підтримання інформаційної присутності. Їхня результативність залежить від того, наскільки послідовно бібліотека поєднує змістову якість, комунікаційну системність, візуальну впізнаваність і здатність до діалогу з аудиторією. За цієї умови соціальні мережі стають не зовнішнім додатком до бібліотечної діяльності, а простором, у межах якого інституція формує власну публічну суб'єктність, підтримує довіру та зміцнює позиції в культурно-інформаційній інфраструктурі суспільства. Контент-стратегія перетворює бібліотеку з пасивного інформаційного ресурсу на активного учасника цифрового публічного простору.

Список використаних джерел

1. Борисова О., Корольчук Д. Соціальні мережі як засіб реклами бібліотечних фондів. Харків : Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету, 2021. URL: https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c7252bb5-29fa-44a0-a5a1-0b3a4eb4f86f/content (дата звернення: 09.03.2026).
2. Горбань Ю. Цифрова трансформація бібліотек України в умовах глобалізаційних процесів. Київ : Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2025/10/20/nkhzng.pdf (дата звернення: 09.03.2026).
3. Недошитко І., Біловус Л., Вількова Т. Соціальні мережі як рекламний ресурс сучасної бібліотеки. Вісник Книжкової палати. 2023. № 1 (318). С. 37–42. DOI: https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.1(318).37-42 (дата звернення: 09.03.2026).
4. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 7. Ст. 45. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 09.03.2026).
5. Яковишенко С. І., Яворська Т. М. Соціальні мережі як важливий інструмент інформаційної комунікації сучасної бібліотеки. Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень. 2022. С. 72–74. URL: https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/12919 (дата звернення: 09.03.2026).
6. Kemp S. Digital 2021 April Global Statshot Report. DataReportal. 2021. URL: https://datareportal.com/reports/digital-2021-april-global-statshot (дата звернення: 09.03.2026).

Петренко Валерія Олександрівна,
здобувачка Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
Науковий керівник – Жигун Сніжана Віталіївна,
докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ В МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (НА МАТЕРІАЛАХ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ «МИКОЛА СОМ: ШЛЯХ У ПЕДАГОГІЦІ, ПУБЛІЦИСТИЦІ ТА БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ»)

Науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу та одним із ключових механізмів формування професійних компетентностей майбутніх фахівців [1, с. 57]. Студенти регулярно пишуть тези, наукові статті, курсові та кваліфікаційні роботи, що формує їх як дослідників і розвиває навички аналізу, синтезу та критичного мислення.

Водночас процес підготовки таких робіт часто ускладнюється через труднощі у пошуку та отриманні необхідної інформації. Ці труднощі стають особливо помітними в межах міждисциплінарних програм, де студент змушений працювати з джерелами з різних галузей знань, опановувати різні термінології та методологічні підходи. Метою цієї розвідки є висвітлення і аналіз основних проблем доступу молодих дослідників міждисциплінарних програм до наукової інформації з якими вони можуть зіштовхнутись і наведенні варіантів шляхів їх подолання.

Зазвичай, в XXI ст. перед початком будь-якого дослідження джерелами для ознайомлення з загальновідомою інформацією є дані з мережі Інтернет. А для студентів міждисциплінарних програм пов'язаних з гуманітарними спеціальностями важливим аспектом ускладнення отримання відомостей є саме їх обмежена представленість в цифровому середовищі, з чого все і починається. Якщо об'єкт дослідження не широко відомий, як в нашому випадку поет-шістдесятник – Микола Данилович Сом (1935-2013 рр.), пошук інформації у Всесвітній павутині часто не дає очікуваних результатів і змушує звертатись до первинних джерел – архівів, та ще й залучати альтернативні – локальні публікації, усні свідчення. Це значно ускладнює дослідницький процес, підвищуючи вимоги до навичок пошуку та аналізу інфор-

мації.

Тож якщо дослідження пов'язане з суб'єктом, а пошук в Інтернеті не дав очікуваного результату гарними варіантами завжди залишаються друковані видання. Особлива увага під час подібних розвідок приділяється доступу до архівів (історичних, районних/обласних, галузевих/спеціалізованих і т.д.) і матеріалів, що в них зберігаються. Оцифрування їх – справа значної ваги, але трудо і часомістка, тому просувається повільно. Через те звернення до архіву лишається здебільшого неминучим у роботі дослідника.

Процеси впровадження сучасних цифрових технологій (цифровізація або діджиталізація) в роботу державних органів покликані спростити доступ громадян до певних послуг, таких як: оформити запит в е-форматі, одержати інформацію е-поштою і т.п. [2]. На практиці ж отримання необхідних справ в основному відбувається в установах і може затягуватися через формальні причини – обов'язковість офіційного запиту (від імені дослідника, але краще з місця навчання або роботи), очікування дозволу на опрацювання затребуваних документів, пошуку працівниками цих матеріалів та вчасному наданні науковцю доступу до них. Бувають й інші причини – недоліки в оформленні запитів або недоведення до відома дослідника, що документи готові до опрацювання. Відсутність чітких пояснень щодо правильного складання листів-клопотань та конкретного переліку дій, додає труднощів в розвиток дослідження, змушуючи витрачати значний час на доопрацювання запитів, повторні звернення і вторинне очікування. Що і відбулось під час дослідження університетських років життя Миколи Сома. При консультуванні щодо форми запиту працівники відділу діловодства не уточнили деталі які виявилися важливими для працівників архіву. Тож лист-клопотання від університету перероблювали і кожен раз для цього потрібно було задіювати інших людей (викладачів), що дуже незручно зважаючи на зайнятість педагогів. Також часто в таких інституціях немає ніякого інформування ні щодо уточнень запиту, ні щодо того що документи готові до опрацювання. Все це дослідник дізнається самостійно телефонуючи або відвідуючи установу.

Схожі труднощі виникають і під час комунікації з редакціями періодичних видань та іншими схожими установами, які можуть володіти необхідними матеріалами. Попри наявність офіційних каналів звернення (сайти, сторінки в соцмережах), в дійсності дослідник не завжди отримує відповідь у визначені строки або не отримує її взагалі. У деяких випадках комунікація ускладнюється відсутністю чітко визначених контактних осіб чи структурованої системи обробки запитів. Телефонні звернення, які могли б пришвидшити процес, також не завжди ефективні: недосвідченого науковця перенаправляють між різними підрозділами, або ж після первинного контакту зв'язок фактично припиняється. У результаті пошук інформації виходить за межі суто наукової діяльності і перетворюється на тривалий організаційний процес, що потребує додаткових зусиль, часу та наполегливості.

У межах біографічних досліджень ускладнення доступу до даних набувають ще більш складного характеру, оскільки значна частина матеріалу формується на основі усних свідчень, що вимагає від дослідника застосування методів усної історії для подолання суб'єктивізму респондентів [3]. Інтерв'юйовані не завжди готові відкрито ділитися інформацією або можуть подавати її вибірково, зосереджуючись переважно на позитивних аспектах і уникаючи суперечливих чи менш «зручних» моментів. Своїми діями створюючи ризик суб'єктивізації дослідження та спотворення загальної картини. Для прикладу знайомі та колеги Миколи Даниловича заперечували що чоловік мав якісь шкідливі звички і згадували про те що одна все ж була тільки при прямому запитанні про неї.

Попри наявність зазначених перепон, їх часткове подолання можливе за умови комплексного підходу як з боку дослідника, так і з боку інституцій. Зокрема, ефективність роботи з архівами та іншими установами може бути підвищена завдяки чіткішому регламентуванню процедур подання запитів, створенню і оприлюденню інструкцій і зразків документів, а також впровадженню е-систем обробки звернень. Важливий і розвиток навичок ділової комунікації у самих науковців, зокрема вміння коректно формулювати запити та підтримувати професійний контакт з установами. У випадку роботи з респондентами доцільно не лише

збирати інформацію, але й вибудовувати довірливу комунікацію, пояснювати мету дослідження та принципи неупередженого підходу. Особливо важливо донести, що зібрані матеріали використовуватимуться не для оцінювання чи критики, а для максимально повного й об'єктивного відтворення біографії досліджуваної особи. Окрему роль відіграє і поступове розширення цифрової представленості наукових матеріалів, оцифрування архівів і локальних джерел, що в перспективі може значно полегшити отримання матеріалів.

Доступ до наукової інформації залишається одним із ключових викликів у процесі підготовки досліджень молодими науковцями, особливо в умовах міждисциплінарності. Виявлені в цій розвідці труднощі охоплюють як технічні та організаційні аспекти, так і методологічні та етичні. У сукупності вони не лише ускладнюють дослідницький процес, але й впливають на його тривалість та результати.

Водночас усвідомлення цих проблем дозволяє більш реалістично оцінювати специфіку наукової роботи та підкреслює необхідність розвитку інформаційної грамотності, комунікаційних навичок і критичного мислення науковців. Подальше вдосконалення доступу до інформаційних ресурсів, зокрема через цифровізацію та оптимізацію взаємодії між дослідниками й установами, може стати важливим кроком у полегшенні наукової діяльності для майбутніх поколінь студентів і дослідників [4 с. 62].

Список використаних джерел

1. Косарук О. Організація науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти в контексті сучасних освітніх технологій. *Педагогіка безпеки*. 2025. Т. 10. Вип. 1. С. 56–63. DOI: https://doi.org/10.31649/2524-1079-2025-10-1-056-063
2. Цифровізація (Діджиталізація) – це що таке. *karapuziki.com.ua* : вебсайт. URL: https://surl.li/upklsf (дата звернення: 30.03.2026).
3. Чишко В.С. Біографістика як галузь історичної науки: історіографія та методологія : автореф. дис. докт. іст. наук. Київ, 1997. 48 с.
4. Pluzhnyk O., Berezanska I., Drok P. The role of digital technologies in improving library and information communication: Trends and challenges. *Society. Document. Communication*. 2023. Vol. 8. № 3. P. 55–65. DOI: https://doi.org/10.69587/sdc/3.2023.55

Загрудна Поліна Олександрівна,
здобувачка Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Матушенко Валерій Борисович,
професор, доктор філософії, кандидат культурології, заслужений працівник культури України, професор кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІАПРОСТОРУ: НОВІ ПАРАДИГМИ КОМУНІКАЦІЇ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР

Цифрова трансформація медіапростору є одним із найбільш масштабних та динамічних процесів сучасності, що докорінно змінює принципи виробництва, розповсюдження та споживання інформації. Перехід від традиційних медіа до цифрових платформ спричинив не лише технологічну революцію, а й глибоку парадигмальну зміну в системі соціальних комунікацій. У цьому контексті актуальним є осмислення нових моделей медіадіяльності крізь призму міждисциплінарного підходу, що інтегрує медіазнавство, культурологію, комунікативістику та інформаційні технології.

Поняття «медіапростір» у сучасній науковій літературі трактується як сукупність медіасередовищ, каналів і платформ, що формують інформаційний ландшафт суспільства [2, с.

14]. Цифровізація цього простору передбачає перехід до мережевої логіки функціонування медіа, де головними характеристиками стають інтерактивність, конвергентність, гіпертекстуальність і мультимедійність. Дослідники фіксують появу нових комунікативних форматів – подкастів, стрімінгу, коротких відеоформатів (Reels, TikTok) – які не вписуються в класичні моделі масової комунікації [1, с. 29].

Ключовою рисою цифрового медіапростору є феномен конвергенції медіа, який охоплює технологічну, економічну та культурну складові. Технологічна конвергенція уможливлює поширення контенту різними каналами з єдиної платформи; економічна – формує нові моделі монетизації та медіавласності; культурна – породжує партисипативну культуру, де аудиторія перетворюється на активного творця контенту [3, с. 15]. Це явище розмиває традиційні межі між виробником і споживачем інформації, що веде до появи поняття «просьюмер» (produser/prosumer).

Окремої уваги потребує проблема інформаційної екології цифрового медіапростору. Надмірна кількість контенту, низький поріг входження для виробників інформації та алгоритмічна персоналізація стрічок породжують ефект «інформаційної бульбашки» і сприяють поширенню дезінформації [4, с. 20]. В умовах гібридної війни, яку веде Росія проти України, ці загрози набувають характеру національної безпеки: маніпулятивні наративи розповсюджуються через мережеві медіа зі швидкістю, яку традиційні механізми спростування не встигають нейтралізувати.

Міждисциплінарний підхід до вивчення цифрової трансформації медіапростору дозволяє подолати обмеженість вузькогалузевих методологій. Поєднання медіаекології (М. Маклюена, Н. Постмена), теорії конвергентної культури, семіотичного аналізу та цифрової культурології відкриває можливості для комплексного осмислення трансформацій у системі «медіа – суспільство – культура» [3, с. 3]. Зокрема, культурологічний вимір дозволяє аналізувати, яким чином цифрові медіа формують нові ідентичності, цінності та комунікативні практики [5, с. 33].

Практичним виявом цих процесів є трансформація журналістики в бік мультимедійності та дата-журналістики, зростання ролі штучного інтелекту у виробництві контенту, а також поява алгоритмічних редакторів. Усе це вимагає переосмислення фахових компетентностей медіапрацівників і системи медіаосвіти. Підготовка фахівців у галузі комунікацій має враховувати міждисциплінарний характер сучасного медіапростору та інтегрувати навички критичного мислення, медіаграмотності й цифрової етики.

Отже, цифрова трансформація медіапростору є комплексним феноменом, що виходить за межі суто технологічних змін і зачіпає глибинні пласти культури, комунікації та суспільної організації. Міждисциплінарна методологія є не просто бажаною, а необхідною умовою адекватного наукового осмислення цих процесів. Перспективними напрямами подальших досліджень є вивчення алгоритмічних медіа, цифрової пам'яті та трансформації медіаідентичності в умовах воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел

1. Дармостук І. Медіапростір України 2022–2024 років: виклики трансформації. *Інтегровані комунікації*. 2025. № 2(20). С. 27–35. URL: https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/431 (дата звернення: 02.04.2026).

2. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf (дата звернення: 02.04.2026).

3. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York : New York University Press, 2006. 336 p. URL: https://nyupress.org/9780814742952/convergence-culture/ (дата звернення: 02.04.2026).

4. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Strasbourg : Council of Europe, 2017. 107 p. URL: https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html (дата звернення: 02.04.2026).

5. Балабанова К. Аналіз тенденцій медіаспоживання в Україні за 2022–2024 роки. Інтегровані комунікації. 2024. № 1(17). С. 32–36. URL: https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/309 (дата звернення: 02.04.2026).

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

***Філіпова Людмила Яківна**,*
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій
Харківської державної академії культури, м. Харків

Захарова Ірина Володимирівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри права та інформаційної справи
Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси

ТЕХНОЛОГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Інформаційно-аналітичне забезпечення (ІАЗ) органів публічної влади є ключовим елементом сучасної системи державного управління. Воно забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень, підвищує ефективність діяльності державних інституцій, а також сприяє їх гнучкості та адаптивності в умовах динамічних суспільних змін. У зв'язку зі стрімким зростанням обсягів інформації та швидкістю її поширення роль ІАЗ постійно посилюється, перетворюючись на невід'ємну складову управлінських процесів в умовах інформаційного суспільства.

У сучасних умовах формуються спеціалізовані інформаційно-аналітичні структури, які розробляють і впроваджують власні технології обробки даних. Особливого значення набувають інформаційно-аналітичні технології у сфері управління, що розглядаються як сукупність методів і засобів збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації про соціально-економічні процеси, а також оцінювання наслідків прийняття управлінських рішень [1].

Сучасні інформаційно-аналітичні технології класифікуються за різними ознаками, серед яких важливе місце посідають методичні засоби аналітичних досліджень, зокрема: моніторингові, ініційовані та кумулятивні.

Для всіх видів аналітичних досліджень характерним є комплексний підхід, що передбачає багатосторонній аналіз досліджуваної ситуації з урахуванням історії її розвитку, результатів попередніх досліджень аналогічних процесів, а також використання широкого спектра теоретичних підходів і евристичних методів.

Моніторингові аналітичні дослідження зазвичай регламентуються визначеними етапами обробки інформації, чітко окресленою тематикою та фіксованим переліком джерел. Вони орієнтовані на систематичне відстеження стану об'єкта дослідження та забезпечення регулярного інформаційного супроводу управлінської діяльності. Інформаційно-аналітичний моніторинг розглядається як безперервний процес збору, аналізу та узагальнення інформації із застосуванням методів моделювання, експертного оцінювання, діагностики та прогнозування.

Ініційовані аналітичні дослідження здійснюються за окремими дорученнями керівництва або внаслідок виявлення нових проблемних ситуацій під час проведення моніторингових досліджень. Вони характеризуються високим рівнем невизначеності цілей, варіативністю підходів до оцінювання результатів і потребують гнучкої інформаційно-аналітичної підтри-

мки, зокрема на етапі постановки завдань.

Кумулятивні аналітичні дослідження вирізняються високими вимогами до оперативності виконання (у стислий часовий проміжок), обмеженістю наявної інформації та необхідністю застосування спеціалізованих методів обробки експертних даних. Їх специфіка полягає у використанні інтегрованих підходів до узагальнення інформації, що обробляється в режимі реального часу за участю експертів та управлінців [2].

Ефективність інформаційно-аналітичної діяльності органів публічної влади значною мірою залежить від рівня розвитку інструментально-технологічної інфраструктури ІАЗ, до складу якої входять:

– програмне забезпечення для збору, обробки та аналізу даних;
– бази даних і державні реєстри, що забезпечують доступ до релевантної інформації;
– системи управління інформацією та електронного документообігу;
– сучасні аналітичні методи (PEST-аналіз, SWOT-аналіз, GAP-аналіз, методи моделювання та прогнозування тощо) [3].

Суттєвий вплив на розвиток ІАЗ органів публічної влади справляє цифрова трансформація управління. У сучасних умовах активно впроваджуються концепції електронного урядування, що передбачають інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у діяльність державних органів з метою підвищення якості управлінських послуг, відкритості та підзвітності влади.

Важливу роль у розвитку ІАЗ відіграє використання технологій великих даних (Big Data), які забезпечують можливість обробки значних обсягів структурованої та неструктурованої інформації, виявлення прихованих закономірностей і формування прогнозних моделей розвитку соціально-економічних процесів. Це дозволяє органам публічної влади переходити від реактивного до проактивного управління [4].

Окрему увагу слід приділити застосуванню технологій штучного інтелекту (Artificial Intelligence, AI), які сприяють автоматизації аналітичних процесів, підвищенню точності прогнозування, оптимізації управлінських рішень і зменшенню впливу людського фактора. Використання AI в ІАЗ включає інтелектуальний аналіз даних, машинне навчання, обробку природної мови та підтримку прийняття рішень.

Отже, цифрова трансформація суттєво розширює можливості ІАЗ, підвищуючи його ефективність, оперативність та стратегічну орієнтованість. Удосконалення ІАЗ є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності органів публічної влади. Воно сприяє оптимізації управлінських процесів, раціональному використанню інформаційних ресурсів, підвищенню прозорості діяльності влади та зміцненню довіри громадян.

Список використаних джерел

1. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. / І. В. Захарова, Л. Я. Філіпова, І. С. Задорожний, Д. А. Тарасенко ; 2-е вид., доп. Черкаси: Східноєвропейський університет імені Р. Аблязова, 2024. 345 с.

2. Мохова Ю. Л., Линьова Н. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2018. № 2 (19).

3. Труш О. О., Василенко Д. В. Інформаційно-аналітична діяльність в системі публічного управління. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. № 4. С. 49-55.

4. Палій С. Сучасні тенденції розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення у контексті прийняття ефективних управлінських рішень: (на прикладі органів державної влади України). Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2022. № 10. С. 166-174.

Анісімова Ольга Миколаївна,
докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця

Лукаш Галина Павлівна
докторка філологічних наук, професорка,
професорка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса, м. Вінниця

ЕВОЛЮЦІЯ НАЗВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ» ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБ'ЄКТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Актуальність теми еволюції назви спеціальності «Бібліотечна, інформаційна та архівна діяльність» як віддзеркалення трансформації об'єкта документознавства полягає у необхідності теоретичного переосмислення неперервності документознавчої освіти в Україні через радикальну зміну її галузевого статусу. Спеціальність «Бібліотечна, інформаційна та архівна діяльність» має складний шлях еволюції, а її трансформація – це фактично дзеркало переходу від радянської системи «науково-технічної інформації» до сучасного цифрового суспільства. Витоки спеціальності сягають ще 1970–80-х років і торкаються надр технічних наук СРСР, оскільки роках документознавство розвивалося в межах спеціальності «Організація управлінської праці» у тісному зв'язку з ІТ-напрямами (автоматизовані системи управління), і лише згодом перейшло в гуманітарну площину.

На цьому шляху ми можемо виділити три етапи:

1. Технократичний період (1970–1980-ті): документознавство як частина «Наукової організації праці» (НОТ) та техносфери, тісно пов'язана з кібернетикою.
2. Період становлення незалежності України (1990–1993 та далі): поява назви «Документознавство та інформаційна діяльність», виокремлення «Документознавства» як гуманітарної відповіді на запити незалежної держави, пошук власного обличчя, відрив від суто технічних галузей.
3. Культурологічний та комунікаційний поворот (2000-ні – до сьогодні): входження у галузь «Культура», створення інтегрованої спеціальності ІБАС, вплив цифровізації, перейменування в БІАС (бібліотеки, архіви).

У процесі розвитку спеціальності під впливом суспільно-політичних та технологічних чинників відбувалося зміщення акцентів у її змістовому та галузевому наповненні. Підтвердженням щодо «технічного» минулого спеціальності є старі класифікатори спеціальностей СРСР: у 1970-х роках документознавство часто йшло під шифром 05.25.03 («Документознавство, документологія та архівознавство»), і ця група 05.25.00 належала до технічних наук (Інформаційні системи і процеси). Класифікатори спеціальностей та професій в СРСР базувалися на суворій централізації, де основним документом був Загальносоюзний класифікатор професій робітників, посад службовців і тарифних розрядів (ЗКППТР), затверджений Держстандартом у 1986 році (постанова № 016) [1]. Він використовувався для обліку кадрів, нарахування зарплат та соціального забезпечення. Система забезпечувала стандартизацію трудових функцій на всій території СРСР. Після розпаду СРСР ці класифікатори стали основою для національних класифікаторів, зокрема в Україні.

Аналізуючи трансформацію назв педагогічних спеціальностей в галузі професійної освіти на основі ретроспективного аналізу державних переліків спеціальностей (спеціалізацій), за якими здійснювалася підготовка здобувачів вищої освіти в Україні у період 1991-2025 років, дослідники зауважують, що постійна трансформація назв спеціальностей відбувалася під впливом зрослих вимог виробництва, сфери торгівлі та послуг і євроінтеграційних процесів і найчастіше на переломних етапах розвитку економіки країни [2].

Зміна назв – це не просто бюрократія, а рух від «технократії» до «культуроцентризму». Спеціальність перемістилася з галузі технічних наук у галузь культури і при цьому змінилося розуміння самого поняття документа.

Період «Документознавства та інформаційної діяльності» (90-ті) – перехідний етап між радянською школою та сучасним мультидисциплінарним підходом. акцент зміщувався з «паперового діловодства» та «технічної інформації» на «інформаційний менеджмент» та «культурну спадщину».

До впровадження спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у 2015 році бібліотекарів готували лише деякі заклади вищої освіти. Це Харків, Київ, Рівне, Миколаївська філія КНУКіМ тощо.

Назва спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» фіксує наступний етап - інституційну інтеграцію та розширення сфер діяльності. Винесення «інформаційної» складової на перше місце свідчить про домінування інформаційного підходу над документним. У межах Стандарту 2018 року [3] це проявляється у розгляді інформаційних, бібліотечних та архівних систем як взаємопов'язаних підсистем єдиної інфраструктури. Фокус спеціальності зміщується від окремого документа до управління інформаційними ресурсами в межах різних інституцій, що свідчить про перехід до системного бачення об'єкта документознавства.

Останній етап, зафіксований у назві спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» та оновленій предметній області 2025 року, демонструє подальше ускладнення та конкретизацію предметної області [4]. По-перше, акцент на бібліотечній складовій підкреслює роль інституцій як центрів організації доступу до інформації у цифровому середовищі. По-друге, сам об'єкт описується вже не лише через установи, а й через цифрове інформаційне середовище, документно-інформаційні ресурси та комплекс процесів – створення, відбору, оцифрування, інтеграції, захисту інформації та управління системами. Це означає перехід до процесно-середовищної моделі, у якій документознавство охоплює не лише ресурси, а й динамічні інформаційні потоки та цифрові екосистеми.

Ця трансформація підсилюється змінами у методах і технологіях: від аналітико-синтетичної обробки документів і організації діяльності установ у Стандарті 2018 року до інформаційної аналітики, моніторингу якості, оцифрування, реставрації, а також управління інформацією у 2025 році. Включення інструментів штучного інтелекту, хмарних сервісів і засобів інформаційної безпеки свідчить про остаточний перехід до цифрово-орієнтованої парадигми.

Отже, еволюція назв спеціальності відображає логіку розширення об'єкта документознавства: від документа як матеріального носія, через інформаційні процеси та ресурси, до комплексного управління інформацією у цифровому середовищі. Якщо на початкових етапах домінував документно-центричний підхід, то сучасний етап характеризується інформаційно- та процесно-центричною парадигмою, у межах якої документознавство трансформується у науку про управління документно-інформаційними системами в умовах цифрових комунікацій.

Список використаних джерел

1. Загальносоюзний класифікатор професій робітників, посад службовців і тарифних розрядів. URL: https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data02/tex12279.htm (дата звернення: 27.03.2026)

2. Красильникова Г. В., Храпач Д. М., Красильников С.Р. Неймінг педагогічних спеціальностей у галузі професійної освіти: ретроспективний аспект. *Академічні візії*. Випуск 44. 2025. С. 1-13. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15882582 (дата звернення: 27.03.2026)

3.Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2018 року № 1378. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/685/f1a/661685f1a72d8519669545.pdf (дата звернення: 26.03.2026)

4.Про затвердження Методичних рекомендацій щодо відповідності освітніх програм спеціальностям, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та деталізованим галузям Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 та описів предметних областей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31 грудня 2025 року № 1734. URL: https://old.nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20%D0%9C%D0%A0%20%D0%9E%D0%9F%D0%9E.pdf (дата звернення: 26.03.2026)

***Міненко Михайло Анатолійович*,**
доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету оборони України, м. Київ

Міненко Людмила Миколаївна,
докторка філософії, старша викладачка кафедри Національного університету оборони України, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ЯК СКЛАДОВІ, ЩО СПРИЯЮТЬ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ДІЛОВОЇ ГРИ

Постійно, актуальним питанням, що потребує оптимального вирішення на будь-якому з етапів розвитку суспільства, постає необхідність пошуку умов, які належним чином сприятимуть раціональному ухваленню адміністративних рішень. Сьогодні, заради цього, часто починають використовувати потенціал: у військовому середовищі – воєнних, у цивільному – ділових ігор. Незважаючи на певну розбіжність у назві терміну, його сутність зводиться до того, що Споживач отриманих результатів (далі – Споживач), з'ясувавши потребу, делегує право Замовнику наукової продукції (далі – Замовник), в співпраці з кадровим Виконавцем (далі – Виконавець), фахово ідентифікувати проблему, розв'язання якої, шляхом проведення ігрового процесу необхідного типу і додатково встановлених кваліфікаційних ознак, залучивши відповідних Учасників, допоможе виявлену потребу задовольнити, ухваливши найбільш дієве, на думку Споживача, на цьому етапі поступу (взявши за основу висновки Замовника, зроблені за підсумками гри), чинне адміністративне рішення. Як наслідок, отримане має гарантувати стійкий розвиток, здобуття бажаних конкурентних і репутаційних переваг [1]. Важливе значення, за таких обставин, має фахове наповнення процесів, що характеризують інформаційну діяльність і документознавство, та пов'язані з реалізацією певної ділової гри, а також, рівень компетентнісних спроможностей усіх задіяних в цьому ігровому дійстві посадових осіб. Практика показує: саме означені складові, становлять основу стабілізування організування процесу ділової гри.

Отже, згідно з ДСТУ 2392-94 «Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення», *інформаційна діяльність* визначається як постійне та систематичне збирання та оброблення записаної інформації з метою її зберігання, пошуку, використання чи пересилання, що виконується певною особою або організацією [2]. Водночас, П. Ю. Родіонов у своїй статті зауважує, що зазначене бажано розуміти як діяльність, яка пов'язана з обробкою деякої осмисленої інформації і прийняттям на її основі рішень, тобто, створення нової інформації. Крім того, науковець, аналізуючи твердження інших дослідників, акцентує увагу на тому, що інформаційну діяльність доречно визначати як інформаційну стратегію та активність, спрямовану на цільові групи, основним завданням якої є надання цим групам інформації, ознайомлення їх з певними питаннями і, за рахунок чого, впливати на їхнє ставлення або навіть поведінку. Підсумовуючи, автор зазначає: «…інформаційну діяльності можна розглядати як групу процесів, що мають за мету збирання, оброблення та передавання інформації залежно від наявних потреб» [3]. У зв'язку із цим, маємо визнати, що охарактеризоване підтверджує вагу налаштування інформаційної діяльності з метою продуктивного і результативного проведення ділової гри за рахунок стабілізування організування ігрового процесу, до того ж, враховуючи роль документознавства.

Дійсно, своєчасно, в достатньому обсязі отримана достовірна інформація Споживачем зі сформованої кадровим Виконавцем та іншими заінтересованими особами бази загальних, спеціальних і закритих даних, надає йому об'єктивну можливість встановити нагальну потребу та звернутися, заради її задоволення, шляхом розв'язання відповідної(х) проблеми(м), до Замовника. В свою чергу, Замовник, за таких умов, маючи належний доступ до спеціальної інформації, в співпраці з кадровим Виконавцем, ідентифікують проблему. Далі,

розв'язання ідентифікованої проблеми, якраз за допомогою потенціалу ігрового процесу, основним ресурсом якого, також, являється інформація, допоможе Споживачу прийняти, на основі отриманої інформації від Учасників (Дублерів) ігрового дійства (у формі пропозицій і творчих ідей), чинне адміністративне рішення. Можемо констатувати: під час підготовки, проведення і підведення підсумків ділової гри продукт інформаційної діяльності є постійно затребуваним і має неперервно вагоме значення. Саме тому, на практиці, інформаційна діяльність, передбачає покрокове створення інформаційної системи.

В загальному сприйнятті, *інформаційну систему* пропонуємо розглядати як набір відносно відокремлених та, одночасно, взаємопов'язаних складових (база даних (загальні, спеціальні, закриті), довідкові платформи, засоби збирання і швидкого обміну інформацією, інноваційні цифрові технології), до того ж, включно зі структурною схемою організування діяльності всіх задіяних у процесі фізичних та юридичних осіб, які, співпрацюючи, мають забезпечувати її користувачів адекватною, достовірною, своєчасною і зрозумілою інформацією й сприяти продуктивній і результативній праці та, що суттєво, своєчасному ухваленню чинних адміністративних рішень заради вирішення ідентифікованих проблем [сформовано авторами за результатами дослідження]. Проте маємо зауважити, що під час формування і використання інформаційних систем, як досягнення інформаційної діяльності, обов'язково необхідно розмежовувати значення термінів: дані та інформація, інформаційний ресурс та інформаційний потенціал. Адже, дані – це описання предметів, подій, дій і таке інше, що, зазвичай, збирається, запам'ятовується, зберігається але стандартизовано не систематизується; інформація – проаналізовані та належно систематизовані дані, що набувають відповідних значення і цінність. Водночас, *інформаційний ресурс*, яким виступає інформація – це те, що змінюється і може бути корисним з метою оцінювання й забезпечення успішного функціонування; *інформаційний потенціал* – комплекс зібраних інформаційних ресурсів, а також, сукупність засобів, методів та умов, за допомогою яких можна активізувати й ефективно їх використовувати та, що визначає можливі перспективи розвитку [сформовано авторами за результатами дослідження з використанням 4; 5] Не менш важливо, у контексті дослідження прикладного значення інформаційної діяльності, як основи для ефективного проведення ділової гри, є розуміння змісту ще однієї групи термінів, а саме: інформаційний продукт та інформаційна послуга.

В авторському трактуванні, *інформаційний продукт* – це матеріальний здобуток (витвір, виріб) інформаційної діяльності, тобто, належно оброблений масив цільової інформації, що підготовлена для задоволення інформаційного попиту споживача(ів), стандартизовано і професійно оформленої у паперовій та/або електронній формі, за необхідності – унормовано зареєстрованої і розміщеної, з метою зберігання та оперативного застосування, на одному із інформаційних ресурсів. На відміну від зазначеного, *інформаційна послуга* – це нематеріальний результат інформаційної діяльності, що, дієво використовуючи пов'язані із ним процедури реалізації інформаційного продукту, професійно підготовлений і, у зв'язку з чим, маючий належну організаційну та методичну основу, призначений для задоволення безпосередніх і, на певну перспективу, інформаційних потреб й реальних очікувань конкретної категорії споживачів [сформовано авторами за результатами дослідження].

Сформульовані дефініції лексем змістовно демонструють, що, на практиці, за рахунок реалізації процесу інформаційної діяльності, фактично, відбувається інформаційне виробництво, пов'язане з інформаційним обслуговуванням через задоволення інформаційного попиту певного споживача, який ставить за мету отримати бажаний інформаційний продукт для того, щоб задовольнити існуючу потребу. Маємо констатувати, що в процесі ділової гри здійснюється саме такий інформаційний кругообіг. За таких обставин формуються адаптовані до ігрового процесу інформаційна система, а також, методи і принципи: збирання, оброблення й акумулювання даних та інформації; конструювання бази даних загальної, спеціальної і закритої інформації; дієвої інформаційної підтримки конкретної ділової гри; раціонального управління інформацією.

Тому, враховуючи охарактеризоване, можемо стверджувати: *інформаційна діяльність*,

що проводиться з метою гарантування організування, проходження і підведення підсумків ділової гри, являється обґрунтованою сукупністю дій, операцій та процедур, а також, методів і принципів їх реалізації, які виконують фахівці відповідної кваліфікації, дотримуючись вимог схваленої маркетингової стратегії й спрямовуючи свій виробничий потенціал на створення належного інформаційного продукту заради забезпечення цільових інформаційних запитів безпосередніх Учасників (Дублерів) ігрового процесу та інших заінтересованих осіб, сприяючи реальній продуктивності й результативності праці та, у підсумку, допомагаючи Споживачу отриманих результатів ухвалити чинне адміністративне рішення, аргументовано скероване на достеменне розв'язання ідентифікованої проблеми і задоволення встановленої потреби [сформовано авторами за результатами дослідження]. Реалізуючи інформаційну діяльність потрібно розуміти, що крім вище охарактеризованого, задля його унормування, доцільно застосовувати процедури, пов'язані з *документознавством.* Зокрема, відповідно до Тлумачного словника української мови *документознавство* визначається як наука про документ та документно-комунікаційну діяльність і водночас є науковою дисципліною, що досліджує процеси створення та функціонування документів і розробляє принципів побудови документно-комунікаційних систем та методів їхньої діяльності. Разом із тим, воно охоплює теорію і практику упорядкування й збереження ділових паперів [4]. Українською бібліотечною енциклопедією *документознавство* також трактується як наука, що комплексно вивчає характеристики документів, процеси їх створення, зберігання та функціонування [5].

Отже, інформаційна діяльність і документознавство взаємопов'язані функціональні напрями адміністративного менеджменту. У випадку ділової гри, документознавство являє собою дії, операції й процедури, використання яких гарантує стандартизоване творення, погодження, підписання (затвердження) та, за необхідності, реєстрацію ділових паперів, реалізація чого створює належні умови стабілізуванню організування ігрового процесу й, у підсумку, сприяє стійкому його проходженню в частині продуктивності та результативності виконання офіційних рольових обов'язків Учасниками (Дублерами) і відповідного поводження інших заінтересованих осіб, а також: встановлення потреби; ідентифікації проблеми, що потрібно вирішити; напрацювання пропозицій і креативних ідей, за підсумками дійства; формування, на їх основі, фахових висновків; ухвалення адміністративного рішення, яке розв'яже ідентифіковану проблему з метою задоволення дійсно з'ясованої потреби [сформовано авторами за результатами дослідження].

Розкривши змістовне і методичне призначення *інформаційної діяльності* та *документознавства*, а також, місце і роль *інформаційної системи* та її складових й інших термінів, ресурс і потенціал яких доречно усвідомлювати замислюючи проведення ділової гри з метою отримати оптимально-адаптовані варіанти дій, можна окреслити як, сукупно, досліджене безпосередньо та/або опосередковано впливає на стабілізування організування процесу ділової гри. Через це, маємо визнати, у випадку *реалізації ігрового процесу*, стабілізування організування відбувається за рахунок професійного налаштування інформаційної системи і коригування змісту окремих й взаємопов'язаних офіційних документів, до того ж, своєчасноцільового використання інструментів адміністрування прямого та/або непрямого ефекту, що чинно призводить до прогнозованості здійснення функціональних ролей його Учасниками (Дублерами), водночас, діяльності інших причетних осіб внаслідок документально-правового стандартизування їх обов'язків, прав, відповідальності, крім того, зменшення можливого впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на продуктивне і результативне проходження зазначеного, а також, здобуті результати ділової гри [сформовано авторами за результатами дослідження з використанням [6–8].

Список використаних джерел

1. Міненко М. А., Міненко Л. М. Організаційно-методичні основи підготовки до проведення стратегічної воєнної гри. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2026. № 1. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.1.5.

2. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. Чинний з 1995.01.01. 53 с. Державна науково-технічна бібліотека України. Відділ нормативно-технічної документації БД

ІРБІС. URL: http://gntb.gov.ua/files/sibid.pdf (дата звернення: 17.03.2026).

3. Родіонов П. Ю. Інформаційна діяльність підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*: зб. наук. праць / за ред. М. І. Звєрякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2016. № 2 (61). С. 101–113. URL: https://journals.uran.ua/vsed_oneu/article/view/186185/185550 (дата звернення: 14.03.2026).

4. Тлумачний словник української мови. 2026. URL:https://slovnyk.ua/index.php?swrd=документознавство (дата звернення: 14.03.2026).

5. Українська бібліотечна енциклопедія. 2024. URL: https://ube.nlu.org.ua/article/Документознавство (дата звернення: 14.03.2026).

6. Міненко М. А., Міненко Л. М. Особливі аспекти адміністрування діяльності підприємств (організацій, установ) в умовах глобалізації економіки і в середовищі всеосяжної цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 10. С. 39–49. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.10.39.

7. Міненко М. А., Міненко Л. М. Інструменти адміністрування непрямої дії як один із засобів гарантування стабілізації організування роботи фізичних та юридичних осіб. *Інвестиції: практика та досвід.* 2025. № 19. С. 25–31. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.19.25.

8. Міненко М. А, Калашніков Є. М., Міненко Л. М. Вплив інструментів адміністрування прямої дії на раціональність діяльності фізичних та юридичних осіб. *Ефективна економіка*. 2025. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105.2025.11.13.

Кисляк Костянтин Володимирович,
доктор культурології, професор,
професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Національного аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків

ТРАНСФОРМАЦІЯ НОРМАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВИРОБНИЧЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО»

В умовах суттєвого кількісного скорочення мережі ЗВО України дедалі актуальнішим стає питання спеціалізації та диференціації пропонованих ними освітніх програм різного рівня. На нашу думку, відображення специфіки технічного закладу ЗВО в ОП гуманітарного спрямування (адже спеціальність В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» відповідає галузі знань «Культура, мистецтво та гуманітарні науки») можливе в рамках ознайомлення здобувачів освіти із технічною та науково-технічною документацією в рамках виробничого документознавства як спеціальної галузі документознавства та однойменного освітнього компонента через систему технічних стандартів. Найбільш актуальною проблемою за такого підходу виявляється чинність наявних українських (ДСТУ) та міждержавних (ГОСТ) технічних стандартів через активний перегляд національним органом стандартизації – ДП «УкрНДЦ» та пошук їх міжнародних відповідників в умовах спроби прискореної інтеграції України в ЄС.

Розгляд проблеми здійснювався на прикладі авторського досвіду викладання освітнього компонента «Виробниче документознавство в аерокосмічній галузі» ОПП «Міжнародна документація та інформація» першого, бакалаврського, рівня освіти в НАУ «ХАІ». Програма надає змогу здобувачам провідного технічного ЗВО ознайомитися зі специфікою виробничого документознавства на основі системи українських і міжнародних технічних стандартів. Це ознайомлення здійснюється за декількома напрямами, зокрема:

1) зіставність понятєво-категоріального апарату українських і міжнародних технічних стандартів;

2) основні види і форми виробничої документації;

3) особливості виконання відповідної документації, передусім, графічних конструкторських документів, простіше кажучи, креслеників;

4) специфіка її обігу, внесення змін та зберігання.

Поняття виробничої документації є доволі застарілим і трапляється лише у *ДСТУ 3321:2003 Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять* (п.6.6) як частковий синонім поняття робочої конструкторської документації. Більш об'ємним нам уявляється поняття *технічної документації*, яка охоплює «сукупність документів, необхідних і достатніх для безпосереднього використовування на всіх стадіях життєвого циклу продукції» (ДСТУ 3321:2003, додаток А.1). Натомість поняття науково-технічної документації уявляється вам вужчим. Вона може бути визначена як сукупність документів, в яких зафіксовано «будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проєктно-технологічної, виробничої та громадської діяльності» (Закон України «Про науково-технічну інформацію», ст.1). Поняття же виробничого документознавства є доцільним використовувати для запобігання логічних похибок у його визначенні як спеціальної галузі документознавства, яка вивчає особливості створення, обігу, внесення змін та зберігання технічної та науково-технічної документації.

Зарубіжні практики визначають технічну документацію як «загальне поняття для всіх документів, які виробники надають про певний продукт з інформаційною метою» і включають до її складу широкий спектр конструкторських, експлуатаційних, ремонтних документів: «Introduction and product description; Instructions for use and installation; Safety information and warnings; Technical drawings and diagrams; Logs and test reports; Emergency manual and online help ; Standards used» [2].

У системі стандартів ISO поняття технічної документації не зустрічається. У цих стандартах розрізняються:

– technical drawings, тобто кресленики, які у Міжнародній системі класифікації стандартів МКС/ISC маркуються індексом 01.100;

– technical product documentation (TPD), яка включає інструкції, специфікації та настанови для користувача, тобто здебільшого види документів, передбачені вже недіючими стандартами експлуатаційної документації, і маркується в МКС/ISC індексом 01.110.

Нормативне забезпечення тематичних блоків навчальної дисципліни «Виробниче документознавство» в аерокосмічній галузі» підсумовуємо у таблиці 1.

Таблиця 1

Назва тематичного блока	Вітчизняна нормативна база	Міжнародна нормативна база
Поняттєво-категоріальний апарат	ДСТУ 3321:2003	ISO 10209-1:1992 ISO 29845 (ДСТУ ISO 29845:2018)
Комплекси виробничої (технічної) документації	ДСТУ ГОСТ 2.601:2006 ДСТУ ГОСТ 3.1001:2014 ДСТУ 2391:2010 та ін. – дію відновлено ДСТУ 3973-2000 ДСТУ 3974-2000	Стандарти ISO 128 серії Thechnical drawings (МКС/ISC 01.100) Стандарти ISO Technical product documentation (TPD) (МКС/ISC 01.110)
Особливості виконання виробничої (технічної) документації	ГОСТ 2.104-2006 ГОСТ 2.105-95 ГОСТ 2.106-96 та ін. – втратили чинність	ISO 128-1 (ДСТУ ISO 128-1:2005) ISO 5457 (ДСТУ ISO 5457:2006) ISO 5455 (ДСТУ ISO 5455:2005) ISO 7200 : 2004 (ДСТУ EN ISO 7200:2005) IEC/IEEE 82079 (ДСТУ EN 82079-1:2022) ISO 639 ISO 690:2021
Специфіка обігу, внесення змін та зберігання виробничої (технічної) документації	ДСТУ В 15.902:2023	ISO 11442 (ДСТУ EN ISO 11442:2018

Із наведеної таблиці наочно видно, що нормативне забезпечення освітньої дисципліни «Виробниче документознавство» відрізняється розгалуженістю. Порівняно із внесеними у таблицю 10 стандартами для нормативного забезпечення курсу «Діловодство» ми використовуємо лише три документи – ДСТУ 4163:2020, Правила організації діловодства… 2015 року та Типову інструкцію з діловодства 2018 року.

Нормативне забезпечення технічної та науково-технічної документації вітчизняними стандартами відстає від темпів скасування раніше діючих стандартів. Проблема вирішується в основному за рахунок калькування міжнародних стандартів, значна частина яких (наприклад, 20 частин стандартів ISO 128 Technical Drawing) доступна лише на комерційній основі, як на офіційному сайті ISO, так і на офіційному сайті ДП «УкрНДЦ». Запропоновано особливості обігу технічної документації розглядати на основі новітнього українського стандарту ДСТУ В 15.902:2023.

Специфіка аерокосмічної галузі в наявних українських і міжнародних технічних стандартах не відображена. Їх вимоги охоплюють сферу як сферу техніки в цілому, так і деякі інші галузі економіки. Тому вимоги *IEC/IEEE 82079* (скопійований вітчизняний аналог – *ДСТУ EN 82079-1:2022 Підготування інструкцій з використання. Структуризація, вміст і подання. Частина 1. Загальні принципи та детальні вимоги)* «будуть необхідними або корисними для користувачів продукції всіх видів, починаючи від банки фарби і закінчуючи великими або дуже складними виробами, такими як велике промислове обладнання, заводи «під ключ» або будівлі» [1].

Акцент у викладанні «Виробничого документознавства» робиться на встановленні міжпредметних зв’язків з іншими дисциплінами ОПП. Наприклад, Наявність у переліку граф основного напису мовного відкриває можливість ознайомити здобувачів зі змістом ISO 639 та сторінкою Language Coding Agency на сайті Бібліотеки Конгресу США (lok.gov).

Список використаних джерел

1. IEC/IEEE 82079-1:2019. URL : https://www.iso.org/ru/standard/71620.html?browse=ics (дата звернення: 24.03.2026).
2. Technical documentation (13 June 2024). *Doxis.com.* URL : https://www.doxis.com/en/blog/technical-documentation (дата звернення: 12.03.2026).

Недошитко Ірина Романівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету, *м. Тернопіль*

УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

В умовах євроінтеграційного курсу України особливої актуальності набуває питання модернізації систем державного управління відповідно до європейських стандартів – зокрема упровадження ефективних систем електронного документообігу (далі – ЕДО) та електронного урядування (далі – ЕУ) в органах державної влади, у тому числі в податкових структурах. Компаративний аналіз міжнародного досвіду цифровізації державного управління засвідчує множинність стратегічних підходів до побудови систем ЕДО, кожен з яких відображає специфічні інституційні, економічні та культурні умови їх реалізації.

У науковій літературі недостатньо висвітлено компаративні аспекти функціонування систем ЕДО в податкових органах різних країн; бракує також досліджень, присвячених можливостям імплементації зарубіжних моделей в українську практику з урахуванням організа-

ційно-правових особливостей України. З огляду на це актуальними є систематизація та критичний аналіз міжнародних практик цифровізації документообігу в державних установах із метою виявлення стратегічних орієнтирів для модернізації системи ЕДО в органах Державної податкової служби України.

Дослідження скандинавського досвіду дає підстави констатувати, що вагомим чинником успішності норвезької та шведської моделей є активна координаційна роль держави у процесах цифровізації. На відміну від фрагментованих систем, у яких відомства діють автономно, скандинавські країни сформували інтегровану цифрову екосистему, що забезпечує міжвідомчу сумісність завдяки єдиним стандартам і комплексному законодавчому регулюванню. Принциповою особливістю є трансформація від технократичного розуміння електронного урядування як оцифрування паперових процесів до його трактування як інструменту зміни характеру взаємодії між державою та громадянами [1, с. 69–71]. Зокрема, шведський досвід демонструє еволюцію від вертикального адміністрування до горизонтальної партнерської моделі, за якої громадяни є не пасивними споживачами послуг, а активними учасниками прийняття управлінських рішень через механізми електронних консультацій. Показовим є застосування комплексного підходу до вимірювання ефективності – зокрема через Індекс розвитку електронного урядування (E-Government Development Index, EGDI) та Індекс електронної участі (E-Participation Index, EPI), – що засвідчує зміщення акценту з кількісних показників технологічної доступності на якісні параметри реальної трансформації державних послуг [1, с. 69–71].

Дослідження європейського досвіду засвідчує домінування регуляторної моделі побудови довіри, що ґрунтується на законодавчому встановленні технічних стандартів і наглядових механізмів. Регламент eIDAS формує наднаціональну основу для гармонізації систем електронної ідентифікації та довірчих сервісів у межах Європейського Союзу. Ключовим викликом залишається структурна складність інтеграції нових регуляторних вимог з наявними технологічними екосистемами [2]. Як зауважують дослідники, запровадження Європейського цифрового гаманця ідентифікацій (EUDI Wallet) як обов'язкового інструменту для громадян країн ЄС до 2026 року створює виклик щодо забезпечення взаємодії між новими стандартами та чинними системами ЕДО. Особливого значення набуває застосування моделі «Довіра через IP» (Trust Over IP), яка структурує технологічну архітектуру довірчих систем у чотири рівні, що дає змогу розмежувати технічні та управлінські аспекти цифровізації [2]. Водночас аналіз методології картування eIDAS на Trust Over IP виявляє фундаментальну суперечність: регуляторні вимоги не завжди однозначно відповідають технологічним компонентам, що створює ризик фрагментації, за якої різні країни – члени ЄС можуть імплементувати однакові вимоги через несумісні технічні рішення [2].

Естонська модель ґрунтується на трьох технологічних засадах: електронній національній ідентифікації (e-ID), платформі X-Road та блокчейні. Портал eesti.ee забезпечує доступ до широкого спектру державних послуг, уможливлюючи здійснення операцій – від подання податкових декларацій до реєстрації бізнесу – без відвідування державних установ. У 1999–2002 роках естонський уряд оголосив доступ до мережі Інтернет фундаментальним правом людини; відтоді країна послідовно розбудовує цифрову інфраструктуру. Значні витрати на упровадження виправдані суттєвим економічним ефектом – щорічною економією близько 2% ВВП [3, с. 71–75; 4; 5].

Польська модель електронного податкового офісу e-Urząd Skarbowy репрезентує спеціалізований підхід до цифровізації податкового адміністрування. 1 лютого 2021 року запроваджено вебпортал на платформі Міністерства фінансів (podatki.gov.pl), фінансування якого здійснювалося в рамках європейської програми «Польща Цифрова» в обсязі 102 млн злотих (з них 86,4 млн злотих – кошти ЄС). Особливо результативною виявилася послуга Twój e-PIT для подання податкових декларацій: станом на 20 березня 2020 року зареєстровано 20,3 млн електронних декларацій [6]. Польський досвід засвідчує важливість поетапного упровадження цифрових сервісів з акцентом на зручність для користувачів.

Німецька модель ґрунтується на Законі про онлайн-доступ (Online Access Act, OAA), ухваленому у 2013 році та зміненому у 2017 році. OAA визначає 575 пакетів публічних послуг, що охоплюють понад 6 000 адміністративних сервісів на федеральному, земельному та місцевому рівнях. Ключовими принципами імплементації є: принцип «Один для всіх» (EfA), принцип електронних модулів та принцип федерального управління інформацією (FIM). Водночас станом на вересень 2022 року лише 8,5% сервісів було повністю цифровізовано, що засвідчує значне відставання від запланованих термінів [7].

Британська модель, своєю чергою, характеризується створенням централізованої Урядової цифрової служби (Government Digital Service, GDS) для координації всіх ініціатив з електронного урядування. Розвиток здійснюється через державно-приватне партнерство і передбачає трансформацію загальнодоступних сервісів, повну трансформацію відомств та внутрішню трансформацію уряду. Основним регуляторним документом є «Trusted Framework», що регулює використання цифрових документів для верифікації особи та персональних даних [8, с. 101–104].

Дослідження українського досвіду виявляє фундаментальну суперечність між формальною адаптацією європейських стандартів та їх реальним упровадженням. Україна імплементувала ключові європейські нормативні акти: Директиву про електронну комерцію (2000/31/ЄС), Регламент eIDAS (№ 910/2014), Загальний регламент про захист даних (GDPR, 2016), Директиву про Європейський кодекс електронних комунікацій (2018/1972), а також Регламент про штучний інтелект (2024) [9]. Водночас наявність регуляторної бази не трансформувалася автоматично у високу ефективність електронного урядування.

Компаративний аналіз виявляє внутрішню суперечність українського електронного урядування: окремі успішні ініціативи – платформа «Дія», система ProZorro, онлайн-реєстрація бізнесу, електронні податкові декларації – співіснують із фундаментальними системними обмеженнями. Серед ключових викликів виокремлено недостатнє фінансування, обмежену кваліфікацію кадрів та правову невизначеність. Водночас Україна досягла помітних результатів саме в тих сферах, де електронне урядування стимулює розвиток цифрової економіки: формування попиту на ІТ-послуги, запровадження електронних тендерів для зменшення корупції та розвиток онлайн-сервісів для бізнесу [9].

Узагальнення результатів аналізу дає підстави для таких висновків. По-перше, не існує універсальної моделі цифровізації документообігу: вибір стратегії визначається інституційними, культурними та економічними особливостями кожної країни. По-друге, ефективність ЕДО залежить не лише від регуляторного забезпечення, а й від рівня технологічної інфраструктури, інституційної спроможності та суспільної довіри. По-третє, для України найбільш прийнятним є синтетичний підхід, що поєднує елементи централізованої координації (скандинавський досвід), поетапного галузевого впровадження (польська модель) та орієнтації на потреби користувачів. Реалізація цього підходу в органах Державної податкової служби України сприятиме підвищенню ефективності податкового адміністрування та наближенню до стандартів електронного урядування ЄС.

Список використаних джерел

1. Бурило Т. О., Іваницька О. П. Основні стратегії розвитку електронного урядування в державному управління Норвегії і Швеції. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень*: матеріали ІІ Міжнародної науково- практичної конференції. 2024. URL: https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/14767

2. Lepore C. Aligning eIDAS and trust over IP: a mapping fpproach. *ARES:* proceedings of the 19th International Conference on Availability, Reliability and Security. 2024. URL: https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3664476.3670919

3. Циганенко Г. Впровадження електронного урядування в органах державної влади: кращі практики за кордоном. Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі: матеріали VIII Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції. (Івано-Франківськ, 16 травня 2024 р.). Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2024. 194 с. URL: https://nung.edu.ua/sites/default/files/2024-05/Zbirnyk_InfDoc_May%2016_2024_kaf_DID.pdf

4. Espinosa V. I., Pino A. E-Government as a Development Strategy: The Case of Estonia. *International Journal of Public Administration*. 2025. Vol. 48. Issue 2. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01900692.2024. 2316128

5. Europe's Digital Decade Strategic Roadmap 2025: Estonia. URL: https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Estonian%20National%20Digital%20Decade%20Strategic%20Roadmap%202025.pdf

6. Szymanek P. Wpływ uruchomienia e-Urzędu Skarbowego na zwiększenie nadzoru nad podatnikami. *Doradztwo Podatkowe Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych.* 2021. №. 3(295). URL: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-1427-2008-year-2021-volume-3_295_-article-bwmeta1_element_ceon_element-4e2acc29-f3bb-359a-bc1c-2f485e65560e

7. Ben E. R., Scholl M. C. Challenges Posed by the Digital Transformation Paths of the Online Access Act in Germany. *Pivoting Government through Digital Transformation.* 2023. P. 147–156. DOI:10.1201/9781003369783-10

8. Кобзєв І. В., Лук'янова В. А., Петров К. Е. Імплементація досвіду цифрової трансформації електронного урядування на прикладі Великобританії. *Innovative technologies in science and education*: тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції. Ізраїль. 2021. С. 101–104.

9. Ковбас І. В., Редько О. М. Електронне урядування в країнах Європейського Союзу та в Україні. *Академічні візії*. № 41. 2025. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1836

Палеха Юрій Іванович,
кандидат історичних наук, професор,
професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ГАЛУЗЕВИХ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

Незважаючи на значний прогрес у сфері автоматизації та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, значна кількість транспортно-логістичних компаній по всьому світу продовжує стикатися з істотними труднощами та проблемами впровадження галузевих систем електронного документообігу (СЕД). Ця ситуація створює своєрідний "парадокс цифровізації", коли, попри доступність сучасних рішень, багато хто залишається прив'язаним до застарілих практик.

Автоматизація документообігу, застосування СЕД стають важливим, якщо не ключовим, етапом повномасштабної цифрової трансформації кожної сфери та галузі господарства країни. Це не просто технічне оновлення, а стратегічна необхідність, що запускає повний ланцюг позитивних змін й несе за собою цілу низку суттєвих переваг, які кардинально змінюють підходи до керування суб'єктами господарювання, незалежно від відомчого підпорядкування. Впровадження галузевих систем документообігу сприяє глибокій оптимізації бізнес-процесів, дозволяючи виявити та усунути численні "вузькі місця" та неефективності. Це означає, що рутинні операції, які раніше поглинали безліч часу та ресурсів, нині можуть виконуватися значно швидше, вони мусять бути більш злагодженими, звільняючи персонал для більш складних та інтелектуальних завдань.

Питання дослідження систем електронного документообігу розглядали в своїх напрацюваннях багато українських та закордонних вчених. Так, аналізу сучасного стану застосування систем документообігу на підприємствах різного типу, присвятили свою наукову розвідку Катерина та Наталія Рябікіни [1]. Основні класи систем електронного документообігу, головні проблеми впровадження СЕД в українських реаліях вивчала Ганна Охріменко [2]. Визначенню особливостей організації електронного документообігу в інформаційно комунікаційній інфраструктурі транспортної сфери присвячене дисертаційне дослідження Костянтина Корнійчука [3]. Нові інформаційні системи, що використовується в аеропортах для побудови електронного документообігу, забезпечення фінансових та логістичних операцій, обслуговування повітряних суден, відстеження пасажирських та вантажних потоків аналізували Ольга Катерна і Катерина Молчанова [4]. Впровадження електронних систем керування документами і записами (EDRMS) в державних установах Грузії, що можуть значно підвищити їх ефективність розглянули Теона Гелашвілі та Інгрид Паппель [5].

Як показують роботи вчених автоматизація документообігу веде до відчутного зни-

ження операційних витрат. Зазначене стосується не лише прямих витрат, пов'язаних з традиційним документообігом, але й можливих непрямих втрат, до яких належать: витрати спричинені ручним введенням даних, що нерідко призводить до помилок, витрати, пов'язані з виправленням помилок, та витрати на можливі штрафи за неточність чи затримку поставок. Розглянемо застосування галузевих систем документообігу детальніше.

Авіаційний транспорт. Відповідальність за побудову безперебійного ланцюга авіаційних вантажних перевезень бере на себе система e-Freight, в структурі якої функціонують АРМ авіаційних, транспортно-експедиторських та розвантажувальних організацій, підрозділів митних органів, суб'єктів наземної інфраструктури та вантажоодержувачів. Функціональна роль системи полягає в організації електронного обігу документів для побудови безперебійного ланцюга авіаційних вантажних перевезень. До переваг СЕД вантажних перевезень E-Freight необхідно віднести: скорочення дедлайнів передання та опрацювання даних про вантажоперевезення, спроможність всіх учасників процесу відслідковувати статус перевезення в режимі реального часу, однократність введення оператором поточних даних про стан авіаперевезень вантажів в пунктах їх відправлення.

Водний транспорт. В галузі морського транспорту для полегшення та прискорення перевезень функціонує система електронного документообігу «Єдине вікно», яка дозволяє учасникам торгових та транспортних операцій подавати стандартизовану інформацію та документи з використанням єдиного пропускного каналу з метою виконання вимог правового регулювання щодо імпортних, експортних і транзитних операцій. До системи відносяться АРМ в митницях, адміністраціях портів, стивідорні компанії, морські агенти, прикордонні служби, контролюючі органи, вантажовласники та експедитори. Доступ кожного з перерахованих учасників до інформаційної системи портового співтовариства дозволяє дистанційно виконувати визначені функції, отримувати необхідну релевантну інформацію.

Залізничний транспорт. Експлуатаційна діяльність Укрзалізниці забезпечується автоматизованими системами управління (АСУ), які створюються як галузевими, так і зовнішніми розробниками. Водночас основою цифрової інфраструктури перевізного процесу є автоматизована система керування вантажними перевезеннями «АСК ВП УЗ», яка охоплює всі етапи транспортування, починаючи від формування натурного листа до планування використання вантажних ресурсів.

З метою скорочення витрат часу на оформлення необхідної документації функціонує автоматизована система управління вантажоперевезеннями «АС МЕСПЛАН», за допомогою якої клієнти планують перевезення вантажів. Для надання клієнтам залізничного транспорту зручного інструменту оформлення вантажних перевезень в 2011 році впроваджено система «АС Клієнт УЗ». Альтернативою продуктам «АС МЕСПЛАН» та «АС Клієнт-УЗ» виступає система «е.Портал УЗ-Карго», що є власною інформаційною системою АТ «Укрзалізниця», а головне завдання зазначеної система полягає в переході на якісно новий рівень відносин між перевізником та клієнтом.

Автомобільний транспорт. З метою реалізації єдиної державної політики електронного документообігу на автомобільному транспорті, цифровізації у сфері внутрішніх вантажних перевезень в Україні створена інформаційно-комунікаційна система е-ТТН, яка в режимі реального часу забезпечує інформаційну взаємодію та електронний документообіг транспортної документації між користувачами за допомогою платформ ЕДО, внесення відомостей до бази даних товарно-транспортної накладної в е-формі, доступ користувачів та уповноважених посадових осіб Укртрансбезпеки до транспортно- перевізних, супровідних та коригуючих документів, а також захист інформації, що обробляється.

Взаємодія на митниці між декларантами, зацікавленими особами та митними органами, іншими державними структурами, установами і організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення вантажів, ТЗ комерційного призначення здійснюється знов ж таки з використанням механізму «єдиного вікна».

Застосування вищеозначених СЕД в транспортних галузях дозволяє надавачам транспортної послуги запроваджувати зручний інструментарій для формування звітів та аналізу

даних, підвищувати прозорість здійснення документальних операцій, пов'язаних із процесом перевезення; наростити точність введених в систему даних; забезпечити одночасний доступ в систему авторизованих користувачів та ефективну співпрацю між державними органами (митницею), споживачами і надавачами транспортних послуг. Важливо підтримати побудову моделі інтегрованої СЕД транспортного комплексу, запропоновану вже згаданим К. Корнійчуком [3, 13], яка полягає у формуванні спільного інформаційного середовища транспортних підприємств, відкритого для взаємодії всіх суб'єктів господарювання в межах якої мають функціонувати через інформаційно-комунікаційні канали, різні електронні галузеві документи, стаючи об'єктом для міжгалузевого та міжнародного взаємообміну.

Висновки. Потенційними перевагами застосування галузевих систем електронного документообігу в транспортно-логістичних компаній є удосконалення документаційного забезпечення внутрішньо-організаційних та зовнішніх комунікацій, з метою поліпшення регулювання та координації операційної діяльності, взаємоузгодження та коригування управлінських рішень в транспортній сфері. Більш того, автоматизація галузевого документообігу значно підвищує точність обліку, оскільки системи здатні обробляти та перевіряти інформацію з набагато більшою достовірністю, ніж людина, що мінімізує вплив людського фактору, забезпечуючи високу надійність та достовірність інформації, яка є основою управлінських рішень в транспортних комунікаціях. Подальшим орієнтиром розвитку СЕД повинна стати інтегрована мультимодальна система документообігу, яка б супроводжувала комунікації одночасно в будь-якій транспортній галузі.

Список використаних джерел

1.Рябикіна, К., Рябикіна, Н. Організація документообігу на підприємстві: ключові аспекти та ефективні методи. Економіка та суспільство, (77). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-95.

2.Охріменко Г. Основні принципи та проблеми впровадження електронного документообігу в організації. *Наукові записки*. 2009. Вип. 1. С. 300–307. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaksk_ 2009_1_38 (дата звернення: 01.03.2021).

3.Корнійчук К. С. Формування системи електронного документообігу в транспортному комплексі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук із соц. комун.: спец. 27.00.02 "Документознавство, архівознавство"; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2019. 20 с.

4.Катерна О. К, Молчанова К. М Цифрова трансформація авіаційної промисловості в Україні. Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління». Вип. 47. К.: ДУІТ, 2020. 164 с. DOI: http://doi.org/10.32703/2664-2964-2020-47.

5.Gelashvili T., Pappel I. Challenges of Transition to Paperless Management: Readiness of Incorporating AI in Decision-making Processes. 2021 Eighth International Conference on eDemocracy & eGovernment (ICEDEG), https://doi.org/10.1109/ICEDEG52154.2021. 9530905

Berest Ihor,
doktor nauk historycznych,
profesor Katedry Technologii Medialnych,
Informacji i Bibliologii Instytutu Technologii Poligraficznych i Mediów,
Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska", Lwów

Kis Bohdan,
słuchacz studiów podyplomowych na Wydziale Technologii Medialnych,
Informacji i Bibliologii Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska", Lwów

ARCHIWALNE MATERIAŁY O RUCHU ZAWODOWYM GALICJI WSCHODNIEJ XIX – POCZĄTKU XX WIEKU

Rozwój ukraińskiej idei narodowej na ziemiach Galicji Wschodniej, w tym we Lwowie, był ściśle związany nie tylko z procesami politycznymi i kulturalnymi, lecz także z aktywnością gospodarczą oraz społeczną samoorganizacją ludności. Szczególne znaczenie miały organizacje

zawodowe, rzemieślnicze, robotnicze i stowarzyszenia wzajemnej pomocy, które przyczyniały się do formowania nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego [1].

Podstawową bazę źródłową stanowią dokumenty przechowywane w Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv oraz State Archive of Lviv Region. W zasobach tych instytucji znajdują się statuty stowarzyszeń, korespondencja urzędowa, sprawozdania, wykazy członków, protokoły zebrań, materiały policyjne oraz dokumentacja dotycząca rejestracji organizacji społecznych i zawodowych [2–13; 42–53].

Szczególnie cenne są materiały zespołu 146 Galicyjskiego Namiestnictwa, zawierające dokumentację dotyczącą funkcjonowania stowarzyszeń w Galicji. W aktach tych zachowały się sprawy rejestracyjne organizacji zawodowych, wykazy towarzystw działających na terenie regionu oraz statuty zatwierdzane przez władze, co pozwala prześledzić rozwój ruchu stowarzyszeniowego od drugiej połowy XIX wieku do początku XX stulecia [2–13].

Znaczna część dokumentów odnosi się do organizacji pracowników różnych branż: metalowców, budowlanych, drzewnych, drukarskich, piekarskich, tytoniowych, pocztowych, tekstylnych oraz rzemieślników różnych specjalności. Świadczy to o szerokim zasięgu ruchu zawodowego oraz stopniowym wzroście świadomości społecznej i ekonomicznej pracowników [16–41].

Ważne miejsce wśród ukraińskich organizacji zawodowych zajmowało stowarzyszenie Zoria Society, które skupiało rzemieślników, przemysłowców i handlowców. Organizacja ta pełniła funkcję centrum narodowo-gospodarczego środowiska ukraińskiego we Lwowie. Jej celem było jednoczenie przedstawicieli ukraińskiego stanu średniego, wspieranie działalności gospodarczej, pomoc młodzieży zawodowej oraz umacnianie świadomości narodowej [43].

Towarzystwo propagowało rozwój własnej przedsiębiorczości i wspierało inicjatywy ekonomiczne zgodne z hasłem „swój do swego”. Archiwalia wskazują jednak, że działalność tego typu organizacji napotykała liczne trudności. Władze administracyjne utrudniały tworzenie filii, a policja prowadziła nadzór nad aktywnością społeczną [44–46].

Na początku XX wieku istotne znaczenie zdobyło również stowarzyszenie Syla Society, które łączyło działalność zawodową, społeczną i narodowo-kulturalną. W jego strukturze funkcjonowały sekcje branżowe, m.in. budowlanych, metalowców, szewców czy muzyków. Każda sekcja posiadała własne kierownictwo i prowadziła pracę organizacyjną wśród członków [47; 48].

Jednym z głównych zadań organizacji było wspieranie spółdzielczości oraz tworzenie małych przedsiębiorstw. Dokumenty pokazują, że działalność „Siły” nie ograniczała się do kwestii ekonomicznych. Organizacja prowadziła także akcje oświatowe, wydarzenia patriotyczne, inicjatywy dobroczynne oraz współpracowała z innymi ukraińskimi stowarzyszeniami [49–53].

Analiza materiałów archiwalnych pozwala stwierdzić, że organizacje zawodowe Galicji Wschodniej były ważnym elementem modernizacji społeczeństwa. Łączyły funkcje obrony interesów pracowniczych z działalnością edukacyjną, samopomocową i narodową. W warunkach wieloetnicznego społeczeństwa regionu stawały się narzędziem integracji poszczególnych grup zawodowych oraz szkołą aktywności obywatelskiej [1; 16–41].

Nie bez znaczenia pozostawały także trudności finansowe. Głównymi źródłami dochodów organizacji były składki członkowskie, imprezy kulturalne, przedstawienia, kursy zawodowe oraz darowizny. Ograniczone zasoby materialne nie zahamowały jednak rozwoju ruchu zawodowego, który stopniowo rozszerzał swój wpływ społeczny [43; 47].

Podsumowując, archiwalia lwowskie stanowią niezwykle cenne źródło do badań nad historią ruchu zawodowego Galicji Wschodniej XVIII – początku XX wieku. Pozwalają one ukazać genezę pierwszych organizacji pracowniczych, ich strukturę, kierunki działalności oraz znaczenie społeczne. Materiały te potwierdzają, że stowarzyszenia zawodowe odegrały ważną rolę w procesach samoorganizacji społeczeństwa, ochrony interesów pracowniczych oraz rozwoju życia narodowego na ziemiach ukraińskich [1–53].

Spis literatury

1. Берест І.Р., Гончар О.В. Аналіз основної польської історіографії профспілкового руху в Галичині. *Ін-*

формація, комунікація, суспільство 2025 : зб. матеріалів XIV Міжнар. наук. конф. (с. Зозулі, Львівська обл., 22–24 трав. 2025 р.). 2025. С. 246–247.

2. Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (dalej – CPAHU), f.146, o.25, spr.13(Справа про затвердження та зміни до статуту товариства взаємодопомоги студентів сільськогосподарської академії в м. Дублянах. Статут, 1869–1913 рр.), 225 k (rękopis).

3.CPAHU, f.146, o.25, spr.46 (Справа про реєстрацію товариства "Огниско" в м. Львові, 1875–1912 рр.), 57 k (rękopis).

4.CPAHU, f.146, o.25, spr.183 Справа про реєстрацію товариства "Сила" в м. Львові, 1891–1912 рр.), 16 k (rękopis).

5.CPAHU, f.146, o.25, spr.185 (Справа про реєстраціютовариства "Огниво" в м. Львові, 1891–1912 рр.), 12 k (rękopis).

6.CPAHU, f.146, o.25, spr.624 (Справа про реєстрацію товариства "Напшуд» в м. Львові, 1902–1914 рр.), 9 k (rękopis).

7.CPAHU, f.146, o.25, spr.627 (Справа про реєстрацію товариства "Стоваришування заводове робітників пекарських" в м. Львові, 1902–1911 рр.), 8 k (rękopis).

8.CPAHU, f.146, o.25, spr.1078 (Справа про реєстрацію товариства "Стоваришування учнів справи друкарської" в м. Львові, 1906–1911 рр.), 11 k (rękopis).

9.CPAHU, f.146, o.25, spr.1084 Справа про реєстрацію товариства "Взаємна допомога учительська" в м. Львові, 1906–1911 рр.), 27 k (rękopis).

10.CPAHU, f.146, o.25, spr.1454 (Списки товариств м. Львова за 1908–1910 рр.), 44 k (rękopis).

11.CPAHU, f.146, o.25, spr.1967 (Списки товариств на території Галичини, 1909 р.), 49 k (rękopis).

12.CPAHU, f.146, o.25, spr.1968 (Списки товариств на території Галичини, 1909–1910 рр.), 192 k (rękopis).

13. CPAHU, f.146, o.25, spr.3568 (Статути товариств, 1910–1916 рр.), 192 k (rękopis).

14. CPAHU, f.146, o.58, spr.122(Зведені списки про наявність товариств в Галичині із зазначенням їх назв і місця знаходження, 1886–1887 рр.), 145 k (rękopis).

15.CPAHU, f.146, o.58, spr.1500 (Повідомлення в Центральну статистичну комісію про наявність товариств в Галичині у 1995 р. із зазначенням їх місця знаходження), 28 k (rękopis).

16.CPAHU, f.146, o.58, spr.210 (Статут спілки робітників та сільськогосподарських товариств у Львові, 1890 р.), 26 k (rękopis).

17.CPAHU, f.146, o.58, spr.217 (Прохання засновників філіалів Австрійського союзу робітників металооброблювальної промисловості в мм. Бориславі, Дрогобичі та ін. про затвердження або зміну до даних статутів та рішення з цього питання, 1904–1907 рр.), 95 k (rękopis).

18.CPAHU, f.146, o.58, spr.222 (Прохання засновників філіалів Віденського союзу робітників деревооброблювальної промисловості у Львові, Перемишлі та ін. про затвердження до даних статутів та рішення з цього питання, 1900–1903 рр.), 50 k (rękopis).

19.CPAHU, f.146, o.58, spr.225 (Статути засновників товариств робітників деревооброблювальної промисловості у мм. Кракові, Станіславі, Тернополі та ін., прохання та рішення про їх затвердження, 1890–1899 рр.), 105 k (rękopis).

20.CPAHU, f.146, o.58, spr.226 (Статути товариств єврейських робітників дерево оброблювальної промисловості "Напшуд" у м. Коломиї, 1898–1899 рр.), 17 k (rękopis).

21.CPAHU, f.146, o.58, spr.227 (Повідомлення окружних судів про реєстрацію товариства будівельників у Львові, Коломиї та ін. з додаванням статутів, 1902-1906 рр.), 77 k (rękopis).

22.CPAHU, f.146, o.58, spr.230 (Статут філіалу Віденського союзу будівельних робітників у Львові та Кракові, прохання та рішення про його затвердження, 1908 р.), 6 k (rękopis).

23.CPAHU, f.146, o.58, spr.232 (Статути філіалів Львівського союзу будівельних робітників для Галичини і Буковини в мм. Ярославі та Броди, 1906 р.), 34 k (rękopis).

24.CPAHU, f.146, o.58, spr.233 (Статути товариств будівельних робітників "Огниво" у мм. Львові, Стрию, Новий Санч та ін., 1895–1899 рр.), 90 k (rękopis).

25.CPAHU, f.146, o.58, spr.237 (Статут товариства "Польський професійний союз будівельнихробітників у Львові", 1908 р.), 11 k (rękopis).

26.CPAHU, f.146, o.58, spr.240 (Статут товариства робітників керамічної промисловості у Львові, 1907 р.), 4 k (rękopis).

27.CPAHU, f.146, o.58, spr.245 Статут товариства гірничих інженерів у Львові, Станіславі, 1900–1905 рр.), 62 k (rękopis).

28.CPAHU, f.146, o.58, spr.247 (Статут товариства робітників соляних копалень у Болехові, 1898 р.), 25 k (rękopis).

29.CPAHU, f.146, o.58, spr.251 (Статут філіалу "Віденського союзу текстильних робітників" у Станіславі, Снятині та ін., 1904–1906 рр.), 62 k (rękopis).

30.CPAHU, f.146, o.58, spr.272 (Справа про організацію та діяльність товариства поштових працівників Галичини, 1869–1906 рр.), 39 k (rękopis).

31.CPAHU, f.146, o.58, spr.279 (Статут ремісничого товариства "Гвязда" у Львові, Тарнові та ін. з проханням про його затвердження, 1878–1886 рр.), 50 k (rękopis).

32.CPAHU, f.146, o.58, spr.280 (Статут ремісничого товариства "Гвязда" у Львові, Тарнові та ін. з проханням про його затвердження, 1886–1896 рр.), 43 k (rękopis).

33.CPAHU, f.146, o.58, spr.288 (Статут товариства українських ремісників "Зоря" у Львові, Перемишлі, Коломиї та прохання про їх затвердження, 1890–1897 рр.), 32 k (rękopis).

34.CPAHU, f.146, o.58, spr.290 (Статути товариств українських ремісників "Зоря" і промисловців "Родзіна" у Львові та прохання про їх затвердження, 1908 р.), 16 k (rękopis).

35.CPAHU, f.146, o.58, spr.315 (Статут товариства столярних робітників "Згода" у Львові та прохання про його затвердження, 1904 р.), 22 k (rękopis).

36.CPAHU, f.146, o.58, spr.328 Статути товариства Взаємодопомоги для Галичини і Буковини у Львові, 1901–1904 рр.), 21 k (rękopis).

37.CPAHU, f.146, o.58, spr.341 (Статут товариства мельників у Львові, 1898–1907 рр.), 25 k (rękopis);

38.CPAHU, f.146, o.58, spr.354 (Статут товариства Взаємодопомоги перукарів у Львові, 1907 р.), 13 k (rękopis).

39.CPAHU, f.146, o.58, spr.488 (Статут єврейського товариства взаємодопомоги учнів вищих шкіл у Дрогобичі, прохання та рішення про його затвердження, 1897 р.), 15 k (rękopis).

40.CPAHU, f.146, o.58, spr.571 (Статути студентських товариств у Львові, 1889 р.), 7 k (rękopis).

41.CPAHU, f.146, o.58, spr.577 (Статути українських педагогічних товариств, 1900–1906 рр.), 84 k (rękopis).

42.Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (dalej – PAOL), f.110, o.1, spr.806 (Львівське гродське староство), 29 k (rękopis).

43. PAOL, f.295, o.1, spr.29 (Матеріали (звіти, листування та інше) про діяльність товариства "Зоря" та його філіалів), 105 k (rękopis).

44. PAOL, f.295, o.1, spr.14 (Матеріали (звіти, листування та інше) про діяльність товариства "Зоря" та його філіалів), 12 k (rękopis).

45. PAOL, f.295, o.1, spr.64 (Матеріали (звіти, листування та інше) про діяльність товариства "Зоря" та його філіалів), 16 k (rękopis).

46. PAOL, f.295, o.1, spr.63 (Матеріали (звіти, листування та інше) про діяльність товариства "Зоря" та його філіалів), 160 k (rękopis).

47. PAOL, f.301, o.1, spr.2 (Книга протоколів загальних зборів товариства), 29 k (rękopis).

48. PAOL, f.301, o.1, spr.15(Статут українського товариства у Львові "Сила"), 17 k (rękopis).

49. PAOL, f.301, o.1, spr.13 (Правила відвідання товариства і діяльності його філіалів. Протест "українських робітників" Львова), 11 k (rękopis).

50. PAOL, f.301, o.1, spr.1 (Списки членів спортивної секції товариства "Сила". Прохання про дозвіл на публічнузбірку на користь товариства), 42 k (rękopis).

51.PAOL, f.301 (Переписка з відділами і організаціями по організаційних питаннях), o.1, spr.6, 36 k (rękopis).

52.PAOL, f.301, o.1, spr.7 (Кореспонденція, отримана від організацій з організаційних питань, і листи особистого характеру), 24 k (rękopis).

53. PAOL, f.295, o.1, spr.66 (Матеріали (звіти, листування та інше) про діяльність товариства та його філіалів), 77 k (rękopis).

Гриньків Андрій Петрович,
кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, м. Київ

ІНСПЕКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА: СТРУКТУРНІ БАР'ЄРИ В ПОРІВНЯЛЬНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

В складний період для соціальної сфери й для українського суспільства в цілому, соціальна політика євроінтеграційного вектору суттєво змінила систему соціального інспектування. Актуалізувалось й питання що саме вимірює українська система моніторингу і чого вона не бачить.

Оцінка якості соціальних послуг нормативно на Законі України «Про соціальні послуги», Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг, затвердженому постановою КМУ № 449 від 01.06.2020, критеріях діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою КМУ № 185 від 03.03.2020, порядку державного контролю за додержанням вимог законодавства у сфері соціальних послуг, затвердженому постановою

КМУ № 427 від 01.06.2020, а також на державних стандартах окремих соціальних послуг; методичні рекомендації Мінсоцполітики № 904 від 27.12.2013 мають допоміжне методичне значення. Однак дослідження «Соціальні послуги в Україні: сучасний стан, проблеми, обмеження» (ЛЗІ, 2024) виявило деякі вади даного механізму, зокрема йдеться про індикацію неважливих компонентів [2]. Серед проблем фінансового виміру зафіксовано, що у паспортах бюджетних програм відсутні індикатори ефективності використання коштів з огляду задоволення потреб споживачів послуг. Натомість ефективність оцінюється вимірюваними індикаторами обсягу витрат, продукту, кількості надавачів та отримувачів.

Звертаючись до шведського дослідження Хемберг і Седеліус (2016), в якому проаналізувано 186 стандартів із 189 інспекційних звітів, можемо побачити, що у системах, де стандарти зосереджені на ресурсах (input), процесі (process) і безпосередніх результатах (output), довгострокові наслідки для отримувачів послуг (підсумковий вплив, outcome) є найменш представленим виміром інспектування [3]. Причому подібне характерно незалежно від типу послуги. Тобто навіть у розвиненій скандинавській системі інспекції є структурно «сліпими» до реального впливу послуг на людей. В Україні ця проблема відтворюється, але в значно жорсткішому інституційному середовищі.

Що це означає практично? Моніторинг в Україні може фіксувати, що центр надання послуг провів N консультацій і виконав бюджет на 83%, але залишається невидимим те, чи змінилося становище людини, яка звернулася по допомогу. Саме таку «сліпоту до результату» Хемберг і Седеліус називають системним дефектом стандарто-орієнтованого контролю [3].

Центральна проблема, яку виявили і шведські, і ізраїльські дослідники, в Україні набуває особливої гостроти. ЛЗІ зафіксувала невідповідність переліку соціальних послуг у класифікаторі актуальним потребам людей та відсутність або застарілість державних стандартів унеможливлює надання частини послуг на рівні громад []2. Після 2022 року з'явилися нові категорії потреб. Це ветерани та їхні сім'ї, люди з набутою інвалідністю, мешканці деокупованих територій. Проте класифікатор і стандарти їх не охоплюють.

Ізраїльське дослідження Левін та ін. (2023) описує ідентичний механізм. Інспектори соціальних служб, що надаються арабо-палестинським жінкам, змушені застосовувати критерії, сформовані під зовсім інший контекст [4]. Вони опиняються перед вибором дотримуватися стандарту, який не відповідає реальності, або неформально відступати від нього. Причому обидва шляхи підривають систему регуляції. Українські надавачі та органи місцевого самоврядування перебувають у тій самій пастці: стандарт мирного часу зустрічається з реальністю воєнного.

Стандарти, розроблені для процедурно передбачуваних видів соціальної роботи, принципово не придатні для складних, адресно-орієнтованих послуг з непередбачуваним результатом [3]. Психологічний супровід ветерана або соціальна реабілітація мешканця деокупованої громади є саме таким типом послуг. Намагатися оцінити їх через кількісні показники неефективно то методологічно некоректно.

ЛЗІ зафіксувала у 2022 році виконання бюджету за видатками на соціальну сферу становило 83,17% – майже 5,9 млрд грн не використано. У 2023 – 90,97%, не використано майже 4,45 млрд грн. [2]. Кошти є, але громади не можуть їх освоїти. Аналогічний механізм описаний у ізраїльському дослідженні стосовно арабських муніципалітетів. Вони повертають кошти не через відсутність потреб, а через брак інституційної спроможності. Немає кадрів, інфраструктури, управлінського ресурсу. Це замкнуте коло, де слабкість громади унеможливлює розвиток послуг, а відсутність послуг поглиблює слабкість громади. В Україні воно особливо виражене в деокупованих та прифронтових громадах, де до системних проблем додаються воєнні руйнування інфраструктури.

Причини, однак, різні. В Ізраїлі – структурна нерівність між більшістю і меншиною, що відтворюється через механізми розподілу ресурсів. В Україні поєднання довоєнної недорозвиненості місцевих фінансів із воєнними потрясіннями. Але функціональний результат однаковий, тому що регуляторний механізм не може спрацювати там, де немає мінімального ін-

ституційного підґрунтя для його виконання. Перевіряти якість послуг, яких фактично немає або які надаються в аварійному режимі. Це не інспектування, а фіксація наслідків.

Комунальні надавачі не мають автономії у прийнятті управлінських рішень. Вони не можуть самостійно приймати рішення про надання або відмову в послузі, бо суб'єкт прийняття рішень не є надавачем і тому погано розуміє потреби отримувачів. Виняток лише кризові ситуації під час воєнного стану. Тобто формально система жорстка, фактично вимушено гнучка в умовах надзвичайного стану, але ця гнучкість нічим не підкріплена методологічно й інституційно.

Хемберг і Седеліус показують, що навіть у Швеції інспектори обирають діалогові та міжпрофесійні стратегії замість формального застосування стандартів коли стикаються зі складними, суб'єктивно переживаними аспектами соціальної роботи. Для України це важливий орієнтир. Вихід не в жорсткішій стандартизації, а у визнанні того, що частина соціальної роботи потребує принципово інших інструментів оцінки.

Стандарти інспектування технічно не придатні для оцінки складних, адресно-орієнтованих послуг. Вони фіксують процес і короткостроковий результат, але не бачать довгострокового впливу на людину [3]. Коли технічно недосконалі стандарти застосовуються в контексті структурної нерівності між групами населення, вони не працюють, відтворюють нерівність, прикриваючись мовою формальної рівності [4].

Коли система регуляції вже є структурно слабкою, а її застосовують в умовах повномасштабної війни – без оновлених стандартів, без достатньої автономії виконавців, без фінансових ресурсів на рівні громад інспектування перетворюється на бюрократичний ритуал, який формально виконується, але не досягає своєї мети [2].

Якщо Левін та ін. говорять про color-blind policy як ідеологію, що ігнорує відмінності між групами, то в українському контексті можна говорити про context-blind policy - регуляторну логіку, яка ігнорує принципові відмінності між громадами, типами послуг і умовами їхнього надання. Обидва феномени ведуть до того, що стандарти виконуються формально, реальні потреби залишаються невидимими. Звідси – практичні імплікації для України. З аналізу випливають три конкретні напрями змін.

Диференціювати стандарти за типом послуги і контекстом громади слідом за шведським висновком про те, що процедурні й терапевтичні послуги вимагають різних інструментів оцінки. Для деокупованих і прифронтових громад потрібні окремі, спрощені критерії відповідності, що відображають реальні умови роботи.

Ввести outcome (підсумковий вплив) – орієнтовані індикатори – поряд із показниками кількості і процесу відстежувати реальні зміни в становищі отримувачів послуг. ЛЗІ рекомендує передбачати у паспортах бюджетних програм індикатори задоволення потреб, що відповідає висновкам шведського дослідження.

Надати виконавцям інституційну автономію. Замість того щоб вимагати від громад виконання стандартів мирного часу, визнати, що гнучкість у кризових умовах має бути легалізована, а не вимушеною. Ізраїльський досвід показує, що неформальна гнучкість без інституційного підкріплення руйнує довіру до системи з обох боків.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 18. Ст. 73.

2. Соціальні послуги в Україні: сучасний стан, проблеми, обмеження : аналіт. звіт / Лабораторія законодавчих ініціатив; за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Київ : ЛЗІ, 2024. 97 с. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/09/ali_study_socialservices.pdf

3. Levin L, Karram-Elias H, Pagorek Eshel S, Alnabilsy R. State inspection in contexts of cultural and sociopolitical conflict: The case of social services offered to Arab-Palestinian young women in Israel. *Journal of Social Policy*. 2025; 54(3):961-978. doi:10.1017/S0047279423000144

4. Hämberg, E., Sedelius, T. Inspection of social services in Sweden: a comparative analysis of the use and adjustment of standards. *Nordic Social Work Research*, 6(2), 2016. 138–151. https://doi.org/10.1080/2156857X.2016.1156015.

Кудлай В'ячеслав Олегович,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету, м. Київ

Андибор Анастасія Артемівна,
здобувачка Маріупольського державного університету, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЛОВОДСТВА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Повномасштабна війна різко загострила проблеми організації діловодства в українських закладах вищої освіти. Релокація університетів, дистанційна робота, загроза втрати паперових архівів і потреба в оперативному ухваленні управлінських рішень зумовили необхідність переходу до нових моделей документування. У цих умовах інноваційні підходи до організації діловодства перетворилися з напряму модернізації на необхідну умову інституційної стійкості. Наукові праці з електронного документообігу засвідчують, що цифрові рішення пришвидшують рух документів, зменшують витрати ресурсів, підвищують прозорість процесів і створюють безпечніше середовище для зберігання інформації [1-3].

Нормативною основою такої трансформації є законодавство про електронні документи, електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги, а також порядок роботи з електронними документами у діловодстві [9–11]. Для закладів вищої освіти це має принципове значення, оскільки від стану документообігу залежить не лише внутрішнє адміністрування, а й безперервність освітнього процесу.

Метою тез є узагальнення інноваційних підходів до організації діловодства закладу вищої освіти в умовах воєнного стану на прикладі Маріупольського державного університету. Джерельну основу становлять наукові праці, документи МДУ, стратегічні матеріали та звіти університету за 2023-2025 роки [4–8].

Запропонований матеріал дає змогу стверджувати, що найбільш ефективними виявилися не окремі цифрові рішення, а поєднання технологічних, організаційних і управлінських змін. У цьому контексті інноваційний підхід до діловодства варто розуміти як комплекс дій, спрямованих на забезпечення безперервності документних комунікацій, юридичної значущості електронних документів, інтеграції сервісів у спільну цифрову екосистему та підвищення цифрової компетентності персоналу [1; 2].

Досвід Маріупольського державного університету є показовим, оскільки релокація до Києва поставила перед адміністрацією завдання зберегти керованість установи, адаптувати кадрові й навчальні процеси до нових безпекових обставин та мінімізувати ризики втрати документації. У відповідь на ці виклики в університеті було посилено курс на електронізацію документообігу, оновлення локальної нормативної бази, інтеграцію документних процесів у модель «цифрового університету» та розвиток цифрових сервісів для працівників і здобувачів освіти [4–8].

Одним із ключових підходів стала переорієнтація діловодства з паперового носія на електронний документ як базову форму управлінської взаємодії. Це забезпечило оперативний обмін інформацією між структурними підрозділами, дистанційне погодження документів, контроль виконання доручень і формування цифрового архіву. За умов воєнного стану такий підхід зменшив залежність від фізичної присутності працівників у єдиному просторі та підтримав сталість управлінських процедур [1; 9].

Центральним інструментом цифрової трансформації в МДУ стала система електронного документообігу iDoc, яка використовується для внутрішнього руху документів, погодження, контролю виконавської дисципліни та накопичення електронних масивів документів [6].

Узагальнення результатів дослідження дає змогу виокремити кілька практично важливих ефектів її застосування. По-перше, було прискорено опрацювання кадрових і адміністративних документів завдяки маршрутизації погодження та використанню кваліфікованого електронного підпису. По-друге, зросла прозорість діловодних процедур, оскільки система дозволяє відстежувати рух документа й своєчасно виявляти затримки. По-третє, посилилася безпека зберігання документації та зменшилися ризики втрати даних [3; 6; 9; 10].

Важливою інновацією стала інтеграція діловодства в ширшу інфраструктуру цифрового університету. Йдеться як про автоматизацію канцелярських функцій, так і про включення документообігу до єдиної інформаційної екосистеми, у якій поєднано внутрішні електронні сервіси, особисті кабінети, цифрові архіви, управлінську аналітику та засоби внутрішньої комунікації [5; 8]. Саме така інтегрованість перетворює електронне діловодство із суто технічного сервісу на інструмент стратегічного управління.

Не менш важливим є поєднання цифровізації з розвитком людського капіталу. Досвід МДУ доводить, що ефективність інновацій у діловодстві залежить від готовності персоналу працювати з новими сервісами, застосовувати КЕП, опановувати типові електронні маршрути погодження та дотримуватися правил цифрової безпеки [5; 8; 10]. Отже, інноваційність у сфері діловодства виявляється не лише в технології, а й в організаційній культурі.

Аналіз звітів ректора МДУ за 2023-2025 роки дозволяє простежити поступовий перехід від реорганізації до системного цифрового управління. Перший етап був пов'язаний з аудитом ресурсів і відновленням керованості після релокації. Другий охопив розширення цифрових сервісів та адаптацію локальної нормативної бази. Третій позначився посиленням системності: розвитком особистих кабінетів, удосконаленням цифрової взаємодії та впровадженням індикаторів ефективності процесів [4; 5; 7; 8]. Це свідчить, що інновації у діловодстві МДУ мають не фрагментарний, а стратегічний характер.

Отже, інноваційні підходи до організації діловодства закладу вищої освіти в умовах воєнного стану повинні спиратися на чотири взаємопов'язані засади: нормативно забезпечений перехід до електронних документів, використання СЕД як інструменту безперервності управління, інтеграцію документообігу в екосистему цифрового університету та розвиток цифрових компетентностей працівників. Досвід Маріупольського державного університету засвідчує, що саме така модель дає змогу не лише підтримувати функціонування установи в кризових умовах, а й закладати основу для її подальшої інституційної модернізації.

Список використаних джерел

1. Воротняк М., Осадчий В. Комп'ютерне діловодство : навч. посіб. Хмельницький, 2016. 240 с.

2. Гарбич-Мошора О. Електронний документообіг у закладах вищої освіти, тенденції та перспективи. *Молодь і ринок*. 2018. Т. 9 (164). С. 82-83.

3. Захарченко Н., Маслій Н., Мамуненко М. Вплив електронного документообігу на ефективність діяльності підприємства. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). С. 582-587.

4. Звіт ректора Маріупольського державного університету за 2023 рік. Київ : МДУ, 2023. 151 с.

5. Звіт ректора Маріупольського державного університету за 2024 рік. Київ : МДУ, 2024. 188 с.

6. iDoc – система електронного документообігу : сайт для співробітників МДУ. URL: https://idoc.mu.edu.ua/ (дата звернення: 29.03.2026).

7. Звіт ректора Маріупольського державного університету за 2025 рік. Київ : МДУ, 2025. 165 с.

8. Стратегія цифровізації МДУ на 2023-2027 роки. МДУ м. Київ. URL: https://mu.edu.ua/storage/MSU/documents/strategy/strategia_tsifrovizatsii.pdf (дата звернення: 29.03.2026).

9. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV.

10. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII.

11. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5.

Григораш Світлана Михайлівна,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, *м. Івано-Франківськ*

Андрусів Катерина Володимирівна,
здобувачка Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, *м. Івано-Франківськ*

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В РОБОТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інформаційне забезпечення є комплексним процесом роботи з даними, яке вміщує їх пошук, обробку, систематизацію та збереження. Також становить фундаментальну основу для ефективного функціонування будь-якого підприємства в сучасних умовах. Інформаційно-аналітична діяльність складається з системи певних інформаційно-аналітичних робіт. Інформаційно-аналітична робота – це процес, в результаті якого первинна інформація перетворюється у вторинну, нову, аналітичну інформацію, готову продукцію, призначену для передачі замовнику. Будь-яка кількість фактів, які найкраще оброблені, задокументовані, проіндексовані – не мають цінності, поки ми не розкриємо їх значення, не можна порівняти їх, не покажемо перспективи ситуації, явища, процесу та не передаватимемо в тій формі, в якій їх значення буде абсолютно ясним і зрозумілим споживачеві [2].

Тому дослідження різноманітних аспектів інформаційно-аналітичної роботи, сфер застосування є важливим для розуміння ролі та потенціалу її на підприємстві. Спробу наукового осмислення інформаційно-аналітичної роботи та ролі фахівців-аналітиків робили такі дослідники: С. В. Вировий, М. П. Денисенко та І. В. Колос, Н. П. Дяченко, І. Д. Лазаришина, Г. Д. Литовченко, О. Г. Макарчук, С. В. Мішина та О. Ю. Мішин, П. Пуцентейло та О. Гуменюк, П. В. Сніцаренко та Ю. О. Саричев, Ю. Стечишин, Н. Є. Лелюк, Н. Ф. Чечетова та ін.

Метою дослідження є визначення сутності інформаційно-аналітичної роботи та ролі фахівців-аналітиків у діяльності підприємства.

Загалом інформаційно-аналітична робота покликана забезпечити керівника необхідною інформацією для прийняття прийнятих управлінських рішень. Її ключовою метою є перетворення складних масивів даних на зрозумілі, практичні рекомендації, які ефективно діють в умовах невизначеності. Завдяки глибокому аналізу та систематизації інформації, вона надає управлінцям надійний інструмент для оперативного реагування на виклики, мінімізації ризиків та вибору найбільш оптимальної стратегії дії [2].

На наш погляд, якість інформаційної складової прямо визначає результативність аналітики. Належне забезпечення дозволяє керівництву не лише приймати виважені стратегічні рішення, а й формувати конкретні прогнозні моделі та детальні плани розвитку. Це створює надійну основу для контролю бізнес-процесів і забезпечує стабільне зростання підприємства в умовах сучасного ринку.

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності потребує чіткого процесу структурування. Саме тому дослідником Є. В. Позднишевим [4] розроблено та систематизовано десять ключових етапів, які комплексно розкривають сутність та послідовність інформаційно-аналітичної роботи. Ці десять етапів представляють собою логічну послідовність дій, що охоплюють увесь спектр операцій – від формування інформаційного запиту до підготовки підсумкового аналітичного продукту: загальне знайомство з проблемою; визначення термінів та понять, які планується використовувати (наукові факти); збір фактів, накопичення знань і інформації (факти дійсності); пояснення фактів, розуміння матеріалу; постановка проблеми; побудова гіпотези; побудова моделі, доказ; висновки, умови (наукові припущення) і виснов-

ки; перевірка висновків; презентація (написання інформації, інформаційно-аналітичного документа).

Кожен етап має власну мету, методологію та інструментарій, що дозволяє максимально ефективно трансформувати вихідні інформаційні ресурси в аналітичні висновки та рекомендації. Достовірність повідомлення є ключовим моментом при оцінці будь-якого інформаційного документа, створеного в результаті аналітичної діяльності. Це забезпечується правильним поєднанням ряду пунктів, що визначають ефективність аналітика. Основними з них є: глибоке розуміння реальності тими, хто аналізує повідомлення, правильний підбір фактів, що стосуються об'єкта аналізу, відбір на основі аналізу фактів, основних моментів явищ і процесів, причинно-наслідкових зв'язків [2]. Також важлива організація аналітичної роботи, яку подаємо в таблиці 1.

Аналітична робота на підприємстві носить певним чином зумовлений характер, пов'язаний з обґрунтуванням поточних і оперативних рішень. Окремі види робіт, такі як глобальний стратегічний аналіз, аналіз ефективності бізнес-процесів, або бізнес-аналіз, які здійснюються епізодично, потребують спеціального підходу та інструментарію, використання значних обсягів даних, матеріалів про розвиток аналогічних об'єктів, численних наукових та технічних розробок, більш кваліфіковано і з меншими витратами може провести спеціалізована аналітична організація. Крім того, такі викладки будуть відзначатися більшою об'єктивністю, дозволять подолати відомчі та місцеві інтереси. А відтак, використання консультаційних послуг допомагає підприємству більш ґрунтовно і всебічно оцінити альтернативні варіанти свого розвитку і обрати з них найефективніший [5, с. 29].

Таблиця 1

Організація аналітичної роботи на підприємстві (складено на основі джерела [5, 32])

Тип організації аналітичної роботи	Характеристика	Особливості
Внутрішньо централізована	При наявності підрозділу або особи, на яких покладено функцію аналізу	Чітке управління, спеціалізація аналітиків
Внутрішньо децентралізована	Усі аналітичні функції розподілені між працівниками різних підрозділів, які займаються аналізом в межах реалізації своїх функціональних завдань	Часткове навантаження, інтеграція з поточними обов'язками
Зовнішня	Аналітичні функції реалізовуються зовнішніми аналітиками спеціалізованих консультаційних організацій, які надають відповідні послуги на засадах аутсорсингу	Професійна експертиза, гнучкість, економія витрат
Комбінована	Частину функцій підприємство виконує самостійно, а інші – отримує як послугу, що оплачується	Оптимізація витрат через підхід до аналізу

Найбільш важливим елементом аналітичної діяльності, звичайно ж, є фахівці-аналітики, а також певна методика, техніка, нормативи і правила, що використовується [3]. Завдання бізнес-аналітика – проаналізувати предметну область і, використовуючи опис сукупності вимог, скласти повноцінне і несуперечливе технічне завдання для розробників, за яким останні повинні розробити систему. Для цього він зустрічається із замовником і стейкхолдерами, описує бізнес-процеси, моделює та візуалізує їх, намагається визначити наявні «вузькі місця» і невідповідності, які потребують оптимізації. Він також пропонує певні способи або шляхи оптимізації і узгоджує їх із замовником. У випадку, коли замовник приймає ці пропозиції, здійснюється подальше опрацювання вимог та їх передавання розробникам. Отже здійснюється «переміщення» інформації від замовника до розробника. Після того, як розробник розробив систему за тими вимогами, які визначені у замовленні, система підлягає тестуванню. Фахівець-аналітик бере участь у супроводі системи, консультує і навчає користувачів. У переважній більшості випадків бізнес-аналіз стосується ІТ-сфери, однак, сфера бізнес-аналізу поширюється й на логістику, маркетинг, збут, будь-який функціональний підрозділ або бізнес-процес, який потребує оптимізації. Цим діяльність бізнес-аналітика відрізняється від аналітика, системного аналітика, аналітика баз даних [1].

Яким би чином не організовувалася інформаційно-аналітична робота, першою, і тому

надзвичайно важливою процедурою є первинний аналіз (експрес-аналіз) і відбір релевантної інформації. Ця процедура служить своєрідним фільтром, який відкидає непотрібне, і захищає аналітика від інформаційного шуму (надлишковості). Зміст цієї процедури, полягає, насамперед, у встановленні сутності, важливості, точності, повноти і значимості інформації на основі її розділення (дроблення) і зіставлення.

Як бачимо, інформаційно-аналітична діяльність перетворюється на складний інтелектуальний процес, що включає не тільки механічне опрацювання інформації, але й творче осмислення, дослідження та генерацію нових знань. Вона забезпечує використання різноманітних дослідницьких методів, емпіричних спостережень, практичного досвіду та інтуїтивного підходу для ефективного вирішення складних управлінських завдань. Отже, інформаційно-аналітична діяльність стає невід'ємною складовою процесу управління, інструментом стратегічного планування та прийняття рішень у різних сферах суспільного життя, дозволяє в швидкозмінному економічному середовищі створити прозору та зрозумілу систему розробки виробничо-управлінських рішень відносно організаційної структури підприємства.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р., Спільник І. Бізнес-аналітика vs. бізнес-аналіз : сучасний дискурс, модель професійної компетенції ініціатора позитивних змін. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації.* 2022. Вип. 1-2. С. 7–21.
2. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навчальний посібник. Київ: Університет «Україна», 2014. 417 с.
3. Захарова І. В., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 335 с.
4. Позднишев Є. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва (методи та їх застосування) : навчальний посібник. Кн. 1. Київ, 2007. 89 с.
5. Спільник І. В., Гаврилюк-Єнсен Л. В. Консалтингова діяльність як форма організації аналітичної роботи. *Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу 34 ТНЕУ. Економічний аналіз*. Вип. 1. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2007. С. 28–33.

***Святненко Анна Василівна*,**
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасний етап розвитку науки характеризується системними трансформаціями, зумовленими стрімким упровадженням інформаційних технологій у всі сфери наукової діяльності. Цифровізація дослідницького простору сприяє не лише інтенсифікації наукового пізнання, а й зміні його епістемологічних засад, що проявляється у переході до нових моделей продукування знання, орієнтованих на відкритість, інтегрованість та міждисциплінарність. У цьому контексті інформаційні технології виступають не допоміжним елементом, а структуроутворювальним компонентом сучасного наукового дискурсу.

Функціонування науки в умовах цифрового суспільства передбачає активне використання інформаційних ресурсів, аналітичних платформ і комунікаційних серверів, що забезпечують безперервність дослідницького процесу. Інформаційні технології інтегруються в усі етапи наукового дослідження – від формування проблемного поля та гіпотез до інтерпретації результатів й їх репрезентації у глобальному науковому просторі. Така інтеграція зумовлює формування нової дослідницької культури, у межах якої ключового значення набувають цифрові компетентності, здатність працювати з великими масивами даних та навички критичної оцінки інформації [3].

У структурі сучасного наукового дослідження інформаційні технології виконують ком-

плекс взаємопов'язаних функцій. Інформаційно-пошукова функція забезпечує оперативний доступ до релевантних наукових джерел, що суттєво розширює емпіричну та теоретичну базу дослідження. Аналітико-обчислювальна функція реалізується через використання спеціалізованого програмного забезпечення для статистичного аналізу, моделювання та візуалізації даних. Комунікативна функція проявляється у створенні умов для ефективної наукової взаємодії, включаючи участь у міжнародних дослідницьких мережах і проєктах. Прогностична функція пов'язана з можливістю використання алгоритмів машинного навчання для моделювання майбутніх процесів, тоді як репрезентативна функція забезпечує поширення результатів досліджень у цифровому середовищі [1].

Особливе місце в сучасній науковій інфраструктурі посідають цифрові інформаційні ресурси та наукометричні системи. Глобальні бази даних, такі як Scopus, Web of Science та Google Scholar, формують основу інформаційного забезпечення досліджень, надаючи доступ до рецензованих публікацій, індексів цитування та аналітичних інструментів оцінювання наукової продуктивності. Їх використання сприяє підвищенню рівня наукової обґрунтованості досліджень, оскільки дозволяє здійснювати системний аналіз попередніх напрацювань, виявляти тенденції розвитку наукових напрямів і визначати перспективні вектори дослідження [2].

Паралельно з цим відбувається активне впровадження технологій обробки великих масивів даних, що відкриває нові можливості для аналізу складних багатофакторних процесів. Використання методів Big Data, машинного навчання та штучного інтелекту дозволяє дослідникам виявляти приховані закономірності, формувати прогностичні моделі та здійснювати обробку інформації, обсяг якої значно перевищує можливості традиційних методів аналізу. Застосування цих технологій є особливо актуальним у міждисциплінарних дослідженнях, де необхідне поєднання різнорідних даних і методів їх інтерпретації [2].

Важливим компонентом цифрової трансформації науки є розвиток хмарних технологій, які забезпечують гнучкість і мобільність дослідницької діяльності. Хмарні сервіси дозволяють організовувати колективну роботу над проєктами, забезпечують централізоване зберігання даних і доступ до них у режимі реального часу. Це сприяє формуванню глобальних наукових мереж і реалізації концепції відкритої науки (Open Science), яка передбачає вільний доступ до результатів досліджень, їх повторне використання та інтеграцію в нові наукові проєкти [3].

Не менш значущим є впровадження цифрових інструментів організації наукової діяльності, зокрема систем управління бібліографічними даними, електронних лабораторних журналів і платформ для планування дослідницьких процесів. Їх використання сприяє систематизації інформації, підвищує ефективність управління дослідницькими проєктами та забезпечує прозорість наукової діяльності.

Застосування інформаційних технологій зумовлює трансформацію методологічних засад наукового пізнання. Відбувається перехід до data-driven підходів, у межах яких дані виступають основним ресурсом дослідження. Така зміна парадигми сприяє підвищенню об'єктивності і результатів, розширює можливості верифікації та реплікації досліджень, а також стимулює розвиток нових методів аналізу. Водночас зростає роль міждисциплінарних підходів, оскільки сучасні наукові проблеми потребують комплексного аналізу із залученням інструментарію різних галузей знань [1].

Поряд із очевидними перевагами використання інформаційних технологій у науковій діяльності, зберігається низка викликів, що потребують системного осмислення. Серед них – проблема цифрової нерівності, яка обмежує доступ до сучасних ресурсів і технологій, недостатній рівень цифрових компетентностей дослідників, ризики, пов'язані з інформаційною безпекою, а також залежність наукових процесів від технологічної інфраструктури. У цьому контексті особливого значення набуває формування інформаційної культури науковця, яка передбачає не лише володіння цифровими інструментами, а й здатність до критичного аналізу інформації, дотримання принципів академічної доброчесності та етики наукових досліджень [3].

Отже, інформаційні технології визначають сучасні тенденції розвитку науки, виступаючи ключовим чинником її трансформації. Їх інтеграція в дослідницький процес сприяє підвищенню ефективності наукової діяльності, розширенню аналітичних можливостей і формуванню нових моделей наукової комунікації. Подальший розвиток наукових досліджень безпосередньо пов'язаний із поглибленням цифровізації, впровадженням інтелектуальних технологій та розширенням міждисциплінарної взаємодії, що в сукупності визначає перспективи еволюції сучасного наукового знання.

Список використаних джерел

1. Аніловська Г., Полякова Ю. *Інформаційні технології як інструмент при проведенні наукових досліджень. Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №5. Т. 1. С. 281-287.

2. Іванова С. М. Інформаційно-цифрові технології як засіб оцінювання результативності науково-педагогічних досліджень. *Вісник Національної академії педагогічних наук України.* 2022. Т. 4. С.1-11.

3. Трифонова О. М., Садовий М. І. Інформаційні технології в наукових дослідженнях. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки».* 2022. № 98. С.27-33.

***Добровольська Вікторія Василівна**,*
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
*Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв**,** м. Київ*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному інформаційному суспільстві цифрова трансформація культурної спадщини є одним із ключових напрямів розвитку гуманітарної сфери. Вона передбачає не лише оцифрування культурних об'єктів, а й формування нових моделей комунікації з аудиторією через цифрові платформи, інтерактивні сервіси та онлайн-архіви.

Актуальність теми посилюється умовами війни в Україні, коли значна частина культурної інфраструктури зазнала пошкоджень, що актуалізує необхідність цифрового збереження та дистанційного доступу до культурної спадщини.

Цифрова трансформація культурної спадщини змінює не лише форми її збереження, а й комунікаційні стратегії її представлення. Як зазначає Т. Горбул, цифрова культура перетворює спадщину на активний комунікаційний ресурс, доступний для глобальної аудиторії через онлайн-середовище [1].

У практичному вимірі цифровізація культурної спадщини в Україні активно реалізується через створення електронних архівів та цифрових колекцій. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського формує електронні ресурси з рукописами, архівними документами та рідкісними виданнями, що забезпечує їх відкритий доступ для дослідників та громадськості.

В умовах війни цифрові технології стали критично важливими для збереження культурної пам'яті. За даними ЮНЕСКО, станом на 2025 рік в Україні пошкоджено понад 1700 об'єктів культурної інфраструктури, що посилило роль цифрових архівів як альтернативної форми збереження спадщини.

Цифрова трансформація культурної спадщини передбачає комплексне переосмислення підходів до її збереження та комунікації в умовах розвитку інформаційного суспільства. Як зазначає Т. Горбул, цифрова культура змінює способи взаємодії з культурною спадщиною, перетворюючи її з об'єкта збереження на активний елемент комунікаційного простору [1].

В умовах війни та глобальних викликів особливого значення набувають процеси архівування та документування культурної спадщини. Ж. Денисюк підкреслює, що сучасні комунікаційні підходи в архівній справі передбачають не лише фіксацію культурних об'єктів, а й забезпечення їх доступності через цифрові платформи та онлайн-архіви [2].

Цифровізація культурної спадщини в Україні активно розвивається в умовах воєнного стану. В. Добровольська зазначає, що цифрові технології дозволяють забезпечити збереження культурних ресурсів навіть за умов фізичної загрози інфраструктурі, а також розширюють можливості їх популяризації у глобальному інформаційному просторі [3].

Одним із найпотужніших інструментів комунікації стали глобальні цифрові платформи, такі як Google Arts & Culture та Europeana, які об'єднують мільйони цифрових об'єктів культурної спадщини з різних країн світу, забезпечуючи їх інтерактивне представлення.

В Україні також активно розвиваються локальні цифрові ініціативи – створення онлайн-архівів усної історії, цифрових колекцій фольклору та платформ документування культурних практик (зокрема проєкти типу «Поліфонія» та регіональні цифрові музеї).

Комунікаційні стратегії у сфері культурної спадщини сьогодні базуються на мультимедійності, інтерактивності та багатоканальності. А. Моргунова підкреслює, що цифрове середовище формує нові моделі комунікації, орієнтовані на швидке поширення інформації та залучення різних аудиторій [4].

Важливу роль відіграє державна політика, яка забезпечує розвиток цифрової інфраструктури та доступ до культурної спадщини. В. Орищук наголошує, що без системної підтримки держави цифрова трансформація не може бути ефективною та сталим процесом [5].

Цифрова трансформація культурної спадщини формує нову комунікаційну парадигму, у якій поєднуються технологічні інновації, глобальна доступність та інтерактивна взаємодія з користувачем. Вона забезпечує не лише збереження культурної пам'яті, а й її активну інтеграцію в інформаційний простір.

Список використаних джерел

1. Горбул Т. Культурна спадщина в умовах розвитку сучасної цифрової культури. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. Вип. 43. С. 55–62.
2. Денисюк Ж. Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 58–64. DOI: 10.32461/2409-9805.4.2025.351583.
3. Добровольська В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 2. С. 22–29. DOI: 10.32461/2409-9805.2.2025.350074.
4. Моргунова А. Трансформація комунікативних стратегій теософських спільнот у відповідь на зміни інформаційного середовища. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. 2026. Вип. 37. С. 118–125.
5. Орищук В. Роль державної політики в забезпеченні доступу до культурної спадщини в епоху цифрової трансформації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління.* 2023. № 2. С. 90–94.

Курасов Владислав Георгійович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з бібліотечної, інформаційної та архівної справи,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій, м. Київ

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ КАДРОВИХ АГЕНЦІЙ

Сучасний ринок праці функціонує в умовах стрімкої цифровізації, що зумовлює трансформацію кадрових агентств у високотехнологічні інформаційно-комунікаційні посередники. Документно-інформаційні комунікації стають базовим механізмом забезпечення взаємодії між роботодавцями та кандидатами, охоплюючи цифровий документообіг, автоматизовані системи відбору персоналу та онлайн-комунікації. Актуальність теми полягає у необхідності підвищення ефективності рекрутингових процесів через використання цифрових платформ, соціальних мереж та спеціалізованих програмних рішень, що забезпечують швидкість,

точність і прозорість обробки кадрової інформації.

Документно-інформаційні комунікації в кадрових агентствах включають повний цикл роботи з кадровою інформацією – від збору резюме до фінального працевлаштування кандидата. У сучасних умовах цей процес значною мірою автоматизований.

Одним із ключових каналів комунікації стали соціальні мережі. За даними А. Василик та О. Іщенко, до 80% рекрутерів використовують соціальні платформи як основне джерело пошуку кандидатів [1]. Зокрема, платформи LinkedIn, Facebook та Telegram використовуються для прямого контакту з кандидатами, розміщення вакансій і первинного відбору персоналу.

Суттєвим інструментом цифрового рекрутингу є автоматизовані системи управління кандидатами (ATS). За даними галузевих досліджень, понад 70% великих кадрових агентств використовують ATS для обробки резюме та сортування кандидатів за ключовими параметрами (досвід, навички, відповідність вакансії) [3].

Прикладом сучасного технологічного рішення є платформа HireVue, яка застосовує відеоінтерв'ю та елементи штучного інтелекту для аналізу мови, поведінки та емоцій кандидатів. Це дозволяє скоротити час первинного відбору до 60–70% у порівнянні з традиційними методами.

Як зазначають О. Кравчук, І. Варіс та Т. Бідна, цифрові технології рекрутингу забезпечують інтеграцію різних джерел даних – від онлайн-резюме до професійних профілів у мережах, що формує єдину інформаційну екосистему підбору персоналу [3].

Важливим напрямом розвитку є впровадження вебпорталів і мобільних застосунків. За даними Т. Мазуркевич, мобільні рекрутингові додатки дозволяють кандидатам подавати заявки у режимі реального часу, а рекрутерам – миттєво отримувати сповіщення про нові відгуки [4]. Це значно скорочує цикл найму, який у цифрових компаніях у середньому становить 10–15 днів проти 30–40 днів у традиційних моделях.

Окремим аспектом є цифровізація документообігу. А. Нечитайло підкреслює, що автоматизація кадрових процесів зменшує обсяг ручної роботи до 50%, підвищуючи точність обробки даних та мінімізуючи ризик втрати інформації [5]. Крім того, інноваційні системи електронного документообігу дозволяють інтегрувати підписання контрактів онлайн, зокрема через сервіси електронного підпису, що робить процес працевлаштування повністю дистанційним у глобальних компаніях [6].

Цифровий рекрутинговий цикл у діяльності кадрових агентств являє собою послідовність взаємопов'язаних етапів, що забезпечують повний процес підбору персоналу із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Початковим етапом є публікація вакансій у цифрових каналах – на сайтах пошуку роботи та в соціальних мережах, зокрема LinkedIn і Facebook.

Далі відбувається залучення кандидатів та автоматизована первинна обробка резюме із застосуванням ATS-систем, що дозволяє оперативно відсівати нерелевантні заявки. Наступним етапом є аналітична оцінка кандидатів із використанням цифрових інструментів і технологій штучного інтелекту, наприклад платформи HireVue.

Завершальні етапи включають проведення онлайн-співбесід, цифрове узгодження умов працевлаштування та електронне оформлення трудових відносин із подальшим дистанційним onboarding. Цифровий рекрутинговий цикл формує інтегровану систему документно-інформаційних комунікацій, що забезпечує ефективність та швидкість кадрових процесів.

Отже, документно-інформаційні комунікації в кадрових агентствах трансформуються у складну цифрову систему, що поєднує соціальні мережі, автоматизовані платформи, штучний інтелект та електронний документообіг. Це забезпечує підвищення ефективності рекрутингу, прискорення процесів відбору та покращення якості комунікації між усіма учасниками ринку праці.

Список використаних джерел

1.Василик А. В., Іщенко О. В. Використання соціальних мереж у сучасному рекрутингу України. *Економічний простір.* 2018. № 131. С. 53–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2018_131_8 (дата звернення: 04.04.2025)

2.Відеоконференції від рекрутингового софту HireVue. URL: https://www.hirevue.com/about (дата звернення: 04.04.2025)

3.Кравчук О. І., Варіс І. О., Бідна Т. О. Цифрові технології рекрутингу персоналу. *Маркетинг і цифрові технології.* 2021. Т.1. № 1. С. 92–110.

4.Мазуркевич Т. Л. Цифровий інструментарій документної комунікації: web-портали і мобільні застосунки. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2022, Вип.1(14). С. 222–227.

5.Нечитайло А. Цифровізація діяльності рекрутингових агенств. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи: матеріали IX Міжнародної наук.-практ. конф., м. Полтава. 2024. С. 276–279.

6.Стрюк А. Інноваційні цифрові рішення для ефективного управління документообігом. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи.* 2024. С.133–139.

Гладченко Дар'я Сергіївна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК: ФОРМУВАННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Сучасний розвиток бібліотечної справи характеризується активною цифровізацією інформаційних ресурсів, що зумовлює трансформацію традиційних бібліотек у багатофункціональні інформаційні центри. Електронні ресурси бібліотек стають ключовим елементом інформаційної інфраструктури суспільства, забезпечуючи доступ до знань у цифровому середовищі.

Формування електронних ресурсів бібліотек базується на впровадженні міжнародних стандартів створення цифрових фондів та документування культурної спадщини. Дотримання таких стандартів забезпечує сумісність, довготривале зберігання та інтероперабельність цифрових колекцій [1].

Важливим напрямом розвитку є інтеграція електронних інформаційних ресурсів бібліотек у єдині інформаційні системи. Це дозволяє підвищити ефективність доступу до даних, оптимізувати пошукові механізми та забезпечити користувачам зручну навігацію у цифрових колекціях [2].

Окрему увагу приділено створенню консолідованих інформаційних ресурсів культурологічного спрямування, які об'єднують різні типи даних у єдиному цифровому середовищі. Такі ресурси сприяють формуванню цілісного інформаційного простору та підвищують рівень доступності культурної інформації [3].

У сучасних умовах трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України відбувається під впливом цифрових технологій, що змінюють не лише форми зберігання інформації, але й способи її використання. Бібліотеки дедалі більше орієнтуються на потреби користувачів у швидкому та дистанційному доступі до інформації [4].

Значну роль у функціонуванні електронних ресурсів відіграють онлайн-комунікаційні середовища, які виступають платформами інформаційного впливу та обміну знаннями. Дослідження свідчать, що онлайн-спільноти є важливим інструментом формування інформаційних потоків і популяризації бібліотечних ресурсів [5].

Проєктна діяльність бібліотек у цифровому суспільстві також сприяє розвитку електронних ресурсів, зокрема у сфері культурної спадщини. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє аналізувати суспільний інтерес до історичних подій та забезпечує документування соціокультурних процесів [6; 7].

Отже, електронні ресурси бібліотек є ключовим структурним елементом сучасного інформаційного простору та важливим чинником його трансформації в умовах цифровізації. Вони забезпечують не лише зберігання та організацію інформації, а й формують нові моделі доступу до знань, що базуються на принципах відкритості, інтегрованості та оперативності. Встановлено, що формування електронних бібліотечних ресурсів неможливе без дотримання міжнародних стандартів цифрового документування, які гарантують сумісність інформаційних систем, довготривале збереження даних та їх ефективну інтеграцію у глобальний інформаційний простір. Це підкреслює важливість стандартизації як базового елементу розвитку цифрових бібліотек.

Важливим результатом є усвідомлення того, що організація електронних ресурсів потребує системного підходу, який передбачає їх інтеграцію в єдині інформаційні платформи, розвиток консолідованих баз даних та вдосконалення пошуково-навігаційних механізмів. Це сприяє підвищенню ефективності використання інформаційних ресурсів користувачами різних категорій.

Особливого значення набуває трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек, яка відображає перехід від традиційних форм обслуговування до цифрових сервісів, орієнтованих на дистанційний доступ та персоналізовані інформаційні потреби користувачів. Це змінює не лише технологічну основу бібліотечної діяльності, але й її соціальну функцію.

Додатково слід підкреслити роль електронних ресурсів у комунікаційному середовищі, зокрема в онлайн-спільнотах, які стають важливими платформами поширення інформації та формування суспільного інтересу до культурної спадщини й бібліотечних фондів. Це свідчить про розширення функціонального призначення бібліотек у цифровому суспільстві.

Окрему увагу слід приділити проєктній діяльності бібліотек, яка сприяє розвитку електронних ресурсів через використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема у сфері аналізу суспільного інтересу та документування соціокультурних процесів. Це підсилює роль бібліотек як активних учасників цифрової трансформації гуманітарної сфери.

Отже, електронні ресурси бібліотек виступають не лише технологічним інструментом, а й важливим соціокультурним явищем, що визначає сучасні тенденції розвитку інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Добровольська В.В. Міжнародні стандарти у створенні цифрового фонду документації культурної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2018. № 2. С. 86-94.

2. Лобузіна К. Сучасні підходи до інтеграції електронних інформаційних ресурсів бібліотек. *Вісник Книжкової палати*, 2012, 12: 24-28.

3. Пелещишин А.М., Добровольська В.В., Тимовчак-Максимець О.Ю. Особливості створення культурологічного довідкового консолідованого інформаційного ресурсу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 1. С. 123-129.

4. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2022, 10: 36-48.

5. Vus V., Albota S., & Dobrovolska V. (2019) «The Analysis of Online Communities as Platforms for Informational Influences». *Journal of Scientific and Engineering Research*, 6 (2), pp. 72-78.

6.N. Kunanets, L. Sokur, V. Dobrovolska and S. Lytvyn, "Project Activities of Shevchenko National Preserve in Informational Society," *2021 IEEE 16th International Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT)*, 2021, pp. 423-426, doi: 10.1109/CSIT52700.2021.9648608

7.Tetiana Bilushchak, Viktoriia Dobrovolska, Iryna Ivanochko, Nataliia Boiko. The Use of Information and Communication Technologies as a Means of Analyzing Public Interest in Historical Events in Wikipedia Regarding Documenting the Social and Cultural Sphere // ProfIT AI 2021. Kharkiv, Ukraine, September 20-21, 2021. pp. 216–220. Available at: http://ceur-ws.org/Vol-3003

Цалко Анастасія Ігорівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА БАЗІ ПІДПРИЄМСТВА – SPORT LIFE

Ефективність сучасних підприємств значною мірою визначається їхньою здатністю інтегрувати передові інформаційні технології в управління бізнес-процесами. Особливе місце тут займає документообіг.

Дослідники О. В. Феєр та О. Безугла пропонують трактувати управління документальним забезпеченням як важливу управлінську функцію. Вона охоплює процес документування, тобто створення службових документів на основі управлінської інформації, організацію документообігу – рух документів від моменту їх створення або отримання до завершення виконання чи відправлення, а також упорядкування їх архівного зберігання. Останнє включає формування справ, забезпечення збереження службових документів і використання їх у поточній діяльності органів публічної влади [3, с. 322].

Інформаційно-документаційне забезпечення підприємства об’єднує різні інформаційні ресурси, документи та способи їх опрацювання, які разом забезпечують ефективну роботу організації. Важливою складовою цієї системи є офіційні, формалізовані документи, у яких фіксується необхідна інформація. Окрім цього, значну роль відіграють сучасні інформаційні технології, що допомагають зберігати дані, швидко знаходити потрібну інформацію та обробляти її [1].

Тому, можна стверджувати, що документи виконують ключову функцію у діяльності підприємства, адже саме через них зберігається та передається інформація між працівниками й підрозділами. Вони дають можливість зафіксувати важливі управлінські рішення, операції та домовленості. Особливе значення мають фінансові, бухгалтерські та податкові документи, а також договори, контракти та інші юридичні акти, які регулюють діяльність підприємства та забезпечують її правову основу. У загальному розумінні організація документообігу в межах підприємства є фундаментальним компонентом загальної системи управління. Добре структуровані робочі процеси документообігу сприяють своєчасному прийняттю управлінських рішень, забезпечують точність і достовірність інформації, а також значною мірою сприяють загальній ефективності та якості діяльності організації. Розрізняють паперовий та електронний документообіг[1, с. 595].

Ефективна організація офісних операцій значною мірою залежить від впровадження механізованих та автоматизованих процесів. Ці підходи допомагають підвищити продуктивність праці співробітників, одночасно знижуючи витрати, пов`язані з адміністративними завданнями. Одним з ключових інструментів, що підтримує таку оптимізацію, є впровадження систем електронного документообігу. Так, серед інструментів інноваційні технології електронний документообіг займає ключове місце, формуючи інформаційну основу, що підтримує діяльність організації. Його впровадження сприяє підвищенню операційної ефективності, підвищує швидкість і точність прийняття рішень, а також підвищує прозорість і контроль над бізнес-операціями.

Системи електронного документообігу значно оптимізують обробку інформації та документації шляхом оптимізації робочих процесів та автоматизації рутинних процедур. В результаті організації можуть скоротити витрати часу, праці та фінансових ресурсів, необхідних для обробки документів, а також знизити ймовірність помилок і затримок, які часто виникають через участь людини в ручних операціях.

Було розглянуто приклад інформаційно-документаційним забезпеченням діяльності спортивних клубів Sport Life [2]. Оскільки, мережа має розгалужену структуру філій та значну кількість працівників, електронний документообіг відіграє важливу роль у забезпеченні швидкої комунікації, контролю та організації управлінських процесів. Специфіка ведення електронного документообігу на такому підприємстві зумовлена насамперед масштабом діяльності та різноманітністю внутрішніх процесів. Мережа клубів охоплює різні міста, тому значна частина документів обмінюється між центральним офісом та регіональними підрозділами. До таких документів належать кадрові накази, договори з постачальниками, фінансова звітність, внутрішні розпорядження, інструкції з техніки безпеки, а також документи, пов'язані з обслуговуванням клієнтів. Електронна система документообігу дозволяє швидко передавати, погоджувати та зберігати ці документи у цифровому форматі без потреби в паперових носіях.

Процес організації документообігу включає кілька ключових етапів (рис. 1).

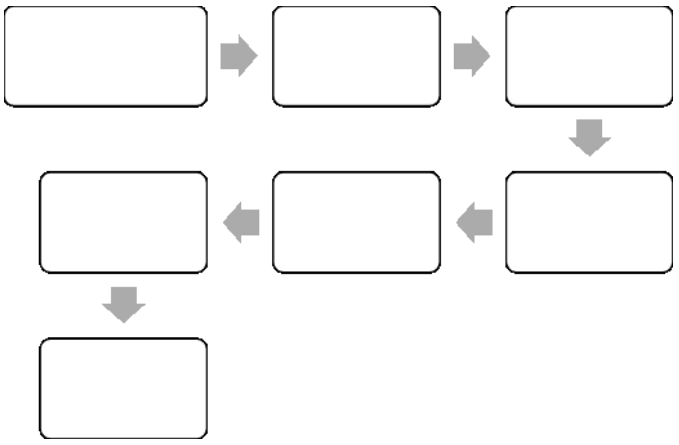

Рис. 1. ***Організація документообігу на підприємстві***

Важливою особливістю електронного документообігу в мережі Sport Life є використання централізованих баз даних та спеціалізованих програмних систем, що забезпечують автоматизацію процесів реєстрації, архівування та пошуку документів. Кожен документ проходить певний життєвий цикл: створення, погодження, підписання, виконання та зберігання. Для підтвердження юридичної сили документів можуть застосовуватися електронні підписи, що гарантують автентичність та захист інформації.

Крім того, електронний документообіг дозволяє чітко розмежувати рівні доступу до інформації. Працівники різних підрозділів мають доступ лише до тих документів, які стосуються їхніх службових обов'язків. Це підвищує рівень інформаційної безпеки та сприяє більш упорядкованій роботі організації.

Отже, було доведено важливість документообігу для підприємства. Також розглянуто специфіку ведення електронного документообігу, а також використання електронного документообігу в мережі Sport Life.

Список використаних джерел

1. Ключев А. Інформаційно-документаційне забезпечення суб'єктів малого бізнесу. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин: збірник наукових статей.* Кропивницький : Вид-во ЦІРоЛ, 2024. №1 (6).С.594–600.

2. Офіційний сайт Sport Life. URL: https://sportlife.ua/uk/

3. Феєр О. В., Безугла О. Документаційне забезпечення управлінської діяльності в органах публічної влади. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. № 2(33), 2022. С. 320-326.

Соколенко Людмила Петрівна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується масштабною цифровою трансформацією, яка суттєво змінює підходи до управління документами. Документні процеси переходять у цифрове середовище, що зумовлює необхідність перегляду традиційних моделей документування, зберігання та використання інформації.

Теоретичні засади управління документами у сфері культури та державного управління розглядаються як складова системи документальних комунікацій, що забезпечує ефективність інформаційних процесів. У цьому контексті документаційне забезпечення управління виступає ключовим елементом функціонування організаційних структур та реалізації державної політики [2].

У наукових дослідженнях підкреслюється, що цифрова трансформація документних систем передбачає не лише переведення паперових документів у електронну форму, але й глибоку перебудову процесів управління інформацією, включаючи автоматизацію, інтеграцію та оптимізацію документних потоків [3].

Важливим аспектом є державна політика у сфері документаційного забезпечення, яка визначає стратегічні напрями розвитку системи управління документами. Як зазначається у наукових працях, ефективна система документного управління є необхідною умовою функціонування державних інституцій та забезпечення прозорості управлінських процесів [1].

Сучасні підходи до управління документами передбачають активне впровадження електронних систем документообігу, які забезпечують швидкість обробки інформації, підвищення рівня безпеки даних та доступності документів. Разом із тим цифрова трансформація породжує нові виклики, пов’язані з довготривалим збереженням електронних документів та їх автентичністю.

У міжнародній практиці значна увага приділяється розвитку електронного документообігу з урахуванням нормативного регулювання та впливу новітніх технологій. Зокрема, впровадження штучного інтелекту у системи електронного документообігу відкриває нові можливості для автоматизації процесів та підвищення ефективності управління інформацією [5].

Одним із ключових викликів цифрової трансформації є забезпечення довготривалого зберігання електронних документів. Дослідження свідчать, що ефективне архівування цифрових даних потребує застосування стратегічних підходів та сучасних технологій збереження інформації [6]. У цьому контексті перспективним є використання технологій цифрових двійників, які дозволяють моделювати та контролювати життєвий цикл документів [7].

Окрему увагу приділено управлінню життєвим циклом систем електронного документообігу, що передбачає їх постійне оновлення, адаптацію до нових технологічних умов та забезпечення сталого функціонування [8].

Отже, управління документами в умовах цифрової трансформації є складним багаторівневим процесом, що поєднує технологічні, організаційні та правові аспекти.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє констатувати, що управління документами в умовах цифрової трансформації інформаційної діяльності набуває системного, міждисциплінарного характеру, поєднуючи технологічні, організаційні, правові та управлінські аспекти. Документні процеси поступово трансформуються у цифрові екосистеми, що забез-

печують безперервний обіг інформації, її структурованість, доступність та контрольованість.

Встановлено, що цифровізація суттєво змінює традиційну парадигму документообігу, переводячи акцент із фізичного зберігання документів на управління їх життєвим циклом у електронному середовищі. Це вимагає впровадження комплексних інформаційних систем, які забезпечують автоматизацію процесів створення, обробки, зберігання та архівування документів.

Важливим результатом є усвідомлення того, що ефективність управління документами значною мірою залежить від рівня технологічної зрілості організацій, якості нормативно-правового регулювання та здатності інтегрувати інноваційні рішення, зокрема системи штучного інтелекту та технології цифрових двійників. Це дозволяє підвищити точність, швидкість та надійність обробки інформації [5; 7].

Особливу увагу слід приділити проблемі довготривалого збереження електронних документів, яка набуває стратегічного значення в умовах цифрової економіки. Ефективне архівування та забезпечення автентичності цифрових даних потребує розроблення довгострокових стратегій управління інформаційними ресурсами та впровадження сталих технологічних рішень [6].

Крім того, управління життєвим циклом систем електронного документообігу виступає важливим елементом забезпечення їх стійкого функціонування. Сучасні підходи передбачають необхідність постійного оновлення систем, їх адаптації до нових технологічних умов та інтеграції з іншими інформаційними платформами [8].

У ширшому контексті цифрова трансформація управління документами сприяє підвищенню прозорості інформаційних процесів, оптимізації управлінських рішень та розвитку електронного урядування. Водночас вона актуалізує нові виклики, пов'язані з інформаційною безпекою, захистом даних та забезпеченням їх юридичної значущості.

Отже, управління документами в умовах цифрової трансформації є ключовим чинником модернізації інформаційної діяльності, що визначає ефективність функціонування сучасних організацій та державних інституцій у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1.Добровольська В.В. Державна політика в галузі культури України: стан та розвиток системи управління документацією : монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ : НАКККіМ, 2017. – 233 с.

2.Добровольська В.В. Документаційне забезпечення управління галузі культури в аспекті теорії документальних комунікацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2019. № 2. С. 68-77.

3.Світенко Н. Г. Цифрова трансформація документної системи підприємства. 2023. URL: https://journals.eco-vector.com/2712-9306/article/view/700637 (дата звернення: 30.03.2026).

4.Delgado Carreño B. C. Gestión documental y transformación digital: retos y oportunidades en el sector administrativo público. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/394694796 (дата звернення: 30.03.2026).

5.Pozniak O., Kharakhash N. From EDM to AI: Transformation of electronic document management in the context of implementation of the EU Artificial Intelligence Act. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/399657993 (дата звернення: 30.03.2026).

6.Savchenko A., Dolgov A. Strategic approaches to long-term preservation of electronic archives. *International Research Journal*. 2023. № 10 (136). DOI: 10.23670/IRJ.2023.136.13.

7.Solovyev A., Tarkhanov I. Long-term storage of documents using digital twin technologies. *Digital*. 2023. Vol. 4, № 4. DOI: 10.3390/digital4040026.

8. Sternad Zabukovšek S., Jordan S., Bobek S. Managing document management systems' life cycle: A sustainable approach. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, № 21. DOI: 10.3390/su152115212.

Рощина Тетяна Петрівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна
Науковий керівник – Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справ, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ПРАКТИК ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах повномасштабної війни в Україні значно зростає роль закладів культури як осередків формування національної свідомості, збереження історичної пам'яті та консолідації суспільства. Одним із ключових чинників ефективності їх діяльності є інформаційно-документальне забезпечення, яке супроводжує організацію та реалізацію патріотичних заходів. Воно виступає не лише інструментом управління, а й засобом поширення національних цінностей та формування патріотичних практик у суспільстві.

Інформаційно-документальне забезпечення являє собою систему процесів, що охоплює створення, обробку, зберігання та поширення інформації і документів, необхідних для функціонування закладів культури. У контексті патріотичної діяльності воно забезпечує планування заходів, їх інформаційний супровід, фіксацію результатів та аналітичну оцінку ефективності.

У період війни ця система набуває особливого значення, оскільки культурні інституції виконують не лише просвітницьку, а й соціально-консолідуючу та інформаційно-захисну функції. Через патріотичні заходи (виставки, меморіальні акції, лекції, культурно-мистецькі події) формується громадянська позиція, утверджується повага до державних символів і підтримується моральний дух населення.

Важливу роль у цьому процесі відіграє документування, яке дозволяє систематизувати діяльність закладів культури. До основних видів документів належать плани роботи, сценарії заходів, інформаційні матеріали, афіші, звіти, фото- та відеофіксація подій. Вони виконують не лише організаційну, а й комунікаційну функцію, забезпечуючи поширення інформації серед широкої аудиторії та формування позитивного інформаційного простору.

Інформаційно-документальне забезпечення реалізує низку важливих функцій. Управлінська функція сприяє координації діяльності та контролю за виконанням заходів. Інформаційна функція забезпечує поширення достовірних відомостей, що особливо важливо в умовах інформаційної війни. Комунікаційна функція налагоджує взаємодію між закладами культури, громадськістю та іншими інституціями. Культурно-виховна функція спрямована на формування національних цінностей, а архівна – на збереження документальної пам'яті суспільства.

Особливого значення в сучасних умовах набуває цифровізація інформаційно-документальних процесів. Використання електронного документообігу, соціальних мереж і медіаплатформ дозволяє оперативно поширювати інформацію про патріотичні заходи, залучати широку аудиторію та забезпечувати доступність культурних ініціатив. Водночас це потребує дотримання принципів інформаційної безпеки, достовірності даних та етичних норм.

Крім того, документування патріотичних заходів виконує важливу історичну функцію. Усі матеріали, створені під час війни, стають частиною національної документальної спадщини, відображають сучасні події та можуть використовуватися у подальших наукових дослідженнях, освітніх програмах і культурних проєктах. Отже, інформаційно-документальне забезпечення сприяє збереженню історичної правди та формуванню колективної пам'яті суспільства.

Отже, інформаційно-документальне забезпечення відіграє ключову роль у формуванні патріотичних практик закладів культури в умовах війни. Воно забезпечує організаційну впо-

рядкованість діяльності, сприяє ефективному поширенню інформації та формуванню національної свідомості. У сучасних умовах ця система виступає не лише інструментом управління, а й важливим елементом інформаційної безпеки та культурної політики держави. Її розвиток і вдосконалення є необхідною умовою зміцнення суспільної єдності, підтримки морального духу населення та збереження історичної пам'яті українського народу.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 62/2022 / Президент України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 01.04.2026)
2. Про затвердження концепції національно-патріотичного виховання молоді: наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 27 жовтня 2009 р. № 3754/981/538/49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3754643-09#Text (дата звернення: 27.03.2026).
3. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text (дата звернення: 01.04.2026).
4. Ярошенко Т.О. Інформаційна культура в умовах цифрового суспільства: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 362 с.

Швець Наталія Миколаївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Перехід установ і організацій до електронного документообігу змінює логіку формування, обліку та довготривалого зберігання документів у фондах, оскільки поряд із традиційними паперовими носіями з'являються цифрові об'єкти з іншими вимогами до автентичності, цілісності та доступності. У цих умовах організація зберігання документів у фондах потребує узгодження технологічних рішень із принципами архівознавства й документознавства, щоб забезпечити збереженість доказової та інформаційної цінності документів на всьому їхньому життєвому циклі.

Актуальність проблематики зумовлена множинністю ризиків цифрового середовища: технологічним старінням форматів і носіїв, залежністю від програмно-апаратної інфраструктури, кіберзагрозами та ускладненням процедур підтвердження юридичної значущості електронних документів. Додатково загострюються організаційні виклики, пов'язані з розмежуванням відповідальності між підрозділами, формалізацією вимог до довготривалого зберігання та підтримкою технічних умов, що гарантують незмінність і доступність електронних документів.

Означені проблеми довготривалого зберігання документів в умовах переходу до електронного документообігу та цифрового архівування висвітлювали у своїх працях вітчизняні й зарубіжні дослідники: Ковтанюк Ю. [4], Капітаненко Н. [3], Shekgola M., Ngoepe M. [7], Schreyer V., Pfalzgraf M., Bornschlegl M., Hemmje M. [8].

Для коректного тлумачення ключових категорій дослідження в контексті переходу установ до електронного документообігу та забезпечення збереженості документів у фондах, розглянемо визначення основної термінології. Під *електронним документом* розуміємо - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. [1]; *електронний документообіг* – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, держання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та

у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [1]. *Фонд* - упорядкована сукупність документів (паперових і електронних), об'єднаних за походженням, прийнятих на зберігання та забезпечених обліком і доступом. [2].

Серед основних проблем зберігання документів у фондах в умовах переходу до електронного документообігу, на нашу думку, є:

1. *Подвійна модель документообігу як фактор навантаження на архівні фонди.* Перехідний період цифровізації характеризується одночасним функціонуванням паперової та електронної форм документа. Така модель, хоча й обґрунтована з позиції правової безпеки, фактично створює подвійну систему обліку, зберігання та контролю. Відбувається дублювання функцій діловодних служб: реєстрація, формування справ, контроль строків виконання та передавання на архівне зберігання здійснюються у двох паралельних середовищах. Це збільшує витрати часу та людських ресурсів. Архівні установи змушені приймати до фондів як паперові справи, так і електронні масиви, що збільшує фізичний і цифровий обсяг фондів. Це створює потребу в додаткових площах, серверних ресурсах, резервному копіюванні та технічному супроводі.

Отже, подвійна модель документообігу в умовах неповної цифрової трансформації фактично ускладнює систему архівного зберігання, а не спрощує її.

2. *Довгострокове зберігання електронних документів: технологічні та правові виклики.* Однією з найгостріших проблем є забезпечення довготривалого зберігання електронних документів із збереженням їх юридичної сили. Електронний документ існує не як матеріальний об'єкт, а як сукупність даних, що відтворюються за допомогою програмного забезпечення. Відтак його збереження залежить від стабільності технічного середовища.

Основні ризики включають: втрата актуальності файлів та програмного забезпечення; обмежений строк дії кваліфікованого електронного підпису; втрату або пошкодження електронних носіїв; відсутність системної політики міграції даних.

У своїй праці Левчук О. підкреслює, що електронні інформаційні ресурси стають повноцінним джерелом історичної інформації лише за умови забезпечення їх цілісності, структурованості та стабільності доступу. Дослідниця наголошує, що архівна практика має адаптувати традиційні принципи описування й обліку до цифрового середовища, інакше електронні документи втрачатимуть контекст свого створення.

Особливої уваги потребує проблема перевірки автентичності документів через тривалий час після їх створення. Якщо електронний підпис втрачає чинність, виникає необхідність використання додаткових механізмів - міток часу, хеш-контролю, протоколів перевірки. В іншому випадку електронний документ може бути поставлений під сумнів під час експертизи або судового розгляду.

3. *Неуніфікованість систем електронного документообігу.* В Україні відсутній єдиний державний стандарт програмних комплексів електронного документообігу. Органи влади застосовують різні системи електронного документообігу, що відрізняються структурою баз даних, форматами метаданих, алгоритмами збереження та експорту інформації.

Це спричиняє низку практичних проблем: несумісність при передаванні електронних документів до архівних установ; необхідність ручної конвертації файлів; ризик втрати службових реквізитів або зв'язків між документами; складність формування єдиної державної електронної архівної системи.

Як зазначає Кравець Р. електронний архів може бути ефективним інструментом управління лише за умови уніфікації форматів і стандартизації процедур зберігання. Науковці наголошують на необхідності розроблення єдиної концепції державного електронного архіву, що передбачала б стандартизовані формати метаданих та регламентовані процедури передачі документів.

Отже, без технічної та нормативної уніфікації систем електронного документообігу централізоване зберігання електронних документів залишається фрагментарним.

4. *Невизначеність статусу електронних копій.* Окремою проблемою є правовий статус сканованих копій паперових документів. Навіть за умови засвідчення кваліфікованим електронним підписом такі копії не завжди прирівнюються до електронного оригіналу. Це

створює труднощі при: визначенні строків зберігання; проведенні експертизи цінності; прийманні документів до Національного архівного фонду; використанні документів як доказів. Правова невизначеність у цьому питанні може призвести до різного трактування одних і тих самих документів у різних установах.

Аналіз сучасного стану електронного документообігу в Україні свідчить, що цифровізація не усуває традиційних архівних принципів, а трансформує їх. Проблеми подвійного документообігу, довгострокового зберігання, неуніфікованості систем електронного документообігу, правового статусу копій та кадрової підготовки формують комплекс викликів, які потребують системного вирішення. Розширення нормативної бази, стандартизація технічних вимог, впровадження національної стратегії цифрового архівування та розвиток професійної підготовки фахівців є необхідними умовами формування повноцінної системи електронного зберігання документів в Україні. Критичними залишаються виклики довготривалого зберігання е-документів із збереженням юридичної сили, а також фрагментарність через неуніфікованість систем електронного документообігу і невизначеність статусу електронних копій, що ускладнює експертизу цінності та приймання на зберігання. Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з розробленням уніфікованих вимог до передавання е-документів у фонди та моделюванням «безшовного» переходу від подвійного документообігу до пріоритету цифрового оригіналу.

Список використаних джерел

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV (зі змінами). Офіційний портал *Верховна Рада України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/851-15#Text
2. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII (зі змінами) *Верховна Рада України. Законодавство України* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text
3. Капітаненко Н. Правове забезпечення електронного документообігу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право».* 2024. Вип. 84, ч. 3. С. 130–138 DOI: 10.24144/2307-3322.2024.84.3.20
4. Ковтанюк Ю. Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно-правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 13. С. 99–115. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307129
5. Кравець Р. Б., Бойко П. О., Марковець О. В. Електронний архів як засіб швидкого доступу до управлінської інформації. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 4. С. 14–21. URL: https://journals.uran.ua/bdi/article/view/293967 DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293967
6. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Архіви України*. Випуск 4 № 325 (2020): жовтень – грудень DOI: https://doi.org/10.47315/archives2020.325.052
7. Shekgola M., Ngoepe M. Ingesting digital archives into long-term storage system through free open-source software in South Africa. *Collection and Curation.* 2024. Vol. 44, Iss. 1. P. 25–33. DOI: 10.1108/CC-02-2024-0003, URL: https://www.emerald.com/cc/article-pdf/44/1/25/9658454/cc-02-2024-0003.pdf
8. Schreyer V., Pfalzgraf M., Bornschlegl M., Hemmje M. Long-Term Preservation of Emotion Analyses with OAIS: A Software Prototype Design Approach for Information Package Conversion in KM-EP. *Information.* 2025. Vol. 16, No. 11. Art. 951. DOI: 10.3390/info16110951

Белець Вікторія Петрівна,
провідний фахівець відділу кадрів та документозабезпечення,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ КАДРОВОГО ДІЛОВОДСТВА В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) є провідним державним закладом вищої освіти IV рівня акредитації, розташованим у Києві на території Національного заповідника «Києво-Печерська лавра».

Навчальний процес в академії організований через розгалужену структуру навчально-наукових інститутів, зокрема: дизайну та реклами; перформативних мистецтв; практичної культурології та артменеджменту. Заклад готує фахівців за рівнями бакалавра та магістра за спеціальностями, що охоплюють дизайн, образотворче мистецтво, хореографію, музичне та сценічне мистецтво, а також менеджмент соціокультурної діяльності та культурологію. Особливу роль відіграє Центр підвищення кваліфікації, де щороку проходять навчання близько 3000 керівників галузі культури та понад 1000 державних службовців.

Кадровий потенціал академії характеризується надзвичайно високою кваліфікацією: навчання забезпечують науково-педагогічні працівників.

Міжнародна стратегія НАКККіМ спрямована на інтеграцію у світовий культурний простір через програму ERASMUS+. Студенти мають можливість поглиблено вивчати іноземні мови та безкоштовно готуватися до складання міжнародних іспитів. Наукова діяльність закладу підтримується роботою аспірантури та докторантури, а також виданням низки фахових журналів та збірників наукових праць, що охоплюють питання культурології, мистецтвознавства та менеджменту [1, 2].

Нормативно-правова база Академії має дворівневу структуру. Загальнодержавний рівень базується на Конституції України, Кодекс законів про працю України. Технічна сторона оформлення документів суворо відповідає вимогам ДСТУ 4163:2020 та Правилам організації діловодства (наказ Мін'юсту №1000/5).

Внутрішнє регулювання базується на Статуті НАКККіМ та Положенні про відділ кадрів, яке деталізує функції підрозділу. Важливе місце посідають Положення про порядок обрання на посади науково-педагогічних працівників, Колективний договір та Правила внутрішнього розпорядку. Така системність дозволяє відділу кадрів мінімізувати юридичні ризики та забезпечувати дотримання прав усіх категорій персоналу в межах правового поля [1].

Технологічний процес у відділі кадрів та документозабезпеченні НАКККіМ побудований як чітка послідовність операцій. Для науково-педагогічного складу цикл розпочинається з конкурсного відбору, що включає перевірку заяв, протоколів кафедр та Вченої ради. На етапі прийому документів здійснюється верифікація персональних даних та наявності необхідних візувань.

Проєктування текстів наказів та розпоряджень відбувається із суворим дотриманням ДСТУ 4163:2020 (параметри полів, шрифти). Використання уніфікованих шаблонів забезпечує єдиний корпоративний стиль. Після візування бухгалтером, юрисконсультом, начальником відділу кадрів та уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції документ підписується ректором і набуває чинності в момент реєстрації в журналах та електронних реєстрах. Замість паперових копій в Академії активно впроваджено розсилку скан-копій через корпоративну пошту, що прискорює доведення рішень до виконавців [3].

Поточне зберігання документів здійснюється за номенклатурою справ у спеціально обладнаних приміщеннях відділу кадрів. Особові справи та накази тривалого зберігання (75 років) групуються окремо від документів тимчасового зберігання. Щорічно проводиться експертиза цінності документів для відбору справ, що підлягають знищенню або передачі в архів.

Процес підготовки до архівування включає оформлення внутрішнього опису, нумерацію аркушів та складання засвідчувального напису. Справи брошуруються в тверду обкладинку. Передача документів до архівного підрозділу Академії відбувається за описами встановленого зразка через два роки після завершення їх у діловодстві, що гарантує надійне збереження кадрової історії закладу [3].

Отже, організація кадрового діловодства в НАКККіМ є цілісним технологічним процесом, який поєднує суворе дотримання державних стандартів із сучасними методами цифровізації. Специфіка Академії як провідного мистецького закладу IV рівня акредитації обумовлює особливий підхід до обліку висококваліфікованого науково-педагогічного складу, що вимагає бездоганної відповідності нормативно-правовій базі – від стандартів ДСТУ 4163:2020 до локальних антикорупційних положень. Ефективність кадрового менеджменту

закладу забезпечується чітким алгоритмом документування: від конкурсного відбору до багаторівневого візування та реєстрації наказів. Використання корпоративної пошти для оперативної розсилки документів у поєднанні з системною підготовкою справ до архівного зберігання гарантує не лише швидкість управління, а й надійний захист кадрової історії установи та юридичну прозорість трудових відносин у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв: офіційний сайт. URL: https://nakkkim.edu.ua.
2. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. *Вікіпедія.* URL: https://uk.wikipedia.org
3. Кадрове діловодство: правила та вимоги. Vchasno. URL: https://vchasno.ua/kadrove-dilovodstvo/.

Матіос Євгенія Миколаївна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ДО ЗНАНЬ

У сучасних умовах цифрової трансформації інформаційного суспільства електронні бібліотеки відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до знань, виступаючи важливим елементом глобальної інформаційної інфраструктури. Вони сприяють інтеграції наукових, освітніх та культурних ресурсів у єдине цифрове середовище та забезпечують їх широке використання.

Нормативно-правову основу функціонування електронних бібліотек в Україні становлять Закон України «Про інформацію» [7], Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [6] та Закон України «Про авторське право і суміжні права» [5], які регламентують принципи доступу до інформації, її використання та захист інтелектуальної власності. Методологічні засади оформлення наукових джерел визначаються стандартом ДСТУ 8302:2015 [3], що забезпечує уніфікацію бібліографічних описів у науковій практиці.

Електронна бібліотека розглядається як інтегрована інформаційна система, що забезпечує формування, зберігання, організацію та надання доступу до цифрових документів. Прикладом такої системи є електронна бібліотека «Україніка», яка виступає унікальним ресурсом цифрової документальної спадщини України та забезпечує інтеграцію національних інформаційних ресурсів у цифрове середовище [2].

У контексті розвитку відкритої науки електронні бібліотеки виконують функцію забезпечення вільного доступу до наукової інформації, що сприяє підвищенню прозорості досліджень, поширенню результатів наукової діяльності та розвитку бібліотечної науки як складової інформаційного суспільства [4].

Особливого значення набуває формування цифрових колекцій, які включають як наукові публікації, так і об’єкти культурної спадщини. Такі колекції забезпечують збереження та популяризацію нематеріальної культурної спадщини, а також розширюють можливості її використання у науковій та освітній діяльності [1].

Українські дослідження підкреслюють, що сучасна електронна бібліотека є не лише сховищем інформації, а й соціокультурним простором, який сприяє комунікації, освіті та науковій взаємодії [9]. Вона виконує функцію медіатора між користувачем і знанням, забезпечуючи доступність інформаційних ресурсів у глобальному цифровому середовищі [8]. Разом із тим, розвиток електронних бібліотек супроводжується низкою викликів. Серед них –

необхідність дотримання авторського права [5], забезпечення довготривалого збереження цифрових ресурсів, а також проблема інформаційної нерівності користувачів. Крім того, важливим є питання стандартизації метаданих та забезпечення сумісності різних інформаційних систем.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що електронні бібліотеки є одним із ключових елементів сучасної інформаційної інфраструктури, який забезпечує реалізацію концепції відкритого доступу до знань в умовах цифрової трансформації суспільства. Їх функціонування суттєво змінює традиційні підходи до організації бібліотечно-інформаційної діяльності, сприяючи переходу до інтегрованого цифрового середовища зберігання та поширення інформації.

Електронні бібліотеки виконують не лише функцію зберігання та надання доступу до інформаційних ресурсів, але й виступають важливими платформами наукової комунікації, що забезпечують обмін знаннями між дослідниками, освітніми установами та широким колом користувачів. Вони сприяють підвищенню відкритості наукових результатів, їх видимості та включенню у глобальний науковий обіг.

Важливим результатом дослідження є усвідомлення того, що цифрові колекції електронних бібліотек відіграють значну роль у збереженні культурної та наукової спадщини, зокрема нематеріальних ресурсів, що набуває особливої актуальності в умовах цифровізації культурного простору. Разом із тим, варто зауважити, що розвиток електронних бібліотек супроводжується низкою проблемних аспектів, серед яких ключовими є правове регулювання доступу до інформаційних ресурсів, дотримання норм авторського права, забезпечення довготривалого зберігання цифрових документів, а також подолання цифрової нерівності користувачів.

Перспективи подальшого розвитку електронних бібліотек пов'язані з розширенням інтеграційних процесів у міжнародному інформаційному просторі, впровадженням інноваційних технологій (штучного інтелекту, семантичного пошуку, хмарних сервісів), а також удосконаленням стандартів метаданих і механізмів інтероперабельності інформаційних систем.

Отже, електронні бібліотеки виступають стратегічно важливим інструментом забезпечення відкритого доступу до знань, що сприяє розвитку науки, освіти, культури та формуванню єдиного глобального інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Білущак Т. М., Добровольська С. І. Європейські та національні аспекти охорони, збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини: цифрові колекції у вебінформаційному середовищі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 41–52. URL: https://journals.uran.ua/bdi/article/view/ (дата звернення: 30.03.2026).

2. Добровольська В.В., Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 1. С. 79–87.

3. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : УкрНДНЦ, 2016.

4. Пилипчук Р. Г. Відкритий доступ до наукової інформації: бібліотечний вимір. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 5. С. 3–12.

5. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (дата звернення: 30.03.2026).

6. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр (дата звернення: 30.03.2026).

7. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 30.03.2026).

8. Electronic Library as Modern Information Center / Viktoriia Dobrovolska, Liudmyla Cherednyk, Yuliia Hunchenko, Snizhana Dobrovolska, Nestor Dumanskyi // CEUR Workshop Proceedings. – 2023. – Proceedings of the 2nd International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities (SCIA-2023), Lviv, Ukraine, November 9, 2023. – P. 288–298. URL: https://ceur-ws.org/Vol-3608/paper22.pdf

Modern Library as a Socio-Cultural Space / V. Dobrovolska, L. Cherednyk, Y. Hunchenko // 1st International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities, SCIA 2022; Lviv; Ukraine; 20 October 2022. С. 83-93. ISSN: 16130073. https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85144112423&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space&sid=44d58f85b50cc6a1b8517cc66f81f1db&sot=b&sdt=b&sl=55&s=TITLE-ABS-KEY%28Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space%29&relpos=1&citeCnt=0&searchTerm

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Романишин Юлія Любомирівна,
докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, м. Івано-Франківськ

Юкіш Вікторія Василівна,
здобувачка Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ПРОФЕСІЙНІ ЦИФРОВІ СЕРВІСИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДЕРЖАВИ

Цифровізація усіх сфер суспільства суттєво змінює підходи до управління, комунікації та надання послуг. В умовах постійного зростання обсягів даних та інформації особливого значення набувають професійні цифрові сервіси, які забезпечують ефективну інформаційну взаємодію між державою, бізнесом та користувачами. Цифрові сервіси трансформуються в інформаційні системи генерації та обробки даних, управління аналітикою та враховують користувацький досвід. Зазначимо, що успішна інтеграція цифрових послуг у державний простір вимагає системного підходу [3]. Тобто, кожне цифрове рішення базується на принципах людиноорієнтованого дизайну та вирішує реальні потреби користувачів.

У вітчизняному науковому полі низка дослідників розглядає цифрові сервіси як стратегічну складову державного управління. Так, науковець О. Євтушенко зазначає, що цифровізація є інструментом модернізації публічного управління та спрямована на підвищення ефективності й прозорості державних процесів [4]. На думку Т. Єгорової-Луценко цифровізація сприяє соціальній інклюзії, оскільки забезпечує доступність державних послуг для всіх груп населення незалежно від території проживання [1]. Дослідниці О. Кузьменко та К. Кропивна вважають, що цифрові сервіси є каталізатором розвитку інноваційного суспільства та модернізації інформаційної економіки [2].

Аналіз іноземних джерел підтверджує загальну позицію, що цифрові сервіси на міжнародному рівні сприяють формуванню глобального інформаційного простору. Зокрема, науковець Дж. Вайреду зазначає, що цифрові сервіси формують нову модель управління, де цінність створюється спільно користувачами, організаціями та технологічними системами, а основою ефективності є швидкість обробки даних та відсутність зайвих адміністративних бар'єрів [6]. У роботі Б. Тронволя та Б. Едвардсона підкреслюється, що цифровізація сервісів створює сприятливі умови для міжнародної інтеграції, обміну даними та глобальної взаємодії між бізнесом і державами [5].

Узагальнюючи наукові підходи, резюмуємо, що професійні цифрові сервіси виконують в інформаційному суспільстві подвійну роль. З одного боку, вони є технологічною основою автоматизації процесів, що забезпечує швидкість і точність обробки даних та інформації. З іншого боку, вони стають соціальним інструментом, який змінює форми інформаційно-комунікаційної взаємодії між користувачами, бізнесом і державою. Зазначимо, що цифрові сервіси функціонують не як окремі онлайн-інструменти, а входять до складу інформаційної екосистеми установи. Вони охоплюють автоматизацію процесів, надання електронних пос-

луг, управління та аналітику даних, інтеграцію інформаційних систем тощо. Через цифрові сервіси реалізуються принципи доступності, прозорості та ефективності.

В українському інформаційному середовищі прикладом професійного цифрового сервісу є державна медична інформаційна система MEDICS (https://medics.ua/), яка функціонує як комплексна цифрова платформа для автоматизації діяльності закладів охорони здоров'я. Вона забезпечує ведення електронних медичних карт, онлайн-запис, управління розкладом лікарів, інтеграцію з електронною системою охорони здоров'я, а також включає інструменти аналітики. Тобто, MEDICS (рис. 1) реалізує професійний підхід до управління медичною інформацією, зменшує паперовий документообіг, мінімізує помилки в документних процесах, підвищує швидкість обробки даних.

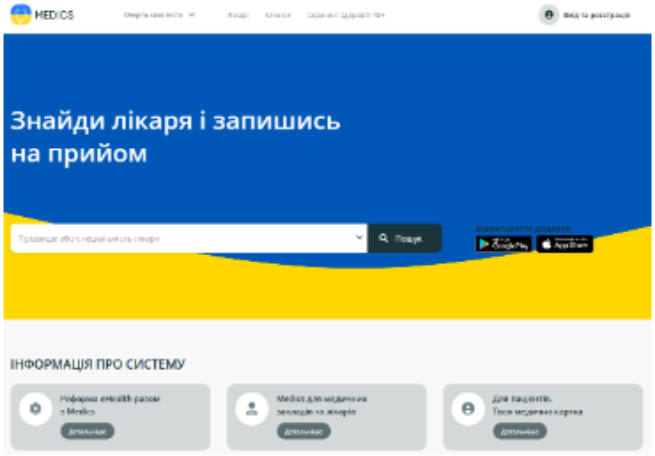

Рис. 1. ***Скриншот інтерфейсу медичного цифрового сервісу MEDICS***

Варто підкреслити, що цифрові сервіси часто орієнтовані на конкретні професійні потреби і реалізуються як спеціалізовані галузеві рішення. Таким програмним рішенням є цифровий сервіс MEDICS, який обслуговує інформаційні запити та підтримує інформаційно-комунікаційну взаємодію.

У міжнародному контексті прикладом державного цифрового сервісу є національна екосистема e-Estonia (https://e-estonia.com/). Це цифрова екосистема, яка надає майже всі державні послуги в Естонії в онлайн-режимі. Сюди відносяться цифрові сервіси e-Residency (електронне резидентство), i-Voting (онлайн-голосування), e-Tax (електронні податки) тощо, та інфраструктура і, одночасно, система обміну даними X-Road. E-Estonia функціонує за принципом «once only», тобто користувач надає інформацію державі тільки один раз. Функціонування e-Estonia (рис. 2) базується на визначеній архітектурі інформаційних потоків, де кожен державний реєстр відповідає за власні дані і може безпечно обмінюватися ними з іншими системами. Підкреслимо, що така цифрова модель не передбачає створення єдиного централізованого сховища, що підвищує стійкість системи та зменшує ризики витоку інформації.

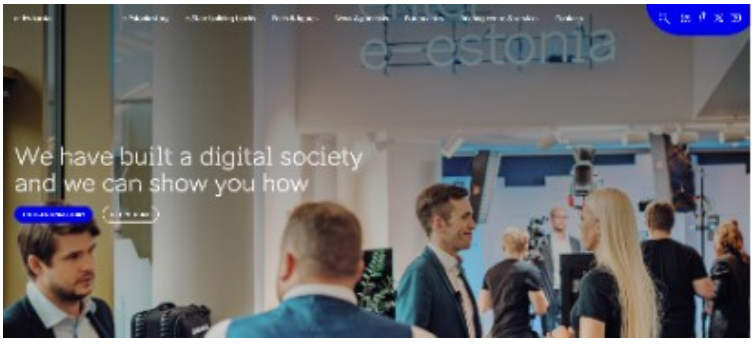

Рис. 2. ***Скриншот інтерфейсу державного цифрового сервісу e-Estonia***

Естонський досвід демонструє, що інформаційні сервіси можуть одночасно забезпечувати відкритість та високий рівень безпеки.

Іншим прикладом є канадські цифрові сервіси GC Notify, GC Forms (рис. 3) які розробляє Canadian Digital Service (CDS), https://digital.canada.ca/).

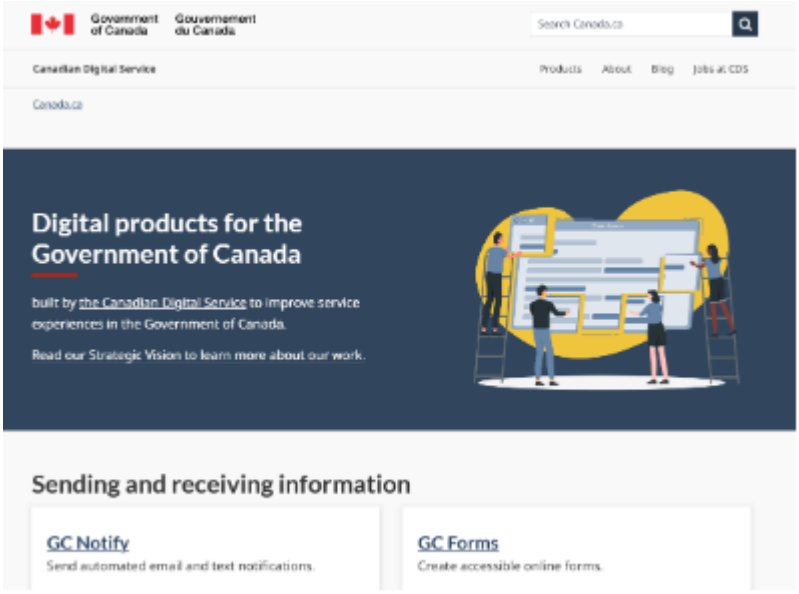

Рис. 3. ***Скриншот інтерфейсу канадської цифрової служби***

Особливість канадського підходу полягає в тому, що цифрові сервіси розглядаються не як технічне доповнення до традиційних процесів, а як базовий елемент публічного адміністрування, який сприяє підвищенню ефективності інформаційної та комунікаційної взаємодії в суспільстві.

Розглянувши український та міжнародний досвід, можемо стверджувати, що успішні цифрові сервіси поєднують три ключові принципи. А саме: орієнтацію на користувача, інтеграцію даних і систем безпеки, а також аналітичну підтримку управлінських рішень.

Професійні цифрові сервіси в інформаційному просторі держави функціонують ефективно за умови єдності таких компонентів, як надійна архітектура даних (цифрова екосистема e-Estonia), наявність установ, що розробляють та підтримують стандарти якості (CDS), зручні прикладні галузеві інформаційні системи для використання користувачами й організаціями (MEDICS). Така інтеграція перетворює різні онлайн-послуги на повноцінну цифрову екосистему держави.

Список використаних джерел

1. Єгорова-Луценко Т. П. Цифровізація системи надання соціальних послуг в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2 (15). DOI: https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2(15)-13

2. Кузьменко О., Кропивна К. Перспективи запровадження та розвитку цифровізації в інноваційному суспільстві в Україні. *Адміністративне, фінансове, податкове право*. 2021. №1. DOI: https://doi.org/10.32782/klj/2021.1.6.

3. Романишин Ю. Л. Інформаційні сервіси в цифровому середовищі установи. *У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур*: матеріали ІІ Міжнародної наукової конференції (Київ, 16-17 травня, 2024 р.). Київ: НАКККіМ. 2024. С. 271-274.

4. Yevtushenko O. Digitalization: a tool for modernization of public administration in Ukraine. *Public administration and regional development*. 2024. DOI: https://doi.org/10.34132/pard2024.26.03

5. Tronvoll B., Edvardsson B. Service management through service platforms and digitalization. *Service innovation and management*. 2025. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-76560-5_3

6. Wiredu G. O. Organizing digital platforms and customer needs for digital service innovation. *The African Journal of Information Systems*. 2022. URL: https://digitalcommons.kennesaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2116&context=ajis&utm_source (дата звернення: 28.03.2026).

Стаценко Дмитро Володимирович,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри українознавства,
культури та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ

Музейні установи відіграють одну з ключових ролей у збереженні та популяризації культурної спадщини. Вони також забезпечують соціальну комунікацію з суспільством.

Пандемія COVID-19 та російсько-українська війна призвели до суттєвих змін у діяльності українських музейних установ. Вони були пов'язані з обмеженнями/відсутністю фізичного доступу до них відвідувачів. За таких умов активне впровадження досягнень сучасних інформаційних технологій дозволило відвідання музеїв України, ознайомлення з їхніми колекціями у віртуальному форматі.

Відбувається переосмислення сутності музейного простору. Як зауважує Жанна Денисюк, музейний простір розглядається «... не лише як експозиційний простір, але й середовище комунікації відвідувача з об'єктами культури, є основною формою презентації культурної спадщини і може бути визначений як штучно створене предметне середовище, що має синтетичний науково-художній характер і володіє власною структурою. Експозиція є тим простором, який дозволяє вибудувати всі форми музейної комунікації, стаючи посередником, медіатором між музеєм і публікою» [1, с. 66].

Важливими у цьому контексті є форми комунікації, які пропонують музейні установи. Як зауважують Ірина Передерій та Наталія Білан, «… форми комунікації музею із суспільством визначаються специфікою музейних установ як центрів науки і культури з великим потенціалом не лише збереження культурної спадщини, але й розвитку духовних засад суспільства. Музейна комунікація спрямована на те, щоб музей став партнером для науковців у їх дослідженнях, змістовним співрозмовником для молоді та цікавим місцем відпочинку для широкої громадськості. Сучасні суспільні виклики вимагають розвитку нових напрямів діяльності музеїв поряд із традиційними» [4, с. 78].

Одним із перспективних напрямів розвитку музейної комунікації (комунікативної роботи музеїв) є новітні форми та інструменти, які пов'язані з розвитком сучасних інформаційних технологій, зокрема віртуальні музеї, віртуальні екскурсії та тури. Вони сприяють ширшій комунікації закладу з широкою аудиторією відвідувачів. Так, віртуальна екскурсія (віртуальний тур) упродовж останніх десятиліть стала однією з новітніх форм музейної комунікації з суспільством. Вона складається з послідовності кількох об'єднаних панорамних світлин, дозволяє візуальне переміщення між ними під час перегляду за допомогою спеціальних переходів, включає текстовий або аудіосупровід [4, с. 76, 78].

Віртуальна екскурсія також дозволяє відвідувати неіснуючі на даний час пам'ятки та будівлі, візуалізувати простори, які є важкодоступними у реальному житті, залишатися незалежними від різноманітних зовнішніх чинників (фізична відстань, погодні умови тощо), забезпечувати точне просторове та візуальне орієнтування [3, с. 382].

В умовах переходу до дистанційного навчання, зумовленого карантином та локдаунами (в зв'язку з поширенням пандемії COVID-19), віртуальні екскурсії стали одним із засобів опанування здобувачами освіти навчальних дисциплін за відповідного формату освітнього процесу [2, с. 258]. Для здобувачів освіти перевагами такої форми стало уможливлення проведення занять з різних предметів/курсів, на різноманітні теми, а також здійснення екскурсії зрозумілою сучасному учнівству цифровою мовою [2, с. 259].

У контексті розгляду освітнього процесу Юлія Малієнко та Тетяна Ремех визначають віртуальну екскурсію як «… онлайнову форму навчальної діяльності учнів, яка передбачає

використання різних об'єктів (історичних і природних пам'яток, експонатів/колекцій музеїв, пам'яток урбаністичної культури тощо) для виконання учнями навчальних (тематичних) завдань із певного предмета чи курсу» [2, с. 258-259]. Проведення віртуальної екскурсії потребує попередньої підготовчої роботи, розробки учителем/викладачем завчасно продуманих дій та алгоритмів, запитань для здобувачів освіти [2, с. 260-261; 3, с. 382-383].

Отже, віртуальна екскурсія залишається важливою новітньою формою музейної комунікації з суспільством. Завдяки розвитку сучасних інформаційних технологій, цифровізації вона дозволяє забезпечувати доступ для широкого загалу до музейних колекцій, об'єктів культурної спадщини, продовжувати популяризаторську та просвітницьку роботу музейних установ в умовах таких несприятливих чинників, як пандемія та війна. Для закладів освіти всіх рівнів віртуальна музейна екскурсія є додатковою можливістю урізноманітнення освітнього процесу, використання її у власних освітніх цілях.

Список використаних джерел

1. Денисюк Ж. З. Музейна комунікація в умовах цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 64–70.
2. Малієнко Ю., Ремех Т. Віртуальні екскурсії в контексті онлайн-навчання учнів. *Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19*. Київ, 2021. С. 258–262.
3. Чуян І. Особливості використання віртуальних екскурсій у процесі вивчення історії України у закладах загальної середньої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2023. Вип. 67. Т. 2. С. 380–384.
4. Передерій І. Г., Білан Н. В. Сучасна музейна комунікація в Україні та світі: стан і перспективи розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 2. С. 72–79.

Демчина Любов Іванівна,
кандидатка наук з соціальних комунікацій, доцентка,
доцентка кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивною цифровізацією усіх сфер людської діяльності, що зумовлює докорінні зміни у формах і засобах комунікації. Інформаційні технології стали ключовим чинником трансформації соціально-економічних процесів, забезпечуючи нові можливості для створення, обміну та споживання інформаційних ресурсів. Особливого значення в цьому контексті набувають цифрові комунікації, які виступають інструментом ефективної взаємодії між організаціями та споживачами послуг.

Комунікація є складним і динамічним соціальним явищем, яке охоплює різні рівні взаємодії та базується на передачі й осмисленні інформації. У цифрову епоху комунікативні процеси істотно трансформуються – цифрові платформи та інтерактивні інструменти стають головними каналами передачі інформації. Комунікація виступає не лише засобом передавання повідомлень, а й ключовим чинником формування взаєморозуміння, координації дій та ефективного прийняття рішень у соціальному, професійному й організаційному середовищі [3].

Цифровізація – це безперервний процес упровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності. Це поняття охоплює глибоку трансформацію різних структур через використання цифрових інструментів з метою оптимізації технологічних процесів, підвищення ефективності та якості роботи, а також забезпечення взаємодії та зворотного зв'язку з користувачами. Цифровізація суттєво трансформувала характер комунікацій, перевівши їх у новий вимір – цифрові комунікації, які базуються на інтерактивності, швидкості обміну інформацією та використанні інтернет-технологій. Цей процес забезпечує розширення інформаційного прос-

тору, появу нових каналів і форматів взаємодії між суб'єктами [1].

Основна мета цифрових комунікацій полягає у:

– формуванні позитивного іміджу організації;

– забезпеченні відкритості та доступності інформації про діяльність організації;

– максимальному використанні мультимедійних засобів (графіка, відео, звук, анімація) для представлення інформації;

– спрощенні комунікації із споживачами, включно з онлайн-замовленнями, швидким обслуговуванням і наданням послуг у цифровому форматі.

До основних видів цифрових комунікацій належать електронна пошта, соціальні мережі, месенджери, відеоконференції, блоги, форуми, подкасти, віртуальні асистенти та інші інтерактивні інструменти. Кожен із них має власне призначення й рівень залучення користувачів, забезпечуючи різні формати комунікації – від особистої до масової.

Цифрові комунікації є фундаментальним елементом сучасного інформаційного суспільства, оскільки забезпечують ефективну взаємодію між організаціями, установами та споживачами послуг у цифровому середовищі. Вони поєднують у собі технологічні інструменти та соціальні механізми обміну інформацією, створюючи інтегровану систему комунікативних процесів, засновану на використанні інтернет-технологій, мобільних пристроїв, соціальних мереж і мультимедійних платформ.

Перевагами цифрових комунікацій є висока швидкість обміну інформацією, глобальна доступність, економічність, багатоформатність контенту та можливість збереження історії взаємодії [3]. Разом із тим, цифрове середовище має і низку недоліків – обмеженість невербальних засобів спілкування, ризики інформаційного перевантаження, кіберзагрози,а також потенційне зниження якості міжособистісних контактів.

Інформацій послуги розглядаються як комплекс дій, спрямованих на забезпечення користувачів інформаційними ресурсами, створення умов для ефективного обміну, передавання, зберігання й оброблення інформації з використанням сучасних цифрових засобів. Їх головною особливістю є нематеріальний характер результату та спрямованість на задоволення інформаційних потреб користувачів. Інформацій послуги у цифровому середовищі є результатом інтеграції інформаційної діяльності, комунікаційних технологій і цифрових інструментів. Вони забезпечують новий рівень комунікативної взаємодії, відкривають можливості для оперативного обміну знаннями, сприяють розвитку інноваційних форм взаємозв'язку між суб'єктами суспільної, економічної та культурної діяльності.

Дослідники виокремлюють такі інформаційні послуги:

– надання доступу до інформаційних систем і баз даних;
– пошук, зберігання та передавання інформації;
– консультування з інформаційних питань;
– створення та підтримку інформаційних продуктів;
– організацію інтерактивної взаємодії користувачів у цифровому середовищі [2].

Поняття «інформаційні послуги» тісно пов'язане з такими категоріями:

– інформаційна діяльність (як процес створення, поширення й використання інформації);
– інформаційна інфраструктура (як сукупність засобів і систем для реалізації послуг);
– інформаційне суспільство (як соціальний контекст, у якому ці послуги стають базовою умовою розвитку).

Отже, цифрові комунікації формують нову модель інформаційної взаємодії, засновану на принципах оперативності, інтерактивності та технологічної інноваційності. Їх ефективне використання забезпечує конкурентні переваги організаціям різних сфер, зокрема у сфері послуг, маркетингу, освіти та бізнесу, сприяючи підвищенню якості обслуговування, прозорості діяльності й розвитку цифрової культури суспільства.

Список використаних джерел

1. Колоскова Г., Михайлова А. Цифрові комунікації сучасної бібліотеки: ключові аспекти. *Вісник Кн. палати*. 2024. №2 С.15-24.
2. Лютікова П. Поняття та види договорів на надання інформаційних послуг. URL: http://www.datamining.zntu.edu.ua
3. Осокін М., Осокіна А. Цифрові комунікації в системі управління бізнесом. *Економіка та суспільство*. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-31.

Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з бібліотечної, інформаційної та архівної справи,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій, м. Київ

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

У сучасному інформаційному суспільстві ефективне управління інформацією є одним із ключових чинників успішної діяльності організацій. Стрімкий розвиток цифрових технологій зумовив перехід від традиційних форм роботи з документами до електронного документообігу, який дедалі частіше базується на використанні хмарних технологій. Саме хмарні рішення відкривають нові можливості для зберігання, обробки та обміну інформацією, забезпечуючи мобільність, гнучкість і безпеку управлінських процесів.

Хмарні технології (Cloud Technology) – це модель надання обчислювальних ресурсів, яка дозволяє отримувати доступ до програмного забезпечення, сховищ даних і обчислювальних потужностей через мережу Інтернет за принципом сервісу [3]. Користувачі можуть працювати з інформацією незалежно від місця перебування, використовуючи будь-який пристрій, що значно підвищує ефективність діяльності організацій.

Однією з ключових сфер застосування хмарних технологій є електронний документообіг. Електронний документообіг (ЕДО) – це система створення, обробки, передачі, зберігання та використання документів в електронній формі. Перехід до хмарних систем ЕДО дозволяє організаціям оптимізувати внутрішні процеси, скоротити витрати часу та ресурсів, а також забезпечити прозорість управління.

Використання хмарних технологій у документообігу має низку суттєвих переваг. По-перше, це доступність інформації: працівники можуть працювати з документами в будь-який час і з будь-якого місця. По-друге, швидкість впровадження – організації не потрібно витрачати значні ресурси на створення власної IT-інфраструктури. По-третє, економічна ефективність, оскільки відпадає потреба у придбанні дорогого обладнання та його обслуговуванні. Крім того, хмарні технології забезпечують гнучкість і масштабованість, дозволяючи легко адаптувати систему до змін у діяльності організації.

Важливим аспектом є також автоматичне оновлення програмного забезпечення та високий рівень безпеки. Хмарні системи передбачають використання сучасних механізмів захисту інформації, зокрема управління доступом, автентифікацію користувачів та захист персональних даних. Це особливо актуально в умовах зростання кіберзагроз та необхідності забезпечення конфіденційності інформації . Хмарні технології реалізуються через різні моделі надання послуг. Найпоширенішими є інфраструктура як послуга (IaaS), платформа як послуга (PaaS) та програмне забезпечення як послуга (SaaS). Крім того, існують моделі «безпека як послуга», що дозволяють організаціям забезпечити високий рівень захисту інформації без створення власних систем безпеки . Залежно від потреб організації використовуються різні типи хмар: приватні, публічні, гібридні або колективні.

Впровадження хмарних технологій суттєво змінює підходи до управління інформацією. По-перше, відбувається централізація зберігання даних, що спрощує доступ до них і підвищує ефективність обробки інформації. По-друге, автоматизуються документообігові процеси, що зменшує вплив людського фактору та підвищує точність виконання операцій. По-третє, зрос-

тає швидкість прийняття управлінських рішень завдяки оперативному доступу до актуальної інформації.

Важливою перевагою є також можливість резервного копіювання та відновлення даних, що забезпечує їх збереження навіть у випадку технічних збоїв або кібератак. Крім того, використання хмарних технологій сприяє розвитку дистанційної роботи та гнучких форм зайнятості, що є особливо актуальним у сучасних умовах. Значення хмарних технологій виходить за межі окремих організацій і має важливий вплив на розвиток держави загалом. Вони сприяють цифровій трансформації, підвищенню прозорості діяльності органів влади, зменшенню корупційних ризиків та оптимізації бюджетних витрат. Завдяки хмарним рішенням скорочується потреба у створенні власних обчислювальних потужностей, що дозволяє більш ефективно використовувати ресурси.

Водночас впровадження хмарних технологій потребує належного нормативно-правового регулювання. В Україні діє Закон «Про хмарні послуги», а також інші нормативні акти, що регулюють питання кібербезпеки, захисту інформації та електронних комунікацій. Це забезпечує правові засади використання хмарних технологій та захист прав користувачів . Хмарні технології стають важливим інструментом модернізації електронного документообігу, сприяючи підвищенню ефективності управління інформаційними ресурсами, оптимізації бізнес-процесів і розвитку цифрового середовища організацій.

Отже, хмарні технології та електронний документообіг відкривають нові можливості для управління інформацією в організаціях, забезпечуючи доступність, гнучкість, безпеку та економічну ефективність інформаційних процесів. Їх впровадження сприяє автоматизації документообігу, підвищенню швидкості прийняття рішень та розвитку цифрової інфраструктури. У сучасних умовах хмарні технології є невід'ємною складовою цифрової трансформації організацій і держави, а їх подальший розвиток визначатиме ефективність управління інформацією та конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі.

Список використаних джерел

1. Деякі питання надання та використання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2025 р. № 154. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2025-%D0%BF#Text(дата звернення: 01.04.2026)
2. Пазюк А., Слабко Т. Використання комерційних хмарних технологій для обробки даних державних реєстрів України. IFES Україна. 2023. 76 с.
3. Про хмарні послуги: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text (дата звернення: 01.04.2026)

Шелестова Анна Миколаївна,
кандидатка наук із соціальних комунікацій, доцентка,
доцентка кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій
Харківської державної академії культури, м. Харків

OSINT: СУЧАСНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ

В умовах нинішнього інформаційного суспільства значення відкритих даних стрімко зростає, що, в свою чергу, обумовлює доцільність та важливість застосування технологій OSINT (Open Source Intelligence). OSINT розглядається як процес збору, аналізу та інтерпретації інформації з відкритих, доступних на легальній основі джерел задля отримання аналітичних висновків [1]. На відміну від традиційної інформаційної розвідки, цей OSINT підхід базується виключно на публічних та відкритих даних, таких як соціальні мережі, медіа, державні реєстри та цифрові платформи [2].

Стрімке накопичення та збільшення обсягів цифрової інформації, масове поширення дезінформації та розвиток соціальних медіа – все це сприяє активному впровадженню OSINT у такі сфери: журналістика, кібербезпека, бізнес-аналітика та фактчекінг [3]. Інтерес викли-

кають сучасні методи OSINT аналізу, які дозволяють перетворити розрізнені дані у достовірні знання.

OSINT реалізує весь спектр роботи з інформацією, починаючи від постановки цілей, збору даних, їх обробки а завершуючи аналізом та інтерпретацією отриманих результатів [4]. Так для OSINT розвідок основними джерелами є: вебсайти та пошукові системи; соціальні мережі; новинні ресурси; відкриті державні реєстри; супутникові знімки, геодані; відкриті технічні дані (IP, DNS, метадані) тощо [2].

Сучасні розвідки OSINT базуються на принципах легальності, відкритості та верифікації інформації, що піддіається аналізу, а ключовим завданням OSINT аналітика стає не лише пошук даних, а й оцінювання достовірності знайдених та добутих даних.

Сучасні методи аналізу, які використовуються для проведення OSINT розвідок для зручності можна розділити на декілька груп:

1. Пошуково-аналітичні методи, орієнтовані на проведення ефективного пошуку та отримання первинної інформації, з метою формування даних для подальшого аналізу: розширений пошук, наприклад за допомогою Google Dorks, що завдяки використанню спеціальних операторів дозволяє віднаходити приховані або слабко індексовані дані; метод вебскрапінгу або API, що дозволяє збирати великі масиви даних [5]; метод аналізу вебархівів, наприклад, за допомогою сервісу Wayback Machine, що дозволяє досліджувати зміну контенту на вебресурсах.

2. Методи верифікації інформації або фактчекінгу, які є ключовими в OSINT розвідках, оскільки дають можливість протидіяти дезінформації та встановлювати достовірні та правдиві факти: метод перехресної перевірки (cross-checking), що дозволяє зіставляти дані різних джерел; метод аналізу джерела, що дозволяє оцінити авторитетність та історію вебресурсу; метод зворотнього пошуку зображень, який спрямований на виявлення маніпуляцій із фотоконтентом або встановлення повторного використання фотоконтенту [6].

3. Метод геолокаційного аналізу – є одним із потужних методів в інструментарії OSINT розвідників та аналітиків, оскільки він дозвволяє підтвердити або спростувати місця подій, особливо під час воєнних дій. Цей метод передбачає проведення аналізу ландшафту, будівель, дорожніх знаків; залучення та використання карт та супутникових знімків; здійснення зіставлення фото/відео з реальними локаціями.

4. Метод аналізу соціальних мереж (SOCMINT – Social Media Intelligence) – є взагалі окремим напрямом OSINT і спрямований на проведення: аналізу профілів користувачів соціальних мереж; дослідження мережевих зв'язків; виявлення ботів, трендів та спланованих інформаційних кампаній.

Цей метод широко використовується, оскільки соціальні мережі сьогодні є ключовим джерелом оперативної інформації, але в той же час потребують проведення ретельної перевірки інформації, що публікується через високий рівень маніпуляцій та дезіформації.

5. Методи аналізу метаданих (EXIF, технічні параметри файлів тощо) та цифрова криміналістика дозволяють здійснювати перевірку автентичності цифрового контенту та спрямовані на: визначення часу і місця створення контенту; виявлення фактів редагування файлів чи контенту; встановлення типу пристрою або програми, що використовувалася.

6. Методи мережевого та технічного аналізу більше застосовуються аналітиками в сфері кібербезпеки та під час розслідування кіберзагроз і передбачають: аналіз IP-адрес та доменів; використання спеціалізованих пошукових систем (наприклад, Shodan); дослідження кіберінфраструктури на предмет вразливості.

7. Методи аналізу великих даних та візуалізації, що спрямовані на опрацювання великих та надвеликих обсягів інформації та виявлення прихованих закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків між даними та залучають: Big Data-аналітику; машинне навчання; графову візуалізацію зв'язків тощо.

Розглянуті вище методи аналізу тісно пов'язані з моделями збору інформації під час проведення розвідок. Існує три основні моделі: модель пасивного збору інформації (вважається найбільш безпечною та етичною) передбачає аналіз відкритих джерел без взаємодії із самим об'єктом дослідження; модель напівпасивного збору інформації передбачає обмежену взаємодії із об'єктом дослідження, наприклад, через перегляд профілів в соціальних мережах; модель активної взаємодії із об'єктом дослідження через безпосередню взаємодії із системами або користувачами [7].

Такі методи та моделі збору та аналізу інформації обумовлюють те, що OSINT розвідки знаходять широке практичне застосування в різних сферах для: викриття фейків та злочинів у журналістиці розслідувань; виявлення витоків даних у кібербезпеці; аналізу конкурентів у бізнес-аналітиці; моніторингу загроз у державній безпеці [6]. Наприклад, такі відомі організації, як Bellingcat, демонструють ефективність застосування методів аналізу OSINT у розслідуванні міжнародних подій.

В той же час OSINT стикається із певними викликами такими, як надлишок інформації (інформаційний шум); активне поширення дезінформації; ризик помилкових висновків; етичні та правові обмеження; також складним викликом є когнітивні упередження самих аналітиків, що можуть впливати на інтерпретацію даних та кінцеві висновки.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що OSINT сьогодні являє собою одним із ключових інструментів проведення сучасного інформаційного аналізу, який гармонійно поєднує в собі технології збору даних, методи верифікації та аналітичні підходи. Сучасні методи аналізу в OSINT охоплюють широкий спектр інструментів – від пошукових стратегій і фактчекінгу до аналізу великих даних і цифрової криміналістики. Але ефективність та результативність OSINT залежить не лише від технічних та технологічних засобів, а й від критичного мислення самого аналітика, розвідника, його здатності перевіряти джерела та уникати когнітивних упереджень. В умовах сучасних інформаційних війн та повсюдної цифрової трансформації суспільства роль OSINT буде лише зростати та посилюватися, що обумовлює необхідність подальших досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Open-Source Intelligence (OSINT) Explained. FaceCheck.ID : сайт. URL: https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/open-source-intelligence?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.03.2026).
2. Osint Explained: Meaning, Uses & OSINT Workflow. FaceCheck.ID : сайт. URL: https://facecheck.id/en/taxonomy/term/Osint/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.03.2026).
3. Investigations and OSINT. LibGuides at Barnard College ID : сайт. URL: https://guides.library.barnard.edu/misinformation/osint?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.03.2026).
4. How open sources help verify facts. Global Fact-Checking Network (GFCN) OSINT : сайт. URL: https://globalfactchecking.com/learning_articles/osint-how-open-sources-help-verify-facts/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.03.2026).
5. Agate M. Ponder-Sutton. Chapter 1 – The Automating of Open Source Intelligence // Automating Open Source Intelligence Algorithms for OSINT : сайт. URL: https://doi.org/10.1016/B978-0-12-802916-9.00001-4 (дата звернення: 26.03.2026).
6. OSINT: Master the Art of Finding aand Verifying Information. Project Osint : сайт. URL: https://projectosint.com/osint/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.03.2026).
7. Manish Gupta OSINT – The Most Comprehensive Guide on Open Source Intelligence : сайт. URL: https://innefu.com/osint-the-most-comprehensive-guide-on-open-source-intelligence/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 31.03.2026).

Химиця Наталія Олексіївна,
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Єндик Діана Юріївна,
здобувачка Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПЕРЕВАГИ, РИЗИКИ ТА ВИКЛИКИ

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною сучасного інформаційного простору. Вони суттєво впливають на формування громадської думки, міжособистісну комунікацію, політичні процеси та економічні відносини. У сучасних умовах відбуваються глибинні трансформації у функціонуванні цих платформ, зумовлені активним впровадженням інноваційних технологій. Зокрема, дедалі ширше застосовуються технології штучного інтелекту, які змінюють механізми створення, поширення та споживання контенту, відкривають нові можливості та водночас актуалізують низку суттєвих ризиків.

Переваги та можливості використання штучного інтелекту

Штучний інтелект у соціальних мережах забезпечує глибоку персоналізацію контенту. Аналізуючи уподобання та реакції користувачів, алгоритми формують індивідуальні стрічки новин, що значно підвищує залученість аудиторії. Водночас можливості ШІ виходять далеко за межі звичайного підбору контенту, пропонуючи професійні рішення для стратегічного управління ресурсами.

Інструменти на базі штучного інтелекту можуть надавати аналітику контенту, профілів та аудиторії вашого бренду в соціальних мережах. Наприклад можна використовувати безпрецедентну аналітику, яку надають технології штучного інтелекту, для підвищення продуктивності, виявлення нових тенденцій, охоплення ширшої аудиторії, визначення того, що працює для вашої ніші, відстеження ефективності та оптимізації кампаній у режимі реального часу [5, с. 4].

Цифрові технології можуть бути потужним інструментом не лише для поширення інформації, а й для виявлення та нейтралізації мови ненависті та кібербулінгу [1, с. 4]. Автоматизовані системи здатні виявляти спам, мову ворожнечі, заклики до насильства та інші порушення правил спільноти. Це допомагає підтримувати безпечніше інформаційне середовище та швидко реагувати на потенційно шкідливі матеріали.

Крім того, штучний інтелект сприяє розвитку нових форм цифрової комунікації. Інтелектуальні рекомендаційні системи, автоматизовані сервіси підтримки та інструменти створення контенту (генерація текстів, зображень, відео) суттєво розширюють можливості як користувачів, так і бізнесу. Соціальні мережі поступово перетворюються не лише на простір спілкування, а й на платформу для цифрового підприємництва, навчання та самореалізації. Зокрема, чат-боти що працюють на основі ШІ, здатні спілкуватися з клієнтами, відповідати на їхні запитання та допомагати з вибором товарів чи послуг. Це створює більш комфортну та персоналізовану взаємодію, покращуючи досвід споживачів та збільшуючи ймовірність здійснення покупки [3, с. 4].

Попри численні переваги, використання ШІ у соціальних мережах пов'язане з низкою ризиків. Однією з найсерйозніших проблем є формування так званих «інформаційних бульбашок», коли алгоритми переважно відтворюють контент, що відповідає попереднім інтересам і переконанням користувача. Це може обмежувати світогляд, посилювати поляризацію суспільства та знижувати рівень критичного мислення.

Штучний інтелект здатен генерувати зображення високої якості, які часто важко відрізнити від реальних фотографій. Це призводить до виникнення ряду етичних та правових пи-

тань щодо відповідності таких зображень реальності та їхнього права на існування у різних сферах діяльності. Такі зображення можуть використовуватися для створення фейкових новин, маніпуляції громадською думкою або навіть обману користувачів [2, с. 4]. Показовим прикладом поширення подібної дезінформації став фейк про так звані «дерева, що вибухають від холоду». У соціальних мережах активно поширювалися фото та відео, нібито зроблені під час сильних морозів, де дерева розлітаються на друзки через різке зниження температури. Частина такого контенту була згенерована за допомогою штучного інтелекту. Хоча в реальності можуть виникати тріщини в стовбурах через перепади температур, подані матеріали були значно перебільшеними та не відповідали дійсності.

Важливим питанням залишається захист персональних даних. Алгоритми штучного інтелекту працюють на основі великих масивів інформації про користувачів, що підвищує ризик порушення приватності, несанкціонованого використання або витоку даних. У Рекомендаціях Комісії з журналістської етики щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів зазначається про небезпеку витоку чутливих персональних даних під час взаємодії журналіста з генеративною моделлю. Наголошується, що журналісти не можуть повністю знати, як обробляється їхній запит, хто має доступ до наданої інформації та як довго вона може зберігатися. Саме тому Комісія не рекомендує передавати штучному інтелекту будь-які дані, що містять персональну інформацію [2, с. 4].

Отже, штучний інтелект відіграє ключову роль у розвитку соціальних мереж, забезпечуючи персоналізацію контенту, аналітику аудиторії та автоматизацію комунікацій. Водночас його використання створює ризики дезінформації та порушення приватності. Тому впровадження ШІ потребує поєднання технологічних можливостей із етичними нормами та надійним захистом персональних даних.

Список використаних джерел

1.Варнавська І. Соціальні мережі як платформа для формування толерантного мислення. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв : Посвіт, 2025. URL: http://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/10768 (дата звернення: 25.02.2026).

2.Долганенко О. Д., Широкопетлєва М. С., Штанько В. І., Репіхов В. М. Штучний інтелект та зображення: підробка, доповнення чи реальність? *Наукові праці Вінницького національного технічного університету*. 2024. № 3. С. 17–24. DOI: https://doi.org/10.31649/2307-5376-2024-3-17-24.

3.Кобернюк С., Струнгар А., Завгородня Л. Аналіз ролі та ефективності використання штучного інтелекту у вдосконаленні персоналізованої реклами та взаємодії з аудиторією. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-112.

4.Козир О. О. Використання штучного інтелекту в медіа. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 1 (91). С. 337–342. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.49.

5.Artificial Intelligence in Social Media. *International Journal of Science and Contemporary Information Analytics*. 2021. Vol. 2, No. 1. DOI: https://doi.org/10.51542/ijscia.v2i1.4.

Бугайова Оксана Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцентка кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНА ПЕРЕРОБКА ІНФОРМАЦІЇ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Аналітико-синтетична переробка інформації являє собою процеси створення вторинних документів (рефератів, оглядів, анотацій, бібліографії тощо) на основі згортання, узагальнення первинних документів. Штучний інтелект на сьогодні є потужним інструментом, що дає змогу автоматизувати ці процеси. Як вказує А. Волнянський, «ми відійшли від попередніх методів, як-от простий статистичний аналіз та базове програмне забезпечення для бізнес-аналітики, що часто мали труднощі з величезними масивами даних сьогодення, до передових підходів, керованих ШІ» [1]. Алгоритми автоматизованого аналізу та синтезу даних миттєво

опрацьовують багатосторінкові документи та виділяють головні тези, створюючи короткий зміст чи анотацію за лічені секунди. Великі мовні моделі здатні знаходити спільні закономірності в різних джерелах і генерувати збалансовані аналітичні довідки. Алгоритмічні системи здійснюють не лише дослівний переклад, а й контекстуальну адаптацію тексту для цільової аудиторії. Також штучний інтелект сортує масиви даних за ключовими словами, рубриками або тегами, що прискорює створення баз даних і пошук потрібної інформації.

Перевагами застосування штучного інтелекту при обробці текстів є швидкість: те, що людина зробила б за тиждень, алгоритмічна система виконує за хвилини. Також усувається можливість помилок, пропусків потрібних деталей через людський фактор: несприятливий фізичний чи психічний стан працівника, послаблення його уваги, брак навичок. «ШІ-аналітика забезпечує високу масштабованість для великих обсягів даних, ефективно обробляє як структуровані, так і неструктуровані дані, надаючи інсайти в реальному часі та автоматизацію, що є недосяжним для людини» [1]. Крім того, штучний інтелект здатен працювати з постійним потоком даних безперервно – 24/7.

В. Пасічник і М. Яромич дослідили використання моделей GPT-5, Grok-4 і Gemini 2,5 для опрацювання наукових текстів і виявили, що перша – «забезпечила найбільшу глибину концептуального узагальнення та інтеграцію наукових ідей у цілісні когнітивні структури»; друга – «продемонструвала чутливість до філософсько-аналітичного стилю … і складних теоретичних аргументацій»; третя – «виявила високу точність і стилістичну узгодженість» [3, 105]. Це підтверджує тезу про доцільність застосування новітніх технологій в аналітиці інформації, зокрема в її реферуванні та анотуванні. Використання штучного інтелекту для автоматичного згортання інформації шляхом релевантних анотацій і рефератів проаналізував В. Ляховченко. Науковець вважає, що таке машинне аналітико-синтетичне узагальнення оптимізує навігацію в документних масивах і трансформує взаємодію користувача з інформаційним простором [2].

Водночас застосування технологій автоматизованої переробки інформації спричинює певні ризики. Наприклад, моделі ШІ можуть вигадувати факти, подавати неправдиву інформацію, тому людині важливо перевіряти його роботу. Згенеровані тексти, як правило, стандартизовані та позбавлені оригінальних, специфічних творчих ознак. Також переробка чужих матеріалів потребує дотримання авторських прав.

В умовах інтенсивного насичення простору інформацією різного спрямування для її ефективної обробки варто застосовувати програмні засоби інтелектуального аналізу текстів. Алгоритми автоматизованого атрибутування та метаопису документів мають змогу виконувати рутиннну роботу. Симбіоз людини й технологій в аналітико-синтетичній переробці інформації може мати такий вигляд: машина – виконавець, що бере на себе трудомісткий аналіз, а людина – контролер і верифікатор: перевіряє якість, точність, урахування соціокультурних контекстів, затверджує фінальну інтерпретацію.

Упровадження людино-машинної моделі роботи з текстом актуалізує потребу в модернізації системи підготовки майбутніх документознавців та аналітиків інформаційної сфери. Освітні програми мають поряд з механічними вміннями згортати інформацію ще формувати в здобувачів навички цифрової грамотності, здатність мислити критично, перетворюючи їх з механічних референтів на кваліфікованих експертів з управління інтелектуальними алгоритмами.

Список використаних джерел

1. Волнянський А. Трансформаційна сила ШІ в аналітиці даних. *Colobridge*. 01.05.2025. URL: https://blog.colobridge.net/uk/2025/05/ai-data-analytics-evolution-ua/ (дата звернення: 27.03.2026).

2.Ляховченко В. Е. Штучний інтелект як інструмент промоції читання. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2026. № 1. С. 41–45. DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.1.2026.356332.

3. Пасічник В. В., Яромич М. В. Інформаційна технологія автоматизованого реферування наукових текстів засобами великих мовних моделей. *Scientific Bulletin of UNFU*. 2026. №*36*(1). С. 105–117. DOI: https://doi.org/10.36930/40360112.

Боднарчук Юлія Юріївна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДКРИТОЇ НАУКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ПЕРЕШКОДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У контексті євроінтеграційних процесів та розбудови демократичної правової держави перед Україною постає завдання глибокого реформування науково-освітньої сфери. Провідним орієнтиром цих перетворень є принцип «відкрита наука» (Open Science), що став нормативною домінантою в країнах Європейського Союзу та визнаний на міжнародному рівні. Однак упровадження цього принципу в Україні ускладнюється через низку правових перешкод і суперечностей.

Ключова суперечність полягає в розриві між глобальним трендом відкритості наукового знання, який забезпечує інноваційний розвиток і демократичний контроль, та фрагментарністю й неефективністю національного правового регулювання цієї сфери. Глобальний вимір відкритої науки має чітке юридичне оформлення: Рекомендація ЮНЕСКО з відкритої науки є міжнародним правовим інструментом, що зобов'язує держави розробляти національні політики, інфраструктуру та механізми моніторингу [11]. Ефективність моделі «відкрита наука» підтверджена під час пандемії COVID-19 (оперативне оприлюднення геномних даних SARS-CoV-2) та в умовах війни в Україні (безкоштовний доступ до ресурсів провідних видавців). Попри це, в Україні досі відсутня системна імплементація acquis ЄС у цій сфері.

Проблематика правового забезпечення відкритої науки в Україні активно розробляється вітчизняними науковцями. Фундаментальне дослідження Д. Лученка, Т. Цувіної, Б. Карнауха та ін. присвячене аналізу законодавства ЄС та України у сфері відкритого доступу до наукової інформації та дослідницької інфраструктури, пропонуються шляхи вдосконалення захисту авторських прав та системи оцінювання якості наукової діяльності [8]. Ю. Капіца та К. Шахбазян досліджують співвідношення відкритої науки та прав інтелектуальної власності, наголошуючи на необхідності збалансування інтересів авторів і суспільства [7, с. 81]. О. Орлюк аналізує практики ЄС, зокрема створення Європейської хмари відкритої науки (EOSC) та застосування FAIR-принципів [10, 158–172]. Важливим джерелом є матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, де обговорювався проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо впровадження принципів відкритої науки»; у доповіді Ю. Капіци наголошено на невідповідностях законопроєкту практиці ЄС та усталеним підходам до використання ліцензій Creative Commons. Рекомендації С. Дале та О. Березка містять практичні пропозиції щодо реформування національної політики відкритої науки [3]. Міжнародні документи – Рекомендація ЮНЕСКО та матеріали ОЕСР – визначають глобальні стандарти в цій сфері [11; 9].

Правове регулювання відкритої науки в Європейському Союзі. ЄС сформував цілісну систему регулювання відкритої науки, яка ґрунтується на трьох взаємопов'язаних компонентах: фінансовому важелі, інфраструктурній підтримці та правовій однорідності.

Фінансовий важіль реалізовано через Модельну грантову угоду програми «Горизонт Європа» (Horizon Europe Model Grant Agreement) – обов'язковий документ для всіх отримувачів грантів. Угода передбачає: а) обов'язковий відкритий доступ до публікацій (золотим або зеленим шляхом без ембарго) з ліцензуванням під CC BY або еквівалентною; б) обов'язкове керування даними, що включає створення Плану керування даними (DMP), депонування даних у довірених репозиторіях відповідно до FAIR-принципів, забезпечення відкритого доступу до даних за принципом «настільки відкрито, наскільки можливо, настільки закрито, наскільки необхідно» [6; 9; 1].

Інфраструктурна підтримка забезпечується Європейською хмарою відкритої науки

(EOSC). Ініціатива була започаткована Комунікацією Європейської Комісії 2016 року, а офіційний старт імплементації надано Резолюцією Ради ЄС № 7655/18 в 2018 році. EOSC – це консорціум із бюджетом, дорожньою картою та сервісами, метою якого є створення «єдиного вікна» до європейських наукових даних, публікацій і сервісів. У листопаді 2025 року відбувся запуск EOSC Federation – інтегрованої мережі операційних вузлів, що надають ресурси дослідникам. EOSC визначає стандарти метаданих, протоколи та правила, забезпечуючи сумісність національних репозиторіїв [13].

Правова однорідність досягається через гармонізацію законодавства держав-членів за допомогою ключових директив ЄС. Директива (ЄС) 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання публічної інформації [5] зобов'язує держави-члени забезпечити доступність наукових даних, зібраних за державні кошти, для повторного використання за відкритими ліцензіями. Стаття 10 Директиви вимагає доступності дослідницьких даних з урахуванням прав інтелектуальної власності та захисту персональних даних. Директива (ЄС) 2019/790 про авторське право на єдиному цифровому ринку [4] у статті 4 запроваджує виняток для текстового та дата-майнінгу (TDM), дозволяючи науково-дослідним установам аналізувати захищені твори для наукових досліджень. Це усуває юридичні перешкоди для аналізу великих масивів літератури. Крім того, Директива регулює статус «сирітських творів» і творів, що не поширюються, створюючи механізми їх використання бібліотеками, архівами та освітніми закладами [12, с. 226].

Отже, ЄС створив цілісний механізм: фінансування проєкту через MGA надає дослідникові доступ до інфраструктури (EOSC-сумісні репозиторії), яка функціонує за правилами, гармонізованими директивами, що забезпечує безперешкодну реалізацію принципів відкритої науки.

Висновки. Порівняльний аналіз засвідчує, що в Європейському Союзі сформовано системне правове регулювання відкритої науки, яке охоплює фінансові, інфраструктурні та нормативні аспекти. Натомість в Україні спостерігається фрагментарність: відсутній рамковий закон про відкриту науку, чинні нормативні акти (зокрема наказ МОН №325) регулюють лише окремі питання, не створюючи цілісної системи; законодавство про авторське право не імплементує виняток для TDM та не передбачає автоматичного відкритого ліцензування результатів державного фінансування; інфраструктура (репозитарії) не інтегрована з EOSC та не відповідає FAIR-принципам; фінансові важелі (угоди Національного фонду досліджень України) не містять обов'язкових вимог щодо відкритого доступу.

Виявлені правові суперечності перешкоджають ефективній інтеграції України до Європейського дослідницького простору, знижують конкурентоспроможність вітчизняної науки, сприяють корупційним ризикам і втратам наукової спадщини (приклад «Кальміуського інциденту»). Для подолання цих бар'єрів необхідно:

1. Ухвалити рамковий Закон України «Про відкриту науку», який визначить цілі, інституції, механізми фінансування, інфраструктуру та показники ефективності.

2. Імплементувати виняток для текстового та дата-майнінгу відповідно до Директиви 2019/790.

3. Внести зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо обов'язкового відкритого ліцензування результатів досліджень, здійснених за державні кошти.

4. Запровадити в угодах про державне фінансування наукових проєктів зобов'язання щодо відкритого доступу до публікацій та даних за зразком MGA ЄС.

5. Розбудувати національну інфраструктуру відкритих даних, сумісну з EOSC, та запровадити обов'язкове депонування результатів державних досліджень.

Реалізація цих заходів дозволить наблизити українське законодавство до стандартів ЄС, забезпечити прозорість наукового процесу, підвищити ефективність використання бюджетних коштів і зберегти наукову спадщину в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Академія наук Чеської Республіки. Вимоги до спонсорів. Відкрита наука. 2025. URL: https://openscience.lib.cas.cz/en/support/os_requirements/https://openscience.lib.cas.cz/en/support/os_requirements/
2. Боднарчук Ю. Ю. Генезис принципу «вільна наука»: історико-комунікативна ретроспектива (XVII – початок XXI). Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти», (5 січня 2026 р.). Дніпро, 2026. С. 118-122. DOI: https://doi.org/10.64076/ihrc260105
3. Дале, С., та Березко, О. Рекомендації щодо реформ відкритої науки та оцінювання досліджень в Україні. Zenodo. 2024. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.11203590
4. Директива (ЄС) 2019/790 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку. 2019. *Офіційний журнал Європейського Союзу*, L 130, 92–125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text
5. Директива (ЄС) 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору. 2019. *Офіційний журнал Європейського Союзу*, L 172, 56–83. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-19#Text
6. Європейська Комісія. Модельна грантова угода програми «Горизонт Європа»: Анотована. Європейська Комісія. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/aga_en.pdf
7. Капіца, Ю. М., та Шахбазян, К. С. Відкрита наука та інтелектуальна власність. 2023. *Інформація та право*, 2(45), С. 73–87.
8. Лученко, Д., Цувіна, Т., Карнаух, Б., Філатова-Білоус, Н., Євков, А., та Шумило, І. Впровадження принципів відкритої науки в українському законодавстві: європейський досвід та національна специфіка. *Проблеми законодавства*, Спеціальний випуск, 15–60. 2024. URL: https://doi.org/10.21564/2414-990X.166.315471
9. ОЕСР. Вимоги Horizon Europe Open Science та Типова угода про грант. ОЕСР Публікація. 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/access-to-public-research-data-toolkit_a12e8998-en/horizon-europe-open-science-requirements-model-grant-agreement_c0bb3832-en.html
10. Орлюк О. Політика відкритої науки в Європейському Союзі як глобальний орієнтир для України: правовий вимір / О.В. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, Вип. 6, 2021. С. 158–172. DOI: https://doi.org/10.33731/62021.249468. URL: http://uran.inprojournal.org/article/view/249468#:~:text
11. ЮНЕСКО. Рекомендація щодо відкритої науки. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. 2021. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949
12. Bodnarchuk Yulia. The Dialectic of «Free Science»: From Epistolary Utopia to Institutional Regulation in the Digital Age . Advances in Science, Technology, and Society: Proceedings of the 2nd International Scientific Conference (Oxford, United Kingdom, 11 January 2026). Lulu Press, Inc., 2026. **С. 221 - 227** DOI: https://doi.org/10.64076/iedc260111 ISBN 978-1-291-87895-0
13. Parland-von Essen, J., & Vihervalli, U. Запущено Федерацію EOSC. Блог CSC. 2025, 5 листопада. URL: https://csc.fi/en/blog/eosc-federation-launched/

Політова Олена Аркадіївна,
кандидатка історичних наук, завідувачка кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

HR-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В13 «БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Сучасний ринок праці характеризується динамічними змінами та зростанням вимог до професійних і управлінських компетентностей фахівців. Особливо це актуально для сфери інформаційної, бібліотечної та архівної справи. У межах підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа освітньо-професійної програми «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (далі – ОПП ІБАС) у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка на кафедрі інформаційних комунікацій акцентується на формуванні міждисциплінарних компетентностей, що передбачають поєднання інформаційних, комунікаційних і управлінських навичок. Спеціалісти зазначають, що сьогодні цифрові технології відіграють важливу роль у трансформації та розвитку підприємств, що призводить до зміни традиційних підходів до управління людськими ресурсами [1, с. 141].

Мета повідомлення – розкрити особливості вибіркової дисципліни «HR-технології в

управлінні персоналом» як інструмента кар'єрного розвитку здобувачів спеціальності ОПП БІАС.

За умов цифровізації професійної діяльності та трансформації підходів до управління персоналом дійсно особливого значення набувають HR-технології – «…інноваційний інструмент, який використовується в управлінні людськими ресурсами (HR) для автоматизації процесів, підвищення ефективності та забезпечення кращої взаємодії між працівниками та організацією. Вона охоплює багато аспектів управління персоналом, включаючи підбір персоналу, навчання, управління ефективністю…» [2, с. 125].

У цьому контексті, на наш погляд, актуальним є впровадження в освітній процес здобувачів ОПП ІБАС вибіркової дисципліни «HR-технології в управлінні персоналом».

Зміст вибіркової дисципліни «HR-технології в управлінні персоналом» орієнтований на формування у здобувачів цілісного уявлення про сучасні підходи до управління людськими ресурсами в умовах цифровізації професійного середовища, зокрема у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності. Дисципліна охоплює вивчення теоретичних засад HR-менеджменту, сучасних технологій управління персоналом, питань кадрової політики, організаційної поведінки, а також особливостей прийняття управлінських рішень і професійної комунікації в бібліотечних та архівних установах.

Важливою складовою курсу є розгляд процесів управління кадровими ресурсами в установах інформаційної сфери, зокрема підбору, адаптації (онбордінгу та офбордінгу), мотивації, розвитку персоналу та оцінювання його ефективності. Значна увага приділяється формуванню у здобувачів навичок командної роботи, лідерства, професійної комунікації та прийняття управлінських рішень, що забезпечує їх готовність до професійної реалізації в умовах сучасного ринку праці.

Дисципліна викладається в обсязі 4 кредитів ЄКТС (120 годин) та включає лекційні, семінарські і практичні заняття, що сприяє поєднанню теоретичних знань із практичними навичками у сфері управління персоналом у бібліотечних та архівних установ.

Отже, дисципліна спрямована на формування у здобувачів ОПП ІБАС здатності орієнтуватися у сучасних підходах до управління персоналом. Зокрема, це опанування таких тем, як кадровий менеджмент, сучасні підходи до управління людськими ресурсами, лідерство, командна взаємодія, організаційні комунікації та прийняття управлінських рішень, дозволяє здобувачам розширити розуміння власної ролі в організації та можливих напрямів професійного розвитку. Окрему увагу приділено процесам адаптації персоналу (онбордінгу та офбордінгу), антикризового управління та оцінювання ефективності діяльності, що сприяє формуванню у здобувачів навичок, необхідних для успішної професійної діяльності в установах інформаційної, бібліотечної та архівної сфери.

Особливістю вибіркової дисципліни «HR-технології в управлінні персоналом» є її виразна практикоорієнтованість та спрямованість на розширення професійних можливостей здобувачів ОПП ІБАС відповідно до вимог сучасного ринку праці. Значна увага приділяється роботі з реальними кейсами, наприклад, аналізу актуальних вакансій HR-фахівців, що дозволяє здобувачам визначати запити роботодавців, структурувати ключові компетентності та співвідносити їх із власним професійним рівнем. Важливим елементом є формування навичок усвідомленого кар'єрного планування через розроблення індивідуальної кар'єрної траєкторії, що сприяє розумінню можливих шляхів професійної реалізації у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності.

Практичні завдання дисципліни забезпечують опанування сучасних інструментів професійної самопрезентації, зокрема адаптації резюме до вимог конкретної посади та створення профілю в мережі LinkedIn як засобу формування особистого бренду. Водночас здобувачі набувають досвіду використання сучасних HR-технологій: методу 360° оцінювання, що допомагає розвитку навичок самоаналізу, оцінювання компетентностей і роботі зі зворотним зв'язком. Окрему увагу приділено моделюванню управлінських процесів у діяльності організацій, зокрема розробленню програм мотивації персоналу, формуванню корпоративної куль-

тури та організації HR-заходів як інструментів командоутворення. Такий комплекс практичних завдань сприяє інтеграції управлінських підходів у підготовку здобувачів спеціальності В13 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа, розширює зміст освітньо-професійної програми та забезпечує формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до професійної мобільності та ефективної реалізації в різних сферах діяльності.

Список використаних джерел

1. Касьмін Д., Котельникова Ю. Інноваційні hr-технології: адаптація персоналу до цифрового середовища. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. №4 (13). С.141-147. DOI: https://doi.org/10.32782/dees.13-21 (дата звернення: 31.03.2026).

2. Kushneryk O. HR-menedzhment: innovatsiinyi pidkhid do upravlinnia personalom. Pidpryiemnytstvo ta innovatsii. 2020. №12. S. 125-129. DOI: https://doi.org/10.37320/2415-3583/12.21 (дата звернення: 31.03.2026).

Ільчук Іванна Дмитрівна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства в Україні характеризується глибокою цифровою трансформацією всіх сфер суспільного життя, зокрема бібліотечно-інформаційної діяльності. У цих умовах електронні бібліотеки виступають ключовим інструментом формування національного інформаційного простору, забезпечуючи інтеграцію, збереження та доступ до різноманітних інформаційних ресурсів.

Електронна бібліотека розглядається як складна інформаційна система, що поєднує функції накопичення, обробки, зберігання та поширення цифрових документів. Вона є не лише технологічною платформою, але й соціокомунікаційним середовищем, у якому відбувається взаємодія між користувачами, інформацією та культурними інституціями [2].

У сучасних умовах особливого значення набуває інноваційна діяльність бібліотек, яка спрямована на впровадження цифрових технологій, розширення електронних ресурсів та створення нових форматів інформаційного обслуговування користувачів. Як зазначається у наукових дослідженнях, інноваційність є визначальним чинником трансформації бібліотек у цифровому суспільстві та підвищення їх ролі у формуванні інформаційного простору [1].

Важливою складовою діяльності електронних бібліотек є їх участь у процесах соціокультурної комунікації. Бібліотека в сучасних умовах виступає не лише як сховище знань, а як соціокультурний простір, що забезпечує взаємодію між різними групами користувачів та сприяє формуванню нових моделей інформаційної поведінки [6]. Це дозволяє розглядати електронні бібліотеки як активних учасників культурних і комунікаційних процесів.

Нормативно-правове забезпечення діяльності електронних бібліотек в Україні ґрунтується на ключових законодавчих актах, зокрема Законі України «Про інформацію» [5], Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [4] та Законі України «Про авторське право і суміжні права» [3]. Ці документи визначають правові рамки доступу до інформації, регулюють використання цифрових ресурсів і забезпечують баланс між відкритістю знань та за-

хистом інтелектуальної власності.

Електронні бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні відкритого інформаційного середовища, забезпечуючи доступ до наукових, освітніх та культурних ресурсів незалежно від географічного розташування користувача. Вони сприяють демократизації доступу до знань, розвитку відкритої науки та інтеграції України у глобальний інформаційний простір.

Окремо слід відзначити, що розвиток електронних бібліотек у контексті цифровізації супроводжується посиленням їхньої соціальної ролі. Вони стають платформами для освітніх ініціатив, наукової комунікації, культурного обміну та формування цифрової грамотності населення. У цьому контексті електронні бібліотеки виступають важливим інструментом подолання інформаційної нерівності.

Отже, електронні бібліотеки є не лише технологічним явищем, але й складовою інформаційного, соціального та культурного простору держави. Їх розвиток безпосередньо впливає на формування сучасної інформаційної інфраструктури України. Електронні бібліотеки відіграють стратегічну роль у формуванні інформаційного простору України, забезпечуючи його відкритість, інтегрованість і динамічний розвиток. Вони виступають ключовим елементом цифрової трансформації бібліотечної сфери та важливим інструментом реалізації державної інформаційної та культурної політики.

Подальший розвиток електронних бібліотек пов'язаний із впровадженням інноваційних технологій, розширенням цифрових сервісів, удосконаленням нормативно-правового регулювання та посиленням їх соціокультурної функції. Це дозволить підвищити ефективність інформаційних комунікацій, забезпечити рівний доступ до знань та сприяти інтеграції України у глобальний інформаційний простір.

Список використаних джерел

1.Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11.

2.Добровольська В.В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні: монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культурита інформаційної політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ : НАКККіМ, 2020. – 352 с. : ISBN 978-966-452-305-6.

3.Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (дата звернення: 30.03.2026).

4.Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр (дата звернення: 30.03.2026).

5.Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 30.03.2026).

6.Dobrovolska, V., Cherednyk, L., Hunchenko, Y. Modern Library as a Socio-Cultural Space. 1st International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities, SCIA 2022; Lviv; Ukraine; 20 October 2022. С. 83-93. ISSN: 16130073. https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85144112423&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space&sid=44d58f85b50cc6a1b8517cc66f81f1db&sot=b&sdt=b&sl=55&s=TITLE-ABS-KEY%28Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space%29&relpos=1&citeCnt=0&searchTerm

Годунова Тетяна Олександрівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Загуменна Віра Вікторівна,
кандидатка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІМЕРСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОМОЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується тотальною цифровізацією та домінуванням екранної культури. У цих умовах читання як базова когнітивна практика зазнає глибинних трансформацій. Для молоді покоління Z та Альфа, яких часто називають «цифровими аборигенами», притаманні кліпове мислення, висока швидкість сприйняття візуального контенту та потреба в інтерактивності. Традиційні, пасивні методи популяризації книги (виставки, лекції) стрімко втрачають свою ефективність, оскільки бібліотекам доводиться конкурувати за увагу юнацтва з потужними цифровими розважальними платформами, відеоіграми та соціальними мережами.

Традиційні, пасивні методи популяризації книги стрімко втрачають свою ефективність. Щоб залишатися релевантним та привабливим простором («третім місцем»), сучасна бібліотека має трансформуватися в мультимедійний хаб, активно впроваджуючи концепцію «Edutainment» (навчання через розвагу). Одним із найперспективніших напрямів такої трансформації є інтеграція імерсивних технологій (VR/AR), генеративного штучного інтелекту (ШІ) та гейміфікації в процеси промоції читання.

Використання технологій AR (доповненої реальності) та VR (віртуальної реальності) дозволяє реалізувати концепцію «тривимірного читання» [3]. Як зазначає В. Загуменна, перспективи застосування імерсивних технологій, що включають віртуальну (VR), доповнену (AR) та змішану (MR) реальності, у діяльності бібліотек України є надзвичайно актуальними, адже вони дозволяють кардинально модернізувати соціокультурний простір, розширити межі обслуговування та зробити його привабливим для нових користувачів [1]. Завдяки AR-додаткам на смартфонах, бібліотекарі можуть «оживляти» обкладинки книг або ілюстрації безпосередньо в читальному залі: навівши камеру на сторінку, користувач бачить анімацію, відео або 3D-модель персонажа. VR-технології дозволяють створювати віртуальні екскурсії літературними світами, що забезпечує глибоке емоційне занурення читача в атмосферу твору ще до його прочитання.

Нейромережі відкривають безпрецедентні можливості для візуалізації літературного контенту та персоналізації бібліотечних послуг [4]. Сучасні бібліотекарі можуть використовувати графічні моделі ШІ (наприклад, Midjourney або DALL-E) для генерації унікальних ілюстрацій до класичних творів у сучасних стилях, які будуть зрозумілі підліткам. Окремим потужним інструментом є створення буктрейлерів (коротких відеоанонсів книг) за допомогою ШІ-генераторів відео та аудіо. Це дозволяє створювати професійний промо-контент голлівудського рівня з мінімальними бюджетами. Крім того, на базі мовних моделей (як-от ChatGPT) бібліотеки можуть розробляти інтерактивних чат-ботів, які виступають у ролі головних героїв відомих книг, з якими читач може «поспілкуватися» у месенджері, перш ніж взяти книгу на абонементі.

Перетворення читання на гру – це ефективний спосіб мотивації молоді. Впровадження ігрових механік у неігровий контекст бібліотеки дозволяє змінити статус користувача з пасивного споживача на активного учасника [2]. Прикладами успішної гейміфікації є організація літературних вебквестів, створення челенджів у TikTok та Instagram, розробка «книжкових бінго» та інтерактивних карт читання. Система накопичення балів, бейджів (відзнак) за прочитані книги та змагальні рейтинги серед читачів створюють додатковий соціальний стимул.

Отже, упровадження імерсивних технологій, алгоритмів штучного інтелекту та гейміфікованих практик не замінює традиційну книгу, а створює до неї привабливий «цифровий міст». Ця синергія дозволяє бібліотекам успішно адаптуватися до конкурентного медіасередовища, позиціонуючи читання як модну, престижну та захоплюючу дозвіллєву практику, що відповідає інформаційним запитам та психології цифрового покоління.

Список використаних джерел

1. Загуменна В. Перспективи застосування імерсивних технологій у діяльності бібліотек України. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2024. Випуск 14. С. 66-75. URL: https://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/318314/308851 (дата звернення: 30.03.2026).
2. Маранчак М., Маранчак Н. Використання гейміфікованих механік для стимулювання UGC в інтернет-маркетингу бібліотек. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2023. Випуск 11. С. 21–33. URL: http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/282652/276918 (дата звернення: 30.03.2026).
3. Li J. Research on readers's; Reading Promotion in the digital age. International Conference on Artificial Intelligence in Everything. Lefkosa, Cyprus, 2022. P. 511–516. URL: https://ieeexplore.ieee.org/document/9898772 (дата звернення: 30.03.2026).
4. Zhang S., Qiana Z., Wan L. The integration of AI technology in library reading promotion. SHS Web of Conferences. 2024. Vol. 187. 5 p. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2024/07/shsconf_essc2024_02030.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

Матіос Святослава Іллівна,
здобувачка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧИТАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ

Сучасна цифрова трансформація суспільства суттєво змінює інформаційні та культурні практики, зокрема підходи до читання. У цих умовах бібліотеки трансформуються з традиційних установ зберігання знань у динамічні соціокомунікаційні центри, що активно використовують цифрові технології для популяризації читання та формування нової читацької культури [2; 8].

Популяризація читання сьогодні розглядається як комплексна діяльність, спрямована на залучення різних соціальних груп до систематичного споживання текстової інформації в різних форматах – друкованому, електронному та мультимедійному. Важливу роль у цьому процесі відіграють бібліотеки, які впроваджують інноваційні форми роботи з користувачами, адаптовані до умов цифрового середовища [1].

Одним із ключових інструментів популяризації читання є цифрові бібліотечні сервіси та електронні ресурси. Електронні бібліотеки виступають сучасними інформаційними центрами, що забезпечують доступ до різноманітних документних ресурсів і створюють умови для формування нових моделей читання [7]. Вони сприяють інтеграції користувача в глобальний інформаційний простір та забезпечують безперервний доступ до знань.

Особливого значення набувають мобільні технології та застосунки, які змінюють читацькі практики, роблячи їх більш гнучкими, персоналізованими та інтерактивними. Мобільні додатки дозволяють користувачам отримувати доступ до бібліотечних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці, що сприяє формуванню сталих звичок читання [3].

У процесі популяризації читання важливу роль відіграє також соціокультурна функція бібліотек. Вони виступають простором комунікації, культурної взаємодії та розвитку критичного мислення. Як зазначається в наукових дослідженнях, сучасна бібліотека є соціокультурним середовищем, яке формує нові моделі взаємодії між користувачем і інформацією [8].

Нормативно-правове забезпечення бібліотечної діяльності в Україні створює основу для розвитку програм популяризації читання. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» визначає бібліотеки як культурні, освітні та інформаційні установи, що забезпечують доступ до знань [5]. Закон України «Про інформацію» регламентує право громадян на отримання інформації, що є важливою передумовою розвитку читацької культури [6]. Закон України «Про авторське право і суміжні права» забезпечує баланс між вільним доступом до інформації та захистом інтелектуальної власності [4].

Важливим аспектом сучасної бібліотечної діяльності є впровадження інноваційних форм роботи, таких як онлайн-читання, віртуальні книжкові клуби, інтерактивні платформи та цифрові виставки. Ці практики підвищують рівень залученості користувачів і сприяють формуванню позитивного ставлення до читання. Узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що популяризація читання в умовах цифрової трансформації набуває якісно нового змісту, пов'язаного з переходом від традиційних бібліотечних практик до інтегрованих цифрових форм взаємодії з користувачем. Бібліотеки трансформуються у багатофункціональні соціокомунікаційні та інформаційні центри, які поєднують культурну, освітню та цифрову складові розвитку суспільства [2; 8].

Встановлено, що ключову роль у популяризації читання відіграють цифрові інструменти бібліотечної діяльності, зокрема електронні бібліотеки, онлайн-платформи та мобільні застосунки. Вони забезпечують розширення доступу до інформаційних ресурсів, підвищують мобільність користувачів та сприяють формуванню нових індивідуалізованих читацьких практик [3; 7].

Важливим результатом є усвідомлення того, що цифрове середовище не лише змінює форми доступу до текстової інформації, але й трансформує саму культуру читання, роблячи її більш інтерактивною, фрагментованою та орієнтованою на швидкий доступ до знань. Це зумовлює необхідність адаптації бібліотечних стратегій до нових поведінкових моделей користувачів.

Нормативно-правова база України, зокрема закони у сфері інформації, бібліотечної справи та авторського права [4; 5; 6], створює правові передумови для розвитку програм популяризації читання, забезпечуючи баланс між вільним доступом до інформації та захистом інтелектуальної власності. Водночас цифровізація бібліотечного середовища актуалізує низку викликів, серед яких – необхідність підтримки цифрової грамотності користувачів, подолання інформаційної нерівності, а також забезпечення ефективної інтеграції різних цифрових платформ і сервісів у єдину інформаційну екосистему. Перспективи розвитку популяризації читання пов'язані з подальшим впровадженням інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, персоналізованих рекомендаційних систем, інтерактивних освітніх платформ та соціальних медіасервісів. Це дозволить підвищити рівень залученості користувачів і сформувати стійку мотивацію до читання в цифровому середовищі.

Отже, популяризація читання в умовах цифрової трансформації є складним, багатовимірним процесом, що потребує комплексного підходу, який поєднує технологічні інновації, бібліотечні практики та соціокультурні стратегії розвитку інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2023. № 1. С. 5–11.

2. Добровольська В.В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні: монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культурита інформаційної політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – Київ : НАКККіМ, 2020. – 352 с. : ISBN 978-966-452-305-6.

3. Половинчак Ю., Бондаренко В. Мобільні застосунки в контексті сучасних читацьких практик. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.* 2024. Вип. 71. С. 242-265.

4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (дата звернення: 30.03.2026).

5. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр (дата звернення: 30.03.2026).

6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (зі змін.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 30.03.2026).

7. Electronic Library as Modern Information Center / Viktoriia Dobrovolska, Liudmyla Cherednyk, Yuliia

Hunchenko, Snizhana Dobrovolska, Nestor Dumanskyi // CEUR Workshop Proceedings. – 2023. – Proceedings of the 2nd International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities (SCIA-2023), Lviv, Ukraine, November 9, 2023. – P. 288–298. URL: https://ceur-ws.org/Vol-3608/paper22.pdf (дата звернення: 30.03.2026)

8. Modern Library as a Socio-Cultural Space / V. Dobrovolska, L. Cherednyk, Y. Hunchenko // 1st International Workshop on Social Communication and Information Activity in Digital Humanities, SCIA 2022; Lviv; Ukraine; 20 October 2022. С. 83-93. ISSN: 16130073. https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85144112423&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&st1=Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space&sid=44d58f85b50cc6a1b8517cc66f81f1db&sot=b&sdt=b&sl=55&s=TITLE-ABS-KEY%28Modern+Library+as+a+Socio-Cultural+Space%29&relpos=1&citeCnt=0&searchTerm (дата звернення: 30.03.2026)

Гришин Віталій Володимирович,
аспірант Харківської державної академії культури, м. Харків
Науковий керівник – Філіпова Людмила Яківна,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій
Харківської державної академії культури, м. Харків

ЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ ДЛЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

За сучасних умов спостерігається активний процес цифрової трансформації сектору державного управління та активний розвиток електронного документообігу, що дозволяє підвищити ефективність діяльності органів державної влади, підвищує швидкість прийняття рішень та забезпечує прозорість діяльності державних структур. Одночасно з цим, перехід на електронний документообіг має враховувати всі можливі ризики, пов'язані із кіберзагрозами, що можуть призвести до витоку, втрати чи спотворення інформації в документах. Особливо актуальною проблематика кібербезпеки систем електронного документообігу (далі – СЕД) є у наш час, коли в умовах російської агресії, посилюються кібератаки ворога.

Проблематика кібербезпеки в цілому є достатньо вивченою в українській науці, чого не можна сказати про проблематику кіберзахисту СЕД. Зокрема, окремі аспекти цього питання були висвітлені у роботах наступних науковців: Л. Піддубна, В. Павліченко [1], Л. Чередник [2], О. Федорук [3] та інших науковців. Проте, комплексного дослідження кібербезпеки СЕД в органах державної влади досі немає.

Відзначається, що кібербезпека являє собою певний стан захищеності особи, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якого гарантується забезпечення сталого розвитку інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, а також забезпечується можливість своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації наявних та можливих загроз у кіберпросторі [4].

Натомість, під системами електронного документообігу розуміють сучасну, максимально прогресивну та високо інформаційно-технологічну сукупність взаємопов'язаних складових електронного документообігу, що характеризується цілісністю і спрямовується на забезпечення процесу здійснення електронного обміну документами у комп'ютерних мережах, а також здатну контролювати потоки документів із ціллю підвищення ефективності діяльності державних структур та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій [5, с. 24].

Зважаючи на це, під кібербезпекою систем електронного документообігу доцільно розуміти такий стан захищеності систем електронного документообігу під час їх функціонування у кіберпросторі, за якого забезпечується можливість безпечного створення, обробки, передачі, зберігання та використання електронних документів у комп'ютерних мережах, а також гарантується своєчасне виявлення, попередження та нейтралізація реальних та потенційних загроз з метою забезпечення безперервності, надійності та ефективності діяльності

органів державної влади.

За умов сьогодення кібербезпека СЕД є особливо важливою, адже за умов триваючою російсько-української війни державні органи дедалі частіше стають мішенню кібератак. Особливістю СЕД в органах державної влади є робота з великими обсягами даних, значна частина яких є інформацією з обмеженим доступом чи взагалі вважається державною таємницею. При цьому тільки за наявності надійних систем можливе збереження державної інформації, персональних даних громадян, забезпечення безперервної та ефективної роботи державних інституцій, а також збереження довіри громадян до цифрової держави.

Всі загрози кібербезпеці СЕД доцільно поділяти на чотири основні групи: технічні (шкідливе програмне забезпечення, DDoS-атаки), організаційні (недосконаліть внутрішніх процедур), соціально-інженерні (фішинг, маніпуляції персоналом) та інсайдерські (зловживання з боку працівників державних структур).

Під час війни особливо загострились наступні проблеми забезпечення кібербезпеки СЕД:

1. Низький рівень захисту внутрішніх мереж та застаріла інфраструктура, через що значна частка державних органів працює на застарілому обладнанні, яке вже не підтримується виробниками та має невиправлені вразливості, внаслідок чого посилюється загроза несанкціонованого втручання в роботу СЕД.

2. Відсутність регулярних оновлень СЕД та допоміжного програмного забезпечення, внаслідок чого ці системи стають вразливими до нових атак, шкідливих скриптів та троянських модулів.

3. Все ще залишається гострою проблема доволі низької цифрової грамотності персоналу, внаслідок чого підвищується вірогідність помилок, які можуть призвести до витоків інформації та блокування СЕД. При цьому слід відзначити, що велика частина кібератак реалізується з використанням методів фішингу, соціальної інженерії та компрометації електронних підписів.

4. Проблема надійного захисту каналів передавання даних, внаслідок чого передача документів відбувається неконтрольованими каналами (без використання захищених віртуальних приватних мереж, криптографічних протоколів, сучасних алгоритмів шифрування тощо), що може призвести до загрози перехоплення інформації.

5. Проблема слабкої інтеграції систем кіберзахисту з СЕД, яка знаходить вираження у тому, що у низці органів державної влади немає централізованих SIEM-систем, запис дій користувачів реалізується лише частково, а проведення моніторингу підозрілої активності здійснюється вручну, внаслідок чого кібербезпека таких систем опиняється під загрозою негативного зовнішнього впливу [2, с. 76–77].

Крім того, залишаються проблеми координації державних органів між собою у сфері кіберзахисту, що призводить до різного рівня забезпечення кібербезпеки у різних органах державної влади.

Сьогодні в Україні сформована доволі значна нормативно-правова база забезпечення кібербезпеки в державних органах, представлена законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актfми. При цьому, у серпні 2023 року Держспецзв'язку було розроблено та затверджено Наказ №773 «Методичні рекомендації щодо підвищення рівня кіберзахисту систем електронного документообігу», що мають на меті мінімізувати ризики несанкціонованого доступу до наявних електронних інформаційних ресурсів, обробка та збереження яких здійснюється з використанням продуктів програмного забезпечення (сервісів) СЕД органів державної влади, а також підвищити рівень кіберзахисту таких систем [6]. Однак слід визнати той факт, що розвиток технологій значно випереджає оновлення нормативно-правової бази у сфері забезпечення кібербезпеки СЕД, внаслідок чого чинне законодавство має ряд прогалин, чим ускладнюється можливість ефективного реагування СЕД на сучасні виклики у сфері кібербезпеки.

Зважаючи на це, слід не тільки більш ефективно оновлювати законодавчу базу забезпе-

чення кібербезпеки СЕД, але й запровадити низку заходів наступного характеру:

– запровадити сучасні технології захисту інформації в сед, зокрема системи виявлення та запобігання втручанням, багаторівневої автентифікації та криптографічного захисту даних;

– розвивати системи моніторингу та реагування на кіберзагрози;

– вжити заходів щодо підвищення рівня цифрової грамотності працівників всіх органів державної влади;

– розвивати міжнародне співробітництво у сфері забезпечення кібербезпеки СЕД, щоб мати змогу запозичувати кращі досягнення міжнародного досвіду у цій сфері.

Отже, кібербезпека СЕД в органах державної влади є запорукою ефективного функціонування держави та її структур за умов цифровізації. Забезпечення належного рівня захисту інформації може бути досягнуте тільки за умови комплексного підходу, який поєднує організаційні, технічні та правові механізми, а також передбачає постійне оновлення цих механізмів у відповідності до нових викликів та загроз.

Список використаних джерел

1. Піддубна Л. В., Павліченко В. М. Інформаційна безпека в системах електронного документообігу. *Науковий вісник ПУЕТ. Економічні науки.* 2019. №4 (95)). С. 59-66.

2. Чередник Л. А. Цифрові сервіси та системи електронного документообігу в органах публічного управління. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 3. С. 73-78.

3. Федорук О. Security and protection of information in electronic document management systems: improving the level of cyber defense. *Вісник Книжкової палати,* 2024. №4. С. 39-44.

4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення: 28.03.2026).

5. Політанський В.С. Теоретико-правові засади системи електронного документообігу в Україні. *Право і суспільство.* 2021. №1. С. 22-27.

6. Методичні рекомендації щодо підвищення рівня кіберзахисту систем електронного документообігу. Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України №773 від 30 серпня 2023 року. URL: https://cip.gov.ua/services/cm/api/attachment/download?id=57930 (дата звернення: 28.03.2026).

Куликова Ліна Олександрівна,
здобувачка Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ
Науковий керівник – Хиневич Руслана Вікторівна,
кандидатка технічних наук, доцентка, доцентка кафедри мультимедійного дизайну Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ

АНАЛІЗ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ, МЕТОДІВ ТА СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У СТИЛІ PIXEL ART У 2D-ГЕЙМДИЗАЙНІ

Pixel Art є важливим напрямом у сучасному 2D-геймдизайні, який поєднує обмежені технічні ресурси з високою виразністю візуальної мови. Створення персонажів у цьому стилі потребує системного підходу до вибору цифрових інструментів, методів та художніх прийомів для забезпечення читабельності, стилістичної єдності та ефективної передачі характеру персонажів у низькій роздільності. Актуальність дослідження полягає у необхідності систематизації цих засобів для оптимізації процесу проєктування ігрової графіки та підвищення ефективності розробки 2D-контенту.

У праці Tubagus Z., Dodi H., Octavianus F. досліджено застосування піксельної графіки в розробці ігрових персонажів, зокрема вплив обмеженої кількості пікселів на формування деталей і силуету [1]. У статті Zufri T., Ardani N. A. розглянуто методичні аспекти використання Pixel Art у геймдизайні, включно з композиційними та кольоровими рішеннями [2]. Осадча А., Добровольський Д. аналізують художньо-стилістичні засади піксель-арту, визна-

чають закономірності формоутворення, принципи силуетної виразності та особливості побудови образу в умовах дискретної піксельної структури [3]. Водночас питання комплексного поєднання цифрових інструментів із художніми методами у контексті оптимізації процесу створення 2D-графіки залишаються недостатньо систематизованими.

Для досягнення поставленої мети процес створення персонажів у Pixel Art доцільно розглядати як структуровану систему, що складається з програмного забезпечення, методів формоутворення, художніх прийомів та інтегрованого підходу до їх поєднання.

До основних цифрових інструментів належать спеціалізовані та універсальні графічні редактори. Aseprite забезпечує точне позиціювання пікселів, підтримку сітки, шарів, палітр і покадрової анімації. Adobe Photoshop використовується для розробки кольорових схем, текстуризації та оптимізації деталей під піксельну графіку. Procreate застосовується для створення концептів і тестування композицій та кольорових рішень. Використання зазначених інструментів дозволяє стандартизувати процес розробки та підвищити точність роботи з піксельною графікою.

Методи побудови персонажа включають формування чіткого силуету для забезпечення читабельності на різних масштабах, організацію ритму елементів для створення візуальної динаміки та використання обмеженої кольорової палітри для досягнення стилістичної єдності образу.

До основних художніх прийомів належать кластеринг пікселів, що передбачає їх групування у логічні масиви для формування деталей без втрати читабельності, використання світлотіні для створення об’єму та глибини, спрощення анатомії та деталей для адаптації до низької роздільності, а також модульна побудова елементів, що забезпечує варіативність і масштабованість персонажів.

Системний підхід до створення персонажів передбачає інтеграцію цифрових інструментів і художніх методів у єдину узгоджену структуру. Це дозволяє забезпечити стилістичну єдність персонажів, оптимізувати процес розробки, спростити адаптацію графіки до різних технічних вимог і підвищити ефективність використання ресурсів у 2D-іграх.

Висновки та пропозиції. Систематизація цифрових інструментів, методів і стилістичних прийомів у створенні персонажів у стилі Pixel Art показала, що ефективний процес проєктування ґрунтується на комплексному поєднанні технічних і художніх засобів. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє точно працювати з піксельною структурою, організовувати графічні елементи та забезпечувати якісну реалізацію ігрових персонажів. Методи побудови персонажа забезпечують його читабельність і впізнаваність, а художні прийоми дозволяють ефективно передавати характер і функціональне призначення образу.

Інтеграція програмних інструментів із художніми підходами забезпечує створення узгодженої системи персонажів, що легко адаптується до різних ігрових середовищ і технічних платформ. Це підтверджує доцільність комплексного підходу до проєктування 2D-графіки.

Перспективи подальших досліджень включають поглиблення вивчення стилізації персонажів, розробку методик автоматизованого аналізу читабельності, оптимізацію кольорових рішень для обмежених палітр та удосконалення модульних систем створення персонажів.

Список використаних джерел

1. Tubagus Z., Dodi H., Octavianus F. Research on the Application of Pixel Art in Game Character Design. *Journal of Games, Game Art, and Gamification*. 2022. Vol. 7. P. 27–31. DOI: 10.21512/jggag.v7i1.8565.

2. Zufri T., Ardani N. A. Research on the Application of Pixel Art in Game Character Design. *Indonesian Journal of Visual Culture, Design, and Cinema*. 2023. Vol. 2, № 1. P. 100–106. DOI: 10.21512/ijvcdc.v2i1.8238.

3. Осадча А., Добровольський Д. Художньо-стилістичні засади піксель-арту в дизайні комп’ютерної гри. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2025. Т. 8, № 2. С. 287–297. DOI: 10.31866/2617-7951.8.2.2025.347540.

***Тиргоале Ганна Олександрівна**,*
здобувачка Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків
Науковий керівник – Прилуцька Алла Євгенівна,
кандидатка філософських наук, професорка,
професорка Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків

ІНТЕРОПЕРАБЕЛЬНІСТЬ ЦИФРОВИХ ДОКУМЕНТІВ У СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Цифровізація державного управління є важливою складовою модернізації публічного сектору в умовах розвитку інформаційного суспільства та глобальної цифрової трансформації. Впровадження систем електронного урядування сприяє підвищенню ефективності адміністративних процесів, прозорості діяльності органів влади та доступності державних послуг для громадян. У цьому контексті особливого значення набуває використання цифрових документів як базового інструменту інформаційної взаємодії між державними установами, бізнесом та суспільством [2].

У сучасних умовах функціонування електронного урядування ключовою передумовою ефективного використання цифрових документів є забезпечення їх інтероперабельності. Інтероперабельність розглядається як здатність різних інформаційних систем, програмних платформ та організаційних структур взаємодіяти між собою шляхом обміну даними та їх подальшого використання без втрати змісту, структури або юридичної сили. У сфері електронного документообігу вона передбачає узгодженість форматів документів, стандартів метаданих, процедур автентифікації та механізмів підтвердження достовірності інформації [3].

Важливу роль у формуванні ефективних систем управління цифровими документами відіграють міжнародні стандарти документування та управління інформацією. Одним із найбільш поширених є стандарт ISO 15489, який визначає основні принципи управління документами, включаючи їх створення, класифікацію, використання, зберігання та архівування. Його застосування сприяє формуванню системного підходу до організації електронного документообігу та забезпечує узгодженість управлінських процесів у цифровому середовищі [3].

Крім того, у міжнародній практиці застосовується модель функціональних вимог до систем управління електронними записами MoReq (Model Requirements for the Management of Electronic Records), яка визначає базові вимоги до організації електронних архівів, контролю доступу та забезпечення цілісності цифрових документів. Використання таких моделей сприяє підвищенню ефективності управління документальною інформацією та створенню надійної інфраструктури електронного документообігу [1].

У процесі європейської інтеграції України важливого значення набуває гармонізація національного законодавства у сфері електронного документообігу з правовими нормами Європейського Союзу. У цьому контексті значну роль відіграє регламент eIDAS, який визначає правові засади електронної ідентифікації та довірчих послуг у цифровому середовищі. Використання електронних підписів, електронних печаток та часових міток дозволяє забезпечити автентичність і юридичну силу цифрових документів, а також створює можливості для їх транскордонного визнання у межах європейського цифрового простору [2].

Важливим елементом функціонування систем електронного урядування є формування ефективної інфраструктури обміну даними між державними інформаційними ресурсами. В Україні таку функцію виконує система електронної взаємодії державних інформаційних ресурсів «Трембіта», яка забезпечує обмін інформацією між державними реєстрами та інформаційними системами органів влади. Використання подібних технологічних рішень сприяє формуванню єдиного інформаційного простору публічного управління та підвищує ефективність надання адміністративних послуг [2].

Разом із тим розвиток електронного документообігу супроводжується рядом технологічних та організаційних викликів. Однією з основних проблем залишається недостатній рівень сумісності окремих інформаційних систем державних установ, що може ускладнювати обмін даними та призводити до фрагментації інформаційних ресурсів. Додатковими викликами є різні підходи до структурування метаданих, відмінності у форматах документів та нерівномірний рівень цифрової зрілості державних органів [3].

Окрему проблему становить забезпечення довгострокового зберігання цифрових документів. На відміну від паперових носіїв, електронні документи значною мірою залежать від технологічних платформ та програмного забезпечення, що може створювати ризики втрати доступу до інформації у майбутньому. Для вирішення цієї проблеми у міжнародній практиці використовуються спеціалізовані формати архівного зберігання, зокрема PDF/A, а також механізми міграції даних та оновлення програмних середовищ [3].

Суттєвим викликом для систем електронного документообігу є також забезпечення інформаційної безпеки. Цифрові документи можуть бути об'єктом кібератак, несанкціонованого доступу або підроблення інформації. У зв'язку з цим сучасні системи електронного урядування передбачають використання криптографічних технологій захисту даних, механізмів багаторівневої автентифікації та систем контролю доступу до інформаційних ресурсів [4].

Перспективи розвитку систем управління цифровими документами пов'язані з впровадженням новітніх інформаційних технологій. Зокрема, застосування технологій штучного інтелекту дозволяє автоматизувати процеси класифікації, аналізу та пошуку документальної інформації у великих масивах даних. Водночас використання таких технологій потребує дотримання принципів прозорості алгоритмів, контролю якості обробки даних та забезпечення підзвітності автоматизованих рішень.

Серед перспективних технологічних підходів дослідники також розглядають можливість використання технології блокчейн для фіксації історії змін документів та забезпечення їх цілісності. Завдяки використанню розподілених реєстрів можливо підвищити рівень довіри до цифрових записів та забезпечити прозорість інформаційних процесів у системах публічного управління. Водночас застосування таких технологій потребує комплексного аналізу їх правових, технічних та організаційних аспектів [4].

Важливою передумовою розвитку систем електронного документообігу є підготовка кваліфікованих фахівців у сфері управління інформаційними ресурсами. Сучасні спеціалісти повинні поєднувати знання у галузі інформаційних технологій, документознавства, архівної справи та публічного управління. Міждисциплінарний характер цієї сфери зумовлює необхідність модернізації освітніх програм та розвитку цифрових компетентностей майбутніх фахівців [1].

Отже, інтероперабельність цифрових документів є одним із ключових факторів ефективного функціонування систем електронного урядування. Забезпечення сумісності інформаційних систем, впровадження міжнародних стандартів управління документами, розвиток технологій довгострокового зберігання даних та посилення інформаційної безпеки є важливими напрямами модернізації електронного документообігу. Подальший розвиток систем електронного урядування потребує комплексного підходу, який поєднує технологічні інновації, правове регулювання та формування сучасних цифрових компетентностей.

Список використаних джерел

1. Гадецька З. Електронний документообіг в Україні: інновації, виклики та горизонти розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 7(47). URL: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-241-253 (дата звернення: 16.03.2026).

2. Євдокимов В., Коломієць С. Цифрова трансформація публічного управління: виклики та перспективи. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 9(27). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-403-415 (дата звернення: 16.03.2026).

3. Ковальова В. І., Литовченко О. Ю., Куц Н. В. Стандарти, впровадження та перспективи цифровізації документообігу в Україні. *Herald of lviv university of trade and economics economic sciences*. 2024. № 80. С. 139–145. URL: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-80-18 (дата звернення: 16.03.2026).

4. Коржов С. С. Інтеграція блокчейн-технологій у системи електронного урядування як механізм протидії корупційним схемам. *Актуальні проблеми правознавства.* 2025. Т. 2, № 3. С. 133–137. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.21 (дата звернення: 16.03.2026).

5. Кужда Т. І. Стан та перспективи розвитку електронного урядування в Україні та у світі. *Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування*. 2020. С. 71–86. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32398 (дата звернення: 16.03.2026).

Нудищук Галина Миколаївна,
аспірантка Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Горбань Юрій Іванович,
кандидат культурології, професор, завідувач кафедри
інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА В СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ

У сучасному світі, де інформаційні технології змінюють наше життя з неймовірною швидкістю, публічні бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до знань, культури та інформації для всіх верств суспільства. Актуальність проблеми полягає у тому, що в цифрову епоху, коли майже будь-яка інформація може бути знайдена в інтернеті, публічні бібліотеки повинні адаптуватися до нових вимог та змінюватися, щоб залишатися актуальними та ефективними для своїх користувачів [2].

Сьогодні публічні бібліотеки це не лише простори для читання та навчання, а й центри культурної активності, осередки доступу до технологій та освіти. Тому розв'язання проблем, пов'язаних із глобальним інформаційним простором, є критичним для збереження ролі публічних бібліотек у суспільстві. Виклики і можливості, з якими вони стикаються у цифрову епоху, потребують постійного аналізу та вдосконалення їхньої роботи, щоб забезпечити максимальну користь для суспільства в цілому.

Публічні бібліотеки історично були осередками знань і взаємодії з громадськістю, забезпечували доступ до широкого спектра ресурсів. Однак у сучасну цифрову епоху, де інформація доступна за лічені секунди у режимі онлайн, традиційна роль публічних бібліотек поставлена під сумнів. Однією з ключових проблем, що стоїть перед публічними бібліотеками – потреба залишатися актуальними та конкурентоспроможними в умовах цифрового світу. З поширенням електронних книг, цифрових баз даних і пошукових систем споживачі можуть отримувати доступ до інформації практично з будь-якої локації. Відповідно, зростає потенціал електронних бібліотек у просуванні та популяризації мультикультуралізму через використання сучасних інформаційних технологій [6].

Цифровий розрив залишається значущою проблемою, з різницею в доступі до технологій та підключення до інтернету, що впливає на вразливі верстви населення. Публічні бібліотеки відіграють важливу роль, надаючи вільний доступ до комп'ютерів, інтернету та цифрових ресурсів. Однак для успішного розв'язання окресленої проблеми вони повинні постійно розвивати свої послуги та пропозиції, щоб задовольнити змінні потреби різноманітного користувацького контингенту. Крім того, публічні бібліотеки зіткнулися з фінансовими обмеженнями та скороченнями бюджетів, що може обмежити їхню можливість інвестувати в нові технології, ресурси та програми. Це акцентує на важливості підтримки та фінансування бібліотек з боку держави [1].

Завдяки залученню технологій, розширенню ініціатив щодо цифрової грамотності та розвитку партнерств у спільнотах публічні бібліотеки продовжують бути важливими установами для освіти, забезпечуючи доступ до інформації та культурне збагачення в цифрову епоху.

Певна частина суспільства втрачає інтерес до науки через оманливу простоту отриман-

ня інформації в інтернеті, а інша – відкрита до будь-яких способів отримання нових вражень, навичок і досвіду. Зазначене спонукає бібліотеки до самостійного пошуку шляхів поширення та популяризації наукових знань, створення власної ніші серед різноманітних цифрових джерел інформації для користувача, що реалізується через впровадження нових форм бібліотечного обслуговування, пов'язаних з використанням соціальних мереж, блогів, форумів, віртуальних спільнот [3].

Сучасні дослідження підкреслюють вплив глобалізації, оцифрування та інновацій на функціонування публічних бібліотек у світлі мінливих потреб користувачів і вимог суспільства. Глобалізація сприяла обміну інформацією та ідеями у всесвітньому масштабі, змусивши публічні бібліотеки в Україні розширити свої колекції, щоб охопити різноманітний спектр матеріалів з усього світу. Це збагатило культурний досвід користувачів бібліотеки та сприяло розумінню та оцінці різних поглядів [5].

Технологія оцифрування документів публічних бібліотек, зробила інформацію доступнішою та зручнішою, дала змогу користувачам отримувати доступ до матеріалів віддалено та в будь-який час. Наприклад, оцифрування історичних документів і рідкісних рукописів в публічних бібліотеках України зберегло цінну культурну спадщину та зробило її доступною для широкої аудиторії, сприяючи дослідженням й освіті.

З погляду інновацій публічні бібліотеки в Україні використовують нові технології для покращення взаємодії з користувачами. Наприклад, деякі бібліотеки запровадили інтерактивні навчальні простори, програми віртуальної реальності та створили простори для залучення користувачів різного віку та інтересів. Завдяки адаптації до цих технологічних досягнень публічні бібліотеки в Україні залишаються актуальними та продовжують бути динамічними осередками спільнот.

Публічні бібліотеки продовжують адаптацію до викликів епохи цифрових технологій, впроваджуючи інноваційні практики, щоб краще обслуговувати користувачів. Вони значно розширили свої колекції, включивши електронні книги, журнали, бази даних та аудіокниги, надаючи відвідувачам доступ до величезної кількості цифрової інформації. Цей перехід до цифрових ресурсів полегшив користувачам бібліотеки доступ до матеріалів, технологічного навчання та програм, які допомагають розвивати навички, необхідні для ефективної навігації в цифровому світі [4].

Бібліотеки розробили зручні онлайн-каталоги, які дозволяють відвідувачам легко шукати та запитувати матеріали. Крім того, багато бібліотек пропонують віддалений доступ до бібліотечних послуг, таких як оновлення книг онлайн, доступ до баз даних досліджень і навіть віртуальних довідкових служб, що робить бібліотечні ресурси більш доступними для ширшої аудиторії.

Бібліотеки перейшли до проведення різноманітних освітніх та культурних заходів онлайн, таких як віртуальні лекції, майстер-класи, книжкові клуби та виставки. Ці заходи сприяють розвитку грамотності, навчанню та культурному збагаченню в цифровому форматі. Проте попри активне використання онлайн-колекцій та послуг фізичні простори, які публічні бібліотеки надають своїм користувачам, залишаються ключовими для виконання їхньої місії.

Публічні бібліотеки активно беруть участь у партнерствах та мережах на місцевому, національному та міжнародному рівнях для посилення свого впливу та охоплення громади. На місцевому рівні бібліотеки співпрацюють з місцевими установами, школами, музеями та неприбутковими спілками для організації спільних заходів, програм та проєктів, спрямованих на підвищення культурного рівня та освіти у громаді. Ці партнерства дають змогу розширити наукову дискусію, включивши в неї різноманітний досвід і погляди, і по-справжньому сприяти інклюзивності та егалітаризму, до яких прагнуть всі бібліотеки [4].

Бібліотеки пропонують різноманітні програми навчання, семінари, лекції та «воркшопи» для різних вікових груп, а також стимулюють навчання, розвиток особистості та професійного зростання, забезпечують доступ до високоякісних джерел інформації для проведення досліджень, сприяють розвитку інтелектуальних інтересів та креативного мислення.

Публічні бібліотеки створюють сприятливе середовище для спілкування, обміну ідеями та активної участі громади. Вони організовують різноманітні заходи, які об'єднують людей різного віку та інтересів, допомагаючи у взаєморозумінні та підтримці громадського діалогу. З огляду на постійні технологічні зміни публічні бібліотеки є ключовими установами, які активно адаптуються до викликів цифрової ери. Вони трансформуються в сучасні інформаційно-комунікаційні центри, які надають доступ до джерел інформації та послуг.

Список використаних джерел

1. ВГО Українська бібліотечна асоціація підписала 4-сторонній меморандум про цифрову освіту на базі бібліотек. *Українська бібліотечна асоціація*. 2020. 27 трав. URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4582-vho-ukrainska-bibliotechna-asotsiatsiia-pidpysala-4-storonnii-memorandum-pro-tsyfrovu-osvitu-na-bazi-bibliotek (дата звернення: 12.04.2026).
2. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року). *Українська бібліотечна асоціація*. 2015. 20 квіт. URL: http://ula.org.ua/ua/news/3090-kontseptsiia-iakisnykh-zminbibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy-do-2025-roku (дата звернення: 15.04.2026).
3. Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» / авт.-упоряд.: О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. Київ : УБА, 2015. 57 с.
4. Оніпко Т. В. Інновації в діяльності бібліотечних установ. *Збірник наукових статей магістрів. Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій*. Полтава, 2020. С. 184–189. URL: https://lnk.ua/p0Vhd0fvm (дата звернення: 15.04.2026).
5. Пашкова В., Шевченко І., Хіміч Я. Використання сучасних інформаційних технологій у публічних бібліотеках України (за матеріалами дослідження). *Бібліотечний форум України*. 2009. № 1. С. 2–25.
6. Ступницька С. П. Бібліотечні послуги для сприяння цифровізації громад регіону: за результатами моніторингів, проведених Рівненською ОУНБ у 2020 році. *Посилення спроможності публічних бібліотек в контексті цифровізації суспільства* : матеріали круглого столу, м. Рівне, 23 верес. 2020 р. Рівне, 2020. С. 27–39.

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Vlasova Valentyna,
Dr. der Wirtschaftswissenschaften. Dozentin für Management, Public Management und Verwaltung Nationale Transportuniversität, Kiew

INTERNATIONALE KOOPERATIONEN UND KREATIVE TRANSFORMATION: FALLSTUDIE CREATIVE DAYS VIENNA

Heute sind die Kreativbranchen von großer Bedeutung für Wirtschaft und Gesellschaft. Viele Städte sind bestrebt, kreative Ideen zu fördern und Innovationen zu unterstützen. Dazu sind hochwertige kreative Ökosysteme erforderlich.

Trotz der schwierigen makroökonomischen Rahmenbedingungen bleiben die Kreativbranchen einer der wichtigsten Wirtschaftsmotoren Österreichs.

Gemessen an der Anzahl der Unternehmen machen die Kreativwirtschaft 13,3% aller österreichischen Unternehmen aus. Was Schlüsselkennzahlen wie Umsatz, Bruttowertschöpfung und Bruttobetriebsergebnis betrifft, so machen sie etwa 3 % bis etwas mehr als 4% der Gesamtwirtschaft aus [1]. Wien ist das Zentrum der Kreativwirtschaft: Hier sind 37 % aller Unternehmen ansässig, und mehr als die Hälfte des Umsatzes der Kreativwirtschaft wird in der Bundeshauptstadt erwirtschaftet. Der größte Teil der Unternehmen ist im Kunstmarkt und in der Werbung. Die meisten Arbeitsplätze sind in Software und Spielen, dann im Kunstmarkt und in der Werbung.

Die österreichische Regierung sagt: Die Kreativwirtschaft ist wichtig für die Zukunft von Österreich. Sie verbindet unternehmerischen Mut mit kultureller Vielfalt, technologischem Fortschritt und nachhaltiger Wertschöpfung.

Genau deshalb sind die Creative Days Vienna ein wichtiges Ereignis in Wien. Hier kommen Vertreter aus den Bereichen Design, Medien, Technologie und Kunst zusammen. Sie tauschen Ideen aus und arbeiten zusammen. Diese Veranstaltung ist auch Teil von ViennaUP. Dabei handelt es sich um ein großes Festival für Start-ups und Innovationen in Wien.

Das Thema dieser Arbeit ist die Rolle der Creative Days Vienna für kreative Ökosysteme. Die Arbeit zeigt, wie diese Veranstaltung die Zusammenarbeit, die Entstehung neuer Ideen und die Entwicklung der Stadt Wien fördert. Creative Days Vienna ist ein internationales Forum, das Vertreter verschiedener Bereiche der Kreativwirtschaft zusammenbringt: Architektur, Design, Film, Mode, Musik, Gaming und Medien. Das Kernkonzept der Veranstaltung besteht darin, die Wechselbeziehungen zwischen technologischen Innovationen, gesellschaftlichen Veränderungen und kulturellen Praktiken zu untersuchen. Die Teilnehmer diskutieren, wie digitale Technologien neue kulturelle Erfahrungen prägen und neue Möglichkeiten für Kreativität eröffnen. Die Veranstaltung hat verschiedene Formate wie Vorträge und Keynote-Reden sowie Workshops. Es gibt auch Performances, Installationen, professionelles Networking und Bildungstouren.

Die Creative Days Vienna finden seit 2020 in Vienna statt. Am Anfang war die Veranstaltung oft online oder hybrid, aber später gab es mehr Treffen vor Ort. Mit den Jahren wurde das Event größer und internationaler. Heute ist es ein wichtiges Treffen für Menschen aus der Kreativbranche. Die wichtigsten Themen sind in Tabelle 1 chronologisch aufgeführt [2-6].

Tabelle 1
Timeline der Creative Days Vienna

Jahr	Thema	Ziel
2020	Beginn der Creative Days in Wien	Kreative Menschen verbinden
2021	Fokus auf digitale Ideen	Neue digitale Ideen zeigen
2022	Kreativität vor Ort erleben	Menschen treffen und zusammenarbeiten
2023	Technologie, Kultur, Kreativwirtschaft	Austausch über neue Technik und Kunst
2024	Wie digitale Technologien die Zukunft der Kultur prägen	Internationale Ideen und Innovationen teilen
2025	Wechselspiel von Technologie, gesellschaftlichem Wandel und Kreativwirtschaft	Kreative aus vielen Bereichen vernetzen
2026	Wie digitale Technologien kulturelle Erlebnisse verändern	Kreative zusammenbringen für Talks, Workshops, Touren und Networking

Auch 2026 widmen sich die Creative Days Vienna wieder der Frage, wie digitale Technologien kulturelle Erlebnisse verändern, und bieten eine Plattform für praxisorientierte Formate: Vorträge, Workshops, Führungen und Networking.

Die Creative Days Vienna spielen eine wichtige Rolle für die Kreativwirtschaft. Diese Veranstaltung fördert die Einführung neuer Technologien im Kulturbereich und die Entwicklung neuer Geschäftsmodelle. Sie bietet Weiterbildungsmöglichkeiten durch Workshops und den Erfahrungsaustausch. Zudem fördert sie durch die Knüpfung von Kontakten die internationale Zusammenarbeit und die Umsetzung neuer Projekte. Diese Veranstaltung stärkt zudem die Position Wiens als europäisches Zentrum der Kreativwirtschaft. Daher können wir die folgenden Hauptfunktionen hervorheben: die Innovationsfunktion, die Bildungsfunktion, die Kommunikationsfunktion und die Förderung der internationalen Zusammenarbeit.

Vor den Creative Days Vienna steht eine Reihe von Herausforderungen, die es zu bewältigen gilt, um Erfolge zu erzielen. Zu den wichtigsten Herausforderungenzählen die Dominanz globaler Technologiekonzerne, Fragen des Urheberrechts im digitalen Zeitalter und der rasante technologische Wandel. Die Entwicklungsperspektiven liegen in der weiteren Integration künstlicher Intelligenzin den kreativen Bereich, der Weiterentwicklung immersiver Technologien und der Stärkung der Rolle der nachhaltigen Entwicklung in der Kultur.

Creative Days Vienna ist nicht nur eine Veranstaltung, sondern auch ein Indikator für globale Veränderungen in der Kreativbranche.

Das Besondere an den Creative Days Vienna ist die einzigartige Verbindung von Kreativität, Technologie und Wirtschaft. Das Festival präsentiert nicht nur neue kulturelle und digitale Innovationen, sondern bietet auch eine Plattform für praktisches Lernen durch Workshops, Wissensaustausch unter Fachleuten und Möglichkeiten zum Knüpfen von Kontakten für internationale Kooperationen. Darüber hinaus fördert es Start-ups und neue Geschäftsmodelle im Bereich der Kreativwirtschaft und stärkt die Position Wiens als europäisches Zentrum der Kreativwirtschaft.

Verwendete Quellen

1. Kreativwirtschaft – Austria. (2026). Kreativwirtschaftsbericht 2026. Abgerufen am 25.03.2026, von https://www.kreativwirtschaft.at/en/the-creative-industries-report-2026/?utm_source=chatgpt.com

2. Creative Days Vienna. (2025). *Programmübersicht 2025*. Abgerufen am 25.03.2026, von https://www.creativedaysvienna.at/programm

3. Vienna Business Agency. (2025). *Creative Days Vienna – Internationale Kreativwirtschaft trifft Technologie*. Abgerufen am 25.03.2026, von https://viennabusinessagency.at/events-workshops/creative-days-vienna-2025

4. Kreativwirtschaft Austria. (2025). *Creative Days Vienna 2025: Netzwerk, Innovation und Start-ups*. Abgerufen am 25.03.2026, von https://www.kreativwirtschaft.at/creative-days-vienna-2025

5. European Creative Industries Summit (ECIS). (2025). *Überblick und Programm*. Abgerufen am 25.03.2026, von https://www.creativefed.eu/ecis

6. DLD – Digital Life Design. (2025). *Konferenzberichte und internationale Teilnehmer*. Abgerufen am 25.03.2026, von https://www.digital-life-design.com

Вакуленко Юрій Євгенович,
академік Національної академії мистецтв України, м. Київ

Акімов Дмитро Ігорович,
доктор соціологічних наук, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БІХЕВІОРАЛЬНІ ДРАЙВЕРИ МУЗЕЙНОЇ АУДИТОРІЇ: ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СПОЖИВАННЯ

Теоретико-методологічний базис дослідження. Робота присвячена дослідженню внутрішніх та зовнішніх стимулів, що визначають поведінку відвідувачів музеїв. Розглядаються когнітивні та емоційні чинники формування лояльності аудиторії. У дослідженні концептуалізовано поняття «біхевіоральних драйверів» у контексті сучасної музеології. Проаналізовано психологічні механізми, що детермінують вибір споживача культурних послуг. Визначено роль емоційного інтелекту та когнітивних патернів у процесі взаємодії відвідувача з музейним простором.

Сучасний музей перетворюється з «храму муз» на хаб соціальної взаємодії. Розуміння біхевіоральних драйверів дозволяє проєктувати персоналізований досвід відвідувача, що є стратегічним завданням для менеджменту культури в епоху економіки вражень. У постіндустріальному суспільстві музейна інституція трансформується з об'єкта збереження артефактів у суб'єкт моделювання соціального досвіду. Розуміння біхевіоральних драйверів (внутрішніх психологічних стимулів) дозволяє музеям не лише задовольняти наявний попит, а й конструювати нові форми культурного споживання. В умовах глобальної конкуренції за увагу індивіда (Attention Economy), вивчення психологічних детермінант стає ключовим для стратегічного менеджменту культури.

Мета дослідження – виявити та класифікувати ключові біхевіоральні драйвери, які стимулюють візит до музею та сприяють повторній комунікації з інституцією, теоретично обґрунтувати та класифікувати ключові біхевіоральні драйвери музейної аудиторії, виявивши їхній вплив на ефективність соціокультурної комунікації.

Аналіз біхевіоральних драйверів дозволяє виокремити кілька типів мотивації: від «освітнього запиту» до «інстаграмності» простору. Важливим драйвером є імерсивність – можливість фізичного або інтерактивного залучення до експозиції. Музейна аудиторія сьогодні керується не лише бажанням побачити оригінал, а й потребою в ідентифікації з певною соціальною групою. Використання гейміфікації та персоналізованих аудіогідів стає відповіддю на когнітивні запити сучасного відвідувача, орієнтованого на швидке отримання дофаміну та інтелектуальне задоволення.

Класифікація та характеристика біхевіоральних драйверів.

1. Когнітивно-освітній драйвер: прагнення до самоактуалізації.

Цей драйвер базується на ієрархії потреб А. Маслоу (самореалізація). Відвідувач розглядає музей як інструмент інтелектуального апгрейду. Маркетингова стратегія в цьому сегменті має апелювати до ексклюзивності знань та наукової верифікованості контенту.

2. Соціально-ідентифікаційний драйвер (Social Belonging).

Музей виступає маркером приналежності до певної елітарної або інтелектуальної групи. Поведінка індивіда диктується бажанням підтвердити свій соціальний статус. Тут ключовим стає поняття «символічного споживання» – відвідування виставки як акт демонстрації культурного капіталу (за П. Бурдьє).

3. Гедоністичний драйвер та «економіка вражень».

Сучасний відвідувач орієнтований на отримання естетичного задоволення та сенсорного досвіду. Драйвером виступає візуальна атрактивність експозиції, імерсивність та можли-

вість емоційного розвантаження. Це зумовлює перехід від споглядання до партисипації (співучасті).

Практичний аналіз кейсів: міжнародний та вітчизняний досвід.

1. Кейс Музею Гуггенгайма (Більбао): драйвер архітектурного візуалізму

Яскравий приклад того, як архітектурна форма стає первинним біхевіоральним драйвером. Відвідувач часто їде не «на колекцію», а «на простір». Це змінює патерн відвідування: музей стає локацією для створення візуального контенту (Instagram-driven behavior), що є формою сучасного цифрового споживання культури.

2. Національний музей «Київська картинна галерея»: драйвер національної ідентичності.

В умовах соціополітичних викликів у НМ ККГ актуалізується драйвер пошуку ідентичності. Відвідувач приходить в музей за відчуттям тяглості традиції та культурної безпеки.

Кейс «Музейні вечори»: Використання драйвера камерності та ексклюзивності. Психологічне налаштування аудиторії на «діалог з оригіналом» у позаробочий час задовольняє потребу в інтимізації культурного досвіду.

Проєкти з арттерапії: Використання музею як драйвера психологічної реабілітації для військовослужбовців. Тут біхевіоральна модель змінюється з «вивчення» на «лікування мистецтвом».

Цифрова трансформація поведінкових патернів.

Цифровізація вносить корективи в біхевіористику аудиторії. Поява «фіджитал» (phygital) споживання (поєднання фізичного та цифрового) створює нові драйвери:

Gamification (Гейміфікація): Стимулювання інтересу через ігрові механіки (квести, QR-коди).

Personalization (Персоналізація): Драйвер «власного ритму» – використання індивідуальних аудіогідів та мобільних додатків, що нівелює страх перед «складним мистецтвом».

Висновки. 1.Біхевіоральні драйвери музейної аудиторії є багатовекторними: від раціонального пошуку знань до ірраціонального прагнення емоційного комфорту. 2.Національний музей Київська картинна галерея, інтегруючи сучасні виставки у класичний простір, ефективно використовує драйвер «когнітивного дисонансу», що стимулює увагу та критичне мислення відвідувача. 3.Ефективне управління музеєм у XXI столітті неможливе без моніторингу психологічних детермінант, оскільки «продається» не вхідний квиток, а трансформація особистості внаслідок контакту з мистецтвом. 4. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні нейроестетики як фундаментального підґрунтя біхевіоральних реакцій на артоб'єкти. Синтез маркетингових стратегій та глибокого розуміння біхевіоральної природи аудиторії формує нову парадигму мистецтвознавчого менеджменту. Взаємодія між ринковими інструментами (маркетинг образотворчого мистецтва) та психологічними стимулами (біхевіоральні драйвери) створює стійку екосистему, де мистецтво залишається ціннісно-орієнтованим, але водночас стає доступним і зрозумілим сучасному споживачеві. Подальші дослідження мають зосередитися на етичних межах використання поведінкових даних у культурному маркетингу.

Список використаних джерел

1. Akimov D. & Vakulenko Yu. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2023. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 345-346.

2. Акімов Д.І. Соціокультурне проєктування та складові методології соціальної інженерії в маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 1. С. 172–178.

3. Акімов Д. І. Методологія науково-дослідної роботи у сфері дослідження маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 4. С. 149–155.

4. Akimov D. & Vakulenko Yu. International socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum from 2022 to 2025. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 319-320.

5. Bourdieu, P. (1985). The market of symbolic goods. *Poetics.* 14 (1-2). P. 13-44. https://doi.org/10.1016/0304-

422X(85)90003-8.

6. Вакуленко Ю.Є., Корнієнко В.В., Акімов Д.І. Маркетинг образотворчого мистецтва та маркетинг цифрового мистецтва: алгоритми спільних проєктів. Матеріали VII Міжнародної наукової конференції *«Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології»* (19-20 листопада 2025 року). Київ : ІПСМ НАМ України. 2025. С. 84-87.

7. Vakulenko Yu & Akimov D. Algorithms of fine arts marketing in the current activities of the national museum "Kyiv Art Gallery". Матеріали VI Міжнародної наукової конференції *«Синтез мистецтв у сучасних соціокультурних процесах»* (30-31 жовтня 2025 року). Київ : НАМ України. 2025. С. 32-34

8. Vakulenko Yu. & Akimov D. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2024. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 350-352.

9. Vakulenko Yu. & Akimov D. National socio-cultural marketing projects of the "Kyiv art gallery" national museum in 2022-2025. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю *«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»* (10.04.2025). Київ : НАКККіМ, 2025. С. 338-339.

10. Maslow, H.S. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, P. 370-396. URL: https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm

Тадля Олександр Миколайович,
директор Центру виховної та культурно-дозвіллєвої роботи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах соціокультурних трансформацій, зумовлених глобалізаційними процесами та кризовими явищами, зокрема воєнного характеру, особливої актуальності набуває розвиток міських інноваційних платформ як форм організації культурного та соціального простору. У цих умовах культурні і креативні індустрії (далі за текстом – ККІ) виступають не лише як складова економічного розвитку, а як важливий ресурс формування соціальної згуртованості, збереження національної ідентичності та забезпечення психологічної стійкості населення.

Попередні наукові дослідження засвідчують значущість ККІ [5], [3] у формуванні інноваційного середовища. Зокрема, дослідження [1] підкреслюють роль культури як економічного та соціального ресурсу, де культурні ініціативи виступають рушієм розвитку [2]. У свою чергу, сучасні дослідження у сфері культурного менеджменту доводять, що ефективне управління культурними процесами сприяє формуванню відкритих інноваційних систем та підвищенню якості життя населення [4]. Водночас залишається недостатньо дослідженим питання ефективних управлінських моделей, які дозволяють інтегрувати культурні практики у систему розвитку територіальних громад.

Мета дослідження – визначити роль менеджменту ККІ як чинника розвитку міських інноваційних платформ (на прикладі діяльності комунального закладу культурно-інноваційної платформи (КЗ КІП) «ТепЛиця» місто Бровари) та оцінити його вплив на ефективність функціонування культурно-інноваційних просторів в умовах соціокультурних трансформацій.

Менеджмент ККІ можна визначити як систему управлінських підходів, спрямованих на організацію, координацію та розвиток культурних процесів із урахуванням економічних, соціальних і творчих чинників. У контексті міських інноваційних платформ це передбачає створення умов для розвитку креативного середовища, залучення різних соціальних груп до культурної діяльності та формування нових форматів взаємодії між учасниками культурного процесу.

Інтеграція сучасних управлінських підходів у діяльність культурно-інноваційних платформ передбачає застосування стратегічного планування, проєктного менеджменту, парт-

нерської взаємодії та гнучкого управління ресурсами. Важливим є також орієнтація на потреби аудиторії, що дозволяє адаптувати культурні продукти до актуальних соціальних запитів та підвищувати рівень залученості громадян до культурного життя.

Отже, менеджмент ККІ виступає важливим чинником розвитку міських інноваційних платформ, забезпечуючи їх ефективне функціонування, адаптацію до умов соціокультурних трансформацій та здатність відповідати на сучасні виклики.

Діяльність культурно-інноваційних платформ охоплює широкий спектр напрямів, зокрема організацію культурно-мистецьких заходів, освітніх програм, соціальних ініціатив, творчих проєктів та міжінституційних партнерств. У сучасних умовах ці платформи виконують не лише культурну, а й соціальну функцію, забезпечуючи простір для комунікації, підтримки та консолідації громади.

Практичний аналіз діяльності КЗ КІП «ТепЛиця» у січні–березні 2026 року засвідчує ефективність застосування сучасних управлінських підходів у сфері культури. Діяльність закладу у зазначений період характеризувалася високим рівнем інтенсивності, багатокомпонентністю та соціальною орієнтованістю. Зокрема, січень 2026 року відзначився поєднанням операційної діяльності із стратегічним плануванням, що передбачало проведення внутрішнього стратегічного тренінгу команди, спрямованого на узгодження цілей, функціональних ролей та пріоритетів розвитку закладу.

Упродовж досліджуваного періоду було реалізовано комплекс заходів, що охоплювали освітній, культурно-мистецький, національно-патріотичний, соціально-психологічний, етнокультурний та безпековий напрями діяльності. У лютому 2026 року забезпечено проведення 18 різнопланових заходів, що свідчить про високий рівень організаційної спроможності закладу, ефективність управління ресурсами та налагодженість партнерських взаємодій.

Систематизація основних напрямів діяльності КЗ КІП «ТепЛиця» у січні–березні 2026 року подана в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні напрями діяльності КЗ КІП «ТепЛиця» (січень–березень 2026 р.)

Напрям діяльності	Основні заходи (назви)	Партнерські організації	Соціальний ефект
Освітній	Тренінг «Профілактика емоційного вигорання»; семінар для педагогів «Сучасні освітні практики»; профорієнтаційна зустріч «Обери своє майбутнє»	Центр професійного розвитку педагогічних працівників; заклади освіти м. Бровари	Підвищення професійних компетентностей, розвиток освітнього середовища
Культурно-мистецький	Вистава «Зимові свята» (колектив «Невгамовні життєлюби»); літературний вечір до 155-річчя Лесі Українки; театралізований вечір сучасної поезії	Мистецькі школи; творчі колективи громади	Розвиток творчого потенціалу, популяризація української культури
Національно-патріотичний	Захід до Дня Соборності України «В єдності сила»; вечір-реквієм до Дня Героїв Небесної Сотні; акція «Семплер-вишиванка для захисника»	Військова частина 2260 Національної гвардії України; громадські організації	Формування громадянської свідомості, зміцнення національної ідентичності
Соціально-психологічний	Програма підтримки «Кіно&Клубок»; тренінг «Стресостійкість в умовах війни»; жіночий клуб «Сила в єдності»	ГО «Go. Relife 2.0»; психологи-практики	Психологічна підтримка населення, зниження рівня стресу
Культурно-просвітницький	Літературні вечори з Броварським ліцеєм №7;	Броварський ліцей №7; освітні установи	Підвищення культурного рівня, залучення

	інтелектуальна гра «Квіз до Дня Соборності»; тематичні культурні зустрічі		молоді
Етнокультурний	Масовий захід «Масниця в ТепЛиці»; майстер-класи з народних традицій	Місцеві громади, майстри народної творчості	Збереження традицій, розвиток локальної культури
Безпековий	Інформаційний захід «Мінна безпека: правила життя»	Профільні служби, ДСНС (за участю фахівців)	Підвищення рівня обізнаності та безпеки населення
Партнерський та міжінституційний	Міжшкільні заходи; спільні події з громадськими організаціями; координаційні зустрічі	Заклади освіти; ГО «Go. Relife 2.0»; мистецькі інституції	Розширення партнерської мережі, інтеграція ресурсів

Джерело: розробка автора

Аналіз представлених даних дозволяє констатувати, що важливою особливістю платформи є інтеграція різних форматів діяльності, що забезпечує багатовекторний вплив на громаду. Зокрема, налагоджено співпрацю із закладами освіти, громадськими організаціями, творчими колективами та професійними спільнотами. Такий підхід сприяє розширенню ресурсного потенціалу, підвищенню якості культурних послуг та інтеграції платформи у ширший соціокультурний простір.

Застосування сучасних управлінських підходів, зокрема стратегічного та проєктного менеджменту, гнучкого управління, командної взаємодії та орієнтації на потреби цільових аудиторій, забезпечує ефективність функціонування платформи. Водночас поєднання культурних, освітніх і соціальних ініціатив формує цілісну модель розвитку, що відповідає сучасним викликам.

За результатами діяльності у січні–березні 2026 року спостерігається позитивна динаміка розвитку платформи, що проявляється у стабільному зростанні відвідуваності заходів, розширенні аудиторії, підвищенні рівня впізнаваності та зміцненні іміджу як відкритого культурно-інноваційного простору. Це підтверджує ефективність менеджменту ККІ як інструменту розвитку міських інноваційних платформ.

Отже, результати дослідження дають підстави стверджувати, що менеджмент ККІ виступає важливим чинником розвитку міських інноваційних платформ в умовах соціокультурних трансформацій. Досвід діяльності КЗ КІП «ТепЛиця» засвідчує, що сучасні управлінські підходи у сфері культури забезпечують не лише розвиток культурних індустрій, а й виконують важливі функції, спрямовані на зміцнення соціальної стійкості, формування національної ідентичності та підвищення якості життя громади.

Список використаних джерел

1. Безугла Л., Лазакович І. Креативні індустрії та креативна економіка: досвід України в умовах війни / Л. Безугла, І. Лазакович // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 63. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-30I

2. Плецан Х. В. Роль освітніх хабів у процесі формування успішних культурних менеджерів креативних індустрій / Х. В. Плецан // Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій : матеріали Всеукраїнської конференції. Київ : КНУТД, 2022. С. 53–55.

3. Трач Ю. В. Культурні та креативні індустрії в цифровому середовищі: можливості й перспективи / Ю. В. Трач // Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. 2024. Вип. 7. С. 110–122.

4. Максимовська Н. Менеджмент культури в контексті сучасної культурної політики / Н. Максимовська // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2023. № 45. С. 163–169. DOI: https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.655

5. Тадля О. М. Культурні і креативні індустрії в закладах вищої освіти України: сучасні тенденції та перспективи розвитку / О. М. Тадля // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2024. № 4. С. 98–105.

Коваленко Єлена Ярославівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО КИТАЮ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Сучасні процеси глобалізації актуалізують дослідження управлінської культури як одного з ключових чинників соціально-економічного розвитку суспільств. Особливий інтерес у цьому контексті становить Китай, який демонструє унікальну модель поєднання глибоко вкорінених цивілізаційних традицій із динамічними модернізаційними трансформаціями. Це зумовлює необхідність осмислення управлінської культури сучасного Китаю як складного культурно-цивілізаційного феномену, що формується на перетині традиційних регулятивних систем і новітніх управлінських практик.

Метою доповіді є аналіз цивілізаційних основ управлінської культури сучасного Китаю та виявлення ключових трансформаційних тенденцій її розвитку в умовах глобальних змін.

Теоретико-методологічною основою дослідження є цивілізаційний підхід, відповідно до якого управлінська культура розглядається як культурний регулятивний механізм, що забезпечує організацію соціальних взаємодій та відтворення соціальної цілісності. У цьому контексті управління постає не лише як інструментальна діяльність, а як форма культурної організації суспільства, в якій поєднуються цінності, норми, традиції та інституційні практики [1]. Це дозволяє розглядати управлінські системи як похідні від глибинних культурних матриць.

Цивілізаційні основи управлінської культури Китаю формувалися під впливом конфуціанської традиції, яка визначає специфіку соціальної організації та владних відносин. Ключовими характеристиками цієї традиції є ієрархічність, орієнтація на соціальну гармонію, моральна легітимація влади та пріоритет колективних інтересів над індивідуальними. Конфуціанська етична система закріплює уявлення про належний порядок соціальних відносин, заснований на взаємних обов'язках, повазі до старших і відповідальності правителів перед суспільством [2]. Важливу роль відіграють також неформальні соціальні зв'язки (*guanxi*), які виступають своєрідним культурним регулятором управлінських процесів, забезпечуючи довіру, координацію та стабільність взаємодій [3].

У сучасному Китаї управлінська культура зберігає свою цивілізаційну основу, водночас зазнаючи суттєвих трансформацій. Її структурною особливістю є поєднання централізованої ієрархічної системи управління з елементами мережевої взаємодії. Держава відіграє визначальну роль у стратегічному управлінні, формуючи загальні вектори розвитку, тоді як на рівні організацій та бізнесу активно використовуються гнучкі механізми координації та адаптації.

Суттєвим чинником трансформації управлінської культури є вплив глобалізації, що сприяє запозиченню та адаптації західних управлінських практик. У результаті формується гібридна модель, у якій традиційні культурні регулятори поєднуються з сучасними інструментами управління. Це виявляється у впровадженні інноваційних підходів, розвитку корпоративної культури, орієнтації на ефективність і конкурентоспроможність [4]. Така гібридизація свідчить про здатність китайської управлінської культури до адаптації без втрати цивілізаційної ідентичності.

Водночас процеси трансформації супроводжуються низкою суперечностей. З одного боку, ієрархічна структура та централізація забезпечують стабільність і керованість соціальних процесів; з іншого – вони можуть обмежувати інноваційність і гнучкість управління. Подібно, широке використання неформальних зв'язків сприяє ефективній координації, але водночас створює ризики непрозорості та залежності від персональних відносин.

Отже, управлінська культура сучасного Китаю постає як динамічний цивілізаційний

феномен, що поєднує традиційні культурні засади з сучасними формами організації управління. Її розвиток відбувається у напрямі гібридизації, яка забезпечує адаптацію до глобальних викликів, зберігаючи при цьому внутрішню культурну цілісність. Це дозволяє розглядати китайську модель як одну з альтернативних траєкторій розвитку управлінської культури у глобальному світі.

Список використаних джерел

1. Hofstede G. Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations. 2nd edn. Thousand Oaks: Sage, 2001. 295 p.
2. Tu W.-M. Confucian traditions in East Asian modernity: Moral education and economic culture in Japan and the Four Mini-Dragons. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998. 316 p.
3. Warner M. Managing across diverse cultures in East Asia: Issues and challenges in a changing globalized world. London: Routledge, 2010. 428 p.
4. Child J. China and international business: Trends and perspectives. London: Routledge, 2009. 264 p.

Науменко Вікторія Сергіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Святненко Анна Василівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МАРКЕТИНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕАТРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасних умовах маркетинг став важливою частиною розвитку театральних установ. Пори свою культурну місію, театри потребують продуманих маркетингових підходів.

Водночас маркетинг у сфері культури має специфічні особливості, які відрізняють його від суто комерційної діяльності. Його суть полягає у поєднанні економічних та і соціокультурних аспектів. З одного боку, він допомагає забезпечити фінансову стабільність театру та розширити його авдиторію, з іншого – сприяє задоволенню потреб глядачів [2, с. 157].

Ефективний розвиток театру неможливий без чіткої маркетингової стратегії, яка передбачає дослідження ринку, визначення цільової авдиторії, розробку способів залучення нових глядачів, формування репертуару, а також підтримку інтересу постійних глядачів та підвищення конкурентоспроможності установи. Усі ці складові засновані на базових принципах та функціях маркетингу трансформуються у послідовні етапи та визначають напрями подальшого розвитку театру.

Невід'ємною частиною маркетингової стратегії є сегментація авдиторії. Театральні глядачі – не однорідна група, яка розділяється за віком, рівнем доходу, культурними інтересами та частотою відвідування. Існує кілька сегментів відвідувачів: постійні, ситуативні та потенційні. Кожен із цих сегментів потребує окремого підходу, комунікації та залучення.

Також важливе місце у маркетинговій діяльності театру займає позиціонування, яке засновується на унікальній торговій пропозиції.

Поняття «унікальна торгова пропозиція» було введено дослідником Россером Рівзом у 1960 році. У своїй праці «Реальність в рекламі» він підкреслював, що ефективна реклама полягає у донесенні чітко сформульованої неповторної переваги продукту до максимально широкої авдиторії з мінімальними витратами [1, с. 25].

У класичному трактуванні «унікальна торгова пропозиція» включає три основні компоненти. По-перше, рекламне повідомлення має містити конкретну цінність для споживача. По-друге, пропозиція повинна акцентувати увагу на неповторних характеристиках продукту, які або відсутні у конкурентів, або раніше не були ними належним чином представлені. По-третє, пропозиція має бути достатньо переконливою для того, щоб зацікавити широку авди-

торію.

Разом із тим, у театральній сфері «унікальна торгова пропозиція» потребує адаптації, так як театральний продукт є нематеріальним, створюється у творчому середовищі та значною мірою залежить від емоційного сприйняття глядачів.

Для театру «унікальна торгова пропозиція» може створюватися завдяки таким складовим: художній стиль і режисерський підхід, репертуар, рівень акторської майстерності та нематеріальні складові (атмосфера, місія, додаткові заходи тощо). Наприклад, один театр може позиціонувати себе як майданчик для експериментального мистецтва, інший – як осередок класики.

Важливо сказати про те, що зміни у сучасному культурному середовищі також впливають на маркетинг. Розвиток цифрових технологій та глобалізація суттєво розширили межі театрального маркетингу: тепер він не обмежується просуванням окремих вистав, а трансформується в комплексну взаємодію з авдиторією, зокрема і на міжнародному рівні. Це вимагає впровадження нових комунікаційних підходів.

Серед сучасних підходів до комунікації можна виділити digidal-маркетинг. Завдяки соціальним мережам театри мають можливість анонсувати прем'єри, відкривати процес, який відбувається залаштунками, публікувати короткі відео у форматі інтервю і подкасів з акторами та трансляції фрагментів вистав. Такий контент допомагає театру формувати лояльну спільноту з постійних і нових глядачів та отримувати зворотній зв'язок від неї.

Результативність маркетингової діяльності значною мірою залежить від системного використання відповідних інструментів і методів просування.

Одним із базових підходів до формування маркетингової стратегії є концепція маркетинг-міксу 4P, запропонована Едмундом Джером Маккарті у 1960 році у книзі «Basic Marketing: A Managerial Appoach». [4, с. 1] Вона охоплює такі елементи як продукт, ціну, місце розповсюдження та просування.

Згодом ця модель була адаптована для використання у сфері послуг. Бернард Бумс та Мері Бітнер у 1981 році запропонували розширення маркетинг-міксу до 7P, доповнивши її такими елементами як люди, процеси та матеріальне оточення. Урахування цих складових дало змогу точніше враховувати особливості діяльності у сфері послуг, до якої належить театр [4, с. 249].

Аналізуючи цю модель науковці І. В. Городняк та В.О. Констанжи підкреслюють, що розширення маркетинг-міксу є логічним кроком у розвитку маркетингу, де ключову роль відіграє послуга. Театр як культурна інституція передбачає взаємодію глядача з виставою та усім процесом її створення, персоналом та матеріальним середовищем, де вона проходить.

Якщо розглядати кожну складову маркетинг-міксу окремо, у театральній сфері вони набувають такого значення:

– продукт – вистава разом з усім, що її супроводжує;
– ціна – вартість квитка, система знижок, абонементи тощо;
– місце – фізична будівля театру, зручність придбання квитків та легкий спосіб знаходження інформації про конкретний театр через SEO-налаштування;
– просування – реклама, PR-заходи, присутність
– люди – актори, режисери, касири, гардеробники та всі, хто має вплив на глядацький досвід;
– процеси – якість усіх етапів взаємодії глядача з театром від купівлі квитка до виходу із закладу після вистави;
– матеріальне оточення – інтер'єр театру, якість сцени, музичного супроводу та освітлення, зручність крісел та усе, що глядач бачить та відчуває фізично.

Отже, маркетинг у театральній сфері має комплексний характер і поєднує в економічні та соціокультурні складові. Використання сучасних підходів, зокрема концепції унікальної торгової пропозиції, сегментування авдиторії та маркетинг-міксу, з урахуванням особливостей культурного продукту, нових додаткових підходів для комунікації з глядачем та змін у

поведінці авдиторії, сприяє ефективному розвитку театральних установ та їх адаптації до сучасних умов.

Список використаних джерел

1. Андруховець Н. В. Розробка механізму застосування маркетингу аутентичності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємства: кваліфікаційна робота зі спец. «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». Суми, 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3367a990-54f9-49ba-ae39-acfaeeffa636/content (дата звернення: березень, 2026р)
2. Головач Н. М. Роль маркетингу в діяльності сучасних закладів культури. *Культура і сучасність : альманах*. 2023. № 1. С. 156–161.
3. Городняк, І., & Констанжи, В. Маркетингове управління діяльністю театральної сфери України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6753/6694 (дата звернення: березень 2026).
4. Demystifying McCarthy's 4 P's of the Marketing Mix: To Be or Not to Be. (2018). European Journal of Business and Management Research, 3(4), 1-3. https://doi.org/10.24018/ejbmr.2018.3.4.14
5. SERVICES MARKETING MIX – THE 7 P's FRAMEWORK OF BOOMS AND BITNER. (2019). 6(2), 248-251 URL: https://ijrar.org/papers/IJRAR19K1206.pdf (дата звернення: березень 2026р)

Тимохина Любов Григорівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Святненко Анна Василівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Сучасний розвиток культурних та креативних індустрій характеризується активним пошуком нових форм організації культурної діяльності. Зміна соціокультурних потреб суспільства, розвиток цифрових технологій та трансформація моделей культурного споживання зумовлюють необхідність впровадження інноваційних підходів у культурному менеджменті. У цьому контексті особливої актуальності набувають інтерактивні формати культурних подій, що передбачають активну участь аудиторії у мистецькому процесі.

Культурний менеджмент у сучасному науковому дискурсі розглядається як складна система організації культурної діяльності, що поєднує управлінські, творчі та комунікаційні компоненти. Він спрямований на формування ефективних моделей взаємодії між культурними інституціями та аудиторією, а також на створення умов для розвитку культурного середовища [1, с. 45]. У цьому контексті важливим є пошук інноваційних форм організації культурних подій, здатних відповідати сучасним запитам суспільства.

Однією з ключових характеристик сучасних культурних індустрій є орієнтація на економіку вражень, у межах якої культурний продукт набуває цінності завдяки емоційному досвіду, що отримує споживач. Як зазначають Б. Пайн та Дж. Гілмор, сучасний глядач прагне не лише спостерігати, а й бути безпосереднім учасником події [4, с. 23]. Це зумовлює активне впровадження інтерактивних та імерсивних форматів у різних сферах мистецтва.

Особливий потенціал для реалізації таких форматів має циркове мистецтво, яке є синтетичним за своєю природою та поєднує елементи театру, хореографії, музики та акробатики. У сучасному культурному просторі цирк трансформується з традиційного видовища у багатофункціональний культурний простір, орієнтований на створення унікального глядацького досвіду.

Світовий досвід демонструє ефективність впровадження інноваційних підходів у цирковому мистецтві. Зокрема, концепція «нового цирку», представлена у діяльності Cirque du

Soleil, передбачає відмову від класичної структури циркової вистави на користь драматургічно цілісного шоу, що поєднує різні види мистецтва. Такий підхід сприяє формуванню нової моделі організації циркового продукту, орієнтованої на художню цілісність та емоційне залучення глядача [2, с. 78].

Важливим напрямом розвитку циркового мистецтва є імерсивні формати, які передбачають занурення глядача у художній простір вистави. У межах таких проєктів аудиторія отримує можливість взаємодіяти з артистами, вільно переміщатися у просторі та формувати індивідуальну траєкторію сприйняття. Це створює новий рівень культурної комунікації та підвищує рівень залученості глядача [3, с. 101].

Окремої уваги заслуговують циркові лабораторії як інноваційна форма організації творчого процесу. Вони функціонують як експериментальні платформи, де відбувається розробка нових циркових номерів, пошук нових художніх рішень та апробація сучасних мистецьких практик. Такий формат сприяє розвитку креативності та оновленню циркового мистецтва [5, с. 112].

У сучасній культурній практиці також активно використовуються інтерактивні форми організації циркової діяльності, зокрема відкриті репетиції, освітні програми, майстер-класи та театралізовані екскурсії. Ці формати забезпечують безпосередню взаємодію між глядачем і мистецьким процесом, що сприяє формуванню стійкого інтересу до циркового мистецтва [1, с. 45].

Прикладом впровадження інноваційних інтерактивних форм є проєкт «У серці манежу», який реалізується на базі циркової інституції та поєднує елементи екскурсії, театралізованого дійства та контактної взаємодії з артистами і тваринами. Особливістю проєкту є створення інтерактивного середовища, у якому глядач стає активним учасником культурної події. Це дозволяє не лише популяризувати циркове мистецтво, а й формувати нові моделі культурної комунікації [4, с. 67].

Отже, інноваційні інтерактивні форми організації циркового мистецтва постають одним із ключових чинників розвитку культурних та креативних індустрій у сучасних умовах. Їх впровадження зумовлює не лише оновлення змісту та форм культурної діяльності, а й трансформацію самої моделі взаємодії між культурною інституцією та аудиторією. У цьому контексті циркове мистецтво поступово переходить від традиційної репрезентативної функції до створення комплексного культурного досвіду, що базується на принципах партисипативності, емоційного залучення та інтерактивності [3, с.101]

Застосування інтерактивних підходів сприяє підвищенню рівня залученості глядача, формуванню стійкого інтересу до циркового мистецтва та розширенню його цільової аудиторії. Водночас такі формати забезпечують нові можливості для розвитку креативного потенціалу митців, стимулюють міждисциплінарну взаємодію та інтеграцію різних видів мистецтва у межах єдиного культурного продукту. Важливою перевагою інноваційних форм є їхня здатність адаптуватися до змін соціокультурного середовища та відповідати сучасним запитам суспільства [2, с.78].

Перспективи подальшого розвитку циркового мистецтва безпосередньо пов’язані з розширенням інтерактивних практик, впровадженням імерсивних технологій, цифрових інструментів та новітніх форматів культурної комунікації. Особливого значення набуває поєднання традиційних циркових елементів із сучасними технологічними рішеннями, що дозволяє створювати інноваційні мистецькі продукти та підвищувати конкурентоспроможність циркових інституцій у системі культурних та креативних індустрій [5, с.112]. Інтерактивні форми організації циркового мистецтва визначають стратегічний напрям його розвитку та виступають основою для формування нових культурних практик у XXI столітті [1, с.45].

Список використаних джерел

1. Гринько О. М. Менеджмент соціокультурної діяльності : навч. посіб. Київ: НАКККіМ, 2017. 296 с.
2. Корнієнко В. В. Менеджмент культурних проєктів : навч. посіб. Київ : НАКККіМ, 2019. 180 с.
3. Лендрі Ч. Креативне місто : інновації у культурі та економіці : пер. з англ. Київ : ArtHuss, 2020. 384 с.
4. Пайн Б. Дж., Гілмор Дж. Г. Економіка вражень : пер. з англ. Київ : Наш формат, 2020. 272 с.
5. Флоріда Р. Креативний клас : люди, що змінюють майбутнє : пер. з англ. Київ : Наш формат, 2018. 432 с.

Флоренко Аліна Геннадіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ВІЗУАЛЬНИЙ СТОРИТЕЛІНГ ЯК МЕТОД ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЛОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В INSTAGRAM І TIKTOK

Соціальні мережі вже давно перестали бути просто місцем для спілкування. Сьогодні це повноцінний інструмент, через який можна розповідати про культуру, місто і навіть формувати ставлення людей до певних речей. Для культурних та інформаційних установ в Одесі (музеї, бібліотеки, культурні центри) це велика можливість привернути увагу до місцевої спадщини.

Але тут важливо розуміти одну річ: просто публікувати новини вже недостатньо. Якщо раніше було ок написати «завтра відбудеться виставка», то зараз такий формат мало кого зачіпає. Людям цікаво не просто знати факт, а відчути емоцію, зануритись в атмосферу. Саме тому потрібно переходити від сухого інформування до історій. І тут на перший план виходить візуальний сторітелінг – тобто розповідь через фото та відео.

Найкраще для цього підходять Instagram і TikTok. Це платформи, де люди сприймають інформацію швидко і візуально. Тобто спочатку вони дивляться, а вже потім читають (і то не завжди). Особливо це стосується молоді, яка звикла до коротких відео і «кліпового мислення».

Соціальні мережі виконують кілька важливих функцій:

1) вони допомагають комунікувати з людьми – тобто не просто говорити, а вести діалог;

2) через контент можна формувати цінності – наприклад, показувати, що культура – це цікаво і сучасно;

3) завдяки лайкам, коментарям і переглядам можна зрозуміти, що реально подобається аудиторії.

Якщо говорити про різницю між Instagram і TikTok, то вона досить відчутна.

Instagram – це більше про естетику. Там важливо, щоб усе виглядало красиво і гармонійно: стрічка, сторис, відео. Люди заходять туди «подивитись», тобто надихнутись, побачити щось стильне. Тому через Instagram зручно створювати образ Одеси як красивого, атмосферного міста з історією і шармом.

TikTok же зовсім інший. Там головним є живість, простота і тренди. Не обов'язково ідеальна картинка, важливішою буде емоція, гумор і швидкість. Саме тому TikTok добре підходить, щоб показати сучасну Одесу, зруйнувати стереотипи і зробити культуру ближчою до людей. Наприклад, замість сухого відео про музей можна:

– зняти короткий ролик з цікавим фактом;

– додати популярний звук;

– або зробити жарт, який зрозуміє молодь.

Зараз багато культурних установ вже є в соцмережах, але проблема в тому, що вони часто використовують їх як дошку оголошень. Тобто просто публікують інформацію про події. Це не погано, але цього замало.

Люди не хочуть читати «афішу» – вони хочуть історію. І тут якраз допомагає візуальний сторітелінг. Це коли кожен пост або відео – це маленька історія, яка має початок, ідею і емоцію. Героєм такої історії може бути хто завгодно:

– відома людина, пов'язана з Одесою;

– цікавий експонат у музеї;

– працівник закладу;

– або навіть звичайний відвідувач.

Наприклад, можна не просто показати стару фотографію, а розповісти: «Це фото зробили 100 років тому. Уявіть, що ці люди зараз стояли б тут же, на цій вулиці…». І одразу з'являється інтерес. Для Одеси візуальний сторітелінг – це взагалі дуже сильний інструмент, бо місто має свій унікальний характер. Його можна передавати через:

– Відомі місця – море, дворики, архітектуру.

– Історії з минулого – але не сухо, а «оживлено».

– Атмосферу – гумор, легкість, той самий «одеський вайб».

Наприклад, навіть серйозну тему можна подати легко, з іронією і це буде працювати краще.

Також важливо показувати «живу» сторону культури. Не тільки експонати, а й людей:

– як готують виставку;

– що відбувається за кадром;

– як реагують відвідувачі.

Це робить контент більш щирим і близьким.

Ще один важливий момент – регулярність і різноманітність. Якщо сторінка постійно активна, з різними форматами (відео, сторис, закулісся, гумор), вона виглядає живою. А це набагато більше притягує людей.

У результаті використання візуального сторітелінгу дає кілька важливих плюсів:

– більше людей дізнаються про культурні місця;

– з'являється інтерес і бажання прийти офлайн;

– формується сучасний образ Одеси;

– залучається нова аудиторія, особливо молодь.

Тобто соцмережі – це не просто «вести сторінку», а реальний інструмент популяризації культури. І якщо використовувати їх правильно, можна зробити так, що про Одесу будуть говорити не тільки як про курорт, а і як про культурно цікавий і живий простір.

Список використаних джерел

1. Kaplan A. M., Haenlein M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media // Business Horizons. 2010. https://www.researchgate.net/publication/222403703_Users_of_the_World_Unite_The_Challenges_and_Opportunities_of_Social_Media

2. Kietzmann J. H., Hermkens K., McCarthy I. P., Silvestre B. S. Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media // Business Horizons. 2011. https://www.researchgate.net/publication/227413605_Social_Media_Get_Serious_Understanding_the_Functional_Building_Blocks_of_Social_Media

3. DataReportal. Digital 2024: Global Overview Report. https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report

4. Міністерство культури та інформаційної політики України: офіц. вебсайт. URL: https://mcip.gov.ua

5. Український культурний фонд: офіц. вебсайт Аналітичні матеріали щодо цифровізації культури. URL: https://ucf.in.ua

Ясько Максим Миколайович,
здобувач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Святненко Анна Василівна,
кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ВОЛОНТЕРСЬКА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА ПІДТРИМКА ВІЙСЬКОВИХ І ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОУНБ ІМ. В. ОТАМАНОВСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України соціокультурні установи опинились перед необхідністю оперативної адаптації до кризових викликів та переосмислення власної суспільної ролі. Бібліотеки, поряд із виконанням традиційних інформаційно-комунікативних функцій, трансформувались у простори громадської солідарності, волонтерської мобілізації та соціальної підтримки. Показовим прикладом такої трансформації є діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Отамановського, яка в умовах війни поєднала професійну роботу з масштабною волонтерською та гуманітарної діяльністю.

Найбільш інтенсивним у плані мобілізації ресурсів став 2022 рік, коли волонтерська діяльність колективу була розгорнута одразу після початку повномасштабного вторгнення. На цьому етапі ініціативи мали переважно екстрений характер, однак охоплювали значні обсяги фінансової, матеріальної та організаційної допомоги. Пріоритетними напрямами стали підтримка Збройних сил України, допомога пораненим військовослужбовцям, забезпечення харчування та виготовлення маскувальних засобів.

Одним із перших кроків стала фінансова підтримка армії та територіальної оборони. Загалом колективом бібліотеки було зібрано понад 100 тис. грн. Зокрема, у березні 2022 р. кошти, заплановані на святкові заходи, були перенаправлені на потреби ЗСУ. Працівники також надавали адресну допомогу колегам-військовослужбовцям, зокрема на ремонт військової техніки та придбання спеціального обладнання. Бібліотека продовжила співпрацю з військовими підрозділами, партнерські зв'язки з якими були налагоджені ще з 2014 року [3].

Важливим напрямом стала участь у забезпеченні харчування військовослужбовців. Навесні 2022 року близько 30 працівників бібліотеки щоденно долучались до організації роботи їдальні для ЗСУ. Профспілковий комітет забезпечував логістичну підтримку, а самі бібліотекарі здійснювали закупівлю продуктів та засобів гігієни. У цьому ж просторі було створено тематичну книжкову полицю для військових, що підкреслювало поєднання матеріальної та культурної підтримки.

Паралельно бібліотека розгорнула допомогу пораненим захисникам, які проходили лікування у медичних закладах Вінниці. За зібрані кошти закуповували речі першої необхідності, які передавали безпосередньо до шпиталів. У приміщенні бібліотеки також функціонував волонтерський пункт, де під час повітряних тривог працівники виготовляли маскувальні костюми типу «кікімора», шили жилетки, плели теплі речі та збирали гуманітарну допомогу.

Уподовж 2023 року волонтерська діяльність набула більш системного та організаційно впорядкованого характеру. Були продовжені ініціативи попереднього року, однак, вони реалізувались вже в межах сталих форм співпраці та партнерства. Працівники бібліотеки регулярно виготовляли маскувальні сітки, окопні свічки, обереги, теплі речі для військових. Водночас здійснювались цільові збори коштів і гуманітарної допомоги для конкретних підрозділів та осіб.

Протягом року колектив бібліотеки акумулював близько 70 тис. грн на підтримку ЗСУ. Значна частина допомоги мала адресний характер і спрямовувалась як на діючих військових,

так і на членів родин працівників бібліотеки. Окремим напрямом стала підготовка та відправлення посилок на передові позиції, зокрема для механізованих бригад, що перебували в зоні бойових дій [4].

У 2023 році бібліотека також виконувала важливу гуманітарну функцію, організовувала пункт збору допомоги для жителів Херсонщини, що постраждали внаслідок підриву Каховської ГЕС [1; 2]. Це засвідчило здатність установи оперативно реагувати на надзвичайні ситуації загальнонаціонального масштабу.

Наступний рік продемонстрував подальше якісне зростання волонтерської діяльності та її професіоналізацію. Найпотужнішим напрямом стало виготовлення маскувальних костюмів нового типу, кількість яких значно перевищила показники попередніх років. Формування сталих волонтерських «майстерень» свідчить про інституалізацію допомоги та накопичення практичного досвіду.

Загальна сума фінансової підтримки у 2024 році становила близько 60 тис. грн. Водночас зросла кількість індивідуальних адресних внесків і благодійних акцій. Активізувалась співпраця з громадськими організаціями, участь у благодійних концертах, акціях та відвідинах військових шпиталів. Соціокультурна ініціатива «Бібліотека – захиснику України» набула нового змісту, поєднуючи матеріальну допомогу з культурною підтримкою захисників країни [5].

Окрему складову діяльності становила підтримка внутрішньо переміщених осіб, кількість яких істотно зросла з перших місяців війни. Бібліотека забезпечила безкоштовний доступ ВПО до ресурсів та послуг, реалізовувала низку культурно-мистецьких й освітніх проєктів, спрямованих на соціальну адаптацію та психологічну підтримку. Значну роль відігравав клуб «#ЄДИНІ», у межах якого проводились арттерапевтичні та інтеграційні заходи у співпраці з громадськими й міжнародними організаціями.

Важливим напрямом соціальної підтримки стала інклюзивна діяльність бібліотеки. Центр забезпечував безбар'єрний доступ до інформації для осіб з інвалідністю, зокрема завдяки спеціалізованим технічним засобам і поповненню фондів літератури шрифтом Брайля. Інформаційна підтримка здійснювалась також через тематичні онлайн-ресурси, що сприяло соціальній інтеграції та самореалізації користувачів.

Отже, можна констатувати, що Вінницька ОУНБ ім. В. Отамановського не лише зберегла безперервність своєї діяльності в умовах воєнного стану, а й суттєво розширила соціокультурну функцію. Бібліотека трансформувалась у багатофункціональний центр волонтерської, гуманітарної та психологічної підтримки, що підкреслює важливу роль бібліотечних установ як осередків громадської згуртованості та стійкості в кризових умовах.

Список використаних джерел

1.Вінницька обласна бібліотека збирає книги для Чорнобаївки: збір проходить в ВОУНБ ім. В. Отамановського. СУСПІЛЬНЕ:НОВИНИ : 09.02.2023. URL: https://suspilne.media/380162-vinnicka-oblasna-biblioteka-zbirae-knigi-dla-cornobaivki/ (дата звернення: березень 2026).

2.Книги для військових зібрали у Вінницькій бібліотеці імені Валентина Отамановського:[в ВОУНБ ім. В. Отамановського збираються кн. для книгозбірень Чорнобаївки]. Письменники України. 11.02.2023. URL: http://surl.li/ouroe (дата звернення: березень 2026).

3.Пояснювальна записка до звіту про діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського у 2022р. URL: https://library.vn.ua/downloads/zvit-2022.doc (дата звернення: березень 2026).

4.Пояснювальна записка до звіту про діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського у 2023 р. URL: https://library.vn.ua/pro-biblioteku/oficzijna-informacziya (дата звернення: березень 2026).

5.Пояснювальна записка до звіту про діяльність Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського у 2024 р. URL: https://library.vn.ua/pro-biblioteku/oficzijna-informacziya (дата звернення: березень 2026).

Вовк Ніна Олександрівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Музеї за своєю суттю є консервативними установами, і цей консерватизм значною мірою має позитивний бік. Їхнє головне завдання – зберігати ключові культурні артефакти від руйнівного впливу часу для майбутніх поколінь. У сучасному світі ця функція набуває особливої важливості. Чим стрімкіше змінюється світ, тим більш необхідним стає пошук точки опори, перспективи або критерію, які допомагають зберегти ідентичність у вирі постійних трансформацій. Виконання цієї місії вимагає, щоб музеї перебували не на узбіччі, а в самому серці історичних процесів. Важливо, щоб вони не залишалися осторонь від суспільних трансформацій та викликів часу. Музейні працівники мають опановувати стратегічне мислення і підходи, які допомагають передбачати нові тенденції та адаптуватися до змін.

У сучасній Україні сформовано розгалужену мережу закладів музейного типу різної форми власності: державної, комунальної, відомчої та приватної. Попри значний розвиток і популярність інтернет-ресурсів, культурні надбання, що зберігаються в музеях, залишаються вагомими джерелами, які вдало поєднують історичні традиції, архітектуру, мистецтво та ремесла. Українські музеї відіграють важливу роль у збереженні історичних, природничих і культурних цінностей різних епох, представляючи суспільству ключові артефакти матеріальної культури. Водночас вони документують сучасні процеси і явища, відображаючи їх у своїх колекціях.

Науковці зазначають, що «успішність музею визначається через ряд ключових аспектів, які включають стратегічне планування, привертання аудиторії різними методами, ефективне збереження та розвиток колекцій, адекватне фінансове управління, а також впровадження інноваційних технологій для поліпшення музейного досвіду відвідувачів. Дотримання цих принципів є важливим для забезпечення успішної роботи музейних закладів та збереження їхньої важливої ролі в культурному житті суспільства. Тільки через систематичне дотримання цих принципів музеї можуть існувати як ефективні та значущі культурні установи, які надихають та освічують публіку, а також зберігають та просувають культурну спадщину нащадків» [2, с. 83].

Музейний менеджмент є специфічною галуззю управління, яка об’єднує теоретичні й практичні аспекти керування ресурсами музею та його персоналом. Його основною метою є впровадження місії музею у довготривалій перспективі та досягнення актуальних цілей, що випливають із цієї місії. Об’єктом музейного менеджменту є людські, технічні й ресурсні складові, які мають особливі унікальні характеристики, що враховуються в процесі управління. До ключових рис належать: по-перше, унікальність кожного музею та його колекцій ставить виклики для оцінки і порівняння, ускладнюючи стандартизацію, визначення обсягу та меж потенціалу. По-друге, цінність музею, його експонатів і роль на місцевому рівні не піддається економічному вимірюванню, а оцінка може бути лише суб’єктивною. По-третє, унікальність кожного музею незалежно від його масштабів чи класифікації є важливою характеристикою, що приваблює специфічну аудиторію відвідувачів.

О. Мілашовська та К. Хаустова зазначають, що «в контексті сучасних тенденцій важливими задачами музейного менеджменту поряд з традиційними, що охоплюють організацію музейної діяльності є: розробка стратегії фінансового забезпечення (аналіз та формування

джерел наповнення бюджету музею а також раціонального розподілу фінансових потоків); розвиток маркетингових технологій та комунікацій; упровадження інновацій спрямованих на перехід від консервативних експозицій на актуальні, експресивні та емоційні осередки розвитку культури та естетичного дозвілля; справдження інформаційних технологій та розширення комунікацій з іншими сферами культури і бізнесу, зокрема інтегративна співпраця з туристичними агенціями, науковими установами, готельно-ресторанним, туристичним бізнесом, сферою спорту і розваг» [1, с. 146].

Незважаючи на окремі заходи, спрямовані на підтримку і розвиток української культури на державному та регіональному рівнях, а також визнання важливої ролі музеїв, потенціал їхнього розвитку як осередків історичного досвіду, центрів збереження самобутньої культури та важливих точок туристичних маршрутів в Україні залишається реалізованим лише частково. Сьогодні фахівці одностайно оцінюють стан розвитку багатьох установ музейної галузі як кризовий. Така ситуація зумовлена низкою об'єктивних чинників, серед яких основними є недостатнє державне фінансування, брак інвестицій у музейні об'єкти та їх розвитку, політичні й соціальні кризи, а також багаторічна практика залишкового принципу фінансування культурної спадщини.

Проблеми музейної справи загострилися після початку військової агресії Росії у 2014 році. Сьогодні музеї виходять за межі традиційних функцій накопичення, вивчення та демонстрації культурно-історичних цінностей за допомогою артефактів. Зберігаючи предмети, які мають донести спадок наступним поколінням, музеї трансформуються у скарбницю духовності та національної культури, стають центрами формування певних імперативів сприйняття та системи цінностей у суспільстві, осередками культурного опору та інституціями збереження національної спадщини, що об'єднує націю й береже її історичну пам'ять навіть у найважчі часи.

Досліджуючи діяльність музейних установ в умовах війни, дослідники доходять висновку, що «музеї зберігають цінності, накопичують та поширюють знання, вивчаючи і демонструючи унікальні пам'ятки матеріальної культури. У час війни, коли російські музейники створюють пропаганду, схвалюють агресію та беруть участь у незаконних переміщеннях українських колекцій, музеї України стають частиною національної безпеки» [4, с. 233].

Л. Кузнецова зауважує, що «з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. сфера культури загалом і музеї зокрема зазнали найбільших втрат за всю історію незалежності. Частину музеїв знищено або пошкоджено, пограбовано і вивезено до РФ музейні колекції з тимчасово окупованих територій. Більшість музеїв виявилися не готовими до евакуації музейних фондів. Значно вигідніші умови для евакуації і збереження колекцій мали музеї західних регіонів. Оцінка наслідків втрат музейної спадщини, впровадження сучасних інноваційних технологій із захисту і збереження музейних колекцій, зокрема оцифрування музейних фондів України і створення єдиного електронного реєстру музейних цінностей, реституція культурних цінностей після закінчення війни, мають бути першочерговими завданнями державних і місцевих органів влади у питаннях збереження і захисту національно-культурної спадщини України» [3, с. 189].

Отже, стан суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України вимагає нових підходів до діяльності традиційних музеїв. Для покращення ситуації в музейній сфері необхідно зосередитися на інтеграції інноваційних форм і методів державного управління на основі світового досвіду. Концептуальні засади державної політики у цій галузі мають включати такі заходи: аналіз діяльності музейних закладів для визначення шляхів її вдосконалення, забезпечення охорони пам'яток музейних фондів, запобігання розкраданню історичних і культурних цінностей, які зберігаються у музеях. Важливим кроком є перехід від традиційної сторожової охорони до використання сучасних технічних засобів безпеки, таких як сигналізація та система відеоспостереження. Крім того, варто створити фінансові інструменти для розробки нових експозицій, запровадити ініціативи, спрямовані на організацію виставок та експозицій, що висвітлюють героїзм захисників України. Ці захо-

ди допоможуть не лише покращити взаємодію музеїв із суспільством, але й сприятимуть формуванню позитивного іміджу державного управління та підвищенню довіри до музейної справи в Україні.

Список використаних джерел

1. Мілашовська О. І., Хаустова К. М. Особливості менеджменту в музейній справі. *Економічний простір.* 2022. № 180. С. 144-147. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-23
2. Мілашовська О. І., Шитікова Т. В. Ефективний музейний менеджмент: ключові принципи та практичні підходи. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2023. Вип. 2 (35). С. 80-83. URL : https://surl.li/ljrekf (дата звернення: 20.03.2026).
3. Кузнецова Л. Музеї України в умовах російської збройної агресії. *Питання культурології.* 2023. № 42. С. 182-194. DOI: https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293774
4. Лисюк Т. В., Терещук О. С., Білецький Ю. В. Особливості діяльності музеїв України в умовах війни. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі* : колективна монографія / за ред. Л. Ю. Матвійчук , Ю. М. Барського, М. І. Лепкого. Вид. 9. Луцьк : ВІП Луцького НТУ, 2023. С. 232-257. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/24115 (дата звернення: 20.03.2026).

Данилюк Іла Костянтинівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Головач Наталія Миколаївна,
кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СОЦІОКУЛЬТУРНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД КРІЗЬ ПРИЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ КЛУБНОГО ТИПУ

У сучасних умовах воєнного стану прифронтові громади України стикаються з руйнуванням інфраструктури, внутрішньою міграцією населення та обмеженням соціальної взаємодії. Це підвищує ймовірність ослаблення соціальної згуртованості та ерозії культурної ідентичності локальних спільнот. А тому нині заклади культури клубного типу виступають важливими інституційними чинниками підтримки соціокультурної резильєнтності, забезпечуючи відновлення соціальних зв'язків і психоемоційного стану населення.

Н. Головач зазначає, що в умовах воєнного стану, в громадах України проводяться заходи з інтеграції інноваційних практик у роботу закладів культури, які реалізуються через системний діалог між державними інституціями, територіальними громадами та мистецькою спільнотою. Наприклад, результати всеукраїнського опитування громад засвідчили потребу в обміні досвідом, посиленні співпраці з міністерствами та розширенні повноважень місцевого самоврядування у формуванні культурної мережі, що свідчить про прагнення громад до більшої автономії. Водночас встановлено, що основними користувачами культурних послуг залишаються молодь, родини та люди похилого віку, для яких заклади культури є простором психоемоційного розвантаження, а бібліотеки й клуби зберігають провідну роль завдяки своїй доступності. А тому увага зосереджується на розвитку культурних центрів, підтримці креативних індустрій, реінтеграції ветеранів і впровадженні арттерапевтичних практик [1, с. 109].

Інакше кажучи, взаємодія держави, місцевого самоврядування та мистецької спільноти формує гнучку модель функціонування закладів культури, здатну відповідати на воєнні виклики. Підтримка креативних індустрій, реінтеграція ветеранів і арттерапія підсилюють соціальну та психоемоційну функції закладів культури, сприяючи соціокультурній резильєнтності. Автономія громад та обмін досвідом стимулюють локальні ініціативи, відновлення соціальних зв'язків та культурну активність.

У свою чергу О. Скляр акцентує на тому, що в умовах воєнного стану та соціокультурних трансформацій заклади культури виступають важливими осередками соціальної активності й стабілізації психоемоційного стану суспільства, поєднуючи культурно-освітню, комунікативну та підтримуючу функції. Історично склалося, що заклади культури є центрами

творчості та доступу до культурних цінностей, які нині трансформуються у багатофункціональні простори соціальної консолідації, волонтерської та гуманітарної діяльності, а також арттерапевтичної підтримки постраждалих і внутрішньо переміщених осіб. У цьому контексті культура виступає інструментом «м'якої сили», сприяючи подоланню психоемоційних розладів, збереженню національної ідентичності та протидії гібридним впливам агресора. Пріоритетами діяльності закладів культури стають безпека населення, збереження матеріальної й нематеріальної спадщини, підтримка патріотизму, розвиток волонтерства та зміцнення соціальної згуртованості, що підтверджує їхній значний потенціал у відновленні психоемоційного стану соціуму [4, с. 98].

О. Койчуренко наголошує, що трансформація закладів культури у період збройного конфлікту визначила необхідність переосмислення традиційних моделей їх функціонування та впровадження інноваційних технологій. Еволюція від тимчасово кризового пристосування до системної інституційної трансформації проявилася у впровадженні цифрових технологій, що гарантує безперервність культурної діяльності, психоемоційну підтримку населення та збереження культурної спадщини. Використання мультимедійних та цифрових технологій забезпечило ширше охоплення аудиторії та підвищило взаємодію з нею, а також посприяло зміцненню культурної безпеки [2, с. 117].

Натомість М. Матвейчук констатує, що, в умовах повномасштабної війни, культурна сфера в Україні набула посиленої соціальної, терапевтичної та ідентифікаційної функції, що має прояв у зростанні попиту на україномовний і національно зорієнтований контент, оновленні репертуару культурних інституцій та активному використанні вітчизняних творів мистецтва. Нині культурні практики виступають інструментом психологічної підтримки та соціальної адаптації для різних верств населення, сприяючи одночасно духовному піднесенню та зміцненню соціальної стійкості суспільства. Державна й донорська підтримка культурних проєктів посилює значення культури у суспільстві, а впровадження арттерапевтичних технологій сприяє ментальному відновленню людей [3, с. 126].

Виходячи з наведеного є підстави стверджувати, що заклади культури клубного типу виступають платформою для презентації національної культури, мистецтва та креативних індустрій. Через організацію культурних подій, онлайн-трансляцій та участь у міжнародних проєктах вони сприяють поширенню правди про український досвід війни, демонструють стійкість суспільства та збереження національної ідентичності. Одночасно ці заклади виступають інструментом культурного спротиву, через поширення україномовного та національно орієнтованого контенту.

Отже, сучасні заклади культури клубного типу набувають статусу ключових інституцій соціокультурної стійкості. Трансформуючись у багатофункціональні простори, вони сприяють згуртованості населення й збереженню культурної ідентичності. Упровадження цифрових і мультимедійних технологій забезпечує безперервність культурних процесів і розширення комунікації з аудиторією, тоді як орієнтація на психоемоційні потреби активізує терапевтичний та адаптаційний потенціал культури. Заклади культури постають не лише як елементи культурної інфраструктури, а як важливий ресурс відновлення та стійкості населення.

Список використаних джерел

1. Головач Н. М. Трансформація мережі закладів культури в громадах України. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран., 7 лист. 2024 р. Київ : НАКККіМ, 2024. С. 108–109. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5748/Tezy_07_11_2024.pdf?sequence=1#page=108 (дата звернення: 28.02.2026).

2. Койчуренко О. Д. Трансформація діяльності закладів культури в умовах гібридних викликів та війни: практичний кейс національної філармонії України. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали IX Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран., 6 лист. 2025 р. Київ : НАКККіМ, 2025. С. 116–117. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6174/Tezi%2006%2011%202025-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 28.02.2026).

3. Матвейчук М. М. Роль проведення культурно-мистецьких заходів в Україні в умовах російсько-української війни. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали IX Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран., 6 лист. 2025 р. Київ : НАКККіМ, 2025. С. 125–126. URL:

https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6174/Tezi%2006%2011%202025-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 28.02.2026).

4. Скляр О. О. Потенціал закладів культури для відновлення психоемоційного стану соціуму. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали VII Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран., 2 лист. 2023 р. Київ : НАКККіМ, 2023. С. 98–99. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5383/Tezy_02_11_2023_2.pdf#page=98 (дата звернення: 28.02.2026).

Нарцева Марія Олександрівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Святненко Анна Василівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

БРЕНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРНИМ ПРОЄКТОМ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ

На сучасному етапі розвитку креативних індустрій культурний проєкт перестає бути виключно мистецьким явищем і переходить у площину конкурентного ринкового продукту. В умовах глобальної цифровізації та боротьби за увагу споживача, ефективне управління культурною інституцією неможливе без розробки цілісної стратегії брендингу. Це зумовлює необхідність переосмислення брендингу не просто як маркетингової надбудови, а як ключової управлінської технології, що забезпечує ідентифікацію та диференціацію проєкту в насиченому інформаційному просторі.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування ролі брендингу в системі управління культурним проєктом, виокремлення основних етапів його формування та аналіз актуальних інструментів просування в сучасному соціокультурному середовищі.

Брендинг у сфері культури має унікальну природу, оскільки він апелює до емоційних та інтелектуальних потреб аудиторії. Як зазначає Т. В. Філіна, маркетингова складова є детермінантою популяризації культурного продукту, адже вона дозволяє гармонізувати мистецьку концепцію із запитами реципієнта [4].

Варто зауважити, що брендинг культурного проєкту не обмежується лише створенням візуального стилю. Це комплексна управлінська стратегія, що базується на формуванні ціннісної пропозиції. Як зазначає В. Ю. Степанов у своїх працях щодо інформаційного маркетингу, у сфері культури бренд виступає гарантом якості інтелектуального продукту, допомагаючи споживачеві орієнтуватися у насиченому інформаційному потоці. Отже, управління брендом передбачає не лише зовнішню комунікацію, а й внутрішню організацію всіх процесів проєкту навколо його ключової місії» [3].

У межах нашого дослідження процес формування бренду як управлінського інструменту розглядається через декілька послідовних етапів:

1. Аналітично-прогностичний: моніторинг ринку культурних послуг, сегментація цільової аудиторії та SWOT-аналіз ідеї проєкту.

2. Концептуальний: розробка платформи бренду, визначення його місії, цінностей та унікальної ціннісної пропозиції (UVP).

3. Візуально-вербальний: імплементація стратегії через дизайн-систему (айдентику) та неймінг, що формують первинний візуальний код проєкту.

4. Комунікаційний: реалізація стратегії присутності бренду в медіапросторі.

Розглядаючи брендинг як інструмент управління, варто детальніше зупинитися на його ключових функціях у межах культурного проєкту. По перше, це ідентифікаційна функція, яка дозволяє виділити мистецьку подію серед аналогічних пропозицій на ринку. В умовах

сучасного «економіки вражень», споживач обирає не просто послугу, а цінності, які транслює бренд.

По друге, брендинг виконує гарантійну функцію. Для відвідувача відомий бренд культурної інституції є підтвердженням якості контенту, що знижує ризики «незадоволеного очікування». В управлінському аспекті це дозволяє формувати сталу базу лояльної аудиторії, що є економічно вигіднішим, ніж постійне залучення нових відвідувачів.

По третє, важливе значення має комунікативна функція. Бренд виступає медіатором між автором (митцем) та аудиторією. Як підкреслюється у матеріалах конференції під редакцією О. В. Левчук, «ефективна комунікація можлива лише тоді, коли візуальні та вербальні коди бренду відповідають культурному контексту та очікуванням цільової групи. Тож управління брендом перетворюється на управління смислами, де менеджер проєкту виступає не просто адміністратором, а куратором бренду» [1].

Сучасний інструментарій управління культурним брендом невід'ємно пов'язаний із цифровим середовищем. За О. Ю. Чернишовою, просування у диджитал-просторі вимагає використання інтерактивних методів взаємодії [5].

До ключових інструментів, що застосовуються в межах реалізації культурних проєктів, ми відносимо:

– SMM та ком'юніті-менеджмент: Сьогодні соціальні мережі (Instagram, TikTok, Facebook) є не просто майданчиками для анонсів, а інструментами прямої взаємодії з реципієнтом. Управління культурним брендом передбачає створення "екосистеми" контенту, де через візуальні образи та інтерактивні формати (опитування, прямі ефіри, залаштунки) формується спільнота лояльних відвідувачів.

– Сторітелінг та нативна реклама: У контексті культурного брендингу важливо транслювати не лише сухий факт події, а її "історію" (heritage). Використання наративів про ідею створення проєкту, виклики, з якими стикалася команда, та особисті історії митців дозволяє значно підвищити рівень емоційного залучення аудиторії, що є критичним для артсектору.

– Influencer-маркетинг та амбасадорство: Ефективним інструментом управління репутацією є залучення лідерів думок. Важливо, щоб цінності інфлюенсера корелювали з місією культурного проєкту (наприклад, співпраця з екоактивістами для екологічного фестивалю). Це дозволяє бренду отримати кредит довіри від нових сегментів аудиторії.

– Візуальна ідентичність та мерчандайзинг: Сучасні інструменти брендингу включають також створення фізичних точок дотику. Розробка лімітованих колекцій мерчу або особливого оформлення локації проєкту перетворює відвідувача на "носія бренду", що розширює охоплення комунікації за межі цифрового простору.Застосування вищезазначених інструментів дозволяє менеджеру не лише підвищити рівень впізнаваності проєкту, а й сформувати сталий емоційний зв'язок із відвідувачем, що є критично важливим для довгострокової життєздатності бренду.

Аналізуючи практичну реалізацію стратегій брендингу в Україні, можна виділити кілька успішних моделей, що корелюють із дослідженнями щодо креативно-культурних проєктів сучасності. Важливим аспектом управління є створення мультисенсорного досвіду бренду. Це означає, що бренд культурного проєкту має сприйматися не лише зорово (логотип, афіша), а й через атмосферу локації, якість обслуговування, звуковий супровід та навіть тактильні відчуття (наприклад, якість друкованої продукції чи мерчу).

Окрему увагу в процесі реалізації стратегії брендингу слід приділити моніторингу ефективності обраних інструментів. Управлінський цикл передбачає постійну корекцію комунікаційних каналів залежно від фідбеку аудиторії. О. В. Левчук підкреслює: «Культурні особливості та ментальні специфіки аудиторії безпосередньо впливають на сприйняття бренду, тому гнучкість у використанні маркетингових інструментів є запорукою успішної імплементації брендингової стратегії» [1].

Підсумовуючи, зазначимо, що брендинг виступає комплексним інструментом управління, який структурує сприйняття культурного проєкту та забезпечує його конкурентоспро-

можність. Розуміння етапів формування бренду та володіння сучасними інструментами комунікації є необхідною компетенцією для фахівців артменеджменту в умовах трансформації сучасної культури.

Список використаних джерел

1. Левчук О. В. Вплив культурних особливостей на маркетингову комунікацію та брендинг. Маркетинг в Україні : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Київ, 20 жовт. 2023. Київ : КНЕУ, 2023. С. 492–494. UR : https://surl.li/uhvxxq (дата звернення: 21.03.2026).

2. Савенко Оксана Володимирівна. Креативно-культурні проєкти брендингу сучасної України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2022. № 3. С. 45–53. URL : https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/download/266081/262045 (дата звернення: 21.03.2026).

3. Степанов В. Ю. Інформаційний маркетинг у сфері культури. *Культура України :* зб. наук. пр. / М-во культури України, Харк. держ. акад. культури, 2012. Вип. 39. С. 39–46. URL : https://repository.ac.kharkov.ua/handle/123456789/4527 (дата звернення: 21.03.2026).

4. Філіна Т. В. Маркетингова складова популяризації культурного продукту. *Питання культурології.* 2019. № 35. С. 78-87. URL : http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/188788 (дата звернення: 21.03.2026).

5. Чернишова О. Ю. Сучасні інструменти просування культурних проєктів у цифровому середовищі. *Науковий вісник КНУКіМ.* 2021. № 2. С. 102–110. URL: https://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/219752/219637 (дата звернення: 21.03.2026).

Рябикіна Дарина Сергіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Головач Наталія Миколаївна,
кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЇ У СФЕРІ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ДІТЕЙ

У культурно-дозвіллевій сфері маркетингова стратегія є основою для прийняття рішень щодо використання комплексу маркетингових інструментів, зокрема формування й оновлення асортименту послуг, покращення якості, ціноутворення, шляхів комунікацій та оптимізації каналів продажу. На вибір стратегії впливають такі чинники, як:

– специфіка цільової аудиторії, на яку орієнтований продукт;
– особливості індустрії та світові тенденції;
– місце закладу на ринку та його майбутній потенціал [3].

При розробці маркетингової стратегії у сфері культурно-дозвіллевих послуг для дітей, важливо правильно визначити сегменти ринку, на задоволення потреб яких, буде зосереджено зусилля. З одного боку можна розглядати як цільову аудиторію не самих дітей, а їх батьків, адже саме вони оплачують і приймають остаточне рішення щодо певного товару або послуги. Однак все більше батьки прислухаються до думки дитини, яка стає вирішальною при виборі продукту чи послуги. Вважаться, що так діти вчаться брати на себе відповідальність за свої дії та рішення. Нерідко вони також отримують кишенькові гроші, що дає їм можливість бути повноправним учасником ринкових відносин [2].

Проте, важливо орієнтуватися і на потреби батьків при створенні та просуванні культурно-дозвіллевих послуг для дітей, так як саме вони забезпечують повторне відвідування. Мотивацією батьків (опікунів) є всебічний розвиток дитини, її майбутнє благополуччя, щастя та здоров’я, а тому вони хочуть обирати найкраще для дітей, тим самим стають вимогливою цільовою групою. Відповідно особливого значення набувають репутація, безпечність, зрозуміла комунікація, візуальна привабливість, наявність відгуків, рекомендацій, фото- й відеоконтенту тощо, а відповідність ціни та послуги має вирішальний характер. А тому потрібно розглядати батьків з дітьми як сім’ю, де у прийнятті рішень про покупку беруть участь

декілька учасників, так як в сімейному рішенні дитина може бути ініціатором або зацікавленою особою, тоді як батьки частіше виступають пошукачами інформації, оцінювачами альтернатив та безпосередніми покупцями [2].

При виборі маркетингової стратегії важливо враховувати особливості сфери діяльності. Наприклад, підприємства, які працюють у сфері промисловості, віддають перевагу класичним стратегіям, у той час як сфера послуг переважно орієнтується на сучасні маркетингові стратегії [1].

До інноваційних стратегій входить:

– залучення сучасних маркетингових інформаційних технологій, аналітики даних, штучного інтелекту для максимальної персоналізації продуктів чи послуг,;

– орієнтація на вирішення соціальних проблем;

– залучення споживачів через участь у діяльності підприємства;

– адаптація стратегії у відповідь на зовнішні зміни, експерименти та креативність [4].

Через швидкий розвиток світових тенденцій практично неможливо дотримуватись однієї стратегії декілька років поспіль, багато речей стають непередбачуваними, тому необхідна гнучка система. Залежно від ринкової позиції заклад може застосовувати стратегію виходу на ринок, розвитку послуг або зміцнення вже наявних позицій. Якщо заклад уже має стабільну аудиторію, доцільною є стратегія збереження лідерських позицій, яка передбачає поступове розширення асортименту послуг, зміцнення репутації та залучення нових відвідувачів.

Стратегія диференціації полягає у створенні унікальних культурно-дозвіллєвих програм, які відрізняються від пропозицій конкурентів. Це можуть бути авторські майстер-класи, тематичні свята, інтерактивні освітньо-розважальні програми або поєднання дозвілля з розвитком творчих здібностей дитини. Перевагою такої стратегії є можливість сформувати особливий образ закладу та зацікавити споживачів оригінальним змістом послуг. Однак вона потребує значних творчих, організаційних і фінансових ресурсів, а також несе ризик того, що нова послуга не отримає достатнього попиту [5].

Стратегія диверсифікації передбачає розширення спектра послуг для різних груп. Наприклад, один заклад може одночасно пропонувати творчі студії, святкові програми, сезонні табори, театральні заняття та сімейні заходи. Це дає змогу охопити ширше коло споживачів і зменшити залежність від одного виду послуг. Разом із тим надмірне розширення напрямів діяльності може ускладнити управління і послабити чіткість позиціонування закладу.

Стратегія концентрованого маркетингу спрямована на роботу з конкретним сегментом аудиторії. Це може бути орієнтація, наприклад, лише на дітей дошкільного віку, молодших школярів, сім'ї з певного району міста або дітей із конкретними творчими інтересами. Водночас ця стратегія робить заклад більш залежним від одного сегмента ринку [5].

Отже, ефективна маркетингова стратегія у сфері культурно-дозвіллєвих послуг для дітей має враховувати потреби як дітей, так і батьків, оскільки саме сім'я є основним суб'єктом прийняття рішення щодо вибору та придбання таких послуг. Важливими умовами успішної стратегії є формування довіри з боку батьків, забезпечення якості, безпечності та зрозумілої цінності послуги, а також створення позитивного емоційного досвіду для дитини. Крім того, сучасні світові тенденції зумовлюють необхідність гнучкості, персоналізації, використання цифрових технологій, інноваційних підходів та орієнтації на принципи соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Бліщук К. Сучасні маркетингові стратегії. Ефективність державного управління. 2016, Вип. 4 (49) Ч. 2. С. 301-308.

2. Горбаль Н. І. Особливості дитячого маркетингу. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* 2016, № 858. С. 101-107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_858_16 (дата звернення: 03.03.2026).

3. Корнієнко, Т. Маркетингові стратегії у формуванні конкурентних переваг підприємств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023, (49). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-65

4. Носань Н. Інноваційні маркетингові стратегії сучасного українського підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024, (59). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-106

5. Щербина Т. В., Федірко Т.В. Сучасні маркетингові стратегії в системі глобальних цінностей міжнародних фірм. *Електронний журнал «Ефективна економіка».* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1933 (дата звернення: 09.03.2026).

Скрипльова Єлизавета Сергіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Воробйова Наталія Петрівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ПРОЄКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне збройне вторгнення росії в Україну перетворило культурну сферу на один із ключових фронтів екзистенційного протистояння. Як зазначають дослідники Яремчук С., Дияк В. та Тушко К., нинішня війна є насамперед війною ідентичностей, оскільки головною стратегічною метою агресора є знищення української ідентичності, як такої [2, с. 105]. Зважаючи на це, культурно-мистецькі проєкти набувають нового значення: вони перестають бути лише формою естетичного самовираження й перетворюються на інструмент захисту, відтворення та трансляції національних цінностей, символів і смислів.

Зазначені дослідники розглядають культурну ідентичність як «багатовимірне поняття, динамічну систему», що включає визначення особистості у різних сферах: релігії, освіті, науці, особливостях комунікації [2, с. 110]. Принципово важливо, що культурна ідентифікація не прив'язана автоматично до етнічного походження - вона визначається насамперед свідомим культурним вибором особистості та спільноти. Саме тому культурно-мистецькі проєкти, що спрямовані на українські цінності, мову, мистецькі традиції та символічний простір, безпосередньо формують і зміцнюють цей вибір.

Науковці та дослідники констатують, що до початку повномасштабної агресії значній частині українського суспільства була притаманна розмита ідентичність. Вторгнення 2022 року кардинально змінило ситуацію: суспільство прискорено переходить до «досягнутої ідентичності» з усвідомленням власних цінностей і шляхів їх реалізації [2, с. 106]. Цей процес потребує культурного підкріплення – нових мистецьких наративів що осмислюють досвід опору, героїзму та незнищенності і стійкості національного духу.

Водночас автори застерігають від небезпечної тенденції до гомогенізації ідентичності: всередині країни важливо уникати поділу на «своїх» і «чужих», натомість прагнути до вироблення спільної ціннісної шкали, у межах якої гармонійно співіснують різні ідентичності [2, с. 110]. Окрема проблема стосується українців за кордоном: вимушені мігранти стоять перед загрозою повної асиміляції або, навпаки, ізоляції у межах власної культурної спільноти. Культурно-мистецькі проєкти, реалізовані у середовищі діаспори, слугують інструментом часткової асиміляції – збереження ідентичності при одночасній інтеграції в нові соціокультурні умови.

Ефективність культурно-мистецьких проєктів значною мірою залежить від якості їх комунікації з аудиторією. Філіна Т. В. визначає маркетингову складову популяризації культурного продукту як комплекс, що включає «планування і розробку з урахуванням запитів цільових сегментів; формування каналів збуту; рекламний та інформаційний супровід; створення бренду культурного продукту; налагодження взаємовигідних відносин із партнерами; підтримку позитивного іміджу культурного продукту» [1, с. 83].

Серед ключових особливостей культурного продукту, що безпосередньо впливають на вибір маркетингової стратегії, дослідниця виокремлює такі: продукт не може бути «випробуваним» до моменту споживання; він має наперед визначений термін життя, що не залежить

від комерційного успіху; він не може зберігатися ані виробником, ані споживачем [1, с. 80]. В умовах воєнного часу ці характеристики набувають особливого значення: культурний проєкт, що не отримав належного медійного поширення своєчасно, може бути фізично знищений або втратити контекстуальну актуальність.

Серед інноваційних маркетингових інструментів для просування культурно-мистецьких проєктів Філіна Т. В. виокремлює: вірусний маркетинг, що забезпечує органічне поширення через кінцевих отримувачів; маркетинг вражень, спрямований на формування емоційного зв'язку між аудиторією та продуктом; інтернет-технології та індивідуальний маркетинг на основі цифрових платформ [1, с. 82]. Ці інструменти є особливо цінними в умовах фізичного руйнування культурної інфраструктури, оскільки дозволяють підтримувати доступність культурного продукту незалежно від стану традиційних мереж розповсюдження.

Матеріали Європейського союзу мовлення (EBU) переконливо доводять, що мовлення є базовим засобом сталого охоплення населення у кризових умовах [3]. Досвід України підтверджує цю тезу: українські мовники використовують усі доступні технології - цифрове ефірне телебачення, радіо, супутникові канали, YouTube - щоб досягати аудиторії незалежно від стану місцевої інфраструктури [3].

EBU фіксує цілеспрямовані атаки на мовні передавачі з боку збройних сил росії - аналогічно до того, як це відбувалося під час Югославської війни у 1990-х роках [3]. Відключення аудиторії від публічного мовлення переслідує дві цілі: спровокувати хаос через інформаційний вакуум та забезпечити безкарність злочинів через відсутність документування. Наочним підтвердженням цього є свідчення журналіста Associated Press, Мстислава Чернова, про інформаційну блокаду Маріуполя, наведені у матеріалах EBU [3].

EBU рекомендує підтримувати одночасно кілька незалежних мереж розповсюдження контенту, наголошуючи, що лише поєднання різних інфраструктур може забезпечити охоплення 100% населення та території [3]. Ця рекомендація має пряме значення для культурних комунікацій у воєнний час: мультиплатформенна присутність є необхідною умовою неперервного доступу аудиторії до культурного продукту.

Отже, культурно-мистецькі проєкти є дієвим і стратегічно необхідним інструментом збереження національної ідентичності в умовах війни. Їхня ефективність визначається трьома взаємопов'язаними складовими: глибиною змістового наповнення, що утверджує спільну ціннісну основу суспільства; якістю маркетингового просування, що забезпечує охоплення різних сегментів та рівнів аудиторії та стійкістю інфраструктури поширення, яка гарантує доступність культурного продукту навіть в умовах неминучих руйнувань комунікаційних мереж.

Нинішня війна є, за визначенням дослідників, «екзистенціальною і світоглядною…не просто за інтереси чи потреби, а за цінності та ідентичність» [2, с. 106]. У такому контексті культурно-мистецькі проєкти є не лише формою духовного спротиву, але й важливим внеском у перемогу - через збереження того, заради чого ця перемога здобувається. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вироблення конкретних практичних рекомендацій щодо реалізації культурно-мистецьких проєктів у воєнних умовах та вивчення міжнародного досвіду захисту національної ідентичності засобами культури.

Список використаних джерел

1. Філіна Т. В. Маркетингова складова популяризації культурного продукту. *Питання культурології.* 2019. № 35. С. 77–86. URL: https://doi.org/10.31866/2410-1311.35.2019.188788 (дата звернення: 10.02.2026).

2. Яремчук С., Дияк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. *Грані.* 2023. Т. 26. № 1. С. 105–111. URL: https://doi.org/10.15421/172317 (дата звернення: 10.02.2026).

3. Arcidiacono A. Broadcasting in Times of Crisis : presentation. European Broadcasting Union, March 9th, 2023. URL: https://www.ebu.ch/publications (дата звернення: 10.02.2026).

Філіповіч Єлизавета Андріївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Головач Наталія Миколаївна,
кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЗАДОВОЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ПОТРЕБ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВІКОВОЇ СПЕЦИФІКИ ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вікова специфіка дозвілля молодого покоління може бути охарактеризована як багаторівнева система соціально детермінованих практик. В цій системі дозвілля виконує функцію середовища апробації соціальних ролей, компенсації навчального напруження, розвитку емоційного інтелекту та комунікативної компетентності, а його структура визначається співвідношенням внутрішніх потреб і зовнішніх ресурсів позашкільної інфраструктури.

Важливо зазначити, що дозвіллєва поведінки зазнає вікових модифікацій. Наприклад, у молодшому віці діти найчастіше пізнають світ через рух і гру, а це сенсомоторна та образна активність, яка допомагає розвивати уяву й базові навички, а тому ефективними є інтерактивні художні практики, рухові ігри, театралізовані, музичні форми занять. Коли настає підлітковий період, з'являється здатність мислити абстрактно й порівнювати себе з іншими. Школярі починають брати участь у дебатах, створювати наукові проєкти чи вести блог у соцмережах, де важливо не лише висловити думку, а й побачити реакцію однолітків, тим самим формується соціальне порівняння та пошук власної ідентичності. Особливого значення набувають формати, що передбачають стратегічне мислення, аналіз інформації, моделювання соціальних ситуацій. У старшій юності дозвілля переважно пов'язане з майбутньою професією та громадянською участю. Молоде покоління долучаються до волонтерських ініціатив, а саме допомагають переселенцям чи організовують культурні фестивалі, також пробують себе у стартапах, працюють над портфоліо або беруть участь у міжнародних програмах обміну. Це не просто розвага, а спосіб визначити професійний шлях і відчути себе частиною суспільства. Тому вікова динаміка визначає не лише зміст занять, а й глибину залучення, ступінь автономії та формат взаємодії між учасниками культурного процесу.

На сьогодні мережа молодіжних центрів, будинків культури, творчих студій, спортивних клубів і технічних лабораторій формує інфраструктурну основу для розвитку молодого покоління та задоволення їх потреб. Вона здатна об'єднувати різні інтереси, а саме від музики й танців до програмування, робототехніки чи командних видів спорту. У таких просторах молоде покоління отримує соціально-психологічну підтримку, навчається працювати в команді, координувати дії та тренує емоційну саморегуляцію. Позашкільне дозвілля поступово трансформується у форму культурної участі, так як молоде покоління не лише відвідує гуртки, а й бере участь у реалізації культурних ініціатив. Це можуть бути екологічні акції зі збору вторсировини, благодійні концерти на підтримку переселенців, студентські фестивалі вуличної культури чи запуск власних медіаплатформ. У таких заходах молоде покоління здобуває досвід прийняття рішень, планування та реалізації колективних ініціатив. А тому інституційна мережа позашкільних просторів не лише задовольняє потреби молодого покоління, а й формує особистість, здатну брати відповідальність, діяти спільно та творити культурне середовище навколо себе [1, с. 51].

Проте невідповідність між віковими потребами та запропонованими форматами призводить до зниження залучення, формалізації участі або виходу з інституційного поля, а тому адаптивність програм є визначальною умовою ефективності.

Організація позашкільного дозвілля передбачає використання принципів добровільнос-

ті, варіативності, інклюзивності та партнерської взаємодії. Для молодших школярів доречні інтегровані заняття з елементами арт терапії, рухових вправ, казкових сценаріїв; для підлітків продуктивними є формати публічних обговорень, медіапрактик, креативних лабораторій; для старшої молоді оптимальними стають менторські моделі, участь у громадських ініціативах, міждисциплінарні проєкти. Інституційна екосистема міста, що охоплює музеї, театри, концертні майданчики, молодіжні хаби, виступає ресурсним середовищем для задоволення потреб. За умови координації між освітніми та культурними структурами, позашкільне дозвілля забезпечує інтеграцію особистісних потреб із культурним потенціалом спільноти.

Узагальнення емпіричних матеріалів всеукраїнського дослідження, здійсненого на замовлення Українського культурного фонду, дозволяє розширити інтерпретацію вікової специфіки дозвілля через призму реальних запитів різних соціальних груп. Мета цього дослідження полягала у фіксації потреб, інтересів і преференцій населення для подальшого планування пріоритетів культурної політики.

Для молодших вікових груп зафіксовано виразний запит на спортивні секції, публічні виступи, безпечні простори неформальної комунікації. Близько третини опитаних дітей і підлітків декларували прагнення долучатися до створення культурних продуктів і реалізації проєктних ініціатив. Студентська молодь демонструє готовність інвестувати у культурне споживання щонайменше 10–15 % власного місячного доходу, проте бар'єром виступає фрагментарна поінформованість про події та інституційні можливості. Старші респонденти частіше звертаються до медіатизованих форматів участі, що підкреслює потребу систематизації комунікації та підвищення логістичної доступності [2].

Аналітичний звіт щодо культурних практик населення України під час війни, підготовлений Л. В. Чупрій, К. В. Настоящою, Р. Р. Марутян, окреслює ширший соціальний фон функціонування дозвіллєвих структур. Станом на початок вересня 2023 року зафіксовано 1624 пошкоджені об'єкти культурної спадщини, із них 591 зруйнований повністю; клубні заклади становлять 47 % ураженої інфраструктури, також зазнали втрат 610 бібліотек, 93 музеї та галереї, 30 театрів і філармоній, 122 заклади мистецької освіти. Близько 12,5 мільйона жителів щонайменше шести областей втратили доступ до культурних послуг, ще 13 мільйонів стикаються з його обмеженням. За цих умов дозвілля молодого покоління набуває рис простору психологічної стабілізації та колективної солідарності, а позашкільні інституції постають не лише як середовище розвитку, а і як механізм підтримки соціальної стійкості, формування ідентичності та відновлення культурного капіталу громади [3].

Отже, вікова специфіка дозвілля у позашкільному середовищі постає як цілісна система, а кожен віковий етап формує власний профіль потреб. Позашкільні інституції, інтегровані в міський культурний ландшафт, здатні забезпечити простір для творчості та розвитку за умови адаптивності та партнерської моделі взаємодії, а участь молодого покоління у творчих, інтелектуальних, громадських ініціативах, сприяє опануванню інструментів саморегуляції, колективної відповідальності, культурного самовираження та задоволення потреб.

Список використаних джерел

1. Котелевець А. Соціальна активність молоді під час російсько-української війни. Social Work and Education. 2022. № 1. С. 51–61.

2. Вивчення інтересів цільових аудиторій українського культурного фонду. Аналітичний звіт. URL: https://share.google/FyKGeVop1vjJg7tdC (дата звернення 02.03. 2026).

3. Чупрій Л. В., Настояща К. В., Марутян Р. Р. Культурні практики населення України під час війни: аналітичний звіт. Київ. Видавництво НДІУ. Видавництво «Міленіум». 2023. 230 с.

Буланова Дар'я Віталіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Воробйова Наталія Петрівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНИХ МАРШРУТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Життєвий цикл будь-якого продукту, в тому числі і культурного, складається з чотирьох часових етапів: виведення на ринок, зростання, зрілість, занепад. Деякі споживачі неохоче перестають користуватися будь-яким продуктом, інші завжди готові спробувати щось нове. Культурні продукти часто виглядають досить складними, оскільки сприйняття їх включає естетичні уявлення, тобто суб'єктивний елемент, що не підлягає кількісному визначенню і пов'язаний зі смаками та вихованням споживачів [1].

Характерною ознакою є усвідомлення необхідності формування освіти в туризмі як самостійної галузі знань з огляду на синтетичний характер туристичного процесу. У розробці цієї ідеї об'єдналися фахівці з таких наук як географія, історія, економіка, соціологія, психологія, філософія, політологія, культурологія, педагогіка, екологія, правознавство. Саме теоретико-методологічні здобутки цих одинадцяти наук стали основою формування самостійного туризмологічного знання [2].

Цей тривалий і непростий процес визнання, формування власного теоретико-методологічного апарату пройшли до того політологія, культурологія, а свого часу (як нам відомо з історії науки) практично всі сучасні науки. Цей процес триває й зараз, ускладнюючись перебігом об'єктивних і суб'єктивних процесів розвитку національного туристичного ринку і відповідної йому туристичної освіти [2].

Економічна наука виходить з того, що будь-який суб'єкт ринку здійснює вибір (ухвалює рішення) на основі оцінювання майбутньої економічної вигоди [3].

Надзвичайно важливим і завжди своєчасним є розвиток культурного, культурно-пізнавального туризму, який користується широкою популярністю у світі, охоплюючи всі аспекти подорожей та екскурсій. Важливою складовою культурно-пізнавального туризму є етнографічна, яка приваблює мандрівника своєрідністю, неповторністю, нерідко – екзотикою. Тому збереження, розвиток та збагачення етноресурсів є важливою передумовою розвитку етнографічного туризму як перспективної галузі економіки країни, шляхом оптимізації процесів розвитку території, створення робочих місць та фактором збереження культурної спадщини [4].

Визначення туристичної діяльності пріоритетним напрямом розвитку малого міста, передусім, малого історичного міста як носія історико-культурної спадщини українського народу, при певних умовах може поступово перетворити її на стратегічну галузь, що забезпечуватиме місцевий розвиток [5].

Необхідно також відзначити відсутність дієвих механізмів впровадження законів на місцевому рівні, неефективність використання потенціалу туристично-рекреаційних ресурсів, невідповідність туристичної інфраструктури малих міст країни міжнародним стандартам та інші негативні чинники [5].

Все це вимагає пошуку шляхів та механізмів впровадження державної політики в сфері туризму, підвищення ефективності організації надання туристичних послуг в малих історичних містах та покращення діяльності суб'єктів, зокрема органів місцевого самоврядування, обґрунтування конкретних заходів щодо впровадження інноваційних форм організації туристичної діяльності на місцевому рівні [5].

Список використаних джерел

1. Філіна Т. В. Маркетингова складова популяризації культурного продукту. Питання культурології, 2019. № 35. С. 78–87. URL : http://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/188788 (дата звернення 02.02.2026).

2. Любіцева О. О. Етапи формування туристичної освіти в Україні. Географія та туризм. 2012. Вип. 20. С. 4–11. URL: https://www.researchgate.net/publication/322635049_Stages_of_formation_of_touris m_education_ in_UkraineGeography_and_tourism-2012No20_p-4-11_Etapi_formuva nna_turisticnoi_osviti_v_UkrainiGeografia_ta_ turizm-KAlterpres_2012-Vip20-_334s _-_s4-11. (дата звернення: 05.02.2026).

3. Бойко М.Г. Ціннісно-орієнтоване управління в туризмі. 2013. Т. 8, № 5. С. 58–65. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/prioritety-povysheniya-effektivnosti-upravleniya-turisticheskimi-predpriyatiyami/ viewer (дата звернення: 06.02.2026).

4. Мелько Л.Ф. ЕТНОГРАФІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ. Туризм у контексті сучасного виміру: Збірник наукових праць. 2013. 14 берез. С. 61–65. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/melko_0015.pdf (дата звернення: 08.02.2026).

5. Кожина А.В. Удосконалення організації надання туристичних послуг в малому історичному місті: автореф. дис. канд. наук з держ. упр. URL: https://www.researchgate.net/profile/Alla-Kozhyna/publication/365283805_Udoskonalenna_organizacii_nadanna_turisticnih_poslug_v_malomu_istoricnomu_misti_avtor ef_dis_kand_nauk_z_derz_upr/links/63ecb13119130a1a4a7dd4de/Udoskonalenna-or ganizacii-nadanna-turisticnih-poslug-v-malomu-istoricnomu-misti-avtoref-dis-kand-n auk-z-derz-upr.pdf. (дата звернення: 08.02.2026).

Васильківський Анатолій Олегович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Погребняк Галина Петрівна,
докторка мистецтвознавства, професорка,
професорка кафедри режисура та акторської майстерності
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ВПЛИВ КОНЦЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРНИХ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Культурні креативні індустрії є одним і це секторів глобальної економіки, що ґрунтується на виробництві та комерціалізації культурного продукту, заснованого на творчості та інтелектуальній власності.

Одним із видів економічної діяльності і привабливості в культурних креативних індустріях належить музичному виробництву, концертній діяльності зокрема. Саме симбіоз музичного виробництва та концертної діяльності є тією взаємозумовленою моделлю функціонування сучасних культурних креативних індустрій, у якій студійний продукт і сценічна подія перебувають у смисловому та ресурсному обміні.

Беззаперечно, що концертна діяльність є однією з найбільш динамічних форм функціонування культурних креативних індустрій, оскільки поєднує творчість, комунікацію, виробництво в їх економічному вимірі. Концертна діяльність як каталізатор музичного виробництва формує запит аудиторії на новий матеріал та популяризує нові релізи. Як форма створення концертного продукту така діяльність виступає, як механізм монетизації музичної творчості, частиною індустрії розваг та елементом креативної економіки.

Федоренко Т. розглядаючи основні показники економічної діяльності культурних та креативних індустрій в Україні розкриває останні через моделі взаємодії. Так, в контексті моделі добробуту, дослідниця визначає культуру «як суспільне благо, що сприяє економічному зростанню та добробуту. Витрати на виробництво культурних продуктів часто перевищують розмір прибутку від їх реалізації, їх економічна вартість може бути нижчою за культурну цінність. Проте, виробництво культурних товарів має загальний позитивний ефект» [2, с.33]. В контексті моделі зростання дослідниця наголошує на тому, що «культурні та креативні індустрії є драйвером зростання в сучасній постіндустріальній економіці» [2, с.34].

Становлення та розвиток культурних креативних індустрій в Україні переживає стрімких трансформацій і пов’язано з пандемією COVID-19, яка стала одночасно кризою і каталі-

затором для культурних креативних індустрій, коли різко змінився формат, з офлайн-події на онлай, але при цьому прискорилась цифровізація та переосмислення нових моделей функціонування культури, концертної діяльності зокрема.

Війна в Україні стала найбільш серйозним викликом для розвитку концертної діяльності в культурних креативних індустріях. Українські концертні організації в своїй діяльності демонструють стійкість та здатність до інновацій, зберігаючи культурну ідентичність, проявляючи спротив та емоційну підтримку українців. Концертна діяльність не тільки підтримує економіку, а й стала інструментом протистояння та зовнішньої культурної дипломатії.

Вчена Безугла Л. та дослідник Лазакович І. аналізуючи досвід України в креативних індустріях та креативній економіці в умовах війни, зазначають на демонстрації стійкості і адаптивності, при цьому представники сектору культурних креативних індустрій і далі зберігають важливу роль у підтримці економіки, при цьому трансформують свою діяльність так, щоб максимально підтримувати культурну ідентичність, соціальний дух, допомагають в реабілітації ветеранів та постраждалих від війни [1, с.5].

Отже, концертна діяльність як одна з ключових видів економічної діяльності в культурник та креативних індустріях не тільки генерує додану вартість, а й створює робочі місця, формує та стимулює розвиток суміжних галузей (готельний, туристичний бізнес, транспорт, медіа тощо). Масштабні концерні події стають не тільки драйверами локальної економіки, а й інструментом міжкультурної комунікації, глобальним рупором про війну, коли мистецтво, концертна діяльність і креативні індустрії стають каналом донесення правди про війну до міжнародної спільноти.

Окрім економічного виміру, концертна діяльність визначається і соціокультурним виміром, в межах якого транслюються культурні коди, формуються впізнаваний і неповторний культурний (музичний) бренд; підтримується національна ідентичність; інтегрується локальний концертний продукт у глобальний культурний ринок.

Глобальні впливи та локальні виклики трансформували концертну діяльність в частині виникнення гібридних форматів та цифрових релізів. Глобальна цифровізація вплинула і культурні креативні індустрії, а саме розширились межі концертної діяльності за межі фізичного простору, зо сприяло процесам монетизації через онлайн-платформи.

Проблемним питанням в українському сьогоденні залишається розвиток концертної діяльності в культурних креативних індустріях з позиції встановлення балансу між культурною, ціннісною місією та ринковими вимогами, адже конкуренція в глобальному креативному середовищі є доволі великою. Розгляд такого тематичного проблемного поля потребує окремих, більш глибоких культурологічних досліджень.

Список використаних джерел

1.Безугла Л.С., Лазакович І.І. Креативні індустрії та креативна економіка: досвід України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4095/4027 (дата звернення: 28.02.2026).

2.Федоренко Т.О. Основні показники економічної діяльності культурних та креативних індустрій в Україні. *Вчені записки* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: О. Яценко (голов. ред.) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2021. Вип. 25. С. 30–41.

Кожура Вікторія Ігорівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СИНТЕЗ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ ТА УКРАЇНСЬКОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ: ДОСВІД КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

Глобальні трансформації, що пронизують увесь світ, змінюють усі сфери суспільного життя, не залишаючи осторонь і соціокультурну діяльність. Глобалізація підсилила інтенсивність культурних обмінів, різко розширила коло тих, хто здійснює безкінечний процес переходу з одного культурного світу в інший. По суті, вона зробила прозорими кордони для талантів, практично зняла обмеження на переміщення з країни в країну видатних виконавців, диригентів, художників, режисерів, багато хто з яких нині проводить за кордоном значно більше часу, ніж у себе на батьківщині.

О. Бойко зазначає, що «результати творчості перестають бути надбанням лише тієї або іншої нації, а стають здобутком всього людства. Не буде перебільшенням стверджувати, що глобалізація сприяє культурній універсалізації, створює передумови для виходу культури за межі общинно-племінних та локально-територіальних утворень. Завдяки новим інформаційним технологіям ідеї, символи, знання і уміння, накопичені тим або іншим етносом, набувають широкого поширення в інших культурних світах, сприяючи формуванню у різних народностей чіткого уявлення про те, що являє собою та або інша культура, яке місце вона посідає серед безлічі національних і етнічних культур» [1].

Д. Комарова констатує, що «в умовах глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій усе більше компаній змушені адаптуватися до нових реалій міжнародного ринку, де глобальні тренди формують не лише споживчі вподобання, а й змінюють підходи до просування продуктів і послуг. Особливо актуальною ця проблема є для українського бізнесу, який у контексті євроінтеграційного курсу та переорієнтації зовнішньоекономічної діяльності має реагувати на світові зміни та трансформувати свої стратегії відповідно до нових вимог» [4, с. 4].

Є. Василюк та О. Коляда доходять висновку, що «в умовах високої турбулентності, політичних ризиків та соціально-економічної нестабільності транснаціональні корпорації мають адаптувати свою діяльність так, щоб одночасно забезпечувати стабільність глобальних бізнес-моделей та відповідати локальним потребам українського суспільства. Це робить стратегію глокалізації особливо важливою для України сьогодні» [2, с. 239].

Глокалізація дає можливість зберігати національну ідентичність, пристосовуючи глобальні моделі до місцевих реалій. В Україні цей процес виражається у:

– популяризації української мови та культури – зростанні уваги до національної літератури, кіноіндустрії, музики;

– розвитку локальних ініціатив – створенні локальних брендів, які поєднують міжнародні тренди з українською автентичністю;

– впливі європейських практик на місцеві традиції – збереженні національних свят, ремесел та гастрономічних традицій поряд із запозиченими звичаями.

Своєрідно проявляється глокалізація в українському мистецтві, поєднуючи традиційні національні мотиви із сучасними глобальними стилями. Наприклад, українські музичні гурти чи виконавці поєднують сучасні зарубіжні музичні тренди з українською мовою та етнічними мотивами, що робить їх впізнаваними на міжнародній арені. Європейські фільми та серіали не просто отримують українські дубляжі, в них додають місцеві жарти та колорит. І на-

впаки – українські фільми знімаються за стандартами світового кінематографу, але зберігають українську ідентичність завдяки мові, культурі, історії. Так, українська трагікомедія «Мої думки тихі» А. Лукіча у 2019 р. отримала спеціальну премію на міжнародному кінофестивалі у Карлових Варах [3 с. 140-141].

Отже, глобалізація остаточно стерла кордони для культурного обміну, перетворивши локальні творчі здобутки на спільне надбання людства. Проте ключовим механізмом виживання та успіху на сучасному ринку стало не сліпе наслідування глобальних трендів, а стратегія глокалізації. Адаптація міжнародних форматів на локальному ринку – це не просто запозичення чужого досвіду, а складний процес синтезу, де глобальні тренди слугують формою, а національна ідентичність – унікальним змістом. Саме такий підхід забезпечує успіх українських практик на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Бойко О. П. Трансформація культури в умовах глобалізації. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.* Філософія. 2012. № 39. С. 25–34. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bf0aca30-de98-4993-a923-507d4d514802/content (дата звернення: 25.03.2026).
2. Василюк Є. М., Коляда О. В. Глокалізація як стратегія транснаціональних корпорацій на ринку України: виклики та перспективи : *Стратегія розвитку України : фінансово-економічний та гуманітарний аспекти (в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення) :* матер. XII Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х ч. Ч. 2. (16 жовтня 2025, м. Київ). С. 239-241. URL : https://www.researchgate.net/profile/Olena-Motuzka/publication/398484594_Zbirnik_Pilipenko_C2/links/6937f1039aa6b4649dbe9258/Zbirnik-Pilipenko-C2.pdf#page=239 (дата звернення: 26.03.2026).
3. Швець М. Глобалізація та глокалізація: адаптація європейських культурних моделей в Україні. *Collection of scientific papers «SCIENTIA».* (04 липня 2025, Лісабон, Португалія). С. 139–141. URL : file:///C:/Users/3247/Downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA+%D0%BD%D0%B0+04-07-2025-139-141.pdf (дата звернення: 26.03.2026).
4. Комарова Д. О. Вплив глобальних маркетингових трендів на стратегії українського бізнесу на міжнародному ринку : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 292 – міжнародні економічні відносини / наук. кер. Ф. О.Журавка. Суми : Сумський державний університет, 2025. 35 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/items/eea58bdd-1f74-45f2-9b58-feec158e8896 (дата звернення: 25.03.2026).

Оздемір Сафіє Аліївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Воробйова Наталія Петрівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ ПІСЛЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Українське телебачення після здобуття самостійності стало одним із визначальних факторів розбудови соціокультурного середовища, національної самобутності та суспільного усвідомлення. У нинішньому інформаційному суспільстві воно виконує не лише інформаційну функцію, а й суттєво впливає на ціннісні установки, світоглядні позиції та моделі поведінки глядачів.

Після 1991 року українське телебачення пережило значні трансформації: від суворо централізованої радянської системи воно перейшло до багатокомпонентного медіапростору, де функціонують державні, приватні та суспільні телевізійні організації. Ці зміни супроводжувалися формуванням оригінального національного наповнення, запровадженням нових форматів і жанрових категорій, а також послідовним зміцненням позицій української мови в телевізійному ефірі [3, с. 128].

У 1990-х роках були окреслені ключові вектори розвитку цієї сфери: створення самостійної системи телевізійного мовлення, виникнення приватних телевізійних каналів, інтенсивна комерціалізація, розбудова регіональних телестудій та закладення нових професійних критеріїв для журналістської діяльності. У цей період телебачення стало суттєвим механізмом демократичних перетворень, гарантуючи плюралізм поглядів та широкий доступ до інформаційних ресурсів. Одночасно з цим спостерігалося посилення залежності медіа від політичних та комерційних кіл, що негативно позначилося на їхній самостійності. Телебачення виконало значущу функцію у процесі формування національної самоідентифікації. Завдяки інформаційним, культурним та розважальним передачам відбувалося утвердження українських цінностей, традицій та мовної спадщини. Це сприяло суспільній консолідації, особливо в контексті глобальних трансформацій та пошуку нових смислових векторів [1, с. 34].

Після 2014 року динаміка розвитку телевізійної сфери набула нового характеру. Події Революції Гідності та воєнний конфлікт значно трансформували медіаландшафт. Телевізійні медіа стали ключовим складником системи інформаційної безпеки, дієвим засобом протидії пропагандистським впливам та інструментом для кристалізації громадянської свідомості .

На сучасному етапі можна виділити такі основні тенденції: збільшення ролі інформаційних та аналітичних матеріалів, розвиток документальних програм, зростання обсягу україномовного мовлення, активне впровадження цифрових технологій та поширення нових форматів, зокрема інфотейнменту. Цифровізація значно змінила характер взаємодії з аудиторією. Онлайн-платформи, соціальні мережі та стрімінгові сервіси розширили можливості доступу до різноманітного контенту. Глядач вже не просто пасивний споживач – він активно бере участь у спілкуванні, впливаючи на популярність та розповсюдження інформації [5].

Важливу роль у розвитку телебачення відіграють проєкти, які висвітлюють актуальні події в суспільстві. Новинні програми формують громадську думку, аналітичні передачі сприяють розвитку критичного мислення, а культурні – популяризують національні традиції та спадщину. Водночас, комерціалізація створює певні виклики. Орієнтація на високі рейтинги часто призводить до переважання розважального контенту над суспільно значущим. Проте навіть за таких умов телебачення зберігає свій культурний потенціал, адаптуючи національні цінності до сучасних форматів [4, с. 47].

Особливе значення має регіональне мовлення, яке відображає місцеві особливості, підтримує культурне розмаїття та сприяє зміцненню соціальних зв'язків у громадах. Українське телебачення є складною системою, яка одночасно відображає суспільні процеси та впливає на них. Його розвиток визначається поєднанням політичних, економічних, культурних і технологічних факторів [2, с. 58].

Подальші перспективи пов'язані з покращенням якості контенту, розвитком суспільного мовлення, інтеграцією у світовий медіапростір, підвищенням рівня медіаграмотності населення та створенням конкурентоспроможного національного продукту [1, с. 35].

У наш час телебачення служить своєрідним комунікаційним майданчиком, у якому поєднуються інформаційні, культурні та освітні функції. Завдяки широкому охопленню аудиторії воно сприяє поширенню національних цінностей та ідей, розвитку культурної самобутності та зміцненню згуртованості суспільства.

Отже, телебачення відіграє важливу роль у соціально-культурному розвитку України, поєднуючи суспільні процеси минулого, сьогодення та перспективи майбутнього. Воно не лише відображає ключові події та тенденції, а й активно впливає на формування суспільної думки, ціннісних пріоритетів та спільної історичної пам'яті.

При цьому адаптація до сучасних цифрових технологій відкриває нові можливості для взаємодії з глядачами, збільшуючи ефективність його впливу на суспільні процеси. Телебачення залишається одним з основних інструментів формування сучасного інформаційного поля та значним фактором розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гоян О. Телебачення україни: традиції,тенденції, перспективи: [рец.: на книгу українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра. К., 2006. 648 с.]. *Телепрескур"єр*. 2007. № 3. С. 34–35.
2. Гресько О. Проблеми сучасного українського телебачення: світовий контекст. *Українська журналістика в контексті світової*. 2001. Вип. 5. С. 56–60.
3. Дудка Н. О. Чинники розвитку українського телебачення. *Економічна та соціальна географія*. 2002. Вип. 53. С. 127–133.
4. Недопитанський М. І. Жанрові новації сучасного українського телебачення. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2005. Т. 20. С. 46–49.
5. Miklushka E. УКРАЇНСЬКЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ МАСОВОІНФОРМАЦІЙНОЇ СИТУАЦІЇ У СУСПІЛЬСТВІ. Ivan Franko National University of Lviv, 2019.

Тищук Сергій Володимирович,
здобувач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Святненко Анна Василівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ (НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЮ «ЗАПОВІТУ» Т. Г. ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕЯСЛАВІ)

У сучасному науковому дискурсі культурних і креативних індустрій музей дедалі частіше розглядається не лише як інституція збереження спадщини, а як динамічний суб'єкт культурного виробництва, здатний формувати нові смисли, соціальні практики та моделі взаємодії з аудиторією. Особливої актуальності ця трансформація набуває в українському контексті, де музейні установи функціонують у полі складних соціокультурних і політичних викликів, зокрема в умовах війни.

У цьому контексті показовим є досвід Музею «Заповіту» Т. Г. Шевченка в Переяславі, який може бути розглянутий як приклад сучасної меморіальної інституції, що поєднує функції збереження культурної спадщини з активною культурно-комунікаційною та управлінською діяльністю.

Меморіальні музеї, пов'язані з ключовими постатями національної культури, демонструють високий потенціал до інтеграції у систему культурних і креативних індустрій. Вони поєднують функції символічного репрезентування, освітньої комунікації та культурного продюсування, що дозволяє розглядати їх як особливий тип культурних хабів [5].

Інституціоналізація сучасного меморіального музею, зокрема Музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка в Переяславі, є результатом не лише історико-культурної потреби, а й свідомої управлінської стратегії. Перетворення історичної локації на музейний простір передбачає складний процес, що включає реставраційні практики, концептуальне моделювання та формування інституційної ідентичності.

Ключовим чинником виступає наукова концепція музею, яка визначає його місію, ціннісні орієнтири та цільові аудиторії [2]. Саме вона трансформує музей із «місця пам'яті» у платформу інтерпретації культурної спадщини. У цьому процесі важливу роль відіграє міжінституційна взаємодія - співпраця з академічними установами, культурними організаціями, творчими спілками, що забезпечує інтелектуальне наповнення та легітимацію проєкту.

Отже, музей постає як результат синергії культурної політики, експертного середовища та ефективного менеджменту, що відповідає сучасним підходам до governance у культурній сфері.

Сучасна музейна експозиція перестає бути лише засобом демонстрації артефактів і перетворюється на складний наративний конструкт. Вона формує інтерпретаційні рамки, через

які відвідувач сприймає історію, культуру та ідентичність.

Ефективною моделлю стало поєднання кількох експозиційних рівнів:

– історичного (контекстуалізація подій і явищ),
– меморіального (створення ефекту присутності),
– художнього (емоційна та символічна інтерпретація) [4].

Такий підхід відповідає концепції experience economy, у межах якої музей пропонує не лише знання, а й унікальний досвід взаємодії з культурою. У цьому сенсі експозиція виступає інструментом культурного продюсування, що формує цінність продукту для відвідувача.

Важливою складовою діяльності музею «Заповіту» Т.Г. Шевченка є культурне програмування, що передбачає системне планування подій, виставок і проєктів. Саме через програмну діяльність музей інтегрується у креативні індустрії, формуючи нові культурні продукти та сервіси.

Серед ключових напрямів:

– виставкові проєкти сучасного мистецтва;
– міждисциплінарні культурні події;
– освітні програми та лекторії;
– видавнича діяльність;
– інтерактивні та цифрові формати [1].

Особливу роль відіграє залучення сучасних митців і творчих практик, що дозволяє актуалізувати історичну спадщину та зробити її релевантною для сучасної аудиторії. Отже, музей стає не лише репрезентантом минулого, а й активним учасником сучасного культурного процесу.

Ефективний культурний менеджмент неможливий без чітко вибудуваної комунікаційної політики. Сучасний музей працює з різними аудиторними сегментами, використовуючи диференційовані підходи до комунікації.

Поєднання традиційних форм (екскурсії, лекції) з інноваційними (інтерактивні події, гібридні формати) дозволяє:

– розширити аудиторію;
– підвищити рівень залученості;
– сформувати довготривалі зв’язки з відвідувачами.

У цьому контексті музей виступає як комунікативна платформа, що забезпечує діалог між різними соціальними групами, науковою спільнотою та широкою публікою [1].

Проєктний менеджмент є одним із ключових інструментів сучасної музейної діяльності досліджуваного закладу. Реалізація довготривалих програм і тематичних ініціатив дозволяє забезпечити сталість розвитку та підвищити конкурентоспроможність інституції.

Такі проєкти виконують кілька функцій:

– формують бренд музею;
– забезпечують регулярність культурної активності;
– створюють простір для інновацій та експерименту.

Важливо, що проєктна діяльність сприяє також залученню зовнішніх ресурсів - фінансових, інтелектуальних, партнерських.

Окремої уваги заслуговує здатність музейних інституцій функціонувати в умовах кризи. Повномасштабна війна стала тестом на інституційну стійкість, виявивши важливість гнучкого управління та стратегічного мислення [3].

У цих умовах музей:

– посилює ідентифікаційну функцію;
– актуалізує національно значущі смисли;
– інтегрує сучасний досвід у культурні наративи;
– підтримує культурну резильєнтність суспільства.

Отже, музейна діяльність виходить за межі культурної сфери, набуваючи соціально-політичного значення.

Аналіз сучасних управлінських практик засвідчує, що меморіальний музей трансформується у багатофункціональну креативну інституцію, інтегровану у систему культурних і креативних індустрій. Його ефективність визначається здатністю поєднувати традиційні функції з інноваційними підходами до менеджменту, комунікації та культурного програмування.

У цьому контексті музей постає як:

– платформа культурного виробництва;
– простір формування ідентичності;
– агент культурної політики;
– інструмент соціальної консолідації.

Отже, сучасний меморіальний музей є не лише репрезентантом минулого, а активним актором сучасного культурного процесу, здатним продукувати нові смисли та формувати культурну динаміку суспільства.

Список використаних джерел

1.Нариси з історії музеїв Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» /відп. ред С. Волкодав. Переяслав-Кам'янець-Подільський, 2023. 540 с.

2.Наукова концепція Музею Шевченкового Заповіту / НІЕЗ «Переяслав». П-Хм. Затверджено науково-методичною радою НІЕЗ «Переяслав», протокол № 4 від 1 липня 2005 р. С. 7

3.Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». Заходи. Офіційний сайт. URL: https://www.niez.com.ua/ (дата звернення: березень 2026р.).

4.Про створення експозиції Музею Заповіту Т.Г. Шевченка: наказ № 34 від 08.11.2007р. НІЕЗ «Переяслав». Книга наказів.

5.Flew T. The Creative Industries: Culture and Policy. Sage, 2012.

Мірошніченко Олександр Юрійович,
здобувач Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Добровольська Вікторія Василівна,
докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
завідувачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах соціокультурних трансформацій культурна політика держави набуває стратегічного значення як механізм регулювання, розвитку та підтримки культурного середовища. Соціокультурна діяльність у цьому контексті виступає базовим інструментом реалізації культурної політики, забезпечуючи взаємодію між державними інституціями, культурними організаціями та суспільством [1].

Теоретико-методологічні засади соціокультурної діяльності активно розробляються в наукових дослідженнях, де вона розглядається як багаторівнева система, що включає освітні, комунікативні та культуротворчі практики. Особлива увага приділяється моделюванню соціокультурної діяльності в контексті європейської інтеграції України, що передбачає адаптацію національних культурних практик до європейських стандартів культурної політики [3].

У науковій літературі соціокультурна діяльність трактується як складне соціальне явище, що поєднує різні форми культурної активності та виконує інтеграційну функцію в суспільстві. Вона сприяє формуванню культурної ідентичності, розвитку комунікаційних процесів та забезпеченню доступу до культурних цінностей [4].

Важливим теоретичним підґрунтям є концепція соціокомунікаційного простору культури, у межах якої соціокультурна діяльність розглядається як система взаємодії інформаційних ресурсів, документних комунікацій та культурних практик. Як зазначається у дослідженнях, інформаційно-документаційне забезпечення є ключовим чинником розвитку соціо-

комунікаційного простору культури в Україні [2].

Проблематика управління соціокультурною діяльністю залишається актуальною для сучасної культурної політики. Основними викликами є недостатня ефективність управлінських механізмів, фрагментарність регулювання та потреба в удосконаленні державної культурної політики. Це зумовлює необхідність модернізації підходів до управління культурною сферою [5].

Особливу роль у реалізації культурної політики відіграють мистецькі практики, які виступають інструментом публічного впливу та формування культурного простору. У сучасних умовах вони набувають значення засобу соціальної комунікації, культурної інтеграції та розвитку громадянського суспільства [6]. Публічна культурна політика в сфері мистецтва при цьому стикається з новими викликами, пов'язаними з трансформацією культурних практик та зміною моделей взаємодії між державою і суспільством [7].

Проведене узагальнення дозволяє зробити висновок, що соціокультурна діяльність є системоутворюючим елементом реалізації культурної політики держави, який забезпечує взаємодію між інституційним, управлінським та суспільним рівнями культурного розвитку. Вона виступає не лише як сукупність практик у сфері культури, а як комплексний механізм формування та підтримки культурного середовища, що відповідає сучасним суспільним потребам.

Установлено, що ефективність культурної політики значною мірою залежить від ступеня інтегрованості соціокультурної діяльності у систему державного управління. Водночас наявні проблеми регулювання та організації цієї сфери свідчать про необхідність удосконалення управлінських підходів, підвищення узгодженості між різними рівнями культурної політики та впровадження сучасних моделей культурного менеджменту.

Важливим результатом є усвідомлення того, що соціокультурна діяльність виконує не лише культуротворчу, але й соціально-інтеграційну функцію, сприяючи формуванню спільних ціннісних орієнтацій, розвитку комунікації між різними соціальними групами та зміцненню соціальної згуртованості. У цьому контексті вона виступає інструментом консолідації суспільства.

Окремо слід підкреслити зростаючу роль мистецьких практик у реалізації культурної політики. Вони стають важливим засобом публічної комунікації, формування культурної ідентичності та розвитку громадянського суспільства, особливо в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

Перспективи розвитку соціокультурної діяльності пов'язані з подальшою європейською інтеграцією України, що передбачає адаптацію національної культурної політики до міжнародних стандартів, посилення інституційної спроможності культурної сфери та впровадження інноваційних підходів до управління культурними процесами.

Отже, соціокультурна діяльність є стратегічно важливим інструментом державної культурної політики, що забезпечує не лише функціонування культурної сфери, але й її розвиток як складової сталого суспільного розвитку та формування сучасного культурного простору України.

Список використаних джерел

1.Добровольська В.В. Державна політика в галузі культури України: стан та розвиток системи управління документацією : монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2017. 233 с.

2.Добровольська В.В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні: монографія / Вікторія Добровольська ; М-во культурита інформаційної політики України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с. : ISBN 978-966-452-305-6.

3.Кулікова С., Теоретико-методологічні аспекти моделювання соціокультурної діяльності в контексті європейської інтеграції України. *Наукові Записки. Серія: педагогічні науки.* 2026. Вип. 222. С. 410–414.

4.Кулікова С.В. Розвиток соціокультурної діяльності у дослідженнях науковців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. Вип. 214. С. 211–215.

5.Поляруш Є.В. Основні проблеми регулювання та управління соціально-культурної діяльності в Україні. *Культурологічний альманах*. 2023. № 3. С. 297-303.

6.Щур Н. О. Мистецькі практики як чинник публічної культурної політики в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2026. № 1. С. 72–78. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2026.356230.

7.Щур Н. О. Публічна політика у сфері мистецтва: соціокультурні засади та виклики сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 3. С. 59–64. DOI: 10.32461/2226-3209.3.2025.344216.

Akimov Dmytro,
Doctor of Sociology, Honored Artist of Ukraine,
Professor of the Department of Art History Expertise of
the National Academy of Culture and Arts Management,
Vakulenko Yury,
Academician of the National Academy of Arts of Ukraine,
Vice President of the National Academy of Arts of Ukraine
Kornienko Vladyslav,
Doctor of Cultural Studies, Professor, Academician of the National Academy of Arts of Ukraine,

PARIS: THE LEGAL STATUS OF THE "COMMISSAIRE-PRISEUR" IN FINE ARTS MARKETING AT GLOBAL ART AUCTIONS

Expanded analysis of the Paris model.

The Parisian model of the art market differs fundamentally from the Anglo-Saxon system due to its deep determination by state law. The key figure here is the Commissaire-priseur . This is a unique institutional status combining the roles of an officier public and a certified art historian.

The scientific novelty of Parisian expertise lies in its legally mandated liability. According to French law, the expert and the auctioneer bear joint ten-year liability for the results of attribution. This creates the highest level of trust in fine art marketing, where the buyer is protected by a state guarantee. The central regulator is the Conseil des ventes.

The marketing strategy in Paris is based on the concept of patrimony. Expertise here is inseparable from the creation of a catalogue raisonné. In Paris, an expert's work is not just due diligence, but an act of legitimizing the object as part of the national cultural code, which significantly increases the value of the lot at auctions.

Legal liability of experts in Paris and comparative analysis of marketing technologies ("The Battle of Estimates").

Legal liability in Paris: Institutional Guarantees.

A deep dive into the Parisian model reveals a system of legal protection unique to the global art market. The French Commissaire-priseur operates within a strict Civil Code. The scientific novelty of our analysis emphasizes that the 10-year liability for erroneous attribution is not merely a legal norm but a fundamental tool of fine art marketing. It creates a "presumption of authenticity" that automatically capitalizes the lot. If a forgery is discovered after the auction, the expert and the auction house are obliged to refund the full price, forcing specialists to apply the highest level of due diligence.

Comparative analysis: "The Battle of Estimates" as a marketing technology.

Turning to the comparison of hubs, we observe the "battle of estimates" technology. This is a psychological marketing tool where experts deliberately manipulate price ranges:

1. Low Estimate Strategy: In New York and London, experts often undervalue the starting price to provoke a bidding war. This creates hype and the illusion of an "affordable masterpiece".

2. The Hong Kong Approach: Here, estimates are often based on numerology and cultural preferences as part of adaptive marketing.

3. Parisian Stability: Due to legal liability, estimates in Paris are the most conservative and closely aligned with actual insurance value.

Provenance as a marketing asset and the expert's role in storytelling strategies.

Provenance and the Capitalization of the Lot's "Legend".

In modern fine art marketing, the concept of provenance has evolved from a simple list of owners into a key financial asset. The scientific novelty of our research lies in defining provenance as a tool of storytelling.

An art historian-expert in New York or London hubs does not merely state facts; they construct a brand story. If a work belonged to a famous collector (e.g., the Rockefellers or Peggy Guggenheim), it creates a halo effect. Such a "prestigious pedigree" of owners allows experts to justify a high estimate and attract buyers seeking social proof.

The expert's role in creating "Emotional added value".

Marketing technology at auctions today is based on emotional marketing. The expert acts as a "detective and archivist" who discovers in private letters or old photographs proof that the work was part of a historical moment. This transforms the object into a high investment grade asset. In Paris and Hong Kong, this strategy is adapted: Parisian experts emphasize cultural identity, while Hong Kong experts focus on symbolic capital.

Provenance as a marketing asset and the expert's role in storytelling strategies.

Conceptualization of Provenance as a Capitalization Tool.

In the system of modern fine art marketing, the concept of provenance has transformed into an autonomous financial instrument. The scientific novelty of our research lies in proving the thesis that the art historian-expert at international auctions acts as an "architect of value", transforming dry archival data into a marketing narrative.

The process of preparing a lot in New York or London includes the mandatory stage of attribution, where the expert seeks "noble" links in the chain of ownership. If an object belonged to an eminent collection, such as the Rockefeller Collection or Yves Saint Laurent, it automatically gains premium status. This creates a halo effect, where the owner's reputation is transferred to the artistic quality of the work, allowing experts to set aggressive estimates.

Case studies: Expert work and storytelling in practice

A striking example of the marketing power of expertise is the sale of Leonardo da Vinci's "Salvator Mundi" at Christie's in New York. The scientific novelty of this case lies in how experts utilized storytelling to turn a "lost masterpiece" into the most expensive art object in history. The expert group conducted a colossal due diligence, involving leading world laboratories, which became the main leitmotif of the PR campaign.

Another intriguing example is the auction of the Elizabeth Taylor Collection in London. Here, art historians emphasized emotional added value. Each lot was accompanied by an expert commentary on the actress's personal connection to the item, leading to a bidding war and estimates being exceeded tenfold. This proves that in the art market, the expert creates not just a description, but an ideological superstructure over the object.

Conclusions. As a result of this comprehensive study, it has been established that modern fine art marketing within the structure of leading global auctions has shifted from traditional informing to the strategic construction of value through the tools of art historical expertise. The author's central scientific thesis argues that the art historian-expert today is not merely a verifier of authenticity but a key subject in the formation of symbolic capital, where scholarly attribution and profound provenance act as guarantors of an object's liquidity in the global art market.

The comparative analysis of New York, London, Hong Kong, and Paris has proven the existence of four differentiated models of expertise: from the investment pragmatism of the USA to the institutional liability of the Commissaire-priseur in France. In conclusion, the integration of academic knowledge into marketing technologies (specifically through the "battle of estimates" and strategic storytelling) is a decisive factor for institutional survival in the face of digital transformation and the global financialization of art.

References

1. Akimov. D. Collectors as consumers of works of fine art on the art market and their motivations. National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal, 4. 2021. 81-85. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2021.250257

2. Akimov, D. Historical Retrospective of Forming Fine Arts Marketing. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1. 2023. P. 140–146. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2023.277649

3. Akimov D. Methodology and Socio-Cultural Projecting of Algorithms for the Selection of Experts in Art Marketing and for the Formation of Art Collections. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 2024. P. 134-140. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2024.322861

4. Akimov, D. Methodology of Scientific Research Work in the Field of Fine Arts Marketing Studies. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 2025. P. 149-155. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2025.351854

5. Akimov, D. The Venice Biennale, French porcelain and historical retrospective on marketing and expertise in the field of fine arts. Notes on art criticism, 24(1). 2024. P. 33-44. DOI: 10.63009/noac/1.2024.33

6. Bourdieu, P. (1985). The market of symbolic goods. *Poetics.* 14 (1-2). P. 13-44. DOI: 10.1016/0304-422X(85)90003-8.

7. Korniienko, V. V. Theoretical foundations and practical experience of management in the theatrical and entertainment sphere of Ukraine: modern and postmodern aspects. *Stsenichne mystetstvo*, 36. 2025. 30–37. DOI: 10.34026/1997-4264.36.2025.332839

7. McAndrew, C. The art market 2023. Art Basel & UBS. 2023. URL: https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2023.pdf?utm_source=chatgpt.com .

8. Vakulenko, Yu.Implementation of Saving Function as the Main Function in Activities of European Visual Arts Museums during World War Two. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 3. 2024. P. 126–132. DOI: 10.32461/2226-3209.3.2024.313289

9. Vakulenko, Yu. Implementation of the Main Museums; Functions and Art Projects of the Occupation Authorities in Ukraine from 1941 to 1943. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 4. 2024. P. 231– 236. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2024.322883

10. Vakulenko, Yu. Formation of the Museum Collection of the National Museum «Kyiv Art Gallery»: Nationalized Collections. Part 1. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 2. 2025. P. 271–276. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2025.338979

11. Vakulenko, Yu., Akimov, D. & Kornienko V. Marketing of visual art in synergy with circus arts, performance in art space, and integrative concepts. *Academic Journal "Contemporary Art"of the Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine,* 21. 2025. P. 101-110. DOI: 10.31500/2309-8813.21.2025.348665

Черкасець Маріанна Сергіївна,
викладач кафедри інформаційних комунікацій
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ВЕДУЧИЙ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ ПРОГРАМ»

У сучасних умовах розвитку медіаіндустрії особливої актуальності набуває практикоорієнтована підготовка фахівців у сфері аудіовізуального мистецтва та виробництва. Освітньо-професійна програма "Ведучий телевізійних програм" (далі – ОПП ВТП) спеціальності "Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво", що реалізується у Київському столичному університет імені Бориса Грінченка, на кафедрі інформаційних комунікацій, спрямована на формування фахових компетентностей, необхідних для роботи в умовах сучасного медіасередовища.

Підготовка майбутніх телевізійних ведучих має динамічний характер і здійснюється в умовах постійної трансформації медіа та освітнього середовища, що зумовлює необхідність системного оновлення змісту освіти та впровадження інноваційних підходів до навчання. З огляду на специфіку аудіовізуального виробництва, ключового значення набуває практикоорієнтована складова підготовки, яка забезпечує формування професійних компетентностей у реальних або наближених до професійних умовах.

Метою повідомлення – висвітлення особливостей організації та проведення практичної

підготовки здобувачів освіти ОПП ВТП спеціальності "Аудіовізуальне мистецтво та медіавиробництво" у контексті сучасних вимог медіасфери.

Особливу роль у цьому процесі відіграє практика здобувачів як важливий елемент освітнього процесу, що поєднує теоретичні знання з їх безпосереднім застосуванням у медіавиробництві. Саме під час практичної підготовки здобувачі освіти набувають досвіду роботи в кадрі, створення аудіовізуального контенту, взаємодії з творчими командами та адаптації до вимог реального виробничого процесу.

Організація та проведення практики регламентується відповідними нормативними документами, зокрема "Положенням про проведення практики студентів" [1]. Практична підготовка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми і становить 34,5 кредитів ЄКТС, що свідчить про її ключову роль у професійному становленні здобувачів вищої освіти.

Система практик має поетапний характер і включає навчальні (зокрема з майстерності ведучого в кадрі та монтажно-операторської діяльності), виробничу (сценарно-режисерську) та переддипломну практики. Така структура забезпечує поступове ускладнення завдань і формування цілісного комплексу професійних умінь: від базових навичок роботи в кадрі до здатності реалізовувати повний цикл створення аудіовізуального продукту.

Метою практичної підготовки є поглиблення професійних знань і навичок, опанування сучасними технологіями медіавиробництва, набуття досвіду вирішення професійних завдань та прийняття самостійних творчих рішень. У процесі проходження практики формуються як фахові, так і загальні компетентності, зокрема виконавська майстерність, здатність до творчого мислення, інтерпретації аудіовізуального образу, командної взаємодії та використання інноваційних технологій.

Важливою особливістю організації практики є її інтеграція з реальним професійним середовищем. Постійною базою навчальної практики є навчально-виробничий комплекс "АстудіЯ" Університету Грінченка, що забезпечує можливість моделювання умов телевізійного виробництва. Зокрема, під час навчальної практики студенти залучаються до виконання реальних редакторських і творчих завдань: здійснюють пошук матеріалів для програм, створюють авторські відеороботи, опановують основи роботи з цільовою аудиторією та навички генерації ідей для власного аудіовізуального продукту.

Водночас практична підготовка реалізується у співпраці з провідними медіаорганізаціями, серед яких Український кризовий медіацентр, Київський Палац дітей та юнацтва (інформаційно-творче агентство "ЮН-ПРЕС", телевізійні канали: Апостроф ТВ, Трофей, Новий канал, 24 канал, СТБ та ін. Зокрема, під час виробничої практики на базі Київського Палацу дітей та юнацтва Інформаційно-творчого агентства "ЮН-ПРЕС" студенти беруть участь у висвітленні суспільних і культурних подій, здійснюють відеозйомку, монтаж, підготовку інформаційних матеріалів та створення контенту у різних жанрах (репортаж, інтерв'ю, сюжет), що сприяє розвитку професійної мобільності та навичок роботи в польових умовах.

Виробнича сценарно-режисерська практика, зокрема на базі ПрАТ «Телерадіокомпанія Люкс» (24 канал), телеканалу СТБ передбачає глибше занурення у процеси телевізійного виробництва. Студенти долучаються до написання сценаріїв, підготовки та організації зйомок, роботи в кадрі, а також взаємодії зі знімальними командами. Вони опановують принципи побудови телевізійних форматів, працюють із телесуфлером, вдосконалюють дикцію та навички публічного мовлення, а також набувають досвіду координації роботи знімальної групи.

Отже, кожен вид практики виконує визначену функцію у системі професійної підготовки: навчальна практика спрямована на формування базових творчих і комунікативних навичок, виробнича націлена на розвиток професійної універсальності та адаптивності, сценарно-режисерська практика формує здатність інтеграції знань і вмінь у цілісний процес створення медіапродукту. Така система забезпечує не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування досвіду реальної професійної діяльності.

Організація практичної підготовки узгоджується зі стратегічними пріоритетами розви-

тку університету на 2023–2027 роки, зокрема щодо підготовки конкурентоспроможних фахівців, посилення практичної орієнтованості освітніх програм, розвитку партнерства із професійним середовищем та впровадження інноваційних технологій в освітній процес [2]. Практика виступає ефективним інструментом реалізації цих завдань, поєднуючи освітню, професійну та інноваційну складові.

Отже, особливістю організації практики на ОПП ВТП є її комплексність, поетапність, інтеграція з професійним медіасередовищем та орієнтація на формування творчої, конкурентоспроможної особистості. Практична підготовка не лише доповнює теоретичне навчання, а й виступає визначальним чинником формування професійної ідентичності майбутнього телеведучого.

Список використаних джерел

1. Положення про практику студентів Київського столичного університету імені Бориса Грінченка URL: https://fj.kubg.edu.ua/images/phocagallery/Podii2024/Polozhennnia_pro_praktyku.pdf (дата звернення: 1.05.2026).
2. Стратегія розвитку Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на 2023- 2027 рр. URL: https://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/stratehiia-rozvytku-kyivskoho-stolychnoho-universytetu-imeni-borysa-hrinchenka-na-2023-2027-rr.html (дата звернення: 1.05.2026).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Морєва Євгенія Олександрівна,
кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри музично-теоретичних дисциплін
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва, м. Київ

Левицький Ігор Борисович,
здобувач Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва, м. Київ

УНІКАЛЬНИЙ ЕТНОСИМФОНІЧНИЙ ПРОЄКТ ДЖАМАЛИ: НА ПЕРЕТИНІ ІСТОРІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ФОЛЬКЛОРУ

Qirim – етносимфонічний альбом Сусанни Джамаладінової, за який вона отримала Шевченківську премію. Він складається з 15 треків, 14 з яких – народні пісні киримли́. Автентичні тексти пісень виконавиця збирала з різних джерел, деякі з них приходилось складати буквально з окремих строф та фраз, орієнтиром для неї були збірки Я. Шерфедінова. Кожна пісня представляє куточок Криму, в якому перетнулась його історія та унікальна природа. Перед роботою над проєктом Jamala вивчала діалектичні особливості, характерну мелізматику, прийоми розспіву регіонів півострова, звідки походять зібрані пісні. В альбомі представлено широкий жанровий діапазон [3]: *qarşılıq, seni yerler tûteseñ* – пісні опору та протесту або новітній *destan* – епос («Alim»), *çeşít oyun havalari* – танцювальні мелодії («Gider iseñ», «Pencereden»), *mane* – розвинуті ліричні пісні («Kene aldi ğam beni», «Dağlarniñ yollari», «Meni ğamdan azat eyle»), *türkü* – любовні ліричні пісні («Garanfil»), *çin* – імпровізаційні швидкі пісні («Noğay beyitler»), *ilâhi* – релігійні пісні («Arafat dağindan»), *ëngil lirik yirleri* – легкі ліричні пісні («Eki çeşme», «Yosmam», «Hem Seversiñ, Hem Sevmezsiñ», «Baar kelse»), *konuşma ve eğlence avaları* – мелодії розваги («Çalbaş bora»).

Ще на початку XX століття всі ці пісні були об’єктами збору та дослідження. Культура киримли належить до чорноморсько-середземноморських культур – країн південної Європи (Греція, Кіпр, Мальта, Албанія, Туреччина та ін.). Першою збіркою пісень та танців киримли́ з достовірними мелодіями та текстами стала антологія Я. Шерфедінова «Qırımtatar yırları ve oyunları», яка була опублікована у 1931 році. В наступному, 1932 році вийшла збірка А. Рефатова «Qъrъm tatar jъrlarъ», який взяв участь в півторамісячній етнографічній експедиції, яку у 1925 році організував Бахчисарайський палац-музей [1, с. 113]. Обох було репресовано: Рефітова звинуватили у зв’язках з кири́мськими та азербайджанськими націоналістами та розстріляли, Шерфедінова у 1944 році було депортовано до Узбекистану, де він закінчив життя, більше не побачивши батьківщини. На чужині він продовжував записувати та систематизувати кири́мський фольклор, вже після його смерті в 1978 році було опубліковано збірку «Yantra Qaytarma», доповнена редакція якої побачила світ у 1990 році [2].

Destan Alim відкриває альбом Qirim, в пісні йдеться про Аліма Азамат-оглу Айдамака, національного героя, який грабував багатіїв та захищав знедолених. Вперше пісня була опублікована в збірнику Я. Шерфедінова «Qırımtatar yırları ve oyunları» в трьох варіантах, чотири варіанти пісні було надруковано в збірнику «Yantra Qaytarma». Сім мелодичних та метроритмічних варіанти було записано ним в 20-х роках від різних людей. Алім народився у пе-

редмісті Карасубазара (Qarasuvbazar – ярмарок на чорній воді). З півночі на схід місто оточує скельна гряда Aq Qaya (Біла скала), печери якої слугували Аліму укриттям та спостережним пунктом. Від східно-південного узбережжя місто відділяє Qarabiy Yayla (Пасовище Тарантула), яка простягається на 10 км. За однією з версій саме тут був останній сховок легендарного героя. Він чудово орієнтувався у кримських горах, степу та узбережжі, міг в один день здійснювати набіги в віддалених один від одного районах, за що його прозвали «невловимим» та «летючим» [5, с. 121]. Популярність героя була великою, що про нього почали складати легенди за його життя. Найбільш повним та достовірним зібранням розповідей, переказів та спогадів про Аліма є «Alim – Kirim yigiti» Р. Фазила. У 1916 та 1926 роках вийшли дві кінострічки про Аліма – перша, на жаль, не збереглась, в другій головні роли зіграли кримські актори Хайрі Емір-Заде та його дружина Азіє, оскільки ці роки збіглись з періодом т.зв. «коренізації» [4, с. 114].

«Alim» є однією з найзнаковіших робіт Джамали, в якій гармонійно переплелися глибокий ліризм, етнічні елементи фольклору киримлі́ та сучасні музичні стилі, зокрема джаз і соул. Ця композиція несе потужний емоційний заряд, відображаючи теми любові, втрати, надії та культурної самобутності. Текст наповнений символікою і багатошаровим змістом. Назва пісні, що перекладається як «Учений» або «Вчитель» мовою киримлі́, підкреслює глибоку філософську сутність твору. Батько Сусанни Алім був її першим вчителем музики, ця пісня є своєрідною даниною рідним.

«Alim» базується на модально-ладовій системі, що поєднує дорійський і фригійський лади, характерні для музичної традиції киримлі́. Це надає пісні східного звучання, яке додатково підкреслює її етнічну самобутність. Мелодія розвивається плавно, використовуючи мелізми та гнучкі інтонації, властиві традиційному вокалу киримлі́.

Ритміка композиції зосереджена в розмірі 4/4 із характерними синкопами, що віддзеркалюють джазові впливи. Інструментальна складова органічно поєднує акустичні інструменти та сучасні електронні елементи, створюючи атмосферу водночас інтимності та динаміки. Гармонія пісні поєднують традиційні модальні акорди з прийомами сучасної джазової музики, яка органічно вписується у фольклорний контекст, завдяки чому дві різні традиції співіснують природно й цілісно.

Вокальне виконання Джамали в цій композиції є синтезом класичної вокальної техніки та етнічних прийомів. Вона майстерно варіює звуковий діапазон: від насиченого грудного звучання до повітряного фальцету. Вокал насичений мелізмами, глісандо, тремоло й багатою динамікою, що дозволяють передати всі нюанси емоцій: від ніжності до драматичного напруження.

Цей музичний твір є унікальним поєднанням етнічного вокалу, джазових гармоній і новітніх тенденцій поп-музики. Така синергія дозволяє Джамалі створювати авторський саунд, який актуалізує традиції й одночасно відповідає запитам сучасної аудиторії.

Список використаних джерел

1. Боднанінський У. Зібрання творів. Сімферополь : КІПУ. 2019. 272 с.
2. Гуменюк О. Кримськотатарська народна пісня в дослідженнях композитора і фольклориста Яг'я Шерфединова. *Вопросы крымскотатарской филологии, истории и культуры*. 2020. Вип. 10. С. 68–72.
3. Мамбетова Г. Кримськотатарська музика. *Музична україністика: сучасний вимір*. 2010. Вип. 5. С. 342–353.
4. Сахно О. В. Місце кінорежисури в процесах нацонально-культурного розвитку радянської України 1920–30-х рр. Дис … PhD. 032 – Історія і археологія. Запоріжжя. ЗНУ, 2021. 312 с.
5. Сеитягьяева Т. Р. Штрихи к литературному образу Алима – героя крымскотатарских преданий. *Ученые записки Таврического Национального университета им. В. И. Вернадского*. Симферополь., 2012. Т. 25 (64). №. 3. Ч. 1. С. 120–124.
6. 18.Шерфединов Я. Песни и танцы крымских татар. Симферополь : Государсвенное издательрство, 1931. 94 с.
7. Шерфедінов Я. Янъра къайтарма. Ташкент : Видавництво літератури та мистецтва імені Гафура Гуляма, 1978. 232 с.

Симоненко Олена Василівна,
кандидатка політичних наук, старша наукова співробітниця аналітично-прогностичного відділу Національної юридичної бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, м. Київ

БЕЗПЕКА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ВЕБПЛАТФОРМ США

Частота та інтенсивність надзвичайних ситуацій у сучасному світі значно актуалізують питання збереження культурної спадщини. В свою чергу, застосування традиційних методів її захисту здебільшого виявляється недостатнім. У цьому контексті, потужним інструментом для ефективного збереження культурної спадщини можуть виступати вебплатформи.

Широкі можливості досвіду реагування інтернет-ресурсів на надзвичайні ситуації для захисту культурних цінностей, демонструють Сполучені Штати Америки, які сформували унікальну віртуальну систему для збереження культурного надбання в умовах надзвичайних ситуацій. Ключові вебресурси Сполучених Штатів надають широкі можливості починаючи від сприяння у швидкому та ефективному обміну інформацією про стан культурних об'єктів, що постраждали від надзвичайних ситуацій до різноманітних можливостей їх порятунку.

Цікавими для даного аналізу є результати наукових розвідок таких дослідників: Акуленко В. І. [1], Катаргіна Т. І. [2], Мазур Т. В. [3], Надирова О. В. [4], Симоненко О. В. [5] та ін.

Проте, в цих дослідженнях не висвітлюється у повній мірі дана проблематика, а переважно складає фрагментарний характер. Тому, високо оцінюючи вклад учених, зазначимо, що дана тема вимагає детальнішого дослідження.

Аналіз американського досвіду інтернет-ресурсів США як інструменту для збереження культурної спадщини при надзвичайних ситуаціях, засвідчує пройдений етап еволюції від стихійного до системного захисту. І ключову роль, в даному випадку, відіграли спеціалізовані вебплатформи, які пропонують широкий спектр заходів по збереженню культурних цінностей на випадок надзвичайних ситуацій.

Серед ключових вебплатформ США для забезпечення безпеки культурної спадщини під час катастроф ми виділимо наступні:

1. California Preservation Program [6] – вебсайт, де пропонується навчання, інструкції, поради та експертна допомога щодо готовності та реагування на надзвичайні ситуації. Зокрема, у розділі «Готовність до надзвичайних ситуацій та реагування. До того, як настане лихо» ключові напрями такої діяльності розподілені за трьома основними категоріями: превентивні заходи, навчальні ініціативи, а також оперативні стратегії відновлення фондів після надзвичайних подій [7].

2. Північно-Східний центр збереження документів (NEDCC) [8]. Однією з ключових ініціатив центру є цілодобова гаряча лінія, призначена для реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з культурною спадщиною, яка забезпечує консультативну підтримку. В тому числі, важливим інструментом, який надає NEDCC, є «dPlan» (URL: https://www.dplan.org/about) – онлайн-платформа для планування заходів у разі надзвичайних ситуацій, що розроблена спеціально для збереження культурної спадщини [7].

3. Американської бібліотечної асоціації (ALA) [9]. Вебсторінка ALA, також, являється важливим ресурсом для збереження культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій. При цьому, звертає на себе увагу той факт, що вона не лише надає практичні інструменти для захисту фізичних і цифрових колекцій, але й стимулює професійний обмін досвідом та сприяє координації заходів між бібліотеками та архівами [7].

4. Бібліотека Конгресу США [10], вебсайт якої містить підрозділи з управління ризиками при надзвичайних ситуаціях та організованими, відповідно до етапів, підготовки, реагування та відновлення, включаючи навчальні можливості, глосарій, бібліографію та практичні відео про робочі процеси [7].

Слід відмітити, що принципи, які закладені в основу американських вебресурсів, мають універсальний характер і можуть бути адаптовані в інших країнах, наприклад, участь таких організацій, як World Monuments Fund та Getty Conservation Institute [7], де американський досвід є особливо цінним для країн, що розвивають власні системи культурної безпеки, зокрема для України, яка стикається з безпрецедентними викликами збереження спадщини в умовах війни.

У цьому контексті варто звернути увагу і на спеціалізовані онлайн-ресурси такі як Connecting to Collections Care [11] та Conservation OnLine (CoOL) [12], які, також, відіграють значну роль у підтримці, особливо, невеликих музеїв, бібліотек, архівів та історичних товариств. Їх метою є забезпечення швидкого доступу до надійних ресурсів зі збереження фондів, а також створення мережі для спілкування та обміну досвідом між співробітниками цих установ. Це безкоштовні доступні платформи, що генерують та поширюють важливі ресурси для фахівців, які працюють над збереженням культурної спадщини в усьому світі [7].

Отже, аналіз ключових вебплатформ США дозволяє зробити кілька важливих висновків, по-перше, як бачимо, розглянуті онлайн-ресурси відіграють важливу роль у сфері збереження культурної спадщини та надають широкий спектр інструментів для підготовки до надзвичайних ситуацій, мінімізації ризиків та швидкого реагування, що є критично важливим у світі дедалі частіших різноманітних катастроф. По-друге, хоча розглянуті ініціативи створені насамперед для потреб США, принципи, закладені в їхню основу, мають універсальний характер, зокрема можуть бути корисними і для українських реалій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Акуленко В. І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: Монографія. – Київ: «Юстініан», 2013. – 616 с.

2. Катаргіна Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960–80-ті рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Катаргіна Тетяна Іванівна. – Київ, 2001. – 20 с.

3. Мазур Т. Інституційно-правове забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у Великій Британії. *Jurnalul juridic naţional: teorie şi practică.* Septembrie 2019. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/4.pdf (дата звернення: 23.02.2026)

4. Надирова О. В. Діяльність державних і громадських організацій Франції по збереженню культурної спадщини (1991–2004 рр.): автореф. дис. … канд. іст. Наук: 07.00.02 «Всесвітня історія» / Ольга Віталіївна Надирова. – К., 2009. – 19 с.

5. Симоненко О. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері збереження культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій: нормативно-правовий аспект // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 449–479. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2024_73_27 (дата звернення: 13.02.2026)

6. California Preservation Program. URL: https://calpreservation.org/information_resources/emergency-prep-and-response/ (дата звернення: 26.03.2026).

7. Симоненко О. Інтернет-ресурси як інструмент для збереження культурної спадщини при надзвичайних ситуаціях: досвід США / О. Симоненко, Т. Симоненко. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* 2025. Вип. 74. С. 256-276. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005129 (дата звернення: 26.03.2026).

8. Northeast Document Conservation Center. URL: https://www.nedcc.org/index.php (дата звернення: 02.03.2026).

9. American Library Association. URL: https://www.ala.org/ (дата звернення: 12.03.2026).

10. Library of Congress. URL: https://www.loc.gov/ (дата звернення: 23.03.2026).

11. Connecting to Collections Care. URL: https://connectingtocollections.org/ (дата звернення: 26.03.2026).

12. Conservation OnLine (CoOL). URL: https://cool.culturalheritage.org/ (дата звернення: 27.03.2026).

Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ МІСТА ЯК ПРОСТІР БОРОТЬБИ ЗА ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ

Культурний ландшафт міста – це цілісна геопросторова система, яка виникає внаслідок тривалої взаємодії природного середовища та цілеспрямованої людської діяльності. Основою характеристикою культурного ландшафту є те, що матеріальні об'єкти – архітектура, планування, парки – нерозривно пов'язані з духовними смислами, історичною пам'яттю та місцевими традиціями. Є. Демешкант констатує, що «в пам'яткоохоронній практиці культурний ландшафт розглядається як об'єкт культурної спадщини, тобто території, які мають культурну цінність та можуть бути занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України та охоронятись відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини». Ландшафтні пам'ятники є основою традиційного характеру середовища, тому їх виявлення і збереження є неодмінним аспектом збереження традиційного характеру середовища, історичних панорам та зон формування видів» [1, с. 144].

Візуальним втіленням культурного ландшафту є *genius loci,* який відображає еволюцію суспільних цінностей, естетичних поглядів та соціальних настанов конкретної громади. Науковці М. Левченко, А. Форостян та С. Кузнецов зазначають, що «культурний ландшафт являє собою фізичне і ментальне вираження організації простору людиною. Він дозволяє розглянути культурний простір локально, на прикладі конкретної території, в її взаємозв'язку з єдиною культурою. Можна говорити про культурний ландшафт регіону, області, міста, а також окремого колективу чи іншої спільності. Прикладом центру тяжіння, навколо якого вибудовується культурний ландшафт, може служити велика річка, на берегах якої будується місто. Також центром може служити великий парк, або місце значущих історичних подій, яке збирає навколо себе заходи і великий потік людей. Тут слід зазначити, що, створюючи той чи інший культурний ландшафт, ми створюємо основу динамічного саморозвитку, яка, увібравши в себе наші уявлення про вищі цінності і цілі, потім сама формує ці цілі і цінності, безпосередньо коректуючи діяльність людини [3, с. 100].

На відміну від звичайної міської забудови, культурний ландшафт сприймається як спадщина, де кожен елемент – від історичного силуету до специфічного використання публічного простору – формує унікальну ідентичність території та забезпечує спадковість поколінь у динамічному урбаністичному середовищі.

Л. Мартишова зауважує, що «найважливішою частиною культурного ландшафту є культурна спадщина, що зберігається у вигляді уречевлених об'єктів, традиційної діяльності людей або інформації. У деяких культурних ландшафтах спадщина є домінантною, визначає перебіг усіх суспільних процесів, що відбуваються на їхній території. Це насамперед комплексні історико-культурні та природні утворення, які є носіями історичної пам'яті, пов'язані з місцями, що зберігають у собі матеріальні та нематеріальні свідчення історичної пам'яті – пам'ятки архітектури, археології, етнології, топоніми, архівні та бібліографічні джерела, різноманітні об'єкти та предмети – природні та антропогенні, що вказують на зв'язок ландшафту з історичними подіями. Подіями, що визначили долю країни, народів, які її населяють, їхньої культури, а також із життям великих людей, які внесли особливо вагомий вклад у розвиток країни та грали значну роль в формуванні її культури» [4, с. 128-129].

Культурний ландшафт тісно пов'язаний з історичною пам'яттю. Через це поєднання за-

безпечує перехід абстрактних знань про минуле у видиму, матеріальну форму. К. Дзігора зазначає, що «історична пам'ять – це емоційне, нетривке, суперечливе явище, що використовують для підтвердження власної тяглості та легітимності, а ще вона допомагає зберегти ідентичність через унікальний погляд на історичний процес. Тобто історична пам'ять не зберігає якусь конкретну правильну та об'єктивну картину перебігу певних історичних подій, вона просто задає унікальну концептуальну рамку, що формує погляд спільноти на власне минуле» [2, с. 41-42].

Культурний ландшафт виступає фізичним каркасом для збереження історичної пам'яті, оскільки архітектурні домінанти, планувальна структура та пам'ятні місця маркують територію сенсами, які передаються від покоління до покоління. А. Степаненко доходить висновку, що «місто є простором у якому культурний ландшафт акумулює і транслює колективну пам'ять. Репрезентована у міському просторі, пам'ять набуває видимості, вбудовується у культуру повсякдення та впливає на соціально-політичні процеси. Трансформація культурного ландшафту міста нерозривно пов'язана з фіксацією певних сенсів і витісненням інших. У цьому процесі особливу роль відіграють локуси – конкретні місця, елементи культурного ландшафту, що накопичують, конденсують і передають історичні, соціальні й культурні наративи, відображаючи багатошарову природу міської ідентичності. Локуси не залишаються незмінними. Вони можуть набувати нових смислових навантажень або втрачати своє значення у результаті суспільних трансформацій, переосмислення минулого чи політичних змін, що відображає постійну динаміку колективної пам'яті у міському просторі» [5, с. 88-89].

Отже, культурний ландшафт міста є цілісною системою, у якій матеріальні об'єкти нерозривно пов'язані з історичною пам'яттю. Культурний ландшафт відображає еволюцію суспільних цінностей і забезпечує спадковість поколінь, формуючи унікальну ідентичність конкретної території. Міський простір функціонує як фізичний каркас для збереження історичної пам'яті, де абстрактні знання про минуле набувають видимої форми. Через конкретні локуси – місця пам'яті, архітектурні домінанти – місто акумулює і транслює історичні наративи і впливає на соціально-політичні процеси. Отже, культурний ландшафт залишається динамічним простором постійної боротьби за історичну пам'ять та багатошарову міську ідентичність.

Список використаних джерел

1. Демешкант Є. Сучасне використання культурного ландшафту в структурі історичного ареалу міста. *Архітектурний вісник КНУБА*. 2025. № 34. С. 138-146. DOI: https://doi.org/10.32347/2519-8661.2025.34.138-146

2. Дзігора К. Історична пам'ять у дзеркалі постмодерної методології. *Humanities Studies*. 2024. № 19 (96). С. 40-48. DOI: https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-04

3. Левченко М. Г., Форостян А. Ф., Кузнецов С. В. Інтеграція сучасного мистецтва в культурний простір регіонів України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 3. С. 98-101. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2021.244409

4. Мартишова Л. Генезис культурного ландшафту. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування.* 2023. № 66. С. 126-134. DOI: https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.66.126-134

5. Степаненко А. Г. Меморіалізація як чинник трансформації культурного ландшафту міста. *Культура і мистецтво в сучасному світі: між традицією та новаторством*: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (м. Дніпро, 23 травня 2025 р.). С. 88-92. URL : https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/30eedacb-c47e-447c-9a62-c8cb67151b43/content (дата звернення: 26.03.2026).

Родінова Наталія Леонідівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Соловей Анастасія Миколаївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ (на прикладі ГО «Центр розвитку творчості "Лілея"»)

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливого значення набуває діяльність громадських організацій як важливого інституту громадянського суспільства. Саме громадські ініціативи все частіше стають активними учасниками культурних процесів, сприяючи розвитку локальних культурних практик, творчих проєктів та громадської участі у культурному житті. У наукових дослідженнях підкреслюється, що громадські організації є важливим механізмом залучення громадян до культурного життя та розвитку місцевих культурних ініціатив, що сприяє формуванню активного громадянського середовища. Вони відіграють значну роль у формуванні культурного середовища, розвитку творчого потенціалу особистості, підтримці соціальних ініціатив та підвищення громадської участі. Соціокультурна діяльність таких організацій спрямована на задоволення духовних, культурних та освітніх потреб населення, що особливо актуально в умовах трансформаційних процесів у суспільстві.

ГО «Центр розвитку творчості «Лілея»» реалізує соціокультурні проєкти, сприяє розвитку творчості, естетичного виховання та культурної інтеграції різних вікових груп. Такі організації відіграють важливу роль у розвитку культурної участі громадян, адже вони створюють простір для творчої самореалізації та комунікації у громадах. Тому дослідження її діяльності дозволяє глибше зрозуміти особливості функціонування громадських організацій у соціокультурній сфері.

Метою роботи є аналіз соціокультурної діяльності громадських організацій на прикладі ГО «Центр розвитку творчості «Лілея»» та визначення її ролі у розвитку сучасного культурного середовища.

Соціокультурна діяльність розглядається як цілеспрямована діяльність, направлена на створення, збереження та поширення культурних цінностей, а також на розвиток особистості через залучення до культурних практик. В аналітичних матеріалах міжнародних організацій наголошується, що саме громадські ініціативи часто стають рушійною силою культурного розвитку на місцевому рівні, особливо у невеликих громадах [2]. Вона має комплексний характер і поєднує освітні, виховні, комунікативні та творчі аспекти. Вона є важливим механізмом соціалізації особистості, формування культурної ідентичності та розвитку креативного потенціалу суспільства.

Громадські організації виступають посередниками між державою та суспільством, забезпечуючи реалізацію культурних ініціатив, підтримку талантів і створення умов для самореалізації особистості. Вони також сприяють розвитку неформальної освіти, що є важливим компонентом сучасної соціокультурної політики. Важливо зазначити, що соціокультурна діяльність громадських організацій розглядається в науковій літературі як важливий інструмент формування культурного простору та розвитку громадянського суспільства. Дослідники підкреслюють, що громадські організації здатні ефективно реагувати на потреби громади, створювати умови для реалізації культурних ініціатив, творчих проєктів та освітніх програм [3].

У дослідженнях культурної політики наголошується, що саме громадські організації часто виступають посередниками між культурними закладами, місцевими громадами та дер-

жавними структурами, забезпечуючи розвиток локальних культурних практик і підтримку творчих спільнот [1].

Крім того, важливою характеристикою соціокультурної діяльності є її здатність сприяти соціальній інтеграції та формуванню культурної ідентичності, адже через участь у творчих та культурних проєктах люди отримують можливість самореалізації та розвитку власного потенціалу. У наукових працях також підкреслюється значення громадських організацій у розвитку неформальної освіти, що доповнює діяльність традиційних освітніх установ і сприяє формуванню активної громадянської позиції молоді [4].

У даному контексті діяльність ГО «Центр розвитку творчості «Лілея»» можна розглядати як приклад реалізації подібних соціокультурних практик на мысцевому рівні. Аналіз його проєктів дозволяє простежити, як громадські ініціативи сприяють розвитку культурного середовища, залученню різних вікових груп до творчої діяльності та формуванню простору для культурної взаємодії. Такі організації організовують культурні заходи, виступають платформою для комунікації, співпраці та обміну досвідом між учасниками культурного процесу.

Отже, соціокультурна діяльність громадських організацій є важливим чинником розвитку сучасного суспільства. Вона сприяє формуванню культурної активності громадян, підтримує розвиток творчого потенціалу та зміцнює соціальну згуртованість у громадах. Наше дослідження діяльності ГО «Центр розвитку творчості «Лілея»» показує, що організації з подібним напрямом діяльності, відіграють важливу роль у створенні культурного простору, розвитку творчих ініціатив та залученні громадян до культурного життя. Перспективи їхнього розвитку пов'язані з розширенням напрямів діяльності, впровадженням інноваційних культурних практик та зміцненням партнерської взаємодії з місцевими громадами і культурними закладами.

Список використаних джерел

1. Culture & Sustainable. Development Powering Culture across Public Policies. 2022. [UNESCO]. URL: https://www.unesco.org/en/sustainable-development/culture

2. Local Employment and Economic Development Programme (LEED). 2019. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/about/programmes/leed-programme.html

3. Ortega Carpio M.L., Martinez-Cousinou G., Morales-Fernández E.J. Transformative Volunteerism: An Inventory of NGDO Volunteers' Motivations. URL: https://www.tandfonline.com/action/doSearch?AllField=Mart%C3%ADnez-Cousinou

4. Strategic Plan 2020-2024: DIRECTORATE GENERAL FOR EDUCATION, YOUTH, SPORT, AND CULTURE. [European Commission]. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/eac_sp_2020_2024_en.pdf

Щур Наталія Олегівна,
кандидатка наук з державного управління,
завідувачка відділу аспірантури та докторантури
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ І ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТЕНТИЧНОСТІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ

У сучасному культурному просторі процеси віртуалізації не обмежуються технологічним виміром, а переосмислюють засади буття культури як такої, трансформуючи підстави існування культурних феноменів. За цих умов цифрове середовище перестає бути лише каналом репрезентації культури, натомість функціонує як автономний простір продукування смислів, у межах якого змінюється статус культурного об'єкта, способи його сприйняття та критерії оцінки.

Питання автентичності в цих трансформаціях набуває особливої теоретичної напруги, оскільки перестає узгоджуватися з класичними культурологічними уявленнями про унікаль-

ність, оригінальність та історичну тяглість. У цифровому середовищі ці критерії поступово втрачають визначальну роль, адже культурні об'єкти функціонують у режимі безперервної відтворюваності та мережевої циркуляції. Відтак автентичність зміщується з рівня внутрішньої властивості об'єкта на рівень його медіаційного існування, формуючись як результат взаємодії технологічних умов, алгоритмічних механізмів цифрових платформ і практик сприйняття.

Сучасні дослідження цифрової культури показують, що трансформація автентичності значною мірою пов'язана з функціонуванням цифрових платформ як ключових середовищ культурної комунікації та виробництва смислів. Саме на платформах формуються нові режими видимості культурного контенту, які залежать від алгоритмічних механізмів відбору, ранжування та поширення. У цьому контексті автентичність дедалі частіше сприймається не як внутрішня властивість культурного об'єкта, а як ефект його цифрової присутності та циркуляції.

Показовими є практики цифрового мистецтва та NFT, де унікальність культурного об'єкта забезпечується не матеріальною формою, а технологічною інфраструктурою блокчейну 6. Це змінює традиційні уявлення про авторство, оригінальність і культурну цінність. Дослідники цифрових культурних індустрій підкреслюють, що цифрові технології формують нові режими культурної легітимації та довіри, у яких ключовим стає не походження об'єкта, а його включеність у мережеві системи визнання 7. Це поступово зміщує проблему автентичності з рівня культурної легітимації до рівня візуальної достовірності, де питання довіри набуває ще більш радикального характеру.

Поглиблення цифрової медіації культури актуалізує ще один вимір трансформації автентичності – кризу довіри до візуального та документального образу. Розвиток технологій штучного інтелекту, зокрема генеративних моделей і deepfake-систем, унеможливлює автоматичне розрізнення між реальним і сконструйованим зображенням. Унаслідок цього візуальний контент втрачає свій традиційний статус доказовості, перетворюючись на керований симулятивний продукт. Показовим прикладом є поширення deepfake-відео у політичній та культурній комунікації, коли згенеровані за допомогою штучного інтелекту звернення публічних осіб імітують їхню мову, міміку та інтонацію. Подібні випадки неодноразово фіксувалися у цифрових медіа у 2022–2024 роках і ставали об'єктом суспільного резонансу після подальшого виявлення їх штучного походження.

Зокрема, у березні 2022 року під час російського вторгнення було поширено deepfake-відео, на якому Президент України Володимир Зеленський нібито закликає українців скласти зброю та припинити опір. Відео з'явилося, зокрема, на зламаному сайті українського телеканалу та швидко поширилося у соціальних мережах, однак невдовзі було спростоване як фальсифікація 5. Це демонструє зсув від сприйняття зображення як доказу до необхідності його багаторівневої перевірки в умовах цифрової симуляції.

Водночас зазначені трансформації не зводяться лише до руйнування традиційних критеріїв автентичності, але й відкривають можливості для її переосмислення у нових формах цифрової культури. Одним із таких вимірів є формування цифрових практик пам'яті, де автентичність пов'язується не стільки з матеріальною збереженістю об'єкта, скільки з його здатністю функціонувати як носій колективного досвіду у віртуальному середовищі. Цифрові архіви, онлайн-музеї та платформи документування подій створюють нові режими збереження культурної спадщини та медіації пам'яті в умовах цифрової культури 1.

У цьому контексті автентичність постає як процесуальна та динамічна категорія: вона формується не через незмінність об'єкта, а через сталість його інтерпретацій, повторюваність практик звернення до нього та інституційні механізми підтвердження його значущості. Отже, у цифрову епоху автентичність дедалі більше залежить від соціокультурних контекстів її актуалізації, а не від онтологічних характеристик самого об'єкта.

Особливої ваги у цьому контексті набувають практики цифрового документування травматичного досвіду, зокрема пов'язаного з війною, де віртуальні платформи виступають не

лише засобом фіксації подій, але й простором їхнього інтерпретаційного опрацювання. У таких умовах автентичність набуває етичного виміру, оскільки пов'язується з довірою до свідчення, відповідальністю за репрезентацію досвіду та колективним визнанням його значущості. Це формує новий тип культурної пам'яті, який поєднує документальність, медіаційність і мережеву взаємодію 2; 3; 4 .

У такий спосіб цифрова культура не лише трансформує механізми збереження пам'яті, але й переосмислює саму природу автентичності як колективно сконструйованого та медіаційно зумовленого феномена.

Отже, віртуалізація культури постає не лише як технологічний процес, а як глибинна трансформація способів існування, сприйняття та легітимації культурних феноменів. У цих умовах автентичність втрачає статус стабільної й сутнісної характеристики об'єкта, натомість набуває ознак динамічного, контекстуально зумовленого та медіаційно опосередкованого процесу. Вона формується у взаємодії цифрових технологій, алгоритмічних структур і соціокультурних практик, що визначають режими видимості, довіри та визнання. Це вимагає перегляду класичних культурологічних підходів і розробки нових аналітичних моделей, здатних адекватно описати феномен автентичності в умовах цифрової культури, де межі між реальним і сконструйованим, оригіналом і копією, документом і симуляцією стають дедалі більш розмитими.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк О. Цифрова культурна пам'ять у сучасному медіапросторі. *Культура і сучасність*. 2023. № 4. 55-62 DOI: https://doi.org/10.31866/2617-7943.4.2023.283715.

2. Денисюк Ж.З. Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 4. С. 58–64. DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2025.351583

3. Добровольська В. В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2025. № 2. С. 22–29. DOI: https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2025.350074

4. Логвіненко К. О. Цифрові фотоархіви як чинник збереження культурної спадщини й формування національної ідентичності в Україні. *Культурологічний альманах*. 2025. № 2. 426–431. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.2.51

5. Deepfake Zelenskyy surrender video appears online. *Euronews*. 2022. Mode of access. URL: https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/16/deepfake-zelenskyy-surrender-video-is-the-first-intentionally-used-in-ukraine-war (дата звернення: 29.03.2026).

6. O'Dwyer R. Limited edition: Producing artificial scarcity for digital art on the blockchain and its implications for the cultural industries. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*. 2020. DOI: https://doi.org/10.1177/1354856518795097 (дата звернення: 29.03.2026).

7. Van Dijck J., Poell T., de Waal M. The Platform Society: Public Values in a Connective World. Oxford: Oxford University Press, 2018. URL: https://www.academia.edu/38605333/Van_Dijk_Poell_and_de_Wall_The_Platform_Society_Public_Values_in_a_Connective_World_2018_ (дата звернення: 29.03.2026).

***Бондарець Надія Леонідівна**,*
старша викладачка Київського національного університету культури і мистецтв,
аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
членкиня Спілки звукорежисерів України, м. Київ

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО САУНДПРОДЮСУВАННЯ

Розвиток музичного мистецтва, аудіовізуального виробництва та цифрових медіа актуалізує потребу в теоретичному осмисленні саундпродюсування як складного культурно-мистецького процесу, у межах якого поєднуються естетичні, комунікативні, технологічні, соціальні та економічні складові. У цьому контексті поняття культури саундпродюсування та

мистецтва саундпродюсування постають взаємопов'язаними, але не тотожними категоріями, кожна з яких вимагає окремого наукового окреслення. Якщо культура саундпродюсування репрезентує систему цінностей, норм, професійних підходів, способів мислення та моделей взаємодії, що формуються довкола процесу створення аудіопродукту, то мистецтво саундпродюсування виражає творчу, інтерпретаційну та мистецько-образну природу цієї діяльності.

Культура саундпродюсування формується на перетині технічної компетентності, музичного мислення, етики професійної взаємодії та розуміння запитів часу, аудиторії та медіасередовища. В її основі лежить полізадачний принцип організації звукової творчості, який охоплює ставлення до якості звучання, смаку у формуванні саунду, логіку побудови звукового образу, відповідальність за естетичний результат та здатність відчувати культурні коди доби. Саме тому культура саундпродюсування виявляється у фінальному саунді, у способі прийняття рішень, у професійній мові, у взаємодії з виконавцем, у вмінні розпізнавати межу між доцільною технологізацією та втратою мистецької виразності.

Мистецтво саундпродюсування, у свою чергу, пов'язане з творчим перетворенням звукового матеріалу на цілісний звуковий образ, здатний викликати емоційний, психологічний та смисловий відгук. У цьому сенсі саундпродюсер постає творцем саунду, який працює зі звуковими засобами виразності, враховуючи особливості сприйняття звучання слухачами. Його діяльність набуває ознак мистецької практики саме тому, що результатом є не просто технічно придатний запис, а аудіоформа, у якій кожен елемент функціонує як частина мистецької концепції. Мистецтво саундпродюсування виявляється в умінні чути майбутній результат ще до завершення виробничого процесу та скеровувати всі технічні та виконавські ресурси на досягнення переконливої мистецької цілісності. Про взаємодію мистецтва та культури написано у публікації О. Шрамко наступне: «Тим самим, мистецтво постає цілісною поліфункціональною системою, що забезпечує єдність культури і відображує її сутність» [2, с. 362], тобто через мистецтво саундпродюсування формується культура саундпродюсування.

У сучасній музичній культурі саундпродюсування дедалі більше визначає характер мистецької ідентичності виконавця, стилістичну впізнаваність твору та способи його комунікації з аудиторією. Саме через саунд формуються асоціативні поля, настрій, жанрова належність і навіть символічний статус музичного продукту в межах певної культурної спільноти. Це означає, що мистецтво саундпродюсування працює і на рівні аудіоформи, і на рівні культурної репрезентації, адже через добір тембрів, типів обробки голосу, характеру реверберації, щільності міксу або моделювання простору кодуються уявлення про сучасність, автентичність, комерційність, інтимність, масштабність чи експериментальність. Отже, саундпродюсер виступає учасником процесу конструювання культурних значень. Дана думка підкреслюється і в публікації В. Москалюк, де зазначено: «Сучасне мистецтво як естетична реальність культури відчуває потребу за допомогою почуттєвої форми видимих речей виразити те, що вираженню не піддається, те, що розуміється нами як метапочуттєві цінності» [1, с. 20].

Особливого значення набуває зв'язок між культурою саундпродюсування та розвитком технічних засобів. Кожна нова технологічна епоха трансформує критерії професійної майстерності, естетичні стандарти та очікування слухача. Від аналогового звукозапису до цифрових середовищ, від стереофонії до просторового та імерсивного аудіо, від локальної студії до глобальних стрімінгових платформ – саундпродюсування проходить шлях постійної адаптації, у межах якої культура професії змінюється разом із засобами реалізації творчого задуму. Водночас високий рівень культури саундпродюсування передбачає критичне та мистецько вмотивоване використання інструментарію відповідно до жанру, образу та комунікативної стратегії твору.

У цьому аспекті важливо наголосити, що культура саундпродюсування включає також професійну етику слухання, яка є однією з найменш артикульованих, але принципово важли-

вих складових фаху. Ідеться про здатність чути тонкі психологічні, образні та смислові нюанси звучання, розрізняти функціональне та надмірне, актуальне та шаблонне, виразне та перевантажене, читати коди та айдентику. Саме культура слухання робить саундпродюсера інтерпретатором звукової матерії. У такому підході мистецтво саундпродюсування виявляється як мистецтво організації слухового досвіду, де фінальний аудіопродукт трактується як керована система сприйняття.

Не менш важливою є комунікативна складова, оскільки саундпродюсування майже ніколи не здійснюється в умовах повної індивідуальної автономії. Воно є результатом складної взаємодії між виконавцем, композитором, аранжувальником, звукорежисером, музикантами, менеджментом та запитами цільової аудиторії. Саме тому культура саундпродюсування передбачає здатність до професійного діалогу, до перекладу емоційно-образних побажань у технічні та мистецькі рішення, до узгодження творчої свободи з виробничими обмеженнями. У цій взаємодії мистецтво саундпродюсування проявляється як мистецтво медіації, тобто вміння зберегти мистецьку сутність задуму, не втрачаючи його ринкової, комунікативної та технологічної життєздатності.

Для українського музичного мистецтва дослідження культури та мистецтва саундпродюсування є особливо актуальним, оскільки національний досвід розвитку цієї сфери поєднує риси локальної традиції, пострадянської трансформації, впливів глобального ринку та активного пошуку власної саундідентичності. У цьому процесі саундпродюсування набуває значення як чинник культурної репрезентації, через який артикулюється сучасний український саунд, формується стильова впізнаваність артистів, відбувається переосмислення фольклорних, естрадних, рокових, електронних і поп-музичних моделей. Саме тому осмислення саундпродюсування в категоріях культури і мистецтва дозволяє вийти за межі утилітарного розуміння професії та наблизитися до аналізу її ролі в процесах націєтворення, культурної пам’яті та сучасної аудіальної комунікації.

Отже, культура саундпродюсування та мистецтво саундпродюсування є двома взаємодоповнювальними площинами єдиного поняття, в якому техніка, творчість, комунікація, естетика та соціокультурний контекст формують цілісну систему створення звукового продукту. Культура саундпродюсування визначає професійні норми, якість мислення, етичні засади та способи організації творчого процесу, тоді як мистецтво саундпродюсування репрезентує здатність створювати звукові образи, носії смислів, емоцій та культурної ідентичності. Саме тому подальші наукові дослідження у цьому напрямі мають бути спрямовані на уточнення термінологічного апарату, розробку методик аналізу саунду, вивчення національних моделей саундпродюсерської практики та осмислення місця саундпродюсера в сучасній системі музичного мистецтва та креативних індустрій.

Список використаних джерел

1. Москалюк В. М. Мистецтво як естетична реальність культури. Scientific Journal Virtus. 2020. № 43. С. 18-22.
2. Шрамко О. І. Мистецтво як відображення сутності культури. *Сталий розвиток промисловості та суспільства* : матеріали Міжнародної науково-технічної конференції : у 2 т. Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2013. Т. 2. С. 362-363.

Матузко Олександр Аркадійович,
старший викладач кафедри режисури та акторської майстерності Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ

СУЧАСНІ ТЕАТРАЛЬНІ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ КОДІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ТЕАТРУ

В сучасному соціокультурному просторі театр розглядається як складний соціальний інструмент та простір для діалогу, унікальний публічний форум, що надає можливість для моделювання різноманітних варіантів розвитку суспільства та рефлексії. Його основними векторами є: перформативність, соціальна інклюзія, мультидисциплінарність, політична рефлексія, інституційна гнучкість та ін. [3]. Таке трактування чітко ставить у центр уваги такі поняття, як «участь громади», «доступність та інклюзія», «різноманітність» та «сталий розвиток». Воно вимагає від театрів надавати громадськості різноманітний досвід просвітництва, розваг, задоволення, роздумів та комунікації через свою інтерпретаційну роботу. Ця трансформація є не лише переосмисленням функцій театрів, але й глибокою реконструкцією їхньої соціальної цінності, що знаменує собою перехід від традиційних «храмів культури» до відкритих, діалогічних та відповідальних «соціокультурних центрів» та «форумів майбутнього».

У цьому контексті актуалізується важливість переосмислення театральними закладами своєї соціальної ролі та культурної місії.

Сучасний театр відкритий для глядача, доступний та інклюзивний, що сприяє різноманітності та сталому розвитку. Ці чотири концепції взаємопов'язані та взаємодоповнюють одна одну, разом складаючи основні вимоги до театрів зокрема та закладів культури в цілому для служіння суспільству. Прагнення до функціонування і спілкування етично та професійно – підкреслює етичні вимоги та професійні стандарти роботи театральних закладів. Підкреслюється центральна роль громади в театральній роботі; театри більше не просто служать громаді, а співпрацюють з нею. Забезпечення різноманітного досвіду для художнього просвітництва та задоволення естетичних потреб суспільства, рефлексії та комунікації – уточнює кінцеву мету діяльності театрів.

Поняття «громада» в новому визначенні є різноманітною та динамічною, що виходить за рамки традиційних географічних кордонів та охоплює групи, сформовані на основі культури, інтересів, проблем чи ідентичності. «Участь» означає фундаментальне переосмислення владних відносин, перехід театрів від «служіння громаді» до «співпраці з громадою», що робить громаду співприймачем рішень та творцем протягом усього процесу, від планування та впровадження до оцінки. Ця трансформація вимагає від театрів відмови від традиційних авторитарних наративів та встановлення рівноправних і взаємовигідних партнерських відносин.

Доступність» спрямована на усунення всіх фізичних, сенсорних, інтелектуальних, економічних та культурних бар'єрів, забезпечуючи кожному доступ до театру та його використання [2]. «Інклюзія» йде далі, стосуючись не лише права «входу», але й якості досвіду відвідувачів. Вона підкреслює позитивне ставлення та ціннісні орієнтації, гарантуючи, що кожен почувається бажаним, поважним та представленим у театрі, а також отримує змістовний досвід. У театрі кожен повинен не лише мати можливість «залишатися», але й відчувати себе психологічно безпечним, емоційно резонансним та культурно приналежним.

Для багатьох театрів практика доступності та інклюзивності означає фундаментальну перебудову їхньої місії, наративу та моделі обслуговування. Театральні заклади повинні вирішувати питання усунення бар'єрів у багатьох вимірах. Окрім традиційної фізичної доступ-

ності (таких як доступ для інвалідних візків та доступні туалети), їм також потрібно зосередитися на інтелектуальній доступності – йдеться про когнітивну та сенсорну доступність, інтегровану в твір (креативний аудіоопис, хореографічна мова жестів), оскільки ці елементи мають стати частиною художньої мови, вносячи інновації у спосіб, яким споживає культуру сучасне суспільство та сприяють зниженню бар'єрів для розуміння ідеї сценічного твору; цифровій доступності – створенні онлайн-вистав для забезпечення високоякісного художньо-естетичного досвіду для користувачів, які не можуть відвідувати театр особисто; та економічній доступності – забезпеченні того, щоб економічні фактори не ставали перешкодами для участі громадськості в театральній діяльності за допомогою гнучкої політики продажу квитків. Що стосується інклюзивності, театральні заклади потребують глибшої культурної трансформації [1]. Це включає забезпечення того, щоб вистави та перформанси відображали соціальне різноманіття, дозволяючи аудиторії з різним походженням знайти своє місце в театрі; створення дружнього, неупередженого середовища для полегшення стресу громадськості, особливо тих, хто має острах «не зрозуміти», а також повагу та реагування на потреби різноманітної аудиторії. Найголовніше, що театри повинні дослідити та скоригувати свої наративи, щоб представити культурні традиції та внески в мультикультурному контексті.

Зрештою, глибока інтеграція доступності та інклюзивності спонукатиме театри стати ключовими місцями для просування соціальної рівності, стимулювання інноваційного потенціалу та розвитку культурної ідентичності.

Інклюзивний театр порушує традиційний канон краси та здібностей, засобами репрезентації в умовах сценічного простору тілесної та розумової різноманітності (люди з інвалідністю, вразливі групи), впровадження нового візуального та виконавського коду (естетика відмінності). Це змушує глядача оновити свої упередження щодо того, хто має право займати публічний та мистецький простір.

На відміну від традиційного театру, ці практики зазвичай базуються на колективному творенні. Це являє собою інновацію в соціальному управлінні, де робочий процес такий же важливий, як і результат. Заохочується автономія та розширення можливостей, що трансформує структуру влади всередині групи [2]. Сучасний театр перестав бути просто видовищем, перетворившись на соціальну лабораторію, де випробовуються нові форми співіснування. У контексті сучасних соціокультурних кодів інклюзивний театр позиціюється як ключовий інструмент соціальних інновацій.

Список використаних джерел

1. Executive Order on Diversity, Equity, Inclusion, and Accessibility in the Federal Workforce. 2021. URL : https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/06/25/executive-order-on-diversity-equity-inclusion-and-accessibility-in-the-federal-workforce/ (дата звернення : 27.02.2026).

2. Lucero C. CORDOBAZO // TEATRO. Un nuevo teatro: Libre Teatro Libre. La izquierda diario. 2016. URL : https://www.laizquierdadiario.com/Un-nuevo-teatro-Libre-Teatro-Libre#:~:text=Una%20de%20las%20particularidades%20de%20este%20grupo,del%20teatro%2C%20las%20formas%20y%20los%20roles. (дата звернення : 22.03.2026).

3. Silvestri A. Theater as a Universal Language. European Commission. 2026. URL: https://epale.ec.europa.eu/en/blog/theater-universal-language (дата звернення : 12.03.2026).

Задорожна Ясна Геннадіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Головач Наталія Миколаївна,
кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

Глобалізація докорінно змінила систему міжнародних відносин. Статут ООН та міжнародне право закріпили перехід від «права сили» до «сили права», оскільки лише повага до суверенітету та територіальної цілісності гарантує загальну безпеку і дозволяє країнам розвиватися через інновації та торгівлю. У зв'язку з чим, «м'яка сила» та культурна дипломатія стали значно ефективнішими і раціональнішими інструментами досягнення національних інтересів. Дж. Най визначає «м'яку силу» як здатність держави впливати на інших та отримувати бажані результати шляхом привабливості та переконання, а не за допомогою примусу чи виплат. Це корпоративна форма влади, яка дозволяє структурувати ситуацію в міжнародній політиці так, щоб інші країни самі прагнули того ж, чого прагне суб'єкт впливу, формуючи відповідні вподобання та інтереси. В інформаційну епоху роль «м'якої сили» зростає, оскільки успіх часто залежить від того «чий наратив виявиться переконливішим» [4, с. 48].

К. Шостак підкреслює, що «м'яка сила» – один із методів здійснення політичної діяльності у міжнародному просторі, який сьогодні набуває все більшої популярності. Здійснення ефективної діяльності в інформаційній сфері сьогодні є не менш важливим, ніж військова могутність країни» [3, с. 175].

Складовими «м'якої сили» є три засадничі ресурси: культура, яка через мистецтво, освіту та культурні продукти формує привабливий образ країни; політичні цінності, легітимність яких у внутрішній політиці (демократія, права людини, свобода слова) визначає рівень морального авторитету держави; зовнішня політика, що базується на дотриманні міжнародного права та гуманітарній допомозі. В цифровому світі ці компоненти доповнюються технологічними інноваціями, інтелектуальним капіталом та здатністю ефективно транслювати власні наративи через лінгводипломатію та публічні комунікації.

Дослідники І. В. Жеребятнікова, А. В. Горбачов та О. В. Кравченко зауважують, що «незважаючи на переваги «м'якої сили» в міжнародних відносинах, її також критикували. Дехто вважає, що ефективність «м'якої сили» залежить від сприйнятливості аудиторії і що вона не завжди може призвести до практичних результатів. Окрім того, стратегії «м'якої сили» уразливі до непослідовної внутрішньої політики або дій, які суперечать створеному образу, що підкреслює необхідність внутрішньої узгодженості в реалізації «м'якої сили» [1, с. 187].

Фундаментальним ресурсом «м'якої сили» є мова. Дж. Най зазначає, що через популяризацію мови, держави поширюють цінності та формують переконливий глобальний наратив. Науковець констатує, що англійська стала мовою міжнародного спілкування і це надало США стратегічну перевагу. Китай активно використовує популяризацію своєї мови як стратегічний інструмент для покращення іміджу країни за кордоном через Інститут Конфуція. Вивчення мови через освітні обміни та особисті контакти є набагато ефективнішим інструментом впливу, ніж офіційне державне мовлення, оскільки такі програми сприяють двосторонній комунікації, зміцнюють довіру та створюють глибокі людські зв'язки [4, с. 31].

Р. Пратама виділяє три ключові функції, які виконує мова як інструмент «м'якої сили»: забезпечує культурне взаєморозуміння, допомагаючи іноземним спільнотам глибше осягнути ідеї та філософію іншої країни; виступає стратегічним містком для комунікації між людьми з різним етичним фоном, що дозволяє ефективно запобігати непорозумінням; відіграє критичну роль у публічній дипломатії, слугуючи надійним засобом для встановлення та зміцнення взаємовигідних відносин між державами. Ці функції дозволяють мові трансформувати куль-

турні цінності у вагомий інструмент впливу і сприяти міжнародній співпраці, посилювати ефект присутності країни на міжнародній арені [5, с. 80].

Нині сформувався окремий напрям дипломатії – лінгводипломатія, яка є інструментом «м'якої сили» і полягає у використанні мови як стратегічного ресурсу, охоплює заходи з популяризації державної мови за кордоном, підтримку мовного різноманіття та використання лінгвістичних засобів для запобігання конфліктам і налагодження міждержавного діалогу. В сучасних міжнародних відносинах лінгводипломатія є невід'ємною частиною культурної дипломатії. Мова є не просто засобом комунікації, але і фундаментом національної ідентичності та складовою трансляції цінностей країни у глобальному просторі.

Міжнародні культурні інституції, такі як Британська Рада, Гете-Інститут, Інститут Сервантеса, Французький Інститут, Інститут Конфуція, Український інститут тощо, створюють простір для неформальної дипломатії. Працюючи безпосередньо з громадянським суспільством – студентами, митцями, науковцями – ці установи формують довгострокову довіру і симпатію до своєї країни через мовні курси, освітні гранти та мистецькі проєкти. Це створює умови для передачі цінностей та способу життя у привабливій формі, перетворює іноземну аудиторію на союзників, які поділяють схожі культурні коди та наративи. Ефективність таких інституцій також полягає у здатності деполітизувати міжнародні відносини, залагоджувати гострі кути офіційної міждержавної політики. Завдяки мові будуються стійкі інтелектуальні мережі, які забезпечують країні міжнародну підтримку.

Досліджуючи діяльність міжнародних культурних інституцій різних країн, А. Загородня, Ю. Коваленко та М. Гуляйко зазначають, що «основні форми культурної дипломатії охоплюють як традиційні методи – культурні обміни, виставки, концерти та мистецькі проєкти, так і сучасні – цифрові платформи, медіапроєкти, міжнародні фестивалі та освітні програми. Такий комплексний підхід забезпечує гнучкість інструментів культурного впливу та їх адаптацію до політичних, економічних та соціальних умов різних держав. Проведений дослідниками порівняльний аналіз культурної дипломатії Франції, Великої Британії, Китаю та України показав, що кожна країна використовує специфічні стратегії залежно від своїх історичних та політичних особливостей. Франція і Велика Британія роблять акцент на мовній та освітній присутності, Китай – на демонстрації культурної унікальності для формування стратегічного партнерства, а Україна – на швидкій мобілізації культурних ресурсів у кризових умовах для міжнародної підтримки та солідарності» [2].

Отже, мова є фундаментальним інструментом «м'якої сили», який є первинним провідником культурних смислів, політичних цінностей та національних наративів. Через мову держава формує спільне інтелектуальне та емоційне поле з іноземними аудиторіями, створює практичні стимули для співпраці (доступ до освіти, культурних продуктів та ринку праці), вибудовує глибинну довіру та привабливість свого способу життя. У межах лігводипломатії мова перетворюється на стратегічний актив, який дозволяє долати культурні бар'єри, нівелювати ворожі стереотипи, здобувати міжнародну підтримку без застосування примусу.

Список використаних джерел

1. Жеребятнікова І. В., Горбачов А. В., Кравченко О. В. «М'яка сила» як стратегічний ресурс та інструмент впливу на міжнародні процеси: досвід США. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 38. С. 183-192. DOI: https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.38.14

2. Загородня А. С., Коваленко Ю. М., Гуляйко М. М. Культурна дипломатія в трансформації світової політичної системи: міждержавні взаємини у контексті глобалізації. *Сучасний науковий журнал*. 2025. № 9 (3). URL : https://mosjournal.com/index.php/journal/article/view/125/114 (дата звернення: 20.03.2026).

3. Шостак К. «М'яка сила» і сучасна публічна дипломатія. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини* Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених (м. Київ, листопад 2023 р.). С. 173-175. URL : https://jts.donnu.edu.ua/issue/view/485 (дата звернення: 20.03.2026).

4. Nye J. S. Soft Power and Great-Power Competition Shifting Sands in the Balance of Power Between the United States and China. Cambridge : Springer, 2023. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-99-0714-4

5. Pratama R. English language in the context of cultural diplomacy. *Culturalistics: Journal of Cultural, Literary, and Linguistic Studies*. 2023. № 7 (2). P. 77-84. DOI: https://doi.org/10.14710/ca.v7i2.20788.

Кот Євген Вікторович,
аспірант Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Бігус Ольга Олегівна,
кандидатка мистецтвознавства, доцентка, заслужена діячка мистецтв України,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

РОЛЬ НОВИХ МЕДІА В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО DANCE SHOW

З настанням ери великих даних та безперервним розвитком і дозріванням мережевих технологій, думки та поведінка людей зазнали величезних змін. Це призвело до дедалі більшої різноманітності розважальних можливостей, що зробило інтеграцію радіо та телебачення з новими медіа необхідною тенденцією для майбутнього розвитку.

Безпрецедентний рівень розвитку цифрових технологій станом на середину третього десятиліття XXI ст. посилив динаміку залучення людини в онлайн-середовище, що у свою чергу посприяло становленню цифрового медіапростору як ключового каналу комунікації та взаємодії.

В сучасному культурологічному вимірі поняття «нові медіа» використовується зокрема для означення «нового» соціального контексту участі, поширення та споживання текстових і аудовізуальних продуктів, що заснований на концепції медіаландшафту; розуміння нових медіа як сукупності технологій (виробництва, споживання, поширення та обміну), як агентів, практики та культурних об'єктів, що пов'язані з використанням цих технологій [1, с. 28]. У цифровому медіконтенті нові культурні практики та форми взаємодіють з усталеними медіа та практиками, вступаючи в конфлікт, взаємодоповнюваність або симбіоз з ними та взаємно переосмислюючи одна одну. Можливості для взаємодії та горизонтальної участі, що відкриваються новими медіа, спонукали багатьох дослідників розглянути появу нової моделі масової комунікації, заснованої на її демократизуючому потенціалі. Г. Дженкінс пропонує розуміти та описувати цей новий контекст з точки зору культурної конвергенції та виникнення культури участі [2, с. 45].

Нові медіа здійснили радикальний вплив на зміну формату взаємодії глядача з телевізійним dance show завдяки зміщенню акценту з пасивного перегляду на активну участь. У цифровому суспільстві нові медіа, зокрема відеохостинги, соціальні мережі та месенджери позиціюються як важливі та надзвичайно ефективні інструменти формування глядацького інтересу, забезпечуючи «живучість» проєкту поза ефірним часом.

Популяризація телевізійного dance show засобами нових медіа реалізується завдяки їх ключовому функціоналу, підґрунтям якого є партисипація.

У контексті впливу на популяризацію телевізійного dance show основними функціями цифрових медіа є: залучення та інтерактивність (зворотний зв'язок, голосування, прямий ефір, бекстейдж), вірусність та фрагментація відеоконтенту (кліпове споживання, танцювальні челеджі), персональний брендинг учасників (танцюристи як інфлюенсери), освітній та громадський аспект (створення інтернет-спільнот, основні теми обговорення в яких так чи інакше пов'язані з певними аспектами випусків телевізійного dance show).

Цифрові платформи надають можливість користувачу безпосередньо впливати на розвиток дії та долі учасників шоу засобами голосування. Онлайн-трансляції в TikTok та Instagram надають можливість глядачу відчути себе присутнім не лише на знімальному майданчику, але й побачити те, що зазвичай лишається за кадром – процес навчання кроків та рухів професійним танцюристом його зіркового партнера («Танці з зірками»), репетиційний процес, побачити переживання учасників, особистісні емоційні моменти, завдяки чому персонажі телевізійного шоу сприймаються вже не стільки як екранні образи, скільки як звичай-

ні люди. Безкоштовній популяризації телевізійного dance show серед молоді є використання уривків хореографічних номерів для флешмобів та челенджів у соціальних мережах. Так, наприклад, танцювальні челенджі в мережі TikTok є одним із найбільш ефективних інструментів взаємодії з глядачами та популяризації учасників телевізійного dance show «Танці. Word of Dance». Платформа соціальних мереж TikTok зазнала різкого зростання кількості користувачів та культурної видимості на початку 2020-х рр. [4, с. 1070], захоплюючи молодшу аудиторію своїми короткими, розважальними відео з запам'ятовуваними танцями, комедійними номерами та синхронізацією під пісні, що створюють нескінченний цикл вертикальних відео з інноваційними трюками монтажу, анімацією та фільтрами [3, с. 109]. Танець і музика завжди були важливими соціальними елементами, але ними ніколи не отримували таке поширення, як зараз у TikTok, створюючи нові стратегії, що вплинули на танцювальну індустрію. Отже, TikTok створив нові способи зв'язку та зберігання наративів через танець [5]. Багато відео стають настільки популярними, що інші користувачі намагаються їх скопіювати і поширювати в інших соціальних мережах. Танцювальний челендж – це повтор хореографії, тобто відеоконтент із короткими, технічними та яскравими зв'язками під трендовий музичний супровід створений учасниками телевізійного dance show поширюється в соціальній мережі, а користувачам пропонується створити власний контент та спробувати повторити побачену танцювальну лексику (короткі відео викладаються з офіційним хештегом).

У shorts на відеохостингу YouTube зазвичай репрезентовано найбільш яскраві та емоційно насичені моменти шоу, які, набираючи мільйони переглядів залучають широку аудиторію, яку з різних причин не привертає перегляд телевізійного dance show у повноформатному варіанті. В контексті брендингу, що відіграє важливу роль в сучасній танцювальній індустрії, популярність танцюристів у соціальних мережах сприяє підвищенню рейтингів телевізійного шоу за рахунок того, що більшість їх підписників слідкують за проєктом і намагають підтримати свого фаворита онлайн-голосуванням.

Отже, завдяки новим медіа, телевізійне dance show може позиціюватися як своєрідний трансмедійний наратив – воно більше не обмежується єдиним каналом (телебачення), а отримує продовження на відеохостингах (YouTube), у постах (Facebook), сторіз, рілсах та інших форматах в Instagram та TikTok. У свою чергу це здійснює безпосередній вплив на танцювальну індустрію в цілому, оскільки популяризація телевізійного dance show у нових медіа позитивно відображається на кількості бажаючих займатися танцями як серед дітей, так і серед дорослих.

Список використаних джерел

1. Ardévol E., Roig A., Gómez-Cruz E., San Cornelio G. Prácticas creativas y participación en los nuevos media. Quaderns del CAC. 2010. Nº. 34. Pp. 27–36.

2. Jenkins H. Convergence culture: where old and new media collide. Nueva York: New York University Press, 2006. 308 p.

3. González M. Análisis de los #DanceChallenge en Tiktok mediante la Metodología Visual Crítica. Virtualis. 2022. Vol. 13. pp. 108–136. 10.46530/virtualis.v13i24.399.

4. Kennedy M. If the rise of the TikTok dance and e-girl aesthetic has taught us anything, it;s that teenage girls rule the internet right now. TikTok celebrity, girls and the Coronavirus crisis. 2020. Vol. (6). pp. 1069–1076.

5. Vizcaíno-Verdú A., Abidin C. Cross-cultural storytelling approaches in TikTok;s music challenges. Paper presented at AoIR 2021: The 22nd Annual Conference of the Association of Internet Researchers. Virtual Event: AoIR. https://doi.org/10.5210/spir.v2021i0.12260.

Ніколаєва Дарина Юріївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ЗАДОВОЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ УКРАЇНЦІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ МИСТЕЦЬКИХ ПРОЄКТІВ

Культурні потреби визначаються як потреби у засвоєнні, споживанні та відтворенні культурних цінностей і норм, що забезпечують розвиток особистості та суспільства. Вони включають прагнення до освіти, освоєння художніх цінностей, духовного розвитку та творчої самореалізації. Ці потреби формуються під впливом соціального та культурного середовища і залежать від рівня освіти, соціального статусу та загального розвитку особистості. Водночас задоволення культурних потреб громадян є механізмом накопичення і відтворення культурного капіталу суспільства [7].

З початком повномасштабного вторгнення культурні потреби українців трансформувалися з розважальних у терапевтичні та ідентифікаційні. Культура стала інструментом психологічної стійкості та національного самовираження. Сучасна трансформація ціннісних орієнтирів в Україні формує нові культурні потреби, які виходять за межі пасивного споживання мистецтва і вимагають активної участі в культурному середовищі [1].

Шлях до задоволення культурних потреб українців ускладнюють руйнування культурної інфраструктури та безпекові загрози. Згідно з дослідженнями, станом на 2025 рік близько 41% населення України залишалося виключеним із активного культурного життя [3, с. 5]. Водночас культурні послуги (читання, театри, музеї) виступають важливим засобом подолання стресу та зміцнення психологічної стійкості громад, оскільки через процес самопізнання та самовираження людина адаптується та відчуває себе інтегрованою в соціумі. Значно зріс попит на україномовний контент, історичну літературу та заходи, що підкреслюють національну самобутність українського народу.

Попри численні лінії напруги, культурні практики розширюють можливості громадян відчувати причетність до культурного життя, зокрема через волонтерську діяльність. Вона дедалі частіше сприймається як форма активного залучення до культурного процесу, оскільки ґрунтується на спільних цінностях, комунікації та колективних діях. У період повномасштабного вторгнення волонтерство стало критично важливим інструментом підтримки життєдіяльності культурного сектору, який зіткнувся з масовим відтоком кадрів, мобілізацією фахівців і професійним вигоранням команд, забезпечуючи при цьому безперервність культурних практик і збереження соціальної координації [3, с. 10].

Волонтерська діяльність, особливо студентів мистецьких спеціальностей, постає не лише як вимушене, але й стратегічне рішення для часткового подолання кадрового дефіциту. Відповідно до теоретичних підходів П’єра Бурдьє, такі практики забезпечують накопичення культурного та соціального капіталу, що зміцнює суспільні зв’язки та підвищує здатність спільноти протистояти зовнішнім викликам [5].

Разом з тим, постає проблема забезпечення доступу до культурних благ та пошуку нових форм задоволення культурних потреб. Одним із ключових механізмів задоволення цих потреб є інноваційні мистецькі проєкти, які розширюють аудиторію, стимулюють зворотний зв’язок між учасниками культурного процесу та формують сучасний культурний інформаційно-комунікаційний простір. Війна підштовхнула до переосмислення національної іденти-

чності й культурної самоідентифікації, створюючи попит на форми взаємодії, які допомагають осмислити травматичний досвід через візуальні й текстові рефлексії, фокус-теми та нові форми медіа. Це посилило інтерес до пізнання української культури та сприяло формуванню попиту на національний культурний продукт.

Водночас розвиток культурного сектору не обмежується окремими подіями, а супроводжується впровадженням ширшого спектра інновацій, зокрема технологічних (використання VR/AR, 3D-моделювання, цифровізація музейних фондів), соціокультурних (партисипативні практики, мобільні культурні ініціативи у громадах) та організаційних інновацій (створення креативних хабів, що поєднують мистецьку, освітню й дослідницьку діяльність) [1, с. 6; 6, с. 2]. Інноваційні мистецькі проєкти слід розглядати не лише як технічну новизну, а як переформатування культурної пам'яті. Вони не просто продукують нові форми, а змінюють режими сприйняття й утворюють поля смислу, де культура перестає бути об'єктом споживання й стає формою колективного рефлексивного досвіду[4, с. 5].

Культурний запит реалізується через синергію різних форм комунікації з аудиторією, що дозволяє не лише розширити її охоплення, але й забезпечити багаторівневе залучення до культурного процесу. У сучасних умовах цей запит пов'язаний із потребою відтворення складних соціальних реалій, унаслідок чого культурні практики трансформуються з форм споживання у простір активної співучасті. Відтак культура функціонує як середовище продукування смислів, у межах якого відбувається перегляд усталених хронологічних уявлень та нових інтерпретацій.

Отже, задоволення культурних потреб українців через інноваційні мистецькі проєкти забезпечує особистісне самовдосконалення та соціальну інтеграцію, формує простір взаємодії, де продукуються нові культурні смисли, відбувається трансформація потреб і водночас конструюється колективна свідомість. У цих умовах культура функціонує як критично важливий ресурс національної стійкості, забезпечуючи суб'єктність суспільства, стимулюючи активне включення громадян у соціальні процеси та сприяючи відтворенню культурного капіталу, що визначає напрям розвитку української нації навіть попри зовнішню агресію.

Список використаних джерел

1. Антощук В. П. Інноваційна діяльність культурно-мистецьких інституцій як чинник модернізації соціокультурного простору України на початку XXI ст. *Вісник НАКККіМ*. 2025. № 2. С. 81–88. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2025.338908

2. Кожина А. Сучасні тенденції розвитку публічного управління у сфері музейної справи в умовах цифрової трансформації. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11, № 4. С. 89–96. DOI: https://doi.org/10.15421/152357

3. Культурний сектор України в умовах війни: Виклики – Потреби – Заходи. Звіт за результатами конференції-воркшопу (м. Київ, 10-11 квітня 2025 р.). Goethe-Institut в Україні, Ukraine Art Aid Center та ін. Київ, 2025. 72 с. URL : https://www.goethe.de/resources/files/pdf347/the-ukrainian-cultural-sector-in-wartimes.pdf (дата звернення: 25.03.2026).

4. Лисинюк М. В., Байда І. В. Трансформація культури медіаспоживання в умовах цифровізації суспільства. *Вісник НАКККіМ*. 2024. № 2. С. 14–19. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308260

5. Ручка А. Культурний капітал сучасного українського соціуму: стан та особливості реалізації. *Бібліотечна планета*. 2010. № 3 (49). С. 22-25. URL : https://i-soc.com.ua/assets/files/book/ruchkatyaglo/ruchka001.pdf (дата звернення: 25.03.2026).

6. Смаглюк К. Р. Інноваційні підходи до менеджменту художніх виставок. *Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства* : матеріали VI Міжнар. конф. (м. Одеса, 22-23 травня 2025 р.). С. 154–156. URL : https://surl.li/bacadc (дата звернення: 25.03.2026).

7. Філіна Т. В. Формування та забезпечення культурних потреб сучасної людини. *Культура і сучасність*. 2021. № 1. С. 228–232. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2021.238628.

Прадєдович Дмитро Володимирович,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Овчарук Ольга Володимирівна,
докторка культурології, професорка,
професорка кафедри гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

АВАНГАРДНІ СТРАТЕГІЇ В РЕКЛАМІ: ЕСТЕТИКА ЕКСПЕРИМЕНТУ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Український авангард – не лише набір візуальних прийомів; це філософія оновлення, утопічний проєкт «нової людини», руйнація традиційних образів і пошук універсальної мови форми. Його ключові принципи – радикалізм форми (геометрична абстракція, мінімум ознак), утопічний прагматизм (мистецтво як інструмент трансформації суспільства), синтез мистецтв (єдність форми й функції) та робота з простором і порожнечею як семантичним ресурсом. Ці елементи дають авангарду статус культурної програми, що може проявлятися в рекламній практиці, як засіб смислоутворення, особливо через редукцію форми, роботу з порожнечею та утопічну спрямованість.

Естетика експерименту в рекламі проявляється через редукцію, абстракцію та порушення звичних форм репрезентації. Під естетикою експерименту тут розуміється спосіб візуальної комунікації, що базується на свідомому порушенні усталених форм і пошуку нових виражальних засобів, характерних для авангардної традиції.

В культурному полі, реклама – не тільки комерційний інструмент, а й форма візуальної комунікації, що формує уявлення про цінності, ідентичність і естетику. В Україні, де суспільство переживає глибокі трансформації, реклама стає простором, де стикаються імперативи сучасності та історична спадщина, включно з авангардними кодами – мінімалізмом, геометрією, радикальною типографікою й метафорами простору. Саме через ці коди реалізується естетика експерименту як практична стратегія в рекламній комунікації. Тут авангардні стратегії набувають нової функції: естетичної, комунікативної та соціальної. Попри це, питання трансформації авангардних ідей у рекламі і їхні нові смисли лишаються мало дослідженими.

Функції авангардних кодів у рекламі можна звести до кількох ключових принципів:

- концентрація сенсу: мінімалізм і абстракція залучають глядача до інтерпретації, створюючи ефект активної участі. Це може проявлятися через редуковані образи – наприклад, порожнє крісло як знак відсутності людини або мінімалізоване візуальне поле, де зміст передається через брак прямої репрезентації, що особливо актуально в ситуаціях, де пряме зображення є етично проблематичним або надмірно буквальним;
- естетична дистанція: відсутність нав'язливості формує образ «мистецтва», підвищуючи престиж і серйозність;
- культурні містки: посилання на авангардні коди встановлює символічний зв'язок із історією та культурною пам'яттю;
- риторика оновлення: меседжі, що перегукуються з авангардною утопією, обіцяють зміни й новий стиль життя, адаптуючи ідеї «нової людини» під сучасні виклики – як риторика виживання, спротиву та відбудови.

Такі коди не лише цитують авангардну традицію, а активно формують сучасну рекламну практику. Постає питання про те, як ці стратегії впливають на формування ідентичності. Разом ці стратегії трансформують рекламу з інструменту продажу на простір виробництва смислів. Щоб пояснити, як формується ідентичність у рекламній комунікації, Пол Рікер виділяє два способи ідентичності:

1. Idem-identity: тотожність як незмінність, стабільність характеристик у часі.
2. Ipse-identity: тотожність як вірність собі, збереження самості через зміни.

Тож рекламу можна розглядати як простір, де ідентичність не лише відображається, а й формується. Ця відмінність має вирішальне значення для розуміння української культурної ідентичності, яка історично пережила спроби стирання, примусової асиміляції та, у сучасному контексті, відкрите військове знищення.

Українська ідентичність не може спиратися на безперервність (idem-ідентичність), адже її історичну тяглість неодноразово навмисно переривали. Вона проявляється як ipse-ідентичність – через відновлення, пам'ять і вірність собі, що перегукується з логікою українського авангарду: обидві практики самотворення відбуваються не попри розрив, а через нього. Реклама, що використовує авангардні коди, стає простором, де ідентичність не лише відображається, а й формується, поєднуючи минуле, сучасність і прагнення до майбутнього. Через мінімум елементів і концентрацію сенсу авангардні стратегії трансформують рекламне повідомлення з інструменту продажу на простір виробництва смислів – не просто естетична "цитата", а спосіб осмислення сучасності, естетичний і соціальний одночасно.

Авангардні маніфести наполягали на інтеграції мистецтв із життєвою практикою, що мало впливати на спосіб життя. У більшості європейських авангардних рухів це залишалося теоретичним: твір лишався в межах галерей, а життя розгорталося поза ним.

У сучасній Україні це розділення зникає під тиском історичної необхідності: реклама створюється всередині тієї ж реальності, яку вона репрезентує, а її автор є безпосереднім учасником подій, а не зовнішнім спостерігачем. Формальний вибір перестає бути суто естетичним – він набуває негайної етичної ваги. Тож український авангард у рекламі функціонує одночасно як форма культурної пам'яті, естетичний інструмент і стратегія соціальної та політичної мобілізації, поєднуючи минуле, сучасність і прагнення до майбутнього.

Отже, український авангард у рекламі функціонує одночасно як форма культурної пам'яті, естетичний інструмент і стратегія соціальної та політичної мобілізації, де естетика експерименту виступає механізмом формування культурної ідентичності, поєднуючи минуле, сучасність і прагнення до майбутнього.

Список використаних джерел

1. Єрмоленко В., Огаркова Т. Футуризм: рух, майбутнє, креативна деструкція. Kult: Podcust: вебсайт, 2022, URL: https://soundcloud.com/kultpodcast/futuryzm (дата звернення: 15/03/2026).
2. Ідентичність людини: філософсько-антропологічний аналіз : монографія. Київ, 2023. 296 с.
3. Мусієздов О. Чи має сенс поняття ідентичності? Дещо з особистого досвіду. Україна Модерна: вебсайт, 2015, URL: https://uamoderna.com/blogy/oleksi-musiezdov/identychnist/ (дата звернення: 23.03.2026).
4. Український художній авангард: маніфести, публіцистика, бесіди, спогади, листи / упоряд. Д. Горбачов, С. Папети, О. Папети. Київ : Дух і Літера, 2020. 640 с.
5. Шкіль Л. Л. Людина у системі філософії Поля Рікера. *Грані*. 2015. № 4. С. 118–122.

Акімов Дмитро Ігорович,
доктор соціологічних наук, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна

АРТМАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ ФЛОРИСТИЧНИХ МОТИВІВ У ЖИВОПИСУ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПСИХОЛОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ XIX-XXI СТОЛІТЬ

Ця публікація представляє глибокий теоретико-психологічний аналіз, де флористичні сюжети в живописі епохи Відродження розглядаються крізь призму концепцій волі, несвідомого, тілесності та політичного прагматизму. Цей текст інтегрує ідеї А. Шопенгауера, З. Фрейда, В. Райха та Н. Макіавеллі у контекст маркетингу образотворчого мистецтва, перетворюючи ботанічні елементи на інструменти психологічного впливу.

У межах поглиблення психологічного аналізу флористичних складових в живописі – як маркетингового інструментарію, постає необхідність верифікації візуального ряду часів Відродження через фундаментальні психологічні та філософські парадигми. Це дозволяє трактувати артринок того часу не лише як простір обміну товарами, а як поле битви за підсвідомість реципієнта.

Метафізика волі та споглядання (за А. Шопенгауером). З позиції Артура Шопенгауера, флористичні елементи у творах Відродження (наприклад, у роботах Леонардо да Вінчі чи Сандро Боттічеллі) виступають засобом тимчасового звільнення суб'єкта від «диктату волі». У маркетинговому аспекті це створює ефект естетичної паузи: глядач, занурюючись у споглядання ідеалізованої природи, позбувається тривоги, що автоматично знижує критичний поріг сприйняття ціни твору. Квіти стають «об'єктивацією волі» в її найбільш лагідній формі, що робить артоб'єкт джерелом чистого інтелектуального задоволення, підвищуючи його ринкову привабливість [11; 18].

Психоаналітична дешифровка та лібідозний маркетинг (за З. Фрейдом). Зігмунд Фрейд розглядав би флористичну символіку (бутони, чашечки квітів, шипи) як сублімовані прояви лібідо. У маркетингу образотворчого мистецтва епохи Відродження флористика функціонувала як механізм заміщення: сакральна чистота лілії чи чуттєвість троянди апелювали до витіснених бажань глядача. Використання таких образів дозволяло замовнику (меценату) маніпулювати колективним несвідомим, де кожна рослина ставала психологічним тригером, що пов'язував володіння картиною з прихованим задоволенням базових потягів, легітимізуючи розкіш через естетичну сублімацію [18].

Тілесність та вегетативна енергія (за В. Райхом). Крізь призму теорії Вільгельма Райха, деталізована флора часів Відродження є візуалізацією «оргонної енергії» та життєвої пульсації. Складні флористичні композиції (наприклад, у гірляндах Делла Роббіа) працюють як інструмент розблокування «психологічного панцира» глядача. Маркетингова стратегія тут базується на стимуляції вітальності: замовник, який володіє таким твором, підсвідомо сприймається як персоналізоване джерело життя та енергії, що в соціології мистецтва конвертується у високий рівень політичної та фінансової довіри. Тут слід додати, що гірлянди у стилі Делла Робіна – це один із найбільш впізнаваних символів італійського Відродження (XV–XVI століття). Вони названі на честь видатної родини флорентійських скульпторів, насамперед Луки делла Роббіа, який винайшов унікальну техніку глазурованої теракоти [15].

Прагматизм та візуальна сугестія (за Н. Макіавеллі). Хоча Нікколо Макіавеллі не був професійним психологом, його стратегія «видаватися, а не бути» є фундаментом політичного маркетингу. Флористичні сюжети в живопису епохи Відродження у цьому контексті – це інструмент візуальної симуляції. Макіавеллістський підхід до використання квітів у портретах правителів (наприклад, лавр чи мирт) слугував створенню образу «ідеального государя». Квіти тут – це декорація влади, що маскує реальні політичні наміри замовника маскою благочестя та гармонії, забезпечуючи «репутаційну премію» активу [16; 17].

Об'єднуючий висновок. Флористичний сюжет як інструмент психологічного маркетингу та сугестії:

Синтез мистецтвознавчого аналізу живопису часів Ренесансу – з одного боку та психологічних парадигм XIX-XXI століть – з іншого боку дозволяє констатувати, що флористичні сюжетні складові в мистецтві Відродження не були лише елементами фонової декорації, а функціонували як прецизійно налаштований інструмент психологічного маркетингу образотворчого мистецтва. Цей специфічний маркетинговий термін в даному мистецтвознавчому контексті можна трактувати – як візуальний гачок, що працює на перетині нейробіології та теорії споживання мистецького продукту.

З позиції психології образотворчого мистецтва, прецизійно налаштований інструмент психологічного маркетингу образотворчого мистецтва базується на чотирьох фундаментальних векторах впливу:

Естетична нейтралізація (за А. Шопенгауером). Флористика в живопису епохи Відро-

дження створювала умови для «безвольного» споглядання, нівелюючи споживчий спротив глядача та готуючи підґрунтя для безумовного прийняття статусної цінності артоб'єкта.

Сублімаційна капіталізація (за З. Фрейдом). Квіти в артоб'єктах епохи Відродження виступали візуальними кодами, що каналізували несвідомі потяги реципієнта в легітимне русло естетичного захоплення, конвертуючи лібідозну енергію в лояльність до бренду замовника.

Вітальна валідація (за В. Райхом). Ботанічний реалізм та вегетативна експресія в мистецтві епохи Відродження слугували інструментами емоційного розблокування, формуючи підсвідому асоціацію між володінням твором та доступом до життєдайної енергії («оргону») мецената. Ця концепція лежить на стику історії мистецтва, езотеричної психології та теорії енергій. Тут ми маємо поєднати естетику Ренесансу з ідеями В.Райха про «оргон» - універсальну енергію життя. Підсвідома асоціація тут будується на ідеї, що меценат, купуючи картину, купує не просто предмет, а певний «акумулятор» вічної молодості та вітальності.

Репутаційна симуляція (за Н. Макіавеллі). Флористичні символи забезпечували створення ідеалізованого публічного образу (persona) замовника, де візуальна гармонія природи ставала етичним алібі для політичного та економічного прагматизму.

Перед тим як перейти до висновків, зазначимо, що теоретичну основу даного дослідження становлять фундаментальні праці, що охоплюють міждисциплінарний спектр артринку: Теоретичний фундамент дослідження складають праці Джека Гуді (Він розглядає квіти як елемент соціального престижу та ритуалу, що є близьким до «маркетингового» розуміння флористики як інструменту впливу) [11], Стівена Дж. Кемпбелла (Комплексний аналіз мистецтва італійського Відродження як інструмента репрезентації влади, чеснот і легітимності, з розкриттям символічного значення лавра, мирта, апельсину та лілії як маркерів статусу) [16], Френка Вільяма Кента (Досліджує, як флорентійські еліти свідомо формували публічний образ влади через мистецтво й символіку, що дозволяє трактувати флористичні мотиви як інструмент політичної комунікації) [17], Мірей Леві Д'Анкона (вона аналізує кожен вид рослини з точки зору його психологічного та теологічного навантаження) [18] та Джанкарла Джентіліні (Фундаментальне дослідження скульптурної спадщини родини Делла Роббіа, що демонструє декоративну та символічну роль теракотових гірлянд і квітів, підкреслюючи їхню натуралістичну «життєву пульсацію») [15]. Також актуальними при дослідженні даної теми є наукові статті українського академіка Національної академії мистецтв України Юрія Вакуленка [8–10], відомого доктора культурології Жанни Денисюк [13–15] та доктора соціології, автора даного дослідження, Дмитра Акімова, який опублікував понад 20 наукових статей в сфері дослідження маркетингу образотворчого мистецтва [1–7].

Психологічний вимір маркетингу образотворчого мистецтва епохи Відродження доводить, що флористичний сюжет був первинною формою когнітивного брендингу. Через ботанічні образи здійснювалася імплантація ринкової довіри, де естетичне задоволення реципієнта ставало гарантом капіталізації активу та високої репутаційної премії замовника на тогочасному артринку.

Список використаних джерел

1. Акімов Д. І. Маркетингові дослідження та просування художніх творів у маркетингу образотворчого мистецтва. *Культура і сучасність : альманах.* 2021. № 1. С. 139-144.

2. Акімов Д. І. Маркетинг образотворчого мистецтва: від античних часів до артринку XXI століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2023. № 2. С. 75-80.

3. Акімов Д. І. Маркетингові алгоритми просування мистецького продукту на артринку. *Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр.* 2023. Вип. 43. С. 19-25.

4. Акімов Д. І. Методологія та соціокультурне проєктування алгоритмів підбору експертів у сфері мистецького маркетингу та при формуванні мистецьких колекцій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2024. № 4. С. 134-140.

5. Акімов Д. І. Соціокультурне проєктування та складові методології соціальної інженерії в маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 1. С. 172-178.

6. Акімов Д. І. Застосування інструментів соціальної інженерії при реалізації естетичної та гедоністич-

ної функцій мистецтва в маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 3. С. 136-141.

7. Акімов Д.І. Методологія науково-дослідної роботи у сфері дослідження маркетингу образотворчого мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 4. С. 149-155.

8. Вакуленко Ю. Є. Реалізація зберігаючої функції як основної в діяльності європейських музеїв образотворчого мистецтва під час Другої світової війни. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2024. № 3. С. 126-132.

9. Вакуленко Ю. Є. Реалізація основних функцій музеїв та мистецькі проєкти окупаційних адміністрацій у 1941-1943 роках на території України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2024. № 4. С. 231-236.

10. Вакуленко Ю. Є. Формування музейного зібрання Національного музею «Київська картинна галерея»: націоналізовані колекції. Частина 1. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2025. № 2. С. 266-271.

11. Гуді Дж. *Культура квітів*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. 480 с.

12. Денисюк Ж. З. Культуротворчий потенціал і креативність сучасних комунікативних та івент-практик. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 99-104.

13. Денисюк Ж. З. Візуальні комунікативні практики в контексті розвитку креативних індустрій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2023. № 3. С. 10-14.

14. Денисюк Ж. З. Українська культурна ідентичність як основа національної стійкості та культурної політики. *Культурологічний альманах.* 2025. Вип. 1 (13). С. 309-315.

15. Джентіліні Дж. *Делла Роббіа: полив'яна скульптура доби Відродження*. Флоренція : Cantini, 1992. 1056 с.

16. Кемпбелл С. Дж. *Мистецтво італійського Відродження.* Лондон : Thames & Hudson, 2012. 696 с.

17. Кент Ф. В. *Козімо Медічі та Флорентійське Відродження.* Нью-Хевен : Yale University Press, 2000. 560 с.

18. Леві Д'Анкона М. Сад Ренесансу: ботанічний символізм в італійському живописі. Firenze : Leo S. Olschki, 1977. 603 с.

Родінова Наталія Леонідівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Шаповал Катерина Олексіївна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СОЦІОКУЛЬТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Молодіжні громадські організації в незалежній Україні пройшли довгий шлях від місцевих об'єднань у 1990 рр. до розгалуженої мережі ініціатив, фондів, скаутських, студентських, волонтерських, освітніх і правозахисних структур, які на сьогодні є помітними учасниками суспільних змін. Їхня роль не зводиться лише до організації дозвілля або ж виховної роботи. Сьогодні вони виконують значно ширші функції, а саме: представляють інтереси молоді, формують громадянську позицію, створюють простори участі, підтримують психологічну стійкість, залучаються до волонтерства, професійного розвитку та соціальної інтеграції. Саме тому молодіжні ГО слід розглядати як один із основних інститутів громадянського суспільства в Україні. Це відповідає і Національній молодіжній стратегії до 2030 р., в якій молодь визначається активним учасником суспільного життя [3].

Важливим етапом розвитку молодіжних організацій стало оформлення інфраструктури молодіжної роботи. Станом на жовтень 2025 р. в Україні діє 643 молодіжні центри та молодіжні простори, серед них 114 молодіжних центрів і 529 молодіжних просторів. Окремо, станом на грудень 2025 р., в Україні було утворено 664 молодіжні ради різних рівнів. Це означає, що робота з молоддю поступово виходить за межі окремих ініціатив і перетворюється на системну мережу участі та представництва. Важливо, що ця інфраструктура розвивається

навіть в умовах війни, адже про це свідчить нова Державна цільова соціальна програма «Молодь України: покоління стійкості – 2030» [4].

Варто зазначити, що сучасний молодіжний сектор України розвивається і через окремі організації, і через горизонтальні мережі. Такі структури, як Національна молодіжна рада України, виконують координаційну і представницьку функцію. Поява таких платформ свідчить про зрілість сектору, адже молодіжні ГО дедалі частіше діють в партнерствах [2].

Найбільшим викликом для українських ГО є *війна*, причому не тільки як воєнна загроза, а як фактор, що змінює всі умови суспільного життя. Війна означає небезпеку для людей і команд, руйнацію інфраструктури, втрату ресурсів, зростання психологічного навантаження, зміну потреб цільових груп та необхідність постійно перебудовувати формати роботи. Якщо до 2022 р. значна частина роботи стосувалася освіти, культурних подій і місцевих проєктів, то після початку повномасштабного вторгнення організації почали поєднувати ці функції з гуманітарними, психологічними та інтеграційними. Саме тому цей розвитку молодіжного сектору можна назвати етапом «організацій стійкості», вони не просто працюють для молоді, а допомагають пережити травматичний досвід війни, адаптуватися до переміщення, не втратити зв'язок із громадою та бачити перспективу майбутнього в Україні [6].

Внутрішнє переміщення є значним соціальним викликом для молодіжної роботи. Молоді люди, які змінили місце проживання, часто втрачають усталене коло спілкування, освітнє середовище, відчуття приналежності до громади та віру у майбутнє. Для ГО це означає потребу у відновленні горизонтальних зв'язків, створенні нових місцевих спільнот, запобіганню ізоляції та конфліктам у нових громадах. Міжнародна організація з міграції регулярно фіксує масштабність та тривалість внутрішнього переміщення в Україні, а аналітичні матеріали про соціальне відновлення наголошують, що саме місцеві ГО часто виконують посередницьку роль між переселенцями, громадами і владою [9]. Молодіжні організації все частіше стають простором «першого включення» у нове середовище через волонтерство, культурні події, консультації, молодіжні центри або програми неформальної освіти [1].

Ще один великий виклик – *економічний*. Для багатьох українських ГО є залежність від короткострокового проєктного фінансування. Це означає, що організації можуть мати ресурси на окрему активність, але не мати коштів на оплату команди, оренду, стратегічний розвиток або довгострокову підтримку молоді. Аналітика Cedos прямо вказує, що більшість українських ГО не мають достатнього фінансування. Подібні висновки містяться і в дослідженні Philanthropy in Ukraine, де серед типових проблем названо зменшення фінансової підтримки, кадровий дефіцит, вигорання та загальну економічну невизначеність [5]. Економічний тиск стосується як організацій, так і молоді, впливаючи на ринок праці. У таких умовах молодіжні ГО дедалі частіше змушені займатися навичками працевлаштування, підприємництва, перекваліфікації та адаптації до нової економіки [8].

Культурний напрям у роботі з молоддю інколи помилково вважають другорядним порівняно з гуманітарною допомогою або працевлаштуванням. Насправді в умовах війни культура виконує надзвичайно важливу роль, адже так підтримується ідентичність, формується відчуття спільності, зменшується ізоляція, створюється символічний простір опори. Цю логіку підтримано Національною молодіжною стратегією, яка підкреслює участь молоді в суспільному та культурному житті [3].

Волонтерство стало однією з найпомітніших ознак українського молодіжного сектору, особливо після 2014 р. і ще більше – після 2022 р. Через волонтерство молоді люди вчаться самоорганізації, відповідальності, горизонтальній співпраці, емпатії, роботі в команді та відчуттю власної суб'єктності. Дослідження UNDP про вплив війни на молодь зафіксувало суттєве зростання громадянської активності. Так у попередній хвилі дослідження частка молоді, залученої до волонтерства, зросла з 20% до 42%, а в новітніх матеріалах UNDP зазначено, що понад половина молодих людей мають досвід волонтерства. У 2024 р., попри загальну втому від війни, волонтерська активність молоді також зросла з 30% до 34% [7].

Отже, молодіжні громадські організації в незалежній Україні еволюціонували від порі-

вняно вузьких об'єднань за інтересами до потужного сегмента громадянського суспільства. Найбільшими викликами для українських ГО сьогодні є війна, внутрішнє переселення, економічна нестабільність, короткострокове фінансування, кадровий дефіцит і психологічне виснаження команд. Але саме в цих умовах молодіжні організації довели свою високу адаптивність. Вони швидко змінюють формати роботи, реагують на потреби молоді та стають точками опори для громад. Тому пріоритетними напрямами їхньої діяльності мають залишатися психологічна підтримка, культурна робота, профорієнтація та розвиток волонтерства, тобто ті сфери, які одночасно допомагають молоді вижити, зберегти себе і брати участь у майбутньому України.

Список використаних джерел

1. Молодіжні центри та волонтерство: як це працює? 02.04.2025 р. Українська волонтерська служба. [Офіційна сторінка]. https://volunteer.country/library/molodizni-centri-ta-volonterstvo-iak-ce-praciuje.
2. Національна Молодіжна Рада України. Офіційна сторінка. https://nycukraine.org/.
3. Про національну молодіжну стратегію до 2030 року. Указ Президента України. 12 березня 2021 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/94/2021.
4. Про стан діяльності молодіжних центрів та молодіжних просторів в Україні. 05.11.2025. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний портал. https://mms.gov.ua/news/pro-stan-diialnosti-molodizhnykh-tsentriv-ta-molodizhnykh-prostoriv-v-ukraini
5. Соціальне відновлення та згуртованість для України: 15 рекомендацій. 11.06.2024. Cedos. https://cedos.org.ua/researches/soczialne-vidnovlennya-ta-zgurtovanist-dlya-ukrayiny-15-rekomendaczij/
6. IMPACT OF WAR ON YOUTH IN UKRAINE 2024. RESEARCH. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-01/undp-impactofwaronyouthinukraineen_v05.pdf.
7. Impact of war on youth in Ukraine: Findings and Recommendations. 2023. https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/undp-ua-impact-war-youth-eng-findings-recommendations.pdf.
8. Monitoring Living Conditions in Ukraine. Fall 2025 update. The world bank. https://thedocs.worldbank.org/en/doc/7a038d8198d79e7979898da40195c73b-0080012025/original/Listening-to-Ukraine-Update-Fall-2025.pdf.
9. Ukraine. Europe and Central Asia. IOM. Global data institute. [Сторінка організації]. https://dtm.iom.int/ukraine.

Лук'яненко В'ячеслав Вікторович,
аспірант Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, м. Київ
Науковий керівник – Северинова Марина Юріївна,
доктор мистецтвознавства, доцент, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, м. Київ

АЛГОРИТМІЧНА МЕДІАЦІЯ ПАМ'ЯТІ: ЦИФРОВІ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА РЕКОНФІГУРАЦІЯ КОЛЕКТИВНОГО ДОСВІДУ

Цифровий поворот докорінно змінює механізми функціонування пам'яті, як індивідуальної так і колективної. Сьогодні пам'ять вже не є закритим «внутрішнім архівом» суб'єкта або як незмінний набір репрезентацій минулого, вона постає як динамічний процес, детермінований технологічними умовами. Як зауважує Маріта Станкер, культурна пам'ять конструюється через «технології пам'яті», а медіація є конститутивним елементом самого досвіду пам'ятання [3]. Наші спогади завжди взаємодіють із зовнішніми системами збереження, які визначають їхню форму та інтерпретацію.

Дослідники пам'яті по-різному оцінюють взаємодію медіа та колективної пам'яті: одні вважають їх тісно пов'язаними, тоді як інші наголошують на існуванні оригінального контенту, який лише згодом екстерналізується через медіа.

Концепція техногенетики, Бернара Стіглера, ставить під сумнів уявлення про автономного суб'єкта пам'яті, підкреслюючи тісний зв'язок людини і технології [2]. Стіглер виділяє

три рівні ретенції: первинну, пов'язану з безпосереднім сенсорним сприйняттям; вторинну, що відповідає за відтворення пережитого досвіду; та третинну, яка реалізується через зовнішні технічні носії пам'яті, такі як архіви, тексти або цифрові бази даних. Саме третинна ретенція формує горизонти можливості інтерпретації, які попередньо структурують індивідуальні первинні сприйняття та вторинні акти пригадування, не перетворюючи їх на колективну пам'ять, а створюючи умови її можливості через технічну екстерналізацію. Через екстерналізовані технічні структури індивідуальна пам'ять інтегрується у ширші культурні режими пам'ятання. Отже, зовнішні медіальні форми не лише зберігають минуле, а й активно беруть участь у його конструюванні. Як зазначає Стіглер «людська пам'ять із самого початку є екстерналізованою» [2, с. 67], від жестів і мови до письма, книг, фотографій і комп'ютерів.

У цифровій екології відбувається перехід від мнемотехнік – традиційних методів штучного збереження індивідуальних спогадів (від ідеограм, друкарської революції) – до мнемотехнологій, тобто вбудовування пам'яті в технологічні системи. Архіви, тексти, фотографії, цифрові платформи перестають бути пасивними «складами» інформації, вони визначають, що є гідним уваги, як подія інтерпретована коричтувачами.

Системи на кшталт Google, Meta (Facebook, Instagram) виконують роль «вхідних воріт» до інформації, включно з історичними подіями. Коли ми висловлюємо свої думки та почуття, ці системи формують, що і як ми пам'ятаємо. Відбувається зміна структури дії, у якій пам'ять більше не створюється лише людьми, а формується спільно людьми й технологіями, що постійно взаємодіють між собою.

Агентність цифрових систем ґрунтується на алгоритмах і штучному інтелекті, які збирають дані, аналізують їх і структурують відповіді для користувачів. Оскільки сучасне суспільство дедалі більше покладається на інформацію з Інтернету, такі системи опосередковано впливають і на формування уявлень про минуле. Яскравим прикладом є пошукові запити про війну Росії проти України. алгоритмічне ранжування надає перевагу найбільш медійно висвітленим трагедіям (Буча, Маріуполь), тоді як інші події залишаються менш видимими. Це не випадковість, а наслідок логіки ранжування, популярності запитів і поведінкових даних користувачів. У результаті формується своєрідна «ієрархія пам'яті», що актуалізує питання: чи відтворюють алгоритми історичну реальність, чи конструюють обмежені рамки її інтерпретації?

Теоретичне пояснення цієї логіки пропонує Елена Еспозіто, окреслюючи її як «віртуальну контингентність» [1]. Алгоритми не інтерпретують змісти чи історичні контексти; вони оперують поведінковими даними, формуючи агреговану колективну перспективу. Те, що користувач сприймає як індивідуалізований результат пошуку, фактично є відображенням сукупних запитів і вподобань спільноти. У цьому контексті постає проблема меж алгоритмічної медіації: чи не звужує вона простір самостійної рефлексії?

Новий етап алгоритмічної медіації пов'язаний із розвитком генеративного штучного інтелекту, зокрема моделей на кшталт ChatGPT чи Gemini. На відміну від пошукових систем, вони не лише ранжують наявний контент, а й продукують нові наративи. За відсутності вбудованого механізму перевірки фактів і з огляду на залежність від навчальних корпусів такі моделі можуть відтворювати або навіть посилювати викривлені версії минулого. Відтак генеративний ШІ стає чинником потенційної трансформації і ризику для колективної пам'яті.

У цьому контексті постає питання про суб'єктність пам'яті: чи належить вона людині, алгоритму, чи їхньому гібридному поєднанню? Цифрові інфраструктури здатні як тиражувати домінантні історичні наративи, так і відкривати простір для альтернативних архівів та нових спільнот пам'ятання. Водночас їхня непрозорість і комерційна логіка функціонування (реклама, просування контенту) надають алгоритмічній медіації виразного політичного виміру. Отже, вона постає не лише технічним механізмом, а елементом конструювання культурних значень минулого.

Висновок. Цифрові технології слід розглядати не як пасивні сховища інформації, а як активних учасників формування історичного уявлення. Це спонукає до перегляду класичних концепцій пам'яті та суб'єктності й водночас підкреслює необхідність поєднання людської критичної рефлексії з алгоритмічними способами організації знання.

Список використаних джерел

1. Esposito E. Artificial communication: How algorithms produce social intelligence. Cambridge : MIT Press, 2017. 199 p.

2. Stiegler B. Technics and time, 3: Cinematic time and the question of malaise. Stanford : Stanford University Press, 2010. 280 p.

3. Sturken M. Memory, consumerism and media: Reflections on the emergence of the field. *Memory Studies*. 2008. Vol. 1, Iss. 1. P. 73–78. DOI: https://doi.org/10.1177/1750698007083890.

КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: СТРАТЕГІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ, ПРАКТИКИ

Овчарук Ольга Володимирівна,
докторка культурології, професорка,
професорка кафедри гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ В ПРОЦЕСАХ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ

Культура в нинішньому глобалізованому цифровому світі розглядається як один із потужних рушіїв соціального, економічного розвитку, трансформації як уже усталених систем, так і появи новітніх культурних феноменів. Попри актуалізацію та розширення сучасних технологічних можливостей важливим залишається гуманітарний чинник як основа для вироблення стратегій розвитку культури. Саме у контексті гуманітаризації культури привертають увагу процеси формування нових ознак та функцій системи мистецької освіти, а також унікального культурного явища – мистецько-освітнього простору України.

Гуманітаризація сучасної культури пов'язана, перед усім, із особливою роллю людини та творчої особистості. Як зазначає сучасна дослідниця І. Кузнєцова, освіта стає не лише головним фактором соціального та економічного прогресу, а й основою формування особистості, її світогляду. Адже капіталом сучасного суспільства стає людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань, до прийняття нестандартних рішень. З огляду на це, актуальність питання щодо формування особистості в умовах громадянського суспільства набуває особливого значення, оскільки цей процес характеризується становленням свідомого, відповідального і компетентного громадянина [5, с. 54].

У схваленій розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-р «Стратегії розвитку культури на період до 2030 року» зазначено, що в умовах безпрецедентних викликів, глибоких соціальних та економічних змін, спричиненими збройною агресією Російської Федерації проти України, необхідні системні стратегічні рішення у сфері культури, а сама культура постає ключовим інструментом збереження української національної ідентичності, зміцнення соціальної згуртованості, відновлення суспільної довіри та посилення державної безпеки [4]. Важливо відзначити, що система мистецької та культурологічної освіти виокремлена у Стратегії як ключова сфера, ефективність якої може забезпечити успішне відновлення сфери культури в цілому, а її розвиток сприятиме збереженню людського капіталу, що є критично важливим у контексті повоєнного відновлення країни та забезпечення сталого розвитку суспільства в майбутньому [4].

Система мистецької освіти України завжди стверджувала гуманістичну етику в освітньому середовищі, у якому творча особистість постає як найвища цінність в гуманістичному, духовному, інтелектуальному розвитку суспільства. На думку відомого вченого-культуролога, педагога С. Волкова, мистецька освіта, пройшовши процеси інституалізації протягом певного історичного періоду, набула ознак системності в освоєнні знань і навичок, забезпечила передання примноженого та відібраного людського досвіду, який зберігається в культурі нації, народу, цивілізації [1, с. 14]. На сучасному етапі мистецька освіта як соціальне явище є невід'ємним структурним елементом соціокультурних процесів та відіграє важливу роль у розв'язанні нагальних завдань державотворення. Разом з тим, як соціальний інститут мистецька освіта формується у функціональному колі цілісних освітніх систем, що

визначає їх спільні філософсько-гуманістичні засади, світоглядні пріоритети, духовні та культурні цінності.

У вимірах гуманітаризації сучасної культури освіти мистецька освіта постає як плюральний простір індивідуальних можливостей, відкритих знань, свободи творчого вибору, інтеграції навчання та практики, а також соціальної взаємодії. У свою чергу, гуманітарна парадигма мистецької освіти відповідає вимогам та викликам сучасності, що деформують стан рівноваги застарілої соціокультурної системи й тим самим уможливлюють набуття нею нових ознак – відкритості, комунікативності, інтегративності. Це сприяє подоланню надлишкової заорганізованості, структурованості усіх закритих систем, у тому числі освітніх, й тим самим дозволяє розглядати їх як освітні простори.

Як соціальний інститут, мистецька освіта забезпечує набуття естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі мистецької діяльності, комплексу професійних компетентностей та спрямована на художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва [2]. Разом з тим, в нинішніх умовах боротьби проти російського агресора роль та функції мистецької освіти кардинально змінюються через потребу розв'язання складних соціокультурних проблем.

В контексті зазначених викликів та трансформацій сучасної системи мистецької освіти є всі підстави розглядати її з позицій набуття нею просторових ознак та інтерпретувати як мистецько-освітній простір. В умовах подолання обмеженості закритих систем функціональними ознаками цього феномену є – відкритість, інтегративність, комунікативність, динамічність, адаптивність до соціокультурних реалій, здатність до самоорганізації та саморозвитку, що забезпечують можливості подолання тих викликів, які сьогодні стоять перед усією сферою української культури. В межах новітнього мистецько-освітнього простору України сьогодні формується новий тип професіонала – продюсера, культуртрегера, артменеджера, куратора у сфері міжнародних відносин з високим рівнем освітніх, цифрових та комунікативних компетенцій.

У цілому, процеси гуманітаризації культури та формування гуманістичної парадигми мистецької освіти та мистецько-освітнього простору України є запорукою духовного єднання українського суспільства, посилення його соціальної згуртованості та, у цілому, існування української державності. Гуманітарний чинник не тільки визначає провідну стратегію розвитку сучасної культури, а й забезпечує нерозривну єдність гуманітарного, суспільного, освітнього та культурно-мистецького факторів.

Список використаних джерел

1. Волков С. М. Інституалізовані соціокультурні системи: регіональна специфіка та динаміка. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2010. 248 с.
2. Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти. URL: https://arts.gov.ua/misteczka-osvita/ (дата звернення: 28.03.2026)
3. Овчарук Ольга. Гуманітарні стратегії в культурі України початку XXI століття: монографія. Суми: ФОП Цьома С.П., 2025. 200 с.
4. Стратегія розвитку культури в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text (дата звернення: 28.03.2026)
5. Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли: монографія / Безгін Олексій Ігорович, Кузнєцова Інна Володимирівна, Успенська Ольга Юріївна. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2019. 208 с

Афоніна Олена Сталівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ПРЕМ'ЄРИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС ПРИ ВИКЛАДАННІ МУЗИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Освітнє середовище орієнтується на міждисциплінарні підходи, що у музикознавстві поєднують історико-стильовий аналіз, культурологію та методологічну базу постмодернізму. У цьому контексті оперні та балетні прем'єри, а також канонічні сценічні твори залишаються об'єктом історико-музичного вивчення, але й активним освітнім ресурсом у формуванні аналітичного мислення аспірантів.

Використання сучасних постановок музично-театральних творів в освітньому процесі активізує у аспірантів насамперед аналітичне мислення. Оскільки через розбір драматургії, музичної форми, символіки надається можливість зрозуміти багаторівневу смислову організацію музично-театрального твору як цілісної художньої системи, у якій взаємодіють сценічна дія, символічні коди та культурно-історичний контекст. Приміром, в опері Ріхарда Вагнера «Парсифаль» (Прага, 2026) перед здобувачами відкривається сакрально-філософський вимір музичної драми, де музика є медіумом духовного досвіду. Аналіз цього твору в курсах «Музична культурологія», «Логос історії музики», «Методологія постмодернізму в музичному мистецтві», «Коди культури в музичному мистецтві» сприяє розумінню взаємозв'язку між композиційною структурою та метафізичними ідеями XIX століття, зокрема концепцією спокути та трансцендентності.

З точки зору оволодіння здобувачами інтерпретаційними навичками з умінням читати багаторівневі смисли сценічного тексту доречним є знайомство із сучасною виставою «Золото Рейна» Р. Вагнера (Прага, 2026). Опера репрезентує нову модель музичної драматургії, засновану на принципі безперервного розвитку та системі лейтмотивів. Такий підхід дозволяє в освітньому процесі формувати уявлення про цілісність музичного тексту як динамічної структури, де музичний матеріал функціонує як носій семантичних і культурних кодів епохи романтизму. Аналізуючи нову постановку опери «Золото Рейну» (Прага, 2026) на лекції в дисципліні «Методологія постмодернізму в музичному мистецтві» (або «Коди культури в музичному мистецтві»), можемо акцентувати увагу на переосмисленні кодів культури через постмодерністську методологію, де міфологічні образи трансформуються в сучасні соціальні ролі (боги – капіталісти, нібелунги – індустріальний клас). Така трансформація свідчить про деконструкцію первинного наративу та його інтертекстуальне «перекодування». Збереження музики Р. Вагнера поєднується з радикально новою візуально-сценічною інтерпретацією, що обґрунтовує характерний для постмодернізму ефект зміщення смислів, гри з контекстами та множинності прочитань культурного тексту.

Міждисциплінарність мислення, що передбачає поєднання музикознавства, культурології, філософії та театрознавства, особливо яскраво виявляється при аналізі барокової опери англійського композитора Г. Персела. Опера «Дідона та Еней» є показовим зразком ранньої оперної драматургії, що дозволяє в курсі «Логос історії музики» простежити формування барокового музично-театрального мислення. Сучасна постановка в Празі (2026) демонструє механізми адаптації барокового тексту: з одного боку, збережено принцип додавання інших творів Генрі Перселла, характерний для барокової практики, а з іншого – здійснено скорочення оригінального матеріалу, що змінює драматургічну цілісність і логіку розвитку. Такий підхід дає змогу розглядати оперу як «відкритий текст», у якому музичний матеріал став основою варіативності, інтерпретацією та трансформацією художніх структур.

Культурно-історичну рефлексію до балету К. Макміллана «Історія Манон» можемо

осмислити через поєднання в творі різних епох, стилів й культурних контекстів в єдиній художній системі. У практичному аналітичному вимірі це означає усвідомлення літературного першоджерела XVIII століття – роман абата Прево «Історія кавалера де Гріє і Манон Леско» з точки зору балетного лібрето. Музична основа балету складається з оперних увертюр Ж. Массне, тобто є зібраним матеріалом, який не був спеціально призначеним для балету. Загалом, аналіз музичного матеріалу Ж. Массне (XIX ст.) репрезентує пізньоромантичну оперну естетику з її ліризмом, психологізмом і театральною експресією, що дозволяє розкрити образи роману абата Прево.

Інтерпретація балетної постановки XX століття (Макміллан, 1974) стала постмодерним переосмисленням класичного сюжету через хореографічну драму. У балеті простежується зіставлення епохальних нашарувань: просвітницький роман – романтична музична мова – сучасна балетна драматургія – прем'єра на сцені театру в Празі (2025). У постановці Макміллана актуалізуються культурні коди різних історичних контекстів, що охоплюють моральні уявлення, соціальну ієрархію, а також проблематику фатуму, тілесності та пристрасті. Отже, культурно-історична рефлексія в цьому випадку полягає у розумінні «Історії Манон» як інтертекстуального твору, в якому різні історичні шари формують багаторівневу модель європейської культурної пам'яті, переосмислену через мову сучасного балету.

Використання музично-театральних творів у навчальному процесі сприяє розвитку комунікативно-академічної компетентності (обговорення, аргументація, ведення наукового дискурсу), креативного мислення (постановка нових інтерпретаційних гіпотез) та дослідницьких навичок (аналіз першоджерел сценічного мистецтва як культурного тексту). Це відбувається в умовах міждисциплінарного викладання, що інтегрує історію музики, логос музики та постмодерну методологію.

Отже, залучення музично-театральних прем'єр до навчальних курсів «Логос історії музики», «Музична культурологія», «Методологія постмодернізму в музичному мистецтві», «Коди культури в музичному мистецтві» сприяє формуванню цілісного міждисциплінарного підходу. Це забезпечує розвиток аналітичних компетентностей аспірантів та поглиблює розуміння музичного твору як багаторівневої культурної системи. Вивчення прем'єр відкриває перспективи подальших міждисциплінарних досліджень у музичній освіті.

Листопад Олексій Анатолійович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

Листопад Наталя Леонідівна,
кандидатка педагогічних наук,
викладачка дошкільних дисциплін Комунального закладу
«Одеський педагогічний фаховий коледж», м. Одеса

КУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває формування критичного мислення студентської молоді. Сучасна система вищої освіти орієнтується не лише на засвоєння знань, але й на розвиток здатності до їх аналізу, інтерпретації та критичного осмислення [3, с. 323]. Критичне мислення є однією з ключових компетентностей, що дозволяє майбутнім фахівцям ефективно працювати

з великими обсягами інформації, оцінювати достовірність джерел та приймати обґрунтовані рішення [6, с. 89]. Важливу роль у формуванні критичного мислення студентської молоді відіграє культурний компонент освітнього середовища [2].

Культура формує світоглядні орієнтири особистості, сприяє розвитку ціннісних установок, комунікативних навичок і здатності до рефлексії. Освітнє середовище, насичене культурними практиками, гуманітарним змістом та міжкультурним діалогом, створює сприятливі умови для формування аналітичного та критичного мислення студентів [2]. Крім того, у контексті цифровізації освіти та стрімкого розвитку медіапростору особливого значення набуває здатність студентів критично оцінювати інформацію, аналізувати різні точки зору та формувати власну аргументовану позицію.

У сучасній педагогічній науці значна увага приділяється дослідженню освітнього середовища як важливого чинника розвитку особистості студента. Освітнє середовище розглядається як сукупність умов, факторів та ресурсів, які забезпечують організацію освітнього процесу, сприяють формуванню знань, умінь, цінностей і соціальних компетентностей здобувачів освіти. Воно включає не лише матеріально-технічну базу та організаційні аспекти навчання, але й культурний, комунікативний та соціальний контекст, у якому відбувається навчальна діяльність [1, с. 94]. Важливим складником освітнього середовища є культурний компонент. Його сутність полягає у включенні до освітнього процесу культурних цінностей, традицій, духовної спадщини, мистецтва та гуманітарних знань. Культурний компонент освіти сприяє формуванню світоглядних орієнтирів студентів, розвитку їхньої духовності, моральних якостей і здатності до рефлексії. Через ознайомлення з різними культурними практиками студенти отримують можливість ширше осмислювати соціальні процеси, аналізувати історичний досвід людства та формувати власну систему цінностей [2].

Однією з важливих компетентностей, що формується в сучасному освітньому середовищі, є критичне мислення. У науковій літературі критичне мислення розглядається як здатність особистості аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та приймати обґрунтовані рішення. Розвиток критичного мислення передбачає формування навичок аналізу, інтерпретації, порівняння різних точок зору та самостійного формування позиції щодо певних явищ чи процесів [6, с. 89]. Культурні цінності, традиції, мистецтво та гуманітарні дисципліни відіграють важливу роль у розвитку мислення студентів. Вивчення літератури, історії, філософії, культурології сприяє формуванню здатності до глибокого аналізу соціокультурних явищ, розвитку уяви, рефлексії та критичного осмислення інформації. Залучення студентів до культурних практик, творчих проєктів, дискусій та аналізу культурних текстів сприяє розвитку аналітичних здібностей і формуванню навичок аргументованого висловлення власної думки [4, с. 12].

Важливим аспектом культурного компонента освітнього середовища є також розвиток міжкультурної комунікації. У сучасному глобалізованому світі студенти дедалі частіше взаємодіють із представниками різних культур, що потребує сформованості навичок толерантного спілкування, взаєморозуміння та відкритості до різноманіття культурних традицій. Міжкультурна комунікація сприяє розширенню світогляду студентів та розвитку їхньої здатності критично оцінювати різні культурні явища. Невід'ємною складовою міжкультурної комунікації є формування культурної компетентності, яка передбачає знання культурних норм і цінностей, уміння орієнтуватися в культурному різноманітті та здатність до ефективної комунікації у багатокультурному середовищі. Культурна компетентність сприяє розвитку гнучкості мислення, здатності до аналізу різних культурних контекстів і формування обґрунтованих суджень [2].

Важливе значення для розвитку критичного мислення має також культура академічного діалогу. Вона передбачає відкритість до різних точок зору, аргументованість висловлювань, повагу до позиції співрозмовника та готовність до конструктивної дискусії. У процесі акаде-

мічного діалогу студенти навчаються формулювати власні аргументи, аналізувати альтернативні погляди та робити обґрунтовані висновки. Культурний компонент освітнього середовища є важливим чинником формування критичного мислення студентів, оскільки сприяє розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, комунікативних навичок та здатності до самостійного аналізу інформації [2].

Проведений аналіз засвідчує, що культурний компонент освітнього середовища відіграє важливу роль у формуванні критичного мислення студентів. Саме культура виступає важливим чинником формування світогляду студентської молоді, сприяє розвитку ціннісних орієнтацій, комунікативних навичок і здатності до самостійного аналізу інформації. Культурне освітнє середовище створює сприятливі умови для інтелектуального розвитку студентів, стимулює їхню пізнавальну активність та формує навички критичного осмислення різноманітних соціокультурних явищ. Залучення студентів до культурних практик, вивчення гуманітарних дисциплін, участь у дискусіях, аналіз культурних текстів і мистецьких явищ сприяють розвитку аналітичного мислення, уміння аргументовано висловлювати власну позицію та оцінювати різні точки зору.

Важливим аспектом є інтеграція культурних елементів у освітній процес, що сприяє підвищенню якості освіти та формуванню культурної компетентності студентів. Використання сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання, міждисциплінарних підходів і цифрових ресурсів розширює можливості для розвитку критичного мислення та активного залучення студентів до освітнього процесу. Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що культурний компонент освітнього середовища є важливим фактором розвитку критичного мислення студентів. Його ефективна інтеграція в освітній процес сприяє формуванню інтелектуально розвиненої, соціально відповідальної та культурно компетентної особистості, здатної до аналізу інформації, прийняття обґрунтованих рішень і активної участі в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Даниляк Ю. І. Створення сприятливого освітнього середовища як педагогічна умова розвитку критичного мислення в молодших школярів. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*. 2025, № 2 (6). С. 94–99. DOI: https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-2-14

2. Заредінова Е. Р. Формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти: теорія і методика. Монографія Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 372 с.

3. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Становлення професійної ментальності здобувачів освіти в освітньому процесі закладів вищої і фахової передвищої педагогічної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»).* 2024. №10 (44) С. 323–335. DOI: *https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335*

4. Листопад О. А., Мардарова І. К., Освітній вебквест як інструмент дистанційної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 2024, Вип. 1 (54). С. 12–21. DOI : https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-1-54-12-21

5. Листопад О., Мардарова І. Праксіологічний підхід у розвитку професійної компетентності педагогів: теоретичні засади та освітні практики. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*, 2025. № 2 (9), С. 157–163. DOI: https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-18

6. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89–98.

7. Lystopad O., Mardarova I., Lystopad N., Hudanych N. Innovative Activity as a Factor in the Professional Development of Preservice Teachers. *Modern vectors of science and education development in China and Ukraine*: International annual journal. Odesa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Harbin: Harbin Engineering University, 2025. Issue 11. P. 209–222. DOI: 10.24195/2414-4746-2025-11-19

Садовенко Світлана Миколаївна,
доктор культурології, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
заслужений діяч мистецтв України, м. Київ

ПІСЕННИЙ ФОЛЬКЛОР У МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ: ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ ЖАНРІВ, ПОЕТИКА, СТИЛЬОВИЙ ДІАПАЗОН

Пісенний фольклор посідає особливе місце в музичному мистецтві як форма словесно-музичної творчості, що поєднує поетичний текст, мелодичну побудову, ритмічну організацію, ладо-інтонаційні властивості та виконавську традицію в єдине художнє ціле. Його значення не вичерпується історико-етнографічною цінністю або функцією культурної пам'яті. Пісенний фольклор виступає активним чинником жанрового розвитку, стильової диференціації та оновлення музичної мови.

Мета – розкриття пісенного фольклору як джерела жанрових, стильових, інтонаційних, поетикальних і художньо-виражальних рішень у музичному мистецтві та з'ясування шляхів переходу народнопісенної традиції у форми стилізації, сценічної адаптації, оркестрового переосмислення й авторської інтерпретації.

Актуальність проблеми визначається тим, що в сучасному музикознавстві й фольклористиці пісенний фольклор здебільшого аналізують через окремі його ознаки: поетику тексту, ритміко-структурну організацію, жанрову типологію, композиторські принципи опрацювання або виконавські особливості. Нагальною постає потреба цілісного розгляду народнопісенної традиції в її багаторівневій художній єдності, що надасть підґрунтя для декретування способів функціонування фольклорного мелосу в широкому полі музичної культури, де поєднуються архаїчні форми, академічна композиція, сценічна адаптація та новітні медійні практики.

Фундамент осмислення проблеми пісенного фольклору у музичному мистецтві в контексті взаємопроникнення жанрів, поетики та стильового діапазону закладено у працях українських фольклористів і музикознавців (І. Березовський, С. Грица, Б. Грінченко, М. Драгоманов, К. Квітка, Ф. Колесса, М. Костомаров, М. Лисенко, Леся Українка, І. Максимович, О. Потебня, О. Правдюк, М. Сумцов, І. Франко та інші). Зокрема, у дослідженнях О. Дея виявляється значення поетичної організації народної пісні, її повторності, паралелізму, образної системи та композиційної побудови [1]. А. Іваницький розглядає український музичний фольклор як історично сформовану жанрову систему з виразними музично-мовними та ладо-інтонаційними ознаками [2]. С. Грица підкреслює історичну змінність фольклору, його тяглість і способи передавання в різних культурних середовищах [3]. Ф. Колесса зосереджує увагу на ритмічній будові, віршово-мелодичній співвіднесеності та морфології народнопісенної форми [4]. В умовах навчального процесу колосального значення набула педагогічна діяльність на основі національного музичного матеріалу класика української музики М. Лисенка. Його перші збірки, засновані на українському пісенному фольклорі («Молодощі», 1876; «Збірка народних пісень» у хоровому розкладі для молоді у «народних» школах, 1908), позитивно впливали на музичний розвиток учнів.

Праці сучасних дослідників (О. Афоніна, О. Зосім, Г. Карась, Р. Климащ, О. Овчарук, С. Садовенко, О. Сапожнік, О. Семеног, О. Сошальський та ін.) розширюють коло актуальних питань, вводячи до нього композиторське переосмислення фольклору, оркестрове письмо, діаспорне побутування української пісні тощо. Сукупність цих студій переконує, що проблема потребує подальшого дослідження і узагальнення.

Пісенний фольклор є формою художньої комунікації, де словесне й музичне не існують ізольовано. Їх єдність визначає характер інтонаційного розвитку, довжину музичної фрази,

систему наголосів, строфічну організацію, кадансову логіку, емоційно-образну динаміку. Словесно-музична нероздільність забезпечує особливий тип художньої виразності, за якої фольклорний зразок зберігає впізнаваність навіть після композиторського або сценічного опрацювання. Редукція народної пісні лише до тексту чи нотного запису звужує предмет дослідження, оскільки поза увагою залишаються варіантність виконання, ритмічна пластика, інтонаційна рухомість, виконавська манера, залежність від соціального середовища тощо.

Принципово важливим є жанровий аспект. Пісенний фольклор функціонує не в замкненій традиційній сфері. Він здатний переходити з одного соціокультурного середовища до іншого. Обрядовий матеріал може втрачати первісне ритуальне призначення й набувати сценічної форми. Лірична пісня входить у хорову мініатюру, баладний матеріал переходить у друковану та концертну репрезентацію, окремі інтонаційні формули стають основою авторського тематизму. Жанрове взаємопроникнення засвідчує, що професійне музичне мистецтво не тільки цитує фольклор. Воно його переорганізовує відповідно до нових художніх завдань. У такому процесі змінюються масштаб форми, фактура, темброве середовище, драматургічна напруга, спосіб рецепції, проте зберігається інтонаційний зв'язок із народнопісенним джерелом.

Стильовий діапазон пісенного фольклору охоплює внутрішню різнорідність самої традиції і широку амплітуду професійного переосмислення. Ліричні, обрядові, жартівливі, баладні, історичні пісні мають власні інтонаційні моделі, метроритмічні типи та поетичні способи розгортання. У професійній музиці ця різнорідність трансформується в гармонічне, поліфонічне, оркестрове, хорове й сценічне опрацювання. Саме завдяки цьому фольклорний матеріал стає основою нових жанрово-стильових рішень. Показовими є оркестрові твори Л. Колодуба «Гуцульські картинки», «Троїсті музики», «Турівські пісні», «Сім українських народних пісень» і цикл сюїт «Українські танці», де народнопісенний мелос набуває нової композиційної і жанрової ваги через розширення фактури, тембрової палітри та масштабності форми. Не менш характерними є сучасні сценічні практики, у яких український пісенний мелос входить у взаємодію з електронним звучанням, поліфонічним вокалом, театральною дією та міжкультурною естетикою.

Жанрове взаємопроникнення в музичному мистецтві виявляється передусім у переході народної пісні з одного функціонального середовища в інше. Обрядова пісня, втрачаючи первісну ритуальну функцію, може набувати сценічної форми; лірична пісня входить у сферу хорової мініатюри; баладний матеріал переходить у друковану й виконавську репрезентацію; інтонаційні моделі народнопісенного походження стають основою авторського тематизму. Професійне музичне мистецтво, цитуючи фольклор, переосмислює його жанрові властивості, змінює масштаб форми, спосіб викладу й акустичний простір звучання. Показовим прикладом є пісня «Шум» гурту «Go_A», створена як сучасна інтерпретація веснянки з поєднанням архаїчного обрядового першоджерела, електронного звучання та сценічно-медійного формату 65-го міжнародного пісенного конкурсу «Євробачення», що пройшов у Роттердамі у 2021 році. Традиційний український фольклорний матеріал набув нової жанрової функції та способу художньої репрезентації. Межа між народною піснею, її обробкою, стилізацією та авторським баченням у такому поєднанні є не замкненою. Її визначають ступінь композиторського втручання, характер фактури, тип виконавського втілення та нове художнє призначення твору. Цей та інші приклади підтверджують, що стильова еволюція фольклору не руйнує його сутності, а переводить його в іншу художню площину.

Окремої уваги потребує розгляд поетики народнопісенного тексту як чинника музичного формотворення, оскільки саме словесна організація народної пісні визначає логіку інтонаційного її розгортання. Паралелізм, повторність, формульність, символічна предметність і діалогічність визначають змістову будову твору й характер музичного розгортання. Симетрія словесної конструкції часто відповідає симетрії музичної фрази; повторність формує строфічність і ритмічну рівновагу; образне зіставлення природного й людського начал впливає на

логіку кульмінації та кадансового завершення. Відтак, словесну поетику народної пісні доцільно розглядати як одну з основ музикознавчого тлумачення. На цій підставі можна пояснити, чому фольклорний зразок зберігає художню ідентичність навіть після переходу до авторської композиції або сценічної адаптації.

Друкована репрезентація українських балад у канадському середовищі, здійснена Р. Климащем, демонструє інший аспект цієї проблеми: поетична структура баладного тексту, зокрема строфічна повторність, діалогічні репліки та рефренність, зберігає жанрову ідентичність навіть поза первісним виконавським середовищем [5]. Сучасна музична практика особливо виразно засвідчує життєздатність пісенного фольклору. Пісенний фольклор за цих умов виконує функцію культурної самоідентифікації, художньої мобільності та міжкультурного діалогу. За таких умов фольклорне першоджерело в авторському або видавничому опрацюванні зберігає впізнаваність на тематичному та поетико-структурному рівні.

Отже, пісенний фольклор є важливою складовою музичного мистецтва в історичному і сучасному вимірах. Його сутність виявляється в єдності словесного тексту, мелодики, ритму, ладо-інтонаційної організації та виконавської практики. Жанрові переходи, стильова варіативність, поетична структура, засоби художньої трансформації забезпечують пісенному фольклору здатність входити у нові форми професійної творчості без втрати культурної тяглості. Дослідження пісенного фольклору потребує подальшого цілісного музикознавчого, фольклористичного та мистецтвознавчого аналізу, здатного охопити його як живу, історично динамічну й естетично продуктивну систему.

Список використаних джерел

1. Дей О. І. Поетика української народної пісні. Київ : Наукова думка, 1978. 249 с.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор : підручник для ВНЗ. 3-є вид., доп. Вінниця : Нова книга, 2004. 320 с.
3. Грица С. Й. Фольклор у просторі та часі : вибрані статті. Тернопіль : Астон, 2000. 228 с.
4. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці. Київ : Наукова думка, 1970. 412 с.
5. Klymasz R. B. Ukrainian Incest Ballads from Western Canada. MUSICultures. 1973. Vol. 1. P. 35–37.

Матушенко Валерій Борисович,
доктор філософії, кандидат культурології, професор НАКККіМ,
доцент, професор кафедри режисури та акторської майстерності
імені народної артистки України Лариси Хоролець
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
заслужений працівник культури України, м. Київ

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ВИДОВИЩА ПЕРІОДУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

За часів Київської Русі в народних обрядах відбувається лише зародження театральності, а в народних іграх уже помітно зародження балету, пантоміми, народної драми, фарсу, комедії. Деякі дійства вже мали сюжет, реквізит, елементи декораційного оформлення і до цього спеціально готувалися виконавці [2, с.27].

Ігрища скоморохів вперше були зображені на фресках Софійського собору в Києві у 1037 році, а вперше згадані в літописах Київської Русі у 1068 році. Скоморохи (майстри жарту) розважали народні маси співом, дотепами, музикою, танцями, драматичними сценками, акробатикою, дресированими тваринами, користуючись у виступах масками (машкари) та втягуючи у гру глядачів. І все це почалося ще з часів язичництва.

Язичництво – це загальна назва всіх споконвічних вірувань різних народів, що беруть свій початок з глибини століть. Слов'янське язичництво – це наша віра, віра всього слов'янського народу. Одного з найдавніших народів, в який входять сьогодні: українці та росіяни, білоруси та поляки, чехи та словаки, болгари і македонці, серби і чорногорці, словенці й хор-

вати. Усі ми розуміємо, що вийшли із однієї слов'янської культури, а наші пращури розмовляли на старослов'янській мові. Наші народи так тісно переплелися, що ми навіть не уявляємо, як можна жити без своїх сусідів. У нас чудові древні традиції, обряди, а у наших сусідів є схожі, але присутні й відмінні. Все це дуже цікаво. Ми, наприклад, печемо млинці, проводжаючи Масляну [5, с.51] і розповідаємо стародавні казки про Бабу-Ягу. Хліб у нас до цих пір всьому голова, а гостинність в честі. На Купайла ми стрибаємо через багаття і шукаємо квітучу папороть. У наших будинках разом з нами живуть домовики, а в річках і озерах купаються русалки. Ми ворожимо на Коляду, а іноді просто підкидаємо монету. Ми шануємо наших предків і в день пам'яті залишаємо їм підношення. Хвороби ми лікуємо травами, а від упирів-вампірів використовуємо часник да осиковий кіл. Ми загадуємо бажання, сидячи між тезками і плюємо через ліве плече, зустрівши чорну кішку. Гаї та діброви для нас святі, а з джерел ми п'ємо цілющу воду. Ми заговорюємо рибальські снасті і читаємо обереги від наврочення. Молодь молодецька знаходить себе в кулачних боях, а в разі біди наші хоробрі воїни відведуть її від слов'янської землі. І так буде завжди – зі століття в століття, бо українці завжди полюбляли традиції, пісні, обряди, ритуали своїх предків [4, с.32].

У другій половині XIII – першій половині XVI ст. розвивається театр, з`являються скоморохи, так звані співаки, танцюристи, клоуни, музиканти, фокусники, акробати, дресирувальники. Про факт існування скоморохів свідчать фрески Софійського собору (XI–XIII ст.). Вони поділялися на мандрівних і осілих (так звані, карнавальні, ярмаркові та весільні Діди). Мандрівні скоморохи об'єднувалися в ватаги і мандрували з місця на місце, а осілі більше виступали на весіллях та ігрищах. Замість декорацій вони використовували звичайні ширми, що служили їм гримерними.

Джерелом їхнього мистецтва була народна творчість. Дуже часто скоморохи в своїй творчості досить жорстко у сатиричній формі критикували церковників та світську знать. За свою сміливість вони і були улюбленцями народу. Навіть своїм зовнішнім виглядом вони кидали виклик владі: їх короткополий одяг, маски під час виступу і поведінка. В основному ці Діди виступали в таких жанрах, як пародія і фарс. Також, під час великих пишних свят до царів викликалися скоморохи, які розважали гостей: співали пісні, жартували, танцювали, жонглювали, допомагали купцям продавати свій товар на ярмарках та площах [3, с.75].

Ритуал народних свят і церемоній містив значний елемент театрального дійства [6]. Складну композицію представляли собою давньоруські обряди: ритуальні, календарні, похоронні та інші. Древні українські весільні Діди виступали на святах і весіллях, які подібно виставам, складалися з декількох дій і відбувалися кілька днів поспіль в будинках родичів кожного з молодят по черзі. Обряди українського весілля – це добре розписаний сценарій, де у кожного з присутніх своя роль. Починалося дійство з приходу родичів нареченого в дім батька нареченої, зазвичай у четвер після обіду, як того вимагав древній ритуал. Свати (обов'язково двоє) в жартівливій формі розхвалювали гідності нареченого, а батьки молодої для порядку починали виганяти сватів з хати, поки не настав момент кульмінації: на шум виходила молода та у хату заходив молодий. Якщо дівчина кохала хлопця, то вказівним пальцем правої руки вона колупала піч, що означало кохання та подальший шлюб, а якщо не любила хлопця, то виносила гарбуз на рушнику. Потім усіх присутніх запрошували до столу. А потім у хаті молодої також проходили Заручини, тобто знайомство батьків молодого і молодої та визначення всіх підготовчих моментів до весілля. У п'ятницю перед весіллям в хаті молодої був дівич-вечір, де наречена співала пісні і прощалася з подругами юності. У день весілля наречений «викуповував» наречену і в християнські часи віз до церкви вінчатися, а потім тривав багатоденний банкет, де їли, пили, танцювали і співали пісні [5].

З діяльністю скоморохів зв'язується і поява в середньовічній Русі лялькового театру, перша згадка про який згадується в рукописі XV століття. З ляльковим театром, народженням одного з найблискучіших народних героїв – Петрушки, пов'язана майстерність імпровізації, яка допомогла розквіту всіх жанрів народного мистецтва на Русі.

Після прийняття християнства, в Київській Русі зароджується церковний театр. Однією з релігійних драм є «Умивання ніг», в ній йдеться про розповідь Тайної вечеря, і про те, як Ісус мив своїм учням ноги. Розігрували цю сцену в день страсного четверга. Архієрей грав Христа, а священики – апостолів, іноді брали участь лише одинадцять священиків, так як роль Юди ніхто не хотів грати [3, с. 59].

Церква вносила до церковної служби елементи видовища ще в IX столітті. Інсценувалися релігійні сюжети і євангельські епізоди. Ця літургійна драма поділялася на різдвяний та великодній цикл. Потім культова основа почала втрачатися з появою таких персонажів, як пастухи, волхви, що розмовляли на народній мові, а не на літургійній. Згодом, в XII столітті відбувається реформація літургійної драми в напівлітургійну, а дійство переноситься на площі. Тож виникає нова форма літургійної драми – містерія. Містерія – це інсценізація на релігійну тематику, що складалась з кількох циклів. Та через відхід від релігійної аксіоми, церква перенесла дійство на площу.

У найперших зоопарках знаходилися звірі не для марного споглядання, а для практичних цілей – їх дресирували і натаскували для полювання.

З давніх часів весілля в Україні було одним з найдоступніших свят, що проводилося чітко за розкладом видовищних заходів. До того ж пристрасть подивитися і обговорити наречену, як, втім, і нареченого, існувала, схоже, в усі часи.

988 року Київська Русь прийняла християнство, але язичницький світогляд продовжував ще довго співіснувати з християнським, втілюючись у феномені двовір'я. Подібне поєднання старого і нового, нашарування різних історичних етапів стає з цього часу постійною, типовою рисою української культури. В епоху двовір'я християнство і язичництво не стільки боролися одне з одним в народній свідомості, скільки були взаємодоповнюючими для філософського світосприйняття древніми українцями.

З часом християнські святі витіснили язичницьких богів. Перуна замінив Ілля-Пророк, який, за народними повір'ями, проносився на колісниці по небу під час грози. Свято Перуна збіглося з днем ушанування Іллі. Велеса замінив Микола Угодник – один з найшановніших на Русі святих. Культ Рожаниць злився з богинею усіх закоханих древніх слов’ян – Ладо і став асоціюватися з матір’ю Божою – Марією, а образ Дажбога – з Ісусом Христом. Макош стала сприйматися як свята Параскева, чиї ікони ставилися у джерел, раніше присвячених Макоші [1].

«Багато десятиліть поспіль, особливо в радянські часи, в Україні «широко відзначали і пропагували Масляну з млинцями – так звані «Проводи російської зими», але жоден з організаторів не обмовився слівцем про українську Масляну, наче такої ніколи й не існувало. Між тим, наші пращури віддавна відзначали це дійство, що мало виразно національний характер [5, с.51]». В Україні останній тиждень м’ясниць мав кілька назв: «Масниця», «Масляна», «Колодій», «Сиропусний тиждень», «Пущення», «Загальниця», «Ніжкові заговини». Структурно, цей тиждень можна було поділити на три частини: зустрічний, «переломний» понеділок, «широкий» четвер та «прощальна» чи «весела» неділя. Основною обрядовою стравою української Масляної були вареники з сиром, які вживалися з маслом чи сметаною [5, с.51]. А що стосується назви «Колодій», то це повязано з колодкою, яку спеціально робили у формі ляльки, що символізувала дитину. Саме молоді дівчата мріяли про те, щоб знайти коханого та народити від нього дитину. І дівчата відзначали кожен день масляного тижня особисто. Вважалося, що у понеділок – «колодка» народилася, у вівторок – хрестилася, у середу – похрестини, у четвер – вона помирала, у п’ятницю її хоронили, у суботу відспівували, а у неділю гуляли. І з цими дерев’яними колодками, молоді дівчата та жінки ходили по селу, шукаючи молодих парубків, кому виповнилося повних 18 років. Саме це був початок шлюбного віку. Дівчата хлопцям казали : «Не женився єси, то колодку носи [5, с.47]». Після цього прив’язували колодку до чобіт хлопця і заставляли чи відкуплятися могоричем чи демонструвати творчі здібності. А батькам такого парубка прив’язували колодку до пояса і теж

вимагали якогось відступного чи могорича. Взагалі, це свято закінчувалось дуже весело і всі селяни повинні були тричі пробачати одне одного за погані вчинки в минулому чи майбутньому.

Підводячи підсумки, можна сказати, що язичницькі традиції в певній мірі збереглися до наших часів та знайшли своє застосування в прикладному мистецтві та фольклорі. Практично до наших днів дійшли деякі обряди та ритуали, змови і заклинання, прислів'я та приказки, загадки, які часто зберігають сліди древніх магічних уявлень, обрядові пісні, пов'язані з язичницьким хліборобським календарем, весільні пісні та похоронні плачі. З далеким язичницьким минулим пов'язано і походження казок, билин.

Незважаючи на те, що з моменту хрещення Київської Русі пройшло вже 1038 років, але в багатьох місцевостях України збереглися древні обряди, звичаї, ритуали, без яких сучасні українці не уявляють свого життя [4, с.42].

Роль хрещення Київської Русі для подальшого розвитку культури і мистецтва, в тому числі режисури масово-розважальних програм і свят полягає в тому, що язичницька спадщина і висока культура країн християнства – два джерела, що забезпечили розвиток слов'янського світу. Поєднання настільки несхожих релігій призвело до того, що християнство у слов'ян збагатилося багатьма рисами, невідомими Західній Європі, а від язичництва збереглися лише найбільш поетичні міфи і образи.

Список використаних джерел

1. Бабенко Н.Б. Дозвілля сім'ї: теоретичні та емпіричні аспекти. Київ: ДАКККіМ, 2001. 157 с.
2. Вовкун В. В. Мистецтво режисури масових видовищ: підручник для здобувачів вищої освіти спеціальності 026 Сценічне мистецтво: друге видання з доповненнями. Київ: НАКККіМ, 2020. 364 с.
3. Грушевський М. С. Історія України-Русі: у 10 т., 13 кн. Київ: Наукова думка, 1993. 189 с.
4. Матушенко В.Б. Розвиток естрадного мистецтва: підручник. Київ: НАКККіМ, 2016. 200 с.
5. Скуратівський В.Т. Дідух. Свята українського народу. Київ: Освіта, 1995. 272 с.

Мардарова Ірина Костянтинівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», *м. Одеса*

Гуданич Наталія Миколаївна,
докторка філософії, старша викладачка кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», *м. Одеса*

КУЛЬТУРНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, що трансформують усі сфери життя, зокрема освіту [3, с. 259]. Традиційна система освіти дедалі частіше доповнюється неформальними формами освіти, які забезпечують гнучкість, доступність і практичну спрямованість. Культурні проєкти виступають важливим інструментом залучення молоді до освітнього процесу поза межами формальної освіти. Неформальна освіта сприяє розвитку особистісного потенціалу молоді, формуванню критичного мислення, комунікативних навичок та креативності. Особливого значення набувають культурні проєкти, які поєднують мистецтво, творчість і сучасні цифрові інструменти [2, с. 137].

Цифровізація відкриває нові можливості для реалізації культурних проєктів, роблячи їх більш доступними та масштабними. Використання цифрових платформ, соціальних мереж,

онлайн-інструментів дозволяє: залучати ширшу аудиторію; створювати інтерактивний контент; організовувати дистанційні заходи; забезпечувати міжкультурну комунікацію. Цифрові технології також сприяють розвитку медіаграмотності молоді, що є важливою складовою сучасної освіти [4, с. 24]. Участь у культурних проєктах сприяє формуванню ключових компетентностей XXI століття, зокрема: критичного мислення – через аналіз культурних явищ; креативності – у процесі створення власного контенту; командної роботи – під час реалізації спільних ініціатив; цифрової грамотності – через використання сучасних технологій; громадянської активності – через участь у соціально значущих проєктах [2, с. 137]. Культурні проєкти виступають ефективним інструментом комплексного розвитку молоді [1, с. 326].

У контексті цифровізації особливої актуальності набуває розробка та реалізація різноманітних культурних проєктів, що поєднують творчість і сучасні технології [6, с. 320]. Зокрема, перспективним напрямом є створення онлайн-музеїв молодіжної культури – цифрових платформ, на яких молодь може презентувати власні творчі роботи, зокрема фотографії, відео та тексти, тим самим формуючи відкритий культурний простір для самовираження. Прикладом такого заходу може бути проєкт «Digital Youth Art Museum» або «Віртуальна галерея молодіжного мистецтва», що об'єднує роботи учасників у єдиному онлайн-просторі. Не менш важливими є цифрові артрезиденції, які функціонують як онлайн-програми для молодих митців і забезпечують можливості для співпраці, обміну досвідом та спільної творчої діяльності незалежно від географічних меж. Серед можливих назв таких ініціатив – «ArtConnect Online Residency», «Creative Hub Digital» або «Мистецька онлайн-резиденція Без кордонів». Активно розвиваються подкаст-проєкти, присвячені культурі та мистецтву, які дозволяють поширювати знання у доступному аудіоформаті та залучати широку аудиторію до обговорення актуальних тем. Доцільними назвами для таких проєктів можуть бути «Культурний голос», «ArtTalk: мистецтво сьогодні», «Говорить культура» або «Creative Waves Podcast».

Важливим напрямом також є медіапроєкти, спрямовані на популяризацію локальної культури, зокрема через ведення блогів, YouTube-каналів або сторінок у соціальних мережах. Вони не лише поширюють знання про культурну спадщину, а й формують у молоді почуття ідентичності та причетності до своєї спільноти. Прикладами назв таких ініціатив можуть бути «Код міста», «Локальна історія онлайн», «Моя культура: digital-проєкт», «Heritage Stories UA» або «Культурний щоденник регіону». Окрему увагу варто приділити віртуальним екскурсіям і культурним турам, що передбачають створення інтерактивних маршрутів із використанням технологій віртуальної та доповненої реальності. Такі проєкти сприяють глибшому зануренню в культурний контекст і розширюють доступ до культурної спадщини. Серед можливих назв подібних заходів – «Virtual Culture Trip», «Мандрівка крізь час VR», «Discover Ukraine 360°», «AR-екскурсії: оживаюча історія» або «Цифрові маршрути спадщини».

Варто також відзначити значення інтерактивних освітніх платформ із елементами гейміфікації, які передбачають використання ігрових механік для вивчення культури та мистецтва. Такі платформи підвищують мотивацію до навчання та роблять освітній процес більш захопливим і доступним для молоді. Прикладами можливих назв подібних проєктів є «Culture Quest», «ArtGame Lab», «Мистецький квест онлайн», «Play&Learn Culture» або «Гейміфікована академія культури». Крім того, ефективним інструментом неформальної освіти є освітні культурні марафони або челенджі – онлайн-заходи, що поєднують навчання і творчість та мотивують молодь до активної участі через елементи змагання та самовираження. Серед можливих назв таких ініціатив можна запропонувати «7 днів мистецтва», «Creative Challenge Week», «Art Marathon Online», «Культурний челендж: твори і досліджуй» або «Digital Art Sprint». Паралельно з цим розвиваються кіно- та театральні онлайн-лабораторії, у межах яких учасники мають змогу створювати короткометражні фільми або театральні постановки, використовуючи цифрові інструменти. Доцільними назвами для таких проєктів можуть бути «FilmLab Online», «Digital Theatre Studio», «КіноLAB: від ідеї до екрана», «Он-

лайн-театральна майстерня» або «Creative Stage Digital».

Культурні проєкти в умовах цифровізації є потужним засобом неформальної освіти молоді, що поєднує освітній, творчий і соціокультурний потенціал. Вони не лише сприяють розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, креативність, комунікаційні навички та цифрова грамотність, але й формують у молоді активну громадянську позицію, здатність до самореалізації та адаптації в умовах швидких суспільних змін. Залучення молоді до культурних ініціатив у цифровому середовищі підвищує рівень її участі у культурному житті, сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, а також формує почуття ідентичності та приналежності до спільноти. Водночас інтеграція освітніх і творчих процесів у межах таких проєктів забезпечує більш глибоке й практично орієнтоване засвоєння знань.

Цифрові технології значно розширюють можливості реалізації культурних проєктів, забезпечуючи їхню доступність для широкої аудиторії незалежно від місця проживання, а також відкриваючи нові формати взаємодії – від онлайн-платформ і соціальних мереж до використання технологій віртуальної та доповненої реальності, що своєю чергою, сприяє інноваційності освітніх практик і підвищує їх ефективність. Важливо підкреслити, що культурні проєкти в умовах цифровізації створюють сприятливе середовище для міжкультурного діалогу, обміну досвідом та розвитку глобального мислення молоді. Вони виступають платформою для налагодження партнерств між освітніми установами, культурними інституціями та громадськими організаціями.

Список використаних джерел

1. Комар В. О. Мистецькі проєкти в контексті трансформації культурно-креативних індустрій в Україні першої чверті XXI століття: культурологічні аспекти концептуалізації. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 1 (13) С. 326–336. DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.37

2. Комарніцька О. В. Сутність і різновиди проєктів у сфері культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2024. № 1. С. 137–143. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302048

3. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх інтеграція в освітню практику: історичний контекст і сучасні тенденції. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2025. Вип. 2. № 58. С. 259–272. DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-259-272

4. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Особливості застосування мультимедійних технологій в процесі формування цифрової культури здобувачів вищої і фахової передвищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 2024. Вип. 4 (56). С. 24–33. DOI: https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-24-33

5. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

6. Lystopad O, Mardarova I., Kniazheva I, Kudriavtseva O. Formation of the Operational Skills of Using Information and Communication Technologies in the Professional Activity of a Future Pedagogue. *Arab World English Journal (AWEJ)* Special Issue on CALL Number 9. July 2023 P. 320–339. DOI: https://dx.doi.org/10.24093/awej/call9.22

Погребняк Галина Петрівна,
докторка мистецтвознавства, професорка,
професорка кафедри режисури та акторської майстерності
імені народної артистки України Лариси Хоролець
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Грановська Владислава Олександрівна,
викладачка кафедри історії мистецтв
Державного художнього ліцею імені Т. Г. Шевченка, м. Київ

КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕАТРАЛЬНОГО РЕЖИСЕРА

Вже не одне десятиліття педагогічні практики складають ключові засади режисерської діяльності, зосібна, в царині сценічного мистецтва. Серед визначних українських театральних педагогів почесне місце посідає Сергій Володимирович Данченко – видатний український режисер, реформатор національного театру, у творчому доробку якого налічується понад шістдесят вистав (серед яких назвемо «Украдене щастя» І. Франка (1979), «Візит старої дами» Ф. Дюрренмата (1983), «Енеїда» І. Котляревського (1986), «Тев'є-Тевель» за Шолом-Алейхемом (1989), «Санаторійна зона» за М. Хвильовим (1990), «Патетична соната» М. Куліша (1993), «Крихітка Цахес» Е. Гофмана (1995), «Приборкання норовливої» та «Король Лір» В. Шекспіра (1996–1997), «За двома зайцями» М. Старицького (2000) [3]). В культурі своїх мистецьких шукань він вміло поєднував інтенсивну мистецьку діяльність із ґрунтовною педагогічною практикою. Витоки культури його викладацької діяльності слід шукати у львівському періоді – в ретельно оновленій ним студії при Національному академічному українському драматичному театрі імені Марії Заньковецької. Саме там він започаткував підготовку нового покоління режисерів і акторів. Показово, що талановиті вихованці майстра поповнили трупи львівських театрів, а також працювали в різних містах України, поширюючи засади режисерсько-акторської школи С. Данченка та утверджуючи її професійні принципи в національному театральному просторі.

Не дивно, вже наприкінці 1970-х років С. Данченко активно інтегрується в систему професійної вищої театральної освіти, доповнюючи культуру режисерських практик викладацькою діяльністю. Як вказує Р.Коломієць, майстер «від 1978 викладав у Київському інституті театрального мистецтва (згодом став професором, завідував кафедрою акторської майстерності та режисури драми [3]), а від 1980 керував дворічним стажуванням режисерів при Національному українському драматичному театрі імені Івана Франка» [2]. Цей етап став важливою складовою його творчо-педагогічної біографії, адже саме в межах академічного та театрального середовища митець послідовно формував власну систему професійних орієнтирів, спрямовану на виховання режисера як лідера ансамблю та носія високої театральної культури. Зазначимо, що педагогічна система С. Данченка вирізнялася цілісністю та глибоким розумінням синтетичної природи театру. Митець неодноразово наголошував, що місія режисера полягає не лише в організації сценічного простору та вибудові концепції вистави, а передусім у формуванні злагодженого акторського ансамблю, здатного функціонувати як єдиний живий організм у межах сценічного дійства. Показово, що навчальному процесі митець послідовно утверджував принципи взаємоповаги, партнерства та рівності всіх учасників творчого колективу. При цьому особливу увагу майстер приділяв етичному аспекту режисерської роботи, переконуючи студеїв, що розподіл ролей має ґрунтуватися на самобутній природі актора й внутрішніх потребах постановки, а сценічне існування персонажа не повинно суперечити органічній сутності виконавця. Важливо, що С. Данченко послідовно обстоював принцип творчої неповторності особистості: ні режисер, ні актор, на його переконання, не мають права на самоповтор. Він наголошував, що не може існувати двох тотожних постано-

вок, так само як і двох однакових сценічних образів – ані в межах однієї п'єси, ані в різних драматургічних текстах. Водночас митець рішуче відмежовував театр від функції інструмента державної комунікації чи політичної репрезентації. Для нього сцена не повинна була слугувати транслятором ідеологічних запитів, адже її справжня місія – художнє осмислення людського буття. У роботі з учнями він також акцентував на потребі професійної універсальності актора, спонукаючи молодь розвивати вокальні здібності, пластичну виразність і хореографічну культуру.

Показовою була й його принциповість у відборі абітурієнтів. Данченко надзвичайно відповідально ставився до вступних іспитів, прагнучи не втратити жодної обдарованої особистості. Майбутніх акторів він оцінював із тією ж вимогливістю, що й претендентів на ролі в професійному театрі, усвідомлюючи, що саме ці молоді митці невдовзі визначатимуть якість і напрям розвитку сучасного сценічного мистецтва. Прикметно, що свою педагогічну місію С. Данченко продуктивно реалізовував і в межах дворічного стажування молодих режисерів при Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. Формат цієї роботи передбачав не лише індивідуальне наставництво, а й активне залучення стажистів до практичної взаємодії з випускниками театральних вишів – задля підвищення їхньої професійної кваліфікації та сприяння подальшому працевлаштуванню. Отримані під його керівництвом знання й практичні навички ставали для молодих митців підґрунтям самостійної творчої траєкторії, допомагали визначити власну нішу в театральному процесі та досягти професійного визнання. Показовим є приклад організаційної творчої, а нині й педагогічної діяльності О. Кужельного, який заснував і очолив Київську академічну театральну майстерню «Сузір'я» і для якого театр став точкою координації життєплинів. О.Коваленко, зазначає, що «логіку творення масових видовищ режисер зібрав у навчальний посібник, у якому своїми вчителями назвав у царині масових постановок Бориса Шарварка, а театральних вистав – Сергія Данченка [1].

Прикметно, що майстер послідовно наголошував на невіддільності режисерської та педагогічної діяльності. Його розуміння педагогіки виходило за межі суто академічного викладання: йшлося не лише про підготовку фахівців у стінах профільних навчальних закладів, а й про сам процес народження вистави.

До того ж режисер вважав, що процес постановки неминуче передбачає його роль наставника для актора, керування його професійним зростанням і формування художньої цінності твору, який має відповідати стандартам конкуренції як в Україні, так і на світовій сцені. І майстер мав усі повноваження це стверджувати, адже своїми сценічними постановкам за межами України «вивів сучасний український театр на європейську сцену. Серед таких вистав – «Марія» А.Салинського (демонструвався в м. Враца, Болгарія), «Візит старої дами» Ф.Дюрренматта (в Театрі імені Ю.Словацького, Польща), «Украдене щастя» І.Франка (в театрі імені О.Духновича, Словаччина), «Приборкання норовливої» В.Шекспіра (в Польському Театрі, Польща)» [3].

Підсумовуючи наші студії, зазначимо, що у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого митець працював до останніх днів життя, утвердившись як один із найавторитетніших педагогів в культурно-мистецькому просторі своєї доби. Нині його талановиті учні здійснюють професійну діяльність у театрах Києва, інших міст України, а також у країнах Європи й світу. Окремі з них підтримують і розвивають педагогічну традицію свого наставника, працюючи викладачами режисури й акторської майстерності, зокрема в стінах того самого університету.

Список використаних джерел

1.Коваленко О. індивідуальний стиль режисера Олексія Кужельного. Від камерної сцени до масових видовищ. URL: https://www. kurbas. org.ua/ projects/almanah15/05.pdf

2.Коломієць Р.Г. Данченко Сергій Володимирович. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/article-23609

3. Романюк О.С., Зінько О.В. Творчість Данченка Сергія Володимировича. URL: https://surl.li/moxod

Носенко Олексій Васильович,
викладач Київського національного університету культури і мистецтв,
аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
член Спілки звукорежисерів України, м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ІМЕРСИВНОГО АУДІО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний міжнародний освітній простір дедалі частіше демонструє тенденції ствердження імерсивного аудіо як важливого компоненту підготовки фахівців у галузях музичного мистецтва, звукорежисури, аудіоінженерії, сауднддизайну, інтерактивних медіа та екранних мистецтв. Аналіз освітніх програм закордонних закладів вищої освіти засвідчує, що цей напрям не обмежується поодинокими факультативами, а повноцінно входить до структури системної професійної підготовки через окремі дисципліни, модулі, дослідницькі групи та практико-орієнтовані лабораторні формати. Водночас показово, що імерсивне аудіо вкрай рідко постає як самостійна повна спеціалізація; значно частіше воно інтегрується у інші освітні програми з музичних технологій, аудіопродакшну, постпродакшну, віртуальної реальності та сигнальних процесів.

Серед яскравих прикладів інституціоналізації цього напряму є Berklee Online та Berklee College of Music, де пропонується спеціалізований курс «Immersive Audio Post Production and Mixing Techniques» [3]. В описі курсу акцентується увага на поєднанні психологічних принципів слухового сприйняття з практикою роботи у форматі Dolby Atmos, а також формуванні навичок звукозапису, аудіообробки та відтворення імерсивного аудіоконтенту. Це дає підстави стверджувати, що у Berklee імерсивне аудіо викладається як практична компетентність, безпосередньо пов'язана з сучасними стандартами та вимогами музичної індустрії.

Показовим є також досвід New York University Steinhardt, де запропонований курс «3D Audio» визначається як міждисциплінарний і охоплює теорію, техніку та принципи застосування 3D та просторового аудіо [4]. У змісті даного курсу заявлено психологію слухового сприйняття, акустику просторового звуку, стерео та багатоканальне відтворення аудіо, а також застосування просторового аудіо у віртуальній реальності. Окрім всього університет пропонує додатково курс «Tonmeister Technology II», який орієнтований на звукозапис акустичної музики для подальшого відтворення в імерсивних форматах, куди входять Surround sound, Auro-3D, Wave Field Synthesis (WFS) та Dolby Atmos [5]. Важливо підкреслити той факт, при університеті функціонує Immersive Audio Group, яка займається студентськими дослідницькими проєктами в розрізі просторового аудіо, а PhD-програма з музичних технологій прямо називає імерсивне аудіо пріоритетним напрямом свого кола досліджень. Подібні приклади демонструють повноцінний синтез навчального, дослідницького та проєктного вимірів просторових форматів аудіо.

Іншу модель, але з орієнтацією на інженерію, репрезентує University of Southern California, в каталозі якого наявний курс «EE 522 Immersive Audio Signal Processing» [8]. Його зміст охоплює фундаментальні розробки процесів цифрових аудіо сигналів, архітектурну акустику, психоакустику, а також алгоритмічні засади впровадження систем імерсивного аудіо в реальному часі. У цьому випадку імерсивне аудіо подається як технологічна система, пов'язана з цифровою обробкою сигналу та інженерією аудіопростору.

Разом із тим, приклад європейської модульної організації демонструє University of Salford, де пропонується окремий модуль «Spatial Audio» [7]. В описі цього модуля зазначається, що студенти розвивають комплексне розуміння систем просторового аудіо, особливості сприйняття звуку людиною і методи дослідження, що використовуються для оцінки просторового аудіо. Дана інформація свідчить про суттєву науково-дослідну складову курсу: імерсивне аудіо тут подається і як виробнича практика, і як об'єкт аналітичного осмислення,

оцінювання та експериментальної перевірки. Подібна модель особливо цінна для магістерського та аспірантського рівнів, оскільки наближає викладання імерсивного аудіо до академічного дослідницького поля.

Черговим прикладом також є курс «MUSR 3350 – Spatial Sound and Immersive Audio» від University of New Haven, який безпосередньо присвячений вивченню та впровадженню історичних і новітніх технік просторового аудіо для ігор, фільмів і віртуальних просторів [6]. У цьому випадку акцент зміщується на адаптацію імерсивного аудіо до різних медіасередовищ, що відображає реальні трансформації сучасної креативної індустрії. Натомість Bath Spa University пропонує короткі навчальні формати «Immersive Audio Short Course» [2] та «Creating Immersive Audio for VR» [1], де заявлено практику запис та міксування імерсивного аудіо з використанням бінауральних та амбісонічних звукових технологій. Такі курси не завжди входять до повних програм навчання як окрема спеціалізація, проте вони демонструють, що заклади вищої освіти дедалі активніше реагують на необхідність у прикладній підготовці для сфер VR аудіо, бінаурального захвату та амбісонічних рішень.

Аналіз наведених кейсів дає підґрунтя для виокремлення деяких домінантних моделей викладання імерсивного аудіо:

1. Продюсерсько-практична, орієнтована на Dolby Atmos, імерсивний міксинг і адаптація для стримінгових платформ, як у Berklee.
2. Міждисциплінарно-мистецька, у межах якої поєднуються психоакустика, запис, просторове відтворення, VR і дослідницькі проєкти, як у NYU.
3. Інженерно-сигнальна, що зосереджена на алгоритмах, психоакустиці та реальному впровадженні систем, як у USC.
4. Дослідницько-модульна, де просторове аудіо осмислюється як предмет наукової рефлексії та експерименту, як у Salford.

Усі ці моделі свідчать, що імерсивне аудіо вже стало повноцінною освітньою темою, але його академічна інституціоналізація відбувається переважно через інтеграцію в суміжні галузі, а не через системну розробку окремих спеціальностей із такою назвою.

Отже, міжнародний досвід викладання імерсивного аудіо в закладах вищої освіти слід розглядати як індикатор глибокої трансформації сучасної мистецько-технічної освіти. Реальні кейси університетів демонструють, що зміст навчання дедалі більше орієнтується на просторове мислення, психологію сприйняття звуку, багатоканальне та об’єктно-орієнтоване міксування, віртуальні середовища, інтерактивність і платформену адаптацію контенту. Водночас за відсутності поширення окремих повних спеціалізацій з імерсивним аудіо означає, що цей напрям продовжує перебувати на етапі активної академічної консолідації. Саме тому для українського освітнього простору особливо актуальним є запозичення міжнародного досвіду не тільки у вигляді окремих дисциплін, а й через формування цілісних навчально-методичних моделей, лабораторної бази та міждисциплінарних освітніх траєкторій, у межах яких імерсивне аудіо постане як самостійний і стратегічно важливий компонент професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Bath Spa University. Creating immersive audio for VR . URL: https://www.bathspa.ac.uk/courses/sc-creating-immersive-audio-for-vr/ (дата звернення: 30.03.2026).
2. Bath Spa University. Immersive audio short course . URL: https://www.bathspa.ac.uk/courses/sc-immersive-audio/ (дата звернення: 30.03.2026).
3. Berklee Online. Immersive audio post production and mixing techniques . URL: https://online.berklee.edu/courses/immersive-audio-post-production-and-mixing-techniques (дата звернення: 30.03.2026).
4. New York University Steinhardt. 3 D audio (MPATE-GE 2613) . URL: https://steinhardt.nyu.edu/courses/3-d-audio (дата звернення: 30.03.2026).
5. New York University Steinhardt. Tonmeister Technology II . URL: https://steinhardt.nyu.edu/courses/tonmeister-technology-ii (дата звернення: 30.03.2026).
6. University of New Haven. MUSR 3350 – Spatial sound and immersive audio . URL: https://catalog.newhaven.edu/preview_course_nopop.php?catoid=33&coid=107870 (дата звернення: 30.03.2026).

7. University of Salford. Single module spatial audio, Level 7 (15 credits). URL: https://www.salford.ac.uk/courses/single-module/single-module-spatial-audio-level-7-15-credits (дата звернення: 30.03.2026).

8. University of Southern California. EE 522 immersive audio signal processing. USC Catalogue. URL: https://catalogue.usc.edu/preview_course_nopop.php?catoid=14&coid=217337 (дата звернення: 30.03.2026).

Воронова Галина Віталіївна,
кандидатка філософських наук, доцентка
Київського фахового коледжу туризму та готельного господарства, *м. Київ*

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРОСТІР КУЛЬТУРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному суспільстві, яке характеризується стрімкими процесами глобалізації, цифровізації та соціокультурних трансформацій, бачимо набуття проблеми формування особистості в освітньому середовищі актуалізації. Через те, що освіта все надалі виходить за рамки сталого розуміння як процесу передачі знань, вона виступає як підгрунття, що створює умови інтеграції індивіда у суспільство і тут вже освітнє середовище постає ключовим простором культурної соціалізації особистості.

Поняття освітнього середовища створює комплексний базис, який має певні важелі на інтелектуально-творчий генезис, що включає матеріально-технічну базу, організаційні структури, соціальні взаємодії, культурні практики, символічні системи та цифрові платформи. Отже, бачимо, що освітнє середовище є багатовимірною системою, в якій поєднуються багато різнопланових аспектів, а саме педагогічних, соціологічних та культурологічних.

Культурна соціалізація в якості складової загального процесу соціалізації передбачає засвоєння особистістю культурних норм та цінностей, традицій і моделей поведінки, її здійснення відбувається через різні соціальні інститути, серед яких освіта займає провідне місце і саме в освітньому середовищі формуються базові світоглядні орієнтації, моральні принципи та культурна ідентичність особистості.

Особлива роль у цьому процесі належить взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, а саме викладачами, студентами, адміністрацією та соціальним оточенням. Комунікативний аспект освітнього середовища визначає характер соціалізації, оскільки через спілкування відбувається передача культурного досвіду, формування цінностей і розвиток соціальних навичок, тому важливим є також вплив неформальних практик, які часто мають не менше значення, ніж формальне навчання.

З точки зору філософії освіти, освітнє середовище виступає простором смислотворення, де особистість не лише засвоює знання, але й формує власне розуміння світу і у даному випадку важливою є гуманістична спрямованість освіти, яка передбачає орієнтацію на індивідуальний розвиток. Вважається за необхідне, що освітнє середовище має забезпечувати підґрунтя для всебічного становлення особистості, підтримувати її ініціативність і критичне мислення.

У сучасних умовах цифровізація суттєво змінює характер освітнього середовища, через впровадження інформаційно-комунікаційних технологій розширює доступ до бази знань, відповідно створюючи нові можливості для навчання та спілкування. Дистанційна освіта та курси, Інтернет-платформи стають невід'ємною частиною процесу освіти, однак ці зміни також породжують нові виклики, пов'язані з якістю освіти, цифровою нерівністю та трансформацією соціальних взаємодій.

Цифрове освітнє середовище формує нові моделі культурної соціалізації, які відрізняються від традиційних, віртуальна комунікація змінює способи співпраці між учасниками освітнього процесу, впливає на формування визначення та соціальних ролей, тому важливим

є забезпечення рівноваги між традиціями та інноваціями.

Глобалізаційні процеси також впливають на освітнє середовище, сприяючи інтеграції різних культур і формуванню міжкультурної компетентності, бо освіта має враховувати багатоманітність культурних контекстів, сприяти розвитку толерантності та взаєморозуміння, але водночас важливо зберігати національну культурну ідентичність, яка є основою духовного розвитку суспільства.

Необхідно також враховувати соціальну нерівність, яка може впливати на доступ до якісної освіти. Освітнє середовище повинно створювати інклюзивний простір самореалізації, незважаючи на соціальний статус, економічне становище чи культурне походження – це є важливою умовою ефективної соціалізації та соціальної мобільності.

Особливого значення набуває роль освітніх інституцій у формуванні громадянської свідомості: освітнє середовище сприяє розвитку відповідальності, активує життєву позицію, залучає до участі у суспільному житті; освітні практики формують цінності демократії, прав людини та створюють умови соціальної справедливості.

Освітнє середовище є ключовим фактором культурної соціалізації особистості, воно забезпечує не лише передачу знань, але й формування цінностей, норм і зразків поведінки, що визначають включення індивіда до суспільства, тому сьогодні особливого значення набуває потенція освітнього середовища адаптуватися до змін, зберігаючи при цьому культурну спадщину та забезпечуючи розвиток особистості.

У перспективі, вважаємо, розвиток освітнього середовища має бути консолідований на поєднання традиційних і інноваційних підходів, на інтеграцію цифрових технологій, на забезпечення доступності освіти та формування культурно свідомої, соціально відповідальної особистості, це і є важливою умовою сталого розвитку суспільства в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Бурдьє П. Соціологія освіти. Київ : Основи, 2017.
2. Дюркгейм Е. Освіта і соціологія. Київ : Юніверс, 2018.
3. Гідденс Е. Соціологія. Київ : Основи, 2019.
4. Кремень В. Г. Філософія освіти. Київ : Грамота, 2020.
5. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 24.03.2026).
6. Сухомлинська О. В. Освітній простір і культура. Київ : Педагогічна думка, 2016.
7. UNESCO. Education in a Changing World. Paris, 2022.
8. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford : Blackwell, 2010.

Туріна Олена Андріївна,
кандидатка мистецтвознавства, докторка філософії,
доцентка кафедри виконавських дисциплін №1
Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра

СКРИПКОВЕ ВИКОНАВСТВО ЯК ФОРМА ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В сучасних умовах українського національного відродження великого значення набуває підготовка професіоналів музично-педагогічної освіти, що в подальшому передбачає передачу сучасній молоді не лише певного обсягу знань, умінь і навичок, а й цілеспрямований розвиток духовної культури, скрипкової виконавської майстерності та певної орієнтації в багатожанровому репертуарі комунікативного музичного мистецтва [3].

Історичним фактом є те, що скрипкова культура володіє величезними можливостями духовно-естетичного впливу на особистість і сприяє розвитку її творчого потенціалу й ініціативи.

Одним із завдань сучасної педагогічної освіти в художній сфері є підготовка майбутніх

митців до професійної діяльності, яка полягає в поєднанні виконавської і педагогічної роботи, що в свою чергу висуває перед студентом вищого навчального закладу вимоги щодо освоєння необхідних професійних компетенцій, а саме: володіння художньо-технічними сценічними виконавськими практиками, вміннями та навичками, через опанування сучасними формами художньої комунікації.

У цьому контексті особливої актуальності набуває взаємозв'язок між методичними підходами та становленням національних ознак скрипкової культури, що безпосередньо впливають на фахову підготовку майбутнього скрипаля, розкриваючи потенціал творчої особистості через: 1) специфічні психологічні якості музичного мислення де спостерігається перевага великих форм, висвітлення інструментальної фактури й гармонії, ускладненості ритмічної організації; 2) через дослідження широкого спектру фактів самоорганізації простору художньої комунікації в сучасній перспективі.

На основі аналізу сучасної наукової думки нами виявлено, що протягом історії людства інструментальне виконавство і комунікації між представниками різних народів і культур відігравали важливе значення для суспільної самоорганізації культурного простору народів світу. Нині ці процеси пов'язані зі обмінами між культурами різних країн музично-концертними комунікаціями, професійними музичними освітніми проєктами, репертуаром, моделями інтерпретації, що залишаються важливими чинниками формування скрипкової культури європейського та українського соціуму.

Ефективність реалізації цього потенціалу критично залежить від професійного рівня музикантів-педагогів, здатних забезпечити досконалий фаховий розвиток скрипкового виконавства української багаторівневої школи. Відтак, оптимальною навчальною моделлю має стати наукове обґрунтування впливу особистісних характеристик музикантів на процес професіоналізації художньої комунікації, що в свою чергу створює засади для розробки системної методики, орієнтованої на досягнення світового рівня виконавської діяльності при збереженні музичної традицій виконавської стилістики й стрімкого осучаснення.

У науковій літературі професійна українська скрипкова школа досліджувалася багатьма дослідниками: (В. Зельдис, Д. Мельник, О. Пархоменко, Б. Півненко, О. Спренціс, В. Стеценко, В. Федоришин, І. Фрайт та ін.).

Простежимо динаміку вітчизняного наукового дискурсу з оголошеного питання. Наприклад сучасний науковець І. Фрайт у своїй роботі «Методика формування виконавської майстерності скрипаля у педагогічній діяльності Георгія Павлія підкреслює що: «скрипкове виконавство проявляє себе в академічній, фольклорній, естрадно-джазовій та інших традиціях … Змін вимагає і зміст навчання, який має відображати сучасні підходи в освоєнні інструмента [4, с. 119]. Дослідниця О. Андрейко відзначає, що «постать музиканта символізує нестримне бажання до вдосконалення, прогресу, пошуку духовного у процесі досягнення мистецького професіоналізму».[2, с. 270]. У монографії " Виконавська культура скрипаля: теорія і методика формування " дослідниця окремо наголошує на вільному відборі репертуару, що на нашу думку вплине на розбудову сучасного відношення до змісту художньої комунікації в Україні. [1, с. 212]. Дослідниця Д. Шевченко виокремлює, що: «збагачення репертуару творами різних стилів та епох вимагає розвитку нових підходів до інтерпретації», [ISSN 2518-1890 Збірник наукових праць с.80], що надасть їй сучасної перспективи розвитку.

Ми впевнені, що музична-педагогічна підготовка сучасного скрипаля вимагає професійного та інноваційного вдосконалення для відповідності рівня світового зразка художньої комунікації.

Міжнародні відносини у сфері культури, або спеціально-музичної освіти пов'язані з різноплановими контактами державних і недержавних інституцій, установ, суб'єктів, які представляють різні країни світу що до комунікації. їх змістом є партнерський обмін досягненнями та інформацією у галузях науки, культури, освіти, музичного мистецтва, та багато іншого. Тому тема «Скрипкове виконавство як форма художньої комунікації» на часі є активною та актуальною.

Список використаних джерел

1.Андрейко О. Виконавська культура скрипаля: теорія і методика формування Монографія. Львів: Галицька видавнича спілка, 2013. 299 с.

2.Андрейко О. І. Науково-педагогічний аспект формування виконавської акмекультури скрипаля / О. І. Андрейко // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2011. № 4. С. 43–52.

3.Богуцький Ю.П., Андрущенко В.П., Безвершук Ж.О., Новохатько Л.М. Українська культура в європейському контексті /За ред. Ю.П.Богуцького. К.: Знання, 2007. 679 с.

4.Фрайт І. Фрайт І. «Методика формування виконавської майстерності скрипаля у педагогічній діяльності Георгія Павлія»

5.Шевченко Д. ISSN 2518-1890 Збірник наукових праць с.80.

Мішин Михайло Михайлович,
здобувач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Родінова Наталія Леонідівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві позашкільна освіта відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини, створюючи умови для реалізації її здібностей та творчого потенціалу. І мова не про «додаткову активність», а про повноцінне освітнє середовище, що сприяє всебічному розвитку молоді в період вільного післянавчального часу. Відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту», ця сфера базується на засадах добровільності, варіативності та доступності, зусилля спрямовуються на розвиток здібностей і обдарувань дітей та молоді, задоволення їхніх освітніх потреб у сфері науки, техніки, мистецтва, фізичної культури і спорту, туризму, культурної й громадянської компетентностей та інших напрямів діяльності [3].

Під розвитком творчих здібностей розуміють здатність дитини до створення нових ідей, рішень та моделей, що відображають її унікальний внутрішній потенціал. Такий розвиток неможливий без спеціально організованого освітнього простору, у якому дитина може обирати напрямки діяльності, пробувати творчі підходи, відвідувати гуртки, студії, проєкти, конкурси. Саме орієнтація на практичну діяльність і самореалізацію робить позашкілля простором, де формується творча особистість, а освітній процес стає особистісно орієнтованим та відкритим до інтересів і потреб дитини. Педагогічне управління в позашкільних закладах спрямоване не лише на забезпечення функціонування програм, а й на створення умов для розвитку особистості, здатної до самовираження, самовдосконалення та активної участі у житті суспільства [5].

Питання розвитку дитячих талантів, участі у колективній гуртковій роботі та самореалізація дітей особливо актуалізувалось в умовах повномасштабної війни в Україні, оскільки повсякденне життя дітей і молоді зазнало суттєвих змін. Сьогодні змінилися форми освітньої діяльності, зросли потреби у психологічній підтримці, дистанційних форматах навчання, а також у формуванні національної ідентичності та патріотичної свідомості дітей. За таких умов ефективне управління закладами позашкільної освіти також повинно бути адаптивним, гнучким і здатним оперативно реагувати на зовнішні виклики, але при цьому зберігати сприятливий творчий простір для розвитку дитини [1].

Важливо підкреслити, що розвиток творчих здібностей у позашкіллі має системний характер. Він реалізується через освітні програми, які передбачають поступове ускладнення

змісту діяльності, участь у конкурсах, фестивалях, виставках, концертних програмах, проєктах місцевого та всеукраїнського рівнів. Проте ефективність цього процесу безпосередньо залежить від управлінської діяльності в закладі. Управління у сфері позашкільної освіти має комплексний характер, важливими аспектами управлінської діяльності є стратегічне бачення розвитку закладу, гнучкість у прийнятті рішень, здатність до налагодження міцної партнерської взаємодії з органами місцевого самоврядування, батьківською громадою та соціальними інституціями.

В умовах воєнного стану перед управлінням позашкільним закладом постали додаткові завдання, а саме: необхідність забезпечення безперервності освітнього процесу, організація дистанційної та змішаної форм роботи, гарантування психологічної підтримки дітей та викладачів, створення безпечних умов перебування у закладі. За цих умов управлінська компетентність керівника і педагогічного колективу стає визначальним фактором збереження якості освітніх послуг та стабільності функціонування закладу.

Показовим прикладом менеджменту в сучасних умовах є діяльність *Палацу творчості дітей та юнацтва Броварської міської ради Київської області*,– комунального закладу, у якому понад 1800 дітей мають можливість безкоштовно розвивати свої таланти у різних видах діяльності, зокрема художньо-естетичному, музичному, хореографічному та декоративно-прикладному мистецтві [2]. Підтримка місцевої влади, системне планування роботи та високий рівень організації процесів дозволяють Палацу залишатися центром творчого розвитку молоді навіть за умов надскладних викликів [6].

Броварський палац творчості дітей та юнацтва функціонує як комунальна установа громади, що забезпечує доступ до позашкільної освіти для дітей різного віку. Його діяльність організована за напрямами художньо-естетичного, науково-технічного, спортивного, туристсько-краєзнавчого та еколого-натуралістичного, патріотичного та інших профілів [4, с. 58.]. Стратегія розвитку Палацу ґрунтується на поєднанні традиційних форм гуртkової роботи з новітніми освітніми технологіями, активною участю у міських та регіональних культурних заходах.

Управлінська діяльність у Палаці характеризується системністю і багаторівневістю. Вона охоплює стратегічне планування, організацію освітнього процесу, кадрову політику, методичний супровід педагогів, фінансово-господарське забезпечення, моніторинг результативності та комунікацію з громадою. Ключовим суб'єктом управління виступає директор закладу, який реалізує функції педагогічного менеджменту, координує роботу структурних підрозділів, забезпечує дотримання стандартів якості позашкільної освіти та відповідає за створення безпечного освітнього середовища.

Стратегічний вимір управління передбачає визначення місії та пріоритетних напрямів розвитку Палацу. З огляду на специфіку позашкільної освіти, стратегія спрямована на розширення спектру освітніх послуг, а також на підвищення їхньої якості, збереження контингенту вихованців, підтримку обдарованих дітей, розвиток творчих колективів. Планування діяльності здійснюється за допомогою річного плану роботи, освітніх програм гуртків, календарно-тематичного планування, що забезпечує цілісність і послідовність освітнього процесу.

Особливе значення має кадрова політика. Педагогічний колектив Палацу сформовано як професійне середовище, у якому поєднуються досвід і новаторство. Управлінська діяльність у цьому напрямі включає підвищення кваліфікації педагогів, організацію методичних об'єднань, семінарів, творчих звітів, внутрішній обмін досвідом. Важливою складовою є підтримка педагогічної ініціативи, заохочення участі в конкурсах професійної майстерності, впровадження інноваційних технологій навчання. Також серед головних аспектів діяльності є підтримка психологічного клімату в колективі та взаємопідтримка.

Організація освітнього процесу в Палаці базується на принципах добровільності, дос-

тупності та варіативності. Гурткова робота охоплює художньо-естетичний, науково-технічний, соціально-гуманітарний та інші напрями, що дозволяє враховувати індивідуальні інтереси дітей. Управлінські рішення спрямовані на оптимальний розподіл навчального навантаження, раціональне використання матеріально-технічної бази, забезпечення безпечних умов проведення занять.

В умовах воєнного стану управлінська діяльність закладу набула особливої ваги. Керівництво Палацу забезпечує гнучке поєднання очних, дистанційних і змішаних форм навчання, оперативно реагує на зміни безпекової ситуації, організовує укриття та проводить інструктажі з безпеки життєдіяльності. Одночасно зберігається акцент на *психологічній підтримці* дітей, формуванні стійкості та громадянської відповідальності. Отже, управління виходить за межі суто адміністративної функції та стає інструментом соціальної стабілізації і підтримки дитячої спільноти.

Важливим управлінським механізмом є *взаємодія з батьками та місцевою громадою*. Палац є відкритою освітньо-культурною платформою міста, організовує концерти, виставки, фестивалі, благодійні заходи. Така діяльність сприяє формуванню позитивного іміджу закладу та підвищенню рівня довіри до нього. Комунікація здійснюється через офіційний вебсайт, сторінки в соціальних мережах, публічні звіти про результати діяльності.

Моніторинг якості освітніх послуг реалізується через аналіз досягнень дітей, участь у конкурсах і фестивалях різних рівнів, оцінювання результативності гурткової роботи. Управлінські рішення приймаються на основі отриманих даних, що забезпечує обґрунтованість і прозорість діяльності закладу. Такий підхід відповідає сучасним принципам освітнього менеджменту та орієнтації на результат.

Проведений аналіз дозволяє зробити *висновок*, що позашкільні заклади освіти є важливим соціокультурним простором формування творчої особистості дитини. Вони забезпечують умови для розвитку здібностей, талантів, ініціативності, дозволяють самореалізуватися через залучення до різноманітних напрямів гурткової роботи, творчі проєкти та публічну діяльність. А в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану та постійних загроз, значення позашкільної освіти зростає, оскільки вона забезпечує дітям можливість збереження соціальних зв'язків, психологічної стабільності та творчої активності. Ефективне управління в цих умовах є чинником життєздатності закладу та гарантією безперервності освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Лондар С.Л., Гапон В.В., Барабаш О.А. Інформаційні аспекти забезпечення функціонування позашкільної освіти в Україні в умовах воєнного стану. *Освітня аналітика України*. 2023. № 5. С. 81-100. URL: https://science.iea.gov.ua/en/2023-5-81-100 (дата звернення: березень 2026 р.)

2. Палац творчості дітей та юнацтва Броварської міської ради Броварського району Київської області [Сайт закладу]. URL: https://www.bdut.org.ua/ (дата звернення: березень 2026 р.)

3. Про позашкільну освіту. Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text (дата звернення: березень 2026 р.)

4. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. / за ред. проф. О.В. Биковської. Київ, Краков, 2021. 117 с.

5. Шкура Г.А. Управління розвитком закладу позашкільної освіти. *Імідж сучасного педагога.* 2020. № 4(193). С. 25-28. URL: https://isp.pano.pl.ua/article/view/212635 (дата звернення: березень 2026 р.)

6. Free out-of-school education in Brovary: over 1800 children develop their talents at the Palace of Creativity. 27.01.2025. *Ukrainian National News (UNN)*. URL: https://unn.ua/en/news/free-out-of-school-education-in-brovary-over-1800-children-develop-their-talents-at-the-palace-of-creativity (дата звернення: березень 2026 р.)

Швець Анна Романівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Ткаченко Наталія Вячеславівна,
докторка філософії з інформаційної, бібліотечної та архівної справ,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ БЛАГОДІЙНИХ МУЗИЧНИХ ІНІЦІАТИВ У ВОЄННИЙ ЧАС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні культурна сфера зазнала суттєвих змін, оскільки змушена функціонувати в умовах нестабільності, обмежених ресурсів та постійних безпекових ризиків. Це допомогло культурній діяльності набути нових форм. Особливого значення в цей період набули благодійні музичні проєкти, які поєднують мистецьку діяльність із соціальною місією.

Благодійні музичні проєкти під час війни виконують культурну та суспільно важливу функцію. Вони сприяють збору коштів на підтримку Збройних сил України, гуманітарних ініціатив та постраждалих від війни громадян. Водночас такі проєкти підтримують моральний стан суспільства, формують відчуття єдності, популяризують українську культуру та стають одним із проявів культурного спротиву.

У процесі дослідження визначено, що благодійний музичний проєкт є формою культурно-мистецької діяльності, яка має чітко визначену мету, обмежені часові та ресурсні межі, а також спрямована на досягнення соціально значущого результату. Його особливість полягає в поєднанні мистецького продукту з благодійною метою, зокрема збором коштів, інформаційною підтримкою важливих суспільних проблем та консолідацією аудиторії навколо спільної ідеї.

Благодійні музичні проєкти можуть реалізовуватися у різних форматах: концертів, фестивалів, онлайн-марафонів, музичних стрімів, аукціонів або майстер-класів. Вибір формату залежить від цілей проєкту, доступних ресурсів, масштабу заходу та цільової аудиторії. В умовах війни популярності набувають гібридні формати, які поєднують офлайн- і онлайн-участь, оскільки вони дозволяють залучити ширшу аудиторію та підвищити ефективність благодійного збору [2].

Соціальний вплив благодійних музичних проєктів у воєнний час проявляється на кількох рівнях. На психологічному рівні вони підтримують емоційний стан населення та допомагають знижувати рівень напруги. На соціальному рівні такі проєкти об’єднують громадян навколо спільної мети, посилюють відчуття взаємопідтримки та національної єдності. На економічному рівні вони забезпечують збір коштів для підтримки військових, волонтерських ініціатив і постраждалих від війни. На культурному рівні благодійні музичні проєкти сприяють популяризації української музики, розвитку національного культурного продукту та збереженню культурної ідентичності [2].

Важливу роль у реалізації таких проєктів відіграє організатор, який координує всі етапи роботи: від формування ідеї та концепції до контролю виконання завдань і оцінки результатів. До основних функцій організатора належать планування діяльності, розподіл обов’язків, налагодження комунікації між учасниками, залучення ресурсів, взаємодія з партнерами та прийняття управлінських рішень у непередбачуваних ситуаціях.

Ключовими стейкхолдерами благодійного музичного проєкту є організатори, артисти, аудиторія, донори, благодійники, партнери, спонсори, громадські організації та фонди. Їхня ефективна взаємодія визначає успішність проєкту, оскільки саме через співпрацю різних сторін забезпечується фінансова, організаційна, технічна та інформаційна підтримка заходу.

Ефективна реалізація благодійного музичного проєкту значною мірою залежить від

якості проєктного менеджменту. Одним із ключових етапів є планування, яке передбачає визначення проблеми, формування концепції, постановку цілей і завдань, розробку плану дій, визначення ресурсів та термінів реалізації. Важливим інструментом на цьому етапі є концепт проєкту, який дозволяє чітко сформулювати ідею, обґрунтувати її актуальність та визначити очікувані результати.

Формування цілей доцільно здійснювати відповідно до принципів SMART-критерії, що передбачають їх конкретність, вимірюваність, досяжність, релевантність та обмеженість у часі. Це дозволяє підвищити ефективність управління проєктом та забезпечити контроль за досягненням результатів [3].

Не менш важливим аспектом є організація командної роботи. У межах благодійного музичного проєкту команда об'єднує представників різних сфер – організаторів, артистів, технічний персонал, волонтерів і партнерів. Ефективність їхньої взаємодії залежить від чіткого розподілу ролей, налагодженої комунікації та рівня довіри в колективі. Злагоджена командна робота сприяє досягненню синергетичного ефекту, коли спільні зусилля перевищують результати індивідуальної діяльності [3].

Важливу роль у реалізації проєкту відіграє ресурсне забезпечення та бюджетування. До основних ресурсів належать людські, матеріально-технічні та фінансові. В умовах війни особливої актуальності набуває ефективний розподіл обмежених ресурсів, залучення партнерів, використання бартерних механізмів та оптимізація витрат. Бюджетування дозволяє систематизувати витрати, контролювати фінансові потоки та передбачати резерви на непередбачені обставини.

Отже, благодійні музичні проєкти в умовах війни виступають важливим інструментом соціокультурної діяльності, що поєднує мистецьку, соціальну та економічну складові. Їх успішна реалізація залежить від ефективного менеджменту, злагодженої командної роботи, раціонального використання ресурсів та здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Гранти та відкриті конкурсні можливості для університетів: офіц. вебсайт. URL: https://getgrant.ua/
2. Культурологічний альманах: офіц. вебсайт. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac
3. OnpageSchool: офіц. вебсайт. URL: https://onpage.school/

Safonowa Iryna,
Kandidatin der pädagogischen Wissenschaften,
Dozentin am Lehrstuhl für Geisteswissenschaften
der Nationalen Akademie für Führungskräfte in Kultur und Künsten, Dozentin, Kiew

UKRAINISCHES KULTURELLES TRAUMA ALS FAKTOR DER NATIONALEN KONVERSION

Kulturelles Trauma ist nicht bloß ein schmerzhaftes Ereignis der Vergangenheit, sondern eine tiefgreifende Erschütterung des kollektiven Bewusstseins, die die Identität einer Gemeinschaft für immer verändert. Der Soziologe Jeffrey Alexander definiert es als das Bewusstsein einer Gruppe, dass sie eine katastrophale Einwirkung erfahren hat, die ihre grundlegenden Werte zerstört hat. [4, 94-96] Im Kontext soziokultureller Veränderungen wirkt das Trauma wie ein zweischneidiges Schwert: Es kann eine Gesellschaft sowohl «konservieren» als auch zu einem starken Treibstoff für Transformationen werden. Kulturelles Trauma fungiert als Hemmfaktor, wenn die Gesellschaft die durchlebte Erfahrung nicht verarbeiten kann. In diesem Fall wird das Trauma zu einem «Anker», der sie zurückzieht.

Wissenschaftliche Ansätze zum Verständnis des Phänomens des kollektiven Traumas (zentrale theoretische Aspekte) werden in den Arbeiten von Walerij Ohijenko erörtert, der zudem

das Konzept des «kulturellen Traumas» als Instrument der modernen westlichen Historiografie zur Erforschung des kollektiven Gedächtnisses analysiert. [1, 147] Der Autor betrachtet den Übergang vom psychologischen zum soziokulturellen Verständnis des Traumas und beleuchtet, wie Gesellschaften katastrophale Ereignisse interpretieren und ihre Identität durch «traumatische Narrative» formen. [2, 155]

Das Konzept des Lebensweges, das laut Mykola Semylyt im Kontext der Theorie des kollektiven Traumas entwickelt wurde, betrachtet die Projektion der Zukunft des Individuums als eine Möglichkeit zur Überwindung negativer sozio-historischer Einflüsse. Der Autor betont die Bedeutung der Wiederherstellung der sozialen Identität und der Neubewertung vergangener Erfahrungen für die Gestaltung eines kohärenten Lebensentwurfs. [3, 109]

Kulturelles Trauma ist eine kollektive Erfahrung, die die nationale Identität und das Selbstbewusstsein eines Volkes tiefgreifend beeinflusst. Für die Ukraine, ein Land mit einer jahrhundertelangen Geschichte des Kampfes um Unabhängigkeit, wurde das kulturelle Trauma nicht nur zu einer Quelle des Schmerzes, sondern auch zu einem starken Katalysator für die nationale Transformation der Gesellschaft. Das Verständnis dieses Phänomens ermöglicht eine tiefere Reflexion über die Wege der Formierung der modernen ukrainischen Nation.

Das ukrainische kulturelle Trauma hat tiefe historische Wurzeln. Der Holodomor von 1932 bis 1933, der Millionen von Menschenleben forderte, wurde zu einer der tragischsten Seiten des nationalen Gedächtnisses. Die systematische Vernichtung der ukrainischen Intelligenz in den 1930er Jahren, das Verbot der ukrainischen Sprache und Kultur in verschiedenen Geschichtsperioden, die Nuklearkatastrophe von Tschernobyl – all diese Ereignisse haben unheilbare Wunden im kollektiven Bewusstsein der Ukrainer hinterlassen.

Die lang anhaltende Periode der Staatenlosigkeit, in der sich ukrainische Gebiete unter der Herrschaft verschiedener Imperien befanden, schuf eine besondere Form des kulturellen Schocks – das Trauma der verlorenen Identifikation. Über Jahrhunderte hinweg waren Ukrainer Objekte fremder Geschichte, was zur Ausbildung eines Minderwertigkeitskomplexes und eines kolonialen Bewusstseins bei Teilen der Bevölkerung führte.

Lassen Sie uns die Mechanismen der Auswirkung des Traumas auf das nationale Bewusstsein detaillieren. Kulturelles Trauma wird auf mehreren Ebenen: Auf der individuellen Ebene wird es durch Familienwerte, Erinnerungen und das Schweigen über das Erlebte weitergegeben; auf der kollektiven Ebene – durch Literatur, Kunst, das historische Gedächtnis und den öffentlichen Diskurs. Die traumatische Erfahrung wird Teil der nationalen Weltanschauung und formt die Vorstellung von sich selbst als einem Opfervolk, aber gleichzeitig – als einem Kämpfervolk.

Ein wesentlicher Aspekt ist die transgenerationale (zwischengenerationelle) Weitergabe des Traumas. Die Nachkommen derer, die den Holodomor, die stalinistischen Repressionen oder den Zweiten Weltkrieg überlebt haben, tragen das Echo dieses Schmerzes in sich, selbst wenn sie nicht unmittelbar Beteiligte dieser Ereignisse waren. Dies äußert sich in erhöhter Ängstlichkeit, Misstrauen gegenüber der Staatsmacht sowie dem Streben nach Autonomie und Unabhängigkeit.

Das Trauma erweist sich als Katalysator der Transformation. Paradoxerweise ist gerade das kulturelle Trauma oft die treibende Kraft für eine nationale Wiedergeburt. Das Bewusstsein für den gemeinsamen Schmerz eint die Menschen und schafft ein Gefühl eines gemeinsamen Schicksals und Ziels. Für die Ukraine wurde dies besonders deutlich während der Revolution der Würde 2013-2014 und nach dem Beginn der russischen Aggression.

Das Trauma stimuliert die Neubewertung der Geschichte und der eigenen Identität. Die Ukrainer haben begonnen, ihr Bewusstsein aktiv zu dekolonisieren, auferlegte Stereotypen abzulehnen und ihr eigenes «Ich» zu suchen. Dies zeigt sich im wachsenden Interesse an der ukrainischen Sprache, Geschichte und Kultur sowie in den Prozessen der Dekommunisierung und Derussifizierung.

Analysieren wir die kulturellen Praktiken der Traumaverarbeitung. Die ukrainische Kultur hat vielfältige Wege entwickelt, um mit traumatischen Erfahrungen umzugehen. Die Literatur (von den

Werken Wassyl Stus; bis hin zu zeitgenössischen Kriegsromanen) wird zu einem Raum für die Artikulation von Schmerz und die Suche nach dem Sinn des Lebens. Filmkunst, Theater und visuelle Künste greifen traumatische Themen auf und helfen der Gesellschaft, diese bewusst wahrzunehmen und zu integrieren.

Gedenkpraktiken – die Einrichtung von Erinnerungsmuseen, das Errichten von Denkmälern für die Opfer des Zweiten Weltkriegs, der Repressionen und des Holodomor sowie die Ehrung von Helden – tragen dazu bei, den Schmerz zu legitimieren und ihn als Teil der nationalen Geschichte anzuerkennen. Dies ist ein wichtiger Schritt zur Heilung: Das Trauma hört auf, ein Tabu zu sein, und wird zum Gegenstand des öffentlichen Diskurses.

Herausforderungen des Transformationsprozesses: Der Weg vom Trauma zur Transformation verläuft nicht geradlinig. Es besteht das Risiko, in der Opferrolle zu verharren und das Trauma zum einzigen Element der nationalen Identität zu machen. Es ist entscheidend, eine Balance zwischen dem Gedenken an die Vergangenheit und der Orientierung an die Zukunft zu finden.

Eine weitere Herausforderung ist die unterschiedliche Wahrnehmung historischer Ereignisse durch verschiedene Teile der Gesellschaft. Regionale Unterschiede sowie sprachliche und kulturelle Divergenzen können die Bildung eines einheitlichen nationalen Diskurses erschweren. Dennoch kann gerade der Dialog über das Trauma zur Grundlage für die nationale Integration werden.

Der aktuelle Kontext: Krieg als neues Trauma. Die russische Aggression gegen die Ukraine, die 2014 begann und 2022 massiv eskalierte, wurde zu einem neuen, großflächigen Trauma für das ukrainische Volk. Gleichzeitig beschleunigte diese Tragödie die Prozesse der nationalen Konsolidierung und Selbstfindung. Ukrainer auf der ganzen Welt vereinten sich im gemeinsamen Widerstand gegen den Aggressor und demonstrierten Stärke und Zusammenhalt.

Dieses neue Trauma überlagert die historischen Wunden, aktualisiert aber gleichzeitig die Notwendigkeit ihrer Aufarbeitung. Die Gesellschaft erkennt, dass ohne ein Verständnis der Vergangenheit der Aufbau der Zukunft unmöglich ist. Der Krieg wurde zu einem Moment der Wahrheit, in dem die ukrainische Nation endgültig ihr Recht auf Existenz und Entwicklung geltend gemacht hat.

Die Transformation der Nation durch kulturelles Trauma ist ein Prozess des Übergangs von der Verwundbarkeit zur Resilienz, vom passiven Leiden zur aktiven Subjektivität. Die ukrainische Nation demonstriert die Fähigkeit, den Schmerz nicht nur zu durchleben, sondern aus ihm Kraft für Entwicklung und Selbstvervollkommnung zu schöpfen. Die Zukunft der Ukraine hängt davon ab, wie erfolgreich es der Gesellschaft gelingt, die traumatische Erfahrung in das nationale Konzept zu integrieren, ohne zuzulassen, dass sie zum einzigen bestimmenden Faktor der Identität wird. Kulturelles Trauma kann zu einer Quelle der Weisheit, der Empathie und eines tiefen Verständnisses für den Wert von Freiheit und Menschenwürde werden.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass das ukrainische kulturelle Trauma ein komplexes und vielschichtiges Phänomen ist, das die Formierung der modernen ukrainischen Nation tiefgreifend beeinflusst hat. Vom Holodomor bis zum heutigen Krieg, von den Repressionen bis zum Kampf um die Unabhängigkeit – jede Tragödie hat ihre Spuren im kollektiven Gedächtnis des Volkes hinterlassen. Doch gerade die Fähigkeit, den Schmerz neu zu bewerten, Lehren daraus zu ziehen und ihn in eine Kraft zur Selbstidentifikation zu verwandeln, definiert die ukrainische Nation von heute.

Die Transformation durch das Trauma bedeutet nicht nur Überleben, sondern auch einen tiefgreifenden Wandel des nationalen Bewusstseins und die Herausbildung einer neuen Identität, die auf den Werten von Freiheit, Würde und dem Recht auf Souveränität basiert. Die ukrainische Erfahrung zeigt, dass selbst die schwersten Prüfungen zur Grundlage für eine nationale Wiedergeburt und die Stärkung der Nation werden können.

Literaturverzeichnis

1.Ohijenko, W. I. (2013). *Istorytschna trawma Holodomoru: problema, hipotesa ta metodolohija doslidschennja* [Das historische Trauma des Holodomor: Problem, Hypothese und Forschungsmethodik]. Nazionalna ta istorytschna pamjat [Nationales und historisches Gedächtnis], Ausg. 6, S. 145–156.

2.Ohijenko, W. I. (2011). *Kulturna trawma u sutschasnij sarubischnij istoriohrafiji: konzept ta metod* [Kulturelles Trauma in der modernen ausländischen Historiografie: Konzept und Methode]. Nazionalna ta istorytschna pamjat [Nationales und historisches Gedächtnis], Ausg. 1, S. 148–160.

3.Semylyt, M. W. *Konzeptizija schyttjewoho schljachu u konteksti teoriji kolektiwnoji trawmy* [Das Konzept des Lebensweges im Kontext der Theorie des kollektiven Traumas]. Verfügbar unter: http://forum.onu.edu.ua/index.php?topic=5057.0.

4.Alexander, J. (2003). *The Meaning of Social Life. A Cultural Sociology*. Oxford: Oxford University Press, 296 S.

АРТМЕНЕДЖМЕНТ ТА ІННОВАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

Воробйова Наталія Петрівна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ ЯК ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Питання чи можна взагалі управляти змінами вирішене та має стверджуючу відповідь. Змінами не тільки можна але і конче необхідно управляти. А сам процес управлінн змінами розуміється як такий, що дозволяє компаніям адаптуватися до швидкої динаміки змін, яку сьогодні переживає світ. Планування, впровадження та моніторинг діяльності, що підтримує трансформацію є змістом процесу управління змінами. Саме вони мають вирішальне значення для руху організації вгору, для сприяння інноваціям, адаптації до ринку та оптимізації процесів. Все зазначене очевидно вимагає ефективної комунікації та управління емоціями співробітників. Зміни часто викликають опір серед працівників, особливо у складних системах. Звідси й концепція управління змінами, яка виявляється особливо актуальною в сучасному надзвичайно турбулентному економічному середовищі. Концепція управління змінами, по суті, стосується багатоетапного процесу, спрямованого на впровадження та підтримку змін. Метою таких удосконалень, як правило, є підвищення конкурентоспроможності та прибутковості організації, її висхідного вектору розвитку. Для досягнення цього управління змінами повинно включати відповідні етапи, найпоширеніші з яких включають:

1. Визнання необхідності змін.

Для цього потрібні дані та спостереження, діагностична робота вкрай важлива для випереджаючих дій.

2. Комунікація всередині організації й поза нею.

Зміни часто викликають опір, тому вкрай важливо продемонструвати позитивний вплив змін на процеси та на залучених осіб.

3. Моніторинг процесу змін.

Кожен процес управління повинен включати моніторинг. В іншому випадку ми не зможемо оцінити, чи приносить модифікація переваги. Метод моніторингу має бути спланований до впровадження змін.

4. Перевірка ефектів та внесення можливих коригувань.

Модифікації часто необхідні в процесі управління змінами. Невчасні коригування можуть призвести до фінансових втрат та підірвати довіру співробітників.

5. Підтримка змін.

Системи часто повертаються до початкового стану, якщо їх не підтримувати в новому стані протягом достатнього періоду часу. Ось чому так важливо розуміти, що передбачає управління змінами, включаючи етапи впровадження змін та значну роль, яку відіграють у цьому співробітники [3].

Щодо складних українських реалій то в умовах воєнного стану організації змушені швидко адаптуватися до нових реалій, що включає реорганізацію бізнес-процесів, перебудову ланцюгів постачання, зміну ринків збуту та забезпечення безпеки персоналу. В цих умовах управління змінами набуває критичного значення, оскільки від швидкості і ефективності

адаптації залежить виживання організацій [1, 2].

У процесі дослідження управління змінами в організаціях України під час воєнного стану дослідники виділяють наступні проблеми:

– недостатня розробленість механізмів підтримки морального стану та психічного здоров'я працівників у довготривалій кризовій ситуації;

– ефективне управління знаннями та їх передача в умовах високої плинності кадрів і часткової втрати інфраструктури.

Управління змінами в організаціях під час воєнного стану потребує застосування спеціалізованих підходів та інструментів, які можуть забезпечити стійкість та адаптивність бізнесу в умовах кризової ситуації.

Кризовий менеджмент у контексті воєнного стану в Україні є вирішальним фактором для збереження стабільності та функціонування організацій. В умовах постійної загрози, непередбачуваності, невизначеності та руйнування економічної інфраструктури, організації змушені адаптуватися та змінювати свої стратегії управління для виживання і продовження своєї діяльності. Тому вважається, що одним із центральних аспектів кризового менеджменту є створення кризового штабу, який забезпечує оперативну координацію дій організації під час кризи. Такий штаб стає нервовим центром усіх рішень, що приймаються у відповідь на непередбачувані події, що виникають унаслідок війни.

Отже, трансформація управлінських процесів щодо концепції управління змінами має базуватися на засадах кризового менеджменту та ідеях адаптивного гнучкого управління.

Список використаних джерел

1. Кирич Н., Мосій О., Машлій Г., Горбатюк, В. Зміни управлінських процесів в організаціях, викликані війною в Україні. *Економічний простір*, 2024. С. 311-315. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-56 (дата звернення 20.03.2026).

2. Сусіденко В., Болманенко О., Хащініна Г. Управління змінами в організаціях: підходи та інструменти в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*, 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-130 (дата звернення 21.03.2026).

3. Zarządzanie zmianą – przykłady. URL: https://nexelem.com/blog/zarzadzanie-zmiana-przyklady/?gad_source=1&gad_campaignid=17456509379&gbraid=0AAAAAot5r3rRt-bSR6de-TPJbWRuIepy6&gclid=CjwKCAjwyMnNBhBNEiwA-KcguwJdoC-M7GQRf_5ojRzXchOERVvI1VsKBT7lUSSyJSmagln3Ed8mGRoCLzgQAvD_BwE (дата звернення 10.03.2026).

Akimov Dmytro,
Doctor of Sociology, Honored Artist of Ukraine,
Professor of the Department of Art History Expertise of
the National Academy of Culture and Arts Management,

Vakulenko Yury,
Academician of the National Academy of Arts of Ukraine,
Vice President of the National Academy of Arts of Ukraine

Kornienko Vladyslav,
Doctor of Cultural Studies,
Professor, Academician of the National Academy of Arts of Ukraine,

FINE ART MARKETING AND EXPERTISE STRATEGIES AT GLOBAL ART AUCTIONS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NEW YORK, LONDON, PARIS HUBS

Expanded Research Presentation.

1. Conceptualization of fine art marketing. The modern art market operates under conditions of global financialization, where artworks are viewed as strategic assets. In this context, fine art marketing acts not merely as a sales mechanism but as a complex system for verification and capitalization. A key role in this system belongs to the art historian-expert, whose activities at auctions transform aesthetic value into market price through the tools of scientific attribution.

2. Expertise strategies: attribution and provenance. The scientific novelty of this study lies in identifying attribution as a fundamental marketing tool. A flawless provenance, confirmed by an expert, creates added value. An auction expert conducts due diligence, which minimizes investor risks and builds trust in the institution.

3. Comparative analysis of global art hubs.

New York: The marketing model is based on ROI. The expert acts as an art adviser, focusing on liquidity.

London: Academic conservatism dominates. Expertise relies on reputational capital and the long-standing archives of auction houses.

Paris: The uniqueness lies in the status of the Commissaire-priseur. This is a state officer who bears 10-year legal liability for an erroneous conclusion.

4. ***Storytelling as a capitalization technology.*** The art historian-expert utilizes storytelling to create a "legend" around a lot. This transforms a physical object into an emotional asset, allowing for significantly exceeding the initial estimates.

The Paris model: the institutional phenomenon of the "Commissaire-priseur" and art market guarantees.

Scientific Novelty in the Analysis of the Commissaire-priseur's Role.

The scientific novelty of our study lies in identifying the paradoxical correlation between strict state regulation and the high commercial attractiveness of the French art market. The central figure here is the Commissaire-priseur.

Unlike Anglo-Saxon models (New York, London), where an expert is a private consultant, the Parisian specialist holds the status of an officier public. Their activity within fine art marketing transforms from simple attribution into an act of state legitimation of the object. The uniqueness lies in the fact that attribution performed by such an expert automatically grants the lot the status of a "legally clean" asset.

The 10-Year Liability Mechanism as a Marketing Tool.

We demonstrate that the ten-year joint liability of the commissaire-priseur and the engaged expert is the most powerful non-price marketing tool. While New York is dominated by the principle of caveat emptor, Paris operates under a presumption of professional error.

The expert conducts total due diligence, including verification through the Conseil des ventes. This turns auction preparation into the creation of a scientific catalogue raisonné. Such a model minimizes reputational risks and makes Paris a hub for selling works with "complex" provenance, where ironclad legal expertise is required.

Comparative analysis of the Parisian expertise model in the global art market system.

Institutional specifics and legal determinism.

The scientific novelty of our study lies in identifying the fundamental difference between the Parisian model of fine art marketing and the approaches in New York and London. At the heart of the Parisian system is the Commissaire-priseur. Their status as an officier public contrasts sharply with the role of an art adviser in New York.

While in New York, expertise is an element of business consulting focused on ROI, in Paris, it is an act of state legitimation. A French expert bears joint liability for 10 years. This creates the highest level of institutional trust, a unique marketing asset unavailable in the liberal Hong Kong market, where the principle of caveat emptor prevails.

Methodological differences in attribution and provenance.

In London and New York, expertise at auctions often relies on data mining and market trends. In contrast, the Parisian model is based on the creation of a catalogue raisonné and in-depth archival research.

For an expert in Hong Kong, the key is connoisseurship – an empirical sense of the material. In Paris, however, the primary focus is due diligence regarding the legal title of ownership. Thus, the Parisian model transforms an art historical conclusion into a state guarantee, whereas in New York and London, it remains a professional opinion with limited liability.

Comparative analysis of institutional differences.

The scientific novelty of this analysis lies in identifying the fundamental antagonism between the state-legal determinism of Paris and the market liberalism of Anglo-Saxon and Asian art hubs. The central subject of the Parisian fine art marketing model is the Commissaire-priseur. Their status as an officier public fundamentally distinguishes them from an art adviser in New York.

In New York, expertise is an element of business consulting focused on ROI. In contrast, an expert opinion in Paris is an act of state legitimation, where attribution entails joint liability for 10 years. This mechanism creates a unique type of institutional trust, which is impossible in Hong Kong, where the principle of caveat emptor prevails, shifting all risks to the collector.

Methodologically, the London model relies on reputational capital and archival provenance, while the Parisian model requires the creation of a catalogue raisonné. This transforms auction preparation from a commercial event into a scholarly one, serving as a significant factor in fine art marketing strategies.

References

1. Akimov. D. Collectors as consumers of works of fine art on the art market and their motivations. National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal, 4. 2021. 81-85. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2021.250257

2. Akimov, D. Historical Retrospective of Forming Fine Arts Marketing. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1. 2023. P. 140–146. DOI: 10.32461/2226-3209.1.2023.277649

3. Akimov D. Methodology and Socio-Cultural Projecting of Algorithms for the Selection of Experts in Art Marketing and for the Formation of Art Collections. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 2024. P. 134-140. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2024.322861

4. Akimov, D. Methodology of Scientific Research Work in the Field of Fine Arts Marketing Studies. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 2025. P. 149-155. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2025.351854

5. Akimov, D. The Venice Biennale, French porcelain and historical retrospective on marketing and expertise in the field of fine arts. Notes on art criticism, 24(1). 2024. P. 33-44. DOI: 10.63009/noac/1.2024.33

6. Bourdieu, P. (1985). The market of symbolic goods. *Poetics.* 14 (1-2). P. 13-44. DOI: 10.1016/0304-422X(85)90003-8.

7. Korniienko, V. V. Theoretical foundations and practical experience of management in the theatrical and entertainment sphere of Ukraine: modern and postmodern aspects. *Stsenichne mystetstvo*, 36. 2025. 30–37. DOI: 10.34026/1997-4264.36.2025.332839.

7. McAndrew, C. The art market 2023. Art Basel & UBS. 2023. URL: https://theartmarket.artbasel.com/download/The-Art-Basel-and-UBS-Art-Market-Report-2023.pdf?utm_source=chatgpt.com

8. Vakulenko, Yu.Implementation of Saving Function as the Main Function in Activities of European Visual Arts Museums during World War Two. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 3. 2024. P. 126–132. DOI: 10.32461/2226-3209.3.2024.313289.

9. Vakulenko, Yu. Implementation of the Main Museums' Functions and Art Projects of the Occupation Authorities in Ukraine from 1941 to 1943. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 4. 2024. P. 231– 236. DOI: 10.32461/2226-3209.4.2024.322883.

10. Vakulenko, Yu. Formation of the Museum Collection of the National Museum «Kyiv Art Gallery»: Nationalized Collections. Part 1. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald : Science journal*, 2. 2025. P. 271–276. DOI: 10.32461/2226-3209.2.2025.338979.

11. Vakulenko, Yu., Akimov, D. & Kornienko V. Marketing of visual art in synergy with circus arts, performance in art space, and integrative concepts. Academic Journal "Contemporary Art"of the Modern Art Research Institute of the National Academy of Arts of Ukraine, 21. 2025. P. 101-110. DOI: 10.31500/2309-8813.21.2025.348665.

Калантаєвська Ольга Олександрівна,
докторка філософії з економіки, доцентка,
в.о. директорки Навчально-наукового інституту
практичної культурології та артменеджменту
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Левченко Яна Вікторівна,
здобувачка Київського національного університет культури і мистецтв, м. Київ

УПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕНЕДЖМЕНТ НЕЗАЛЕЖНОГО МУЗИЧНОГО АРТИСТА ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

В умовах активної цифровізації креативних індустрій незалежні музичні артисти дедалі частіше функціонують у форматі абсолютного самоменеджменту, коли в одній особі поєднуються творчі, маркетингові та адміністративні задачі. Очевидно, що самостійний підхід в умовах постійної конкуренції та обмежених ресурсів створює високий рівень не лише морального, а й операційного навантаження. Водночас розвиток технологій штучного інтелекту трансформує традиційні способи організації діяльності в музичній сфері, даючи можливість виконавцям автоматизувати значну кількість процесів.

Актуальність і новизна теми зумовлені необхідністю пошуку ефективних моделей самоменеджменту в умовах цифрового середовища й обмежених ресурсів, де AI виступає не замінником, а інструментом розвантаження від рутинних операцій, підсилення і підвищення продуктивності діяльності.

Метою тез виступає загальний аналіз упровадження технологій штучного інтелекту у процеси менеджменту незалежного музичного артиста як чинника підвищення операційної ефективності. Натомість детальний огляд конкретних інструментів є предметом, що потребує окремого дослідження, поштовхом до якого може стати цей матеріал.

Штучний інтелект у музичній індустрії визначається як сукупність технологій, що дозволяють автоматично аналізувати дані, генерувати композиції та оптимізувати управлінські процеси [3]. Хоча його розвиток робить професійні інструменти доступними для широкого кола користувачів, зокрема і для незалежних артистів, що неодмінно сприяє демократизації музичного виробництва, «необізнані» виконавці можуть свідомо зловживати такими сервісами з метою легкого й нерідко протиправного збагачення. Позитивна ж думка про AI в контексті самоменеджменту базується на частковій трансформації ролі артиста, який використовує ШІ для виконання завдань, що в недавньому минулому потребували спеціалізованих знань або окремого виконавця. Ключове значення має часткова автоматизація творчих і управлінських процесів, таких як генерація музики та її постобробка, аналітика й автоматизація комунікацій.

У сучасних художніх практиках штучний інтелект розглядається як співтворець, що відчутно розширює межі творчості та змінює логіку процесу від ручного до автоматизованого, але керованого виконання. Інтегрування нових технологій допомагає сформувати єдину і цілісну цифрову інфраструктуру, що сприяє оптимізації діяльності артиста [2].

Доцільно виокремити найбільш поширені ключові напрями застосування автоматизованих систем в індустрії: створення контенту, його просування та менеджмент. У циклі виробництва – це генерація ідей, аранжування, мастеринг. У просуванні – аналіз даних аудиторії і комунікації. В організації – планування релізів і обробка даних [1; 3]. Важливо постійно тримати у фокусі думку про те, що рішення впровадити штучний інтелект у креативні процеси не є універсальним і потребує критичних підходів, оскільки в даному контексті вищезазначене зловживання проявляється через свідоме чи несвідоме ухилення від етичних норм – найчастіше на увазі мають втрату творами авторського стилю/почерку й автором «людської»

мови в комунікації, зумовлену нульовою залученістю людини у творчий і смисловий етапи створення доробку та відмовою від взаємодії із реальним ком'юніті на користь AI-ботів.

Сама ж ефективність використання AI залежить насамперед від глибини інтеграції у процеси: часткове й точкове впровадження окремих інструментів за мірою виникнення потреби характеризується відносно низькою оптимізацією, тоді як системний підхід та синхронізація інструментів, агентів, схем і навіть промтів між собою здатний еволюціонувати в нову форму самоменеджменту в цифровому середовищі [1]. Аби уникнути безцільного й хаотичного використання таких високотехнологічних систем, необхідно визначити мету й будувати каркас відповідями на питання: навіщо мені потрібен інструмент, від виконання конкретно якої задачі він мене звільнить, які альтернативи я використаю в разі збоїв, якими саме активностями я заміню делеговану задачу тощо. Чітка побудова автоматизацій для процесів можлива тільки в разі бездоганного розуміння внутрішніх аспектів цих процесів у первинному форматі, коли всі дії та їх наслідки лежать на живому виконавці. Якщо «відносини» людини з процесами не налагоджено до впровадження штучного інтелекту, це впровадження розхитає наявну систему і послабить ефективність, що, врешті, може призвести до кризи.

Свіже дослідження компанії Anthropic, опубліковане у 2026 році, акцентує увагу на тому, що штучний інтелект у виробничій діяльності не містить категорично витісняючого характеру. «Observed exposure» – запропонована авторами концепція спостережуваного впливу, завдяки якій стало можливим кількісно відстежити завдання та економічні зміни за мірою виникнення у контексті теоретичного та фактичного розриву в досвіді впровадження ШІ. Відтак було визначено, що реальне охоплення професійних завдань наразі значно нижче потенційного, що вкотре доводить: AI дійсно доповнює інструментарій людини, а не забирає процеси на себе й автоматизує. Ба більше, схеми автоматизацій або AI-агенти «під ключ» не створюють себе самостійно – людина розробляє їх і контролює коректність виконання завдань. Однак процес найму на позиції з вищим рівнем інтеграції штучного інтелекту все ж відзначається невеликим уповільненням – суттєвих стрибків щодо скорочення чи реструктуризації станом на березень 2026 року не спостерігається, але процес не лишається без руху [4].

У практичному вимірі незалежних музичних артистів такі емпіричні дані можна розглянути крізь призму можливостей перерозподілу свого часу, зменшення тиску рутини і заміщення її стратегічними і творчими пошуками, потребу в яких AI-технології усунуть навряд [2]. У скороченні витрат найважливіших людських ресурсів і проявляється підвищення операційної ефективності.

Отже, штучний інтелект є важливим інструментом підвищення операційної ефективності в межах діяльності незалежного музичного артиста. Його використання дає змогу автоматизувати рутинні процеси, що позитивно впливає на оптимізацію часових витрат і покращення досвіду управлінських рішень. Слід закцентувати увагу на потребі в розвитку цифрової компетентності артистів через навчальні курси, програми або практичні тренінги, оскільки амбіції часто не збігаються з реальними навичками. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні питання довгострокового впливу штучного інтелекту на внутрішню структуру креативних індустрій і можливу трансформацію ролі артиста в умовах активної діджиталізації. Упровадження AI в менеджмент можна вважати своєрідною зміною парадигми від реактивного до проактивного мислення в підходах до управління. Натомість творче, смислове та емоційне наповнення діяльності артистів і митців не має бути заміненим штучним інтелектом – це пряма відсутність етики, яка перетворить мистецтво на еклектичні передбачувані комбінації існуючих робіт, примусово позбавить споживача авторського почерку і, можливо, потягне за собою інтелектуальний відкат, що стане невідворотним кризовим етапом глобального суспільства. Розмаїття інструментів штучного інтелекту позитивно розглядається крізь сучасну стратегічну призму: це дієвий ресурс, який спрощує досвід самоменеджменту і своєю новизною забезпечує творців і технічних фахівців новою ареною для нетворкінгу.

Список використаних джерел

1. Кравчук О. Застосування штучного інтелекту в музичній індустрії України: аналітичний підхід. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво. 6 (1).* 2024. С. 79–88. URL: https://doi.org/10.31866/2616-7581.6.1.2023.277888 (дата звернення: 25.03.2026);
2. Чібалашвілі А. Штучний інтелект у мистецьких практиках. *Збірник наукових праць «Сучасне мистецтво».* 2021. 17. С. 41–49. URL: https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248425 (дата звернення: 25.03.2026);
3. Gupta S. Artificial Intelligence (AI) in Music: Disrupting Creativity or Redefining It? *Journal of Emerging Technologies and Innovate Research (JETIR)*. 2023. Vol. 10 (12). P. 190–196. URL: https://www.jetir.org/papers/JETIR2312823.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
4. Massenkoff M., McCrory P. Labor market impacts of AI: A new measure and early evidence. *Anthropic.* 2026. 17 p. URL: https://cdn.sanity.io/files/4zrzovbb/website/2b5bbaf2c1eb81dbf6e6fb813c1a24e35a64d376.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

Шевченко Наталія Леонідівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ МАРШРУТІВ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД

У сучасних умовах глобалізації та пошуку нових моделей сталого розвитку територій, менеджмент культурних маршрутів постає як інноваційний підхід до актуалізації історико-культурного надбання та природної спадщини, в якому культурні маршрути розглядаються як динамічні локальні соціокультурні системи в межах цілісного проєкту культурної єдності та сталого розвитку, що інтегрують матеріальні пам'ятки та нематеріальні наративи у процеси відродження національних традицій, формування унікальної ідентичності окремих регіонів та культурного самовизначення місцевих громад.

Ефективне управління такими маршрутами дозволяє гармонізувати інтереси сфери збереження і популяризації культурної спадщини та туристичної індустрії, через створення багаторівневих мережевих структур. Зокрема, стратегічне планування та розбудова супутньої інфраструктури перетворюють культурні маршрути на дієвий інструмент соціально-економічного відродження регіонів. Особливе значення набуває цифровий менеджмент, який через використання ГІС-технологій та імерсивних інструментів забезпечує сталість та пізнаваність регіональних маршрутів у глобальному інформаційному полі.

Відповідно до Хартії ICOMOS (2008), культурні маршрути визначаються як історичні шляхи комунікації, що володіють унікальною динамікою та функціональним призначенням [2]. Прийняття цього документа ініціювало поглиблений інтерес до збереження об'єктів спадщини всесвітнього та регіонального значення, оскільки такий підхід забезпечує цілісну інтерпретацію історико-культурного процесу, а ідентифікація таких маршрутів дозволяє систематизувати матеріальні та нематеріальні активи, що підтверджують їхнє історичне існування. Дослідники зазначають, що розробка таких проєктів сприяє виявленню автентичних історичних шляхів та верифікації пов'язаних із ними ресурсів. В управлінському аспекті це відкриває можливості для міждержавної взаємодії, виступає ефективним інструментом забезпечення соціокультурної інтеграції та сталого розвитку територій, стає ключовим вектором розвитку транскордонних та регіональних маршрутів.

Взаємозв'язок культурних маршрутів та туристичної сфери має характер глибокої функціональної інтеграції регіонального соціокультурного простору в загальносвітовий, в якій культурний маршрут виступає стратегічним інструментом консолідації різнопланових об'єктів спадщини в межах єдиної тематичної концепції, що дозволяє залучати до мережі туристичних дестинацій навіть маловідомі локації, оптимізуючи при цьому процеси їхнього управління та збереження. Для рекреанта (туриста) подорож таким маршрутом стає спосо-

бом формування цілісного, чуттєвого досвіду пізнання місцевої історії та автентичної культури [1]. Особливо цікавими є маршрути, які проходять через різні країни чи регіони чи залучають широке коло зацікавлених сторін (наприклад, Шовковий шлях перетинає 33 країни Європи та Азії, а Шлях Святого Якова залучає місцевих мешканців, церковне духовенство, туристів, агентів готельної та туристичної індустрії тощо).

Водночас, просторова розпорошеність та типологічна різноманітність об'єктів об'єднаних маршрутом, вимагають розробки інноваційного інструментарію для моніторингу та оцінки стану збереженості таких систем й необхідності гармонійної інтеграції об'єктів спадщини у туристичну інфраструктуру й поєднання захисту природної й культурної спадщини з її популяризацією через туристичну діяльність. Логічним етапом розвитку туристичних маршрутів є розбудова розгалуженої мережі об'єктів культурного туризму, оскільки він базується на засадах автентичності, унікальності локальних знань, ремесел та історичних традицій. Такий підхід трансформує розрізнені об'єкти на цілісні продукти культурного туризму, де кожний елемент (архітектурна споруда, ландшафт чи етнографічна локація) стає частиною спільного дискурсу.

У випадку, коли необхідно підвищити атрактивність об'єктів вздовж маршрутів та забезпечити доступність ключових локацій у межах культурних маршрутів, застосовується комплексний підхід до розбудови транспортної та культурної інфраструктури. Це передбачає не лише модернізацію транспортного сполучення (автошляхів, вузлових станцій), а й відновлення стародавніх шляхів для з'єднання важливих археологічних пам'яток, прокладання велосипедних доріжок вздовж маршрутів, інтеграцію об'єктів мистецької та експозиційної інфраструктури, зокрема музеїв та художніх галерей. Важливим складником менеджменту є подієве наповнення: організація регулярних культурно-мистецьких заходів, свят, фестивалів, церемоній та створення офіційних цифрових платформ, які забезпечують туристам оперативний доступ до інформації про події та пам'ятки на маршруті [3].

Окремим вектором виступає збалансована комерціалізація історичних територій, що реалізується через розробку багатоденних туристичних пакетів із повним комплексом послуг (проживання, харчування, екскурсійний супровід). Такий підхід дозволяє перетворити транзитні шляхи на повноцінні дестинації. Водночас, з метою забезпечення сталого розвитку та соціальної відповідальності, до процесів планування та функціонування маршрутів активно залучаються місцеві громади. Це сприяє не лише збереженню автентичності середовища, а й формуванню відчуття причетності локальних спільнот до охорони культурного надбання.

Отже, функціонування мережі культурних маршрутів як цілісних продуктів туристичної галузі та комплексного менеджменту об'єктів соціокультурної сфери суттєво інтенсифікує процеси збереження регіональної спадщини, створює нові вектори економічного зростання, за рахунок розширення ринку праці, стимулювання традиційних ремесел, розвитку готельно-ресторанного сектору та супутніх сервісів. Це не лише зміцнює загальний економічний базис регіону, а й формує фінансові ресурси органів місцевого самоврядування, необхідні для відновлення та сталого розвитку об'єктів спадщини. Також культурні маршрути відіграють ключову роль у трансформації суспільної свідомості. Через демонстрацію автентичних цінностей широкому загалу туристів актуалізується питання важливості місцевої історико-культурної і природної спадщини та збереження національної ідентичності. Такий просвітницький вплив сприяє підвищенню рівня відповідальності громади за стан пам'яток, що стимулює активне залучення місцевого населення до пам'яткоохоронних ініціатив та волонтерських проєктів [4].

Цифровізація культурних маршрутів, що виступає каталізатором їхньої доступності та збереження є невід'ємною умовою їх управління. Цифровий менеджмент реалізується через впровадження інноваційних інструментів на трьох рівнях: інформаційно-комунікаційний, що передбачає створення інтерактивних платформ, ГІС-карток (геоінформаційних систем) та мобільних додатків, які забезпечують навігацію та надають достовірну інформацію у реальному часі; збереження та моніторинг з використанням технологій 3D-сканування та ство-

рення «цифрових паспортів» пам'яток; технології імерсивного досвіду (VR/AR) через інтеграцію технологій доповненої та віртуальної реальності, що дозволяє реконструювати втрачені елементи спадщини або візуалізувати історичні події безпосередньо на локації. Отже, цифровий менеджмент не лише покращує туристичний досвід, а й мінімізує антропогенне навантаження на уразливі об'єкти культурної і природної спадщини, пропонуючи альтернативні форми ознайомлення зі спадщиною.

Як складні системи, що об'єднують матеріальні та нематеріальні ресурси, культурні маршрути виступають не лише об'єктами захисту, а й потужними інструментами сталого регіонального розвитку. Ефективне функціонування культурного маршруту як продукту туризму забезпечується через: інфраструктурну інтеграцію за рахунок створення мережі транспортних, художніх та інформаційних сервісів, що підвищують доступність пам'яток; економічне відродження та формування нових джерел доходу для громад та для реставрації об'єктів місцевої спадщини через розвиток сервісної економіки та традиційних ремесел; соціальну взаємодію через залучення місцевих громад до процесів планування, які трансформують пасивне відношення до об'єктів спадщини на активну участь у їх збереженні; інституційну співпрацю через впровадження міжрегіональних управлінських моделей, які дозволяють гармонізувати пам'яткоохоронну діяльність із туристичною експлуатацією об'єктів.

Список використаних джерел

1. Božić, S.; Tomić, N. Developing the cultural route evaluation model (CREM) and its application on the Trail of Roman Emperors, Serbia. Tour. Manag. Perspect. 2016, 17, 26–35. [Google Scholar]

2. ICOMOS. The ICOMOS Charter on Cultural Routes. Available online: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf (accessed on 18 March 2026).

3. Lin, Xinyue, Zhenjiang Shen, Xiao Teng, and Qizhi Mao. (2024). Cultural routes as cultural tourism products for heritage conservation and regional development: A systematic review. Heritage, 7(5): 2399-2425. https://doi.org/10.3390/heritage7050114

4. Moira, P.; Mylonopoulos, D.; Konstantinou, G. Tourists, Pilgrims and Cultural Routes: The Case of the Kumano Kodo Route in Japan. Int. J. Relig. Tour. Pilgr. 2021, 9, 5. [Google Scholar] [CrossRef]

Сергійчик Катерина Вікторівна,
здобувачка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

THE ROLE OF BOOK FESTIVALS IN THE FORMATION OF NATIONAL IDENTITY AND CULTURAL DIPLOMACY

In the modern globalized world, a state's international reputation is determined not only by its political influence and economic resources but also by the development of its spiritual and cultural potential. Culture is increasingly recognized as a strategic instrument of foreign policy, while its promotion abroad is regarded as an essential area of state activity. It is in this context that the phenomenon of cultural diplomacy emerges, functioning as a means of creating a positive image of the state and promoting its language, literature, and cultural practices.

Within the system of cultural diplomacy instruments, book festivals and book fairs occupy a prominent position. They combine cultural, educational, and economic functions, serving simultaneously as platforms for communication, marketplaces, and symbolic representations of the state. As T. Mykytyn notes, exhibition and fair activities in the publishing sector constitute an effective mechanism of cultural exchange that facilitates the integration of national cultures into the global space. The number of such events worldwide reaches several hundred, highlighting their high relevance and influence. In Ukraine, however, their number is considerably smaller, indicating

the need for further development of this sector [1].

Book festivals create a unique space for intercultural dialogue, where various actors in the book industry, such as authors, publishers, illustrators, translators, critics, and readers, interact. Within this environment, literary works are presented, and national identity is constructed as a set of symbols, narratives, and cultural meanings. Through books, historical memory, language, and cultural codes are conveyed, enabling the state to position itself within the global cultural space.

At the same time, book fairs function as generators of innovation in publishing. They serve as spaces where information about the latest trends, technologies, and practices is gathered, the directions of industry development are determined, and agreements on book translation and publication are concluded. In this process, literary translation serves as a key instrument of cultural diplomacy, facilitating the circulation of ideas between cultures and contributing to the international promotion of national literature.

Leading international book fairs play a particularly important role in this process, notably the Bologna Children's Book Fair, the Frankfurt Book Fair, and the London Book Fair. Founded in 1963, the Bologna Children's Book Fair has become a global platform for illustrators and publishers, shaping the contemporary visual culture of children's books. Its Illustrators Exhibition, established in 1967, annually selects approximately 75 participants from around 3,000 applications, showcasing new talent and emerging trends. The participation of Ukrainian publishers and artists since the early 2010s, as well as the receipt of prestigious awards (most notably by the Art Studio Agrafka), demonstrates the gradual international recognition of Ukrainian illustration.

The Frankfurt Book Fair, with a history dating back to the 15th century, is one of the world's most influential cultural platforms. It is here that the global publishing agenda is set, international agreements are concluded, and market development trends are established. Ukraine's participation in this fair is strategically significant for its cultural presence worldwide. According to analyses by contemporary industry participants, including V. Kruhlov, General Director of the Ranok Publishing House, participation in the 2024 Frankfurt Book Fair was not only desirable but critically necessary. He drew three key conclusions. Firstly, international book festivals serve as crucial platforms for communication and collaboration. These events facilitate agreements, establish partnerships, and promote national cultural products. For Ukrainian publishers, the Frankfurt Fair has been among the most successful venues in terms of professional contacts and deals, directly contributing to the development of new book projects and translations. Secondly, there is a geopolitical dimension to cultural diplomacy. In times of war, Ukraine's participation in international book festivals becomes an instrument of informational engagement. Through books, presentations, and discussions, Ukraine communicates the truth about the war to the world, challenges stereotypes, and creates an alternative narrative. Conversely, absence from these platforms risks allowing Russian cultural products to dominate, potentially legitimizing the aggressor's propaganda. Thirdly, state support plays a critical role. Comparative analyses reveal a significant gap between the Ukrainian and European book markets. In 2023, EU countries published 585,000 books versus Ukraine's 15,000. Europe's book market is €36 – 39 billion, while Ukraine's is only €130 million. This gap stems from both economic factors and weak state support. Germany's Kulturpass program shows how systematic cultural policy can work [3].

In this context, issues highlighted by T. Mykytyn are particularly relevant: the inadequacy of the legal framework, the absence of a comprehensive state strategy, complex customs procedures, and poor coordination among institutions. The lack of a specialized publishing support fund, limited financing for international participation, and low-quality organization of national stands negatively affect Ukraine's cultural image.

Even under these conditions, Ukrainian publishers and cultural institutions demonstrate significant potential. Participation in international projects such as "Translate Ukraine" and "Leipzig Reads Ukraine" as well as active involvement in leading global book fairs, reflects a commitment to integration into the global cultural space.

Modern book festivals are complex, multidisciplinary events that combine literature with

other art forms: music, theater, film, and visual arts. This synergy creates a comprehensive cultural product that shapes a holistic image of the country. The use of national symbols, the presentation of cultural heritage, and the showcasing of contemporary achievements promote literature while fostering tourism and intercultural connections.

Thus, book festivals are important instruments for shaping national identity and implementing cultural diplomacy. They ensure the integration of national culture into the global arena, support international dialogue, and strengthen the cultural image of the state. For Ukraine, particularly in the face of contemporary challenges, active participation in such events is both a matter of cultural development and a strategic element of international communication. Further development of Ukraine's publishing industry and exhibition-fair activities requires a comprehensive state policy that includes financial support, legislative improvement, infrastructure development, and enhanced international collaboration. Only under these conditions can book festivals fully realize their potential as effective tools of cultural diplomacy and national identity formation.

Список використаних джерел

1. Микитин Т. Книжкові виставки-ярмарки у контексті міжнародного культурного обміну. Україна XX століття: культура, ідеологія, політика. 2015. № 20. С. 166-172. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Uxxs_2015_20_16 (дата звернення: 26.03.2026).

2. Удріс-Бородавко Н., Павлюк А. Фестивалі ілюстрацій та книжкові ярмарки у розвитку української ілюстрації як сектору креативних індустрій. Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну. 2021. № 4 (2). С. 143–157. DOI: https://doi.org/10.31866/2617-7951.4.2.2021.246819.

3. Круглов В. Місце української книги у світі: висновки, які потрібно зробити після Франкфуртського книжкового ярмарку. Ґвара Медіа. 07.11.2024. URL: https://gwaramedia.com/mistse-ukrainskoi-knyhy-u-sviti-vysnovky-iaki-potribno-zrobyty-pislia-frankfurtskoho-knyzhkovoho-iarmarku/ (дата звернення: 26.03.2026).

Жила Микола Леонідович,
здобувач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
Науковий керівник – Шевченко Наталія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ПОСИЛЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ ШЛЯХОМ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

В сучасному глобалізованому світі туризм – це не просто переміщення в просторі, а пошук автентичних сенсів та глибокого культурного досвіду. В цьому контексті, нова парадигма розвитку дестинацій, за якої туристична діяльність трансформується від моделі масового споживання до моделі вражень та соціокультурної взаємодії, набуває важливого значення. Соціокультурний потенціал окремих регіонів стає головним конкурентним ресурсом, що дозволяє дестинації виділитися на глобальному туристичному ринку. Необхідність пошуку нових інструментів залучення туристів через розширення спектру рекреаційних послуг зумовлює актуальність досліджень в цьому напрямку соціокультурного менеджменту.

У структурі складових туристичної індустрії саме дестинація виступає центральним елементом, що акумулює в собі просторові, ресурсні та сервісні елементи. Вона постає не просто як географічна одиниця, а як комплексний центр тяжіння, де сконцентровані спеціалізовані засоби обслуговування та диверсифіковані рекреаційні послуги, покликані повною мірою задовольнити запити сучасного мандрівника [1].

У періоди кризових трансформацій та нестабільності культурної сфери соціокультурний ресурс країни, регіону чи окремої громади стає каталізатором економічного зростання та соціальної стійкості. Завдяки стратегічній ролі туристичної й креативних індустрій та культурної спадщини, управління цим потенціалом має бути інтегроване в основу стратегій піс-

лявоєнного відновлення на рівні місцевого самоврядування як пріоритетний напрям розвитку територій [3].

Соціокультурний потенціал території визначається як інтегрована сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів громади, що забезпечують її саморозвиток через синергію соціального капіталу та культурної спадщини та реалізується через активну діяльність населення, зокрема туристичну і надання рекреаційних послуг [5]. У структурі цього потенціалу виокремлюють людський ресурс (освітньо-кваліфікаційний рівень та соціальна згуртованість), природні й історико-культурні активи (традиції, ідентичність, креативні індустрії) та інституційну спроможність органів самоврядування. Ключовим індикатором ефективності цього потенціалу є формування якісного соціокультурного простору, що стимулює творчу самореалізацію та гарантує соціальну безпеку населення.

Поєднання природної та історико-культурної спадщини, народних традицій і промислів, гастрономічної культури і кулінарних звичаїв місцевого населення, фестивальної активності й творчих індустрій на певній території є основою для диверсифікації рекреаційних послуг та розбудови мережі туристичних дестинацій. Створення повноцінного сервісу, що поєднує відпочинок із пізнанням, можливе лише з ефективним використанням рекреаційного потенціалу туристичної дестинації, де першочергову роль відіграє природно-ресурсна складова. Наявність унікальних ландшафтів – лісових та паркових зон, гірських масивів, водних акваторій – створює природний фундамент для впровадження широкого спектру рекреаційних послуг, від активних видів спортивно-оздоровчих занять до екологічних екскурсій. Цей базис органічно доповнюється культурно-історичними ресурсами, де пам'ятки архітектури, музейні експозиції та живі народні традиції стають основою для формування змістовного дозвілля, фестивальної активності та подієвого туризму, що задовольняє інтелектуальні потреби відвідувачів.

Важливим чинником диверсифікації рекреаційних послуг виступає наявність соціокультурної інфраструктури: поєднання сучасних спортивних об'єктів (стадіонів, комплексів, маркованих пішохідних та веломаршрутів) із розвиненим сектором гостинності. Якісний сервіс, що охоплює заклади розміщення, гастрономічні локації та професійний супровід гідів, трансформує потенційні можливості території у реальний культурний та туристичний продукт. Комплексне дослідження цих складників дозволяє громадам не лише підвищувати привабливість дестинації для зовнішніх відвідувачів, а й стратегічно планувати розвиток інфраструктури, забезпечуючи баланс між інтенсивним використанням ресурсів та збереженням екологічного й соціокультурного благополуччя регіону [4].

Процес проєктування інноваційних та креативних форм туристичної діяльності на основі природної спадщини та культурних надбань виступає головним чинником формування розгалуженої мережі тематичних екскурсій, масштабних фестивальних платформ та автентичних культурних маршрутів, що дозволяє ефективно сегментувати ринок рекреаційних послуг та стимулювати збільшення терміну перебування рекреантів в межах туристичної дестинації й популяризувати унікальні соціокультурні риси конкретних територій. У сучасному глобалізованому просторі особливої ваги набувають міжнародні проєктні ініціативи, орієнтовані на популяризацію та актуалізацію об'єктів культурної спадщини. Такі платформи дозволяють окремим регіонам не лише репрезентувати власні унікальні соціокультурні надбання на світовій арені, а й стають ефективним інструментом інтеграції у міжнародну туристичну систему.

Особливу рекреаційну цінність мають ініціативи, спрямовані на актуалізацію нематеріальної спадщини людства. Проєкти, що базуються на відродженні локальних міфів, легенд та народних переказів, володіють високим потенціалом для організації змістовного дозвілля різних вікових категорій, забезпечуючи інклюзивність відпочинку. Водночас рекреаційне значення народних промислів реалізується через залучення туриста до безпосереднього творчого процесу – майстер-класів та практик передачі автентичних ремісничих умінь. Це не лише збагачує досвід рекреанта, а й сприяє трансляції соціокультурних кодів від покоління

до покоління, перетворюючи пасивне споглядання на активну співтворчість у межах дестинації.

Серед інших інструментів диверсифікації рекреаційних послуг доцільно згадати концепцію смарттуризму (інтелектуального туризму), яка трансформує традиційні підходи до управління туристичними дестинаціями через впровадження інноваційних цифрових рішень. У межах цієї парадигми цифрові інструменти стають основою для інтелектуального регулювання туристичних потоків, оптимізації систем бронювання та забезпечення безбар'єрного доступу до інформаційних масивів про соціокультурні об'єкти. Застосування інтерактивних технологій, зокрема мобільних застосунків, віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності, дозволяє створювати якісно новий рівень взаємодії з відвідувачем, пропонуючи персоналізовані рекреаційні маршрути, що максимально адаптовані до індивідуальних запитів та ціннісних орієнтирів туриста [2].

Водночас інтелектуалізація туризму виступає гарантом екологічної стійкості та безпеки, де сучасні моніторингові системи дозволяють мінімізувати антропогенний тиск на довкілля, підвищуючи загальну привабливість території. Важливо підкреслити, що смарттуризм не суперечить традиціям, а навпаки – стає механізмом збереження соціокультурної унікальності регіону, підтримуючи місцеві громади та інтегруючи історико-культурну спадщину в сучасне цифрове середовище. Особливого наукового та практичного значення набуває пошук синергії між моделями "розумного міста" (Smart City) та "смартдестинації", що є фундаментом для розроблення стратегій довгострокового економічного зростання та сталого соціального розвитку територіальних одиниць.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо стверджувати, що стратегічний розвиток сучасних туристичних дестинацій безпосередньо залежить від ефективності використання їхнього соціокультурного потенціалу. Це стає можливим завдяки глибокій диверсифікації рекреаційних послуг, що трансформує традиційну культурну та природну спадщину в інноваційний, конкурентоспроможний туристичний продукт. Отже, комплексна розбудова соціокультурного простору та цифровізація сервісів рекреаційних послуг є фундаментом для післявоєнного відновлення та сталого економічного зростання регіонів, перетворюючи їх на привабливі центри інтелектуального та змістовного відпочинку.

Список використаних джерел

1. Миронов Ю.Б. Дестинація як ключовий елемент регіональної туристичної системи. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку" (м. Одеса, 23-24 листопада 2017 р.) Одеса: ОДАБА, 2017. Ч.1. 370 с. С.65-68.

2. Писарева І.В., Яловнича К.О. Сталий розвиток туризму в цифрову епоху: розвиток смарт-дестинацій. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 69. file:///C:/Users/User/Downloads/5208-5130-1-10-20250123.pdf

3. Плотнік Н. А. Культурний ресурс як активний інструмент соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 450–468.

4. Федоришина Л.М., Кононюк О.О., Кононюк І.А. Ресурсний потенціал територіальної громади: сутність, складові елементи та фактори формування. *Інноваційна економіка*. 2023. №2. С.78-86.

5. Ярема Л. В., Замора О. І. Управління ресурсним потенціалом регіону. *Вісник ХНАУ*. Серія: Економічні науки. 2021. № 1. С. 364-377.

Бас Оксана Іванівна,
старша викладачка кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

СУТНІСТЬ БРЕНДИНГУ: БРЕНД ЯК ЙОГО ЦЕНТРАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ

В сучасних умовах глобалізації та великої конкуренції традиційні методи боротьби за споживача, засновані лише на ціні чи технічних характеристиках товару, втрачають свою ефективність. На перший план виходить нематеріальна складова продукту - його бренд. Трансформація ринку в «економіку вражень» вимагає від компаній не просто виробництва якісних благ, а створення стійких ментальних зв'язків із аудиторією. Саме тому дослідження сутності брендингу та розуміння бренду як центрального активу компанії є важливим для забезпечення стратегічної стійкості будь-якого бізнесу.

Англійське слово «brand» перекладається як марка, знак. Бренд - це сукупність певних якостей, асоціацій та образів, які дають змогу продукту стати впізнаваним серед цільової аудиторії та виділятися на фоні конкурентів. Розвиток бренду допомагає компаніям отримувати більше прибутку, тобто бренд – це вартість, яка породжує нову вартість і, отже, здобуває риси економічної категорії «капітал» [1].

З погляду компанії, бренд - це ідентифікаційна система, інструмент зниження ризиків і носій доданої цінності. Це нематеріальний актив: можливість донести свої цінності до споживача і запам'ятатися клієнту. З погляду споживача, бренд – це умовний цілісний образ, тобто низка асоціацій, які під час перенесення на товар або послугу мають формувати та підтримувати взаємовідносини зі споживачами шляхом надання їм певної цінності [2]. Також це обіцянка якості та гарантованих вигод від володіння продуктом.

Процес створення та розвитку бренду називається брендингом. Це безперервний процес, адже ринкове середовище і сприйняття споживачів постійно змінюються. Завдяки ефективному брендингу споживач, в результаті, обере саме товар даної компанії з переліку аналогічних [3].

Метою, тобто кінцевим результатом, брендингу є розробка «правильного» образу бренду, що відповідає цінностям цільової аудиторії та створює конкурентну перевагу на ринку.

Основними завданнями брендингу є:

1. Демонстрація цінності продукту або послуги. За правилами маркетингу - клієнт купує не товар, а ті блага, які він отримає з його допомогою [4].
2. Підвищення рівня довіри. Сучасному покупцю важливий не тільки кінцевий продукт, а й впевненість, що компанія працює прозоро.
3. Позиціювання бренду та його продуктів. Тобто визначення у свідомості споживачів місця, яке він займає у порівнянні з аналогічними пропозиціями конкурентів.
4. Підвищення впізнаваності та виділення унікальності пропозиції компанії. У сегменті ринку, де діють десятки компаній, бренд є визначальним фактором вирізнення серед конкурентів. Без нього фірма обмежена в маркетингових засобах, що зменшує її конкурентоспроможність.
5. Акцент на перевагах, тобто підкреслення унікальних аспектів продукту, які відрізняють його від інших на ринку. Наприклад, компанія може підкреслювати використання екологічно чистих матеріалів у виробництві, інноваційні технології, що забезпечують високу якість, або оригінальний дизайн, що робить продукт зручнішим для споживача.

Підсумовуючи проведене дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Бренд як стратегічний капітал. Бренд виходить за межі візуальної ідентифікації, перетворюючись на потужний економічний інструмент - капітал, що здатний створювати додану вартість та забезпечувати лояльність клієнтів у довгостроковій перспективі.
2. Бізнес для бізнесу. Ефективність бренду залежить від поєднання внутрішнього бачення компанії (ідентичність, цінності) та зовнішнього сприйняття споживачем (образ, асоці-

ації). Бренд стає «мостом», що конвертує обіцянки виробника у довіру покупця.

3. Динамічність брендингу. Брендинг не є одноразовою акцією, а постає як безперервний процес адаптації цінностей компанії до мінливих запитів суспільства. Кінцевий результат цього процесу - формування унікального ринкового позиціонування, що робить продукт незамінним навіть за наявності багатьох аналогів.

Отже, створення та розвиток власного унікального бренду є обов'язковою умовою для досягнення успіху, масштабування, збільшення доходів та залучення мотивованих працівників.

Список використаних джерел

1. Башмакова І. С. Особливості розвитку бренду в ринковому середовищі. *Сучасні виклики у розвитку менеджменту і маркетингу аграрного сектору економіки України :* збірник тез доповідей 71 наук.-практ. конф., м. Київ, 23 лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 6-10. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u194/zbirnik_tez_marketing_0.pdf (дата звернення: 05.04.20026).

2. Стеблюк Н.Ф. Стратегічні пріоритети формування бренд-орієнтованої системи управління. *Економіка та управління національним господарством.* м. Миколаїв, 2016 С. 146-148. URL: http://www.global-national.in.ua/archive/12-2016/32.pdf (дата звернення: 05.04.20026).

3. Пальчевська А.В. Брендинг як спосіб підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. *Сучасні виклики у розвитку менеджменту і маркетингу аграрного сектору економіки України :* збірник тез доповідей 71 наук.-практ. конф., м. Київ, 23 лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 40-43. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u194/zbirnik_tez_marketing_0.pdf (дата звернення: 05.04.20026).

4. Ф. Котлер, К. Л. Келлер. Маркетинговий менеджмент. Перше українське адаптоване видання: підручн. , Київ, 2008. URL: https://www.scribd.com/document/653768630/KotlerMMpages1-21 (дата звернення: 05.04.20026).

Воронова Дар'я Євгеніївна,
здобувачка Київського фахового коледжу туризму
та готельного господарства, м. Київ
Науковий керівник – Воронова Галина Віталіївна,
кандидатка філософських наук,
доцентка Київського фахового коледжу туризму
та готельного господарства, м. Київ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ АРТМЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні культура в Україні та у світі знаходиться у постійному русі та зазнає певних змін. Ці моменти тісно повя'звані з процесами глобалізації, розвитком сучасних технологій та переходом багатьох життєво важливих процесів у цифру, тому маємо відмітити, що величезного значення сьогодні набуває саме феномен артменеджменту. За його допомогою з'являється можливість організовувати різні культурні проєкти, просувати їх і робити доступними для людства. Проте, треба наголосити, і цей момент є дуже важливим, що з метою більшої ефективності нам необхідно не забувати про правові норми в системі культурної політики .

Феномен артменеджменту означає не лише виключно творчість, це ще стосується управління, економіки та беспосередньо права. Тобто це комплексна сфера, де потрібно розуміти не тільки мистецтво, а й те, як правильно організувати роботу і діяти в рамках закону. Проблема полягає в тому, що в Україні правове регулювання цієї сфери ще не є повністю системним, скоріше правильніше сказати, недосконалим. Закони існують, але вони не завжди узгоджені між собою, через що можуть виникати труднощі на практиці.

Базу правового регулювання артменеджменту, як відомо, складають такі документи, як Конституція України, закони «Про культуру», «Про авторське право і суміжні права», «Про державну підтримку культури» та інші нормативні акти. Вони і визначають правила діяльності сфери культури та фінансування та можливості державної підтримки.

Зазначимо, що достатньо актуальним, на нашу думку, є вирішення питань авторського

права. У нашому світі, коли більшість контенту поширюється через Інтернет-мережі, захист прав авторів постає дуже важливим та необхідним. Артменеджер, тобто посередник між творцем та аудиторією, перш за все, повинен розуміти правила оформлення договорів, знати всі тонкощі передачи прав на твори та використання їх без порушення норм закону. Ці спеціалізовані знання допомагають усім учасникам уникнути появі конфліктів та забезпечити справедливу оплату праці творців.

Ще один важливий момент про який треба згадати, це, звісно, договори. У сфері культури практично всі відносини будуються саме на них, вони повинні заключатися між артистами, організаторами та продюсерами. У договорних зобов'язаннях прописуються умови співпраці, фінансування, права та обов'язки учасників. Наявність договору забезпечує ефективну роботу культурної сфери.

Держава також має брати участь у розвитку культури, оскільки вона не тільки має встановлювати правила, а й повинна підтримувати різні проєкти та займатися їх фінансуванням, а також сприяти міжнародній співпраці. І ще одним із важливих моментів в ролі держави є необхідність зберігати свободу творчості та доступність культури для всіх учасників.

Сьогодні розвитку креативних індустрій приділяється велика увага, через те, що вони мають вагомий вплив на сучасну культуру та й на всю економічну стабільність нашої держави. Слід зазначити, що в даному випадку феномен артменеджменту виявляється інструментом реалізації різних культурних ідей та програм. Проте треба враховувати, що законодавство повинно встигати за змінами, особливо через колосальний розвиток сучасних технологічних можливостей.

Використання цифрових технологій відкриває для людства багато нових можливостей, таких як поширення музичного матеріалу, фільмів, мистецтва на онлайн-платформах, але ж, слід врахувати, що ці дії в той же час приносять і певні проблеми, що стосуються захисту авторських прав в Інтернеті та безпеки цифрового контенту.

Окрім державного регулювання нам також треба враховувати і міжнародний аспект, тому що Україна контактуючи з іншими країнами у сфері культури, намагається дотримуватися міжнародних норм. Це допомагає нам інтегруватися у світовий культурний простір, але також відповідно й вимагає вдосконалення законодавства нашої держави.

Правові засади артменеджменту, як можна побачити з вищезазначеного, є важливими та перспективними для розвитку культурної сфери. Вони допомагають регулювати соціокультурну діяльність, захищати права учасників і створюють умови для розвитку творчості особистості, тому держава та її громадяни обов'язково повинні працювати над удосконаленням законодавства з урахуванням викликів сучасності.

На нашу думку, в подальшому дослідженні треба приділити увагу розробці цілісної стратегії правового регулювання артменеджменту. Така робота допоможе нам зробити сучасну культурну політику більш ефективною та зміцнити позиції України у світі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 24.03.2026).
2. Про культуру : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text (дата звернення: 24.03.2026).
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text (дата звернення: 24.03.2026).
4. Про державну підтримку культури : Закон України від 03 берез. 2020 р. № 692-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text (дата звернення: 24.03.2026).

Наукове видання

КУЛЬТУРА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДІАЛОГ

Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

Підп. до друку 27.04.2026. Формат 60х84 $^{1}/_{16}$.
Обл.-видав. арк. 18,72.Умов. друк. арк. 23,05
Видавець і виготовлювач

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
вул. Лаврська, 9, Київ, 01015
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011